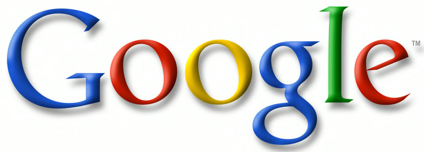
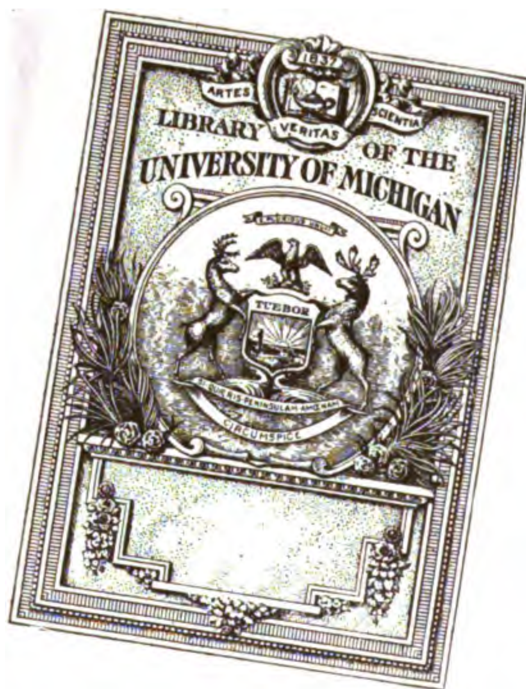

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

JAARBOEKEN

VAN HET

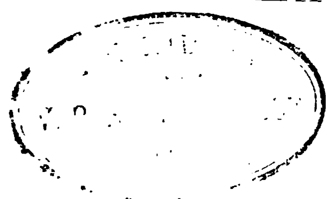
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

DOOR

MARTINUS STUART.

HET JAAR 1815.

EERSTE STUK.

JAARBOEKEN
VAN HET
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

DOOR

MARTINUS STUART,

GESCHIEDSCHRIJVER DES RIJKS.

1815.

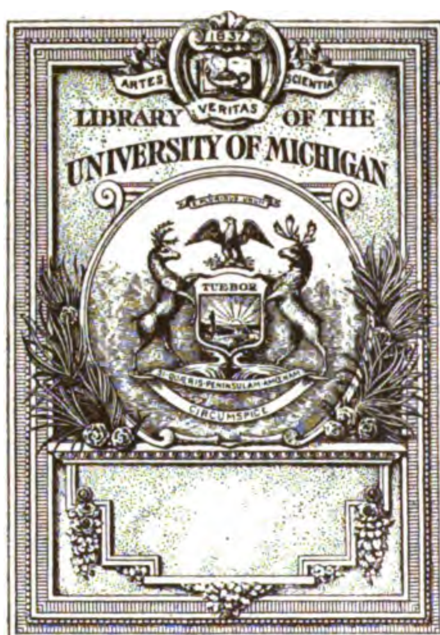
TE AMSTERDAM,
BIJ E. MAASKAMP.
1818.

JAARBOEK

VAN

1815.

Het Koningrijk der Nederlanden aanvaard, gevestigd en verdedigd is de stof, die dit jaar oplevert. Rijker zal de geschiedpen er geene vinden, ter beschrijving niet slechts, maar ook ter ontwikkeling, wanneer staatkunde op de diepte der inzigten, menschenkennis op de snelle werking der trouwloosheid in de leiders eenes ligtzinnigen naburigen volks, deugdwaardering op den wijzen moed, om in het hagchelijkste oogenblik eene kroon te aanvaarden, en dankbaarheid op den heldenstrijd, die het lot van Europa heeft beslist, en op den jongen held vooral, wiens beleid en moed die beslissing hebben mogelijk gemaakt, het nog en hart gevestigd houden. Werd de stof des vorigen jaars, — het vaderland hersteld en vrijgevochten, — een afzonderlijk proefstuk van geschiedkundige welsprekendheid waardig geacht: die van het tegenwoordige verdient en vordert weder eenen Nederlandschen *Sallustius*, om in een waardig tafereel te worden vereenigd. — Onze taak is, alles te verzamelen, wat dit gedenkjaar opgeleverd heeft, en, daar ons hierbij alle beoordeeling en waardering van voorvallen en bedrijven is ontzegd, zal deze moeijelijke zelfsverloochening zich eenigzins bevredigd zien door de bewustheid, dat deze zaken zelve zoo luid en onmiskenbaar zullen spreken; dat zij het eenvoudigste verhaal alleen behoeven, om onzen *Willem den Eersten* met de Aanzienelijken des Lands, onzen Kroonprins met de Helden van Quatrebras en Waterloo, onze Bondgenooten met onze vader- Inleiding.

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

JAARBOEKEN

VAN HET

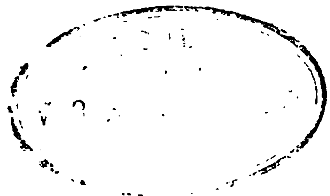
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

DOOR

MARTINUS STUART.

HET JAAR 1815.

EERSTE STUK.

JAARBOEKEN

VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

DOOR

MARTINUS STUART,

GESCHIEDSCHRIJVER DES RIJKS.

1815.

TE AMSTERDAM,

Bij E. MAASKAMP.

1818.

Wet van 14 Januarij no. 17 houdende bepalingen op de inschrijving van kapitalen in het nieuwe grootboek der nationale schuld. (Staatsbl. 1815. no. 4.)

mitsgaders aan alle algemeene provinciale, plaatselijke of stedelijke besturen, heemraadschappen, dijk- of polder-kollegiën, directiën van weduwen of armen-kassen of fondsen, diakoniën, korporatiën, godshuizen of pieuse gestichten, weeskamers, voogden, curators en andere administrateuren, wordt wel expresselijk verboden de kans-biljetten, welke aan hen zullen worden afgegeven, te verkoopen, te verpanden, te verhuren, ofte voor andere te verwisselen, en zulks op verbeurte van eene boete van *drie honderd* guldens voor elk aldus verkocht, verpand, verhuurd of verwisseld kansbiljet, boven en behalve de straffen, welke zij, in zoodanige gevallen, ten gevolge van de bestaande wetten, zouden kunnen incurreren.

12. Ter voorkoming van alle misbruik, hetwelk door de hiervoren genoemde personen of kollegiën van de voorschreven kansbiljetten zoude kunnen worden gemaakt, en ten einde het bewijs van zoodanig misbruik, indien het plaats mogte vinden, altoos voorhanden zij, zullen de personen en kollegiën, in het voorgaand artikel bedoeld, verpligt wezen om, binnen veertien dagen, na dat zij de voorschrevene kansbiljetten zullen hebben ontvangen, in *dorso* van het bewijs van inschrijving in het grootboek, hetwelk hun zal worden afgegeven, te stellen de nummers der bij hen ontvangen kansbiljetten, en die aanteekening met hunne gewone naamteekening te bekrachtigen, en zulks onder verbeurte van eene boete van *vijf-en-twintig* guldens voor elk kansbiljet, waarvan de aanteekening op het voorschreven bewijs zal zijn verzuimd.

Dit bewijs van inschrijving zal bij de eerst te doene rentbetaling bij de directie van het grootboek der nationale schuld moeten worden vertoond en geviseerd, ten einde van de al of niet gedane aanteekening in *dorso* altoos kunne blijken.

13. Alle Vrederegters, Griffiers, Notarissen en andere publieke personen, zoo mede alle executeuren in boedels, of nalatenschappen, worden, op hunne verantwoordelijkheid, wel expresselijk gelast om, bij het inventariseren, toebedeelen of andere boedel-bereddering, zorgvuldig te letten, dat aan de bepalingen der voorschreven artikelen stiptelijk zij of worde voldaan.

14. Alle de boeten, bij deze wet gestatueerd, zullen komen ten profijte van den lande, en de calanges door de officieren van justitie, op aangifte van de directie van het grootboek, worden vervolgd; welke officieren van justitie voor hunne kosten en moeite zullen genieten één

derde van de opgelegde boete, zonder meer, onverminderd nogtans de faculteit om hunne kosten, daartoe termen zijnde, op den gecalangeerden te verhalen.

Ten einde het besluit van 18 Febr. 1814 (1) op het stuk der plaatselijke begrootingen en rekeningen in juiste overeenstemming te brengen met hetgeen te dien aanzien in de grondwet was gestatueerd, besloot Z. K. H. den 31sten Januarij de volgende bepalingen: Besluit van 31 Januarij no. 55 houdende bepalingen omtrent het indienen der begrootingen van plaatselijke behoeften. (Staatsbl. 1815. no. 9.)

Art. 1. Alle begrootingen van plaatselijke behoeften, vergezeld van de opgave der middelen van bestrijding en overigens ingerigt naar het thans gebruikelijke model, zullen vóór of op den eersten September van het jaar, onmiddelijk voorafgaande dat, waarover dezelve moeten werken, door de besturen der verschillende gemeenten ingediend worden bij de Staten der Provinciën of Landschappen, tot welke die gemeenten respectivelijk behooren.

2. De Staten der Provinciën en Landschappen zullen worden geïnviteerd, om iedere plaatselijke begrooting en iedere ordonnantie eener plaatselijke belasting, zoodra die de goedkeuring van Hun Edele Groot Achtbare zal hebben verworven, en ter zelfder tijd dat dezelve aan de respective gemeentebesturen ten fine van invoering gedepecheerd worden, onverwijld intezenden aan het Departement van Binnenlandsche Zaken, ten einde onderzocht en, bijaldien zulks onverhoopt noodzakelijk mogte worden bevonden, door Ons, naar aanleiding van art. 97 der grondwet, geschorst en buiten werking gesteld te worden.

3. De door de provinciale Staten goedgekeurde begrootingen zullen, voor zoo verre die niet door Ons zullen zijn geschorst of buiten werking gesteld, den grond opleveren der verantwoordingen of rekeningen der gemeenten.

4. Worden bij deze bevestigd en toepasselijk gemaakt, de voorschriften omtrent het opnemen en sluiten der plaatselijke rekeningen, bij Ons besluit van den 18den Februarij 1814, n°. 5 vervat, behoudens echter dat, gelijk de inzending dier rekeningen en van de daarbij behoorende stukken, voortaan aan de provinciale Staten

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 423.

geschieden moet, zoo ook op deze Staten overgebragt wordt de bij dat besluit aan de voormalige Commissarissen-Generaal toegekende bevoegdheid om de rekeningen, welke eene uitgaaf van beneden de *tien duizend* guldens bevatten, op te nemen en te sluiten, en om, des noodig, hunne consideratiën te voegen bij die, welke, dat bedragen te boven gaande, bij de Algemeene Rekenkamer der Vereenigde Nederlanden moeten worden ingeleverd.

§. Ten overvloede wordt alhier mede geinhaereerd en bekrachtigd de bepaling, dat geene sommen door de regenten mogen worden geordonnanceerd, en geene ordonnanciën door de plaatselijke ontvangers uitbetaald, dan die, welke op de verschillende posten der begrootingen toegestaan zijn en tot zoodanig beloop als bij iederen post uitgedrukt is.

Besluit van 8 Februarij, verdeelende de rentambten der domeinen in acht arrondissementen van Inspectie.

Bij besluit van den 8sten Februarij werden de gezamenlijke rentambten der domeinen van den Staat verdeeld in acht kwartieren of arrondissementen van Inspectie, waarvan de respectieve hoofdplaatsen zouden zijn Arnhem, Nymegen, de Bosch, Breda, Bergen-op-Zoom, Middelburg, den Haag en Utrecht, en werden ten zelfden dage tot Inspecteurs der domeinen door Z. K. H. benoemd de Heeren *Motman*; en adjunct *P. d'Tvoy*, *Roos van Hoytema*, *F. J. van de Wall*, *H. W. Lauta van Aysma*, *H. Anemaet*, *J. J. de Bruin*, *E. Temminck*, en *R. Q. van Tuyl*.

Wet van 10 Februarij no. 47 op den opheve der belasting van dienstbodengeld. (Staatsbl. 1815. no. 22.)

De belasting, bekend onder den naam van dienstbodengeld, naar aanleiding van het art. 5 der wet van den 2den December 1814 (1) volgens eene nader vast te stellen ordonnantie moetende geheven worden, arresteerde Z. K. H., den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, op den 10den Februarij eene wet deswegens, van wier 26 artikelen, het eerste de natuur en begrooting dezer belasting aldus bepaalde:

§. 1. In den jare 1815 en vervolgens zoo lang de belasting op de dienstboden binnen de Vereenigde Neder-

(1) *Jaarboek van* 1814. *bl.* 276; aldaar als conceptwet geplaatst, doch als wet te vinden in het Staatsbl. van 1814. no. 110.

landen bestaat, zal dezelve worden geheven op de wijze bij de wet bepaald.

§. 2. Het navolgend trapswijze opklimmend tarief toegepast op de personen, welke ieder ingezeten in zijnen dienst houdt, zal tot regeling der hoofdsom strekken, welke dusdanig ingezeten zal gehouden zijn in deze belasting te voldoen.

Wet van 10 Februarij no. 47 op den opbeuring der belasting van dienstbodengeld. (Staatsbl. 1815. no. 12.)

a. Voor dienstboden omschreven in het navolgend artikel 3 van deze wet, zal ten name van den belastingschuldigen op den legger gebragt worden als volgt:

Voor 1. dienstbode . .	f 4:10-
—— 2 dienstboden . .	- 13:10-
—— 3 —— .	- 27: 0-
—— 4 —— . .	- 45: 0-
—— 5 —— . .	- 67:10-
—— 6 —— . .	- 90: 0-
—— 7 —— . .	-117: 0-
—— 8 —— . .	-144: 0-
—— 9 —— . .	-189: 0-
—— 10 —— . .	-225: 0-
Voor iedere dienstbode daar en boven .	f 45:0-
Voor elken mannelijken dienstbode, behalve den aanslag, als boven . .	- 27: 0-

b. Voor werkboden omschreven in artikel 4, 5, en 6 van deze wet, zal ten fine als boven, worden gebragt als volgt:

Voor inwonende werkboden van de eerste klasse, voor ieder . .	f 2:15-
Voor inwonende werkboden van de 2de klasse, voor ieder . .	- 7: 5-
Voor tuinlieden en hunne knechts geen huiswerk doende, voor ieder derzelven.	- 13:10-
Ten ware dusdanige tuinman of knecht buiten de plaats, hofstede of tuin, en in geene woningen of huizen van den eigenaar of huurder van de hofstede, buitenplaats of tuin, welke hij bearbeidt, wonende is, en voor zich zelve voor vijf guldens of meer in het deuren en venstergeld, en personeel en mobilair is aangeslagen, in welk geval voor zoodanigen tuinman of knecht, ten meer gemelden einde, zal worden gerekend . . .	f 4:10-

Wet van 10 February no. 48 op den opheve van het paarden-plaizier- en land-passagie-geld. (Staatsbl. 1815. no. 18.)

Naar aanleiding van art. 5 derzelfde wet van den 2den December 1814 de belasting, bekend onder den naam van paarden- plaizier- en land-passagie-geld volgens nadere vast te stellen ordonnantiën moetende geheven worden, arresteerde Z. K. H., de Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, denzelfden 10den Februarij een wet van 31 artikelen, wier 1ste de natuur en begrooting dezer belasting aldus bepaalde:

In den jare 1815 en vervolgens zoo lang de belasting onder den naam van paarden-geld binnen de Vereenigde Nederlanden bestaat, zal dezelve worden geheven op alle paarden boven de drie jaren oud.

Het navolgende trapsgewijze opklimmende tarief toegepast op dusdanige paarden, welke door ieder ingezeten tot vermaak, gemak of noodzakelijk gebruik, in eigendom of in huur worden gehouden, zal tot regeling der hoofdsom strekken, welke dusdanig ingezeten in deze belasting zal moeten voldoen.

Voor paarden behoorende tot de eerste klasse omschreven in artikel drie van deze wet, zal ten name van den belasting-schuldigen op den legger gebragt worden, als volgt:

EERSTE KLASSE.

Voor 1 Paard	. .	f 22:10:0
„ 2 Paarden	. .	- 63: 0:0
„ 3 ———	. .	- 85:10:0
„ 4 ———	. .	- 153: 0:0
„ 5 ———	. .	- 175:10:0
„ 6 ———	. .	- 279: 0:0
Voor elk paard daarenboven	. .	- 44: 0:0

TWEEDE KLASSE.

Voor paarden behoorende tot de tweede klasse omschreven in artikel 4 van deze wet zal ten fine als boven op den legger worden gebragt f 5:5:0

DERDE KLASSE.

Voor paarden behoorende tot de derde klasse omschreven in art. 5 van deze wet zal te zelfden einde op den legger gebragt worden f 1:5:0.

VIER-

Wet van 10 Februarij no. 48 op den opheve van het paarden- plaizier- en land-passagie-geld. (Staatsbl. 1815. no. 13.)

VIERDE KLASSE.

Paarden van een gemengd gebruik.

Voor elk paard van de tweede of derde klasse in art. 4 en 5 van deze wet omschreven, hetwelk tevens gebruikt wordt op den voet en wijze bij § 1 van art. 6 bepaald zal het tarief van de tweede of derde klasse vermeerderd worden met *f* 13: 10.

Voor elk paard van dezelve klassen, hetwelk tevens gebruikt wordt op den voet, en wijze bij § 2 van art. 6 bepaald zal het tarief dezer klassen vermeerderd worden met *f* 4: 10.

Voor elk paard als boven, hetwelk tevens gebruikt wordt op den voet en wijze bij § 3 van art. 6 bepaald, zal het voorschreven tarief vermeerderd worden met *f* 1: 15.

Voor elk paard tot fabriek, trafiek of neringwerk, en tot den landbouw tevens gebruikt wordende, zal ten name van den belastingschuldigen, op den legger gebragt worden, onverminderd de verhooging hier voren bepaald, wanneer dusdanig paard ook tot gemak of vermaak wordt gebezigd *f* 3: 10.

VIJFDE KLASSE.

Verminderde beschrijving.

Voor paarden van ambtenaren en andere personen in art. 9 dezer wet omschreven:

Voor een paard tot uitoefening van het beroep gehouden wordende *f* 10.

Voor de meerdere paarden zal de aangifte naar aanleiding van § 3 van hetzelve artikel worden gedaan.

Land-passagie geld.

§ 1. Wegens paarden van stalhouders of verhuurders van paarden, omschreven bij § 1 van art. 10 dezer wet zal ter legger worden gebragt:

Voor 1 paard	*f*	13: 10: 0
„ 2 paarden		27: 0: 0
„ 3 „		45: 0: 0
Voor elke paard daarenboven		27: 0: 0

§ 2. Wegens paarden van stalhouders of verhuurders van paarden, in gemeenten van 15,000 zielen, en daarboven, koetzen bespannende, almede omschreven in § 1 van het bovengemeld artikel:

Voor 1 paard . . . f 16: 5:0
" 2 paarden 32:10:0
" 3 —— . . 54: 0:0
En voor elk paard daarenboven . . 32: 10:0

§ 3. Wegens paarden van voerlieden van wagens en karren, en andere voer- of rijtuigen, vermeld bij § 2 van art. 10 dezer wet. — Voor elk paard . . f 5:10.

Paarden van gemengd gebruik.

§ 4. Voor elk paard van stalhouders of verhuurders van paarden in § 5 van art. 10 omschreven zal eene vermindering worden toegestaan van f 1:10. voor elken rijnlandschen morgen beploegde zaailanden tot 5 morgen toe, doch niet hooger.

Besluit van 19 Februarij, ter afscheiding van het departement der indirecte belastingen en de Convoijen en Licenten van het algemeen departement van financie, en ter benoeming van den Heer *H. L. Wichers* tot Directeur Generaal in dit afzonderlijk departement.

Bij besluit van Z. K. H. van den 19den Februarij werd aan eenen afzonderlijke hoofd-ambtenaar, die den titel zou voeren van *Directeur-Generaal*, de zorg toebetrouwd voor de heffing, de recherche en de comptabiliteit van de *indirecte belastingen* en van de *Convoijen en Licenten*, de impost op de buitenlandsche produkten en de watertollen daaronder begrepen; doch blijvende de administratie en het toezigt over de registratie- zegel- en hypotheek-regten en over de belastingen op de gouden en zilveren werken, provisioneel op den toenmaligen voet. Deze Directeur-Generaal zou onder onmiddelijke orders van den Souverein werkzaam zijn, en in zijne functiën worden geassisteerd door de twee Raden van Financie, welke tot dus verre onder den Secretaris van Staat voor dat departement met de bijzondere bearbeiding der bovengemelde vakken waren belast geweest. Door deze schikkingen voldeed Z. K. H. aan de herhaalde aanzoeken van den Heer Secretaris van Staat voor de financiën zelven, gehoor gevende aan deszelfs, op persoonlijke ondervinding rustende vertoogen, dat het financieel departement, in zijnen geheelen omvang, te groot was, om, naar behooren, door éénen hoofdambtenaar te worden beheerd. Ten zelfden dage benoemde Z. K. H. tot Directeur-

Generaal der indirecte belastingen en van de Convoijen en Licenten den Heer *H. L. Wichers.*

Z. K. H. in overweging genomen hebbende, dat naar aanleiding van art. 6 der wet van 2 December 1814 (1) het proportioneel regt op de patenten is afgeschaft, terwijl daarentegen het vaste regt op dezelve zal worden verdubbeld, onder zoodanige uitzonderingen en modificatiën, als door nader bij de wet vast te stellen ordonnantiën zullen worden bepaald, arresteerde den 9den Maart, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal dezer Landen eene ordonnantie, volgens welke het regt van patent op allen handel, neringen, beroepen en bedrijven en eenige openbare vermakelijkheden zal worden geheven. Wet van 9 Maart no. 7 het regt van patent op allen handel, beroepen en bedrijven, en eenige andere objecten van weelde of vermaak bepalende. (Staatsbl. 1815. no. 22.)

Z. K. H. in aanmerking nemende de noodzakelijkheid om, in afwachting der herziening van de nog vigerende wetten en reglementen op den goud- en zilversmeeden-handel en de belasting op de gouden en zilveren werken, maatregelen te nemen tot voorziening der clandestine invoer en verkoop van buiten 's Lands gefabriceerde werken, en ter voorkoming van de nadeelen daardoor aan 's Lands schatkist en aan den inlandschen handel en fabrieken toegebragt wordende, arresteerde op den 10den Maart, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal eene wet, rakende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken. Wet van 10 Maart no. 25 rakende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

De tijdingen ingekomen zijnde van de verstrooijing van 's Lands eskader, in de maand December uit Texel uitgezeild, door den storm van den 27sten dier maand, (2) achtede Z. K. H. een ernstig onderzoek noodzakelijk over de vragen, of, en in hoe verre, de ongelukken, die 's Lands Schepen, onder bevel van den Schout-bij-Nacht *Tullsken* hadden getroffen, aan eene min zorgvuldige uitrusting van dezelven moesten worden toegeschreven, en aan abuizen, die, bij de me- Benoeming eener Commissie van onderzoek omtrent de ongelukken van 's Lands Schepen onder bevel van den

(1) *Jaarb.* 1814 *bl.* 276. (2) *Jaarb.* 1814 *bl.* 291.

Schout-bij-nacht *Tulleken*, op den 27sten December 1814.

nigvuldige veranderingen der laatste jaren, in het beheer van het Zeewezen konden ingeslopen zijn. En, daar de Heer Secretaris van Staat voor de Marine, uit hoofde der buitengewone drukke bezigheid, thans bij zijn departement plaats hebbende, niet voegzaam met dat onderzoek kon worden belast, vond Z. K. H. goed hetzelve op te dragen aan eene speciale commissie, welke zamengesteld werd uit den Vice-Admiraal *van Byland Halt*, buitengewoon Staatsraad, den Heer *Steengracht van Oosterland*, lid van de vergadering der Staten Generaal, en den Schout bij-nacht *Lemmers*, bij welke Commissie, als amanuensis, zou fungeren de Heer *L. Serrurier*.

T. F. Capellen over het eskader in de Middellandsche Zee.

Bij Koninklijk besluit van den 3den September werd het bevel over het Nederlandsch eskader in de Middellandsche zee, opgedragen aan den Vice-Admiraal Jonkheer *T. F. van Capellen*; welke zich onverwijld had op reis te begeven, ten einde dat bevel van den Schout-bij-nacht *Tulleken* over te nemen. — Bij een ander besluit werden de Constructeur Generaal *P. Glavimans* en de Onder-Constructeurs *van Es* en *Ciebert* uit den dienst van het rijk ontslagen.

A. A. Stratenus tot Secretaris bij de Marine benoemd.

Bij besluit van den 10den Februarij benoemde Z. K. H. den Heer *A. A. Stratenus* tot Secretaris bij het departement van Marine, in plaats van den tot Directeur-Kommandant te Rotterdam benoemden Schout-bij-nacht *J. S. May*.

Lemmers Directeur Kommandant der Marine te Amsterdam.

Als Directeur Kommandant der Marine te Amsterdam, verving bij besluit van Z. M. in de maand September de Schout bij-nacht *Lemmers*, den Vice-Admiraal *Verdoren*, door Hoogstdenzelven tot andere functien bestemd.

S. J. Brugmans Inspecteur-Generaal bij den geneeskundigen dienst van 's lands zeemagt.

Bij besluit van den 27sten Februarij werd de Hoogleeraar *S. J. Brugmans*, Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst van het leger te lande, mede door Z. K. H. aangesteld tot Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst voor 's lands zeemagt.

De laatste hand willende leggen aan het systema van militaire justitie, waarvan de gedeeltelijke

invoering bevolen is bij de publicatie van den 20sten Julij 1814, (1) vond Z. K. H., den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg van de Staten Generaal, op den 15den Maart goed te arresteeren: 1°. een crimineel wetboek voor het krijgsvolk te lande, en 2°. een reglement van discipline voor hetzelve krijgsvolk; met last aan allen en een iegelijk, dien zulks mogt aangaan, om zich dien overeenkomstig te gedragen.

Besluit van 15 Maart no. 107. arresterende: 1°. een crimineel wetboek voor het krijgsvolk te lande, en 2°. een reglement van discipline voor het krijgsvolk te lande. (Staatsbl. 1815. no. 26.)

Tot buitengewoon Staatsraad en Inspecteur-Generaal van de administratie bij het leger was door Z. M. benoemd de Heer *Piepers*, tot dus verre lid der Algemeene Rekenkamer.

De overweging, dat de voorheen gemaakte bepalingen en voorbehoedsmiddelen omtrent den vervoer van buskruid, oorlogsbehoeften en brand stoffen, buiten werking waren geraakt, en dat het besef der geduchte gevolgen, welke uit onvoorzigtigheid of gebrek aan genoegzame voorzorgen in dit opzigt kunnen ontstaan hoe eerder hoe beter, gepaste en doelmatige verordeningen ten pligt maakte, deed Z. K. H., den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, op den 26sten Januarij eene wet arresteren van 60 artikelen, waarbij aan elken particulier koopman of fabrijkant het vervoeren van buskruid boven de 3 ponden zwaar, zonder wel ingekuipt en duidelijk opgeschreven te zijn, en dan nog niet meer dan vijftig pond te gelijk, op zware boete verboden werd, ten ware op een rekwest, door den Gouverneur der provincie geapostilleerd; — als mede het verkoopen van buskruid of vuurwerken door kooplieden of winkeliers, zonder uitdrukking van die nering in hun patent, en zonder meer dan 50 pond beneden, en 150 pond in hun geheele huis te hebben, of eenig vuurwerk buiten de hun door de plaatselijke regeering aangewezene plaatsen te mogen vervaardigen; – particulieren, in steden of beslotene plaatsen, mogen niet meer dan 6 pond in huis heb-

Wet van 26 Januarij no. 57. houdende bepalingen en voorzieningen omtrent den vervoer van buskruid, oorlogsbehoeften en brandstoffen. (Staatsbl. 1815. no. 7.)

(1) *Jaarb.* 1814. bl. 376.

ben; — alle buskruid molenaars doen jaarlijks bij het verkrijgen van hun patent eenen eed op de naarkoming der wet; — alle invoer van de landzijde is verboden, zijnde alleen langs den Rijn, de Maas en de Schelde geoorloofd; — uit 's lands magazijnen heeft geene vervoering plaats zonder order van het departement van oorlog; — die vervoering zal gewaarschuwd worden door een witte vlag met het woord *bus-kruid*; — en altijd begeleid door Conducteurs van de artillerij.

Besluit van 18 Februarij no. 109. houdende alteratie van art. 8 van het besluit van 25 Junij 1814, ten opzigte der uitbetaling van de premie voor het arresteren van een deserteur. (Staatsbl. 1815. no. 17.)

Bij art. 8 van het besluit van 25 Junij 1814 (1) was eene premie van een-en-twintig guldens uitgeloofd voor het arresteren van eenen deserteur, met dat gevolg, dat hij in handen van de justitie geraakt, welke premie slechts dan werd uitbetaald, wanneer zoodanige gearresteerde als deserteur werd gestraft; — deze vertraging in de voldoening van de premie den ijver der aanbrengers doende verkoelen, besloot Z. K. H. den 18den Februarij, den Commissaris-Generaal van oorlog te autoriseren, om allen en een iegelijk, die een deserteur heeft ontdekt, met dat gevolg, dat hij in handen der justitie geraakt, dadelijk en zoodra het zal gebleken zijn, dat de ontdekte werkelijk *militair* is en van geen behoorlijk ontslag uit den dienst, of van geen verlofpas of andere permissie om zijn korps of garnizoen te verlaten, is voorzien, de bepaalde premie van *f* 21:- te doen uitbetalen, zonder dat het noodig zal zijn, dat dusdanig een militair bevorens als deserteur worde gestraft; wordende deze bepaling toepasselijk gemaakt op zoodanige militairen, die, wegens desertie gearresteerd zijnde, naar aanleiding der dispositie van 16 December 1814, op hun verzoek in 's lands zeedienst waren of werden aangenomen, zonder voor de misdaad van desertie gevonnisd of gestraft te zijn, alsmede op andere deserteurs, welke gratie hadden verkregen.

Weduwen en weezenfonds voor de

Z. K. H., bij besluit van den 14den Januarij eene weduwen- en weezenkas voor de officieren

(1) *Jaarb.* 1814. bl. 281.

van de landmagt daargesteld en daarbij bepaald hebbende, dat de directie dier kas door eene Commissie van drie leden zou worden gevoerd, heeft bij besluit van den 23sten Februarij daartoe benoemd den Luitenant-Generaal *Dupont*, Inspecteur der artillerij, den Heer *D. C. de Leeuw*, buitengewoon Staatsraad, en den Generaal-Majoor *van der Goltz*; en tot Administrateur, tevens de functiën van Secretaris waarnemende, den Heer *J. M. Heeneman*. officieren van de landmagt, bij besluit van 14 Januarij. Deszelfs directie benoemd 23 Februarij.

Op autorisatie van Z. K. H. en den Minister van oorlog, deed de Luitenant-Generaal Baron *Evers*, Inspecteur-Generaal der kavallerij, eene proclamatie aan zijne wapenbroeders, op den 11den Januarij, te Brussel en elders aanplakken, van dezen inhoud: Proclamatie aan de Belgische krijgslieden, van den 11den Januarij.

Belgische soldaten! Gij hebt onder de vanen van Frankrijk gestreden, toen de belangen van ons land in de zijne betrokken waren. Sedert 20 jaren werden alle de slagvelden met uw bloed besproeid, en de oude militaire roem van den Belgischen naam heeft met eenen nieuwen luister uitgeblonken. Gij hebt alle uwe pligten waardiglijk vervuld; gij hebt u los gemaakt van uwe eeden jegens Frankrijk.

Doch thans zijn u nadere verpligtingen opgelegd.

De gelukkige omwenteling, waardoor Europa verlost werd, heeft aan ons vaderland en zijnen naam, en zijn nationaal bestaan hergeven; zij roept het tot nog hoogere bestemming op, door het met deszelfs oudste broeders te vereenigen onder eenen behoedenden scepter van eenen Vorst, afstammende van helden, die met zoo veel glorie de onafhankelijkheid onzer voorvaderen verdedigden.

Het vaderland, uit zijn puin herrijzende, vordert zijn edel kroost op; verzamelt u onder zijnen standaard, dappere krijgslieden, volgt mijn voorbeeld, volgt dat van uwe in de loopbaan der wapenen verdienstelijke hoofden. Gij zult niet meer verloren gaan als slagtoffers eener zinnelooze eerzucht, noch in het brandend zand der woestijnen, noch in de ijsvelden der polen; indien gij als nog het zwaard moet trekken, het zal zijn ter verdediging van uwen vaderlijken grond, van de waardigheid des troons, en van de nationale onafhankelijkheid.

Het heeft onzen doorluchtigen Souverein behaagd mij

te magtigen, om mij te beroepen op het patriotismus en de dapperheid onzer oude wapenbroeders. Snelt dan onder zijne vanen, het zijn die der eer; aan uwe spits zullen het die van den heldenmoed zijn. Snelt toe: de verdiensten zullen erkend, de diensten beloond worden; niemand zal de vaderlijke zorg van onzen goeden Vorst ontgaan.

En ook gij, dappere Belgiers! die onder de Oostenrijksche adelaars gestreden hebt, komt insgelijks uwe armen wijden aan den dienst van uw land.

Er zullen korpsen van allerlei wapenen worden opgerigt, bataillons infanterij, regimenten karabiniers, ligte dragonders, huzaren openen u hunne rijen, waarin eene voordeelige soldij welstand onder de soldaten en officieren van allerlei rang zal verspreiden.

Mijne stem is u bekend; zij heeft u dikwerf bestierd te midden van veldslagen; dat zij u ook geleide op het pad van pligt; en zij zal, te allen tijde, bij onzen doorluchtigen Monarch de tolk zijn van uwe behoeften, van uwe wenschen, en van alle uwe gevoelens.

De eerste kompagnie der Marechaussée geïnspecteerd den 12den Februarij te Brussel.

Den 12den Februarij werd de eerste kompagnie der marechaussée te Brussel in oogenschouw genomen, en gaf de zekerste verwachting dat dit korps een der schoonste zou worden van de Nederlandsche armée, wanneer hetzelve geheel zou georganiseerd zijn, waarna de veelvuldige diefstallen in het departement van de Sambre en Maas zeer deden verlangen.

In het justitiële werden de navolgende verordeningen gemaakt.

Besluit van 3 Januarij no. 37, bepalende de wijze, waarop zullen worden goed gemaakt de kosten, vallende op calanges, informatiën en procedures

Overwegende, dat bij art. 9 en volgende van het besluit van den 23sten December 1813 (1), wel bepalingen waren gemaakt, aangaande de kosten van perceptie, administratie, recherche, toezigt en justitie, der stedelijke en plaatselijke additionele stuivers, welke op sommige bij dat besluit opgenoemde lands impositiën, kunnen geheven worden, en dat bij art. 12 van hetzelve besluit met betrekking tot de *afzonderlijke* stedelijke en plaatselijke impositiën, wel is bepaald, dat de judicature daarover zal competeren aan den gewonen plaatselijken regter, om daarin op-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 210.

aria modo te worden geprocedeerd, doch dat bij hetzelve besluit geene uitdrukkelijke bepalingen voorkomen, door welke kas de kosten, op die procedures vallende, zullen moeten gedragen worden, — terwijl de voorzegde kosten geenszins kunnen of behooren te worden gebragt, ten laste van den lande, — heeft Z. K. H. den 3den Januarij bij ampliatie van voorschreven besluit bepaald;

zoo ter eerster instantie, als in appèl, in zaken over afzonderlijke stedelijke en plaatselijke impositiën. (Staatsbl. 1815, no. 1.)

Art. 1. De kosten vallende op de calanges, informatiën en procedures, zoo ter eerster instantie als in appèl, in zaken, welke afzonderlijke stedelijke en plaatselijke impositiën betreffen, met den gevolge en aankleve van dien, zullen niet kunnen of mogen worden gebragt ten laste van den Staat, maar zullen dezelve kosten, onder de natemelden limitatiën, zijn en blijven voor rekening van den officier, die de calange vervolgt, behoudens deszelfs verhaal op den gecalangeerden, indien daartoe termen zijn

2. In geval de officier ten koste van de stad of plaats zoude willen procedeeren, zal hij daartoe een voorstel aan het stedelijk of plaatselijk bestuur moeten doen, hetwelk alsdan, naar bevind van zaken, daarop zal disponeren, des echter, dat, ingeval het voorstel van den officier wordt goedgekeurd, deszelfs aandeel in de boete, confiscatie of atmaking zal zijn ten voordeele van de stad of plaats, en geene instantie in appèl anders dan met nadere approbatie van het stedelijk of plaatselijk bestuur, zal mogen ondernomen of voortgezet worden

3. De regters eenen gecalangeerden van de geïnstitueerde actie vrij sprekende, zullen, indien zij daartoe termen vinden, den officier kunnen condemneeren ook in de kosten aan de zijde van de gecalangeerde partij gevallen, welke condemnatie, indien de officier voorzien is geweest van de bovengemelde permissie, zal komen ten laste van de stad of plaats, door welker bestuur de permissie verleend is; doch ten privaten laste van den officier, in geval de procedures door denzelven zijn gevoerd, zonder vooraf daartoe permissie te hebben geobtineerd.

Aan Z. K. H. herhaaldelijk klagten ter ooren gekomen zijnde over de hooge sommen, die bij het Gouvernement fungerende Solliciteurs of im-

Besluit van 24 Januarij houdende

Bij ampliatie en alteratie van het besluit van 20 Januarij 1814 no. 45 een tarief der salarissen, voor de, bij het Gouvernement fungerende Sollicitueurs en wijze van taxatie hunner declaratiën, mitsgaders het gratis bedienen der onvermogenden (Staatsbl. 1815. no. 30.)

mers eenige derzelve, zich veroorloofden in rekening te brengen aan de genen, die hunnen dienst noodig hebben; heeft de Souvereine Vorst, overwegende, dat, zoo niet tegen dat misbruik werd voorzien, grootendeels illusoir zoude worden gemaakt het regt, dat aan elken onderdaan moet verzekerd blijven van met zijne belangen en bezwaren, vrijen toegang tot den Vorst te hebben en tot de verschillende departementen van algemeen bestuur, en willende, in dezen zelfden geest, aan minvermogenden de gelegenheid verschaffen van, met in acht neming der bepaalde form en regelmatigheid, hunne verzoekschriften in te dienen, waar het behoort, bij ampliatie en alteratie, voor zoo veel noodig was van het besluit van den 20sten Januarij 1814 no. 45 goedgevonden, op den 24sten Januarij, te bepalen de volgende artikelen;

Art. 1. De Sollicitеurs zullen mogen in rekening brengen als volgt:

Voor een besogne met den belanghebbenden *f* 1: 4:0

Voor het resumeren van iederen brief, dien zij schrijven of ontvangen . . . . - 0:12:0

Voor iedere bladzijde van een rekwest of memorie, het stellen en grosseren te zamen - 0:12:0

Voor kopijen en bijlagen, per bladzijde - 0: 6:0

Voor iedere vacatie in een bureau, tot indiening van stukken . . - 1: 4:0

Voor het ligten en expedieren eener dispositie, of van andere stukken . . - 1: 4:0

Des echter, en met dien verstande, dat een gewoon verzoek om aanstelling, ontslag, paspoort, pensioen, gratie, dispensatie, enz. het zij gunstig het zij ongunstig uitvallende, den belanghebbenden nimmer hooger zal te staan komen dan zes guldens.

2. Dit maximum zal zelfs dan niet mogen worden overschreden, wanneer het verzoek ten behoeve van meer dan een persoon geschiedt.

3 In zaken van buitengewonen omvang, of die bijzondere nasporing of moeite vereischen, zal de gemelde som van zes guldens min of meer kunnen worden overschreden, maar gelang van hetgeen deswege door de be-

belanghebbenden zelve, met de respective Solliciteurs zal worden geconvenieerd.

4. De briefporten, zegels, leges en verdere uitschotten, zullen mogen worden in rekening gebragt met eene tiende verhooging.

5. De Solliciteurs, welke in de berekening van hun salaris de bovenstaande bepalingen mogten te buiten gaan, zullen niet alleen de te veel ontvangene gelden moeten terug geven, maar ook, naar bevind van zaken, in hunne functiën worden geschorst, of van dezelve ontzet.

6. De declaratiën, over welke tusschen een' Solliciteur en zijn cliënt verschil ontstaat, zullen ter algemeene Staats-Secretarie nagezien en getaxeerd worden; des noods, nadat deswege zal zijn gehoord de natemeldene Commissie.

7. Deze Commissie zal bestaan uit drie Solliciteurs, waarvan jaarlijks één zal aftreden, alles volgens de benoeming van onzen algemeenen Secretaris van Staat.

8. Zij zal belast zijn met de mededeeling van al hetgene door Ons, of onzentwege, aan de gezamenlijke Solliciteurs zal kennelijk te maken zijn, als mede met de geregelde distributie van de verzoeken der onvermogenden, welke, bij beurten, door de Solliteurs *om niet* zullen bediend worden; onder vrijstelling tevens van de voldoening der zegelgelden en leges.

9. Voor onvermogend is alleen te houden de geen, die voorzien is van een bewijs van onvermogen door het bestuur zijner gemeente afgegeven, en hetwelk aan zijn rekwest zal moeten zijn geannexeerd.

En wordt de executie van ons tegenwoordig besluit, waardoor ten overvloede verklaard wordt, dat vervallen zijn alle tarieven of bepalingen, die door de Solliciteurs onderling mogten zijn gemaakt, opgedragen aan onzen algemeenen Secretaris van Staat.

De Commissie, aan welke naar aanleiding van art. 100 der grondwet, de zamenstelling van een algemeen wetboek was opgedragen (1), stelde den 17den Januarij aan den Souvereinen Vorst ter hand hare ontwerpen op de organisatie der regterlijke magt en op de manier van procederen, zoo wel in civiele als crimineele zaken, mitsgaders die van een lijfstraffelijk wetboek en van een wetboek voor den koophandel.

De Commissie ter zamenstelling van een algemeen wetboek, biedt op den 17den Januarij onderscheidene ontwerpen van wetgeving aan.

(1) *Jaarb.* 1814. *bl.* 370.

Wet van 24 Januarij no. 3, betreffende het leggen van arresten en het vragen van kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen, bij de hoofden der onderscheidene departementen van administratie. (Staatsbl. 1815. no. 5.)

Uit overweging der noodzaaklijkheid, om bepalingen te maken tegen het leggen van arrest op objecten, berustende onder de algemeene 's Lands administratiën, en dezelve ook toepasselijk te doen zijn op objecten, berustende onder administratiën over werken, die uit derzelver aard van een dringend algemeen belang zijn, ten einde den onbelemmerden loop dier administratiën te verzekeren, en willende tevens die bepalingen in verband brengen met de belangen der individuële ingezetenen, besloot Z. K. H., den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, op den 24sten Januarij te statuëren:

Art. 1. Geenerhande arresten zullen verleend of gedoogd worden op gelden, effecten, papieren of goederen, berustende onder Onze Secretarissen van Staat of andere hoofden van administratiën in hunne kwaliteit, of op eenige bureaux of kantoren tot de algemeene 's lands administratie behoorende, en speciaal niet op eenige ordonnantiën van betaling, welke, zoo ter zake van traktementen, soldijen of pensioenen, als ter voldoening van aannemingen, leveranciën, als anderzins, reeds geslagen zijn of nog moeten geslagen worden.

Evenmin zullen arresten verleend of gedoogd worden op gelden of andere objecten, berustende onder provinciale, plaatselijke of andere administratiën, voor zoo verre die betrekking hebben tot zee- of rivier-water keerende werken, de sluiswerken daaronder begrepen.

2. Alle de genen, welke, ter voldoening aan een vonnis of tot securiteit van eenige pretensiën, ten laste van particuliere ingezetenen of van eenige corporatie, aanspraak maken op eenige gelden of andere objecten in artikel 1 vermeld, zullen zich moeten adresseren aan den Secretaris van Staat of het hoofd der administratie, onder welke die gelden of objecten berusten of behooren; en zal daaromtrent als dan op zoodanige wijze worden gehandeld, als Wij, op het rapport van den Secretaris van Staat of ander hoofd van administratie, aan wien het adres zal gemaakt zijn, zullen oordeelen te behooren.

3. Op de traktementen der officieren Onzer land- en zeemagt van allen rang, mitsgaders der administrateuren en officieren van gezondheid tot dezelve behoorende, — gelijk mede op de pensioenen van de gepensioneerde offi-

eieren van de land- en zeemagt, zal door de Departementen van Oorlog en van Marine respectivelijk korting kunnen worden verleend, onder de bepalingen in de volgende artikelen vastgesteld.

4. Deze korting zal zijn van een vierde van het beloop der traktementen of pensioenen van zestien honderd guldens en daar beneden, en van een derde van het beloop der traktementen of pensioenen, welke meer dan zestien honderd guldens beloopen.

5. Geene korting zal kunnen worden geobtineerd voor minder dan *vijf-en-twintig* guldens, terwijl daarenboven de schuld, waarvoor de korting gevraagd wordt, ingeval dezelve uit leverantiën, arbeidsloonen en dergelijke voortspruit, ten minste een jaar oud zal moeten zijn.

6. Wegens verteringen en gemaakte schulden in publieke of particuliere koffij- en wijnhuizen, zal nimmer korting worden verleend.

7. Insgelijks zal voor geene interessen korting verleend worden, ten zij alleen in het geval van voorgeschotene gelden, waarvoor handschriften, acceptatiën, obligatiën of dergelijke zijn gepasseerd, bij welke het bijbetalen van interessen, speciaal is geconditioneerd geworden.

8. Op de traktementen der officieren van Onze land- of zeemagt, zich te velde of buiten staats bevindende, zal geene korting mogen verleend worden.

De schuldeischers zullen derzelver terugkomst moeten afwachten tot het voortzetten hunner reclames, nogtans zullen de kortingen, welke reeds bevorens tot op het oogenblik dat de debiteuren te velde of naar zee zijn gegaan, mogten verleend zijn, niet ophouden derzelver effect te sorteren.

9. Ieder die eenige korting ten laste van een dienstdoend of gepensioneerd officier van Onze land- of zeemagt zou willen vragen, zal zich te dien einde, bij behoorlijk gezegelde rekweste moeten adresseren aan het Departement van Oorlog of van Marine, wien zulks aangaat; daarbij opgevende:

1°. Den naam en doopnaam als ook den rang van zijn debiteur, met indicatie van het korps, de equipagie of de administratie, waarbij hij geplaatst is, of wel, indien het een gepensioneerde of buiten activiteit zijnde officier betreft, van de woonplaats van denzelven.

2°. Den aard der schuld en den precisen tijd, op welken dezelve is gecontracteerd, met overlegging van authentieke kopijen, van alle zoodanige bewijzen

Wet van 24 Januarij no. 34 betreffende het leggen van arresten en het vragen van kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen, bij de hoofden der onderscheidene departementen van administratie. (Staatsbl. 1815. no. 5.)

Wet van 24 Januarij no. 3, betreffende het leggen van arresten en het vragen van kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen, bij de hoofden der onderscheidene departementen van administratie. (Staatsbl. 1815. no. 5.)

waarop de rekwestrant zijne pretensie fundeert, en voor zoo veel de schuld uit geleverde winkelwaren of uit verdiende arbeidsloonen voortspruit; met productie van extract authentiek uit het schuldboek.

Bij de Departementen van Oorlog of Marine, zullen geene originele handschriften, acceptatiën, obligatiën, of dergelijke kunnen aangenomen, maar in alle gevallen geauthentiseerde afschriften daarvan moeten gevorderd worden.

10. Geen officier zal echter ten laste van een ander officier eenige korting wegens particuliere schulden kunnen vragen; zullende de Departementen van Oorlog en Marine, ingeval daartoe adres mogt worden gemaakt, hetzelve te allen tijde buiten dispositie houden.

11. Het Departement van Oorlog of van Marine zal den officier, ten wiens laste de korting gevraagd wordt, daaromtrent in zijne belangen hooren.

Zoo deze de wettigheid der schuld erkent, of anderzins in de korting toestemt, zal dezelve dadelijk verleend worden.

Indien hij echter de schuld weêrspreekt, en het Departement van Oorlog of van Marine, wien zulks aangaat, na het inwinnen van alle zoodanige informatiën, als hetzelve zal noodig oordeelen, de pretensie illiquide mogt bevinden, zal hetzelve den verzoeker om korting, tot het vervolgen van zijn gesustineerd regt, renvoijeren aan de ordinaris justitie.

12. Wanneer door het Departement van Oorlog of van Marine aan eenig officier een bepaalde termijn zal zijn voorgeschreven, om nopens eene ten zijne laste gevraagde korting te berigten, of informatien te suppediteren, en zoodanig officier nalatig mogt blijven aan zijne verpligting in dezen te voldoen, zal deszelfs stilzwijgen als eene wettigheid der schuld aangemerkt en de korting dadelijk verleend worden.

13. Wanneer het Departement van Oorlog of van Marine, na het berigt van den officier te hebben ingewonnen, nadere informatien van den verzoeker om korting mogt verlangen, en deze in gebreke bleef, om binnen den hem voorschreven tijd, die informatien in te dienen, zal hij worden gerekend van zijne reclame te hebben afgezien, en mitsdien het verzoek om korting gehouden worden voor vervallen.

14. Op het traktement of pensioen, van welken aard ook, van denzelfden officier, zal slechts ééne korting te

[illegible] effect kunnen sorteren; meerdere kortingen op zoodanig traktement of pensioen verleend wordende, zal de eene de andere succesſivelijk opvolgen.

15. De tijd van het indienen van het primitief verzoek om korting, bepaalt de preferentie.

De Departementen van Oorlog en van Marine zullen daarvan, elk voor zoo veel hem aangaat, naauwkeurig aanteekening houden, en nimmer op eenig later ingediend verzoek ten laste van denzelfden officier, eene definitive dispositie nemen, ten zij omtrent eene vroeger geïnstitueerde reclame finaal gedisponeerd zal wezen.

16. Wanneer het evenwel mogt gebeuren, dat twee of meer perſonen op denzelfden dag korting ten laste van denzelfden officier obtineerden, zal echter alleen het een derde, of een vierde, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 4, worden gekort, en dit montant, in gelijke deelen, aan ieder der korting verkregen hebbende perſonen worden uitgekeerd.

17. Ieder die eenige korting ten laste van een officier zal hebben geobtineerd, zal gehouden zijn te zorgen, dat die korting geboekt worde ten kantore, waar de betaling moet geschieden. — Ingeval hij langer dan eene maand, na het verleenen der korting, mogt verzuimen de te boekstelling te doen effectuëren, zal de korting worden gehouden voor vervallen.

18. Wanneer een officier gelden aan den lande mogt verschuldigd zijn, zullen dezelve altijd bij voorkeur worden ingehouden, al ware het ook, dat er reeds kortingen ten behoeve van particulieren mogten verleend zijn, welke dan zoo lang zullen cesseren, tot dat de schuld aan den lande geheel zal zijn gekweten.

Op gelijke wijze zal gehandeld worden met zoodanige schulden, welke de officieren aan eenig korps van Onze land- of zeemagt mogten hebben, het zij dezelve daar nog bij dienen, het zij dezelve bij een ander mogten zijn overgegaan, of wel met pensioen den dienst mogten hebben verlaten.

19. Geene kosten zullen ten laste van den officier, op wien de korting verleend wordt, kunnen worden gebragt, dan die voor zegels en leges.

20. Bijaldien de Departementen van Oorlog en Marine mogten bevinden, dat sommige officieren zich zelven verre genoeg konden vergeten, om ongeoorloofde schulden te contracteren, of de kortingen ten hunnen laste boven mate te doen vermenigvuldigen, zullen zij in dat geval zulks ter Onzer kennisse brengen, en des noods,

Wet van 24 Januarij no. 3. betreffende het leggen van arresten en het vragen van kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen, bij de hoofden der onderscheidene departementen van administratie. (Staatsbl. 1815. no. 5.)

naar gelang der omstandigheden, hunne, destitutie; voor zoo veel de dienstdoende betreft, aan Ons voordragen.

Wet van 26 Januarij no. 58 houdende bepalingen op het statuëren van gepaste straffen en boeten, bij de keuren en ordonnantien van die besturen, aan welke het 94ste artikel der grondwet de vrije beschikking over hunne huishoudelijke belangen verleent. (Staatsbl. 1815. no. 8.)

In aanmerking genomen hebbende, dat bij art. 94 der Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden, aan de besturen van steden, districten, heerlijkheden en dorpen is toegekend de vrije beschikking over hunne huishoudelijke belangen, en de magt om daaromtrent de vereischte bepalingen te maken, overeenkomstig den inhoud hunner reglementen, en niet strijdig zijnde met de algemeene wetten of het belang der ingezetenen; — dat voor zoo verre zoodanige plaatselijke belangen een gebod, om iets te doen of na te laten, bevelzen, het noodzakelijk is, dat aan dezelve kracht en klem kunne worden bijgezet, door het statuëren van gepaste straffen tegen de overtreding; — dat echter het vaststellen van zoodanige straffen niet anders kan geschieden, dan voor zoo verre daartoe, door de hoogste magt, aan mindere autoriteiten, de bevoegdheid is verleend, — en daaromtrent gepaste bepalingen willende maken, vond Z. K. H. goed, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, op den 26sten Januarij te statuëren de volgende bepalingen:

Art. 1. *Aan alle besturen van steden, districten, heerlijkheden en dorpen, wordt de bevoegdheid verleend, om, aan de plaatselijke bepalingen, die door hen, uit krachte van art. 94 der grondwet voor de Vereenigde Nederlanden, en daarmede overeenkomstig, worden gemaakt en vastgesteld, de noodige klem en kracht te geven, door in dezelve tegen de overtreding, boeten en straffen te statuëren, welke in evenredigheid staan met de mate van overtreding; immers, voor zoo verre dienaangaande, bij reeds bestaande of verder te maken algemeene wetten, niet reeds mogt zijn of in het vervolg zal worden gestatueerd.*

2. De beoordeeling van de mate van overtreding, wordt aan dezelve plaatselijke besturen overgelaten. Echter zullen zij in de regeling der boeten en straffen niet

ver-

vermogen te boven te gaan de bepalingen, in de volgende artikelen vastgesteld

3. De besturen der steden, welke vijf duizend inwoners of daar boven tellen, zullen mogen opleggen eene geldboete van ten hoogste *vijftig* guldens, en eene gevangenis, uiterlijk voor den tijd van drie dagen.

4. De besturen der steden, welke minder dan vijf duizend inwoners tellen, zullen mogen opleggen eene geldboete van ten hoogste *vijf-en-twintig* guldens, en eene gevangenis uiterlijk voor den tijd van twee dagen.

5. De bepalingen van artikel 3 en 4, zijn toepasselijk op alle zoodanige steden, welke, achtervolgens de reglementen omtrent de zamenstelling van de Staten der Provincien of Landschappen, bij Ons besluit van den 26sten Augustus 1814, no. 24, gearresteerd, bevoegd zijn, wegens den stedelijken stand één of meer leden ter provinciale Staatsvergadering te benoemen.

Wij reserveren Ons echter, om die bepalingen bij speciale besluiten ook toepasselijk te verklaren op andere plaatsen, wanneer daartoe door de Staten der Provincien of Landschappen aan Ons eene voordragt mogt worden gedaan.

6. De besturen van districten, heerlijkheden en dorpen, zullen mogen opleggen eene geldboete van ten hoogste *twaalf* guldens, en eene gevangenis, uiterlijk voor den tijd van vier-en-twintig uren.

7. Ingeval van onvermogen of onwilligheid van den overtreder, om eene hem opgelegde geldboete te betalen, zal die geldboete door de straf der gevangenis kunnen worden vervangen

8. Ouders en voogden zullen, ten aanzien der geldboeten, aansprakelijk zijn voor hunne minderjarige kinderen en pupillen.

9. Alle stedelijke en plaatselijke besturen zullen gehouden en verpligt zijn, van ieder door hen gemaakte bepaling, waarbij eenige geldboete of straffe van gevangenis wordt gestatueerd, telken reize, dadelijk na het arresteren derzelve, een afschrift of exemplaar toe te zenden aan de Staten der Provincie of van het Landschap, tot derzelver informatie.

10. Ingeval het voorschreven *maximum* van geldboete of gevangenis, door het stedelijk of plaatselijk bestuur in eenig geval ongenoegzaam geoordeeld wierd, om aan eenige door hetzelve noodig geoordeeld wordende keure, de vereischte kracht en klem bij te zetten, zal dat bestuur een ontwerp dier keure, met zoodanige strafbepa-

Wet van 26 Januarij no. 58, houdende bepalingen op het statuëren van gepaste straffen en boeten, bij de keuren en ordonnantiën van die besturen, aan welke het 94ste artikel der grondwet de vrije beschikking over hunne huishoudelijke belangen verleent. (Staatsbl. 1815. no. 8.)

ling, als hetzelve daarin zal dienstig oordeelen, moeten voordragen aan de Staten der Provincie of van het Landschap, welke die voordragt, vergezeld met derzelver consideratien, aan Ons zullen inzenden, ten einde dienaangaande Ons goedvinden te vernemen; zullende Wij alsdan daaromtrent zoodanig statuëren, als Wij zullen vermeenen te behooren.

Wet van 17 Februarij no. 6, waarbij aan de plaatselijke besturen het regt wordt toegekend tot het invorderen bij parate executie van zoodanige belastingen, als door middel van personelen om- of aanslag geheven worden. (Staatsbl. 1815. no. 16.)

De inconveniënten en zwarigheden van het procederen *ordinario modo*, ter invordering niet alleen der stedelijke of plaatselijke belastingen, welke volgens het gestatuëerde bij art. 4 van het besluit van den 23sten December 1813. n° 8 (1) door middel van eenen jaarlijkschen personelen omslag of repartitie over de in- of opgezetenen der gemeente gevorderd worden, maar ook van de andere *afzonderlijke* stedelijke of plaatselijke *directe belastingen*, tot voldoening van welke een aanslag der contribuabelen en oproeping om dezelve te voldoen wordt vereischt, — mitsgaders de nadeelen, welke uit het entameren van ordinaris procedures ter zake voorschreven, voor de plaatselijke financiën voortvloeijen — deden Z. K. H., den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten Generaal, op den 17den Februarij, goedvinden en verstaan, met alteratie van hetgeen, contrarie dezes, bij de besluiten van 23 December 1813 n°. 8 en van 18 Augustus 1814 n°. 4 mogt zijn gestatuëerd, provisioneel te ordonneren de volgende artikelen:

Art. 1. Aan alle stedelijke of plaatselijke ontvangers, collecteurs, gaarders of andere plaatselijke beambten, onder welken titel dezelve ook zouden mogen fungeren, welke belast zijn met de invordering, gadering of ontvangst, het zij van de jaarlijksche personele omslagen, bij art. 4 van Ons voorsz. besluit van 23 December 1813 vermeld; het zij van de stedelijke of plaatselijke belastingen op de huurwaarde van vaste panden, het zij van de omslagen tot onderhoud van lantarens, brandspuiten, nachtwachts of eenige andere bij dit besluit gepermitteer-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 210.

de *afzonderlijke* stedelijke of plaatselijke belastingen, tot voldoening van welke vereischt wordt een aanslag der contribuabelen en oproeping om dezelve te betalen; wordt toegekend en gegeven het regt van parate executie op de goederen van die genen, welke eenige der hier voorgemelde belastingen aan de stedelijke of plaatselijke kassen schuldig zijn; en zal dit regt door die beambten worden uitgeoefend naar de volgende bepalingen.

(Wet van 17 Februarij no. 6, waarbij aan de plaatselijke besturen het regt wordt toegekend tot het invorderen bij parate executie van zoodanige belastingen, als door middel van personelen om- of aanslag geheven worden. Staatsbl. 1815. no. 16.)

2. Het voorschreven regt van parate executie zal, tegen wien het ook zoude mogen wezen, niet langer plaats hebben dan den tijd van drie jaren, na expiratie van den termijn, waarin de voorschreven stedelijke of plaatselijke belastingen vervallen zijn en hebben kunnen worden ingevorderd, na welken tijd de ontvangers en gaarders alleen zullen behouden eene gewone actie.

3. De ontvangers of gaarders zullen de betaling van het verschuldigde precieselijk vorderen op de gezette tijden bij de stedelijke of plaatselijke ordonnantien bepaald of daar bij nader te bepalen; en dat wel schriftelijk en in dier voege dat het biljet de natuur van den aanslag en het object waarvoor, distinct en duidelijk inhoude.

4. De respectivelijk bepaalde tijden verstreken zijnde en de debiteurs in gebreke blijvende hun verschuldigde te voldoen, zoo zullen de ontvangers of gaarders, door een deurwaarder, bode of eenig ander persoon, tot het doen van geregtelijke exploicten gekwalificeerd, op schriftelijken last, onder hunne handteekening af te geven, de gebrekigen doen sommeren om binnen den tijd van acht dagen te komen betalen het gene zij schuldig zijn, en zal in dezen schriftelijken last, de som, mitsgaders het artikel van het reglement of de ordonnantie, waaruit de schuld voortspruit, distinctelijk moeten worden uitgedrukt.

5. De voorschreven acht dagen verstreken zijnde en geene betaling gedaan wordende, zullen de ontvangers of gaarders, door een deurwaarder of bode als boven op hunnen nieuwen schriftelijken last, de gebrekigen doen renoveren; om als nog te betalen binnen andere acht dagen.

6. En, bij aldien als dan nog geene betaling wordt gedaan, zal, op anderen schriftelijken last van den ontvanger of gaarder, de voorschreven deurwaarder met een adsistent zich in executie presenteren en in het goed van den geëxecuteerden mogen blijven den tijd van *drie* dagen, gebruikende tot de voorsz. adsistentie, een ziner ambtgenooten, of wel den ordinaris dienaar van de

Wet van 13 Febr. no. 6, waarbij aan de plaatselijke besturen het regt wordt toegekend tot het invorderen bij parate executie van zoodanige belastingen, als door middel van personeelen om- of aanslag geheven worden. (Staatsbl. 1815. no. 16.)

justitie of policie in *loco* daar zoodanig een te vinden is of bij gebreke van denzelven, eenig ander minder stedelijk of plaatselijk beambte, ter designatie van den ontvanger of gaarder.

7. En, in gevalle middeler tijd nog geene betaling wordt gedaan, zal de voorn. deurwaarder of bode, ten overstaan van den vrederegter, bijaldien de executie wordt gedirigeerd in de hoofdplaats van een kanton, alwaar deze zijne residentie houdt en anderzins ten overstaan van zoodanig ambtenaar, als aan het hoofd van het plaatselijk bestuur mogt zijn gesteld, of van zoodanig lid uit het plaatselijk bestuur, als door dezen daartoe mogt worden gecommitteerd, als dan, na behoorlijke inventarisatie, publiek mogen verkoopen zoo vele meubilaire goederen van den geëxecuteerden, als tot voldoening van de schuld en kosten van executie noodig wezen zal, behoudens dat de geëxecuteerde dezelve goederen zal mogen lossen binnen den tijd van *drie* dagen, voor zoodanige som, als waarvoor die verkocht zijn.

En zal dit vermogen van den geëxecuteerden om deze goederen te mogen lossen, in de verkoop-conditien moeten worden bekend gemaakt.

8. Indien er geene meubilaire goederen van den debiteur genoeg voorhanden zijn tot de voldoening voor de schuld en kosten, zal de deurwaarder of bode mogen bezetten en in arrest nemen de immeubele of onroerende goederen van den geëxecuteerden.

9. En na drie proclamatien van *veertien tot veertien* dagen, mitsgaders behoorlijk verkondigen bij affixie van biljetten ter plaatse daar de goederen gelegen zijn en insinuatie aan den geëxecuteerden of ter zijner woonstede, telkens te doen, zal hij dezelve goederen publiek mogen verkoopen, ten overstaan van den vrederegter of zoodanig ander ambtenaar, als hier voor in artikel 7 is vermeld.

10. Wanneer uit de penningen van der geëxecuteerden goederen geprovenieerd, de voornoemde schuld met de kosten niet kan voldaan worden, zal de geëxecuteerde, met voorgaande kennis en ten overstaan als bij art. 7 is bepaald, mogen worden geapprehendeerd, in hechtenis gesteld en gehouden, tot dat hij dezelve schuld met de kosten voldaan zal hebben. En wanneer eenige meubilaire goederen, niettegenstaande het daarop gelegd arrest, mogten zijn geamoveerd, zal de geëxecuteerde insgelijks in hechtenis mogen gesteld en ge-

houden worden, tot hij dezelve wederom zal hebben aangewezen, en zulks onverminderd de bevoegdheid van den executant om voorschreven goederen te vervolgen en te executeren, waar zij ook gevonden mogten worden.

11. Indien het gebeurde bij eenige der voorschreven parate executiën, dat *een derde* op eenige roerende goederen, door den deurwaarder of bode aangeslagen of door den geëxecuteerden aangewezen, eenig regt van eigendom sustineerde, of ook dat iemand op onroerende goederen eenig generaal of speciaal hypotheek of andere actie tegen het geëxecuteerde pand en bij gevolg preferentie boven de stad of plaats mogt pretenderen, zoo zal daarvan door den opposant aan den deurwaarder of bode, die de executie dirigeert, dadelijk na de sommatie, in geschrifte kennis moeten worden gegeven, en zal dezelve deurwaarder of bode, na het bekomen dezer schriftelijke kennisgeving van zoodanige sustenue, daarvan dadelijk communicatie geven aan den ontvanger of gaarder, op wiens last de executie wordt gedirigeerd, waarna deze laatste (voor zoo verre hij geen grond mogt vinden, om den deurwaarder of bode te bevelen, om dadelijk de begonnen executie ten respecte van dien derden opposant kost- en schadeloos af te doen), denzelven opposant of opposanten eenen precisen dag van oppositie zal doen beteekenen voor de regtbank van het ressort, waarin de executie wordt gedirigeerd of wel voor de civiele kamer derzelve, ten einde redenen te geven van zijne voorschreven oppositie en ten zelfden dage tegen hem ontvanger of gaarder en executant, zoodanigen eisch te doen, als hij zal te rade worden.

Zullende wijders op dien beteekenden dag door de opposanten, in cas van oppositie, moeten worden eisch gedaan, en voort geprocedeerd op zoodanige korte en peremtoire termijnen, mitsgaders op zulken voet en wijze, als bij de tweede afdeeling van het reglement op de manier van procederen bij de invordering van de middelen te lande, in dato 17 Januarij 1806, is vastgesteld en voorgeschreven, en in allen gevalle de deurwaarders of boden dadelijk, nadat de hier voorgemelde schriftelijke kennisgeving aan hen door den opposant of opposanten zal zijn gedaan, met de begonnen executie moeten superséderen, tot dat de voorsz. differenten bij uiterlijke gewijsde zullen zijn getermineerd.

Wet van 17 Februarij no. 6, waarbij aan de plaatselijke besturen het regt wordt toegekend tot het invorderen bij parate executie van zoodanige belastingen, als door middel van personelen om- of aanslag geheven worden. (Staatsbl. 1815. no. 16.)

Wet van 17 Februarij no. 6, waarbij aan de plaatselijke besturen het regt wordt toegekend tot het invorderen bij parate executie van zoodanige belastingen, als door middel van personeelen om of aanslag geheven worden. (Staatsbl. 1815, no. 16.)

12. Indien de debiteur zelf vermeent, dat hij ten onregte of op eene verkeerde wijze wordt geëxecuteerd, zal het hem vrijstaan, zich deswege bij rekweste te adresseren aan het stedelijk of plaatselijk bestuur, met zoodanig verzoek, als hij te rade zal worden, en waarop hetzelve bestuur, naar bevind van zaken, zal kunnen disponeren: voor zoo verre echter de geëxecuteerde bij het stedelijk of plaatselijk bestuur in het ongelijk mogt worden gesteld, of hangende de deliberatiën van dat bestuur, met de executie mogt worden voortgegaan, zal het hem vrijstaan zich verder deswege bij rekweste te wenden tot de Gedeputeerde Staten zijner Provincie of Landschap met zoodanig verzoek, als hij zal te rade worden, daarbij tevens overleggende de bewijsstukken, waaruit hij zal vermeenen, dat het ongepaste der executie kan consteren; op welk rekwest welgemelde Gedeputeerde Staten, daartoe termen vindende, surscheance van de executiën zullen kunnen verleenen, en voorts, na summier verhoor van partijen, op eene te ordonneren comparitie, mitsgaders na verhoor van het stedelijk of plaatselijk bestuur, zoodanig zullen disponeren als zij zullen vermeenen te behooren, en aan welke dispositie, zoo wel het stedelijk of plaatselijk bestuur, als de executant en de geëxecuteerde zich zonder nader beklag of hooger beroep zullen moeten onderwerpen.

13. De schriftelijke kennisgeving der opposanten vermeld in art. 11, en de rekwesten, die de geëxecuteerden naar aanleiding van art. 12 bij het plaatselijk bestuur of bij de Staten mogten indienen, zullen vrij zijn van het regt van registratie.

14. Het voorschreven regt van parate executie zal geen plaats hebben omtrent eenige calanges wegens contraventie of fraude tegen de reglementen of ordonnantiën op eenige stedelijke of plaatselijke belastingen, maar deswege zal behoorlijk actie moeten worden geïnstitueerd voor den competenten regter; zullende nogtans de vonnissen der voorschreven regtbanken op de goederen der gecondemneerden, overeenkomstig het hier voor gestatueerde moeten worden ter executie gelegd, ingevalle dezelve in gebreke blijven, om binnen veertien dagen, nadat het vonnis kracht van gewijsde zal hebben verkregen, aan den inhoud dier vonnissen te voldoen.

Wet van 9 Maart no. 12.

Bij de 17de afdeeling van art. 1 der wet van den 29sten December 1809 was wel bepaald ge-

worden, dat het 218de artikel van het generaal plakkaat van 31 Julij 1725 niet van applicatie zou zijn op aanhalingen van zoodanige geringe waarde, als daarbij werden opgenoemd, en dat zoodanige partijen, aangehaald wordende, door den aanhaalder zouden worden overgegeven aan den schout of geregte van de plaats der aanhaling, tegen dadelijke betaling van de helft der getauxeerde waarde, ten einde die goederen aan de armen van zoodanige plaatsen wierden uitgereikt, en dat, in geval van wettige reclame, de reclamant met de getauxeerde waarde, die hem van 's Lands wege zou worden te goedgedaan, zoude moeten genoegen nemen; maar dat ook tevens daaruit voortvloeide, dat het gemeene land aansprakelijk bleef voor die getauxeerde waarde, zoo lang niet de eigenaren dier goederen op eene wettige wijze verstoken verklaard waren van al zoodanig regt, als zij daarop mogten hebben. Intusschen gedoogden de belangen van den Staat niet, dat deze verpligting onbepaaldelijk bleve voortduren; terwijl de billijkheid aan den eenen kant wel vorderde, dat de genen, die zich tegen deze aanhalingen zouden willen opponeren en hun regt op dezelve goederen doen gelden, daartoe in de gelegenheid werden gesteld; maar van den anderen kant diende evenwel gezorgd te worden, dat over goederen van zulke geringe waarde geene formeele processen wierden gevoerd, waarvan de kosten de waarde dier goederen verre zouden overtreffen; — op grond hiervan vond Z. K. H. goed, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, in navolging van hetgeen bij art. 59 van het reglement op de manier van procederen bij de invordering van de middelen te lande van 17 Januarij 1806 is vastgesteld en bij ampliatie van de 17de afdeeling van art. 1 van de wet van 29 December 1809 te bepalen:

houdende ampliatie van art. 1 der 17de afdeeling van de wet van 29 December 1809, rakende de executie van art. 218 van het generaal plakkaat van 31 Julij 1725 nopens de aanhalingen van goederen van geringe waarde. (Staatsbl. 1815. no. 23.)

Wanneer er goederen zijn aangehaald van zulke geringe waarde, als bij de zeventiende afdeeling van arti-

kel 1 van de wet van den 29sten December 1809, zijn opgenoemd, en het onzeker is, aan wien het in beslag genomen goed behoort, zullen allen en een iegelijk die daarop regt mogten pretenderen, worden opgeroepen om zich bekend te maken; welke oproeping geschieden zal bij eene notificatie, door den advokaat-fiskaal van de convoijen en licenten van het departement, waarin de aanhaling geschied is, of door iemand van zijnent wege onderteekend, en welke notificatie zal moeten worden aangeplakt aan het gebouw, waarin de commissaris bij dat departement zijne zittingen houdt, en voorts geïnsereerd in de Staats-courant; — zullende, na dat de voorschrevene notificatie gedurende drie weken zal zijn aangeplakt geweest en éénmaal in elke week in de voormelde courant zal zijn geïnsereerd, zonder dat zich iemand opdoet, de voorschreven goederen worden gehouden voor geconfisqueerd, voor de helft ten behoeve van de armen van de plaats, alwaar de aanhaling geschied is, en voor de wederhelft ten behoeve van den commis of commisen, die de aanhaling gedaan hebben. — Doch indien zich inmiddels iemand bekend maakt en zich opposant zoude willen stellen, zal tegen denzelven worden voortgeprocedeerd, gelijk in materie van de convoijen en licenten gebruikelijk is; blijvende voor het overige de bepalingen, vervat in het voorschreven zeventiende gedeelte van het eerste artikel van de wet van den 29sten December 1809, volkomen in derzelver geheel.

Wet van 9 Maart houdende bepalingen tot het wegnemen van pecuniële bezwaren bij het volvrekken der huwelijken van behoeftigen. (Staatsbl. 1815. no. 24.)

Z. K. H., de noodzakelijkheid en het belang overwegende, dat de maatschappij er bij heeft, om het aangaan van huwelijken door onvermogende niet te belemmeren door pecuniële bezwaren, welke aan het wezen en de bedoeling den wet geheel vreemd zijn, vond, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten Generaal, den 9den Maart goed, te besluiten:

Art. 1. Voor zoodanige ingezetenen, welke op den hier na beschreven voet behoorlijk van hunnen behoeftigen toestand doen blijken, zullen de acten, bewijzen en schrifturen, die noodig zijn en geproduceerd

moeten worden bij het aangaan van een huwelijk, zonder gebruik van zegel worden afgegeven.

2. De gemelde acten, bewijzen en schriftuten zullen, voor zoo verre zij aan de formaliteit der registratie onderworpen zijn, in zoodanigen gevalle *gratis* geregistreerd worden en niet onderhevig zijn aan de betaling van eenig regt van griffie, expeditie of andere dergelijke.

3. De ambtenaren van den burgerlijken stand, de vrederegters en hunne griffiers, de griffiers der regtbanken van eersten aanleg, en in 't algemeen alle zoodanige ambtenaren, door welke de voorschreven acten, bewijzen en schrifturen worden afgegeven, uitgeleverd, opgemaakt, geredigeerd of geëxpedieerd, zullen in zoodanige gevallen, daarvoor geenerhande leges, vacatiën, emolumenten of eenig salaris, onder hoedanige benaming ook, vermogen in rekening te brengen of te vorderen.

4. In het bijzonder zal, in zoodanige gevallen, zonder betaling van eenige zegels, regt van registratie of griffie-kosten en zonder berekening van eenige kosten of salarissen hoe ook genaamd, moeten geschieden de homologatie der acte van bekendheid, die in het geval van art. 70 van het civiel wetboek moet worden geproduceerd om de acte van geboorte te vervangen, — Zullende aan de behoeftigen, wanneer zij van geenen procureur voorzien zijn, door den president der regtbank van eersten aanleg een procureur worden toegevoegd, om hen in het vragen der homologatie *gratis* te bedienen.

5. Het bewijs van iemands behoeftigen toestand zal geschieden door een schriftelijk attest van den Burgemeester, President of het hoofd van het plaatselijk bestuur, afgegeven op het getuigenis, het zij van Wijk- of Buurtmeesteren, het zij van ten minste twee bekende en geloofwaardige meerderjarige manspersonen, hoedanig attest zal blijven berusten onder den ambtenaar van den burgerlijken stand, voor welken het huwelijk wordt voltrokken.

Wet van 9 Maart no. 13 houdende bepalingen tot het wegnemen van pecuniële bezwaren bij het voltrekken der huwelijken van behoeftigen. (Staatsbl. 1815. no. 24.)

Ten gevolge van een daartoe gedaan verzoek, deed Z. K. H. bij opene brieven van abolitie van den 11den Januarij, te niet eene crimineele sententie, op den 16den Maart 1796 bij het toenmalige Geregtshof van Gelderland, ter zake van

Vernietiging van eene sententie door het Hof van Gelderland in

1796 uitgesproken tegen O. T. Hamel Stadhouder van het Regterambt Doesburg

pretense politieke misdaden geweest tegen wijle Mr. *O. T. Hamel* in leven *Stadhouder van het Regterambt Doesburg* met alle de gevolgen, welke dezelve sententie voor de eer en de nagedachtenis van den overledenen zoude mogen gehad hebben.

Van Hemert tot Substituut van den Procureur Generaal bij het Hooge Geregtshof.

Bij besluit van Z. K. H. van den 14den Februarij werd de Heer Mr. *W. J. J. van Hemert*, Substituut van den Officier bij de regtbank te Zierikzee en Lid van de Vergadering der Staten van Zeeland, benoemd tot Substituut van den Procureur-Generaal bij het Hooge Geregtshof, in plaats van den Heer Mr. *F. Beelaerts*, benoemd tot Raadsheer.

Wet van 24 Februarij no. 4 waarbij ten behoeve der groote wegen, eene negotiatie van *f* 450,000 wordt geopend, gevestigd op de opbrengst der tollen. (Staatsbl. 1815. no. 18.)

Ten behoeve van de herlevende commercie en van het onderlinge verkeer der ingezetenen, dienden niet alleen de reeds bestaande wegen te worden onderhouden, maar ook nieuwe aangelegd en hoe eer hoe liever bestraat; doch de kosten, tot eene spoedige executie hiervan vereischt wordende aanmerkelijk de sommen te boven gaande, welke het voor als nog mogelijk was aan dezen tak van 's Lands dienst te besteden, vond Z. K. H. goed, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, op den 24sten Februarij te bepalen: ,, dat daartoe eene negotiatie van wege den Staat zou worden geopend van *f* 450,000 gevestigd op de opbrengst der bereids aanwezige of verder op te rigten tollen, na aftrek der perceptie-loonen en zonder praejudicie van het verband van vorige negotiatiën op het provenu der tollen van de straatwegen van den Haag naar Haarlem, en van Utrecht naar Deventer; — onder garantie des Lands voor het ontoereikende der gemelde opbrengst, tegen niet hooger bedrag der renten of der renten en premiën, dan tegen 6 pCt met eene jaarlijksche aflossing van $\frac{1}{5}$ der negotiatie, — ten einde daaruit te voltooijen den grooten weg n°. 1 van Amsterdam naar de Brabandsche grenzen; te bestraten de helft van het nog onbestrate gedeelte van den grooten weg n°. 6 tusschen den Bosch en de Luiksche grenzen; — te bestraten

een gedeelte van den grooten weg n°. 8 van Amsterdam naar Texel; — te verbreeden en te verbeteren den weg tusschen Delft en Maassluis, — en compleet te bestraten den weg van Utrecht naar Deventer, uitmakende een gedeelte van den grooten weg n°. 9, alsmede van een zijtak van denzelven, loopende van Apeldoorn naar Zutphen.

Het decreet van den 16den December 1811 omtrent de beplanting der groote wegen, het eigendom, het rooijen en snoeijen der langs dezelve staande boomen, mitsgaders het reinigen en diep houden, der langs dezelve strekkende slooten, door eenige andere algemeene bepalingen noodig geoordeeld hebbende te vervangen, had Z. K. H., gezien het adres van den Raad van State, op de voordragt van den Directeur-Generaal van den Waterstaat, daartoe gerequireerd, den 10 Februarij besloten de volgende bepalingen te maken:

Besluit van 10 Februarij waarbij het decreet van 16 December 1811 wordt vervangen door nieuwe bepalingen omtrent de op of langs de groote wegen staande boomen; het op nieuw beplanten der groote wegen, en het onderhouden der slooten. (Staatsc. 1815. no. 60.)

1°. Dat alle boomen, staande op of langs groote wegen, welke oudtijds hebben toebehoord aan gemeenten, kollegien of particulieren, aan dezelve, even als bevorens, in wettigen eigendom zullen blijven toebehooren, en zulks niettegenstaande eenige beschikkingen, welke daaromtrent ter contrarie mogten gemaakt zijn, zonder dat echter aan de eigenaren eenige vergoeding zal worden geaccordeerd, wegens de, ten gevolge dier beschikkingen, aan hen toegebragte schade, tot dato dezer.

2°. Dat het hun zal vrij staan, die boomen af te hakken, en uit te rooijen, echter niet anders dan onder de navolgende condition.

a. Dat alle schaden, welke daardoor aan den weg mogten worden toegebragt, dadelijk door hen zullen worden hersteld, of dat zulks, van wege de generale directie van den Waterstaat, te hunnen koste zal worden gedaan.

b. Dat zij zullen verpligt zijn, de uitgerooide boomen dadelijk door nieuw plantsoen te doen vervangen.

c. Dat zij, alvorens tot het uitrooijen van eenige boomen over te gaan, daarvan zullen moeten kennis geven aan de generale directie van den Waterstaat, daarbij opgevende het soort van nieuw plant-

ſoen, hetwelk zij in de plaats van de uitgerooide boomen; zouden willen planten, en de rigting welke zij daaraan zouden willen geven; welke nieuwe beplanting door hen alsdan niet eerder zal mogen worden bewerkſtelligd, dan na verloop van vier weken, ſedert hunne gedane kennisgeving, namelijk wanneer er, binnen dien tijd, door de generale directie van den waterſtaat, geene andere dispoſitie aan hen is kenbaar gemaakt; welke zij in dat geval gehouden zullen zijn te obſerveren.

3°. Dat alle de groote wegen, welke nog niet beplant zijn geweest, zulks zullen gedaan worden, voor zoo verre zij daarvoor vatbaar zijn.

Dat die beplanting overal zal geſchieden van wege den ſtaat, uitgezonderd in die plaatſen, alwaar gemeenten, kollegien of particulieren beſtaan, die daartoe regt hebben, en van dat regt zullen verkiezen gebruik te maken.

4°. Dat, voor zoo verre de nog onbeplante wegen door gemeenten, kollegien of particulieren zullen worden beplant, zulks niet anders zal mogen geſchieden, dan na bekomene permisſie der generale directie van den waterſtaat, volgens de aanwijzing dier directie; mitsgaders met het door dezelve te deſigneren ſoort van boomen.

5°. Dat alle gemeenten, kollegien of particulieren bevoegd en verpligt zullen zijn, de aan hen toebehoorende, langs en op de groote wegen ſtaande boomen, behoorlijk en op zijn tijd te ſnoeijen.

6°. Dat alle ſlooten en kanalen, ſtrekkende langs de groote wegen, zullen moeten onderhouden en gereinigd worden door die genen, welke daartoe van ouds zijn verpligt geweest.

J. de Koning Lid van de geneeskundige Commisſie te Zwolle.

Bij beſluit van den 9den Januarij benoemde Z. K. H. den Heer *J. de Koning*, Med. Doct. te Vollenhoven tot Lid van de Provinciale Commisſie van geneeskundig onderzoek en toeverzigt te Zwolle, in plaats van den Heer *J. Themmen* Med. Doct. honorabel ontſlagen.

Commisſie van Landbouw in Braband.

Tot Leden van de Commisſie van Landbouw in de provincie Braband benoemde Z. K. H. den 3den Januarij de Heeren *F. van der Borght*, te Lith, *J. C. G. van der Bruggen van Croy*, te

Stiphout, Mr. *P. E. de la Court*, te 's Bosch, *L. Heestermans*, in de Steen onder Steenbergen, *Hetterschey*, Rentmeester in de Klundert, Mr. *H. B. Martini*, te 's Bosch, *J. F Smits* te Eindhoven, *C. J. Speelman*, te Heeswijk, *J. D. van Tuyll van Serooskerken van Heeze en Leende*, Mr. *A. H. Verheyen*, te Vierlingsbeek, *G. Vermeulen* te Bergen op Zoom en *R. F. R. van de Wall*, te Breda, benevens Mr. *C. F. Wesselman Jr.*, te Helmond, als Secretaris.

Benoemingen in de Commissiën van Landbouw voor Zuidholland, Noordholland, Utrecht, Overijssel, Zeeland en Drenthe.

In de Commissie van Landbouw voor Zuid-Holland benoemde Z. K. H. den Heer *W. H. van Barneveld van Noordeloos*, en in die voor Noord-Holland den Heer *J. Boreel van Hogelanden* in de plaats van den Secretaris *C. G. C. Reinwardt* tot eenen anderen post geroepen. In de Commissie van Landbouw voor de provincie Utrecht werd benoemd de Heer *J. G. van Nes van Meekerk* tot Lid, en de Heer Mr. *G. Wttewaal* tot Secretaris.

Later werden tot Leden der Commissie van Landbouw in de provincie Overijssel, ter vervulling van de, in dezelve plaats hebbende, vacatures benoemd de Heeren *J. van Foreest van Heemse*, *F. E. van Bonninghausen*, *J. Pakkert* en *Bentinck van Schoonheten*.

Tot Secretaris van de Commissie van Landbouw in Zeeland werd benoemd de Heer *J. H. Lebert*.

En laatst tot Lid der Commissie van Landbouw in Drenthe de Heer *L. Nysingh*, in plaats van wijlen den Heer *G. R. W. Kymmil*.

Wet rarende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 145. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

Z. K. H., in aanmerking hebbende genomen de noodzaaklijkheid, om, in afwachting der, door Hoogstdenzelven bevolene herziening der thans nog vigerende wetten en reglementen op den goud-en zilversmeden-handel en de belasting op de gouden en zilveren werken, maatregelen te nemen tot voorziening tegen den clandestinen invoer en verkoop van buiten 's Lands gefabriceerde werken, en ter voorkoming van de nadeelen daardoor aan 's Lands schatkist en aan den inlandschen handel en fabrijken toegebragt worden.

Wet rakende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 145. (Staatsbl. 1815. no. 24.)

de, arresteerde bij besluit van 10 Maart, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, eene wet van de volgende artikelen.

Art. 1. Alle gemaakte gouden en zilveren werken, de horologien daaronder begrepen, welke op of na den 1sten Junij 1815 van buiten 's lands zullen worden aangebragt, zullen, wanneer dezelve te lande en langs de rivieren worden ingevoerd, op de eerste kantoren, en wanneer dezelven over zee worden aangebragt, op de uiterste wachten der convoijen en licenten, elk afzonderlijk aangegeven en aldaar verzegeld of geplombeerd moeten worden.

De invoer van gouden en zilveren werken en horologien zal nogtans van de landzijde niet mogen geschieden dan langs de volgende kantoren: in de Provincie van *Groningen*, te *Delfzijl* en *Langackerschans*; in de Provincie *Overijssel*, te *Hardenberg*, *Oldenzaal* en *Enschedé*; in de Provincie *Gelderland*, te *Aalten*, *Westervoort*, *Bergendaal* en *Schenkenschans*; in de Provincie *Braband*, te *Maashees*, *Katwijk* op *Maas*, de *Lommelsche Barrière*, *Groot-Zundert* en *Putte*; en eindelijk in de Provincie *Zeeland*, te *Bath*, *Sas van Gend* en *Sluis* in *Vlaanderen*.

Bij de aangifte en alvorens de vervoer zal kunnen plaats hebben, zal, tot zekerheid voor de betaling der inkomende regten en van de belasting op de gouden en zilveren werken, ten genoege van de officieren der convoijen en licenten op de eerste kantoren of de uiterste wachten worden gesteld eene cautie, ten bedrage van een vijfde gedeelte of 20 percent van de waarde der ingevoerd of aangebragt wordende gouden en zilveren werken en horologien, of wel, bij gebreke van zoodanige cautie, het bedragen van een vijfde gedeelte of 20 percent der waarde in contanten worden geconsigneerd.

2. De koopliéden, derzelver commissionarissen of wie anders met de aangifte daarvan zullen zijn belast, zijn gehouden bij de aangifte ter eerste kantore of uiterste wacht over te leggen eenen naauwkeurigen staat of inventaris in *duplo*, van alle de ingevoerde of aangebragt wordende gemaakte gouden en zilveren werken en horologien, behelzende derzelver *aard*, *getal* en *stuks*, mitsgaders het *gewigt* en de *waarde* van de gouden en

zilveren werken en horologien elk afzonderlijk; voorts de *merken* en *nummers* der emballagie waarin dezelve zijn gepakt, het kantoor der convoijen en licenten, alwaar de inkomende regten, en dat van waarborg, de belasting op de gouden- en zilveren werken zullen worden betaald.

Bij ontstentenis van dien, ofte bij gebreke van het stellen van de cautie voor of het doen der consignatie van het vijfde gedeelte of 20 percent van de waarde, zullen zoodanige werken en horologien worden afgewezen of wel op het schriftelijk verzoek van den vervoerder, geheel en al ten koste en pericule van denzelven, op de eerste kantoren of de uiterste wachten der convoijen en licenten kunnen worden gedeponeerd tot zoo lange aan de voormelde vereischten naar behooren zal zijn voldaan.

Wet raakende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 145. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

3. De bedoelde vreemde gemaakte gouden en zilveren werken en horologien zullen, overeenkomstig het hier voren gestatueerde, *geheel afzonderlijk en onvermengd met eenige andere voorwerpen en objecten van welken aard ook*, moeten worden ingevoerd en aangegeven en daarvoor ook aan de aangevers of vervoerders afzonderlijke volgbrieven worden uitgereikt, inhoudende eene preciese omschrijving van het aangegevene, benevens den weg of de route, langs welke de gemelde gouden en zilveren werken en horologien zullen worden vervoerd.

4. Na gedane aangifte, overgeving van den inventaris in *duplo* (welke als aangevings-biljet moet worden aangemerkt) visitatie en verzegeling of plumbering der bedoelde werken en horologien, en na dat voor de inkomende regten en de belasting de cautie gesteld of de consignatie gedaan zal wezen, zullen dezelve mogen worden vervoerd naar eene der navolgende steden, als: *Amsterdam*, *Arnhem*, *Breda*, *'s Gravenhage*, *Groningen*, *'s Hertogenbosch*, *Leeuwarden*, *Middelburg*, *Rotterdam*, *Utrecht* en *Zwolle*, alwaar, bij uitsluiting, de inkomende regten op de vreemde gemaakte gouden en zilveren werken en horologien zullen moeten worden betaald, en in welke steden tevens kantoren van waarborg voor de gouden en zilveren werken gevestigd zijn.

Wanneer de aangevers verkiezen mogten, de ingebragt of aangevoerd wordende werken en horologien niet alleen naar een en dezelfde plaats, maar in verschillende partijen naar onderscheidene der aangewezen steden te

Wet rakende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 145. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

vervoeren, zullen zij verpligt zijn, op het eerste kantoor of uiterste wacht voor iedere partij eene afzonderlijke aangifte te doen, met overlevering van afzonderlijke inventarissen in *duplo*; en zal voor elke partij alsdan afzonderlijk de cautie gesteld of de consignatie gedaan moeten worden en elke partij afzonderlijk verzegeld of geplombeerd en geëxpedieerd moeten worden.

5. De officieren der convoijen en licenten op de eerste kantoren en op de uiterste wachten, zullen het dubbel van den inventaris dadelijk moeten opzenden naar het kantoor van waarborg der gouden en zilveren werken in denzelven inventaris uitgedrukt, en de gestelde cautie of de geconsigneerde penningen niet eerder mogen roijeren of restitueren, dan na dat zij de volgbrieven behoorlijk gezuiverd terug zullen hebben ontvangen.

6. Bij arrivement ter plaatse, alwaar de inkomende regten en de belasting op de gouden en zilveren werken moeten worden voldaan, zullen de vervoerders verpligt zijn de geëmballeerde, verzegelde of geplombeerde partijen gouden en zilveren werken en horologien, dadelijk overtebrengen en te deponeren ten kantore van waarborg der gouden en zilveren werken, en de volgbrieven ten kantore van de convoijen en licenten.

7. Uiterlijk binnen zes weken, na dat de partijen gouden en zilveren werken en horologien ten kantore van waarborg, en de volgbrieven ten kantore der convoijen en licenten zullen wezen overgebragt, zal de koopman, commissionair of regthebbende verpligt zijn, ten kantore der convoijen en licenten aangifte tot betaling der inkomende regten te doen, en zullen op de voor die betaling aftegeven inkomende paspoorten, dezelve partijen op het kantoor van waarborg, door de beambten der convoijen en licenten, ten overstaan van die van het kantoor van waarborg en in bijwezen van den koopman, commissionair of regthebbenden, worden geëxamineerd, en de emballagie mitsgaders de zegels of plumberingen ongeschonden bevonden wordende, worden geopend, en de werken of horologien aan de visitatie der beambten van de convoijen en licenten gesubjecteerd en tegen den inhoud van het paspoort geconfronteerd worden.

8. Na gedane visitatie en in orde bevinding, zal door de ambtenaren der convoijen en licenten zulks in *dorso* van het paspoort worden geattesteerd, en vervolgens

[illegible] tot de stempeling der werken worden geprocedeerd in voege als in het volgend artikel is vermeld.

Wet rakende den opheveder belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 125. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

9. Alle zoodanige van buiten 's lands ingevoerde gouden en zilveren werken en horologien (met uitzondering van die genen, welken als transito worden aangegeven, en waaromtrent bij art. 12, 13, 14 en 15 dezer wet wordt voorzien), zullen op het kantoor van waarborg, tegen betaling van gelijke belasting, zoo principaal als additioneel, welke thans van de werken van inlandsche fabrikagie geheven wordt of in het vervolg geheven zal worden, worden voorzien met de daartoe, bij Ons besluit van den 26sten December 1813 vastgestelde 's lands groote of kleine stempel V (vreemd beteekenende) en zulks ten bewijze, dat daarvan de belasting op de gouden en zilveren werken is voldaan, zonder dat nogtans uit deze stempeling immer ofte ooit eenige gevolgtrekking, ter zake van de gehalte, zal kunnen plaats hebben.

Na gedane stempeling en betaling der belasting, zal aan den eigenaar, commissionair of regthebbenden kwitantie van de gedane betaling, in *dorso* van het paspoort te stellen, worden afgegeven, en zullen de gouden en zilveren werken en horologien, ter dispositie van denzelven worden gesteld.

10. Na examinatie en visitatie van de alzoo van buiten 's lands ingevoerde gouden en zilveren werken en horologien, en alvorens tot de stempeling worde overgegaan, zal het den eigenaar, commissionair of regthebbenden als nog vrijstaan, dezelve te laten verbreken en onbruikbaar maken, wanneer daartoe dadelijk zal worden overgegaan en daarvan aan denzelven een bewijs, in *dorso* van het paspoort te stellen, zal worden afgegeven; zullende in zoodanig geval geene belasting op de gouden en zilveren werken behoeven te worden voldaan.

11. De eigenaar, commissionair of regthebbende zal verpligt wezen, binnen vier en twintig uren na de gedane stempeling of verbreking der gouden en zilveren werken en horologien, en na ontvangst der kwitantie voor de betaalde belasting op de gouden en zilveren werken of het bewijs der gedane verbreking, ingevolge de beide voorgaande artikelen afgegeven, zich met het paspoort, die kwitantie of dat bewijs inhoudende, te vervoegen ten kantore der convoijen en licenten, alwaar de volgbrieven zijn overgebragt, ten einde de zuivering derzelve te bekomen, om daarop het rooijement van de

Wet rakende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 125. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

cautie volgens art. 1. op de eerste kantoren of de uiterste wachten gesteld, of de restitutie van de aldaar geconsigneerde penningen te kunnen vorderen.

12. Ten opzigte van *transiterende* gouden en zilveren werken en horologien, waaromtrent de belasting op die objecten niet is van applicatie, zullen worden opgevolgd de wetten op den doorvoer van koopmanschappen bestaande, onverminderd de bijzondere voorzieningen hiervoren bepaald, zoo met betrekking tot de kantoren van invoer, die ook ten aanzien van den doorvoer uitsluitend zijn, als tot de wijze van aangifte ten eersten kantore of uiterste wacht, de cautiestelling of het namptissement, ten beloope van twintig per cent der waarde, het verzegelen of plomberen van de emballagie, waarin de voorschreven artikelen zich bevinden, en het expediëren derzelve op volgbrieven.

13. Na voldoening der transito-regten ten kantore van betaling, op hetwelk den volgbrief is verleend, zal aldaar worden afgegeven een transito-paspoort, hetzelve binnen den daartoe bepaalden tijd ten kantore der afgifte terug gebragt zijnde, behoorlijk afgeteekend ter uiterste wacht, ten blijke van den wezenlijken uitvoer van de daarin vermelde voorwerpen, zal zulks door den ontvanger ten diens kantore worden geattesteerd in *dorso* van den volgbrief, die, alzoo gezuiverd, zal dienen, om, op productie van denzelven, ten eersten kantore, of eerste wacht, de restitutie van de aldaar gecautioneerde of genamptiseerde somma te erlangen.

14. Indien het transito-paspoort niet binnen den gezegden tijd of prolongatie in voege voorschreven afgeteekend, ten kantore der uitgifte mogt zijn terug gebragt, zal daarvan terstond door den ontvanger ten dien kantore aan de officieren der convoijen en licenten ter plaatse, alwaar de volgbrief is geligt, worden kennis gegeven, ten einde de gestelde cautie te doen realiseren en het montant daarvan of de in *natura* gedeponeerde somma ten behoeve van den lande in ontvang te brengen en te verantwoorden.

15. Wanneer ten opzigte van de ter doorvoer gedeclareerde gouden en zilveren werken en horologien van het faveur van het transito mogt worden gerenuncieerd, zullen die objecten terstond ten kantore van waarborg, in welks ressort dezelve zich alsdan bevinden, moeten worden overgebragt, en daaromtrent verder gehandeld zoo als hier voren aangaande den invoer in omschreven.

16. De algemeene wetten op den invoer en doorvoer

van goederen en koopmanschappen worden ten dezen geïnhereerd, en zullen in alles op den invoer en door voer van gouden en zilveren werken en horologien toepasselijk blijven, voor zoo verre zulks tegen de bijzondere bepalingen en voorzieningen in de tegenwoordige wet vervat, niet is inloopende.

Wet regelende den opheven der belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 125. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

17. Alle gouden en zilveren werken en horologien, welke binnen deze landen worden ingevoerd, met uitzondering van die genen, welken transito vervoerd worden, zullen voortdurend overeenkomstig de wetten van het land, alwaar dezelve gefabriceerd zijn, moeten zijn vervaardigd en voorzien met de merken, keuren of andere teekenen aldaar in vigueur.

En zullen alle zoodanige vreemde gouden en zilveren werken en horologien, welke zonder van eenige merken, keuren of andere teekenen te zijn voorzien, of welke niet overeenkomstig de wetten van het land, alwaar dezelve gefabriceerd zijn, zijn vervaardigd en gemerkt, onderworpen wezen aan de betaling van het dubbel van de gewone belasting, zoo principaal als additioneel in deze landen geheven wordende.

Ingeval van twijfel omtrent de echtheid der merken, zullen zoodanige werken en horologien op het kantoor van waarborg, voor rekening en ten pericule van den eigenaar worden gedeponeerd, tot tijd en wijle de eigenaar ten genoege van de beambten van het kantoor een voldoend bewijs producere, waaruit blijkt dat de gedeponeerde werken of horologien naar de wetten van het land, alwaar zij gefabriceerd zijn, vervaardigd en gemerkt zijn.

Wanneer zoodanig depôt plaats heeft en dus de stempeling niet dadelijk geschieden kan, zal daarvan door het kantoor van waarborg op het paspoort aanteekening worden gesteld, ten einde deze omstandigheid de zuivering van de volgbrieven niet vertrage; als zullende op zoodanige aanteekening de zuivering mede kunnen en behooren te geschieden.

18. Alle nieuwe vreemde gouden en zilveren werken en horologien, welke na den eersten Junij dezes jaars anders dan op de bij deze wet voorgeschrevene wijze bij de kantoren van waarborg, bij partijen of wel stuksgewijze, worden gebragt, zullen aldaar met de bij Ons besluit van den 26sten December 1813 vastgestelde, stempel V worden voorzien, en zulks tegen betaling van het dubbel der belasting, zoo principaal als additioneel, welke in deze landen op de gouden en zilveren werken

Wet rakende den opheve der belasting op de gouden en zilveren werken, gearresteerd bij besluit van den 18den Maart 1815. no. 125. (Staatsbl. 1815. no. 25.)

van inlandsche fabrikagie geheven wordt, en wanneer zoodanige gouden en zilveren werken en horologien bevonden worden te zijn ongemerkt of niet vervaardigd en gemerkt overeenkomstig de wetten van het land alwaar dezelve gefabriceerd zijn, zal de belasting, zoo principaal als additioneel, drievoudig worden betaald; met vrijlating nogtans aan den eigenaar, in beide de gevallen, om de werken en horologien te laten verbreken, waartoe alsdan dadelijk zal worden overgegaan.

19. De bepalingen in het voorgaand artikel gemaakt, zullen worden geappliceerd op alle nieuwe vreemde gouden en zilveren werken en horologien, welke na de promulgatie dezer wet op de kantoren van waarborg worden aangeboden, en worden alleen daarvan uitgezonderd zoodanige werken en horologien, als waarvan de eigenaar kan aantoonen dat de inkomende regten behoorlijk zijn betaald, en zulks door een voldoend bewijs deswege door de beambten der convoijen en licenten afgegeven, en hetwelk, nadat de stempeling zal hebben plaats gehad, op het kantoor van waarborg zal worden afgeteekend.

Van de gouden en zilveren werken en horologien, welke van zoodanig bewijs voorzien zijn, zal mitsdien niet meerder worden geheven dan de gewone belasting, zoo principaal als additioneel en het dubbel daarvan, in het geval dat dezelve mogten zijn ongemerkt of niet vervaardigd en gemerkt overeenkomstig de wetten van het land, alwaar dezelve gefabriceerd zijn.

20. Geenerlei vreemde gouden en zilveren werken en horologien, welke niet sedert het daarstellen der wet van den 11den Maart 1807, met de successivelijk daartoe verordende stempels zijn voorzien, zullen mogen voorhanden zijn bij de koop- of werklieden, noch op eenige publieke plaats ten toon verspreid of ter verkoop aangeboden worden, en zulks op gelijke straffen als ten aanzien van het debiteren van inlandsche, niet behoorlijk gemerkte stukken bij de thans vigerende wetten reeds zijn of nog verder zullen worden bepaald.

Consul-benoemingen.

De Consul-benoemingen ter bevordering der belangen van den Koophandel waren in Januarij reeds die van den Heer *J. Thuret* Bankier te Parijs, tot Consul Generaal in Frankrijk, *Ch. Nyssen*, voorheen Vice Consul te Algiers, tot Consul-Generaal bij de regering van Marokko, *W.*

Lobé tot Consul te Kadix, en tot Consul van de provincie Gallicie, om in de Corunna te resideren den Heer *J. Opitz*, Koopman in gemelde haven.

Leden van den Levantschen Handel.

Bij besluit van den 15den Januarij werden door Z. K. H. de Heeren *L. Bienfait* en *J. Huidecoper* te Amsterdam benoemd tot Leden van de directie van den Levantschen handel, in plaats van wijlen den Heer *W. Bruin*, en van den Heer *J. Lohman*, op zijn verzoek honorabel ontslagen.

Beëediging van de Commissarissen-Generaal en den Gouverneur-Generaal van Neêrlandsch Indiën.

Op den 17den werden door den Staatsraad den Heer *Goldberg*, belast met de portefeuille van Koophandel en Koloniën, aan Z. K. H. voorgesteld de Heeren *Elout*, *van der Capellen* en *Buyskes* als Commissarissen Generaal tot overneming der Oostindische Bezittingen, alsmede dezelfde Heer *van der Capellen* als Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indiën, en Opperbevelhebber van de Land- en Zeemagt van den Staat, beoosten de Kaap de Goede Hoop, en legden die ambtenaren in handen van Z. K. H. den eed af voor hunne respective bedieningen, bij de onlangs gearresteerde instructiën en het Reglement op het beleid van de Regering, het Justitie-wezen, de cultuur en den handel in 's Lands Aziatische bezittingen voorgeschreven.

C. G. C. Reinwardt, Directeur voor den Landbouw, Kunsten en Wetenschappen op Java.

Als Directeur tot de zaken van den Landbouw, Kunsten en Wetenschappen op Java en de naburige eilanden werd door Z. K. H. benoemd en aangesteld de Heer *C. G. C. Reinwardt*, Lid van het Instituut, Hoogleeraar aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam, Directeur van 's Lands Kabinet van Natuurlijke Historie en Secretaris der Commissie van Landbouw voor Noord-Holland.

Aanstellingen bij Koophandel en Koloniën.

Bij het departement van koophandel en kolonien benoemde Z. K. H. de Heer *J. Leesburg* tot Secretaris, en de Heeren *A. van den Velden*, *D. Joostinck*, *P. de Munnick* en *J. Schreuder* tot Commissarissen.

Russische Consul.

Als Consul-Generaal van Z. M. den Keizer aller Russen werd door Z. K. H. op den 30sten

Januarij erkend de Heer Collegie-Raad *de Smirnoff*.

Spaansche en Meckleuburgsche Consuls. Den 10den Maart erkende Z. K. H. den Heer Dr. *Santiago de Jonama* als Consul der Spaansche Natie, te Amsterdam en in de onderhoorigheden dier stad; en den Heer *van Paeschen*, wonende te Antwerpen, als Consul van Z. D. H. de Hertog van Meckelenburg Schwerin in de Vereenigde Nederlanden.

Besluit van 24 Januarij no. 12. met voorschriften tot verzekering van het regt van eigendom aan hen, die van buitenlandsche werken eene vertaling willen uitgeven. (Staatsbl. 1815. no. 6.) In aanmerking nemende, dat de bepalingen bij art. 116 van het besluit omtrent den Boekhandel van 24 Januarij 1814. n°. 1 (1) vastgesteld, strekkende om voor te komen, dat de vertaling van een en hetzelfde werk niet, uit onwetendheid, door twee of meer onderscheidene Boekverkoopers of Boekdrukkers wierd ondernomen, bewerkstelligd of uitgegeven, bij ondervinding gebleken waren, niet in alle gevallen genoegzaam aan het oogmerk te beantwoorden, vermits de plaatselijke couranten niet overal gelezen worden of verkrijgbaar zijn, en overwegende het verzoek, door onderscheidene Boekverkoopers en Boekdrukkers te dezen opzigte gedaan, vond Z. K. H. goed, op voordragt van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, te bepalen, op den 24sten Januarij: ,, dat een ieder, die voornemens is van ,, eenig buitenlandsch werk eene overzetting, in ,, welke taal ook, aan het publiek mede te dee- ,, len, en er zich den eigendom van te verzeke- ,, ren, gehouden zal zijn, om, behalve de ver- ,, pligting, om van dit zijn voornemen en van ,, den tijd, wanneer het oorspronkelijk werk door ,, hem aan het gemeente-bestuur zijner woon- ,, plaats is vertoond, drie maal behoorlijke aan- ,, kondiging in de courant zijner woonplaatse, ,, of bij ontstentenis van dezelve, in de courant ,, der naastbijgelegene plaats te doen, ook zoo- ,, danige bekendmaking, ten zijnen koste, drie ,, maal in de Nederlandsche Staatscourant te ,, doen plaatsen."

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 322.

Hoogst belangrijk was voor den handel in het algemeen de kennisgeving van Burgemeesteren der stad Amsterdam van den 7den Februarij, van dezen inhoud:

Kennisgeving van Burgemeesteren van Amsterdam aangaande de Wisselbank.

De Wisselbank dezer stad was, sints hare eerste oprigting in den jare 1609, een zeer vermogend steunsel voor den handel. Uit de behoeften der commercie zelve geboren, strekte zij haar tot een bijzonder nut. Alom vertrouwd en geacht, vonden vreemden en ingezetenen voordeel en gemak bij deze onschatbare instelling onzer vaderen, die, vol doorzigt, beleid en standvastigheid, in deze uitstekende inrigting een uitnemend verband stelden en vonden van bijzondere en stedelijke ondersteuning, waardoor de luister en welvaart van stad en ingezetenen meer en meer toenamen en onwrikbaar werden gevestigd.

Alleen zoo rampspoedige omstandigheden en tijden, als wij in het laatst der voorgaande en het begin dezer eeuw beleefden, konden de bijzondere en algemeene zaken tot dien staat van losheid en kwijning tevens brengen, dat dit heerlijk verband werd verbroken, en de Wisselbank, zoo wel als andere hoogstwijze inrigtingen van vroegere dagen, het doel harer instelling miste.

Bij de herleving van den vaderlandschen handel, door den zoo gunstig veranderden toestand van zaken, vestigden Burgemeesteren dezer stad, daartoe opgewekt door Commissarissen van de Wisselbank, terstond hunne bijzondere aandacht op deze hoogstbelangrijke inrigting, waardoor weleer, als met eene onweerstaanbare kracht, de handel in specie aan deze stad werd verbonden, en eene rijke bron werd geopend en levendig gehouden voor de algemeene welvaart.

Burgemeesteren, hoe gezind deze bron, ten meesten voordeele der commerciërende ingezetenen, weder te openen, en ten nutte van stad en ingezetenen op nieuw te doen vloeijen, bezeften echter te wel, dat de Wisselbank hare instelling en handhaving verschuldigd was en moest blijven aan de commercie zelve, dan dat zij een oogenblik zouden geaarzeld hebben, over dit punt, zoo met de Kamer van Koophandel alhier, als door dezelve met de voornaamste Kooplieden, Handelaars in specie en Kassiers te raadplegen.

Beider gevoelen was eenstemmig met dat van Burgemeesteren, dat het welbegrepen belang van de commercie in het algemeen, en van die van den belangrij-

Kennisgeving van Burgemeesteren van Amsterdam aangaande de Wisselbank.

ken wissel- en specie-handel in het bijzonder, gebiedend de vernieuwde werking van de Wisselbank vorderde, met eene genoegzame zekerheid omtrent derzelver volkomene integriteit.

Om de vernieuwde werking van de Wisselbank, ten beste en tot volkomen genoegen van de commercie, altijd het voorwerp der hoogste zorg van de stedelijke regering in dezen, te doen stand grijpen, en naar omstandigheid te wijzigen, zullen Burgemeesteren dadelijk de voordragt tot herziening en vernieuwde werking van de keuren en ordonnantiën der Wisselbank, van de alhier gevestigde Kamer van Koophandel, en dus van de Commercie zelve verzoeken en inwachten.

Wat de vaste steun van het algemeen vertrouwen, de zekerheid van eene vaste guarantie, integriteit en onschendbaarheid van de Wisselbank aangaat, dit hoogst belangrijke punt door Burgemeesteren eerst in den achtbaren Raad dezer stad voorgedragen, en die voordragt eenstemmig door den Raad dezer stad goedgekeurd zijnde, is daarna door Burgemeesteren op de behoorlijke wijze ter kennisse van Z. K. H. onzen doorluchtigen en geliefden Souverein gebragt, met verzoek, om de noodige magtiging in dezen te verkrijgen, en zulks met dat gewenscht gevolg, dat Hoogstdezelve op den vijftienden der vorige maand stellig de regering dezer stad heeft geautoriseerd, om deze stad, op de krachtigste en plegtigste wijze, onder het verband van alle stedelijke bezittingen en inkomsten, op nieuw te verklaren te zijn en onherroepelijk te zullen blijven verbonden, om in te staan en te guaranderen zoo voor de integriteit en onschendbaarheid van de Wisselbank dezer stad, als voor de getrouwheid van derzelver bestuur.

Het is daarom, en ten einde dadelijk van deze gunstige dispositie de toepassing, dat is, een herlevend gebruik van de Wisselbank, door de commercie zoude kunnen worden gemaakt, dat Burgemeesteren ten overvloede stellig verzekerende, dat er geen bankgeld dezer stad hoegenaamd in omloop is, waarvoor niet de effective, metallieke waarde in de Bank is berustende, thans op het plegtigst en krachtigst, openlijk, namens de regering dezer stad op nieuw verklaren: dat deze stad voor dezer stede Wisselbank, onder verband van alle stedelijke bezittingen en inkomsten, is, en onherroepelijk zal blijven verbonden, en dat zij dus instaat en guandeert, zoo voor de integriteit en onschendbaarheid van de Wisselbank, als voor de integriteit van derzelver bestuur.

Burgemeesteren alzoo van hunne zijde met allen mogelijken ernst en nadruk den verbroken band herstellende, en door vernieuwing van de meest voegzaamste keuren en ordonnantiën, verder daartoe zullende bijdragen, vertrouwen dan ook, dat de ijverige belangstelling en het algemeen vertrouwen der commercie zelve, krachtig zullen medewerken, om zich van deze hoogstbelangrijke en op den duur onmisbare instelling onzer wijze Voorouders te bedienen, en haar te handhaven, opdat zij worde, gelijk zij weleer geweest is, een sieraad dezer stad, en tevens de steun en luister van den vaderlandschen handel.

Kennisgeving van Burgemeesteren van Amsterdam aangaande de Wisselbank.

Commissarissen over het Kweekschool voor de Zeevaart goedgevonden hebbende, den dag, waarop dat gesticht door het Fransch Gouvernement vernietigd, doch door de vaderlijke zorg van den Souvereinen Vorst weder werd opgerigt en hersteld, jaarlijks door de kweekelingen te doen vieren, had deze plegtige feestviering voor de eerste maal plaats op den 20sten Februarij. De kweekelingen, na door den President-Commissaris, bij eene korte aanspraak, tot dankbaarheid van 's Vorsten weldaad en eerbied voor Hoogstdeszelfs persoon opgewekt te zijn, werden op eenen buitengewonen maaltijd onthaald, gedurende welken door Commissarissen gepaste toasten werden ingesteld, die door de jongelingen met een hartelijk hoezee werden beantwoord.

De dag der vernietiging door het Fransche Gouvernement en die des herstels door den Souvereinen Vorst van de Kweekschool van Zeevaart te Amsterdam jaarlijks gevierd.

Z. K. H. in aanmerking hebbende genomen, dat sedert een geruimen tijd van jaren door de regeringen dezer landen, de zout- en versch haringvangst door premiën is aangemoedigd en ondersteund geworden, welke, naar mate van bijzondere omstandigheden, tot een hooger of lager bedrag uit 's lands kassen zijn uitbetaald aan degenen, die zich met de uitoefening van dit voor 's lands welvaren zoo belangrijk bedrijf bezig houden; — dat wijders vele dier redenen, welke in vroegere tijden voor het uitloven en dadelijk uitbetalen dier premiën hebben bestaan, ook nog voor het tegenwoordige van kracht en gewigt waren; doch tevens dat de verderfelijke praktijken,

Wet van 6 Januarij no. 6, tot aanmoediging der groote visscherij, en bepalende de premiën welke aan dezelve, te dien einde zullen worden uitbetaald. (Staatsbl.

Besluit van 8 Februarij no. 42. houdende definitive bepaling omtrent de uitoefening van het regt van de jagt, door de eigenaars van heerlijkheden. (Staatsbl. 1815. no. 11.)

gronden, aan het heerlijk regt der jagt onderworpen, ten allen tijde vrijstaan, om, wanneer van dat regt door den Heer geen gebruik wordt gemaakt, offchoon ook door denzelven de afpaling en registratie is gedaan, en door het wild aan de landerijen of veldvruchten schade wordt toegebragt, dat wild zelve te dooden, mits zij echter,, alvorens bij behoorlijke insinuatie den Heer of die zijnentwege het regt van de jagt uitoefent, zullen hebben aangemaand, om hunnen grond van het wild te doen zuiveren. Deze insinuatie zal geschieden bij acte in *forma*, door een der opzieners in het jagt-district, waaronder de grond behoort; en zal kopij dier insinuatie door den opziener worden gelaten aan den Heer, of die denzelven in voege voorschreven vervangt, en het origineel aan den eigenaar van den grond worden ter hand gesteld, welke, indien aan den inhoud, binnen den tijd van acht dagen, door den Heer niet is voldaan, het voorschreven origineel der acte ter visering aan den Houtvester van het jagt-district zal aanbieden.

Deze oordeelende, dat door den eigenaar of uitoefenaar van het regt der jagt niet aan zijne verpligting is voldaan, zal het verlangde visa daarop stellen, waarna de eigenaar van den grond tot het vangen of dooden van het wild zelf, of door iemand zijnentwege zal mogen overgaan, gedurende den tijd, die door den Houtvester bij het viseren der acte daarop zal worden uitgedrukt, mits dien van acht dagen niet te boven gaande; na afloop van welken termijn de gezegde acte van geene de minste kracht of waarde zijn zal.

8. Alle verschillen, welke over het regt van eigendom van jagt of over het heerlijk regt der jagt zelve, tusschen de Heeren en eigenaars ter eenre, en de grondeigenaars ter andere zijde, zouden mogen ontstaan, zullen, als gewone objecten van regten, voor den ordinaris regter worden gebragt en door denzelven beslist.

9. Wij reserveren aan Ons, ten aanzien der afkoopbaarheid van het heerlijk regt van de jagt door de particuliere eigenaars der gronden, waarover hetzelve loopt, zoodanige bepalingen, het zij door uitkeering eener zekere som in éens of jaarlijks, aan de eigenaars der jagt, het zij op eene andere wijze, vast te stellen, als Wij in der tijd mogten geraden oordeelen.

Besluit van 6 Maart no. 27. waar-

Met betrekking tot het lager Schoolonderwijs vond Z. K. H., aangezien het besluit van 29

Maart 1814 (1), waarbij de wet van 3 April 1816 was in werking gebragt, en gelet op art. 6, 7 en 8 dier wet, als ook op art. 18 en 21 der daarbij behoorende instructie der Schoolopzieners en Commissiën van onderwijs, op voordragt van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, op den 6den Maart goed, het volgende te besluiten:

Bij de tot dus verre bestaan hebbende departementale Commissiën van onderwijs worden ontbonden en vervangen door nieuwe provinciale Commissiën, met benoeming van derzelver Leden en Secretarissen. (Staatsc. 1815. no. 76.)

Art. 1. Dat de dus verre bestaande departementale Commissiën van onderwijs zullen worden ontbonden, en derzelver leden van hunnen post honorabel ontslagen, gelijk geschiedt bij dezen, en zulks met 1 April dezes jaars, of wel met den afloop der eerstkomende Voorjaars-Vergadering dezer Commissiën, onder de verpligting echter, om, overeenkomstig art. 15 van de instructie der Schoolopzieners en Commissiën van onderwijs, te zorgen, dat alle papieren, stukken en aanteekeningen dadelijk en in behoorlijke orde, aan hunne opvolgers of de haar vervangende Commissiën worden geëxtradeerd.

2. Dat de thans bestaande departementale Commissiën van onderwijs, met den afloop der eerstkomende Voorjaars-Vergadering dezer Commissiën, dadelijk zullen worden vervangen door provinciale Commissiën van onderwijs, in diervoege, dat in elke provincie of landschap der Vereenigde Nederlanden eene zoodanige Commissie zal worden gevestigd.

3. Dat

Gelderland	in	10.
Zuidholland	—	9.
Noordholland	—	8.
Zeeland	—	5.
Utrecht	—	4.
Vriesland	—	9.
Overijssel	—	6.
Groningen	—	6.
Braband	—	9.
Drenthe	—	4.

Schooldistricten zal worden verdeeld, en de respective Commissiën uit even zoo veel leden zullen bestaan, als de provincie of landschap Schooldistricten heeft, met dien verstande echter, dat eenige districten zullen worden waargenomen door twee Schoolopzieners, onder ge-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 526.

Besluit van 6 Maart no. 87. waarbij de tot dus verre bestaan hebbende departementale Commissiën van Onderwijs worden ontbonden en vervangen door nieuwe provinciale Commissiën, met benoeming van derzelver Leden en Secretarissen. (Staatsc. 1815. no. 76.)

not van een evenredig aandeel in het gedeelte der globale som, aan zoodanig district toe te leggen, behoudende echter beide, ieder op zich zelve; gelijke stem en zitting in hunne respective Commissiën.

4. Dat als globale som zal worden toegelegd aan de Commissiën van

Gelderland . . .	f 3400:—
Zuidholland . . .	- 3300:—
Noordholland . . .	- 3150:—
Zeeland	- 2000:—
Utrecht	- 1600:—
Vriesland	- 3400:—
Overijssel . . .	- 2300:—
Groningen . . .	- 2100:—
Brabant	- 3250:—
Drenthe	- 1500:—
Te samen .	f 26000:—

5. Dat tot leden der provinciale Commissiën van onderwijs en Schoolopzieners zullen worden aangesteld; gelijk geschiedt bij deze:

In Gelderland.

Voor het 1ste Schooldistrict: *Hend. Herman Donker Curtius*, te Arnhem.

2de „ *Hendricus Hoefhamer*, te Elburg.

3de „ *Johan van der Linden*, te Zutphen.

4de „ *Herm. Joachim Thomassen*, te Lochem.

5de „ *Hend. Will. van Woelderen*, te 's Heerenberg.

6de „ *Theod. Mart. van Gulpen*, te Nijmegen.

7de „ *Petrus Macalester Loup*, te Zaltbommel.

8ste „ Mr. G. *W. van der Feltz*, te Zaltbommel.

9de „ *Franc. Herm. Repelius*, te Echteld.

10de „ Mr. *Jan Will. Staats Everts*, te Arnhem.

In ZUIDHOLLAND.

Voor het 1ste Schooldistrict :		*Bernardus Speelstra*, te 's Hage.	Besluit van 6 Maart no. 87. waarbij de tot dus verre bestaan hebbende departementale Commissiën van onderwijs worden ontbonden en vervangen door nieuwe provinciale Commissiën, met benoeming van derzelver Leden en Secretarisen. (Staatsc. 1815. no. 76.)
2de	,,	*Abraham Blussé Jr.* te Leiden.	
		Matthys Siegenbeek, te Leiden.	
3de	,,	*Hend. van Meerten*, te Gouda.	
		Mr. *Jan Meulman* te Woerden.	
4de	,,	*Gerard Wilhelmus Boot*, te Gorinchem.	
5de	,,	*Gerard van Kooten*, te Dordrecht	
6de	,,	*Lucas Slotemaker*, te Middelharnis	
7de	,,	*Samuel Theodore Hult*, te Brielle.	
8ste	,,	*Nicolaas Messchaert*, te Rotterdam.	
9de	,,	Mr. *Jan Willem van Vredenburg*, te Delft.	

In NOORDHOLLAND.

Voor het 1ste Schooldistrict :		*Coenraad Wertz*, te Amsterdam.
2de	,,	*Jean Christofle Berrangé*, te Haarlem.
3de	,,	*Alex. Rud. Maurer*, te Grootschermer.
		Jacobus Weldyk, te Limmen.
4de	,,	*Arnoldus Numan*, te Oude-Niedorp.
5de	,,	*Jacques Doxy*, te Hoog-Karspel.
6de	,,	Mr. *Thade de Vries*, te Edam.
7de	,,	*Adrianus van Deinse*, te Zaandijk.
8ste	,,	*Josue Teissèdre l'Ange*, te Amsterdam.

In ZEELAND.

Voor het 1ste Schooldistrict :		*Antonius van Deinse*, te Middelburg.
2de	,,	*Adrianus Uyttenhoven*, te Brouwershaven.
3de	,,	Mr. *C. van Erlach la Motte*, te Goes.
4de	,,	*T. H. Galandat*, te Hulst.
5de	,,	*Mattheus Hennequin*, te Sluis.

Besluit van 6 Maart no. 87. waarbij de tot dus verre bestaan hebbende departementale Commissiën van onderwijs worden ontbonden en vervangen door nieuwe provinciale Commissiën, met benoeming van derzelver Leden en Secretarissen. (Staatsc. 1815. no. 76.)

In Utrecht.

Voor het 1ste Schooldistrict: Mr. *Hermannus Arntzenius*, te Utrecht.
2de „ *Adam Simons*, te Thamen.
3de „ *Hendrik Gosse Schluiter*, te Amersfoort.
4de „ *Jacob van Manen Adz.*, te Rhenen.

In Vriesland.

Voor het 1ste Schooldistrict: *M. Jan Daniel van der Plaats*, te Leeuwarden.
2de „ *Albertus Bruining*, te Pietersbierum.
3de „ *Marten Martens*, te Holwerd.
4de „ *Horatius Niebuur Verff*, te Bergum.
5de „ *Willem Beekhuis*, te Garijp.
6de „ *Johannes Fredericus Korff*, te Oude Berkkoop.
7de „ Mr. *Jarich Tadama Wielandt*, te Heereveen.
8ste „ *Hans Willem Cornelis Anne Visser*, te Ysbrechtsum.
9de „ *Gerrit Buining*, te Leeuwarden.

In Overijssel.

Voor het 1ste Schooldistrict: Mr. *Antonius van Goudoever*, te Zwolle.
2de „ *Corn. Fransen van Eck*, te Deventer.
Jan Werner Anton Muller, te Deventer.
3de „ *Egbert David van Lennep*, te Memel.
4de „ *Jacob Hendrik Floh*, te Enschede.
5de „ *Jan Beekhuis*, te Hardenberg.
6de „ *Willem Sanders*, te Vollenhoven.

In

In GRONINGEN.

Voor het 1ste Schooldistrict: *M. Theodorus van Swinderen*, te Groningen.
2de „ *Johannes Rutgers*, te Groningen.
3de „ *Jacobus Albertus Uilkens*, te Eenrum.
4de „ *Nicolaas Westendorp*, te Losdorp.
5de „ *Hend. Wester*, in de Oude Pekel-A.
6de „ *Marcus Jan Adriani*, te Oude Pekel-A.

In BRABAND.

Voor het 1ste Schooldistrict: Mr. *A. P. Spoor*, te 's Bosch.
2de „ *Simon van der Noordaa*, te Dinther.
3de „ *G. de Kesschietre van Havre*, te Boxmeer.
4de „ *A. J. de Voicht*, te Tolgelree.
5de „ *A. van Moorsel*, te Eindhoven.
6de „ *Willem Oomen*, te Rosendaal.
7de „ *Godinus van Nouhuis*, te Ossendrecht.
8ste „ *Arent Joh. Berkhout*, te Woudrichem.
9de „ *Sassen Jr.* te Maastricht.

In DRENTHE.

Voor het 1ste Schooldistrict: *Ger. Benthem Reddingius*, te Assen.
2de „ Mr. *J. Tonckens*, te Westervelde.
3de „ *Cornelis Pothoff*, te Dalen.
4de „ *Gerardus Smit*, te Meppel.

Besluit van 6 Maart no. 87. waarbij de tot dus verre bestaan hebbende departementale Commissiën van onderwijs worden ontbonden en vervangen door nieuwe provinciale Commissiën, met benoeming van derzelver Leden en Secretarissen. (Staatsc. 1815. no. 76.)

Wordende alle deze personen geëekend den post van Schoolopziener met primo April dezes jaars te zullen aanvaarden.

6. Dat bij alteratie van art. 21 der instructie van Schoolopzieners en Commissiën van onderwijs, voortaan bij elke Commissie uit hare respective leden zal worden

benoemd een vaste Secretaris, tegen het genot van eenig dedomagement uit de globale fommen, boven bij art. 4 dezes besluits aan de Commisfiën van onderwijs respectivelijk toegelegd.

7. Dat voortaan bij invallende vacaturen, deze vaste Secretarisfen zullen worden benoemd op gelijke wijze als de leden zelve, doch nu onmiddelijk door Ons; gelijk daartoe benoemd worden bij deze:

Bij de Commisfie van onderwijs

in Gelderland	het lid	*H. H. Donker Curtius.*
— Zuidholland	— —	*A. Blussé de Jonge.*
— Noordholland	— —	*J. T. l'Ange*
— Zeeland	— —	*A Uyttenhoven.*
— Utrecht	— —	*H. Arntzenius.*
— Vriesland	— —	*H. W. C. Visser.*
— Overijssel	— —	*J. H. Floh.*
— Groningen	— —	*T. H. van Swinderen.*
— Braband	— —	*S. van Noordaa.*
— Drenthe	— —	*C. B. Reddingius.*

8. Dat bij alteratie van het laatste lid van art. 18 van gemelde instructie de vergaderingen der Commisfie van Zuidholland, voortaan in plaats van te Rotterdam in 's Gravenhage, die daarentegen der Commisfie van Noordholland, overeenkomstig hetzelfde artikel, in plaatse van te Amsterdam, vervolgens weder te Haarlem zullen gehouden worden.

9. Dat aan Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken zal worden aanbevolen, gelijk geschiedt bij deze, het regelen van de nadere districtsverdeeling, van de distributie der globale fommen onder de leden der respective Commisfiën, van het dedomagement uit dezelve aan de vaste Secretarisfen jaarlijks toe te leggen, alsmede het opmaken en vaststellen eener instructie voor dezelve, en voorts genoemde Onze Secretaris van Staat in het algemeen zal zijn geautoriseerd om alles ter executie te leggen en te verrigten, wat tot het ontbinden der thans bestaande, en het constitueren der nieuw te vestigen Commisfiën van onderwijs zal behooren te geschieden.

Th. van Swinderen Hoogleeraar te Groningen.

Bij het hooger onderwijs was door Z. K. H. tot Hoogleeraar in de Natuurkundige Wetenschappen bij de Hooge School te Groningen benoemd de Heer *Th. van Swinderen*, die op den 25sten Januarij dien post aanvaardde met eene re-

levering *de hodiernâ philosophiae naturalis amplitudine* (over den wijden omvang der natuurlijke wijsbegeerte in dezen tijd.)

Den 15den Februarij leed het Athenaeum te Deventer het verlies van den Hoogleeraar in de Welsprekendheid en de Grieksche en Latijnsche Letterkunde, Mr. *J. O. Sluyter*, die in den jeugdigen leeftijd van nog geen 33 jaren, na reeds 11 jaren Hoogleeraar geweest te zijn, door den dood weggenomen, niet slechts het Athenaeum van Deventer, maar de geheele vaderlandsche geleerdheid, het gemis deed betreuren van zijnen schoonen aanleg, schat van kundigheden en edele werkzaamheid, welke hem, bij langer leven, ten sieraad der Vaderlandsche Letterkunde zouden hebben gesteld. De Hoogleeraar *J. O. Sluiter* overleden.

Omtrent de kerkelijke zaken in het algemeen vond Z. K. H. op den 1sten Februarij goed, overwogen hebbende eenige ingediende verzoeken van eigenaars van Heerlijkheden, daartoe tenderende, dat het 2de art. van het besluit van 28 September 1814 n°. 4 (1), betreffende de uitoefening van het regt van collatie, zoodanig mogt worden gemitigeerd of geëxpliceerd, dat de suppliauten en alle andere wettige eigenaars van het volkomen regt van collatie, hetzelve ook voortaan, zonder voorafgaande nominatie van den Kerkeraad, zouden mogen uitoefenen in de Gemeenten, waar de predikanten geheel of gedeeltelijk uit subsidiën van 's Lands wege worden bezoldigd, — met alteratie alleen in zoo verre van het bepaalde bij art. 2 van het besluit van 28 September 1814, te verklaren: „ dat de eige„ naars der heerlijkheden en andere wettige col„ latoren, welke tot den jare 1795, het volstrek„ te collatie-regt tot begeving van predikants„ plaatsen hebben gehad, dat zelfde regt ook „ voortaan zullen uitoefenen, zonder voorafgaande nominatie van den kerkeraad of de „ gemeente, en zulks zonder onderscheid, of op Besluit van 1 Februarij no. 15 houdende alteratie van het 2de artikel van het besluit van 28 September 1814 no. 4 betreffende de uitoefening van het regt van collatie bij de beroeping van Predikanten. (Staatsbl. 1815. no. 10.)

(1) *Jaarb.* 1814. *bl.* 453.

„ zoodanige plaats het traktement geheel proflueert uit plaatselijke kerkelijke goederen, of dat „ hetzelve gedeeltelijk of geheel uit 's Lands kas „ wordt betaald; — blijvende dien onverminderd in volle kracht de bestaande verordeningen, ten aanzien der handopeningen en approbatiën."

Besluit van 18 Februarij no. 98 ter wegneming van zwarigheden, door eenige Roomsch Catholijke Geestelijken geopperd tegen het besluit van 28 September 1814 no. 6. (Medegedeelde stukken van Eeredienst no. 26.)

Den 18den Februarij vond Z. K. H. goed om, ten aanzien der zwarigheden, door eenige Roomsch-Catholijke Geestelijken geopperd tegen het besluit van 28 September 1814 n°. 6, en in aanmerking nemende, dat bereids bij de resolutie van 16 Mei 1814 n°. 108, eens vooral, ontwikkeld zijn de aard en strekking van het regt, aan den Souvereinen Vorst krachtens de Grondwet, ten aanzien van alle gezindheden, die eenige betaling uit 's Lands kas genieten, competerende ten overvloede, te verklaren: „ dat het besluit „ van 28 September 1814 n°. 6, geheel en al in „ verband moet staan met, en dient uitgelegd te „ worden volgens, de resolutie van 16 Mei daar „ te voren; en dat alzoo de kennisgeving van „ eene vacature, het verzoek, om bij de vervulling der vacature de toelage gecontinueerd te „ zien, en de aggreatie van den aangestelden „ geestelijken, bij het gemeld besluit gevorderd, „ geene andere strekking hebben, dan om te beoordeelen en te beslissen, of het genot van de „ bevorens geaccordeerde toelage wederom aan „ de vervulling der vacature kan worden verbonden, en vervolgens, of aan den aangestelden geestelijken de toelage, aan zijnen voorganger *in officio* toegestaan, bij voortduring zal „ worden uitgereikt."

Wet van 1 Maart no. 18 houdende voorschriften ter viering der dagen aan den

In overweging genomen hebbende de noodzakelijkheid, om het voetspoor der godsdienstige voorvaderen, die daarop steeds den hoogsten prijs stelden, de pligtmatige viering van den dag des Heeren en andere dagen, den openbaren Christelijken Godsdienst toegewijd, door eenparige en voor de geheele uitgestrektheid der Vereenigde Nederlanden algemeen werkende maatregelen te verzekeren,

vond Z. K. H. op den 1sten Maart, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, goed te bepalen de volgende wet:

Openbare Christelijken Godsdienst toegewijd. (Staatsbl. 1815. no. 21.)

Art. 1. Dat op zondagen, en op zoodanige Godsdienstige Feestdagen, als door de kerkgenootschappen van den Christelijken Godsdienst dezer landen algemeen erkend, en gevierd worden, niet alleen geene beroepsbezigheden zullen mogen verrigt worden, welke den Godsdienst zouden kunnen storen, maar dat in het algemeen geen openbare arbeid zal mogen plaats hebben, dan in geval van noodzakelijkheid, als wanneer de plaatselijke Regering daartoe schriftelijke toestemming zal geven.

2. Dat op deze dagen, met uitzondering van geringe eetwaren, geene koopwaren hoegenaamd op markten, straten of openbare plaatsen zullen mogen worden uitgestald of verkocht, en dat kooplieden en winkeliers niet zullen mogen uitstallen, noch met opene deuren verkoopen.

3. Dat, gedurende den tijd voor de openbare Godsdienstoefening bestemd, de deuren der herbergen en andere plaatsen, waar drank verkocht wordt, voor zoo verre dezelve binnen den besloten kring der gebouwen liggende zijn, zullen gesloten zijn, en dat ook gedurende dien tijd, geenerhande spelen het zij kolven, balslaan of dergelijke mogen plaats hebben.

4. Dat geene openbare vermakelijkheden, zoo als schouwburgen, publieke danspartijen, concerten en harddraverijen, op de zondagen en feestdagen zullen gedoogd worden, zullende het aan de plaatselijke besturen worden vrij gelaten, hier omtrent eene uitzondering toe te staan, mits niet dan na het volkomen eindigen van alle Godsdienstoefeningen.

5. Dat de plaatselijke politie zorg zal dragen, ten einde alle hinderlijke bewegingen en gerucht in de nabijheid der gebouwen tot den openbaren Eeredienst bestemd, en in het algemeen alles, wat denzelven zoude kunnen hinderlijk zijn, voor te komen, of te doen ophouden.

6. Dat de overtredingen tegen de bepalingen van dit besluit, naar gelang van personen en omstandigheden, zullen gestraft worden met eene boete van niet hooger dan ƒ 25 of met eene gevangenis van niet langer dan drie dagen voor de overtreders, die buiten staat mogten zijn deze boete te betalen.

7. Dat, bij eene tweede overtreding de boete of straf zal verdubbeld worden, en wijders alle de te koop gelegde of uitgestalde goederen verbeurd verklaard, en de herbergen, of andere publieke plaatsen, voor ééne maand gesloten.

En dat door deze algemeene verordeningen, alle daarmede niet overeenkomstige provinciale of plaatselijke reglementen en inrigtingen zullen worden gehouden voor vervallen.

Oprigting van afdeelingen van het Nederlandsche Bijbelgenootschap.

Geheel overeenstemmende met den godsdienstigen geest van den Souvereinen Vorst was die der natie, alzins blijkbaar in de oprigting van Bijbelgenootschappen of liever Afdeelingen van het Nederlandsche Bijbelgenootschap, welks hoofdbestuur nog provisioneel was te Amsterdam. Hoorn, Zalt-Bommel, Zwolle, Schouwen en Duijvenland, Breda, Kampen, Deventer, Amersfoort, Vollenhoven, Tholen en Edam waren de plaatsen, alwaar dezelve in de eerste drie maanden van dit jaar, bij alle de Afdeelingen in het vorige, nog werden opgerigt.

Nationale barmhartigheid.

Niet minder bleef zich de Nederlandsche geest onderscheiden door blijken van barmhartige menschenmin en edelmoedige vaderlandsliefde. — De maatschappij tot ondersteuning van behoeftige Landgenooten, die door de gevolgen des oorlogs en van overstroming buitengewoon hadden geleden, te Amsterdam residerende, maakte in Januarij bekend, dat zij in de maand December des vorigen jaars had ontvangen de aanzienelijke som van ƒ 12330:9:8 en daarna dat in de maand Januarij van dit jaar bij haar was ontvangen de som van ƒ 3364:4:-

De Erfprins doet een geschenk aan de armen van Brussel.

Z. K. H. de Erfprins van Oranje deed zich, ook te dezen aanzien, als een echt Nederlander te Brussel kennen, zendende den 30sten Januarij eene somme van 1000 franken aan de Mairie dier stad, om onder derzelver armen te worden uitgedeeld.

Besluiten voor Belgie.

In de algemeene belangen van Belgie werd door den Souvereinen Vorst zelven bij onderscheidene besluiten voorzien.

Den 12den Januarij nam de Souvereine Vorst een besluit, dat de bepalingen van dat van 4 Julij 1814 betrekkelijk de geestelijke pensioenen toepasselijk zouden zijn op alle gedeelten van Belgie, welke, eerst na de dagteekening van laatstgemeld besluit, daarmede vereenigd waren; zullende deze pensioenen rekenen ingegaan te zijn, met 15 Junij deszelfden jaars. De geestelijke gepensioneerden, die, sedert de bekendmaking van meergemeld besluit, van Belgie afgescheiden waren geraakt, zouden door de publieke schatkist worden betaald van 1 Januarij tot en met 15 Junij 1814. Besluit van 12 Januarij betrekkelijk de Geestelijke pensioenen in Belgie.

Volgens een besluit van den 30sten Januarij zal het namaken van de decimale of van iedere andere munt in Belgie gangbaar, alsmede het in omloop brengen of van buiten 's Lands invoeren derzelve, met den dood worden gestraft. De doodstraf gesteld op valsche munters in Belgie.

Bij een ander besluit van dien dag werd verboden, op den afstand van 1800 voet van het uiterste glacis der vestingen in Belgie, eenig huis, optrek, kelder, put, of wat het ook zij, te maken, op straffe van dadelijk afgebroken te zullen worden ten koste der ondernemers; zullende nogtans de tegenwoordig bestaande gebouwen kunnen blijven staan, tot omstandigheden van den dienst het afbreken zullen noodzaaklijk maken, tegen schavergoeding, indien daartoe termen zijn. Het opslaan van houten hutten bleef geoorloofd, mits onder vergunning van den Commissaris-Generaal van Oorlog. Besluit van 30 Januarij het bouwen verbiedende op den afstand van 1800 voet van het glacis der vestingen in Belgie.

Den 13den Februarij besloot Z. K. H. dat het barriere-regt, derwijze als bij besluit van 19 Maart 1814 was vastgesteld, provisioneel zou blijven ingevorderd worden op alle de wegen van Belgie. Omtrent het barriere-regt in Belgie.

Den 23sten Februarij nam Z. K. H. een besluit wegens het opsluiten in verbeterhuizen, ten verzoeke van Bloedverwanten, in Belgie. Wegens het opsluiten in verbeterhuizen in Belgie.

Bij een besluit van den 24sten beval de Souvereine Vorst de integrale aflossing van hetgeen den geldschieters in de geldleening van drie en een half millioenen voor Brussel nog verschuldigd was, losbaar uit de helft van het provenu der Besluit van 24 Februarij wegens de aflossing

der geldleening van 31 millioen te Brussel. indirecte belastingen; doch daar dit fonds niet toereikende was, zou de publieke schatkist een millioen voorschieten, om met half Maart de aflossing te kunnen bewerken.

Het lot van Belgie op het Congres te Weenen bepaald. Het was voornamelijk in de twee eerste maanden van dit jaar, dat bij het congres der Verbondene Mogendheden te Weenen de hoogste aangelegenheden der Vereenigde Nederlanden, en die der Bondgenooten zelve bij de bepaling van het lot van Belgie, werden behandeld. — Dit werd genoegzaam blijkbaar voor het algemeen, toen hetzelve vernam, dat, op het aankomen van eenen koerier van onzen Ambassadeur te Weenen, de Heer *van der Capellen*, na op den 17den Januarij, als Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indiën den eed in handen van den Souvereinen Vorst te hebben afgelegd, den 18den vertrokken was naar Weenen.

Op den 15den Februarij waren deze groote belangen, die het Congres eenen geruimen tijd hadden bezig gehouden tot algemeen genoegen geschikt en geregeld. De Keizer van Oostenrijk had den 4den Januarij reeds bijzondere blijken van zijne vriendschap voor onzen Souvereinen Vorst willen geven, door Hoogstdenzelven te benoemen tot Veldmaarschalk der Oostenrijksche legers en tot Kolonel van het infanterie-regiment n°. 26, tot dien tijd toe door den Vorst van *Hohenlohe Bartenstein*, gekommandeerd; van welke benoemingen de diplomas, door den Keizer geteekend, schier gelijktijdig den Souvereinen Vorst toekwamen met den buitengewonen koerier, die op den 22sten Februarij de beslissing van het Congres in den Haag overbragt.

Geheel Belgie met Nederland vereenigd. Dien ten gevolge schreef Z. K. H. op den 23sten Februarij aan den Graaf *de Thiennes de Lobize*, Commissaris-Generaal van Justitie, waarnemende de functiën van Secretaris van Staat in Belgie: ,, Mijn Heer de Graaf *de Thiennes*, de ,, depeches, welke ik gisteren avond van Wee-

„ nen ontvangen heb, berigten mij, dat de groo-
„ te belangen, welke het Congres langen tijd
„ hebben bezig gehouden, tot algemeen genoe-
„ gen en met eenparigheid tusschen Oostenrijk,
„ Rusland, Engeland, Frankrijk en Pruissen ge-
„ regeld zijn. Alle de gedeelten van Belgie,
„ welke voormaals aan de eerste dezer Mogend-
„ heden toebehoord hebben, zijn onder mijn
„ Souverein gezag geplaatst, met uitzondering
„ van eenige kleine gedeelten van het grondgebied
„ van Limburg en Luxemburg, en, met betrek-
„ king tot deze laatste Hertogdommen, onder
„ eenige modificatiën. Wij behouden op den
„ regter-oever der Maas eenen genoegzamen
„ zoom, om ons het geheel genot en de vrije
„ vaart van die rivier te verzekeren, en het
„ voormalig Bisdom van Luik is onder het ge-
„ tal der Landen, welke de nieuwe monarchie
„ der Nederlanden zullen uitmaken. — Gij zult
„ zonder twijfel, het voordeelig uitwerksel waar-
„ deren, hetwelk deze schikking op het geluk
„ der volkeren zal hebben, tot welker regering
„ de Voorzienigheid mij roept, en aan welke
„ hetgeen ik, in minder gunstige omstandigheden,
„ reeds voor hetzelve heb kunnen doen, ten on-
„ derpand van mijne bestendige zorgvuldigheid
„ voor hun waar belang strekken moet."

Deze tijding op den 24sten Februarij des namiddags ten drie uren bij het Gouvernement van Belgie ontvangen, werd met eene blijdschap aangenomen, die zich dien zelfden avond nog door eene illuminatie van Brussel kenmerkte; zijnde die tijding terstond door het gelui der klokken van alle de kerken en door omroepers aan de inwoners der stad bekend gemaakt. In den Schouwburg, alwaar de depeche van Z. K. H. werd voorgelezen, ontstond zoodanig eene geestdrift in alle gedeelten der zaal, dat er het gewelf van dreunde; het vreugde-gejuich, het handengeklap, de *bravo's*, het zwaaijen met zakdoeken en hoeden hielden lang aan en werden onderscheidene malen herhaald. De Erfprins, het voorwerp der pu- Vreugde daarover te Brussel.

blieke aandacht, ftond overeind in zijne loge en fcheen over de algemeene vreugde gevoelig aangedaan. Bij het einde van de opera werden eenige toepasfelijke coupletten gezongen.

De 26fte Februarij, zijnde zondag, was bepaald tot het vieren van een nationaal feest te Brusfel over deze heugelijke gebeurtenis. Daartoe waren een gedeelte van het, te Mechelen in bezetting liggend, regiment Belgifche chevau-legers, gelijk mede een bataillon Belgifche infanterie van linie uit Leuven opgekomen. In den morgen vermengde zich van uur tot uur het gebulder uit het gefchut met het gelui van alle de klokken. Op den middag werd er in de kerk van St. Gudula een *Te Deum* gezongen, zijnde de kerk zoo vol, dat men er zich naauwelijks in kon bewegen. Een Belgisch bataillon had zich in het ruim gefchaard. Z. K. H. de Erfprins en al de burgerlijke en militaire regerings-perfonen woonden de plegtigheid bij. Inmiddels was er eene prachtige parade om de wandelplaats van het park, alwaar de Belgifche karibiniers te paard, de Belgifche chevau-legers, de Hanoverfche huzaren, de Congrevifche artillerie, het 1fte regiment Engelfche garde en twee bataillons Belgifche infanterie gefchaard ftonden. Te een uur trok de Erfprins met deszelfs Staf voorbij derzelver front onder een onbefchrijflijk, van alle zijden opgaande, gejuich. Eene driemaal herhaalde losbranding van het gefchut en uit het klein geweer, het trompet-gefchal en eene krijgsmuzijk eindigden de parade. Na dezelve ontving de Erfprins de gelukwenfchingen der regering en aanzienelijkfte perfonen van Brusfel, en ontving vervolgens de voornaamfte beambten en den adel op een feestmaal. De dag liep met de fraaifte illuminatie ten einde, terwijl de jonge lieden dansten, eene fraaije muzijk de ftad doortrok en ferenades voor de huizen der aanzienelijkfte perfonen maakte, wordende het flaan der vuurpijlen telkens afgewisfeld met het *leve Oranje*, hetgeen het algemeene woord was.

Op dien zelfden dag betoonde ook Antwerpen hare vreugde, van eindelijk door de wijsheid van de, op het Congres te Weenen bijeen zijnde, Mogendheden, haar lot beslist te zien. Alle de Engelsche en Hanoversche troepen, ten getale van 12,000, maakten de parade uit, terwijl de kreet *Leve de Prins van Oranje, onze Doorluchtige Souverein* in alle de straten uit het hart der ontelbare menigte, die dezelve bedekte, oprees, en eene algemeene verlichting het feest tot in den nacht voortzettede. — Ook te Brugge had het gelui der klokken en de vreugde der ingezetenen, bij eene algemeene verlichting van den nacht, de gevoelens voor den gewenschten Vorst aan den dag gelegd. Als ook te Antwerpen en Brugge.

De Erfprins begaf zich den 27sten Februarij naar 's Gravenhage, werwaarts uit alle gedeelten van Belgie bezendingen vertrokken, om de uitdrukking dier zelfde gevoelens aan den Doorluchtigen Souverein over te brengen. En door geheel Belgie.

Op den 4den Maart kwam de Erfprins te Brussel weder, en werd er dien zelfden avond in den Schouwburg met langdurig handgeklap ontvangen. Den volgenden dag, zijnde zondag, werd in de kerk der Protestanten te Brussel een dankfeest gevierd, door den Erfprins bijgewoond. — Ten zelfden dage zong men te Antwerpen in de hoofdkerk een *Te Deum*, waarbij de burgerlijke en militaire ambtenaren tegenwoordig waren. — Te Gent hield men een *militair* feest, wordende de parade, in groot uniform, besloten met eenen maaltijd, waarop de toasten van den dag met geestdrift werden gedronken. Het had evenwel ten hove niet ontbroken aan eene bezending der stedelijke regering, met den Heer *Lens*, Maire der stad aan het hoofd: maar ook nu werd, even min, als op den 4den Februarij, den verjaardag der verlossing dier stad van de Fransche overweldiging, door de Geestelijkheid een *Te Deum* gezongen.

Den 6den Maart gaf de burger garde te Brussel een prachtig feest, waarbij Z. K. H. de Erf- Feest te Brussel.

prins, de Ministers, de Generaals en een talrijke Staf tegenwoordig waren, bestaande de tafel uit 175 couverts. De Graaf *de Grez*, Kommandant der Burgergarde, stelde den eersten toast in: *aan onzen goeden Koning Willem, Souverein der Nederlanden; dat hij langen tijd tot het geluk zijner onderdanen regere!* en het eenparig beantwoordend gejuich was *leve de Koning!* Aan het einde der zaal hing het afbeeldsel van den Souvereinen Vorst, met vaandels van al de geallieerde Mogendheden omgeven.

Deputatiën naar den Haag.

Ten zelfden dage was het Hoog Geregtshof gemagtigd geworden eene deputatie uit deszelfs midden naar den *Koning der Nederlanden* te zenden, om de hulde van deszelfs liefde en eerbiedige verknochtheid aan den voet des troons te brengen. Zij bestond uit de Heeren *Wautelée* President, waarnemende de functiën van eersten President, voor het departement van de Dyle; *de Brouckere* President voor dat van de Lys; *Guchteneere*, President voor dat van de Schelde; *Poullet*, Raadsheer, voor dat van de beide Nethen; *Faider*, Raadsheer voor dat van Jemmappe; *Loke*, Raadsheer; *Daniels*, Prokureur-Generaal, en *de la Hamaide* Advokaat-Generaal.

Een aantal Belgische edellieden en stedelijke deputatien vertrokken tevens naar de Hofplaats, werwaarts de Luiksche adel en die van het departement der Ourthe hunne deputatiën zonden; en alwaar men van alle kanten brieven en verhalen ontving van feestvieringen, die in alle steden van Belgie hadden plaats gehad, onder welke bovenal werden opgemerkt die van Oostende, Nieuwpoort, Doornik, Lier, Hasselt enz., terwijl ook de Gemeenten ten platten lande derzelver vreugde hadden aan den dag gelegd.

Gelegenheid der aanneming van den titel van Koning door den Souvereinen Vorst.

De burgergarde van Brussel mogt door haren Kommandant reeds eene teug hebben ingesteld aan Koning *Willem*, in tegenwoordigheid van deszelfs oudsten Zoon; en algemeen mogt de verwachting zijn, dat de Souvereine Vorst van de monarchie der Nederlanden den voegzamen titel van Koning

zou aannemen: Z. K. H. zelve had zich deswege nog geenszins openlijk verklaard en scheen nog eerst de terugkomst van eenen koerier uit Weenen af te wachten: doch de staatkundige omstandigheden en de toestand van Frankrijk vorderden Hoogstdeszelfs beslissing vroeger, die nu niet slechts volkomen aan de algemeene verwachting beantwoordde, maar zulks tevens deed op eenen tijd en op eene wijze, dat het algemeen gevoelen in eerbied moest verkeeren voor het vast en stout karakter, door den Souvereinen Vorst daarbij aan den dag gelegd, en dat de dankbaarheid aan dat welbedacht en heldhaftig besluit het behoud, de bevestiging en de luister van de Nederlandsche monarchie voor altijd verschuldigd blijft.

Napoleon, met den titel van Keizer tusschen den 3den en 4den Mei 1814 op het eiland Elba gekomen, ingevolge het verdrag met de Verbondene Mogendheden op den 11den April bevorens gesloten (1), had hetzelve den 26sten Februarij van dit jaar heimelijk verlaten en was den 1sten Maart nabij Cannes in Provence aangeland, van waar hij, den 20sten dier maand, als Keizer van Frankrijk te Parijs binnen kwam. De ontwikkeling van het zamenweefsel der snoodste trouwloosheden en der listigste verstandhoudingen, waardoor zulk eene omkeering van zaken voor Frankrijk en van het lot voor *Napoleon* was voorbereid en daargesteld, is de taak der geschiedenis van dat rijk; die van ons jaarboek bepaalt zich tot de gebeurtenissen alleen, die daarbij plaats hadden, voor zoo ver ze wederwerkten op de rust en veiligheid van onzen Staat, en eerst de aanvaarding van het Koningschap door onzen Souvereinen Vorst, daarna de handhaving van den roem der Nederlandsche deugden door den Prins van Oranje aan het hoofd der vaderlandsche helden ten gevolge hadden. *Napoleon ontkomt Elba.*

De Koning van Frankrijk, den 5den Maart door een telegrafisch berigt tijding ontvangen hebben-

(1) *Jaarb.* 1814. bl. 89 en volg.

Ongegronde gerustheid van *Lodewyk XVIII.*

de, dat *Buonaparte* met omtrent 1200 man en vier veldstukken was geland, riep bij eene proclamatie de kamers der Pairs en der Afgevaardigden buitengewoon bijeen, en verklaarde, ten zelfden dage bij eene ordonnantie *Napoleon Buonaparte* voor verrader en rebel, terwijl Z. M. terstond van wege de Afgevaardigden en het Municipaal Collegie van Parijs alle verzekering van trouw en verkleefdheid ontving. Er heerscht bij *Lodewijk XVIII* eene opmerkelijke bedaardheid en gerustheid. Alle de Ambassadeurs der Mogendheden maakten hunne opwachting bij deze gelegenheid. Niettegenstaande de jicht-pijnen, waaraan de Koning leed, ontving hij ze en sprak ze met deze woorden toe: „ mijne Heeren, gij ziet mij „ smart lijden; vergist u daaromtrent niet; het „ is niet de ongerustheid, maar de podagra, „ welke mij smart veroorzaakt. Stelt uwe Sou„ vereinen gerust aangaande hetgeen er in Frank„ rijk gebeurt; de rust van Europa zal zoo min „ gestoord worden, als die van Frankrijk." — Zoo ook antwoordde de Koning op het adres van de Kamers der Pairs op den 9den Maart: „ de „ kalmte, die men in mij wil opmerken, vind ik „ in de zekerheid van de liefde mijns volks, in „ de getrouwheid mijner legers, en in de mede„ werking der beide kamers. Wat de fermiteit „ betreft, deze zal ik steeds in het gevoel mij„ ner pligten vinden." Het ontbrak ook niet aan deputatiën en adressen van departementen, openbare stichtingen en verscheiden buiten dienst zijnde Generaals. De Prins van *Moskowa* (de Maarschalk *Ney*) eene bestemming van den Koning verzoekende, en de verzekering hoorende, dat Z. M. op zijne getrouwheid staat maakte, kuste deszelfs hand, zeggende: „ dat de schoon„ ste dag zijns levens die zou zijn, waarop hij „ den Koning bewijzen zijner verknochtheid kon „ geven!"

Geschiedenis der ontkoming.

In Engeland daalden de publieke fondsen merkelijk op de tijding der landing van *Buonaparte*, die zoo wel aan de Engelsche als Fransche krui-

fers ontsnapt was. Hij was aan boord gegaan van eene brik, voerende 26 stukken geschut met 400 man zijner garde, en met drie andere transportschepen, des avonds ten 5 ure van den 26sten Februarij en bevond zich den volgenden morgen, door stilte, nog tusschen Capraja en Elba in het gezigt der kruisers. De wind verhief zich met den middag en tegen 4 ure was men op de hoogte van Livorno. Twee uren later kruiste men eene Fransche brik, met welke men zelfs parlementeerde in het boord aan boord voorbij zeilen, zonder dat eenige hinder aan den togt werd toegebragt. Op den 28sten zag men met den dageraad een oorlogschip, zonder door hetzelve opgemerkt te worden. Den 1sten Maart zeilde men den Golf van Juan te 3 uren binnen en had men de ontscheping ten 5 uren in den avond reeds volbragt. Ten 11 uren van dien zelfden 1sten Maart was *Buonaparte* aan het hoofd van zijne handvol volks naar Cannes voortgerukt, alwaar hij ontvangen werd door het volk met gevoelens, die de eerste voorteekenen waren van den goeden uitslag zijner onderneming. Den 5den vernachtede hij te Gap, alwaar men verscheiden duizenden der proclamatiën drukte door hem als Keizer aan het leger en het volk gerigt, mitsgaders van die der soldaten van de garde aan hunne kameraden, gedagteekend op den 1sten Maart uit den Golf van Juan, en nu met de snelheid des weerlichts in geheel Dauphiné verspreid. — Bij Grenoble ontmoetede men de voorhoede eener divisie van 6000 man, die zich op *Buonapartes* toespraak aan zijne zijde schaarde en de wapenen tegen de stad keerde, welke echter zonder tegenstand overging, daar de geheele divisie, die zich tegen hem zou verzetten, in eenen oogenblik de witte kokarde met de driekleurige had verwisseld, door de soldaten in hunne ransels verborgen gehouden. Van Grenoble tot Lyon was *Buonapartes* voortgang niet slechts ongehinderd, maar zelfs zegevierend. — De Graaf van *Artois*, de Hertog van *Orleans* en verscheidene

Napoleons snelle voorttogt.

Maarschalken bevonden zich te Lyon. *Buonaparte* ontrustede zich echter evenmin over de gezindheid, der soldaten onder derzelver bevel, als over die der Lyonnezers, en zag zich ook dadelijk aan de brug de la Guillotiere door een regiment huzaren met *leve de keizer!* begroeten; hij begaf zich nu aan derzelver hoofd naar Lyon. De Graaf van *Artois* had alles aangewend, om zich van zijne troepen te verzekeren, doch had zijne aanmoediging om *leve de koning!* te roepen door dezelfde oproerkreet hooren beantwoorden, waarna hij in een rijtuig was vertrokken, door eenen gendarme begeleid. — Op den 11den hield *Buonaparte* eene wapenschouw over de geheele divisie van Lyon en begaf zich, met den Generaal *Bruyer* aan het hoofd, op marsch naar Parijs. — De togt ging van daar onbelemmerd voort over Ville Franche, Macon, Tournus, St. Jean-de-Lone en Chalons. De Maconnesers werden door hem bestraft over de geringe pogingen in den vorigen jare voor zijne zaak aangewend; die van de overige steden hoogelijk geprezen met toezegging eener vergelding wegens hun gehouden gedrag. Hij ontving te Chalons eene deputatie van Dyon, alwaar men reeds den Maire had weggejaagd, in wiens plaats hij terstond eenen anderen benoemde. — Die zelfde houding nam hij den 15den en 16den aan te Autun en te Avallon. — Den 17den kwam hij over Vermenton te Auxerre, alwaar zich de Maarschalk *Ney* bij hem voegde, die den 13den reeds aan de troepen onder zijne bevelen te Lons-le-Saulnier eene dagorde had uitgevaardigd, waarin hij zeide: „ de zaak der Bourbons „ is voor altijd verloren! de wettige dynastie, „ door de Fransche natie aangenomen, staat den „ troon weder te beklimmen! Keizer *Napoleon* „ alleen is bevoegd over ons schoone land te „ regeren."

Lodewyk XVIII was den 11den Maart nog bemoedigd genoeg, om, terwijl hij door zijnen Kanselier aan de Kamer der Pairs kennis gaf van den snellen voortgang, dien *Buonaparte* maakte, zich

zich te vergenoegen met de dankbetuiging voor de mededeeling en de trouw-verzekering der Kamer, en ten zelfden dage eene proclamatie te geven, uit het kasteel der Tuilleriën, met dit slot: „ onze middelen zullen genoegzaam zijn, bijaldien de natie aan *Buonaparte* den onverwinnelijken hinderpaal van hare zelfsopoffering en moed tegenstelt. Frankrijk zal in dien kampstrijd van vrijheid tegen tirannie, van getrouwheid tegen verraad, van *Lodewyk XVIII* tegen *Buonaparte* niet overwonnen worden!" — Men schreef ook den 15den nog uit Parijs: „ het is thans zeker, dat de bronnen van het gesmeed ontwerp ontdekt zijn, dat de verraderlijke bron gestopt is, en dat de draden en ranken daarvan volkomen zijn afgesneden; de geestdrift om zich te laten inschrijven voor de wapening is alhier en in de departementen algemeen, en de vrees van een burgeroorlog schijnt geheel verdwenen." Vertrouwen van *Lodewyk XVIII.*

Op den 16den deed echter de Koning eene aanspraak van den troon in de Kamer der Pairs, waarin Z. M. geene vrees voor zich zelve, maar voor Frankrijk, te kennen gaf, wegens den ontstoken burgeroorlog, en allen opwekte, om met haar het Charter te bezweren; besluitende deze aanspraak met de woorden: „ laat de medewerking der beide Kamers aan het gezag al die sterkte geven, die het noodig heeft; en deze waarlijk nationale oorlog zal door zijne gelukkige uitkomst bewijzen, wat een groot volk voor de liefde van zijnen Koning en de grondwet van den Staat vermag!" Des Konings Broeder ging de vergadering voor in den begeerden eed en werd door een algemeen gejuich beantwoord. Z. M. reikte de hand aan zijnen Broeder, die dezelve met vervoering aan de lippen drukte, en daarna door den Koning broederlijk omhelsd werd. — De Minister van oorlog, de zaal der gardes du corps te Parijs den volgenden dag doorgaande, voerde deze taal: „ mijne Heeren, sints acht dagen slaapt gij niet; thans kunt gij uwe laarzen uittrekken. Ik zal 's Konings aanspraak van den troon.

„ dezen nacht zoo gerust slapen, als voor drie „ maanden. Ik was acht dagen te laat aangeko„ men, thans is alles hersteld; elke staf, welke „ niet georganiseerd was, is nu op eene vol„ maakte wijze zamengesteld; de officieren staan „ voor hunne regimenten in." — Weinig strookte die verzekering met de taal van den Koning tegen de Fransche natie op den 18den gevoerd, en met eene proclamatie, waarin de mogelijkheid van *Buonapartes* zegepraal erkend, doch de inval van 300,000 vreemden onwederhoudbaar verklaard en de leus, *sterven of overwinnen voor het vaderland*, als noodkreet aangegeven werd, met uitnoodiging tot inkeer voor allen, die reeds andere vaandels volgden, onder verzekering van volkomene vergetelheid. — Den 19den eindelijk ging eene proclamatie van *Lodewyk XVIII* uit, waarvan dit de aanhef was: „ de Goddelijke „ Voorzienigheid, die ons op den troon onzer „ vaderen heeft terug geroepen, gedoogt thans, „ dat die troon wankelt door den afval van een „ gedeelte der gewapende magt, die gezworen „ had, denzelven te verdedigen. Wij zouden „ ons de getrouwe en vaderlandlievende gezind„ heid van de onnoemelijke meerderheid der in„ gezetenen van Parijs ten nutte kunnen maken, „ om den rebellen den intogt in deze stad te be„ twisten; doch wij ijzen op het denkbeeld van al „ de rampen, die een gevecht binnen hare mu„ ren over de ingezetenen zou brengen. — Wij „ nemen de wijk met eenige dapperen, die het „ der list en trouwloosheid niet gelukken zal, „ aan hunnen pligt te onttrekken, en dewijl wij „ onze hoofdstad niet kunnen verdedigen, zullen „ wij elders eene krijgsmagt gaan bijeen verza„ melen, en, op een ander punt van ons Ko„ ningrijk, wij zeggen niet meer lievende of ge„ trouwe onderdanen, dan onze goede Parijse„ naars, maar zoodanige Franschen zoeken, die „ gunstiger geplaatst zijn, om zich voor de goe„ de zaak te verklaren." De zitting der Kamers van de Pairs en van de Afgevaardigden werd

Proclamatie van den Koning aan de natie.

Tweede proclamatie, de verwijdering uit Parijs te kennen gevende.

daarbij gesloten verklaard, en eene nieuwe zitting belegd zoodra mogelijk ter plaatse, die tot provisionelen zetel van het Gouvernement zou verklaard worden. — Op het ontvangen dezer proclamatie zeide de President van de kamer der afgevaardigden: „mijne Heeren, er blijft ons niets „over dan te scheiden." — En de Leden gingen heen. — De Koning verliet Parijs te één uur in den morgen van den 20sten en begaf zich naar Rijssel, alwaar de Hertog van *Orleans* den 19den in den namiddag reeds was aangekomen.

Lodewijk XVIII begeeft zich naar Rijssel.

Buonaparte, den 20sten 's morgens ten 4 uren te Fontainebleau aangekomen, vernam ten 7 uren reeds; dat de Koning de hoofdstad had verlaten. Aan de poorten van Parijs genaderd, zag hij het geheele leger, door den Hertog van *Berry* gekommandeerd, hem te gemoet komen, gezamenlijk de witte kokarde vertredende en de driekleurige opzettende. Ten 9 uren in den avond trad hij de Tuileriën binnen op een oogenblik, dat men hem het minst verwachtte; en den 21sten was geheel Parijs getuigen van zijne wapenschouw over alle de troepen, die het leger der hoofdstad uitmaakten. In zijne aanspraak aan de soldaten was het woord opmerkzaam: „wij willen ons niet mengen in de zaken der vreemde „natiën, maar wee den geen, die zich in de „onze mogt mengen." Toejuiching van soldaten en volk was het antwoord; de muzijk van *Veillons au salut de l'Empire* het slot dier vertooning. — Het regiment Zwitsers alleen was niet opgekomen. Deszelfs Kolonel de Heer *d'Affry* had aan hetzelve wel het bevel van *Napoleon* medegedeeld, maar het tevens uitgenoodigd, om vrijelijk te zeggen, welk gedrag het van hem begeerde. Officieren en soldaten hadden geantwoord: „het geen pligt u voorschrijft." Dit was bij *d'Affry*, door hunnen eed aan *Lodewijk XVIII*, beslist. *Napoleon* dit regiment missende, zond aan den Kolonel uitdrukkelijk bevel, om zich dadelijk naar het plein van het karous-

Buonaparte's komst en onthaal te Parijs.

Heldhaftig gedrag van d'Affry Kommandant der Zwitsers.

fel te begeven: *d'Affry* antwoordde, dat hij geene bevelen, dan die des Konings, erkende. Na de wapenschouw op het paleis ontboden, vroegen hem twee officieren zijn degen af; hij trok dien, maar trad terug en zeide: „ dat de stoutste van u dien kome halen." Zonder verderen aandrang daartoe werd hij voor *Napoleon*, te midden van eenen talrijken Staf, geleid. Aldaar volhardde *d'Affry* bij zijn reeds gegeven antwoord, en wedersprak *Napoleon's* dringenden toon op eene heldhaftige wijze, die geen ander gevolg had, dan het ontslag der Zwitsers; waarvan sommigen zich naar hun vaderland, anderen naar *Lodewyk XVIII* begaven (1).

Het Congres te Weenen verneemt het voorgevallene.

Terwijl dit alles in Frankrijk voorviel, was reeds geheel Europa werkzaam, om den Keizer van *Elba* van den trouwloos hernomen Franschen troon te storten en zich daardoor te verzekeren van het duurzamer bezit der, zoo bloedig bevochten, vrijheid en rust. Het Congres der Vereenigde Mogendheden te Weenen was nog niet uiteen gegaan, toen de Keizer van Oostenrijk op den 7den Maart het berigt ontving, dat *Napoleon* zijn eiland had verlaten. De Keizer woonde op dat pas eene tooneel-vertooning bij, door den adel in de redoute-zaal gegeven, doch verliet dezelve op het oogenblik: zoo treffend was deze tijding, zoo onmiddellijk vorderde zij kennisgeving en voorziening.

Declaratie van de Vereenigde Mogendheden.

Op den 13den Maart zag dan ook te Weenen eene declaratie der Mogendheden het licht, onderteekend namens Oostenrijk, Spanje, Frankrijk, Groot-Brittannie, Portugal, Pruissen, Rusland en Zweden, in de Alfabetische orde dier Hoven en van den volgenden inhoud:

De op het Weener congres Vereenigde Mogendheden, welke het traktaat van Parijs geteekend hebben, onderrigt van de ontsnapping van *Napoleon Buonaparte*, en deszelfs inval met eene gewapende bende in Frankrijk, zijn aan hunne eigen waardigheid en aan het belang der

(1) *Nederl. Staatscour.* 1815. no. 101.

maatschappelijke orde eene plegtige verklaring verschuldigd van de gevoelens, welke deze gebeurtenis bij hen verwekt heeft.

Declaratie van de Vereenigde Mogendheden.

Buonaparte, aldus de conventie verbrekende, welke hem op het eiland Elba gevestigd had, vernietigt de eenige wettige aanspraak, waarmede zijn bestaan verbonden was. Door wederom in Frankrijk te verschijnen met ontwerpen van beroering en omverwerping, heeft hij zich van de bescherming der wetten beroofd, en voor het aangezigt der gantsche wereld getoond, dat er geen vrede, geen wapenstilstand met hem bestaan kan.

Dien ten gevolge verklaren de Mogendheden, dat *Napoleon Buonaparte* zich buiten de burgerlijke en maatschappelijke betrekkingen gesteld heeft, en dat hij zich als vijand en verstoorder van de rust der wereld, aan de algemeene wraak heeft prijs gegeven.

Zij verklaren ter zelfder tijd, dat zij, vastelijk besloten hebbende, om het traktaat van Parijs van den 30sten Mei 1814 en de dispositiën door dit traktaat bekrachtigd, alsmede die, welke zij tot deszelfs voltooijing en bevestiging hebben vastgesteld of nog zullen vaststellen, ongeschonden te bewaren, alle hunne middelen in het werk stellen, alle hunne pogingen vereenigen zullen, ten einde den algemeene vrede, het voorwerp der wenschen van Europa en het bestendige doel van hunnen arbeid, niet op nieuws gestoord worde, en ten einde hetzelve te behoeden tegen allen aanval, welke zoude mogen dreigen, de volken andermaal in de wanorde en rampen der omwentelingen te storten.

En, hoe zeer ten volle overtuigd, dat geheel Frankrijk, zich rondom deszelfs wettigen Souverein scharende, deze laatste poging eener misdadige en magtelooze onzinnigheid dadelijk in het niet zal doen terug keeren: verklaren echter al de Mogendheden van Europa met dezelfde gevoelens bezield, en door dezelfde beginsels geleid, dat zij, indien er, tegen alle berekening aan, eenig wezenlijk gevaar uit deze gebeurtenis kon voortspruiten, gereed zouden zijn, om aan den Koning van Frankrijk en aan de Fransche natie, of aan elk ander Gouvernement, dat aangevallen wierd, zoodra deswege aanvrage zoude zijn gedaan, den noodigen bijstand te verleenen, ten einde de openbare rust te herstellen en eene gemeene zaak te maken tegen al de genen, die ondernemen mogten, om dezelve in gevaar te brengen.

De tegenwoordige verklaring, geinsereerd in het pro-

tokol van het Congres te Weenen vergaderd, in de zitting van den 13den Maart 1815, zal publiek gemaakt worden.

"Gedaan, en voor authentiek erkend door de Gevolmagtigden der acht Mogendheden, welke het traktaat van Parijs geteekend hebben.

Verklaring van het Gouvernement van Bern.

Het Gouvernement van Bern publiceerde op den zelfden dag, toen de declaratie der Mogendheden het licht zag, deze gevoelens. „De gewaagde landing van den gewezen Franschen Keizer *Napoleon* op de Fransche kusten en deszelfs snelle voortmarsch tot in de streken van Lyon, bedreigt Frankrijk met eenen, zoo God geve, korten burgeroorlog, en zet ons vaderland, ja zelfs een gedeelte van Europa aan groote gevaren, aan nieuwe onderdrukkingen en nieuwe oorlogen bloot. Het is derhalve de heilige pligt van alle Zwitsersche regeringen, zich in staat te stellen, om de eer des vaderlands en het aanzien van Europa te handhaven en met vereenigden wil en ontwikkeling van alle krachten deszelfs veiligheid en onafhankelijkheid te beschermen en te verdedigen."

Onze Souvereine Vorst neemt den titel van Koning aan.

Onze Souvereine Vorst, aan het hoofd der Nederlandsche monarchie geroepen, vond, te midden dezer wending der staatkundige omstandigheden voor Europa en wel allermeest voor het nieuwe rijk der Nederlanden, goed, het beheer dier monarchie openlijk onder den titel van Koning te aanvaarden.

Koninklijke optogt van den Souvereinen Vorst naar de Vergadering der Staten-Generaal.

Op den 16den Maart des voormiddags ten tien uren begaf zich de Souvereine Vorst naar de vergadering van de Staten-Generaal, te dien einde bijeen geroepen. Hoogstdeszelfs vertrek derwaarts werd door een Vorstelijk salvo van drieën-dertig kanonschoten aangekondigd. De Stoet bestond uit een kommando ruiters; twee rijknechts te paard; den Ceremoniemeester in eene hofkoets; — de Secretarissen van Staat en verdere Hooge Ambtenaren, mitsgaders de Leden van den Raad van State, twee aan twee in eige-

ge koetsen; — twee Edellieden; — twee Kamerheeren en twee Groot-officierieren van Z. K. H. in drie hofkoetsen, elk met zes paarden; — een Onderstalmeester en vier Pages te paard; — en twee rijknechts te paard. Z. K. H. zat in eene Staatsiekoets met acht paarden en een rijknecht te voet naast ieder paard; ter zijde van dezelve de Luitenant-Generaal, het militair kommando voerende, te paard; aan ieder portier een der Adjudanten van Z. K. H. te paard en voor dezelve aan beide kanten drie lakeijen. Z. D. H. Prins *Frederik* zat in de koets van Z. K. H. — Een detachement kavallerij sloot den trein. — De koning en herauten van wapenen, de Gouverneur en Gedeputeerde Staten van Zuidholland, de militaire Gouverneur der Residentie, de Leden der regering van 's Gravenhage en een voegzaam aantal pauken en trompetten bevonden zich op de gallerij bij de Vergaderzaal der Staten Generaal. De stoet aan het hotel der Staten-Generaal gekomen zijnde, bleef de koning van wapenen onder aan den trap staan, tot dat Z. K. H mede was opgetreden. Hoogstdezelve werd door eene Commissie van de Staten-Generaal onder aan den trap ontvangen, en, binnen de Vergaderzaal geleid zijnde, plaatste de Vorst zich op den troon voor Hoogstdenzelven bestemd, zoo als ook Z. D. H. Prins *Frederik* de voor hem bestemde zitting innam; terwijl de Groot- en andere Officieren den troon omringden, en de Pages op de trappen van denzelven nederzaten.

Hierop deed Z. K. H. de volgende aanspraak: Aanspraak van den Souvereinen Vorst als Koning der Nederlanden.

EDELMOGENDE HEEREN!

Het vredes traktaat, in den verleden zomer te Parijs gesloten, had aan dezen Staat, onder mijne Souvereiniteit, eene vergrooting van grondgebied toegezegd: maar de wijze, waarop die toezegging door opvolgende overeenkomsten is verklaard en uitgebreid, zal buiten twijfel de verwachting van velen zijn te boven gegaan. Het is niet eene enkele strook lands; het zijn niet eenige weinige

Aanspraak van den Souvereinen Vorst als Koning der Nederlanden.

districten, die aan het vaderland worden toegevoegd. Een geheel volk, en een volk reeds vooraf door zijne zeden; taal en nijverheid, en door zijne herinneringen zelve met ons verbroederd, komt ons te gemoet en betuigt zijn verlangen, om alle die betrekkingen door den band eener gemeenschappelijke regering te bevestigen.

De vereeniging en ineensmelting van alle de Nederlandsche gewesten tot den zelfden staat, is, in meer dan één tijdsgewrigt onder *Karel den Vden*, bij vader *Willem*, later nog het voorwerp der wenschen en pogingen van verlichten en vaderlandslievende mannen geweest. Eene ernstige beschouwing heeft ook mij overtuigd, dat, zonder zoodanige vereeniging, zonder wederkeerige trouw en onderstand, de onafhankelijkheid dier gewesten op te zwakke grondslagen rust, en het eene gedeelte na het andere de speelbal worden moet van iederen naburigen Staat, die zijn regt naar zijne overmagt zoude willen afmeten.

In deze overtuiging deelen mijne hooge Bondgenooten. Duitschland in het bijzonder ziet, zoo wel als Engeland, in het onafhankelijk bestaan der Nederlanden een voornaam rustpunt der algemeene veiligheid, en wanneer de tijd der mededeeling van de hiertoe betrekkelijke staatsstukken zal gekomen zijn, zullen UEd. Mog. met genoegen de blijken ontwaren van het dadelijk en ongeveinsd belang, dat de magtigste Hoven in de vrijheid en welvaart der Nederlandsche natie stellen.

Bij de staatkunde der Verbondene Mogendheden, en bij de wenschelijkheid der bedoelde vereeniging in mijne eigene oogen, voegt zich de niet twijfelachtige gezindheid der Belgische ingezetenen. Slechts voorloopig onder mijn bestuur geplaatst, zijn zij, door veelvuldige bewijzen van genegenheid en vertrouwen, het oogenblik te gemoet gegaan, waarop mijne Souvereiniteit werkelijk konde worden ingevoerd. In hunne woorden en handelingen straalde niet zelden een voorgevoel door van het duurzaam geluk, dat de vrucht eener naauwe verbindtenis tusschen Holland en Belgie wezen moet.

Op zoodanige gronden besloten hebbende, het oppergezag over al de Nederlanden, en tevens de Koninklijke waardigheid te aanvaarden, maak ik het tot mijne eerste zorg die bepaling aan de trouwe vertegenwoordigers mijner landgenooten mede te deelen. Heeft uw doorzigt, Edelmogende Heeren! en uw onbezweken ijver mijne pogingen voor 's Lands welzijn tot dus verre krachtdadig ondersteund, niet minder verwacht ik van uwe medewer-

king in het regelen der nieuwe betrekkingen van den Staat. Geene der wijzigingen echter, die in de grondwet vereischt worden, kan de heilzame beginselen betreffen, waarop zij is gebouwd, en op welke onze landaard te regt een' zoo hoogen prijs stelt. Al wat thans geschiedt, al wat u mijnentwege zal voorgeslagen worden, moet, integendeel strekken, om het bezit dier reeds verkregene panden van vrijheid, eendragt en verdraagzaamheid te verzekeren en bestendig te maken. Mijn titel alleen verandert; mijn hart blijft zoo vurig en vaderlijk, als ooit, voor het heil mijner onderdanen kloppen, en alle deze gevoelens zullen zij wedervinden in de Proclamatie, bij welke ik hun, in dit merkwaardig tijdstip, hunne bestemming en mijne uitzigten voorgehouden heb.

Deze aanspraak werd door den President van de Staten-Generaal aldus beantwoord.

Antwoord der Staten-Generaal op 's Vorsten aanspraak.

SIRE!

Wij bedanken Uwe Majesteit voor deze voorloopige mededeeling van het verhandelde op het Congres, en wij zien het verdere op zijn' tijd te gemoet.

Wij hebben, met een bijzonder genoegen waargenomen, dat de staat van ons vaderland op ruimer grondslagen, dan ooit te voren, gebouwd en onze geliefde Souvereine Vorst door de begeerte van geheel Europa geroepen is geworden, om de koninklijke waardigheid aan te nemen.

Wij wenschen Uwer Majesteit hartelijk geluk met dezen nieuwen luister voor uwen persoon en voor het Huis van Oranje, en wij begrijpen, dat de luister van dit volk, in het midden van hetwelk Uwe Majesteit geboren is, niet dan toenemen kan door het meerder aanzien van deszelfs Opperhoofd.

Het volk van Nederland had, bij het vaststellen eener grondwet, geen gewag gemaakt van den titel van den Souvereinen Vorst, wel wetende, dat eene bepaling daaromtrent meer afhing van de overeenstemming der Mogendheden, dan van zijne beslissing; doch de wensch, en de verwachting van alle brave Nederlanders is steeds geweest, dat, wanneer zij, tot welzijn van het algemeen, het opperste gezag aan Uwe Majesteit opdroegen,

Antwoord der Staten-Generaal op 's Vorsten aanspraak.

Hoogstdezelve ook eene plaats zoude innemen onder de gekroonde hoofden van Europa.

De vereeniging van alle de Nederlanden is eene treffende gebeurtenis onder alle de genen, waarmede deze nieuwe Eeuw haren aanvang neemt; zij is niet geschied om onzentwege, maar is een gevolg der overtuiging van al de Mogendheden, dat het evenwigt van Europa de versterking van ons vaderland vordert.

Door de handhaving van dit evenwigt, inmiddels, is deze vereeniging voor ons allerheilzaamst. Wij bestaan slechts in gevolge van het staatkundig evenwigt. Onze vaderen hebben hetzelve helpen ophouden met hun bloed en met hunne schatten, en, toen het eindelijk verbroken is geworden, hebben wij de bitterste vruchten der overheersching gesmaakt, waarvoor zij zich hadden weten te behoeden. Een van de krachtigste middelen in hunne handen, om beide, onze onafhankelijkheid en het staatkundig evenwigt te bewaren, zijn die zelfde Nederlanden geweest, met welke wij nu hereenigd zijn. *Willem de Eerste* wilde den grond leggen tot aller onafhankelijkheid, en zag de scheuring met weemoed aan; Prins *Maurits* hoopte nog de afgescheurde gewesten te winnen, en verklaarde aan hunne afgevaardigden, dat de Godsdienst geen hinderpaal zoude zijn. Nadat zij onherstelbaar verloren moesten geacht worden, vingen onze grootste Staatsmannen aan, ze te beschouwen als een voormuur, dien zij niet dan in handen van onze vrienden mogten laten. Getuigen de oorlogen van bijna anderhalve eeuw onder *Willem den Derden*, onder *Jan Willem Friso*, en onder Uwe Majesteit zelve, en deszelfs geliefden broeder Prins *Fredrik*, in jeugdigen ouderdom, met geen ander oogmerk gevoerd. De gebrekkige voormuur heeft nu plaats gemaakt voor het oorspronkelijk ontwerp van den grondlegger van den Staat. Al de Nederlanders zijn wederom geworden, zoo als ten tijde van *Karel den Vijfden* ééne Monarchie onder eenen Nederlandschen Koning, en alle de deelen van dezen uitgestrekten Staat kunnen, meer dan voormaals, dienen om elkander hulp toe te brengen. Onze onafhankelijkheid is gevolglijk beter verzekerd, dan zelfs *Willem de Derde* zich ooit daarmede had kunnen vleijen.

Onder het schild van deze onafhankelijkheid zijn wij eerst regt in het gerust bezit van onze vrijheid, van onze goederen, van de vruchten onzer nijverheid, en bij alle de voordeelen, waarover wij ons heden mogen verheugen, is deze onafhankelijkheid maar buiten het voor-

manste en gewigtigste, alzoo niet één van de anderen zonder dit kan bestaan.

Zonder eene vaste onafhankelijkheid in het hart van den Staat, zijn ook onze kostelijkste bezittingen in andere werelddeelen de gemakkelijke prooi of van de Mogendheid, die ons zelve overweldigt, of van haren vijand; gelijk als gebleken is in onze dagen. Door de handhaving onzer onafhankelijkheid in Europa, waren wij daartegen, in den loop van twee eeuwen, gebleven in het bezit van onze koophandel en koloniën. Wij hadden, met de uiterste inspanning, dan eens den vijand aan onze grenzen gekeerd, dan eens hem midden uit ons land gedreven, doch nimmer hadden wij ons deel in de heerschappij der Zee verloren. Onze wijze vaderen, aangevoerd door de Prinsen van Oranje, hadden dit bewerkt door middel van de keuze der Bondgenooten onder de Mogendheden, en hun beproefd staatkundig stelsel is op dit tijdstip mede herboren. Wij deelen in de vrije vaart op alle zeeën des aardrijks; ook onze nieuwe broederen zullen, na een langdurig gemis, daarin deelen, en de algemeene welvaart voor allen, daaruit te voorzien, zal ons aller krachten tot eigen verdediging verdubbelen.

Antwoord der Staten-Generaal op 's Vorsten aanspraak.

Nog kort geleden dachten wij niet, dat de gelegenheid nabij konde zijn, om de proef van zulk eene verdediging te nemen.

De algemeene vrede beloofde aan ons vaderland dezelfde vruchten van nijverheid, welke, gedurig, in tijden van vrede eene groote welvaart onder ons voortgebragt hebben.

De instelling van eene goede Regering, gegrond op de oude nationale wetten en gewoonten, en een gewrocht der ondervinding van veele eeuwen, voorspelde ons inwendige rust, en aanmoediging voor alle nuttige ondernemingen. De wijze gematigdheid van Uwe Majesteit die alle partijen en alle gezindheden vereenigd heeft, streelde ons met de hoop, dat er voortaan, met opzigt tot de burgerlijke maatschappij, geene partijen meer bestaan zouden en geen onderscheid van gezindheden zoude bemerkt worden.

Dan, nieuwe gebeurtenissen in een naburig rijk, van welke Uwe Majesteit gewag heeft gemaakt, kunnen den fakkel des oorlogs wederom op onze grenzen brengen, en dan zal aanstonds de kracht van den nieuwen staat onverdeeld kunnen dienen in de handen van Uwe Majesteit, om den schat onzer onafhankelijkheid ongekrenkt te behouden.

Antwoord der Staten-Generaal op 's Vorsten aanspraak.

Welke waarborgen hebben wij niet reeds in het voorledene van hetgeen wij, in het vervolg, onder deszelfs bestuur, verwachten mogen?

De aloude Nederlandsche deugden van zedigheid, orde, zuinigheid, in de hoogste mate eigen aan Uwe Majesteit, worden alomme door uw voorbeeld aangekweekt. Uwe Maj. plukt niet alleen de vruchten van den heldenmoed en de staatkunde uwer groote voorvaderen, maar gaat ook, met eenen vasten tred, voort op de roemrijke baan door dezelven geopend. Wij zitten hier omringd van hunne eerwaardige beelden, en zij schijnen met zelfsvoldoening te oogen op hunnen gelukkigen nazaat, die met krachtiger middelen uitgerust, zoo als zij voor de vrijheid van den Staat en van Europa handelden en streden, even zoo deze onwaardeerbare panden zal bewaren en eene kroon zetten op het hoofd van den Oranjestam, nog luisterrijker dan de Koninklijke. Uwe Maj. geniet baarblijkelijk dezelfde gunst des hemels, als zij, op uwe ondernemingen; en uw kort bestuur is reeds verzeld van eene reeks van wonderen, waarvan de wedergade naauwelijks op te speuren is in onze vaderlandsche geschiedenissen. Een vrijwillige opstand, de hulp van alle zijden toegesneld, de Souvereiniteit in het Huis van Oranje gevestigd, de Grondwet voorgedragen en aangenomen, onze bittere vijand veranderd in eenen vriend, alle de vestingen en havens door dezen ommekeer ontruimd, de voorloopige vrede geteekend, en heden alle deze weldaden bevestigd door een verdrag van geheel Europa: wie erkent niet in dit alles de zigtbare hand des Almagtigen?

Ga dan voort Sire! onder zulk eenen Goddelijken zegen, ga dan voort op uwe glansrijke en deugdzame loopbaan, omringd van eene teedere echtgenoote, uitmuntende in heldenzin en zachte zeden, van eene schrandere en grootmoedige moeder, van eene lievende zuster en dochter, van dappere zonen uwe en onze hoop, ga voort, toegejuigd door alle volken, krachtelijk ondersteund door uw volk, welks harten zich allen vereenigen tot één gevoel, welks monden allen uitroepen met ééne stem, *Leve de Koning!*

Afkondiging met pauken en trompetten-geschal.

Eenen geruimen tijd, na dat de Souverein in de Vergaderzaal der Staten-Generaal was, deed de koning van wapenen van het bordes, na voorafgaand pauken- en trompetten-geschal, de afkon-

diging van Hoogstdeszelfs verheffing tot Koning der Nederlanden en Hertog van Luxemburg. Zijne eskorte en de bende muzijkanten onthielden zich inmiddels op het Binnenhof voor de Loterij-zaal. Onmiddellijk na de proclamatie hief de muzijk het Vaderlandsch Lied van *Wilhelmus van Nassauwe* aan.

Z. M. voorafgegaan door de Groot- en andere Officieren en de Commissie van de Staten-Generaal, bestemd om Z. M. uit te leiden, en gevolgd door de Secretarissen van Staat, de andere hooge Ambtenaren en Leden van den Raad van State, na Hoogstdeszelfs rijtuig teruggekeerd zijnde, begaf zich weder naar het paleis, op dezelfde wijze, met uitzondering alleen, dat de Secretarissen van Staat, de verdere hooge Ambtenaren en Leden van den Raad van State Z. M. op Hoogstdeszelfs terugtogt volgden, wordende nu dit vertrek aangekondigd door een Koninklijk salvo van honderd en één schoten. De Koning keert naar zijn paleis terug.

Na den aanvang van den terugtogt stegen de koning en herauten van wapenen te paard en trok de trein tot de proclamatiën op in deze orde: een kommando kavallerie; — de bende muzijkanten; — kamerbewaarders en boden; — zes lakeijen van Z. M.; — de koning van wapenen tusschen twee herauten; — twee kamerbewaarders en vier boden van de Staten-Generaal; — de Staten-Generaal in eigen koetsen gezeten; — de Gouverneur en Gedeputeerde Staten van Zuidholland, mede in eigen koetsen; — vier Leden van de Regering der Residentie, insgelijks in eigen koetsen; wordende de trein gesloten door een detachement kavallerie. De trein ging door de Stadhouderspoort naar het Buitenhof en deed aldaar op de hoogte der kavallerie-wacht de eerste proclamatie; van daar naar het plein en deed de tweede voor het paleis van H. K. H. de Prinses Douariere; voorts geschiedde de proclamatie op de Kneuterdijk en op de groote Groenmarkt, en begaf de trein zich hatstelijk naar het Plegtige optogt ter proclamatie van den Koning der Nederlanden.

paleis; gedurende den optogt liet de muzijk der schutterij zich bij tusschenpoozen hooren.

Groote audientie.

Ten half een ure ontvingen HH MM. de hooge Ambtenaren, de Staten-Generaal en het Corps diplomatiek. Daarna verleenden HH. MM., omringd van de Groot-Officieren en hofhouding, audientie aan onderscheidene Regerings-collegiën, den Gouverneur en Gedeputeerde Staten van Zuidholland, de stedelijke Regering en Kerkeraden; — ten twee uren aan particulieren en officieren der stedelijke schutterij, die onder de wapenen stond; — en ten drie uren aan de officieren der troepen, die te voren met dezelve in het veld bezijden de maliebaan den eed aan den Koning vernieuwd hadden.

Het weder, hetwelk in den ochtend beneveld was, helderde bij het doen der proclamatie op, en het schoone weder, tot in den nacht aanhoudende, begunstigde bij uitnemendheid de uitstekende illuminatie der stad.

Proclamatie van den Koning aan het Nederlandsche volk.

De proclamatie van Zijne Majesteit zelve aan het Nederlandsche volk was, als volgt:

Wij WILLEM, bij de gratie GODS, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Aan alle de genen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! Naauwelijks had de eenstemmige wil der Mogendheden, op het Congres van Weenen vergaderd, zich voor de vereeniging van al de Nederlanden onder het zelfde gemeenschappelijk gebied verklaard, of de ingezetenen der Belgische Provinciën betuigden ons om strijd hunne vreugde over dien gewigtigen maatregel, en hun verlangen, dat tot hen wierde uitgestrekt dat Souverein gezag, hetwelk de liefde der Hollanders ons bevorens opgedragen had.

Door die betuigingen diep getroffen, hadden wij echter besloten, alle verandering in de bestaande betrekkingen uit te stellen, tot dat de raadplegingen van het Congres volkomen zouden zijn ten einde geloopen, en deszelfs beslissingen in haar geheel konden worden ten uitvoer gebragt. Maar de onverwachte gebeurtenissen,

die in eenen naburigen Staat plaats vinden, nopen ons om dat besluit te laten varen. Zij schrijven ons voor, om aan den ijver onzer onderdanen door gelijken ijver te beantwoorden, en niemand hunner in de onzekerheid te laten over zijne pligten en onze voornemens. Het is, nu zich nieuwe zwarigheden in het verschiet vertoonen; het is, op het oogenblik, dat voor zoo veele volken de droevige herinnering eener vreemde overheersching herboren is, dat de oprigting dringender wordt van een rijk, welks aanzijn de staatkunde van geheel Europa als een noodzakelijk bolwerk der algemeene rust en veiligheid beschouwd heeft.

Proclamatie van den Koning aan het Nederlandsche volk.

Bemoedigd door de denkwijze der magtigste Souvereinen; ons verlatende op de edele zucht voor de burgerlijke vrijheid en onafhankelijkheid aan het Nederlands karakter eigen; sterker nog door de menigvuldige bewijzen van verknochtheid, die wij dagelijks ontvangen, aanvaarden wij thans den schepter met geene andere bedoeling, dan om onze heerschappij te doen dienen tot heil van al de genen, die aan dezelve zijn onderworpen, en om hun het ongestoorde genot te verzekeren van alle de weldaden des vredes, en der eendragt.

En alzoo wij willen, dat de benaming zelve van den nieuwen staat reeds dadelijk ten onderpand strekke van de naauwe en broederlijke verbindtenis, die tusschen alle onze onderdanen plaats vinden moet, hebben wij ons bewogen gevonden, om te verklaren, zoo als wij verklaren bij deze, dat alle landen, tot denzelven behoorende, van nu af, vormen *het Koningrijk der Nederlanden*, hetwelk als zoodanig door ons en onze wettige nakomelingen, volgens het regt van eerstgeboorte moet worden bezeten; en dat wij voor ons zelven en voor de Vorsten, die, na ons, den alzoo opgerigten troon bekleeden zullen, de Koninklijke waardigheid en titel aannemen; bij dezen laatsten echter dien van *Hertog van Luxemburg* voegende, uit hoofde der afzonderlijke betrekkingen, welke dat Landschap bestemd is, om met *Duitschland* te onderhouden.

Maar hoe zeer ook deze bepalingen strooken met hetgeen wij aan de uitgestrektheid der Nederlanden, en aan de beschaafdheid van derzelver talrijke en nijvere inwoners verschuldigd zijn, niet minder achten wij ons verpligt, om zorg te dragen, dat niet de naam, dien wij steeds in alle wisselingen van de fortuin, met eere gedragen, en onder welke onze voorvaderen aan de zaak der vrijheid zoo menigvuldige diensten bewezen hebben,

Proclamatie van den Koning aan het Nederlandsche volk.

vernietigd worde en verdwijne. En begeren en bepalen wij, uit dezen hoofde, dat voortaan de vermoedelijke erfgenaam van het Koningrijk der Nederlanden zal aannemen, voeren en behouden den naam en titel van *Prins van Oranje*, dezelve reeds onmiddelijk, bij dezen, aan onzen beminden oudsten Zoon, met des te inniger genoegen, verleenende, omdat wij ons verzekerd houden, dat hij den alouden luister daarvan zal handhaven door de stipte vervulling zijner pligten, als onze eerste onderdaan; en als toekomstige beheerscher van den nieuwen Staat, en door, te allen tijde, met moed en zelfopoffering te waken voor de regten van zijn Huis, en voor de veiligheid van het vreedzame en gastvrije grondgebied der Nederlanden.

Gij allen, Landgenooten! die dat grondgebied bewoont, ontsluit uwe harten voor het vertrouwen, en de hoop! De bestanddeelen van het staatsgeluk zijn allen in uwe eigene magt! Zijt den vaderlande verkleefd, eendragtig en vrij van allen naijver, en gij zult sterk genoeg zijn voor de afwering van alle gevaren, die U bedreigen mogten. Europa beschouwt uwe hereeniging met belangstelling en welwillendheid. De grondwet, die bereids voor een groot aantal uwer verbindende is, zal welhaast de wijzigingen ondergaan, die haar met de belangen en wenschen van allen in overeenstemming moet brengen, en daarin zult gij den waarborg vinden van den Godsdienst, op welken wij allen den hoogsten prijs stellen. Weldadige inrigtingen zullen, onder den Goddelijke zegen, de vrije ontwikkeling van alle soort van volksvlijt en de herleving uwer van ouds beroemde kunsten bevorderen. En zoo uwe gevoelens en uwe pogingen aan die beantwoorden, welke uw Koning U, op dezen plegtigen dag, hartgrondig en onherroepelijk toewijdt, zal de voorspoed, die U te beurt valt, nog eeuwen lang, het erfdeel zijn van een dankbaar nageslacht.

Gedaan in 's Gravenhage, den 16 Maart 1815.

WILLEM.

Ter ordonnantie Zijner Majesteit

A. R. FALCK.

Intogt van HH. MM. te Amsterdam.

Den volgenden dag had de plegtige afkondiging dezer proclamatie plaats te Amsterdam en tevens de plegtige intogt van Hare Majesteiten. Al vroeg kondigde het luiden en spelen der klokken

ken het gedenkwaardige van dien dag aan en zag men de bewoners der huizen, voorbij welke de Intogt zou plaats hebben, ijverig om derzelver puijen en voorgevels met vlaggen, festonnen en groen te versieren. Ten half een kwam een koninklijk jagt, de herauten van wapenen aan boord hebbende, voor de achterpuije van het paleis. De koning en herauten van wapenen, verzeld van twee Boden van den Hoogen Raad van Adel, gingen naar het Stadhuis, om aldaar de deputatie uit de Stedelijke Regering af te halen. De vier Burgemeesters, eene Commissie van den Raad en de Secretarissen der stad begaven zich almede naar het paleis, alwaar nu van het balkon de afkondiging geschiedde, onder trompetten-geschal, hetwelk beantwoord werd door de, van alle zijden opgaande en driewerf herhaalde, vreugdekreet *leve de Koning! Oranje boven!* Een keurig veldmuzijk der, op den dam geschaarde, troepen verving deze uitboezeming van het eenstemmige volksgevoel. De afkondiging had daarna plaats op de Westermarkt, het Koningsplein, de Botermarkt, in de Plantagie, op Kattenburg en de Nieuwe-markt, wordende overal met dezelfde geestdrift toegejuicht. — De Regering der Stad begaf zich vervolgens naar de 200 roeden aan den Haarlemmer-weg, om de Koninklijke Familie op te wachten. Honderd en één kanonschoten kondigden om vier uren de nadering van HH. MM. tot op het grondgebied der stad aan. Hoogstdezelven, door den voorzittenden Burgemeester begroet zijnde, verwisselden hier van rijtuig en namen plaats in de Staatsie-koetsen. — De intogt geschiedde in de volgende orde: eene koets met zes paarden, waarin twee Kamerheeren en twee Kamerjonkers; eene tweede waarin de Hofdames van de Koningin; eene derde, waarin de Grootofficier van HH. MM. met den Ceremoniemeester; eene vierde, waarin H. K. H. Mevrouwe de Prinses Douariere van Oranje Nassau en H. D. H. Mevr. de Hertogin Douariere van Brunswijk; — een Onderstalmees-

Intogt van HH. MM. te Amsterdam.

Inkomst van HH. MM. te Amsterdam.

ter met vier Pages te paard; — de Staatsiekoets met acht paarden en drie lakeijen naast ieder portier, waarin HH. KK. MM. en Z. K. H. Prins *Frederik* waren gezeten; naast de koets reden de Adjudanten van Z. M. en van Prins *Frederik* nevens deszelfs Gouverneur te paard; — voorts een detachement eerewacht te paard; — de Regering der Stad in eigene rijtuigen; en ter opsluiting een aanzienlijk detachement ruiterij. — Algemeen gejuich vergezelde dezen koninklijken trein langs den vooraf bepaalden weg, hetwelk op nieuw van alle kanten weergalmde, toen dezelve voor het Paleis aankwam, en op nieuws herhaald, ja verdubbeld werd, toen HH. MM. zich op het balkon aan den volke vertoonden. Hierna verleenden HH. MM. in de troonzaal een plegtstatig gehoor aan den Gouverneur en de Gedeputeerde Staten van Noordholland, de Regering van Amsterdam en de aldaar zitting hebbende Regtbanken, en wijders aan den deputatiën der Autoriteiten, Collegiën en Kerkeraden. Des anderen daags, den 18den Maart, verleenden HH. MM. in gezelschap der overige, zich te Amsterdam bevindende, Leden van het Koninklijke Huis, eene openbare audientie aan alle Officieren der zeemagt, den Gouverneur met zijnen generalen Staf, de Officieren der landmagt en van den landstorm, eene deputatie van de Stad Haarlem, alle de Ambtenaren en aanzienelijkste Inwoners der stad; — welke audientie, op gelijke wijze, later werd verleend aan de aanzienlijkste vrouwen, wier aantal zeer aanmerkelijk was. — Des middags was er een maaltijd ten Hove, waarbij de Gouverneur van Noordholland en Burgemeesteren van Amsterdam waren genoodigd. — Des avonds was er in den Hollandschen Schouwburg gala-spektakel, hetwelk met de tegenwoordigheid der Koninklijke Familie werd vereerd. Bij die gelegenheid werd een vaderlandsch dichtstuk van den Heer *C. Loots* ten tooneele uitgesproken, hetwelk op nieuw de algemeene geestdrift wekte en de verknochtheid der inwo-

ters van Amsterdam aan hunnen Koning, op het treffendste deed uitkomen; eene hartelijkheid, die zich beantwoord zag door het verblijf van Z. M. in den Schouwburg ten einde toe van de vertooningen, tot 's nachts om half twaalf uren. — Op Zondag, den 19den woonde de Koninklijke Familie den Godsdienst bij in de Westerkerk, onder het gehoor van Ds. *de Haan Hugenholtz*. Op den middag had er eene groote parade en inspectie door Z. M. zelve op den Dam plaats; waarna HH. MM. en de Koninklijke Familie, door de eerewacht begeleid, Amsterdam, om drie uren verlieten, en des avonds ten zeven uren reeds in den Haag terug kwamen.

Te Brussel, waar men eene proclamatie van den Souvereinen Vorst, als Koning der Nederlanden, aan Hoogstdeszelfs nieuwe onderdanen van Belgie te gemoet zag; had de Commissaris-Generaal der Justitie, belast met de generale politie in Belgie en waarnemende de functiën van Secretaris van Staat, reeds den 10den dezer maand de plegtigheid geregeld, die plaats zou hebben ter gelegenheid van derzelver afkondiging. Plegtigheid bij de proclamatie te Brussel.

Het was op den 17den des middags ten twaalf uren, dat, na herhaalde salvo's uit het geschut en het luiden der klokken, op alle openbare pleinen en straten van Brussel de proclamatie van Zijne Majesteit werd afgekondigd en de Souvereine Vorst tot Koning der Nederlanden uitgeroepen; hetgeen door een duizendmaal herhaald geroep *leve de Koning der Nederlanden!* van ontelbare menigte gevolgd werd, die den achtbaren Stoet met den Maire van Brussel aan het hoofd, vergezelde. — Des namiddags te vijf uren werd de eerewijn van de puije van het Raadhuis den volke toegediend. — Deze plegtigheid, bij alle feesten van inwijding sedert onheugelijke tijden aldaar gebruikelijk, verzamelde op nieuw eene talrijke menigte; en, bij elken dronk, mengde de stem des volks het *leve de Koning* niet slechts met het spelen der klokken, die van half uur tot half uur van nieuws weder aanvingen, maar ook met

de toonen van een vol orchest, voor het Raadhuis geplaatst, welk het lievelingslied der natie krachtig uitvoerde. — Des avonds waren al de huizen der ſtad prachtig verlicht en de vreugde hield aan tot laat in den nacht, gedurende welken onderſcheidene vreugde-vuren werden aangeſtoken.

Beëdiging van het garnizoen te Bruſſel.

Op den 18den kwam het garnizoen van Bruſſel op de Plaats-roijaal bijeen, om den eed van getrouwheid aan den Koning in de handen van den Prins van Oranje af te leggen. Z. K. H. ſprak daartoe de krijgslieden met deze woorden aan: „ mijne Heeren, de Generaals, en gij mijne „ Heeren, gij hebt uwen Souverein als Koning „ hooren proclameren. Ik noodig u uit, Hem „ uwen eed van getrouwheid te vernieuwen. Dit „ is een oogenblik, hetwelk het leger naauwer „ met den Vorst vereenigt; in hetzelve moet „ Hij, door alle omſtandigheden heen, een vasten en onwankelbaren ſteun vinden; uw eed, „ mijne Heeren, zal Hem daarvan tot waarborg „ ſtrekken: Hij begeert geen anderen. — Voor „ mij is de eer bewaard u tot den ſtrijd aan te „ voeren, indien men van den vrede, dien wij „ genieten, tot een ſtaat van oorlog moest over„ gaan. Ik ſtel een volkomen vertrouwen in u, „ mijne Heeren, en in deze dappere Soldaten: de „ Nederlanders zijn altijd beroemd geweest door „ hunnen moed; gij zult die faam ophouden, daar „ gij geen anderen weg, dan die der eer, kent. — „ Ontvangt ook van mijnen kant de verzekering, „ dat ik, in het uur des gevaars, ſteeds bij u „ zal zijn."

Algemeene geestdrift in de zuidelijke en noordelijke departementen.

Algemeen was de geestdrift overal, waar 's Konings proclamatie den volke in de zuidelijke en noordelijke gedeelten des Koningrijks in ſteden en dorpen werd afgekondigd, zich alzins kenmerkende door gejuich en allerlei vreugdebetoon. Het behaagde echter Zijne Maj. aan dien geest eene godsdienſtige rigting te geven, door de uitnoodiging van alle de ingezetenen des lands tot eenen algemeenen Dank- en Bedeſtond tegen den

29sten Maart, waarvan de Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken deze uitschrijving deed:

Gelijk het vorsten en volken te allen tijde voegt hunne afhankelijkheid van den Alregeerder eerbiedig te erkennen, en bij alle gepaste gelegenheden openlijk aan den dag te leggen, zoo wordt zulks vooral als een eerste pligt beschouwd door onzen Koning, bij de beklimming van eenen troon, welken de Goddelijke Voorzienigheid, op eene bijna wonderdadige wijze, heeft opgerigt; en even zeer is dit de pligt der Nederlanders, wien die zelfde aanbiddelijke leiding niet alleen een verloren vaderland hergaf, maar ook hetzelve met den alouden luister en kracht weder deed ten voorschijn komen. Uitschrijving van eenen algemeenen dank- en bedestond.

Z. M. gevoelde dan ook levendig de behoefte, om, bij de aanvaarding van den Nederlandschen schepter, met alle zijne onderdanen door hetzelfde godsdienstig gevoel vereenigd, den Albestuurder plegtig te naderen, om Hem gemeenschappelijke dankzeggingen en gebeden openlijk op te dragen.

Het is tot dat einde, dat Z. M. mij heeft gelast, alle ingezetenen dezer landen uit te noodigen tot eenen algemeenen Dank- en Bedestond, welke op Woensdag den 29sten Maart aanstaande, in alle kerken en plaatsen van godsdienstige zamenkomst zal worden gehouden, op zoodanige wijze, als met de inrigting en gebruiken der onderscheidene godsdienstige gezindheden overeenkomt.

Dat derwijze de band, die eindelijk, na verloop van eeuwen, weder alle Nederlanders broederlijk vereenigt, godsdienstig worde ingewijd; dat allen, als kinderen van één huisgezin, bezield door het gevoel van dezelfde behoeften en belangen, zich eerbiedig wenden tot den God hunner vaderen, Hem dankbaar verheerlijken voor de geschonken zegeningen, en vertrouwend smeeken, om het werk, door zijne hand begonnen, te voleindigen, door het bevestigen van onze vrijheid en onafhankelijkheid, en het gebieden van zijnen zegen over alle de pogingen, welke door onzen geëerbiedigden Souverein en van zijnentwege, ter bevordering, vermeerdering en handhaving van de algemeene welvaart, worden aangewend.

In het vertrouwen op den Allerhoogsten aanvaardde onze Vorst het koninklijk gezag, waartoe hij, in den aanbiddelijken weg der Voorzienigheid, werd geroepen;

Uitschrijving van eenen algemeenen dank- en bededstond.

van den Almagtigen alleen verwacht hij de noodige kracht, om de hem opgelegde taak met eere en tot heil van zijn volk te volbrengen. Dat wij dan, de belangen des vaderlands den Alzegenaar aanbevelende, in de gebeden vooral gedachtig zijn aan onzen geliefden Koning en zijn koninklijk huis, thans op nieuw onafscheidbaar aan het lot van Nederland verbonden.

Dat de dankbare liefde van een gelukkig volk zijnen onvermoeiden arbeid bekroone, en de bloei van het edele Oranjehuis steeds die des vaderlands vergezelle.

Dat men, in het bijzonder, de genadige verdwijning afsmeeke van die wolken, welke wij ons niet verbergen moeten, dat wederom in het verschiet aan den staatkundigen gezigteinder zich opdoen, en door welker verspreiding het naauwlijks in rust gebragt Europa wederom aan alle de rampen, waarmede het eene zoo lange reeks van jaren heeft te worstelen gehad, ter prooi zoude worden. Sterk door het geloof aan God en zijnen grooten Zoon, bemoedigd door de liefde zijner onderdanen, durft onze Vorst, en wij met hem, gerust de ontwikkeling aller gebeurtenissen te gemoet zien, in het volkomen vertrouwen, daarin nieuwe blijken te zullen vinden van die goedertierene leiding der Opperste Wijsheid, die de opmerkzame beschouwer der wereldsche gebeurtenissen bij elke gelegenheid zoo ruime stof vindt te bewonderen en te eerbiedigen.

Het is mij een aangename pligt, te dezer gelegenheid de Leeraars van den godsdienst uit te noodigen, bij dit godsdienstig feest hunne gemeente op te wekken tot deugd en godvrucht, gehechtheid aan Koning en Vaderland, en tot die broederlijke vereeniging, welke ons toekomstig geluk moet waarborgen.

Daartoe verhoore onze God en Vader in onzen Heere Jezus Christus genadig onze gebeden.

De Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken,

ROËLL.

Protocol van de verheffing van *Willem I* te Weenen door de Mogendheden onderteekend.

Te Weenen werd op den 23sten Maart door de Plenipotentiarissen der vijf groote Mogendheden het protocol onderteekend, bij hetwelk de Souvereine Vorst erkend werd als Koning der Nederlanden en Groothertog van Luxemburg. De artikelen in deze acte van het Weener Congres, dit koningrijk betreffende, waren van den volgenden inhoud:

Koningrijk der Nederlanden en Groothertogdom Luxemburg.

Artikelen uit de acte van het Weener Congres.

Art. 65. De voormalige Vereenigde Provinciën der Nederlanden en de voormalige Belgische Provinciën, beide bevat binnen de grenzen, bij het volgende artikel bepaald, zullen, vereenigd met de landen en het grondgebied in hetzelve art. vermeld, onder de opperheerschappij van Z. K. H. den Prins van Oranje-Nassau, Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, erfelijk in de volgorde, zoo als dezelve bij de acte van Staatsregeling der Vereenigde Nederlanden geregeld is, bezeten worden. De titel en voorregten, aan de koninklijke waardigheid verknocht, worden door alle de Mogendheden aan het huis van Oranje toegekend.

Grenzen van het Koningrijk der Nederlanden.

66. De grenslijn, welke het grondgebied in zich bevat, waaruit het koningrijk der Nederlanden bestaat, is op de volgende wijze bepaald: zij begint aan de zee, en strekt zich uit langs de Fransche grenzen, naar den kant der Nederlanden, zoodanig als dezelve verbeterd en bepaald zijn bij het derde artikel van het traktaat den 30sten Mei 1814 te Parijs gesloten. Deze lijn loopt tot aan de Maas, en vervolgens langs dezelfde grenzen tot aan de oude grenzen van het hertogdom Luxemburg, van daar volgt zij den loop der grenzen tusschen dat hertogdom en het voormalig bisdom van Luik, tot dat zij (ten zuiden Deiffelt) de westelijke grenzen van dat kanton ontmoet, en voorts die van het kanton van Malmedy, tot op het punt, alwaar deze laatste tegen de grensscheidingen van de voormalige departementen van de Ourthe en de Roer stuiten; vervolgens loopt zij langs deze grenzen tot aan die van het voormalig Fransch kanton Eupen, in het hertogdom Limburg, en de westelijke grenzen van dat kanton in de rigting van het noorden volgende, en aan hare regter zijde een klein gedeelte van het voormalig Fransch kanton Aubel latende, vereenigt zij zich op het punt van aanraking der drie voormalige departementen van de Ourthe, van de Nedermaas en van de Roer, van dat punt afgaande, volgt deze lijn die, welke de twee laatste departementen van één scheidt, tot aan het punt waarop dezelve aan de Worm (eene rivier, die in de Roer valt) komt. Zij loopt deze rivier langs tot op het punt, alwaar de-

Artikelen uit de acte van het Weener Congres.

zelve weder de grenzen der beide voorgemelde departementen bereikt, volgt deze grenzen tot ten zuiden van Hillensberg in het voormalig departement van de Roer, gaat van daar noordwaards op, en Hillensberg aan de regter hand latende, en het kanton van Sittard in omtrent twee gelijke deelen doorsnijdende, zoodanig, dat Sittard en Susteren aan de linker hand blijven, bereikt zij het voormalig Hollandsch grondgebied; dit grondgebied vervolgens aan de linker hand latende, volgt zij de oostelijke grenzen van hetzelve tot het punt, alwaar deze grenzen naar den kant van Roermond, het voormalig gedeelte van Gelderland, dat Oostenrijk toebehoort heeft, raken, en naar het oostelijk gedeelte van het Hollandsch grondgebied, ten noorden van Schwalmen loopende, omvat zij verder dat grondgebied in zich.

Zij vereenigt zich, eindelijk, van het oostelijkst gedeelte loopende, met het overige grondgebied van Holland, waarin Venlo gelegen is, en sluit deze vesting en haar grondgebied in, van daar tot aan het oude Hollandsche grondgebied bij Mook beneden Gennip gelegen, volgt zij den loop der Maas, op zoodanigen afstand van den regter oever dier rivier, dat alle de plaatsen, welke niet verder van dien oever dan duizend Rijnlandsche voeten gelegen zijn, met hun regtsgebied aan het koningrijk der Nederlanden behooren zullen, met dien verstande nogtans, wat de wederkeerige inachtneming van dat grondgebied aangaat, dat het Pruisisch grondgebied op geen punt de Maas aanraken, noch ook die rivier op eenen afstand van acht honderd Rijnlandsche roeden zal mogen naderen. Van het punt, alwaar de bovengemelde grenslijn het voormalig grondgebied van Holland raakt, tot aan den Rijn toe, zullen die grenzen, wat het wezenlijke derzelve aangaat, blijven in den staat, waarin zij zich in 1795 tusschen Kleef en de Vereenigde Nederlanden bevonden, dezelve zullen onderzocht worden, door een onverwijld van wege de gouvernementen van Pruissen en de Nederlanden te benoemen Commissie, ten einde de naauwkeurige grensscheiding, zoo van het koningrijk der Nederlanden, als van het groothertogdom Luxemburg, in het 68ste artikel vermeld, te bepalen, en deze Commissie zal, met behulp van deskundigen, regelen al hetgeen de waterkundige werken en andere soortgelijke zaken aangaat, en zulks op de billijkste en met het belang der Pruissische en Nederlandsche Staten meest overeenkomstige wijze.

De bepaling strekt zich uit tot de grensscheidingen in de districten van Keizerswaard, Lobitzen, en het geheele grondgebied tot aan Zekerdom.

De enklaveringen Huisen, Malburg, de Lymers, met de stad Sevenaar, en de heerlijkheid Weel zullen een gedeelte van het Koningrijk der Nederlanden uitmaken; doende Z. Pr. M. zoo voor zich, als voor zijne nakomelingen en opvolgers, ten eeuwigen dage afstand van dezelven.

Artikelen uit de acte van het Weener Congres.

Groothertogdom Luxemburg.

67. Het gedeelte van het voormalig Hertogdom Luxemburg, begrepen in de grenzen bij het volgend artikel bepaald, wordt insgelijks aan den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, als nu Koning der Nederlanden, afgestaan, om voor altijd door hem en zijne opvolgers in vollen eigendom en opperheerschappij bezeten te worden. De Souverein der Nederlanden zal bij zijne titels dien van Groothertog van Luxemburg voegen; aan Z. M. wordt nogtans de magt overgelaten, om wat de erfopvolging van dat Groot-Hertogdom aangaat, hieromtrent zoodanige familie-beschikkingen tusschen de Prinsen zijne Zonen te maken, als Hoogstdezelve voor zijn rijk, en zijne vaderlijke voornemens, nuttig en noodig oordeelen zal.

Daar het Groothertogdom Luxemburg tot schavergoeding strekt voor de Vorstendommen Nassau-Dillenburg, Siegen, Hadamar en Dietz, zal hetzelve één der Staten van het Duitsch verbond zijn, en de Vorst, Koning der Nederlanden, zal als Groothertog van Luxemburg deel aan het Duitsch Verbond nemen, en alle de privilegiën en voorregten aan hetzelve verbonden, even als andere Duitsche Vorsten, genieten.

De stad Luxemburg zal, uit een militair punt beschouwd, als eene vesting aan het Duitsch Verbond behoorende aangemerkt worden. Aan den Groothertog wordt echter het regt toegekend, om den Gouverneur en den militairen Kommandant dier vesting te benoemen, behoudens de goedkeuring van de uitvoerende magt van het Verbond, en onder alle zulke andere bepalingen, welke, bij de aanstaande staatsregeling van gemeld verbond, noodig zullen geoordeeld worden.

Artikelen uit de acte van het Weener Congres.

Grenzen van het Groothertogdom Luxemburg.

68. Het Groothertogdom Luxemburg zal zamengesteld zijn uit het grondgebied, gelegen tusschen het Koningrijk der Nederlanden, zoo als hetzelve bij art. 66 vermeld is, Frankrijk, de Moezel tot aan het punt, waar de Sure in die rivier valt, den loop der Sure tot aan hare vereeniging met de Our, en den loop van deze laatste rivier tot aan de grenzen van het voormelig Fransch Kanton Saint-Vith, hetwelk niet aan het Groothertogdom Luxemburg behooren zal.

Schikkingen betrekkelijk het Groothertogdom Bouillon.

69. Z. M. de Koning der Nederlanden en Groothertog van Luxemburg zal, ten eeuwigen dage voor zich en zijne opvolgers, de volle en geheele Souvereiniteit van dat gedeelte van het Hertogdom Bouillon, dat bij het traktaat van Parijs aan Frankrijk niet is afgestaan, bezitten, en in deze betrekking zal hetzelve met het Groothertogdom vereenigd worden.

Daar er geschillen over het gemelde Hertogdom Bouillon ontstaan zijn, zal die geen der mededingers, wiens regten op de wijze hier onder bepaald, wettiglijk erkend zullen worden, het gemelde deel van het Hertogdom in allen eigendom bezitten, zoo als hetzelve door den laatsten Hertog bezeten is, en zulks onder de Souvereiniteit van Z. M. den Koning der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg.

Deze beslissing zal onherroepelijk bij arbitraal vonnis uitgesproken worden; scheidsmannen zullen te dien einde benoemd worden door ieder der beide mededingers, en de andere, ten getalle van drie, door de Hoven van Oostenrijk, Pruissen en Sardinie. Zij zullen te Aken bijéénkomen zoodra de staat van oorlog en de omstandigheden zulks zullen toelaten, en hunne beoordeeling zal binnen zes maanden, te rekenen van hunne bijeenkomst, moeten afgedaan zijn.

Z. M. de Koning der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg zal, in dien tusschentijd, het eigendom van het gemeld gedeelte van het Hertogdom Bouillon in bewaring nemen, om het terug te geven, te gelijk met de inkomsten van dit tusschenbestuur aan dien der mededingers, ten voordeele van welken de arbitrale beslissing zal uitgesproken zijn; gemelde Z. M. zal hem voor het verlies der inkomsten, herkomende van de regten

der Souvereiniteit, schadeloos stellen, mits onder eene billijke schikking. En, indien aan Prins *Karel van Rohan* deze teruggave geschieden moet, zullen deze goederen in zijne handen, aan de wet van erfopvolging, die zijn titel uitmaakt, onderworpen zijn. Artikelen uit de acte van het Weener Congres.

Afstand der bezittingen van het Huis van Nassau-Oranje in Duitschland.

70. Z. M. de Koning der Nederlanden ziet een eeuwige dage af, voor zich en zijne afstammelingen en opvolgers, ten voordeele van Z. M. den Koning van Pruissen, van de Souvereine bezittingen, welke het Huis van Oranje Nassau in Duitschland bezat, namelijk van de Vorstendommen, Dillenburg, Dietz, Siegen en Hadamar, daaronder begrepen de heerlijkheid van Beilstein, en zoodanig als deze bezittingen onder de beide takken van het Huis van Nassau, door het traktaat van 14 Julij 1814 in 's Gravenhage gesloten, bepaaldelijk geregeld zijn; Z. M. ziet insgelijks van het Vorstendom Fulda af, en van de andere districten en landen, die hem verzekerd waren bij het twaalfde artikel van het hoofdreces der buitengewoone Rijksdeputatie van den 25sten Febr. 1803.

Familie-verdrag tusschen de Prinsen van Nassau.

71. Het regt en de orde van successie tusschen de beide takken van het Huis van Oranje-Nassau, door de acte van 1783, genaamd Nassauischer Erbsvrein, bepaald, wordt behouden, en van de vier Vorstendommen van Oranje-Nassau op het Groothertogdom van Luxemburg overgedragen.

Lasten en verpligtingen verbonden aan de van Frankrijk afgescheiden Provinciën.

72. Z. M. de Koning der Nederlanden onder deszelfs heerschappij de landen in de artikelen 66 en 68 aangewezen vereenigende, treedt in al de regten, en neemt op zich al de lasten en al de verpligtingen bij het Vredes traktaat te Parijs den 30 Mei 1814 gesloten, betrekkelijk de van Frankrijk afgescheidene Provinciën en districten, bepaald.

Acte van vereeniging der Belgische Provinciën.

73. Z. M. de Koning der Nederlanden, onder dagteekening van den 21sten Julij 1814, erkend en bekrachtigd hebbende, als grondregels van de vereeniging der Belgische Provinciën met de Vereenigde Provinciën, de acht artikelen, vervat in het stuk aan het tegenwoordig traktaat gehecht, zullen gezegde artikelen dezelfde kracht en waarde hebben, of zij woordelijk, in de tegenwoordige transactie geïnsereerd waren.

Eerste zorgen van den Koning.

De eerste zorgen van Z. M. waren de voorzieningen in hetgeen de vereeniging der zuidelijke en noordelijke gewesten tot één Koningrijk, en in hetgeen de mogelijke verdediging van hetzelve tegen eenen aanval van den herstelden *Napoleon*, of de eendragtige medewerking met geheel Europa tegen zijne nieuwe verheffing dringend vorderde.

Eene dubbelde vergadering der Staten-Generaal beschreven om over de geamplieerde grondwet te besluiten.

Den 23sten Maart verklaarde Z. M., het negende hoofdstuk der grondwet *van bijvoegselen, veranderingen* en *uitleggingen* gezien, den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal dezer landen, goedgevonden en verstaan te hebben, dat het noodzakelijk was de grondwet van den Staat te veranderen en te amplièren; moetende de woorden *Souvereine Vorst* en *Erfprins* in alle artikelen, in welke dezelve voorkwamen, vervangen worden door die van *Koning* en van Prins *van Oranje*, en in de optelling der Provinciën en Landschappen zoodanige bijvoeging geschieden, als noodig was, om het Nederlandsche Volk volledig te omschrijven, behalve al zulke andere modificatiën, als ten gevolge der aanvaarding van de Koninklijke waardigheid en het stellen der Belgische Provinciën onder Hoogstdeszelfs Souverein gezag, ten einde met en benevens de Vereenigde Nederlanden één en hetzelfde Koningrijk uit te maken, dienstig en oirbaar zouden gerekend worden. Weshalve de Staten der Provinciën of Landschappen werden uitgenoodigd, om voor den 1sten Julij van dit

jaar respectivelijk aan de gewone Leden wegens hunne Provincie of Landschap ter vergadering van Hun Edele Mogende zitting hebbende, een gelijk getal buitengewone Leden toe te voegen, ten einde de Staten-Generaal, alzoo in dubbelden getale, binnen 's Gravenhage, op eenen, nader te bepalen tijd, bijeengekomen, met Z. M. over de op nieuw gewijzigde en geamplieerde grondwet, die hun van wege Z. M. zou worden aangeboden, in de hun toekomende betrekking te raadplegen.

Commissie tot revisie van de Grondwet.

Z. M. hoe eer hoe liever de beloften willende vervullen, deswege bij de aanvaarding van het Koninklijk gezag aan de natie gedaan, en alzoo het gelukkig oogenblik verhaasten, waarop Hoogstdezelve, omringd van hare wettige vertegenwoordigers, de maatregelen zou kunnen beramen, die de vereeniging van de noordelijke en zuidelijke Provinciën zouden voltooijen en den voorspoed van den nieuwen Staat met de vrijheid van deszelfs inwoners bevestigen, besloot op den 22sten der volgende maand April te benoemen eene speciale Commissie, bestaande uit de Heeren *G. K. van Hogendorp*, President, Graaf *van Aerschot*, *Alberda van Bloemersma*, *H. W. van Aylva*, *de Coninck*, *Dotrenge*, *Ferd. Dubois*, *van der Duyn van Maasdam*, *C. T. Elout*, *Gendebien*, *Holvoet*, *Lampsins*, *Leclerc*, *van Lynden van Hoevelaken*, *C. F. van Maanen*, Graaf *Cesar de Mean*, Graaf *de Merode Westerloo*, *J. H. Mollerus*, *W. Queysen*, *Raepsaet*, Grave *de Thiennes de Lombize*, *van Tuyl van Serooskerken van Zuylen*, en tot haren Secretaris de Heer *J. D. Meyer*; met voorbehouding om het getal der Leden van deze Commissie te vermeerderen, naar gelang de dadelijke bezitting der aan het Rijk toegewezen landen, of andere beweegredenen, aan Z. M. zouden voorkomen, zulks te vorderen. — Aan deze Commissie werden ter hand gesteld: 1) de acht artikelen, behelzende de bepalingen, welke, volgens het protocol door de Plenipotentiarissen der hooge Bondgenooten, op

Commissie tot revisie van de Grondwet.

den 20sten Junij 1814 te Londen onderteekend, en op den 10den Julij daaraan volgende door Z. M. geaccepteerd, bij de zamenvoeging van het voormalig Belgie en van de Vereenigde Nederlanden in acht moesten worden genomen; 2) Het protocol van het Congres van Weenen, waaruit de grenzen en omvang der aan Zr. Ms. gezag onderworpen Landen ten volle bleken; wel verstaande, dat het Groothertogdom Luxemburg, niettegenstaande de afzonderlijke betrekkingen, welke Z. M. wegens hetzelve met Duitschland mogt te onderhouden hebben, wat de vertegenwoordiging en verdere wettelijke instellingen betrof, als een integrerend deel van den Staat te beschouwen was; 3) de wet zelve van den 23sten Maart hier boven vermeld. — De last der Commissie was, te overwegen, welke veranderingen noodzakelijk of dienstig zouden zijn, om, naar aanleiding der evengemelde stukken en van hetgene de ondervinding des afgeloopen jaars geleerd had, de grondwet voor de Vereenigde Nederlanden overeenkomstig te maken met den nieuwen toestand der zaken en heilzaam voor alle gedeelten des Koningrijks in deszelfs tegenwoordige uitgestrektheid; — voorts te formeren een gaaf ontwerp der Grondwet, zoo als die, ten gevolge van hare voorschrevene beraadslagingen en naar haar oordeel, zoude behooren te worden vastgesteld en ingevoerd; — eindelijk, bij de aanbieding van dat ontwerp tevens te dienen van consideratiën en advies over de wijze, waarop dat verbond tusschen de natie en Z. M. zou moeten bekrachtigd worden en van weerszijden beëedigd, en over alle verdere maatregelen, welke de invoering der nieuwe Grondwet behoorden vooraf te gaan en te vergezellen. De Commissie zou in 's Gravenhage vergaderen, en hare bijeenkomst houden op den 1sten Mei in een voor haar gereed gemaakt lokaal; zoo als dit dan ook dadelijk plaats had, alhoewel alle hare Leden nog niet tegenwoordig waren, doch de weinige nog afwezige onverwijld verwacht werden.

Intusschen was de Koning den 27sten Maart reeds van 's Gravenhage naar Brussel vertrokken, hoogst te vreden over de blijken van liefde, verknochtheid en trouw in de jongste dagen gegeven. Prins *Frederik* vergezelde zijnen Doorluchtigen Vader en was ten zelfden dage getuige van de onbeschrijfelijke eerbewijzingen, waarmede de Monarch te Dordrecht ontvangen werd.— Op den 28sten 's morgens te elf uren kwam Z. M. te Antwerpen in het, voor Hoogstdenzelven gereed gemaakt, paleis op het plein de Meir, en werd, zich op het balkon vertoonende, met aanhoudend gejuich begroet. De Koning begaf zich naar de Hoofdkerk, alwaar elk zich verzekerd hield, dat zijn Godsdienstig hart beden ten hemel zond voor het heil zijnes volks. Des avonds woonde de Koning den Schouwburg bij, alwaar het *leve Willem I, leve onze beminde Koning* de zaal deed daveren. Het lied *où peut on être mieux, qu'au sein de sa famille*, door het orchest aangeheven, verwekte eene nieuwe geestdrift, welke op het afwisselend *Wilhelmus van Nassauwen* ten top steeg. Eene algemeene verlichting besloot dezen dag, zoo als men er geenen had gezien sedert de regering van *Maria Theresia*.

De Koning vertrekt naar Brussel.

Eerbewijzingen te Dordrecht.

En te Antwerpen.

Op den 30sten Maart des morgens om elf uren vertrok de Koning, nu tevens door de Koningin vergezeld, met Prins *Frederik* naar Brussel. Een helder lenteweder begunstigde de reize en maakte de welige landsdauw van Braband hoogst bekoorlijk. In Berchem, Contich, Vaelhem en in de kleinste dorpen zelfs, waren eerepoorten opgerigt en de huizen versierd. Mechelen bood zijne welkomstgroet en hulde door eene talrijke schaar van jongelingen in montering en onder een Oranjevaandel verzameld. Aan de brug van Laken stonden staatsiekoetsen gereed. De Prins van Oranje, door eenen talrijken Staf van Nederlandsche en Engelsche Officieren vergezeld ontmoetede alhier HH. MM., en onthield zich gedurende den optogt aan het portier der koets, in

De Koning en Koningin te Brussel ingehaald.

De Koning en Koningin te Brussel ingehaald.

welke HH. MM. waren overgegaan. De Brusselsche eerewacht, de karabiniers, de chevau-legers en de mare-chaussée wedijverden in schoone en krijgshaftige houding en uitrusting; en de talrijkheid der welgewapende, maar nog niet in uniform gekleede, schutterij droeg het bijzonder welgevallen van den Koning weg. Volgens een oud gebruik, door den tijd geheiligd, maar met alle de privilegiën der stad Brussel voor lang verdwenen, kwamen de overlieden der verschillende Gilden, in het zwart gekleed en brandende flambouwen dragende, de Souvereinen te gemoet, en omringden derzelver rijtuig. — Eene plegtigheid, welke men voormaals beschouwde als een regt en als het teeken des verbonds tusschen den Souverein en het Volk. — Terwijl voorts de regering, aan den ingang der stad onder eenen zegeboog de sleutels aan Z. M. aanbood, deden de kaailoopers, in de hun eigene kleeding, met witte zijden kousen en witte schoenen met oranjelinten versierd, het regt gelden, dat zij sedert vele eeuwen bij het inhalen en huldigen van 's Lands Souvereinen hadden geoefend; zij spanden de paarden van het Koninklijk rijtuig en trokken hetzelve tot aan het Paleis voort. Omstreeks half zeven uren aldaar aangekomen, vertoonden zich HH MM. dadelijk op het balkon, om het volk te begroeten en de aftrekkende korpsen in oogenschouw te nemen, terwijl dezen telkens om strijd de algemeene vreugde-kreet herhaalden. Later wedergalmde de Schouwburg door het gejuich over de tegenwoordigheid van eenen Nederlandschen Koning. De kunstverlichting, vooral aan de hotels van justitie en financie uitmuntende, hield de tallooze menigte laat in den nacht bijeen, zonder dat eenige ongeregeldheid of ongeluk de algemeene vreugde stoorde of verbitterde.

Den volgenden morgen bood de stedelijke Regering den eerewijn aan HH. MM. De Koning begaf zich vervolgens in de gelederen der voor

het paleis geschaard staande schutterij, en werd, gedurende derzelver wapenschouw, met een telkens hernieuwd gejuich begroet. — De Staf der schutterij met den Grave *Cornet de Grets* aan het hoofd mogt den 1sten April zijne opwachting ten Hove maken. De Koning, zich in een gesprek met den Graaf inlatende, toonde het levendigst belang in haar bestaan, waaraan Brussel de rust verschuldigd was, welke het onafgebroken had genoten in de noodlottige omstandigheden, waarin het zich op verschillende tijdstippen had bevonden, wordende derzelver vaderlandsliefde door Hoogstdenzelven, ten blijke eener bestendige erkentenis, met eene medaille voor ieder der leden vereerd.

Vereering der schutterij te Brussel.

Ten zelfden dage was er cirkel ten Hove, waarbij zich de dames uit Brussel prachtiger, dan immer, vertoonden. Zijne Majesteit benoemde de 31 Kamerheeren uit de aanzienelijkste familiën der stad. Insgelijks werden verscheidene Dames van het Paleis benoemd.

Benoeming van Kamerheeren en Dames van het Paleis.

Den volgenden 2den April, zijnde Zondag, begaf zich Z. M. naar de Kerk der Hervormden, geëscorteerd door een detachement der keurkompagnie te paard. Daarna verleende Z. M. een plegtig gehoor aan de Officieren der keurkompagnien te voet en te paard, benevens die van de schutterij. Des avonds hield de Koningin een cirkel, waarbij de aanzienelijkste lieden der stad toegelaten, en met de kenmerkende minzaamheid en bevalligheid van Hare Majesteit ontvangen werden. — Op dezen dag hadden HH. MM het paleis van Laken bezocht. Daar de Nieuwe Poort voor het publiek geopend was, had zich eene tallooze menigte voetgangers en Heeren te paard, en eene groote hoeveelheid prachtige rijtuigen, naar de Groene Laan begeven, om er de tegenwoordigheid der Koninklijke Familie te genieten. Hoogstdezelve zich van daar naar den Schouwburg begeven hebbende, werd er met eene, alle uitdrukking te boven gaande, geestdrift ontvangen. Tusschen de stukken werden er coupletten gezongen op

De Koninklijke Familie in den Schouwburg.

Vereering van den Prins van Oranje. den Koning, de Koningin en den Prins van Oranje; dat op den Prins werd tot drie maal op nieuw gevraagd en herhaald, daar deszelfs eerste wapenfeiten onder den grootsten Veldheer van dezen tijd in Spanje verrigt in hem den Held voorspelden, die eerlang den krijgsroem van Nederland in luister zou herstellen.

Feest door de stad Brussel gegeven. Sedert onheugelijke tijden was er aan Souvereinen, die Belgie regeerden, geen feest gegeven zoo luisterijk, als dat van de stad Brussel aan Hunne Majesteiten in den avond van den 5den April. In den vooravond reeds krielde de markt van eene ontelbare menigte aanschouwers, die met het uiterste ongeduld de komst der Souvereinen verbeidde. Zij kwamen ten half negen aan het Stadhuis onder de toejuiching van eene onberekenbare menigte, die door het geroep: *leve de Koning en Koningin!* de lucht deed weêrgalmen. Verscheiden huizen langs den weg naar het Stadhuis waren geïllumineerd, maar alle de gevels aan de groote markt waren geheel verlicht, en het Stadhuis boven allen in den allerprachtigsten smaak. Het Genootschap *La Loyauté* muntende mede door grooten luister uit. Onder de aanzienelijke Personen, bij het Feest genoodigd, bevonden zich *Monsieur*, Graaf van *Artois*, broeder van *Lodewijk XVIII*, de Prins van *Condé*, de Hertog van *Wellington* en de Luitenant-Generaal *Hill*, zijn roemgenoot in de veldtogten van Portugal, Spanje en het zuiden van Frankrijk; terwijl Russische, Pruissische en Engelsche Generaals, de Opperofficieren van het Huis des Konings van Frankrijk, Hollanders, Belgen, in groot uniform, en onderofficieren der keurkompagniën van de schutterij van Brussel daarbij een, zoo schilderachtig als afwisselend, gezigt opleverden. Nadat eene canate met vol orchest door de voornaamste toonkunstenaars was uitgevoerd, doorliep de Koning den kring der Heeren, de Koningin dien der Dames, met eene minzaamheid, die door allen, wien het geluk eener bijzondere toespraak kon wedervaren, zeer

hoog werd geschat. Een voortreffelijke maaltijd in de zaal der Staten, nu de Troonzaal genoemd, besloot den avond, waaraan het aandenken een tijdperk in Brussels geschiedboeken dagteekent. — Den volgenden dag werd op de binnenplaats van het Stadhuis eene uitdeeling van eetwaren aan armen gedaan en voor dezelven acht okshoofden wijn uitgeschonken. Spijziging en verkwikking der armen.

Gedurende het verblijf van Z. M. te Brussel hadden de belangrijkste toebereidselen plaats tot de groote gebeurtenissen, die in de maand Junij voor geheel Europa zoo wel, als voor het Rijk der Nederlanden, beslissend waren. Ten einde in derzelver verhaal niet te worden afgebroken, zullen wij eenige bijzonderheden van dat verblijf achtervolgens vermelden.

Den 16den April wanneer de Koning, na het eindigen van den Godsdienst, ter kerke uitging, wierp zich eene vrouw aan zijne voeten met aanbod van een smeekschrift. Z. M. rigtede haar spoedig op, toonde door gebaar, dat men Hem met meer vertrouwen moest naderen, en nam het geschrift minzaam aan. Tranen van dankbaar gevoel waren haar antwoord. — Des namiddags deden HH. MM. een tour naar de Groene Laan, de Koning en de Prins van Oranje te paard, de Koningin in een open rijtuig: eene, alle beschrijving overtreffende geestdrift, was de vergelding der Vorstelijke menschheid. Opgemerkte trek in Z. M. karakter.

Den 25sten vertrok Z. M. naar Nivelles, alwaar het generaal kwartier van het reserve-leger onder het bevel van Prins *Frederik* gevestigd was, en keerde, na gehouden wapenschouw, van daar den volgenden dag terug. Z. M. houdt wapenschouw te Nivelles.

De Princessen Douarieres van Oranje en Brunswijk kwamen den 26sten Mei op het Kasteel van Laken, van waar zij den 4den Junij in den Haag terug keerden. Het jaargetijde der rozen was in dien tijd met de aldaar gewone feesten gevierd. Eene der eerste en prachtigst bloeijende bloemen van die soort, wier purperachtige karmozijnkleur door eenen goudenen glans opgeluisterd, die Het rozenfeest te Brussel.

verwondering der liefhebbers algemeen verwekte, werd, met algemeene toejuiching, de *Koningin der Nederlanden* genoemd. — Twee dagen later keerde H. M. de Koningin weder op het Huis in het Bosch. Hoogstdezelve was te Antwerpen onder talrijke salvos uit het geschut en het gelui van alle de klokken ontvangen, zijnde te gemoet gegaan door den Maire en het Municipaal Collegie tot aan den grens van het grondgebied der stad, en des avonds met eene algemeene en prachtige illuminatie vereerd. — Even zeer had het kanon de komst van Hare Majesteit te Rotterdam aangekondigd. Op de Koninklijke Werf uit het jacht aan wal gestapt, had Hoogstdezelve zich door eene Commissie uit de Regering zien begroeten, en was vervolgens, langs een, in parade staande, bataillon der schutterij, onder het gejuich eener ontelbare menigte, welke zich overal op den weg bevond, met derzelver gevolg naar de residentie vertrokken.

H. M. de Koningin te Antwerpen.

H. M. de Koningin te Rotterdam.

's Konings intrede te Luik.

Z. M. had zich den 3den Junij naar Luik begeven en er eene plegtige intrede gedaan. De Koning was door den Commissaris-Generaal vergezeld van de administratieve autoriteiten, aan de jurisdictie der Stad ontvangen en had derzelver sleutels wel willen aannemen, waarbij het volk zijne levendige gevoelens aan den dag had gelegd door het duizend malen herhaald geroep van *leve de Koning!* De geheele bevolking der Stad verdrong zich zoo zeer op de straten, dat er Z. M. door werd verhinderd voort te gaan. Van die gelegenheid maakte het volk gebruik, om de paarden van het rijtuig van Z. M. te ontspannen en hetzelve, in weerwil van den steilen opgang der straten, tot aan het hotel van den Baron *van der Steen de Schay* voort te trekken, hetwelk gereed gemaakt was, om Z. M. te ontvangen. Eene talrijke eerewacht begeleidde den Koning, die eene dubbelde rij der schutterij doorreed, welke hare vreugdebetuigingen voegde bij het aanhoudend gejuich der menigte. Z. M. gaf kort na deszelfs aankomst gehoor aan alle openbare beambten,

met welke Hoogstdezelve zich over de behoeften der verschillende takken van bestuur onderhield. — Den volgenden dag bezigtigde de Koning de kanongieterij. Des avonds woonde Hoogstdezelve een Concert bij, door het Genootschap *Emulatie* gegeven; zijnde tevens de geheele Stad geillumineerd — Den 5den ging de Koning de Laken-fabrieken van Werwick bezigtigen, en werd bij zijne terugkomst door de eerewacht te gemoet getrokken. Des avonds begaf zich Z. M. naar het Bal, hetwelk door den Maire in de rotondes van de Lakenhal werd gegeven, alwaar een talrijk en luisterrijk gezelschap was bijeengekomen. — Den 6den verliet Z. M. deze Stad des morgens te 7 uren, zich over Tongeren naar Maastricht begevende. Z. M. te Luik.

Te Maastricht onderzocht Z. M. den staat der vestingwerken en forten met zorgvuldige naauwkeurigheid, en vervolgde zijne reis van daar eerst op den 7den. Hoogstdezelve was vergezeld door den Baron *van Heerdt*, Opperstalmeester, den Secretaris van Staat, eenige Aides-de-Camp, een' Kamerheer en Secretarissen. Over Zittard, Susteren, Roermond en Venlo den weg nemende, vond Z. M. zich langs denzelven, die eenen afstand van tien uren uitmaakt, gedurig ter wederzijde omgeven door de toegestroomde inwoners, uit onderscheidene standen, der onlangs met het Rijk vereenigde streken, alle met eene geestdrift bezield, welke moeijelijk te beschrijven is. Sommigen waren te paard gezeten, velen hadden zich tot compagniën vereenigd, onder aanvoering van de aanzienlijksten uit den omtrek. Z. M. te Maastricht.

Bij 's Konings aankomst in de stad Roermond was Zijner Majesteits rijtuig meer gedragen, dan voortgetrokken, door het volk. Hetzelve werd voorafgegaan en gevolgd door ruiterij en voetvolk, terwijl een fraai muzijk, door liefhebbers uitgevoerd, den togt vooraf ging. Ten half drie aangekomen, was het voornemen om te drie uren weder te vertrekken, maar het hartelijk onthaal Z. M. te Roermond.

gedoogde zulks niet. Het bestuur en de voornaamste personen tot zich toegelaten hebbende, betuigde Z. M., tot zes uren te zullen vertoeven, en ontving, na den maaltijd, een gezelschap der voornaamste Roermondsche vrouwen, wier hulde met de minzaamste erkentenis ontvangen werd.

Z. M. te Venlo. Te Venlo hield de Koning het nachtverblijf. Van daar werd de reis op den 8sten des morgens vroeg hervat, over Malderen en Boxmeer naar Grave en Nymegen. — In den namiddag omtrent half zes had men te Grave het genoegen Z. M. te zien binnen komen. Van Maashees of het grenspunt van het Militie-district, werd Hoogstdezelve door de onderscheidene schutterijen ontvangen. De Militie-Commissaris, Baron *van Hugenpoth tot den Berenclauw* stelde alle deze gewapende manschappen van dorp tot dorp aan Z. M. voor. — Te Boxmeer had de Koning zich bijna drie uren opgehouden bij den Baron *van Sasson van Ysselt*, Lid der Staten Generaal. Tot de stad Grave genaderd werd Z. M. door de burgerlijke en militaire autoriteiten, aan den voet van het glacis buiten de Burgpoort, onder eenen eereboog ontvangen, terwijl door eenige afdeelingen van de schutterij, den landstorm en het 20ste bataillon landmilitie de gewone eer werd bewezen, onder het levendigst geroep van *leve de Koning* door eene ontelbare menigte bij het binnenrijden der poort. De Koning zettede zich terstond te paard en reed de wal op ter inspectie dezer vesting; hetwelk het doel was van Hoogstdeszelfs komst. Na alle de werken met de grootste naauwkeurigheid bezigtigd te hebben, stapte Z. M. af voor het huis op de groote markt, daartoe door den Kommandant der vesting, den Generaal-Majoor *Valckenaer* bestemd en aan eenen eereboog, door het Bestuur geplaatst, kennelijk. Zijne Majesteit had verboden, het kanon bij Hoogstdeszelfs komst of vertrek te lossen, doch gedurende des Konings verblijf in deze stad luidden de klokken en van den vorigen avond reeds wap-

Z. M. te Grave.

porden de vlaggen van alle publieke gebouwen. Na het geven van eenige bevelen, ten aanzien van het verder in staat van verdediging stellen dezer stad, vertrok Z. M. vergezeld door den Gouverneur der provincie en de Leden van het Stads bestuur over de schipbrug naar het fort Coehoorn, op den regter oever van de Maas, wordende op deze brug door den Gouverneur van Gelderland ontvangen. Ook dit fort werd met de grootste naauwkeurigheid door den Koning opgenomen; waarna Z. M. onder het aanheffen van een dankbaar vaarwel, door honderd monden, omstreeks 7 uren naar Nymegen vertrok.

Z. M. te Grave.

Bezigtiging van het fort Coehoorn.

Om half negen uren werd Z. M. te Nijmegen met algemeen gejuich ontvangen, nemende Hoogstdeszelfs intrek ten huize van den Baron *van Randwyk*, Burgemeester der Stad, en den volgenden morgen de reis voortzettende naar Thiel, om over het fort Crevecoeur, 's Bosch, Breda, Bergen op Zoom, Steenbergen, de Klundert, de Willemstad en Hellevoetsluis naar 's Gravenhage terug te keeren. — De vreugde der inwoners van Nijmegen was geheel vertederd door de innemende vriendelijkheid, waarmede de Koning alle blijken van liefde en verknochtheid wel wilde aannemen.

Z. M. te Nijmegen.

Op den 20den Junij omstreeks drie uren na den middag zag men Z. M. te 's Hertogenbosch met een jagt aankomen. Aan de haven aan wal gestapt, werd Z. M. door de Stads Regering, benevens de Staf- en andere Officieren van het garnizoen, onder het herhaald gejuich van *leve de Koning! hoezee!* ontvangen. Z. M. begaf zich dadelijk naar de Citadel en Orthe-schans, ten einde de verdedigingswerken op te nemen. Hierna reed Z. M. te paard, onder het steeds toenemend volksgejuich, naar het huis van den Gouverneur der Provincie en verleende aldaar gehoor aan de Burgerlijke Collegiën en Ambtenaren, en de Kerkbesturen der onderscheidene Genootschappen. Des avonds was er eene bijna algemeene illuminatie. — Na den volgenden dag,

Z. M. te 's Hertogenbosch.

Zondag morgen, het garnizoen geïnspecteerd en de openbare Godsdienstoefening te hebben bijgewoond, verliet Z. M. omstreeks den middag 's Hertogenbosch, vergezeld door de zegeningen van deszelfs inwoners, bij wien de beminnelijke hoedanigheden van hunnen deugdzamen Monarch eenen onvergetelijken indruk nalieten.

Z. M. te Bergen op Zoom. Op den 12den Junij, omstreeks vier uren in den namiddag kwam de Koning te Bergen op Zoom, ontvangen door de Burgemeesters en Raden, nevens een gedeelte der voornaamste ingezetenen, welke laatste alle in het zwart gekleed en met oranje armbanden versierd waren, en onder het onafgebroken geroep eener ontelbare menigte van *leve de koning!* terwijl veertig jonge lieden, meest alle in het wit gekleed en met roode sjerpen versierd, de paarden der koets, met zoo veel vaardigheid als geregeldheid, ontspanden, en Z. M. door verscheidene eerepoorten binnen de stad voerden. — Aan de eerste barriere werd de Koning door den Kommandant der vesting, met deszelfs Staf en eenige verdere officieren van het garnizoen, verwelkomd, terwijl hetzelve in twee rijen geschaard met de burgers wedijverde in een onophoudelijk gejuich. Z. M. vond aan het huis van Mevrouw de weduwe *Rauws*, tot Hoogstdeszelfs verblijf bestemd, eene eerewacht, uit een gedeelte der dienstdoende schutterij en het korps huzaren van de Koloniale troepen, en zag den weg naar deszelfs appartementen bestrooijen door zes jonge Juffers, waarna door de Jufvrouwen, *Wynmalen*, *Overstraten* en *la Bot* de eerewijn aan Hoogstdenzelven onder eene gepaste aanspraak, werd aangeboden. — Na eenige oogenblikken toevens begaf de Koning zich, vergezeld van den Luitenant-Generaal Baron *van der Duyn*, den Kommandant dezer vesting en eenige hooge officieren, zoo van de genie als artillerie op weg, om de reeds ver gevorderde werken ter verdediging dezer aanzienlijke vesting aangelegd, te bezigtigen. — In meest alle straten waren eerepoorten opgerigt en de voorge-

vels der huizen met groen en bloemsnoeren versierd. Bij de intrede van Z. M. hadden alle de klokken geluid, en, des avonds te voren reeds, wapperden de vlaggen, niet alleen van de publieke gebouwen, maar van verscheidene woningen der ingezetenen. — Na de werken te hebben bezigtigd, gaf Z. M. gehoor aan de civiele en militaire autoriteiten, de Leeraars en Kerkeraden der Godsdienstige gezindheden, en openbare beambten. — De stad gaf bij deze gelegenheid een bal ten Stadhuize, doch hetwelk Z. M. door veelvuldige bezigheden belet werd bij te wonen. — De gansche stad was nog laat in den nacht geïllumineerd, terwijl de vreugde algemeen en hartelijk was. — Den volgenden morgen ten vijf uren vertrok Z. M. onder het aanhoudend geroep van *leve onze beminde koning!* naar de Willemstad.

Bij Hoogstdeszelfs komst op den 13den Junij voor de Brielle werd Z. M. ontvangen door den President Burgemeester *Hoyer*, twee Vroedschappen en den Secretaris onder het aanbod van de sleutels der stad op een zilveren schenkbord, en door eene eerewacht, voorafgegaan door de muzijkanten der schutterij, onder een verbazenden toevloed aanschouwers ter stad ingehaald. Bij de eerste barrieres werden de sleutels der stad op nieuw aangeboden door den plaatselijken Kommandant, den Luitenant-Kolonel *Lang*, terwijl het geschut met 101 schoten salueerde, de klokken luidden en het carillon bespeeld werd. Binnen de stad gekomen verwisselde Z. M. van rijtuig, zich begevende in eene open kales, welke Hoogstdezelve toeliet, dat door de Leden der Schipperij, alle in uniform gekleed, onder het gejuich der menigte werd voortgetrokken. Alzoo aan het huis van den President Burgemeester *Hoyer* gekomen, werd de Koning aldaar door de Vroedschap ontvangen, na in dichtmaat bij den ingang verwelkomd te zijn door Jufvrouw *M. van der Minne*, dochter van den Burgemeester en Kolonel der schutterij, terwijl een aantal an-

Z. M. te Brielle.

Z. M. te Brielle.

dere jonge Jufvrouwen bloemen ftrooide. Na eene algemeene audientie; inspecteerde Z. M. de fchutterij en den landftorm, en eenige ververfchingen ten Raadhuize gebruikt hebbende verliet de Koning de Brielle, uitgeleid door Burgemeesteren en eene Commisfie uit het Stads beftuur, onder het gebulder van het gefchut en het gejuich der menigte, vergezellende een korps muzijkanten in een afzonderlijk vaartuig Hoogstdeszelfs overtogt over de Maas. Die van Maasfluis

Overkomst te Maasfluis.

hadden eene floep van Rotterdam, op hun verzoek, bekomen om den Koning van de overzijde der rivier af te halen. De vlaggen waaiden aldaar van alle de fchepen, ter haringvisfcherij toen juist gereed liggende. De klokken luidden er bij 's Konings komst, de fchutterij ftond gefchaard, de Regering, de Leeraars van de Hervormde en Roomfche gemeenten, de Gecommitteerden der groote visfcherij en van het Kerkbeftuur wachteden den Souverein, aan eenen fraai verfierden trap, eerbiedig op, die de verzekeringen hunner verkleefdheid met innemende vriendelijkheid beantwoordde. Jonge Jufvrouwen, in het wit gekleed en met bloemkranfen verfierd, begroeteden Z. M. met eenige dichtregels. Het behaagde Z. M. bij den Heer *Beyers*, Reeder en Zeehandelaar, in te keeren en eenige ververfching te gebruiken; waarna de reis, onder de hartelijkfte zegenwenfchen en de levendigfte toejuiching, werd vervolgd naar de refidentie, alwaar Z. M. des avonds in volkomen gezondheid op het paleis in 't Bosch aankwam.

's Konings werkzaamheden in de eerfte weken van Hoogstdeszelfs beftuur.

Het zou uit deze berigten kunnen fchijnen, als had Z. M. de eerfte weken van Hoogstdeszelfs verheffing tot den Koninklijken troon geheel gegeven aan de uiting der wederkeerige gevoelens tusfchen den Souverein en het volk, en ze alzoo doorgebragt in het genot dier vereeringen en heilfpellingen, welke het eerfte tijdperk van eene vreedzame en gewenschte verheffing meestal kenmerken. Het zou ook uit de wijze der veelvuldige vereeringen van Z. M. op zoo vele plaatfen

vermoed kunnen worden, als of niemand zich bekommerd had over alles, wat in Frankrijk was voorgevallen, en als of nergens eenig voorgevoel had plaats gevonden van de hagchelijke oogenblikken, die nogtans blijkbaar naderden, en eerlang de rust, ja het lot van Europa zoo wel, als den ganschen staat des rijks zouden doen afhangen van de onzekere kansen eenes bloedigen veldslags. Maar Z. M. schonk geenen anderen tijd aan de aanneming en beantwoording der gevoelens zijner onderdanen, dan dien zijne rustelooze werkzaamheid voor 's Rijks duurste belangen wist te ontwoekeren aan elken dag; en die werkzaamheid zelve deed eenen ieder alle vrees voor eenen elders hersteldeu dwingeland vergeten bij de zekere hoop, dat God zelf het werk zijner liefde tot herstel des vaderlands, in den vorigen jare voltooid, tot deszelfs behoud en roem wel zou handhaven.

Reeds den 14den Maart was, aangezien de omstandigheden, die het binnenste van Frankrijk ontrusteden, en met oogmerk om te verhoeden, dat niet de kwaadwilligen van het verlof tot uitvoer van buskruid misbruik maakten ter bevordering van oogmerken, strijdig met het belang van het Gouvernement, door den Staatsraad en Commissaris-Generaal van Financiën, *Appelius*, onder welmeenen van Z. K. H. de uitvoer en doorvoer van buskruid, zonder eene speciale permissie, op zware straffen verboden.

Besluit van Z. M. van 28 Maart 1815 no. 132 houdende verbod van uitvoer van wapenen, buskruid of ammunitie uit het Koningrijk der Nederlanden. (Staatsbl. no. 28.)

Op den 23sten werd deze voorziening bekrachtigd door een besluit van Z. M. bepalende, dat geen uitvoer van kruid, wapenen en paarden mogt geschieden zonder consent verzocht, en, na zorgvuldig onderzoek der voornemens, onder eene driedubbelde cautie bekomen te hebben bij den Directeur-Generaal der indirecte belastingen en der convooijen en licenten voor de Hollandsche Provinciën, en bij den Commissaris-Generaal der Financiën te Brussel voor de departementen van Belgie.

Voorts hadden de bedenkelijke tijdingen, uit Frankrijk ingeloopen, een aantal maatregelen ten gevolge gehad, strekkende ter verzekering, dat het

Maatregelen tegen den invloed der Fransche omkeering.

zoo onverwacht herboren kwaad zich in geen geval, buiten de Fransche grenzen kon verspreiden. Aan den Procureur-Generaal als belast met de opperdirectie der Policie was eene ruime magt opgedragen tot het bedwingen van alle personen en bijzonder van vreemdelingen, die zich, door hunne gesprekken, geschriften of daden, als aanhangelingen der dwingelandij mogten doen kennen, of verdacht maken. – De voornaamste vestingen waren geproviandeerd en de staat van defensie van Maastricht, Venlo, Nijmegen, Grave, 's Bosch, Breda, Bergen-op-Zoom en Antwerpen onmiddellijk voltooid of verbeterd. – Naar aanleiding van art. 4 der wet op de nationale militie was de verdeeling geregeld, bij besluit van den 19den, van de noordelijke Provinciën in een en twintig militaire districten, wier hoofdplaatsen, naar de volgorde der nommers, waren Leeuwarden, Groningen, Heerenveen, Koevorden, Deventer, Zutphen, Utrecht, Dordrecht, Rotterdam, Gouda, Naarden, Alkmaar, Amsterdam, (voor twee districten) 's Hage, Middelburg, Breda, 's Bosch, Nijmegen, Grave en Maastricht. – Op de Schelde was eene flotille verzameld, sterk genoeg, om ook, des noods, ter beveiliging van andere wateren te worden gebruikt. Het bevel over deze flotille van fregatten en ligte vaartuigen, voor Vlissingen en op de Schelde gestationeerd, was aan den Vice-Admiraal *van Braam* opgedragen, en een dergelijk eskader op de Maas was onder kommando gesteld van den Kommandeur van den breeden Wimpel *Wolterbeek*. Twee Engelsche fregatten en vijf brikken hadden zich almede voor Vlissingen vervoegd. — Dertig bataillons infanterie en jagers, tien eskadrons kavallerie en tien batterijen artillerie waren bij besluit van 10 Maart mobiel gemaakt, ten einde zich overwijld naar de, tusschen Venlo en Maastricht aangewezene standplaatsen te begeven; staande dit alles in verband met de bewegingen, door den Prins van *Oranje* aan de, onder Z. K. H. staande, korpsen voorgeschreven.

Op den 22sten Maart schreef de Prins van *Oranje* aan den Graaf *de Thiennes*, Minister van Justitie te Brussel: „ ik ontvang de tijding, dat *Napoleon Buonaparte* te Parijs is binnen getrokken, en dat de Koning de Hoofdstad verlaten heeft, zoo men zegt, om zich naar Rijssel te begeven. — Het is een ongeluk voor Frankrijk: doch zulks moet onder ons geene neêrslagtigheid baren. — Laat ons integendeel onze werkzaamheid en ijver verdubbelen, om alle, in dit oogenblik gepaste, maatregelen te nemen. Ik beloof u, dat ik niets verzuimen zal, om ons vaderland tegen eenen vreemden inval te dekken; maar ik reken ook op den bijstand en de medewerking mijner landgenooten, zoo het gevaar mogt naderen."

Brief van den Prins van Oranje over de komst van *Napoleon* te Parijs.

Het was het oogmerk van *Lodewyk XVIII* geweest, om van Rijssel den zetel van zijne regering te maken en aldaar de Kamers der Pairs en der Gedeputeerden bijeen te roepen: maar het zelfde verraad, hetgeen hem Parijs had doen ontvluchten, werkte almede onder de bezetting te Rijssel, en, onderscheidene berigten van eene zamenzwering tegen zijnen persoon bekomen hebbende verliet de Koning eene stad en een land, waar hij zich niet veilig rekende, en zag men het eerste gedeelte van 's Konings Huis, den 27sten Maart op onze grenzen komen. Men stond aan hetzelve niet toe, er over te trekken, dan na dat alvorens de troepen, die hetzelve uitmaakten, ontwapend waren. Den 29sten kwam *Lodewyk XVIII* te Brugge en vertrok, na een uur toevens, naar Gent, alwaar hij den 30sten, in den namiddag aankwam en door den Maire ontvangen werd. De Koning stapte bij den Graaf *van Steenhuisen* af: de Dames der stad hadden verlof, door de zaal te wandelen, waar de Koning het middagmaal hield, die den volgenden dag eene openbare audientie hield. De Hertog van *Orleans* was den 25sten reeds te Antwerpen gekomen, alwaar de logementen vol waren van Fransche uitgewekenen. De Hertog van *Berry*, die van Bethune af door 200 lanziers was vervolgd, kwam den 28sten gelukkig te Ype-

Koning *Lodewyk XVIII* komt te Gent.

ten met verlies van een gedeelte zijner bagagie en zou onfeilbaar zijnen vijand in handen zijn gevallen zonder de goede houding en het manmoedig gedrag van een detachement van het 7de Nederlandsch bataillon, dat aan de Lys bij Armentieres gestationeerd was. Een eskadron Fransche kurassiers vertoonde zich voor de brug, *la pont rouge* genaamd, om die rivier over te trekken en den Prins te vervolgen. De Luitenant *Carondal*, Kommandant van het detachement, deed zijn volk het geweer vellen, vast besloten hebbende, de grenzen te verdedigen. De Fransche Kommandant stelde verleiding te werk, hem den rang van Kapitein en den adelaar van het legioen van eer aanbiedende. De Nederlandsche officier bleef onwankelbaar. Inmiddels kwamen Hanoversche huzaren te hulp en de Franschen trokken met overhaasting terug. *Carondal* ontving de decoratie van het legioen van eer uit de hand van *Lodewyk XVIII.* — Den volgenden dag kwamen de Hertog van *Berry*, *Monsieur*, 's Konings Broeder, de Maarschalk van *Belluno* (*Victor*) en een aantal Fransche Officieren te Gent.

Braaf gedrag van *Carondal*.

Gemerkt alle deze omstandigheden, vond Z. M., op voordragt van den Procureur-Generaal van den 25sten Maart, goed, den 29sten daaraanvolgende een besluit te nemen, behelzende bepalingen wegens de paspoorten en kaarten van veiligheid van en voor vreemdelingen, dragende, in het algemeen, aan gem. Procureur-Generaal op, om zich over de zaken der politie in bestendige relatie te stellen met de Gouverneurs en om zorg te dragen, dat deze ambtenaren, die aan het hoofd des bestuurs in de respective Provinciën waren geplaatst, door de beambten der generale politie niet onkundig werden gelaten van hetgene betrekking had tot de openbare rust en veiligheid, en van de orders deswege gesteld of verder te stellen.

Besluit van Z. M. van 29 Maart 1815 behelzende bepalingen wegens paspoorten en kaarten van veiligheid van en voor vreemdelingen. (Staatsc. 1815. no. 78.)

Ten gevolge van deze noodzakelijke voorzieningen werden weldra eenige Fransche inwoners van Gent, verdacht van strijdige oogmerken tot

Werking der politie.

gen de publieke orde te koesteren en van onlusten aan te stoken, in hechtenis genomen en naar Brussel gevoerd. Verscheiden anderen, bij de Regering bekend, werden van zeer nabij gade geslagen. Zelfs werd de Politie te Gent eenige agenten van *Buonaparte* magtig, die, in het land omzwervende, zich voor vluchtelingen uitgaven.

Zijne Majesteit het alzoo raadzaam achtende, om met dubbelde zorg te waken tegen al hetgeen de goede onderdanen zou kunnen storen in de loffelijke pogingen, die allerwege met zoo veel geestdrift, ten behoeve des vaderlands werden aangewend, en het aan Hoogstdenzelven gebleken zijnde, dat de bestaande wetten en regterlijke instellingen niet zoodanig zijn, als vereischt wordt; om de kwaadwilligen, die het kweeken van wantrouwen, onrust en oneenigheid ten doel mogten hebben, te beteugelen, spoedig en krachtdadig ter welverdiende straf te brengen, — en willende voorzien in hetgene daaromtrent aan die wetten en instellingen ontbrekende was, en zoo lange dezelve niet door een algemeen Wetboek vervangen zouden zijn, besloot, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, als wet te statuëren de volgende artikelen:

Wet, van 10 April, 1815 no. 69 houdende voorschriften tot spoedige en krachtdadige beteugeling van onrust en kwaadwilligheid (Staatsbl. 1815. no. 32.)

Art. 1. Onverminderd het verordende bij den eersten titel van het derde boek van het nog werkende crimineele wetboek, voor zoo verre daaraan, bij de navolgende bepalingen, niet wordt gederogeerd, zullen alle de genen, welke zich zouden mogen verstouten, om zoodanige geruchten, tijdingen en berigten, of wat dies meer zij, uit te strooijen, welke eene strekking zouden mogen hebben, om de goede gemeente in beweging te brengen, of dezelve door onwaarachtige en verzonnen tijdingen van onheilen of tegenspraak te verontrusten; gelijk mede alle de genen, welke de onbeschaamdheid zouden mogen hebben, om zich, het zij door openlijke gesprekken of uitroepingen, het zij door eenigerhande daden, of geschriften te doen kennen als voorstanders, of werktuigen eener vreemde overheersching, en eindelijk alle de genen, welke oneenigheid, twist, tweespalt,

Wet van 10 April 1815 no. 69 houdende voorschriften tot spoedige en krachtdadige beteugeling van onrust en kwaadwilligheid (Staatsbl. 1815. no. 32.)

verdeeldheid of wantrouwen onder de ingezetenen mogten zoeken te veroorzaken, of volksbewegingen, combustie of wanorde te verwekken, het zij door het aanheffen van eene oproerkreet langs de straten of openbare plaatsen, het zij door andere bedrijven, door welke de rust en goede orde zouden kunnen gestoord worden, naar mate van de zwaarte van zoodanige zaken en misdrijven, en naar den minder of meerder verzwarenden aard der omstandigheden gestraft worden, het zij met gestrenge geesseling aan den lijve, het zij met geesseling en brandmerk, en, in beide gevallen met gevangenzetting, niet te boven gaande den tijd van tien jaren; — het zij alleen met gevangenzetting, niet te boven gaande den voorschreven tijd.

2. Ingeval de misdrijven in het vorig artikel vermeld eene werkelijke verstoring der openbare rust of oproer zouden verwekt, of daartoe onmiddelijk aanleiding gegeven hebben, of daarmede zijn vergezeld geweest, zullen de daaraan schuldige personen, zoo wel als de bewerkers, en dadelijke begunstigers daarvan met eene zwaardere straffe, en zelfs naar vereisch van zaken, met den dood worden gestraft.

3. De Regtbanken van eersten aanleg, in de onderscheidene arrondissementen, worden bij deze speciaal gelast, om van alle zaken, waartoe deze wet betrekkelijk is, kennis te nemen, en daarin te vonnissen, op de aanklagte en ter maning van onze Officieren van Justitie, bij dezelve regtbanken fungerende; de vonnissen zullen moeten worden geveld door ten minste vijf Leden, en voor zoo verre de Regtbanken uit minder dan vijf Leden mogten bestaan, zal het getal der Leden, uit de plaatsvervangers, en bij gebreke van deze, uit Advocaten of Praktizijns, op de wijze bij de wet bepaald, tot het in deze vereischte getal van vijf leden worden aangevuld.

4. De aangeklaagden zullen, door onze Officieren van Justitie met den meesten spoed, voor gemelde Regtbanken openlijk worden te regt gesteld, zonder dat in deze zaken, de functie van den Regter van instructie als zoodanig, of deszelfs bijzondere werkzaamheden, zullen te passe komen, en zonder dat, tegen de geslagene vonnissen, eenig hooger beroep of cassatie zal worden toegestaan.

5. De vonnissen zullen dadelijk, immers binnen vier-en-twintig uren na de pronuntiatie, in het openbaar, wor-

worden geëxecuteerd, wordende onze respective Officieren van Justitie met deze executie belast, welke van hunne verrigte, met toezending van kopijen authentiek der geëxecuteerde vonnissen, binnen gelijke vier en twintig uren kennis zullen geven aan den Procureur-Generaal bij het hooge Geregtshof.

Het behaagde evenwel Z. M. bij besluit van den 1sten Mei, den Procureur-Generaal bij het Hooge Geregtshof te autoriseren, om de personen in vrijheid te stellen, die vóór de afkondiging dezer wet, door gesprekken of oproerig geschreeuw, de publieke rust en veiligheid van den Staat hadden aangerand, met kwijtschelding der straffen of geldboeten, die zij verdiend hadden. Vrijstelling der personen bevorens gearresteerd.

Het mogt ook meer wijze staatszorg, dan behoefte, bij den openbaren geest der ingezetenen geacht worden, welke de wet van 10 April had voortgebragt. Dit had Z. M. zelf reeds openlijk erkend in Hoogstdeszelfs besluiten tot verzameling van alle krachten der natie ten tegenweer bij eenen welvermoeden aanval, en bleek ook allerwege uit de sprekende bewijzen der algemeene drift. Openbare geest des volks.

Ten einde zoo wel aan den inhoud van art. 123, 124 en 126 der Grondwet te voldoen, als om aan het, van alle kanten zich manifesterend, verlangen der ingezetenen, dat in deze oogenblikken niets, wat tot handhaving en bevestiging der onafhankelijkheid van den Staat kon strekken, verzuimd of vertraagd wierd, te gemoet te komen, had Z. M. den 25sten Maart besloten, ten spoedigste in werking te brengen art. 18 der wet op de nationale militie van den 27sten der vorige maand, betreffende de inschrijving van eenen ieder, tusschen de negentien en de volle drie en twintig jaar tot de loting voor de nationale militie. — Hetzelfde geschiedde bij een nader besluit van 1 Mei omtrent het 21ste militie-district, zamengesteld uit het voormalig Staats-Braband en het Land van Overmaze. Besluit van 25 Maart 1815 no. 1 tot het in werking brengen van art. 18 der wet op de nationale militie van 27 Febr. 1815. no. 190. (Staatsbl. no. 31.) (Staatsbl. 1815. no. 25.)

Besluit van 26 Maart 1815 betrekkelijk de algemeene wapening. (Staatsc. 1817 no. 74.)

Tevens geene maatregelen willende verzuimen, welke eenigzins konden strekken, om het leger van den Staat ten spoedigste te versterken en de schutterijen op zulk eenen voet te brengen, dat zij, des noods, ter verdediging van de grenzen, krachtdadiglijk konden medewerken, en daarbij gelet hebbende op de aanbiedingen van vele onderdanen, om, door persoonlijken dienst, tot 's Rijks veiligheid bij te dragen, besloot Z. M, op den 26sten Maart, de oefening van den landstorm of schutterijen ten platten lande in den wapenhandel te bevorderen; — de organisatie der schutterijen voort te zetten; — de formatie van een eskadron vrijwillige ruiters te Amsterdam en van kompagniën derzelven te 's Hage, Rotterdam, Utrecht en Arnhem te bevorderen, terwijl het departement van oorlog zou zorgen, dat ieder dezer bereids geformeerde of verder, naar gelang der aanbiedingen als nog te formeren eskadrons of kompagniën bij een der regementen kavallerie gevoegd wierden; met voorziening tevens in alles wat tot den dienst dezer vrijwillige ruiters, het zij zich zelven equiperende, het zij door anderen geëquipeerd, vereischt werd.

Besluit van 1 April 1817 houdende bepalingen omtrent het formeren van korpsen vrijwillige infanterie. (Staatsc. 1815. no. 81.)

Op gedaan rapport van den goeden voortgang der, bij bovenstaand besluit voorgeschreven, schikkingen besloot Z. M. den 1sten April, in het vooruitzigt, dat een soortgelijke maatregel voor de versterking van het voetvolk niet minder gunstige resultaten zou hebben: „ in de voornaamste steden te formeren kompagniën van de personen, welke begeerig waren, om deel te nemen aan de verdediging des vaderlands, doch door hunne omstandigheden verhinderd werden, zulks te doen op den voet der vrijwillige ruiterij; welke kompagniën vrijwillige infanterie bestemd waren, om, zoodra Z. M. het noodig oordeelde, aan een der bataillons infanterie der landmilitie te worden toegevoegd, met de uniform des bataillons gekleed en onder toepassing van alles, wat ten behoeve der vrijwillige kavallerie was bepaald.

Ten zelfden dage nam Z. M. een besluit, dat er van stonden aan, in de departementen, welke het Gouvernement van Belgie uitmaakten, een korps nationale militie van 25,000 man zou worden geligt, zoo veel mogelijk naar de evenredigheid van één man voor elke honderd zielen; zullende deze manschappen voor de eerste maal worden genomen uit de ongetrouwde manspersonen of weduwnaars zonder kinderen, welke op 1 Januarij 1815 hun 18de jaar ten volle hadden bereikt tot hun 35ste jaar ingesloten; waarbij ook getrouwden als vrijwilligers konden worden aangenomen. Nationale militie in de departementen van Belgie.

Tot Inspecteurs van de administratie bij het leger werden door Z. M. benoemd de Heeren *J. H. Kesman* en *P. Rhouter*, toen Commissarisien voor de monstering. Inspecteur van de administratie bij de legers.

Tot Kommandant der Belgische en Hollandsche troepen werd benoemd Z. K. H. Prins *Frederik* der Nederlanden, deszelfs hoofdkwartier te Nivelles vestigende. Prins Frederik Kommandant der Belgische en Hollandsche troepen.

Bij onderscheidene besluiten waren tot Militie-raden benoemd de volgende personen:

Het 1ste district, *J. F. van Sloterdyk* Lid der Staten van Friesland, en *S. Salverda* Burgemeester van Leeuwarden; 2de distr. *H. Guichart* Lid der Staten van Groningen en *F. J. J. Cremers* Lid van het bestuur der stad Groningen; 3de distr. *P. O. van Viersfen te Oudeschoot* Lid der Staten van Friesland en *H. Beeck* burgemeester van Sneek; 4de distr. Mr *H. Carsten* Lid der Staten van Drenthe en *B. Slingenberg*, Burgemeester van Koevorden; 5de distr. *A. C. Bentinck van Nyenhuis* Lid der Staten van Overijssel en *J. E. Hubert* Lid uit het Bestuur van Zwolle; 6de distr. *A. C. W. Staring*, Lid der Staten van Zwolle en *A. W. W. Sloet*, Burgemeester van Zutphen; 7de distr. *W. van Heeckeren van Brandsenburg* Lid der Staten van Utrecht en *Schut* Lid van het bestuur der stad Utrecht; 8ste distr. *H. Onderwater* Lid der Staten van Zuid-Holland en *H. Gevers* Lid van het bestuur van Dordrecht; 9de distr. *O. P. Groeninx van Zoelen van Ridderkerk*, Lid der Staten van Zuid-Holland en *M. M. de Monchy*, Lid van Militie-raden.

Militie-raden. het bestuur van Rotterdam; 10de distr. *F. van Alphen*, Lid der Staten van Zuidholland en *L. van Toulon*, Lid van het Bestuur van Gouda; 11de distr. *van Brienen van de Groote Lindt*, Lid der Staten van Noordholland en *J. Sibmacher* Lid van het Bestuur van Haarlem; 12de distr. *G. Fontein Verschuur*, Lid der Staten van Noordholland en *J. C. van Blockery*, Lid van het Bestuur van Hoorn; 13de distr. *P. A. Brugmans*, Lid der Staten van Noordholland en *E. van Weede van Dykveld*, Lid van het Bestuur van Amsterdam; 14de dist. *P. S. Dedel*, Lid der Staten van Noordholland, en *P. J. Wendorp*, Lid van het Bestuur van Amsterdam; 15de distr. *G. J. H. van der Heim*, Lid der Staten van Zuidholland en *B. van der Haar*, Lid van het Bestuur van 's Hage; 16de distr. *J. J. de Bruin*, Lid van de Gedeputeerde Staten van Zeeland en *L. C. van Sonsbeck*, Lid van het Bestuur van Middelburg; 17de distr. *A. F. Werden*, Lid van de Staten van Braband en *J. C. van Vos*, Burgemeester te Oud-Gestel; 18de distr. *G. van Beverwyk*, Lid der Staten van Braband, en *van Thye Hannes*, Burgemeester van 's Bosch; 19de distr *R J. C. Mackay*, Lid der Staten van Gelderland, en *O. van Randwyk*, Burgemeester van Nijmegen; 20ste distr. *G. de Kesschietre van Hayre*. Lid der Staten van Braband en *van Thielen*, Burgemeester te Grave; 21ste distr. *A. C. de Membrede*, Lid der Staten van Braband en *J. W. Heldewier*, Lid van het Bestuur van Maastricht.

Keur-vrijwilligers in de zuidelijke departementen. Bij een Koninklijk besluit van den 16den April werd bepaald, dat in elk der zuidelijke departementen van het Koningrijk, eene of verscheiden kompagniën infanterie of kavallerie vrijwilligers zouden worden gevoegd, welke den titel van keur-vrijwilligers zouden aannemen. Hetzelve werd voorafgegaan van de volgende inleiding.

De bepalingen van ons besluit, betreffende de ligting der nationale departementen onzes Koningrijks, waren ter naauwer nood bekend geworden, of van alle kanten boden vrijwilligers hunne armen, en hunnen dienst aan tot handhaving der onafhankelijkheid van het vaderland. De oproeping door ons aan onze nieuwe onderdanen gedaan werd gehoord door de genen, welke met opregte gevoelens van vaderlands-liefde en eer bezield waren;

Begeerende, zoo veel mogelijk, de verpligtingen, welke een ieder, door zijne medewerking tot de verrigtingen der militie, jegens den Staat en zijne medeburgers vervullen moet, overeen te brengen met de verlangens en aanbiedingen, welke ons gedaan zijn, hebben wij willen in aanmerking nemen de beweegredenen, om zich, zoo min mogelijk, van hunne haardsteden te verwijderen, welke die genen mogten hebben, die verlangen, dat de verknochtheid, welke zij voor het welzijn hunnes vaderlands betoonen, ten nutte gemaakt wierd, zonder de pligten tegen te werken, die zij hebben te vervullen, uit hoofde van hun beroep, of van de betrekkingen, waardoor zij aan de maatschappij verbonden zijn.

Ook had de overweging, dat de successive vermeerdering van troepen in de zuidelijke departementen moeijelijkheid met opzigte tot derzelver onderhoud zou kunnen doen ontstaan, en dat de eventuele noodzakelijkheid tot het aanleggen van magazijnen van levensmiddelen maatregelen van voorzorg vorderde, Z. M. reeds bij een besluit van den 5den April doen bepalen, dat alle uitvoer uit dezelve departementen, van granen, zout, peulvruchten, vee of andere inlandsche waren, tot onderhoud der troepen of tot approviandering der vestingen kunnende dienen, behalve uit de zeehavens, verboden was, ten zij verzeld van eene speciale permissie, tot dat einde afgegeven. Verbod van uitvoer van leefmiddelen uit de zuidelijke departementen.

Bij nader besluit van 11 Mei werd vastgesteld dat het bovenstaande niet meer toepasselijk gemaakt werd langs de linie der tollen, welke de verschillende gedeelten des Koningrijks van een scheidt. Buiten toepassing langs de linie der tollen.

Alle geweer-fabrieken van Luik ontvingen bevel, met het maken van jagtgeweren en andere wapenen van weelde op te houden, en hunne werklieden tot het maken van wapenen van oorlog te leveren. Geweerfabrieken in Luik opgeschort.

Bij besluit van 17 April werd bepaald, dat met 1 Mei aanstaande het, bij besluit van 15 Maart l.l. gearresteerde Crimineele Wetboek voor het krijgsvolk te Lande en reglement van discipline Het Crimineel militair wetboek in werking.

voor hetzelve krijgsvolk, definitivelijk kracht van wet zou verkrijgen.

Benoeming van Luitenant Generaals en Generaal Majors, bij besluit van 19 April 1815.

Den 19den April deed Z. M. de volgende benoemingen van Generaals, waarbij men te Brussel met genoegen opmerkte, dat de Koning geen het minste onderscheid had gemaakt tusschen de Belgen en Hollanders. Luitenant-Generaals: *Dury*, *van der Plaat*, *van Heldernng*, *Collaert*, *Chazet*, *Martuscheverz*, *Anting*, *Cortheiligers*, *Stedman*, *de Perponcher*. — Generaal-Majors: *Busckman*, *Trip*, *Bode*, *Ber*, *de Kok*, *van Dirmer*, *Dumoulin*, *van Geen*, *Hoven*, *Grunkel*, *Briart*, *Ghigny*, *Daw*, *van der Cappellen*, *Meyern*, *Dubbes*, *Vermaesen*, *d'Abumé*, *van Rheeden*, *Erens*, *de Virieux*, *W. F. van Bylandt*, *van Hoy*, *van Oste*, *van der Wyk*.

De Generaal *van der Plaat* Gouverneur van Antwerpen.

De Graaf *Kunigl*, Commissaris der Verbondene Mogendheden, Generaal in dienst van Z. M. den Keizer van Oostenrijk, gaf den Maire van Antwerpen kennis, dat zijne zending aldaar was geëindigd, ten gevolge van zijne terugroeping en van een besluit van Z. M. den Koning der Nederlanden, waarbij de Generaal *van der Plaat* benoemd was tot Gouverneur van Antwerpen, en dat hij derhalve deze vesting aan gezegden Generaal had overgegeven.

Herstel van het korps vrijwillige Jagers onder bevel van *A. Roozeboom*, volgens besluit van 28 April 1815.

Bij een besluit van 28 April herstelde Z. M. het korps vrijwillige jagers, hetwelk bij de belegering van Naarden in 1814 vele belangrijke diensten had bewezen; zijnde de Heer *A. Roozeboom*, welke hetzelve gekommandeerd had, met de organisatie en vermeerdering daarvan belast, onder uitdrukkelijke verklaring, dat hetzelve tot geen militairen dienst zou worden opgeroepen, zoo lang niet zeer bedenkelijke omstandigheden zulks raadzaam of noodzakelijk zouden maken.

Wet, houdende instelling van de militaire Willems-orde van

Zijne Majesteit in aanmerking genomen hebbende, dat het toeleggen van vereerende belooningen aan en het dragen der daartoe behoorende teekenen of decoratiën door die genen, welke zich van de pligten, aan den krijgsdienst te water en te land verbonden, door uitstekende daden

van moed, beleid en trouwe hebben gekweten, bijzonder geschikt is tot opwakkering en aankweeking dier krijgshaftige deugden; en dat ook uit dien hoofde bij meest alle Europesche Mogendheden militaire orden van verdiensten zijn ingesteld; dat het bovenal voor den militairen stand vereerend is en ten prikkel tot het verrigten van groote daden kan verstrekken, wanneer elk en een ieder van dien stand, van den hoogsten tot den laagsten in rang, in het geval zijn, om door schitterende bedrijven in het verwerven van zoodanige eervolle onderscheidings-teekenen te kunnen deelen, en dat Hoogstdeszelfs verheffing tot den Nederlandschen troon eene geschikte gelegenheid was, om voor het krijgsvolk te water en te lande eene zoodanige eervolle militaire orde in te stellen, vond op den 30sten April, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, goed te bepalen en te statueren eene wet van instelling der militaire Willems-orde, vervat in de volgende artikelen.

30 April 1815. no. 5. (Staatsbl. no. 33*.)

Art. 1. Er wordt ingesteld eene orde, strekkende tot belooning van uitstekende daden van moed, beleid en trouwe, bedreven door die genen, welke, zoo ter zee als te lande, in welke betrekking ook en zonder onderscheid van stand of rang, Ons en het vaderland dienen.

De orde zal echter in bijzondere gevallen ook kunnen worden gegeven aan vreemde militairen, niet in Nederlandschen dienst zijnde.

2. De orde zal den naam dragen van de *Militaire Willems-Orde.*

3. Wij verklaren Ons te zijn Grootmeester dezer orde.

Het Grootmeesterschap van dezelve zal onafscheidelijk aan de Kroon der Nederlanden verbonden zijn.

4. De *Militaire Willems-Orde* zal bestaan uit vier klassen:

De Ridders van de 1ste klasse dragen de benaming van *Groot-Kruisen;* die van de 2de klasse dragen den naam van *Kommandeurs;* die van de 3de en 4de klasse worden onderscheiden door de vermelding van eene dier beide klassen, waartoe zij benoemd zijn.

Wet, houdende instelling van de militaire Willems-orde van 30 April 1815 no 5. (Staatsbl. no. 33*.)

5. De benoeming tot alle plaatsen van Groot-Kruisen, Kommandeurs en Ridders zal door Ons geschieden.

6. Het versiersel der orde zal bestaan in een wit geëmailleerd kruis met acht gouden geparelde punten. Op de armen van het kruis de woorden: *voor Moed, Beleid, Trouw*. Over hetzelve ligt het Bourgondische Kruis, bestaande uit groene laurierstokken, zaam verbonden door den gouden vuurslag; op de tegenzijde vervangen door een blaauw geëmailleerd medaillon, waarop in het midden van eene laurierkrans *W*, alles gedekt door eene gouden koninklijke kroon.

Het lint oranje met twee smalle donker blaauwe strepen.

7. Het teeken van onderscheiding zal zijn;

Voor de Groot-Kruisen;

Eene zilveren ster, geborduurd op den rok aan de linkerzijde en het juweel van de orde aan een lint, vier vingeren breed, en écharpe van de regter- naar de linkerzijde.

Voor de Kommandeurs;

Het ordens-teeken geborduurd op den rok aan de linkerzijde, zonder ster, doch met de kroon, en het juweel aan een lint, drie vingeren breed *en sautoir* om den hals.

Voor de Ridders van de derde klasse;

Het ordens-teeken aan een lint, twee vingeren breed aan het knoopsgat; en

Voor de Ridders van de vierde klasse;

een kleiner ordens-teeken, hebbende de punten, vuurslag en kroon in zilver aan een lint, een vinger breed aan het knoopsgat.

8. De militairen te water en te lande, die geen officiers-rang hebben, krijgen, wanneer zij tot Ridders van de vierde klasse benoemd worden, eene verhooging van inkomen, gelijk staande met de helft van de soldij, welke door hen op het oogenblik hunner benoe-

-ning wordt genoten. De foldij zal worden verdubbeld voor die genen der voormelde militairen, welke tot Ridders van de derde klasse mogten worden benoemd.

9. Tot betaling der gemelde verhooging van foldij en goedmaking der verdere onkosten der orde, zal jaarlijks eene fomma op de begrooting der ftaatsbehoeften worden gebragt.

10. Het lidmaatfchap en verfierfel dezer orde kan niet worden verloren, dan ten gevolge van een onteerend vonnis.

11. Het kapittel der orde zal beftaan uit zoo vele leden, als door Ons noodig zal worden geoordeeld, en Wij daartoe uit de Groot-Kruifen, Kommandeurs of Ridders zullen benoemen. — Bij hetzelve kapittel zullen fungeren een kanfelier en een thefaurier, daartoe door Ons uit de leden der orde te benoemen.

12. Door Ons zullen in het vervolg worden vastgefteld zoodanige bepalingen, als Wij opzigtelijk de voordragten, om tot lid van deze orde te worden benoemd, als mede opzigtelijk het foort en den aard der bewijzen, welke daartoe zullen moeten worden ingediend en het onderzoek van dezelve, dienftig mogten oordeelen; gelijk mede de vereischte reglementen omtrent al het geen tot de adminiftratie en discipline der orde, de beheering der aan dezelve geaffecteerde foodfen en de werkzaamheden van het kapittel betrekkelijk is.

Wet, houdende instelling van de militaire Willems-orde van 30 April 1815 no. 5. (Staatsbl. no. 33*.)

Bij een Koninklijk befluit van 10 Mei werd bepaald, dat de militie-raden, na het afloopen der werkzaamheden voor de nationale militie, zouden overgaan tot de aanneming der genen, welke hunne dienften als vrijwilligers hadden aangeboden, boven de aan de refpective gemeenten aangewezen contingenten. Deze vrijwilligers mogten niet ouder dan 35 jaren zijn, maar wel jonger dan 18 jaren aangenomen worden, zoo hun ligchaamsgeftel fterk genoeg was, zijnde de grootte van 5 voeten Rijnlands toereikende.

Aanneming van vrijwilligers in de nationale militie, volgens befluit van 10 Mei 1815.

Den 15den van deze maand zond de Koning aan de Staten-Generaal de volgende misfive:

Misfive van Z. M. aan de Staten-Generaal.

Wij behoeven niet aan UEd. Mog. te ontwikkelen de gronden, op welke federt eenige weken, de middelen van 's Lands defenfie met ongewone veêrkracht en

Missive van Z. M. aan de Staten-Generaal.

ijver zijn uitgebreid en versterkt; en, onder andere, de geheele nationale militie bijeen gehouden is. Het gevoel van elken regtgeaarden Nederlander heeft hem overtuigd, dat geene waakzaamheid te groot, geene opoffering ongeraden konde zijn, in een oogenblik dat het er op aan kwam, om den vrijen staat voor vreemd geweld te beveiligen.

Maar eene tijdelijke beveiliging is ongenoegzaam, onze verpligtingen gaan verder: om zelve buiten de ondragelijkste bekommeringen te leven, en om het onderpand der nationale welvaart en onafhankelijkheid aan een volgend geslacht te kunnen overleveren, moet dat geweld op nieuw gefnuikt en dat systema van bedrog en overheersching, dat van des geweldenaars bestaan onafscheidbaar is, op nieuw in zijn persoon vernederd, en voor altoos onttzenuwd worden.

Tot dit heilig doel hebben zich op nieuw de Mogendheden verbonden, aan welker pogingen zoo vele Staten van Europa bereids hunne herstelling te danken hebben. Een bereidwillig oor leenende aan hunne gemeenschappelijke uitnoodiging, zijn wij tot het traktaat toegetreden, dat zij den 25sten Maart l.l., te Weenen gesloten hebben, en wachten slechts op de uitwisseling der respective ratificatiën, om UEd. Mog. derzelver omvang en bijzonderheden te doen kennen.

Inmiddels, en ten onwederlegbaren bewijze der gezindheid, die ons bezielt, hebben wij het leger van dit Rijk onder het opperbevel van den Hertog van *Wellington* gesteld, dien wij tevens tot Veldmaarschalk der Nederlanden benoemd hebben. Door dien grooten Generaal bestuurd, gesterkt door het voorbeeld van de Zoons van hunnen Koning, doordrongen van den geest van vaderlandsliefde, die bij de geheele natie uitblinkt, zullen onze krijgslieden een eervol deel nemen aan den gewigtigen strijd, en den ślouden roem handhaven der Nederlandsche vaandelen. Maar een belangrijk gedeelte behoort tot de nationale militie, welke de wet ons verbiedt, zonder de bijzondere toestemming der Staten-Generaal, buiten 's Lands grenzen te gebruiken. Het is deze toestemming, Edel Mog. Heeren! welke wij u heden vragen. In geen geval kan de voegzaamheid van het bedoelde gebruik aan minder twijfel onderhevig zijn, dan in het tegenwoordige, en de veldtogt, die zich onder zoo gunstige voorteekenen staat te openen, komt ons juist geschikt voor, om de wenschelijke vastheid en volledigheid te geven aan eene staatsregeling,

welke reeds bij haren eersten aanvang, ruimelijk aan onzer alles verwachtingen heeft beantwoord.

Wij aarzelen dus geenzins om het hier nevensgaande besluit aan uwe goedkeuring te onderwerpen, terwijl wij GOD bidden, dat Hij UEd. Mog. Heeren, houde in zijne heilige bescherming.

Het traktaat tusschen de Vereenigde Souvereinen, gesloten te Weenen op den 25sten Maart, door Z. M. in bovenstaande Missive bedoeld, had den volgenden omvang:

Traktaat der Verbondene Mogendheden van 25 Maart 1815.

In naam der allerheiligste Drieëenheid.

Z. M. de Keizer aller Russen, en Z. M. de Keizer van Oostenrijk, Koning van Hongarie en Bohemen, overwegende de gevolgen, die de inval van *Napoleon Buonaparte* in Frankrijk, en de tegenwoordige toestand van dat Koningrijk voor de veiligheid van Europa zouden kunnen te weeg brengen, hebben besloten, bij een traktaat, hetwelk gemeenschappelijk met Z. M. den Koning van de Vereenigde Koningrijken van Grootbrittannie en Ierland, en met Z. M. den Koning van Pruissen gesloten is, de door het traktaat van Chaumont vastgestelde grondregelen op deze gewigtige gebeurtenis toe te passen. Dien ten gevolge zijn HH. MM. overeengekomen, om, bij een plegtig traktaat, door ieder der Hooge Mogendheden afzonderlijk geteekend, de reeds gecontracteerde verbindtenis te hernieuwen, alle aanranding tegen den tegenwoordigen staat van zaken, en de zoo gelukkig in Europa tot stand gekomen rust af te weren, de krachtdadigste middelen in het werk te stellen, om tot dit doel te geraken, alsmede aan alle maatregelen, welke door zulke gebiedende omstandigheden kunnen geboden worden, meerder uitgebreidheid te geven. In overweging hiervan, heeft Z. M de Keizer aller Russen den Heer *Andreas*, Graaf van Rasoumowsky en den Heer *Karel Robert*, Grave van Nesselrode, enz. tot zijne Gevolmagtigden benoemd, om de voorwaarden van het tegenwoordig traktaat, tusschen hem en Z. M. den Keizer van Oostenrijk, Koning van Hongarije en Bohemen, te onderzoeken, te sluiten en te teekenen, en Z. Kath. Apost. Maj. heeft, tot dat zelfde einde benoemd: *Clement Wenseslaus Lotharius*, Prins von Metternich-Winneburg Ochenhausen, en den Baron *Jan Philip van Wessemberg*, enz. Welke gevolmagtigde Minis-

Traktaat der Verbondene Mogendheden van 25 Maart 1815.

ters, na, op de gewone wijze, hunne wederzijdsche volmagten uitgewisseld te hebben, wegens de volgende artikels zijn overeen gekomen:

Art. 1. De beide hooge contracterende Mogendheden verbinden zich plegtig, om de geheele magt van hunne respective Staten bijeen te brengen, ten einde de voorwaarden geheel en ongeschonden te behouden, van het traktaat van Parijs, van den 18den (30sten) Mei 1814, alsmede de door het Congres van Weenen vastgestelde en geteekende bepalingen, om de dispositiën van gemeld traktaat te voltooijen, en dezelve tegen alle aanranding, en voornamelijk tegen de plannen van *Napoleon Buonaparte*, te waarborgen. Te dien einde verbinden zij zich, om, indien de nood het vereischt, en volgens den geest der declaratie van 13 Maart l.l., gemeenschappelijk en in de volkomenste eensgezindheid, met hunne geheele magt te ageren tegen hem, en al die genen, die reeds zijne partij gekozen hebben, en vroeg of laat dezelve zouden kiezen, ten einde hem daardoor te noodzaken, om van zijn ontwerp af te zien, en hem buiten staat te stellen, om in het toekomende, de rust van Europa en den algemeenen vrede te storen, welke onlangs gesloten is, om de vrijheid en onafhankelijkheid der natiën te beschermen en te verzekeren.

2. Alhoewel een zoo belangrijk en weldadig doel niet gedoogt de nodige middelen, om tot hetzelve te geraken, naauwkeurig te bepalen, en dat de hooge contracterende Mogendheden besloten hebben, alle zoodanige, welke zij, ieder naar zijnen bijzonderen toestand, in hunne magt hebben, in het werk te stellen, zoo hebben zij, niet te min besloten, om ieder 150,000 man op de been te brengen, waarvan ten minsten een tiende kavallerie zal zijn, (de bezettingen der vestingen daaronder niet begrepen), dezelve met eene genoegzame evenredigheid artillerie tegen den gemeenen vijand te doen optrekken, en ze op de krachtdadigste wijze tegen hem te bezigen.

3. De hooge contracterende Mogendheden verbinden zich wederzijds de wapenen niet dan eenstemmig te zullen nederleggen, en zulks niet te zullen doen, alvorens het doel dezer wapening te hebben bereikt, door *Napoleon* buiten staat te stellen nieuwe onlusten te verwekken, of zijne pogingen te vernieuwen, om zich van het oppergezag in Frankrijk meester te maken.

4. Dewijl het tegenwoordig traktaat voornamelijk op de tegenwoordige omstandigheden toepasselijk is, zoo

worden de bepalingen van het traktaat van Chaumont, en vooral die vervat in het 16de artikel, bij deze vernieuwd, en in alle hare kracht hersteld, tot dat het hier bovengemelde doel zal bereikt zijn.

Traktaat der Verbondene Mogendheden van 25 Maart 1815.

5. Alles, wat het opperbevel en het onderhoud der geallieërde legers betreft, zal het onderwerp eener bijzondere conventie uitmaken.

6. De hooge contracterende Mogendheden behouden zich voor, om den Kommandanten en Chefs van de verschillende korpsen der geallieërde troepen beambten toe te voegen, die met hunne Gouvernementen zullen corresponderen, en dezelve van alles, wat de militaire gebeurtenisfen en den gang der operatien betreft, zullen berigt geven.

7. De verbindtenisfen bij het tegenwoordig traktaat aangegaan, den algemeenen vrede ten doel hebbende, zoo nodigen de contracterende Mogendheden al de Mogendheden van Europa, om tot dezelve toe te treden.

8. Het tegenwoordig traktaat ten doel hebbende, om Frankrijk of ieder ander, door *Napoleon* aangevallen, land tegen diens aanslagen en die van deszelfs aanhangers te beveiligen: zoo wordt Zijne Allerchristelijkste Majesteit, in het bijzonder uitgenodigd, om aan de vorenstaande maatregelen zijne toestemming te geven, en, ingevalle hij de, hem bij dit traktaat beloofde, hulptroepen mogt nodig hebben, als dan tevens te willen bepalen, welke magt Hoogstdezelve disponibel heeft, om den vijand te bevechten.

9. Dit traktaat zal onderteekend, en de ratificatiën uitgewisfeld worden, binnen den tijd van twee maanden, of zoo veel eerder mogelijk; des ten oorkonde hebben de Gevolmagtigde Ministers de vorenstaande verklaring onderteekend, en met het zegel hunner wapens voorzien.

Gedaan te Weenen den 13 (25) Maart 1815.

De Graaf van *Rasoumowsky*.
De Graaf van *Nesselrode*.
De Graaf von *Metternich*.
De Baron van *Wessemberg*.

De Misfive van Z. M. werd van Hun Edel Mogenden met het volgende beantwoord:

Antwoord van de Staten-Generaal aan den Koning.

Allerdoorluchtigste Grootmagtigste Koning!

Genadigste Koning en Heer!

Het Concept-besluit tot het gebruiken der nationale militie buiten de grenzen van dit Rijk, hetwelk Uwe Koninklijke Majesteit ons, bij missive van 15 Mei, ter bekrachtiging heeft doen geworden, is door ons met den meesten ernst en spoed overwogen.

Wij behoeven Uwe Koninklijke Majesteit niet te herinneren, uit welk oogpunt de wet op de nationale militie, die het onderwerp van onze herhaalde overwegingen geweest is, door ons is beschouwd, en hoe dat onze gevoelens over deze staats-instelling eenstemmig waren met die van Uwe Koninklijke Majesteit. Die bijzondere omstandigheden en dat dreigend oorlogsgevaar, waarvan het 124ste artikel der grondwet, en het tweede art. van voornoemde wet spreken, hebben dan, volgens het oordeel van Uwe Koninklijke Majesteit, plaats. Het is noodzakelijk geworden, niet alleen de geheele nationale militie bijeen te houden, maar dezelve moet zoo wel buiten als binnen de grenzen van het Koningrijk gebruikt kunnen worden. Zouden wij één oogenblik kunnen aarzelen, dit oordeel van onzen geliefden en geëerbiedigden Souverein als het onze aan te nemen, en onze bereidwilligheid te toonen, om spoedig mede te werken tot het nemen van een besluit, hetwelk dienen moet, tot het handhaven van onze eer, van onze veiligheid en van onze aanspraak op achting bij die Mogendheden, die zich wederom aangegord hebben tot de redding van Europa?

Neen, Grootmagtigste Koning! de wond, die eene vorige overheersching heeft gebragt, is nog niet geheeld; de herinnering van onzen smaad en van onze ellende onder den geweldenaar, die, weder op eenen troon gezeten, de rust, de onafhankelijkheid, den bloei van andere volken nooit zal gedogen, is nog te levendig, dan dat wij niet gaarne de zonen des vaderlands, ook buiten onze grenzen, zagen ijlen tot den heiligen strijd tegen den verstoorder der maatschappelijke orde en tegen zijne verraderlijke benden; niet gaarne zouden zien, dat zij wedijverden met die Edelen uit alle standen, die vrijwillig hunnen arm tot onze bevrijding hebben aangeboden.

En, zouden wij niet met vertrouwen hen overgeven aan de wijze beschikkingen Uwer Koninklijke Majesteit?

Hen niet, met hoop op goeden pitslag, stellen onder de bevelen van Uwe Doorluchtige Zonen; waarvan de een onder den Held onzer eeuw in Spanje wonderen van dapperheid heeft verrigt, en de ander, in zeer jeugdigen onderdom, onder onze geallieerden met roem heeft gestreden; ja onder het opperbevel van den onsterfelijken *Wellington* zelven, door Uwe Koninklijke Majesteit aan het hoofd der Nederlandschen legers geplaatst? — Antwoord van de Staten-Generaal aan den Koning.

Wij vinden ons verpligt, Uwe Koninklijke Majesteit dank te betuigen voor het toetreden tot een plegtig verbond, waardoor onder den zegen des Albestuurers, het geweld en het bedrog, die onze veiligheid en rust bedreigen, kan bedwongen worden; en voorts ons met het voorstel, hetwelk door de omstandigheden des tijds gebiedend geëischt wordt, volkomen te vereenigen.

Wij hebben de eer met den diepsten eerbied te zijn.

Allerdoorluchtigste Grootmagtigste Koning!

Genadigste Koning en Heer!

Van Uwe Koninklijke Majesteit

De onderdanige en gehoorzame dienaren, en onderdanen, de Staten-Generaal.

(*was geparapheerd*) J. E. N. VAN LYNDEN, Vt.
(*onderstond*)

Ter ordonnantie van Hun Ed. Mog. de Staten-Generaal

(*Geteekend*) VAN PABST TOT BINGERDEN.

's Gravenhage, den 19den Mei 1815.

De wet op de nationale militie, ten gevolge van deze besluiten, bepaalde: „ dat de nationale militie, gedurende den loop der krijgsverrigtingen tegen *Napoleon Buonaparte*, en in allen gevalle, tot aan het einde van het tegenwoordig jaar, zoo wel buiten de grenzen van het Koningrijk, als binnen hetzelve zou kunnen gebruikt worden." — Wet op het gebruik der nationale militie buiten de grenzen.

Bij besluit van den 11den Mei had Z. M. aan Z. K. H. den Prins van *Oranje*, den Luitenant-Kolonel *Herdeboudt*, die reeds twintig veldtogten

De Prins van *Oranje* te Oudenaarde. Prins *Frederik* te Lottighem.

in Franschen dienst had bijgewoond, toegevoegd, om onmiddellijk onder de bevelen van desen Prins te dienen, wiens hoofdkwartier was te Lottighem, van waar het den 25sten naar Oudenaarde werd verplaatst, terwijl Z. K. H. Prins *Frederik* dat van den Kroonprins te Lottighem verving.

Van der Goltz Commissaris-Generaal van Oorlog.

Bij besluit van den 21sten stond Z. M. aan den Luitenant-Generaal *Janssens*, ten gevolge van den verzwakten staat zijner gezondheid, op deszelfs aanzoek, een eervol ontslag toe als Commissaris-Generaal van oorlog, wordende die post *ad interim* waargenomen door den Generaal-Majoor *van der Goltz*, die daarmede onder den titel van Commissaris-Generaal provisioneel zou belast zijn; terwijl des laatsten kommandement van Zuid-Holland mede *ad interim* zou vervangen worden door den Generaal-Majoor *van Well*, Plaatselijk Kommandant van 's Gravenhage.

Bezitneming van de landen behoord hebbende tot den Neder- en Middel-Rijn. (Staatsc. 1815. no. 120.)

In naam van Z. M. had de Heer *J. G. Verstolk van Soelen* op den 12den Mei bezit genomen van de landen, die behoord hadden tot het Gouvernement-Generaal van den Neder- en Middel-Rijn, bij eene proclamatie, gedaan te Luik, van den volgenden inhoud.

Landgenooten, de Hooge, op het Congres vergaderde, Mogendheden ter regeling der belangen van Europa, steeds bezield met het verlangen, om deszelfs welzijn en rust op vaste grondslagen te vestigen, zijn overeengekomen, dat de door u bewoonde landen voortaan een gedeelte van die zullen uitmaken, welke aan de Regering van Z M den Koning der Nederlanden zullen onderworpen zijn, en dat de bezitneming daarvan op heden zal plaats hebben.

Dien ten gevolge heeft het Z. M. behaagd, ons te belasten, om in Hoogstdeszelfs naam bezit te nemen, van gezegde landschappen, bestaande uit de landen, die een gedeelte van den Neder- en Middel-Rijn hebben uitgemaakt, beginnende aan het Fransche grondgebied, en grenzende ten oosten aan den Moezel tot aan den Mond van de Sure, de Oure en het voormalig Fransch Kanton Saint-Vith, alsmede door dat van Malmedy, tot

daar,

daar, waar gezegd Kanton de grenzen tusschen de departementen van de Ourthe en de Roer bereikt, van daar langs de grenzen der beide departementen, tot dat zij die van het voormalig Fransch Kanton Eupen, in het Hertogdom Limburg raken; vervolgens langs de westelijke grenzen van dat Kanton, in de rigting van het noorden langs eene linie, die een klein gedeelte van het voormalig Fransch Kanton Aubel ter regter laat, en langs het aanrakingspunt van de drie departementen van de Ourthe, van de Beneden-Maas, en van de Roer aansluit. Van daar, langs de linie, welke de beide laatstgemelde departementen van elkander scheidt, tot dat zij de rivier de Worm bereikt, die in de Roer loopt; vervolgens langs den oever van de rivier de Worm, tot het punt, waar zij op nieuw de grenzen van beide laatstgenoemde departementen bereikt; langs gezegde grenzen links af tot het zuiden van Hillenberg loopende, langs eene linie, die van het zuiden naar het noorden loopt, gemeld dorp ter regter laat, en het Kanton Sittard in twee bijna gelijke deelen verdeelt, Sittard en Susteren echter in de linie begrepen, tot dat die linie het voormalig Hollandsch grondgebied bereikt; eindelijk langs de oostelijke grenzen der hiervóren gemelde territoiren, tot dat de linie het voormalig Oostenrijksch Gelderland bereikt; en van daar langs eene linie, die het oude Hollandsche grondgebied met de daartusschen gelegen landen bevat, loopende tot aan de oude Hollandsche grenzen ter regter van Mook, en, op alle punten, zoo veel mogelijk, op eenen gelijken afstand van de Maas blijvende.

Bezitneming van de landen behoord hebbende tot den Neder- en Middel-Rijn. (Staatsc. 1814. no. 120.)

Ten einde de voornemens des Konings, onzen Doorluchtigen Souverein, te vervullen, hebben wij de schikkingen betrekkelijk onze tegenwoordige zending beraamd met Z. Exc. den Ridder *Sack*, van wege Z. M. den Koning van Pruissen, Gouverneur-Generaal van den Neder- en Middel-Rijn, welke in de algemeene uitoefening van het bestuur dier landen tot nu toe over hunne belangen gewaakt heeft. Na met Z. Exc. den Gouverneur-Generaal voormeld, alsmede met deszelfs gemagtigden den Heer *Plautas*, Commissaris van het Gouvernement van het departement van de Maas en Ourthe, de noodige maatregelen vastgesteld te hebben tot de in bezitneming der opgemelde landen, nemen wij thans in naam van Z. M. den Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groothertog van Luxemburg,

Bezitneming van de landen behoord hebbende tot den Neder- en Middel-Rijn. (Staatsc. 1814. no. 120.)

enz. enz. enz., bezit van bovengenoemde aan Z. M. toegewezen landen, behoord hebbende tot het Gouvernement-Generaal van den Neder- en Middel-Rijn, waarvan Z. M. mij de provisionele administratie opgedragen heeft; zullende van weerszijde te benoemen Commissarissen zich bezig houden, om, door het plaatsen van landpalen, de grenslinie af te perken.

Alles wat het Commissariaat-Generaal betreft, zal voortaan door ons te Luik worden behandeld, alwaar de zetel onzer administratie gevestigd is. Voor het overige zullen alle de geconstitueerde magten, provisioneel de uitoefening hunner functiën blijven waarnemen, en het bestuur zal op den tegenwoordigen voet blijven, tot dat daaromtrent anders zal zijn beschikt. Wij gelasten aan allen en een iegelijk, wien zulks aangaat, om zich naauwkeurig naar onze tegenwoordige proclamatie te gedragen.

Inwoners dezer streken, uw lot is tegenwoordig onherroepelijk gevestigd; de bepalingen, welke te dezen opzigte hebben plaats gehad, beloven eene gelukkige toekomst, en maken een einde aan den langen staat van onzekerheid, die sints zoo vele jaren uwe staatkundige belangen aan de wisselvalligheden der gebeurtenissen blootstelden, van dat oogenblik af aan maakt gij een gedeelte uit van de onder de Souvereiniteit des Konings der Nederlanden gestelde landen, die door overeenkomst van taal, zeden, gebruiken, instellingen en nijverheid, door hunnen gemeenen oorsprong, door de gelijkvormigheid hunner belangen en door het lot, in hetwelk zij, gedurende de laatstverloopen Eeuwen zoo dikmaals gedeeld hebben, sedert lang reeds naauw verbonden waren.

Gij zult voortaan dezelfde voordeelen genieten, die hun gewaarborgd zijn. Zijt verzekerd, dat de zorg voor uwen voorspoed en geluk uwen Koning onophoudelijk zal bezig houden, dat Z. M. u dezelfde genegenheid toedraagt, waarvan zijne andere onderdanen dagelijks zoo vele bewijzen ontvangen. Gij zult van uwen kant dezelve beantwoorden, door met hen in vertrouwen op de weldadige inzigten van Z. M. te wedijveren door eene onbepaalde gehoorzaamheid aan de wetten en door den ijver, met welken gij zult medewerken tot alles, wat de handhaving, en de voortgangen van uw maatschappelijk en huisselijk welzijn vorderen.

Den 19den Mei had de bezitneming plaats van het Groothertogdom Luxemburg, in naam van den Souverein der Nederlanden, onder toejuiching der inwoners.

Luxemburg in bezit genomen.

Bij een besluit des Konings van den 5den Junij, werd de ligting der nationale militie van 18 tot 35 jaren in deze, met het Koningrijk ingelijfde, landen bevolen volgens de bestaande ordonnantiën en reglementen. Het contingent der nieuwe provinciën was 6000 man. De stad Luik loofde eene premie van 400 franken uit aan ieder der 300 eerste vrijwilligers, die zich voor haar contingent zouden aanbieden.

De nationale militie in deze landen.

Uit overweging, dat de buitengewone kosten, in de toenmalige omstandigheden voor de eer en veiligheid van den Staat te maken, geen uitstel gedoogden; dat de gewone uitgave van den Lande desniettemin met naauwgezetheid behoorde te worden voldaan; dat in afwachting van de algemeene financiële maatregelen, welke, ter kraehtdadige voorziening in het kort, door de voorschreven buitengewone kosten veroorzaakt, zouden moeten worden daargesteld, het allezins noodig was, door tijdig werkende hulpmiddelen 's Lands Schatkist in staat te stellen, om de gezegde uitgaven provisioneel goed te maken, en dat dit oogmerk het best zou kunnen worden bereikt door het vervroegen der termijnen van betaling der directe belastingen voor het tegenwoordige jaar, bepaalde Z. M. bij eene wet van 23 Junij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal: „ dat de „ termijnen van betaling der belastingen op de „ gebouwde en ongebouwde eigendommen, van „ het regt op de deuren en vensters en die van „ de personele en mobilaire belastingen, mitsgaders die van het patentregt over den jare 1815 „ zouden worden vervroegd in dier voege, dat „ de laatste termijn van alle dezelve moest zijn „ aangezuiverd vóór of uiterlijk op den eersten „ dag van October."

Wet van 23 Junij 1815, no. 28 bepalende het vervroegen der termijnen van betaling der directe belastingen over den jare 1815. (Staatsbl. no. 40.)

Geestdrift der natie.

Schier alle besluiten van Z. M. betreffende de verdediging des Rijks tegen den, zeker te verwachten, aanval van *Napoleon Buonaparte* gewaagden van de geestdrift der natie om deel te nemen in den hervatten strijd tegen den geweldenaar der aarde. Die geestdrift zelve moet voor de late nakomelingschap worden vereeuwigd door de vermelding van hare schoone daden, welke de geschiedenis eenmaal vergelijke met de deugden der voorvaderen tegen de Spaansche dwingelandij. De edele zucht der Nederlandsche natie voor vrijheid en zelfstandigheid, eene zucht, die zij met des te meer vuur aan den dag legde, naarmate men elders, met te grooter ligtzinnigheid en verkeerdheid, der dwingelandije te gemoet snelde, waarborgde den Koning, dat alle zijne maatregelen eenstemmig en ijverig zouden worden uitgevoerd. Bij gelegenheid, dat menigvuldige deputatiën van Provinciën en Steden Z. M. met Hoogstdeszelfs verheffing tot den troon waren komen geluk wenschen, had de Koning het genoegen gehad, daarvan de krachtigste betuigingen te ontvangen. Z. M. aarzelde ook niet, zijn volkomen vertrouwen te kennen te geven, dat, welke omstandigheden de loop der gebeurtenissen mogt mede brengen, de trouw en moed zijner onderdanen zich allerwege in het voordeeligst licht zou vertoonen. Niemand der aanwezigen verzuimde bij die gelegenheid te verklaren, dat, gelijk men zich omtrent het tijdstip, waarop nieuwe pogingen en buitengewone veerkracht noodzakelijk zouden worden, op Hoogstdeszelfs wijsheid en ondervinding behoorde te verlaten, zoo ook de vaderlijke stem van den Souverein, zoodra hij zijne kinderen daartoe zou oproepen, alomme geëerbiedigd en toegejuicht en met gerustheid en zelfopoffering gevolgd zou worden.

De Heer *Kemper* tolk der algemeene gevoelens.

Bijna van alle hoofdplaatsen des vaderlands ontving de Heer *Kemper*, de zedelijke held der omwenteling van 1813, aanzoek, om aanbiedingen van allerlei aard ter kennisse van Z. M. te brengen, en zijne schranderheid vond goed, door

middel der Staats-Courant, allen te doen weten, op wat wijze hij zich als tolk der natie bij den Koning gekweten had door de overreiking van het volgende stuk, der vereeuwiging alzins waardig.

SIRE!

Afgemat en bijna walgende van de ontelbare trouwzweringen en betuigingen van onveranderlijke verkleefdheid, door welke het ligtzinnigste volk der aarde wederom, in de laatste dagen, voor geheel Europa het bewijs hernieuwd heeft, dat het, onder alle veranderingen, zich ten minste in trouwloosheid altijd gelijk blijft, hield ik het, van het eerste oogenblik af aan, dat zich ook onze gezigteinder, door de terugkomst van *Buonaparte* op het vaste land, ten minste eenigzins verdonkerde, voor wenschelijk, dat ook dan, wanneer onder ons het hart dringen mogt, om openlijk voor de gevoelens uittekomen, welke bij alle Nederlanders dezelfde zijn, het overleg van eenen maatregel mogt doen afzien, welke even zeer door het voorbeeld der Franschen schandelijk ontheiligd, als zij voor Uwe Majesteit overtollig, was. De Heer *Kemper* aan den Koning voor de geheele natie.

Bij een volk, door partijschappen verdeeld, moge het eenig gewigt hebben, te weten, wat door dezen of genen gedacht wordt; het is onnoodig bij een volk, dat, gelijk het onze maar één gevoelen, en maar één besluit heeft of hebben kan, dat: van liever onder de puinhoopen onzer steden met eer in de standvastige en gezegende verdediging van de zaak des lands te sterven, dan op nieuw ons te laten uitzuigen, uitplunderen en uitmoorden door de roofbenden, onder allerlei gedaanten eens mans, wiens terugkomst in Frankrijks hoofdstad reeds dadelijk gekenschetst is door het vertoonen van een verschiet aan zijne krijgsbenden, waarvan ieder regtschapen hart met afschrik terug deinst.

Voor mij zelven zoude ik dan ook zeker Uwe Majesteit met geene betuigingen lastig vallen; eenmaal openlijk, plegtig en vrijwillig mijne partij gekozen hebbende kan er voor mij zelven geene keuze voor mijn volgend gedrag bestaan, en verachting kleve voor altijd op mijnen naam, zoo ik immer, in wat omstandigheden dan ook, vergeten kon, wat ik aan de eer verschuldigd ben, van eenmaal deel gehad te hebben aan de afwerping

De Heer *Kemper* aan den Koning voor de geheele natie.

van een juk, waaronder Nederland, met haren naam, alle veerkracht verloren en alle bronnen van bestaan had zien uitdrogen.

Maar hetgeen voor mij overtollig was, is mij voor anderen ten pligt geworden; dagelijks ontvang ik ook, van alle kanten uitnoodigingen, om dezelve aan U. M. over te brengen, en niet zelden, ik schaam mij niet dit aan U. M. te bekennen, zijn reeds tranen van aandoening gevallen op de brieven van moeders, die de hoop van haren ouderdom, den eenigen steun, die eenmaal hare overledene echtgenooten vervangen moet, ter mijner beschikking stelden, of van huisvaders, die, door ouderdom verhinderd zelve hunnen arm aan te bieden en geene zonen hebbende, door welke zij vervangen kunnen worden, tot den laatsten penning van hun vermogen verklaarden veil te hebben, terwijl het gevoel van nationale eer op nieuw mij het hoofd met vertrouwen en trots deed opheffen bij de betuigingen van de bloem des opkomenden geslachts, dat zij geene uitzigten wilden of konden hebben, geene ontwerpen voor hun volgend leven maken konden of wilden, zoo lang het vaderland in gevaar was.

Ik was aan de eer van mijn vaderland, aan het vertrouwen der verzoekers verpligt, deze aanbiedingen aan U. M. over te brengen, en ik doe dit met genoegen.

Maar met meer genoegen doe ik ook de gevoelens kennen, die deze aanbiedingen vergezellen. Het zijn die van vertrouwen, van gerustheid in de schikkingen van U. M. en van belanglooze opofferingen.

Neen Sire! woeste drift en ondoelmatige eerzucht moge dergelijke verklaringen bij onze wufte naburen kenschetsen: het was van ouds den Nederlander eigen, uit pligtbesef naar beginselen, niet uit hartstogt naar de vliegende opwellingen van het oogenblik te handelen, en geene aanbieding is de heilige zaak, waarvoor zij geschiedt waardig, zoo men bij dezelve er aan denken kon, om ze naderhand als grond eener aanspraak bij den gunstigen afloop van den waarschijnelijken wedstrijd te doen gelden. Pligt, en pligt alleen, is de leus van hen, die zich gemeenschappelijk met mij op nieuw aan het Vaderland en den Koning toewijden, en zoo hier aan belooning gedacht kan worden, dan bestaat zij alleen in het vooruitzigt op zelfsvoldoening, en de achting onzer landgenooten.

Wij vragen dan ook om geen rang, om geen titel bij de volvoering der pligten, waartoe het vaderland

ons, door Uwe Majesteit roepen mogt. De jeugdige eerzucht moge door de bij-uitzigten betoverd worden: wij kennen geenen titel, geenen rang, die iets voegen kan bij de eer van het vaderland vrijwillig van nut te zijn; en het vooruitzigt alleen van eenmaal na den strijd vreedzaam in den kring der onzen de vruchten van huisselijk geluk en gerustheid te plukken, is het strelendst, wat onze verbeelding zich kan voorstellen.

De Heer *Kemper* aan den Koning voor de geheele natie.

Maar ook juist daarom willen wij geene schikkingen Uwer Majesteit vooruit loopen. Op den eersten wenk van dezelve staan wij gereed te gaan waar, en te doen wat, U. M. voor de zaak des lands noodig oordeelt; maar wij kennen het onderscheid te wel tusschen de, uit haren aard onregelmatige, middelen, waarvan zich de vaderlands-liefde in de oogenblikken der afwerping van een nog drukkend juk bedienen moet, en de middelen, waarvan zich een gevestigd Gouvernement tot verdediging van deszelfs reeds verkregene en erkende regten bedient, dan dat wij ons door deze aanbiedingen geregtigd zouden houden, om ons te mengen in raadplegingen en beschikkingen, welke niet ter onzer beoordeeling staan.

Ik weet van nabij, Sire! dat geen middel tot verdediging des Lands uwe aandacht ontglipt; ik heb de geestdrift uwer, reeds door de lauren eens regtvaardigen oorlogs gekroonde, Zoonen gezien, om het vaderland, waaraan zij hergeven zijn te beschermen, en den roem hunner voorouders te handhaven; ik ken de onvermoeide inspanning, waarmede uwe zorg in alle behoeften van het oogenblik, en zelfs in nog verwijderde gevaren voorziet, en deze geregelde kalmte, bij het onverzettelijk besluit, om met ons den strijd der eer en des vaderlands te voleindigen, maar ook niemand vóór dat het noodig is, aan zijnen stand en betrekkingen in de maatschappij te ontrukken, is mij, en allen, die door mij tot U. M. spreken, genoeg, om bij het onwrikbaar besluit van alles, is het noodig, op te offeren, ook de volkomenste berusting te voegen, in den tijd, wanneer, en de wijze, waarop wij het onze zullen bijdragen. Onverzoenlijke haat voor alle nieuwe overheersching, berusting in de maatregelen van den Vorst, die ons lief is, gelijk wat een Nederlander het liefst is, zijn vaderlijke grond, zijne vrouw en zijne kinderen, en vertrouwen op den God, die ons gered heeft, zie daar, Sire! de gevoelens, die ik U uit den naam van duizenden thans aanbiede, maar die wij ook dan herhalen zul-

len, wanneer de Voorzienigheid ons roepen mogt om in den loopbaan der eer den laatsten druppel bloeds voor het vaderland prijs te geven.

U. M. neme deze betuigingen van welwillendheid aan, als die van personelijke trouw en verkleefdheid waarmede ik de eer heb te zijn,

SIRE!

Van U. M. de getrouwste en onderdanigste dienaar

(*Get.*) J. M. KEMPER.

Proeven van algemeene offers van goed en bloed.

Bij zulke betuigingen had de natie kunnen afwachten al, wat de zorg Zijner Majesteit van hare trouw en liefde mogt vorderen: doch hoe zeer die betuigingen hare denkwijze naar waarheid uitdrukten, het vuur der geestdrift zelve blaakte te hevig, om niet aan alle kanten in heilige offervlammen uit te slaan. De dagbladen vonden geene plaats genoeg, om alles te vermelden, wat op het altaar des vaderlands werd gebragt. Het was, in de aloude beteekenis van het voorvaderlijke woord, dat goed en bloed dadelijk ter beschikking van den vader des vaderlands werd gesteld; zoo als de volgende proeven in beide opzigten genoegzaam, ten voorbeelde der nakomelingschap, zullen staven.

Vaderlandsche giften en fondsen.

Een gezelschap Vaderlanders, in *de Karsenboom* te Amsterdam vergaderende, stelde terstond *f* 4000 ter beschikking Zijner M. — Eene inteekening ten behoeve der verdedigers van het vaderland, die zich vrijwillig wilden aanbieden, werd in 's Gravenhage geopend, ten einde dezulken uit te rusten en van eene maandelijksche gratificatie voor zich en hunne huisgezinnen te verzekeren, met vermindering voor de helft in geval van kwetsure, onder verzekering van gelijke zorg voor de weduwen of weezen gedurende een jaar lang, terwijl men voor derzelver duurzame verzorging de ijverigste pogingen zou aanwenden. — Te Amsterdam liet zich de Hoofdcommissie, aldaar opgerigt tot daarstelling van een fonds ter aanmoediging

en ondersteuning van den gewapenden dienst der Nederlanden, aan alle Landgenooten hooren, zich bepaaldelijk voorstellende: ,, op aanwijzing van het Gouvernement belooningen uit te keeren aan hen, die blijken zouden geven van bijzondere trouw en heldenmoed in 's Lands dienst; — ondersteuning te verleenen aan dezulken, welke eervolle wonden en verminking in het verdedigen des vaderlands bekwamen of ondergingen; — en ondersteuning uit te reiken aan de weduwen en weezen der voor het vaderland gesneuvelden." — Te Rotterdam vereenigde zich terstond eene Commissie te zelfden einde, als mede te Deventer, te Leiden, te Zwolle, te Leeuwarden, te Alkmaar, te Groningen, te Delft, te Arnhem. — Die van 's Gravenhage mogt zich den 1sten Mei verheugen, alreeds tusschen de 50 en 60 duizend guldens ingezameld en daarbij de edelmoedige deelneming der Vorstinnen Weduwen ondervonden te hebben. — Aan het departement van Binnenlandsche zaken kwamen aanhoudend de aanzienlijkste aanbiedingen der genen, die hunne gaven onmiddellijk ter beschikking van het Gouvernement verkozen te stellen. Op den 10den April deed de Heer Secretaris van Staat deswege de navolgende gedenkwaardige advertentie.

Openbare erkentenis van den algemeenen geest door den Secretaris van Staat voor de Binnenl. zaken.

Bij het departement van Binnenlandsche Zaken zijn ingekomen, zoo wel door Z. M. aan hetzelve toegezonden, als regtstreeks aan hetzelve geadresseerd onderscheiden adressen, niet alleen van burgerlijke gewapende korpsen, maar ook van particuliere personen, waarbij dezelve hunne verknochtheid aan hun vaderland en Z. M. in de sterkste bewoordingen aan den dag leggen. Hoe verschillend derzelver stijl en vorm ook mogen wezen, zij ademen allen afkeer van eene vernieuwde overheersching, en de overtuiging, dat deze alleen te weren is door eene eendrachtige vereeniging van alle Ingezetenen, ter bevordering van de maatregelen van den Vorst, dien zij in eenen verhoogden luister over zich gesteld vinden, en wiens weldadige en

Openbare erkentenis van den algemeenen geest door den Secretaris van Staat voor de Binnenl. zaken.

en landsvaderlijke gezindheid zij reeds door de ondervinding hebben geleerd, op hoogen prijs te schatten, en dat, om dien zegen voor tijdgenooten en nakomelingen te verzekeren, wanneer de nood het mogt komen te vereischen, niets minder dan leven en goed blijmoedig behoort te worden opgeofferd. De Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken vindt zich door Z. M. de vereerende taak opgelegd, aan de adressanten Hoogstdeszelfs erkentenis over die uitdrukking der echt Nederlandsche gezindheid te kennen te geven, en in deszelfs naam de aanbiedingen van het geven van dadelijke bewijzen derzelven aan te nemen. Dit is dan ook geschiedt, en geschiedt als nog dagelijks aan zoo velen, als wier adressen bij zijn departement inkomen. Dan de Secretaris van Staat heeft vermeend, hiervan tevens, bij deze, openlijke melding te moeten maken, ten einde een ieder wete, dat er in Nederland maar één gevoelen bestaat, en dat zij, die hetzelve zoude willen aanranden, op nieuw zullen ondervinden, dat eendracht magt maakt.

En brengt dezelve wijders ter kennisse zijner Landgenooten, dat door zijnen ambtgenoot den Secretaris van Staat voor de Financiën, de noodige maatregelen zijn genomen tot de ontvangst van alle geldelijke bijdragen, welke de ingezetenen tot stijving van 's Lands schatkist, in de tegenwoordige omstandigheden, zouden verkiezen te doen; dat, te dien einde, op uitdrukkelijken last van Z. M. deze giften niet met de overige inkomsten van den Staat vereenigd, maar dezelve onder een afzonderlijk hoofd in de Financiële Registers van het Rijk gebragt zullen worden; dat wijders alle Ontvangers-Generaals en particulieren in de hoofdplaatsen der provinciën en districten zijn gelast, en geauthoriseerd, tot het in ontvang nemen van voorzeide gelden, tot de afgifte van kwitantiën met strooken, volgens het model, voor de diverse ontvangsten gebruikelijk, voor gemelde bijdragen, en tot eene regelmatige verantwoording derzelve; zullende de voorzeide kwitantiën, naar verkiezing der milde gevers, met of zonder naam aan hen worden uitgereikt, en wijders inhoudende vermelding van hetgeen, het zij in klinkende specie, het zij in dadelijk te realiseren geldswaarde hebbende papieren, zal zijn gefourneerd.

Naauwelijks was te Brussel eene inschrijving

geopend of verscheiden lieden van aanzien schreven voor 1000 en 12000 franken in; verscheidene anderen gaven 200 tot 600 franken, en wat de mindere sommen betreft, deze waren zoo menigvuldig, dat de inschrijving reeds bij de eerste dagen het doel bereikt, ja overtroffen had. — Met welgevallen nam Z. M. het aanbod aan van de hoogere en lagere ambtenaren van het Departement van Finaciën, van dat der indirecte belasting en van de konvooijen en licenten in 's Gravenhage, om, zoo lang de toenmalige omstandigheden zouden duren, van de gehuwden eenen dag, van de ongehuwden twee dagen van hun maandelijksch traktement in 's Lands Schatkist te storten. — Voorts hadden er inschrijvingen plaats van de ambtenaars der konvooijen en licenten door het geheele Rijk, tot het doen van vrijwillige bijdragen ter bestrijding der buitengewone kosten, die het Rijk zoo voor de wapening, als de verdere, naar aanleiding der omstandigheden, te nemen maatregelen, genoodzaakt was te maken. — Hetzelfde geschiedde namens de directie der registratie, zegel- en hypotheek-regten, en onderhoorige ambtenaren in de Provinciën, alsmede door den Secretaris, Opperboekhouder, Ambtenaren, Suppoosten en buitengewone Geëmploijeerden bij het Grootboek. — Kweekelingen van Kostscholen verzamelden uit hunne speelgelden offers, die den vaderlande dubbeld aangenaam waren. — De Hollandsche Tooneelspelers gaven eene vertooning ten behoeve der algemeene wapening, waarbij een vers van den uitmuntenden Dichter C. *Loots*, ten titel voerende *Opwekking van de Nederlanders*, eene geestdrift verwekte, welke den schouwburg op dien avond tot eenen tempel heiligde, aan de uitboezeming der gevoelens voor Vorst en Vaderland gewijd. — Bijzondere personen boden de uitrusting aan van eenige ruiters en voetknechten. — Zr. Ms. Kamerheer *d'Ablaing van Giessenburg* bood de uitrusting aan van 6 kavalleristen, en het te veld trekken van zijnen eigen persoon, daar de

Vaderlandsche offers.

jeugdige ouderdom zijner zes zonen hun niet toeliet zulks te doen. — De inwoners van Drenthe schonken twee honderd paarden. — uit de IJzergieterij te Deventer werd tien duizend pond ammunitie ter beschikking van het Gouvernement gesteld. — De Maire van Brugge deed het aanbod van honderd duizend patroonen.

Vaderlandsche heldengeest.

Niet minder, maar, kan het zijn, nog krachtiger werkte de geestdrift voor Vaderland en Koning op hen, die zich in staat gevoelden, om eenen sterken arm tegen allen vijandelijken aanval te leenen. — Bij de afneming van den eed van trouw aan den Koning der Nederlanden hadden de respectieve Militaire Kommandanten hunne aanspraken aan de korpsen hooren beantwoorden met de hartelijkste kreet *leve de Koning!* — Een zeer groot aantal Burgers van Haarlem zond den 28sten Maart een adres aan Z. M. sluitende met deze woorden: „ wij zweren op dit oogenblik ons goed en bloed ter uwer beschikking te stellen, ten einde uwen troon te schragen en daardoor het geluk des vaderlands en van ons zelve te bevestigen." — Den volgenden dag hoorde de nieuw geformeerde Haagsche schutterij zich door hare officieren en onderofficieren een, door allen onderteekend, voorstel voorlezen, waarvan het slot was: „ allen hebben wij goed of bloed, dat in gevaar is, zoodra de dwingeland, die ons eenmaal vertrad, zijne schreden naar deze streken rigten mogt; Uwe Officieren gaan ulieden voor: gij zult hen volgen en met hen voor de dierbaarste belangen van dit en de volgende geslachten, is het nood, uw leven veil hebben." Dit voorstel werd door eene gepaste opwekking van den Kolonel der schutterij verder aangeprezen, en een herhaald: „ *leve de Koning! Wij gaan voor Vaderland en Oranje, waar de wet ons roept!*" was het beslissend antwoord, ten gevolge waarvan terstond een veld-bataillon werd geformeerd, om voor Land en Koning te strijden. Op den 5den Junij ontving de schutterij twee fraaije Oranje-vaandels ten geschenke in het zilver gebor-

duurd door H. K. H. Mevrouwe de Prinsesse Douarière van Brunswijk, met de woorden: *met God, Koning en Vaderland.* — De onvoorziene gebeurtenissen in Frankrijk mogten in het eerst neêrslagtigheid te weeg brengen in Belgie; de gerustheid keerde niet slechts weldra weder op de maatregelen van tegenweer, die er werden genomen, maar men was weldra bereid, liever alle opofferingen voor Koning en Vaderland te doen, dan zich weder onder het juk te buigen. — Het zoo ontzettend, als levendig, schouwspel, welk Brussel opleverde, alwaar Fransche Prinsen, aan hunnen Koning getrouw gebleven, - Maarschalken, Generaals en Officieren van allerlei rang, de witte kokarde dragende, — Russische en Pruissische Generaals, nevens de beroemdste krijgslieden van geheel het noorden van Europa elkanderen met eene soort van verwondering ontmoeteden, deed geenen hinder aan de volmaakte rust der stad. — In een vrijwillig jagerkorps te 's Hertogenbosch boden zich mannen aan, die door ouderdom of door huislijke betrekkingen, hoe groot de gevaren des Vaderlands ook mogten geworden zijn, hadden kunnen terug blijven. — Van alle kanten, in de Belgische Provinciën, verzogt een aantal aanzienelijke jongelingen, korpsen vrijwilligers te mogen oprigten tot handhaving van de onafhankelijkheid en veiligheid van den Staat. — Te Dordrecht en in de ommestreken snelde dadelijk alles tot vrijwillige wapening. — Te Zwolle vervoegde men zich met zijne aanbiedingen bij den Gouverneur en den Provincialen Kommandant: evenwel oordeelde de Gouverneur, den 24sten April, het noodig den ingezeten van Overijssel te doen opmerken, dat het gevaar des vaderlands de krachtdadigste medewerking ook van die Provinciën vorderde, die het verst van het punt des gedreigden aanvals verwijderd schenen. — Ook de Gouverneur van de Provincie Groningen had eene oproeping aan de ingezetenen tot eene algemeene wapenoefening gedaan. — Te Amsterdam liet niet slechts een aantal aanzienelijke jon-

Vaderlandsche heldengeest.

Vaderlandsche heldengeest.

ge lieden zich vrijwillig inschrijven om den Lande te paard te dienen, maar voegden zich eenigen dadelijk bij het 4de bataillon militie, hetwelk van Arnhem naar het leger trok. — Terwijl het Z. M. behaagde, de stad Breda aan te wijzen tot grenspunt, op hetwelk het veld-bataillon der Haagsche Schutterij, in geval van aanval op het grondgebied, zou moeten gerigt worden, en Hoogstdezelve zich voorbehield, gelijke bepaling te maken ten aanzien der bataillons of kompagniën schutters, welke dit voorbeeld wilden volgen, bood de schutterij van den Brielle onmiddelijk goed en bloed aan voor Vaderland en Oranje. — Geschikter plaats om de vaderlandsliefde met nieuwe prikkels op te wekken kon niet wel genoemd worden, dan die, omtrent welke Z. M. bij besluit van 5 Februarij jl. aan den Kommandant en verdere officieren der schutterij een zilveren eerepenning had toegestaan, hebbende op de eene zijde het wapen der stad Breda, met de woorden: *voor Burgertrouw en Moed*, *December* 1813; en op de andere zijde: *de Souvereine Vorst van Nederland aan de Officieren der stad Breda.* De uitdeeling van dien penning geschiedde den 31sten Mei op het exercitieveld onder een luid gejuich van *leve de Koning!* — Eene enkele uitnoodiging van den Gouverneur van Maastricht was genoegzaam, om een ieder der inwoners dier belangrijke vesting, van welken stand of staat ook, te doen toesnellen, om het zijne toe te brengen, het zij door handenwerk, het zij op eene andere wijze, tot het helpen daarstellen van een fort op den Kaberg. — Te Utrecht had eene vrijwillige inteekening plaats, om het bedreigd wordend vaderland te hulp te snellen. — Eene kwalijk te beschrijven geestdrift der ingezetenen van de Provincie Luxemburg deed ze alle branden van verlangen, om voor vrijheid en onafhankelijkheid te strijden, en bragt eene dagelijksche oefening in den wapenhandel en krachtdadige versterking der vesting te weeg. — Vijf en zeventig inwoners van het dorp Overschie verbonden zich schriftelijk

om, des noods, in eene kompagnie geformeerd, tegen den vijand op te trekken. — Te Meenen overtrof het aantal aangegevene jongelingen voor de Nationale Militie ver deszelfs contingent. — De Rector der Hooge School te Leiden zond aan Z. M. eene lijst van Studenten, die zich verbonden tot eene vrijwillige kompagnie op eigene kosten, bij voorkeur verlangende eene jagerkompagnie, welk aanbod met bijzonder genoegen door Hoogstdenzelven werd aangenomen. — Op gelijke wijze bood zich een niet onaanzienlijk getal Studenten van de Akademie te Utrecht aan, om den gewapenden arm aan het Vaderland te leenen, zich inmiddels in een geregeld korps vereenigende, ten einde zich bekwaam te maken tot het voeren der wapenen. — Een aantal Ambtenaren bij de onderscheidene ministeriële departementen van Algemeen Bestuur en andere administratiën, in de residentie gevestigd, verbonden zich, om eene flankeur- of jager-kompagnie uit te maken, en zag zich wegens dezen ijver en vaderlandsliefde met Zr. Ms. goedkeuring vereerd. Den 24sten Mei trok deze kompagnie ten vollen getale van 250 man naar hare bestemming bij het 19den bataillon landmilitie. — De namen der personen die zich als vrijwilligers lieten inschrijven werden even vereerend in de Staatscouranten vermeld als die der genen, die de goede zaak door hun geldvermogen ondersteunden. — De geestdrift, waarmede de drie bataillons der Rotterdamsche schutterij de aanspraak van haren Kolonel had beantwoord, liet geenen twijfel aan derzelver bereidvaardigheid op de stem van Zijne Majesteit. Eene kompagnie vrijwilligers te voet kreeg den Kapitein *J. Stynban* aan het hoofd. — Honderd twintig jonge lieden boden zich vrijwillig en te gelijk aan bij de Maire van Kortrijk, en werden met twee Oranjevaandels onder krijgsmuzijk ter stad uit begeleid. — De vrijwillige schutterij te Middelburg begon dadelijk den dienst waar te nemen in de plaats van het 20ste bataillon landmilitie, als hetzelve naar Brugge trok, en den

Vaderlandsche heldengeest.

Vaderlandsche Heldengeest.

4den Mei trok zij zelve, na hare organisatie en beëediging, over Vlissingen naar Doornik, om zich aldaar te vereenigen met het depot van het 16de bataillon landmilitie. — De gansche schutterij van Haarlem was niet georganiseerd, of zij stelde zich vrijwillig ten dienste, om voor Vorst en Vaderland te strijden. — Dezelfde geestdrift heerschte bij de schutterij van Gouda en legde zich aan den dag bij hare beëediging. — Niet minder muntede onder de schutterijen, die zich vrijwillig ten dienste stelden, die van Schoonhoven uit. — Ook die van Leiden had al vroeg haren dienst den Koning aangeboden, en 29 hunner werden den 6den Junij bij het 10de bataillon landmilitie gevoegd. — Arnhem leverde zijne vrijwilligers. — De Leeuwardsche schutterij verklaarde zich vaardig, om op den wenk des Konings heen te snellen, waar het behoud des vaderlands het vorderde. — Die van Gorinchem vereenigde almede den schutterseed met dien van voor het vaderland te strijden. — Te Schiedam begeerde de Luitenant-Kolonel der schutterij, dat elk, die, na den schutterseed reeds te hebben afgelegd, mogt aarzelen zich ter beschikking van Z. M. te stellen, uit zijn gelid voortrad; doch niemand trad voor; de kreet *leve de Koning!* was het eenparig antwoord. — Hetzelfde had met de schutterij der Willemstad plaats. En over het geheel heerschte door het gansche Rijk slechts één geest van liefde voor den Koning, van ijver voor het Vaderland, van afkeer van *Napoleon*, en van welberadenheid om liever te sterven, dan den pas herstelden staat weder te zien overweldigen; ja, hoe groot de offers en aanbiedingen reeds mogten schijnen, het gansche Nederlandsche volk zou ééne algemeene kas, en één leven van allen hebben veil gehad voor de zaak des vaderlands, die nimmer in eenig tijdstip der geschiedenis meer de zaak van allen en van eenen ieder, bij de volmaaktste eendragt en vurigste broederliefde, geweest was of zou kunnen gedacht worden.

Om deze algemeene geestdrift te waarderen,

moet

moet men de houding kennen, welke *Napoleon*, tot den troon terug gekeerd, niet slechts ten aanzien van Frankrijk, maar vooral met opzigt tot de Mogendheden van Europa had aangenomen. Dezelve werd eenen ieder kennelijk uit zijne daden en uit de staatsstukken van zijn kabinet. Houding door *Napoleon* aangenomen.

Napoleon ontving den 25sten Maart zijnen Staatsraad en andere hooge autoriteiten, en beantwoordde den eersten, onder anderen, met deze woorden: „ ik heb afstand gedaan van de denkbeelden van het Groote Rijk, welks grondslagen alleen ik in den tijd van vijftien jaren gelegd had. Voor het overige zal het geluk en de bevestiging van het Fransche Rijk het voorwerp van alle mijne gedachten wezen." In een adres aan *Napoleon* van zijne Ministers las men ook: „ alreeds heeft Uwe M. aan zijne Ministers den weg afgebakend, welken zij moeten volgen. — Geen buitenlandsche oorlog, dan om een onregtvaardigen aanval af te weren. Geen binnenlandsche tweedragt! Geene willekeurige acten! Veiligheid van personen, veiligheid van eigendommen, het vrij uitkomen voor zijne gevoelens, zoodanig zijn de grondbeginselen, welke gij gevestigd hebt." Fraaije woorden van *Napoleon*.

Hoe fraai dit alles klonk, er had te Duinkerken eene volksbeweging plaats, toen twee dagen later het gerucht liep, dat hij vermoord was. Hetzelfde gerucht ontstond eensklaps op den 29sten te Amsterdam. De aandoeningen waren alhier te levendiger, naarmate men aan de waarheid van dit berigt meer hechtede. Het volk, hetwelk er niet aan twijfelde, was in deszelfs luidruchtige vreugde niet tot bedaren te brengen, noch van de ongeloofwaardigheid des geruchts te overtuigen, en werd daarbij tevens zoo uitgelaten, dat de gewapende burgermagt te voet en te paard de algemeene rust moest herstellen en de persoonlijke veiligheid bewaren. Ook het garnizoen van Amsterdam ontving bij eene dagorder van den Valsch gerucht van zijnen dood.

Geestdrift van zijn krijgsvolk.

Luitenant-Generaal Grave van *Limburg Stirum*, twee dagen daarna, allen welverdienden lof. — De grond des geruchts bleek niet klaar, maar wel de blijdschap, die zijn dood binnen en buiten Frankrijk zou verwekt hebben: geenszins evenwel bij zijne krijgsbenden, waarvan er 20 tot 25 duizend hem met luid gejuich hadden beantwoord op de korte aanspraken, door hem bij derzelver wapenschouw te Parijs op den 25sten gedaan.

Pennestrijd over de verklaring der Mogendheden.

Er kwamen aanmerkingen in het licht van de Franschen op de verklaring van het Weener Congres van den 13den Maart, ten betoge, dat dezelve berustede op onderscheidene veronderstellingen, welke de Mogendheden als daadzaken beschouwd hadden, maar die, zich niet verwezenlijkt hebbende noch zich voortaan meer kunnende vermeerderen, den toestand der zaken geheel zouden veranderen (1). Deze aanmerkingen, hoe listig en kunstig gesteld, werden bekwaam en krachtig wederlegd door eene Nederlandsche pen, waardoor ze allen invloed op den geest van min doorzigtigen te eenemaal verloren (2).

Schrijven van den Minister van Buitenlandsche zaken in Frankrijk.

De Minister van Buitenlandsche zaken van Frankrijk, *Caulincourt*, Hertog *van Vicenza* schreef den 30sten Maart aan de Ambassadeurs, Ministers en andere Agenten van Frankrijk buiten 's Lands, ten einde derzelver zending in te trekken, met aanbeveling, om aan de Hoven waar zij resideerden, te verzekeren: „ dat de Keizer niets meer ter harte nam, dan het in stand houden des vredes, afziende van de ontwerpen van grootheid, die dezelve mogt hebben gevormd, en dat het systema van deszelfs kabinet en het geheele bestuur van zaken in Frankrijk naar een geheel ander beginsel waren ingerigt."

Rapport aan *Napoleon* door

Den 2den April werd in eenen raad van Ministers te Parijs het rapport uitgebragt van eene

(1) Zie de *Amsterdamsche Courant* 1815. n°. 86.
(2) Zie de *Nederl. Staats Cour.* 1815, n°. 95.

den Raad van zijne Ministers.

Commissie van Presidenten van den Staatsraad op de Weener declaratie van 13 Maart j. l., waarbij de rapporteurs instemden in de gevoelens van den Minister van algemeene Politie omtrent de valschheid der onderteekening van gezegde declaratie, niet twijfelende, of de Mogendheden zouden zich haasten, de onderteekening te ontkennen; zoekende de rapporteurs aan te toonen, dat niet *Napoleon*, maar de Verbondene Mogendheden het traktaat van Fontainebleau geschonden hadden, zoo ten opzigte van hem en zijne familie, als ten opzigte van de belangen en regten der Fransche natie; want dat zij 1°. de Keizerin en haren zoon belet hadden, zich bij hem te vervoegen; 2°. toegelaten hadden, dat er in Frankrijk benden moordenaars wierden georganiseerd tegen *Napoleon* en zijne familie; 3°. de Hertogdommen van Parma en Piacenza, welke het eigendom van *Maria Louisa*, haren zoon en nakomelingen waren, onder voorgeven van ruiling, aan haar ontnomen hadden; 4°. aan Prins *Eugenius* het etablissement niet gegeven hadden, hetwelk hem buiten Frankrijk moest worden aangewezen; 5°. de dotatiën, door *Napoleon*, ten voordeele des dapperen op de *Monte-Napoleone*, gevestigd, aan dezelven ontnomen hadden; 6°. dat de roerende en onroerende goederen van den Keizer en zijne familie, welke behouden moesten worden, hem door in beslagneming ontnomen waren; 7°. dat *Napoleon* en zijne familie de hun toegezegde sommen niet hadden ontvangen; 8°. dat men hem van het eiland Elba had willen verwijderen en naar St. Lucia of St. Helena verbannen. Verder werd in dit rapport de regering van *Lodewyk XVIII* met zwarte kleuren afgemaald en beweerd, dat *Napoleon* was terug gekomen, om Frankrijk te verlossen, en niet uit overweging van zijne personelijke belangen, die hem zeer gering toeschenen, vergeleken bij de belangen der natie, aan wie hij zijn aanwezen had toegewijd; dat eindelijk het Fransche volk niet anders begeerde, dan de onafhankelijkheid van hun land, inwen-

digen vrede, vrede met alle volken en de uitvoering van het traktaat van Parijs van den 30sten Mei 1814; eindigende de Commissie haar rapport met te verklaren, dat er in den staat van Europa en in de hoop der beloofde rust niets was veranderd, indien de Verbondene Mogendheden Frankrijk met vrede lieten (1).

Officiëel artikel van de zijde der Mogendheden.

Van de zijde der Verbondene Mogendheden vond men eerlang het volgend officiëel artikel.

De verklaring van den 13den Maart is in Frankrijk bekend. Het artikel in het Journal de Paris van den 9den April is er het bewijs van. De verklaring is de eenparige uitdrukking van den wensch en stem der Natiën. Het artikel, waarin men haar wil bestrijden, bevat het schandelijkst misbruik, dat, immer van spraak en menschelijke rede, te midden van een verlicht volk, gemaakt is.

De grondbeginselen ontwikkelen, die de acte van het Congres van den 13den Maart hebben voorgeschreven, is aan de Fransche natie bewijzen, dat zij de heiligschennende taal, die haar onderdrukker haar in den mond legt, nooit gesproken heeft, en nimmer spreken zal; het is hare zaak van de zijne te scheiden; het is aan de natie hare wezenlijke waardigheid bewaren; het is haar eenen spoedigen en vereerenden weg openen, om zich als nog met Europa te vereenigen.

Het Congres heeft geen besluit genomen op onderstellingen. Het heeft *Buonaparte* geproscribeerd. Die man kan en mag geene schuilplaats meer onder de beschaafde volken vinden, nog minder mag hij die besturen. Zie daar de grondslag der tegen hem gevelde acte van Proscriptie. Zij grondt zich op de regtvaardigheid, en op de wettige belangen der natiën tevens. Zij is dus onherroepelijk.

Men heeft aan de Fransche natie en haar Gouvernement onderstand aangeboden; nog biedt men haar dien aan. Zij kan dien op eene edele wijze weigeren door de oorzaak van den krijg uit haren boezem te verdrijven. Zij zal dezelve niet kunnen missen, zoo lang zij het juk torscht van een man, die hare onteering beoogt, door haar aan eenen dubbelen meineed schuldig te ma-

(1) *Amst. Cour.* 1815. n°. 92.

ken. Een verbond vereenigde haar met haren Souve- rein; een traktaat heeft haar met Europa verzoend. *Buonaparte* heeft, zich het opperbestuur aanmatigende, haar beide doen schenden. Hij stort haar weder in de afgrijselijkheden van den burgeroorlog, van de regeringloosheid, en van het militair despotismus. En durft hij nog aan Frankrijk liberale instellingen en het gezag der wetten beloven? Kan het zijn, dat die zelfde man de stoutheid heeft aan vreemde natiën te beloven, dat hij de traktaten zal eerbiedigen, en zich niet met hare zaken bemoeijen? Is hij het, die de onafhankelijkheid der Franschen wil doen ontzien? Zijne ontvlugting van Elba, zijne komst in Frankrijk, waarvan hij zich meester gemaakt heeft, de wandaden, waarmede hij dezelve omringd heeft, welke hij gereed maakt om dezelve staande te houden, alle deze aanslagen, door de toestemming der Europesche magten gewettigd, zouden de maatschappelijke orde met eenen geheelen ommekeer bedreigen en de natiën met het juk, waarvan zij bevrijd zijn.

Officieel artikel van de zijde der Mogendheden.

Neen, geen ondervinding is voor Europa verloren na zoo vele jaren van lijden en rampen, geene zal het voor Frankrijk worden. Zij weet, wat de tallooze rampen zijn, die dat monsterachtig despotismus van één man op haar zoowel, als op het overige van het heelal, deed drukken, die aan de natiën hebben doen gevoelen, wat zij aan hare waardigheid, als Leden der Europesche familie, en aan hare binnenlandsche welvaart, als Staten, verschuldigd zijn. Die gevoelens, aan alle volkeren en gouvernementen gemeen geworden, schiep in de staatkundige zamenstellingen eene nieuwe zedelijke magt, die alleen het groote bondgenootschap deed bloeijen, en het in staat stelde van den algemeenen vrede aan de poorten van Parijs te verzekeren. Deze magt bestaat en is onverdeelbaar, om dat zij uit de meest vermogende drijfveeren is zamengesteld, die van den Godsdienst van het Vaderland en van de nationale eer.

Het traktaat van den 18den (den 30sten) Mei, lag de grondslag voor de wederopbouwing van het publiek regt van Europa, en stelde, door zijne gevolgen, eene heilzame overeenstemming in tusschen de voortgangen van den geest der eeuw en de volmaking der instellingen, welke geschikt zijn, om elk volk het genot zijns roems en zijner vrijheid te waarborgen. Het Weener Congres was op het punt, om het werk der hernieuwing van het staatkundig stelsel van Europa te voltooijen. Dat zelfde Congres en de weg, dien het gevolgd heeft, doen

Officieel artikel van de zijde der Mogendheden.

zien, dat alle de belangen rijpelijk overwogen zijn, en deszelfs werk biedt den vertroostenden uitſlag aan, die den volken de onvervreemdbaarheid hunner onafhankelijkheid verzekert. Het is niet meer de wil des ſterken, die de ſtem der waarheid verſmoort en den wettigſten wederſtand verbreekt. Het is het regt van elk, het is de algemeene overeenkomst. Het is de regtvaardigheid en de zede, het zijn niet meer de legers, die beſliſſen.

Europa wil den vrede. Het heeft dien, zonder twijfel, noodig; doch het zal niet gelooven, dien verworven te hebben, dan wanneer dezelve gevestigd is op de onveranderlijke grondbeginſels, die elken Staat aankleven, en op het aan allen gemeen belang, om dien te handhaven. Het wil denzelven niet onder de gedurige bedreiging der legers plaatſen. Het kan het niet doen, zonder van zijne zedelijke gevoelens af te wijken.

Doch dat Frankrijk, door adresſen vertegenwoordigd, dat Frankrijk, geregeerd door een mensch, wien meineed en inbreuk op alle traktaten tot den troon verheven hebben, zonde dat Frankrijk, zoo lang die man in deszelfs naam ſpreekt, aanſpraak kunnen maken op het vertrouwen, dat de eerſte grondſlag der ſtaatkundige onderhandelingen is?

Het is met de Staten, even als met de bijzondere perſonen, gelegen: hun crediet ſpruit alleen uit hunne daden.

Europa heeft aan *Buonaparte* den oorlog verklaard. Frankrijk kan en moet aan Europa bewijzen, dat het hare waardigheid genoeg gevoelt, om de Souvereiniteit van dien man niet te willen; de Franſche natie is magtig en vrij; hare vrijheid en grootheid berusten in haar zelve, en zijn voor het evenwigt van Europa noodzakelijk; de vrede van Parijs en het Weener Congres hebben zulks bewezen.

Het is in deze meening en in deze hoop, dat de declaratie van den 13den geſchied is. Indien deze acte gegrond is op eene veronderſtelling, dan is het alleen op die, welke uit de achting voorkomt, welke Europa met zoo veel regt aan het Franſche volk toedraagt. Europa heeft het gevonnisd. Het weet, dat het te verlicht is over zijne wezenlijke belangen, en genoeg doordrongen van de gevoelens van eer, om het te gelooven verſlaafd te zijn aan den wil van een mensch, wiens magt beſtaat in de beſtanddeelen, welke den val der Staten veroorzaken.

Nogmaals herhaalt men het; Frankrijk heeft zich alleen van zijnen onderdrukker te ontslaan, heeft alleen weder te keeren tot de beginsels, waarop de maatschappelijke orde rust, om met Europa in vrede te zijn.

Napoleon zelf vond den 4den April goed, aan de Souvereinen eigenhandig te schrijven den volgenden brief: Brief van *Napoleon* aan de Souvereinen.

Mijn Heer Broeder, gij zult, in den loop der laatstleden maand, mijne terugkomst op de kusten van Frankrijk, mijne intrede binnen Parijs, en het vertrek van de familie der Bourbons hebben vernomen. De wezenlijke aard dier gebeurtenissen moet thans U. M. bekend worden. Zij zijn het werk van eene onwederstaanbare magt, het werk van den eenstemmigen wil eener groote natie, die hare pligten en hare regten kent. Het Stamhuis, dat door geweld aan het Fransche volk was terug gegeven, was niet meer voor hetzelve geschikt; de Bourbons hebben zich noch naar deszelfs gevoelens, noch naar deszelfs zeden willen schikken. Frankrijk moest zich van hen afscheiden; deszelfs stem riep eenen verlosser in. De verwachting, die mij tot de grootste der opofferingen had doen besluiten, was verijdeld. Ik ben gekomen, en de liefde mijner volken heeft mij, van het punt, waar ik op den oever gestapt ben, tot in den boezem mijner hoofdstad gebragt. De eerste behoefte van mijn hart is, zoo veel genegenheid door het in stand houden eener eervolle rust te beloonen. Het herstel van den Keizerlijken troon was noodzakelijk voor het geluk der Franschen. Mijne aangenaamste gedachte is, om die ook voor de zekerheid der rust van Europa nuttig te doen zijn. Reeds hebben de vanen der verschillende natiën roems genoeg verworven, de wisselvalligheden van het lot hebben lang genoeg groote ongevallen op grooten voorspoed doen volgen. Er is thans een schooner strijdperk voor de Souvereinen open, en ik ben de eerste om hetzelve te betreden. Na der wereld het schouwspel van groote gevechten te hebben gegeven, zal het aangenamer zijn, voortaan geenen anderen naijver te kennen, dan dien van de voordeelen des vredes; van geenen anderen kampstrijd te kennen, dan den heiligen kampstrijd voor het geluk der volken. Frankrijk schept er genoegen in, om openhar-

tiglijk dit edele doel van al deszelfs wenschen te openbaren. Naarijverig op zijne onafhankelijkheid, zal het onveranderlijke grondbeginsel van deszelfs staatkunde volstrekte eerbied voor de onafhankelijkheid van andere volken zijn; indien, zoo als ik er het gelukkige vertrouwen van opvat, zoodanig de persoonlijke gevoelens van U. M. zijn, dan is de algemeene rust voor lang gevestigd, en de regtvaardigheid, op de eindpalen der verschillende Staten gezeten, zal genoegzaam zijn, om er de grenzen van te bewaken.

Brief van zijnen Minister van Buitenlandsche zaken aan die van de voorname Kabinetten van Europa.

Ten zelfden dage schreef, op zijnen last, de Minister van Buitenlandsche zaken van Frankrijk aan de Ministers van Buitenlandsche zaken van de voorname Kabinetten van Europa den volgenden brief:

De hoop, welke den Keizer mijnen Souverein tot de grootmoedigste der opofferingen deed besluiten, is niet vervuld geworden. Frankrijk heeft den prijs voor de zelfopoffering zijns Monarch niet genoten; deszelfs verwachtingen zijn smartelijk te leur gesteld. Na eenige maanden in eenen moeijelijken dwang te hebben doorgebragt, komen deszelfs met wederzin onderdrukte gevoelens met luister aan den dag. Uit eene algemeene en vrijwillige beweging heeft het dien man tot verlosser gekozen, van wien het alleen de waarborg van deszelfs vrijheid en onafhankelijkheid kon verwachten. De Keizer is verschenen; de Koninklijke troon is gevallen, en het geslacht der Bourbons heeft ons grondgebied verlaten, zonder dat er een droppel bloeds voor hunne verdediging gestort is. Z. M. is op de armen zijner volken Frankrijk doorgetrokken, van het punt van de kust af, alwaar hij voet aan land gezet heeft, tot in het midden zijner hoofdstad, tot in den boezem van dat kasteel, dat nog, even als alle Fransche harten, met de dierbaarste herinneringen vervuld is. Geene hindernis heeft den togt van Z. M. opgehouden; op het oogenblik, dat hij den voet weder op het Fransche grondgebied gezet heeft, had hij reeds de teugels zijns rijks weder in handen genomen. Zijne eerste regering schijnt naauwelijks een oogenblik te zijn gestoorst geweest. Alle edelmoedige hartstogten, alle liberale gevoelens hebben zich rondom hem geschaard; nooit leverde eeni-

[illegible] natie het schouwspel eener plegtiger eensgezindheid op.

[illegible] tijding dier belangrijke gebeurtenis zal, ongetwijfeld, reeds tot U zijn doorgedrongen. Ik ben gelast, U dezelve in naam des Keizers aan te kondigen, en Uwe Exc. te verzoeken deze declaratie ter kennis van uw Kabinet te brengen.

Brief van zijnen Minister van Buitenlandsche zaken aan die van de voorname Kabinetten van Europa.

De tweede komst des Keizers tot den troon van Frankrijk is voor hem de schoonste zijner zegepralen. Z. M. stelt er vooral zijne eer in, om dien alleenlijk aan de liefde van het Fransche volk verschuldigd te wezen, en dezelve vormt slechts eenen wensch, dien namelijk, van zoo veel liefde te vergelden, niet meer door de zegeteekenen van eene nuttelooze grootheid, maar door al de voordeelen eener gelukkige rust. De vervulling der edelste wenschen van den Keizer hangt van de duurzaamheid des vredes af. Z. M. genegen om de regten der andere natiën te eerbiedigen, heeft het stil vertrouwen, dat die der Fransche natie boven alle aanranding verheven zijn. De bewaring van die dierbare regten is de eerste zoo wel als de geliefdste zijner pligten. De rust der wereld is voor langen tijd verzekerd, bijaldien de andere Souvereinen, even als Z. M., er zich op toeleggen, om de eer te doen bestaan in het behoud des vredes, en om den vrede onder de bewaring der eer te stellen.

Zoodanig zijn, mijn Heer, de gevoelens, waarmede Z. Keiz. Maj. opregtelijk bezield is, en waarvan hij mij gelast de tolk bij uw Kabinet te zijn.

Negen dagen later zag zich dezelfde Minister verpligt, aan zijnen meester, in een algemeen rapport over den staat der Buitenlandsche betrekkingen, wegens deze beide missives, welke hij één gedenkstuk noemde, hetwelk voor altijd van de rondborstigheid en regtschapene bedoelingen van *Napoleon* zou moeten getuigen, het volgende te verklaren: „ hoedanig is het gedrag der onderscheidene Mogendheden geweest, gedurende dat de oogenblikken Uwer M. aldus door eene enkele gedachte gekenmerkt en, als het ware, vervuld waren? — Ik verneem reeds, dat van de couriers, den 5den dezer afgezonden, die, welke naar Duitschland en Italie bestemd waren, niet

Rapport van denzelven aan *Napoleon*.

over de grenzen hebben kunnen komen. Ik heb gene tijding van de genen, die naar het Noorden en naar Engeland afgezonden zijn. Wanneer er een schier onoverkomelijke slagboom tusschen het Fransche ministerie en deszelfs agenten buiten 's Lands, tusschen het kabinet van Frankrijk en dat der overige Souvereinen, gelegd wordt, dan is het alleen door de openbare daden der Buitenlandsche Staten, dat het geoorloofd is, derzelver bedoelingen te beoordeelen." De Minister hierna over de houding van Engeland, Oostenrijk, Napels, Pruissen, Sardinie en Spanje gesproken hebbende, liet zich over ons Rijk in dezer voege uit. „ De verzamelingen van troepen van verschillende natiën, welke in het nieuw Koningrijk der Nederlanden plaats hebben; mitsgaders de talrijke ontschepingen van Engelschen zijn bekend. Eene bijzondere daadzaak vermeerdert nog den twijfel; welke deze verzamelingen aangaande de gezindheid van den Souverein van dat land kunnen doen ontstaan. Ik ben onderrigt geworden, dat een konvooi van 120 mannen en 12 officieren, van Rusland terugkeerende als Fransche krijgsgevangenen, op deszelfs last, naar den kant van Thienen, is aangehouden. Mij voorbehoudende, te dien opzigte naauwkeurige informatiën in te winnen, en, des noods, redres van zulk eene handelwijze te vorderen, bepaal ik nog heden, om daarvan verslag te doen, uit hoofde van het gewigt, dat dezelve verkrijgt uit hare betrekking tot andere omstandigheden, welke zich rondom ons ontwikkelen. Op alle punten van Europa te gelijk maakt men toestel, wapent men zich, marscheert men, of is men marschvaardig. En tegen wien zijn deze groote toerustingen gerigt? U, Sire, is het, dien men noemt, maar het is Frankrijk, dat men bedreigt." Opmerkelijk was ook in dat stuk deze volzin: „ het schijnt zeker, dat er den 25ste Maart eene nieuwe conventie geteekend is, bij welke de Mogendheden zich aan de voormalige alliantie van Chaumont houden. Indien het doel derzelve defensief is, dan

Bijzonder over ons Rijk.

komt zulks met de oogmerken van U. M. zelve overeen, en Frankrijk heeft zich niet te beklagen; indien het anders ware, dan zoude de onafhankelijkheid der Fransche natie aangerand zijn en Frankrijk zou eenen zoo hatelijken aanval weten af te keeren (1)."

Napoleon houdt revue over de nationale garde.

Den 27den April hield *Napoleon* de revue over de nationale garde, uit 12 legioenen bestaande, te zamen 48 bataillons uitmakende. Deze revue zou reeds plaats gehad hebben den 26sten Maart, maar was afgezegd geworden. Men vertelde elkander toch, dat er eene zamenzwering was ontdekt, om, bij die gelegenheid eenen aanslag op *Napoleons* leven te doen (2), hetgeen de aanleiding geweest is van het gerugt zijnes doods op den 29sten te Amsterdam. *Napoleon* sloot zijne aanspraak aan de garde met deze woorden: „gij zweert, nimmer te zullen dulden, dat vreemdelingen, bij welke wij dikwijls als meesters verschenen zijn, zich met onze instellingen en met ons Gouvernement bemoeijen. Gij zweert, eindelijk, alles op te offeren voor de eer en onafhankelijkheid van Frankrijk!" — „Wij zweren het:" was het algemeen geroep.

Algemeene geest te Parijs.

De openbare geest te Parijs nam de stemming aan van voor tweeëntwintig jaren. Men speelde den Marseillaanschen marsch in de schouwburgen; men schreeuwde reeds om het lied: *ah! ça ira! ça ira!* van het jaar 1793, en de politie moest den storm van tegenstrijdige driften daarbij stillen.

Volksgezindheid van Napoleon.

Napoleon zelf nam inwendig even zeer het gelaat der hoogste volksgezindheid, als uitwendig dat der rondborstigste vredelievendheid aan. Hij besloot, op den 22sten April aan de natie een bijvoegsel aan te bieden op de constitutiën des rijks, in welke inleiding hij zeide; „wij hadden voor vijftien jaren, ten doel een groot stelsel van Europeesch bondgenootschap te organiseren; het-

(1) Het geheele stuk in de *Staatscour.* 1815. n°. 94.
(2) *Ned. Staatsc.* 1815. n°. 80.

Volksgezindheid van *Napoleon.*

welk wij beschouwden als overeenkomstig met den geest der eeuw en heilzaam voor de vordering der beschaving. Ten einde het te voltooijen in den geheelen omvang en met die vastheid, waarvoor het vatbaar was, hadden wij verschillende binnenlandsche instellingen, meer bijzonder tot bescherming der burgerlijke vrijheid bestemd, uitgesteld. Maar voortaan is ons oogmerk geen ander, dan om Frankrijks voorspoed te vermeerderen door de bevestiging der algemeene vrijheid. Van daar de noodzakelijkheid, om vele gewigtige wijzigingen te brengen in de constitutiën, Senaatsbesluiten en andere acten, waardoor dit rijk bestuurd wordt, (1). De stemregisters, op dit bijvoegsel tot de constitutiën, moesten dadelijk geopend en vervolgens naar Parijs worden opgezonden, om, op den 26sten Mei in eene vergadering van het Meiveld, plegtig geopend en nagegaan te worden. Ook de legers waren gehouden derzelver stemmen uit te brengen. Het Meiveld zelf zou bestaan uit leden van alle de kies-collegiën der departementen en arrondissementen des Keizerrijks, en uit de deputatiën, door alle de legerkorpsen te lande en te water te benoemen.

De registers, op welke de stemming voor of tegen dit bijvoegsel geteekend werd, bleven te Parijs schier ledig; op sommigen vond men geen drie namen; ook hadden velen *neen* gestemd, waaronder *L. F. P. Kergorlay* de cordaatheid had, zijne drangredenen tot afstemming breedvoerig daarbij aan te teekenen (2). — Daarentegen vereenigde men zich in de voorsteden van Parijs tot *confederatiën*, die zich den 15den Mei ten getale van 12 à 15000 naar de Tuileriën begaven, en hunne liefde en verknochtheid aan *Napoleon* betuigden. Hij nam hunne hulde aan

(1) Deszelfs korte inhoud komt voor in de *Nederl. Staatsc.* 1815 n°. 100.

(2) *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 115.

...beloofde hun andere wapens, dan de pieken en roode mutsen, die de tooneelen der omwenteling van 1793 vernieuwden.

Het Meiveld had den 26sten geene plaats, omdat deze termijn op den 22sten April te kort was gesteld, dan dat alle de stemregisters konden aangebragt zijn. — Dit, zeide men, was de eenige reden. — Inmiddels gingen de Parijzenaars eene verbondsacte aan, zwerende *trouw aan de natie, aan de vrijheid en aan den Keizer*. — Den 31sten Mei had het uitgestelde tooneel-bedrijf, het *Meiveld* genoemd, plaats; waarbij in naam des Keizers verklaard werd, dat de additionele acte tot de constitutiën des Rijks door het Fransche volk was aangenomen. Te zelfden dage werd de Kamer der Pairs en die der volksvertegenwoordigers tegen den 3den Junij bijeen geroepen. *Buonaparte* ontving den 4den, op zijnen troon gezeten en omringd van al, wat tot zijnen luister kon bijdragen, de deputatiën der kiescollegiën, die hem adresfen aanboden. Het Meiveld.

Niets had *Napoleon* nagelaten, hetgeen strekken kon, om het veege van zijnen toestand voor de natie verborgen te houden, zelfs waren de grofste leugens daartoe gereed te baat genomen. Inzonderheid had hij willen doen gelooven, dat hij in gunstige betrekkingen met Weenen stond. Na vijf of zes maal in zijne dagbladen de komst der Aartshertogin, zijne Echtgenoote, aangekondigd te hebben, welke hij zelfs tegen den 4den April had durven bepalen, had hij den Heer *de Montron* naar Weenen gezonden, die, zonder eenige depeches of brieven aan te brengen, alleen belast was met de Ministers van Oostenrijk, Frankrijk en Rusland te spreken, te vernemen hoedanig de bepaalde gezindheid van Oostenrijk was, de misfive van *Buonaparte* aan de Souvereinen en die van *Caulincourt* aan de Ministers op te helderen, en eindelijk te zien, of eenige intrigue kon begonnen worden: het antwoord der gezamelijke Ministers bestond in hem voor te leggen de declaratie van den 13den Maart, het Kunstgrepen van *Napoleon*.

traktaat van den 25sten daaraanvolgenden en den officiëlen staat der troepen, welke iedere Mogendheid van Europa liet marcheren. — Om *Lodewyk XVIII* hatelijk te maken bij de natie, ontzag men zich niet te verzekeren, dat een onzer dagbladen, van eenen uitdrukkelijk bepaalden dag, gemeld had, dat de Koning een traktaat met Oostenrijk, Rusland en Pruissen had aangegaan, om 40 millioenen franken aan ieder dier Mogendheden te betalen, zoodra zij hem op den troon zouden hersteld hebben: terwijl niets van dien aard noch in het met name genoemde dagblad, noch in eenig ander, was voorgekomen.

Mislukte aanslag om den Koning van Rome op te ligten.

De stoute verzekeringen, welke *Napoleon* had gegeven wegens de terugkomst der Aartshertogin, waren zoo veel te vermeteler geweest, als het vroeger al duidelijk was gebleken, hoe ongegrond zijne gansche verwachting op Oostenrijk was. Den 20sten Maart was de jonge *Napoleon* van Schonbrunn naar het keizerlijk slot overgebragt, alwaar hij zijne kamer tusschen die van den Keizer en van den Kroonprins had gekregen. Verscheidene agenten van *Buonaparte* met den Graaf *Montesquiou*, neef der Gouvernante van den gewezen Koning van Rome, aan het hoofd, die in het slot had weten in te dringen, hadden het den dag te voren gewaagd, zich van den jongen Prins meester te maken, en waren gereed met denzelven in een rijtuig te stappen, wanneer eene kamenier den aanslag tijdig genoeg aan het licht bragt, om denzelven te doen mislukken. — *Buonaparte's* moeder en zuster Prinses *Borghese* en Mevrouw *Bacchochi*, met haren gemaal en eenig gevolg, waaronder de Oude Markies *Lucchesini*, gelijk ook de Generaal *Lappi* en eenige andere aan *Buonaparte* toegedane personen, werden in den nacht tusschen den 3 en en 4 April naar de vesting *Mongatz* op de grenzen van Hongarije vervoerd.

Manifest van Spanje.

Even zeer verzekerde men den Franschen, dat Spanje zich tot eene gewapende onzijdigheid zou bepalen, doch den 2den Mei kwam een Manifest

[de]n van den Koning van Spanje over de regtvaardigheid, het gewigt en de noodzaaklijkheid, om zich te verzetten tegen de aanranding van den overweldiger *Buonaparte*, om de rust en den vrede aan Europa te verschaffen, en om de regten van menschelijkheid en Godsdienst te beschermen, in overeenstemming met de Souvereinen, welke de declaratie van den 13den Maart van dit jaar te Weenen hadden uitgevaardigd (1).

Eene Commissie van het Congres te Weenen, den 9den Mei benoemd, om te onderzoeken, of het, na de gebeurtenissen, die sedert de terugkomst van *Napoleon Buonaparte* in Frankrijk hadden plaats gehad, en ten gevolge der stukken te Parijs publiek gemaakt, aangaande de declaratie, welke de Mogendheden tegen hem den 13den Maart l. l. hadden uitgevaardigd, noodig was tot eene nieuwe declaratie over te gaan, rapporteerde drie dagen daarna, dat zij het voor uitgemaakt hield: „ dat de declaratie van den „ 13den Maart door zulke billijke en duidelijke „ beweegredenen aan de Mogendheden voorgeschreven en van een zoo beslissend gewigt was, „ dat geene drogredenen derzelver kracht eenigzins hadden kunnen verzwakken; dat die beweegredenen nog in derzelver volle kracht bestonden, en de veranderingen, sedert voorgevallen, er geene hadden te weeg gebragt in de „ betrekking van *Buonaparte* en Frankrijk met „ de Mogendheden; dat het aanbod, om het traktaat van Parijs na te komen, geenen invloed op „ het besluit der Mogendheden, in welk opzigt „ ook, kon hebben, en dat zij dus meenden, „ dat het onnuttig zou zijn, eene nieuwe declaratie uit te vaardigen." Dit rapport werd door de gevolmagtigden goedgekeurd (2). **Rapport van eene Commissie van het Congres te Weenen.**

Onder de kunstgrepen, om de geheele Fran-

(1) Hetzelve is te vinden in de *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 128.

(2) In zijn geheel in de *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 127.

Nieuwe kunstgrepen van *Napoleon.*

fche natie te ontvlammen tegen de Verbonden Mogendheden behoorde het verdichten van eene proclamatie op naam van den Gouverneur-Generaal *Justus Gruner* te Dusfeldorp van den 13den April aan zijne dappere wapenbroeders In dat ftuk kwamen deze termen voor. ,, Het is niet ,, meer om aan Frankrijk Vorften te rug te ge- ,, ven, welke het niet begeert; het is niet meer ,, met voornemen, om nogmaals dien gevarelij- ,, ken krijgsman te verjagen, dat wij ons thans ,, wapenen: het is om dat heillooze land te ver- ,, deelen, hetwelk de ftaatkunde der Vorften geen ,, oogenblik meer kan laten beftaan zonder ge- ,, vaar voor hunne troonen; het is om u door ,, eene billijke verdeeling van deszelfs Provinciën ,, fchadeloos te ftellen voor alle de opofferingen, ,, welke wij federt vijf en twintig jaren gedaan ,, hebben, om aan de wanorde tegenftand te bie- ,, den. — Krijgslieden! ditmaal zult gij niet ten ,, uwen koste ftrijden. Frankrijk heeft in zijne ,, demagogifche woede, voor eenen fpotprijs, ,, onmetelijke goederen verkocht, om het volk ,, aan zijne zaak te verbinden; die goederen, ,, welke men nationale heeft durven noemen, ,, zijn zij wettiglijk verkregen? Eene wijze admi- ,, niftratie zal er de masfa van in beflag nemen, ,, en die masfa zal eindelijk waardige dotatiën ,, verfchaffen voor alle onze dapperen van aller- ,, lei rang en verdienften Op die wijze zullen ,, de Vorften en hunne Duitfche onderdanen ge- ,, lijktijdig de vruchten van dezen oorlog te- ,, gen de tirannij vinden; de eerfte, vazallen, ,, welke onze wetten onder de tucht zullen doen ,, buigen, en de andere, vruchtbare goederen in ,, een land, dat onze bajonetten in een nood- ,, wendigen fchrik zullen houden (1)." — Weldra volgde hierop het volgende officieele artikel uit Weenen:

Men

(1) *Amft. Cour.* 1815 n°. 10.

Men heeft met verwondering eene oproeping gelezen aan de ingezetenen van Bergsland, door het algemeen bestuur van dat land gepubliceerd. De gevoelens en de gezindheden, daarin uitgedrukt, zijn al te openbaar strijdig met de gezindheden en gevoelens der Mogendheden, dan dat men eenigen twijfel zou kunnen opvatten over derzelver waarachtig en eenig doelwit, zijnde dat om *Buonaparte* te verwijderen van de uitoefening der magt in Frankrijk. Vijftien jaren ondervinding hebben hun bewezen, dat de vrede van Europa met de magt, door hem uitgeoefend, onstrookbaar zijn. De geallieerde Mogendheden getergd door zijne onregtvaardige aanvallen, trouwloosheden en beledigingen, hebben, hem bevechtende, de hoofdstad van Frankrijk bezet; zij hebben de onafhankelijkheid en de eer der natie geëerbiedigd. Dezelfde gevoelens bezielen, en dezelfde beginselen besturen hen nog. *Buonaparte* aan het hoofd der Fransche natie, bedreigt bestendig Europa. Het is tot aller heil, dat zij zich genoodzaakt vinden, maatregelen te nemen, waarvan het verlicht verstand van Frankrijk de uitvoering kan voorkomen. Omtrent de gewaande verklaring van *Justus Gruner*.

De Mogendheden, alleenlijk Europa willende verlossen van den genen, die zoo lang deszelfs ongeluk heeft bewerkt, zullen zich wel wachten van hem na te volgen, met zich zelven te doen kennen door de geweldenarijen en de dolheden, die hem tot een voorwerp van algemeenen haat en afgrijzen hebben gemaakt. Wij weten, dat, te dien opzigte, hunne gezindheden eenstemmig zijn, en dat Z. M. de Koning van Pruissen verre af is van de taal goed te keuren, welke de billijke verontwaardiging, die de wederkomst van *Buonaparte* aan gantsch Europa heeft ingeboezemd, aan eenigen zijner ambtenaren kon hebben voorgeschreven.

De Heer *Justus Gruner* declareerde zelf openlijk, dat de proclamatie, op zijnen naam in de Fransche dagbladen gesteld, valsch was; noemde het eene der gewone kunstgrepen, van welke zich *Buonaparte* bediende om een misleid volk te bedriegen; en beriep zich op zijne authentieke proclamatiën van 24 en 25 Maart en van 26 April aan de inwoners van het Land van Berg, zijn Gouvernement; besluitende zijne verklaring met

deze woorden: „ voor het overige, dat *Buona-* „ *parte* mijnen naam misbruikt en zulks dikwijls „ doet, ben ik aan de getrouwheid verschuldigd, waarmede ik altijd onveranderlijk mijn „ leven heb opgeofferd en opofferen zal aan de „ wettige Vorsten van Duitschland, aan hunne „ regtvaardige zaak en aan het Duitsche vader„ land."

Verklaring van den Prins Regent in Engeland.

Niet min nadrukkelijk werd het doel dier verdichtingen verijdeld door de openbaarmaking der voordragt van Z. K. H. de Prins-Regent aan de beide Kamers te Londen, waarbij onder anderen werd overgelegd de verklaring, welke de Gevolmagtigde wegens Engeland gelast was geworden aan te teekenen bij zijne overschrijving van het traktaat der Vereenigde Mogendheden van den 25sten Maart. Die verklaring was van dezen inhoud:

De ondergeteekende is gelast, om bij de uitwisseling van het traktaat van den 25sten Maart l. l., van wege zijn hof, mits deze, te verklaren, dat het 8ste artikel van gemeld traktaat verstaan moet worden, als de contracterende Mogendheden verpligtende, om, op de beginselen van eene onderlinge veiligheid, eene gemeenschappelijke poging tegen de magt van *Napoleon Buonaparte* te doen, en zulks overeenkomstig het derde artikel van dat traktaat; doch dat hetzelve niet begrepen moet worden als Z. Brittische Maj. verpligtende, om den oorlog voort te zetten, met het oogmerk om aan Frankrijk eenig bijzonder Gouvernement op te dringen.

Hoe groot het verlangen ook zijn moge, om Z. Allerchristelijkste Maj. op den troon hersteld te zien, en hoedanig ook deszelfs ijver moge zijn, om gezamenlijk met zijne Bondgenooten, eene zoo gunstige gebeurtenis te helpen daarstellen, acht hij zich nogtans verpligt tot het doen van deze verklaring, bij de uitwisseling der ratificatiën, zoo uit aanmerking van het geen aan de belangen van Z. Allerch. Maj. in Frankrijk verschuldigd is, als overeenkomstig de beginselen, waarna het Brittisch Gouvernement, onveranderlijk deszelfs gedrag geregeld heeft.

Denkende, dat hij indruk zou maken op het naburig en, in zijne meening, tweedragtig en zwak Zwitserland, had *Buonaparte* zich tot dezen Staat gewend. Een zijner agenten had den vrijen doortogt verzogt, om zich van zijne zending bij den Landdag des Bondgenootschaps te kwijten: dit was hem geweigerd; doch hij had zijne depêche aan den Raad der natie doen toekomen. Dezelve was in de gewone bedriegelijke taal van zijnen meester vervat. De verontwaardiging van den Landdag was algemeen, de gezindheid onverdeeld, het antwoord rond en een onafhankelijk volk waardig. De President schreef den 20sten April aan *Caulincourt*, den Hertog van *Vicenza*, in deze woorden:

Antwoord van Zwitserland op het aanzoek van *Buonaparte*.

Wanneer Frankrijk, met zich zelf in vrede, het geluk onder een bestendig, en algemeen in Europa erkend, Gouvernement zal wedergevonden hebben, zal het opperste verlangen van Zwitserland vervuld zijn. Getrouw aan de beginselen en aan de eer, gelijk het gedrag der, naar hunne haardsteden terug geroepen, Zwitsersche militairen daarvan een nieuw bewijs oplevert, hebben zich de kantons niet kunnen weerhouden, eene groote ongerustheid, ter zake der jongste gebeurtenissen en van derzelver waarschijnelijke gevolgen, te koesteren. Het Bondgenootschap heeft, om deszelfs dierbaarste belangen, onafhankelijkheid en inwendige rust, tegen allen aanval, te verdedigen, begrepen, dat het maatregelen van voorzorg en veiligheid te nemen had. In deszelfs constitutie hebben verscheiden veranderingen plaats gehad. Er zijn aan hetzelve oude grenzen, met eene gunstiger grensscheiding, terug gegeven. Uit deze omstandigheden, en uit de nieuwe betrekkingen, waarin het zich verplaatst vindt, ontstaan verpligtingen van eer, en zelfs het belang van deszelfs staatkundig aanwezen gebieden die te vervullen. Het kan derhalve geenszins, door het erkennen van het tegenwoordig Gouvernement van Frankrijk, een tegenovergesteld systema volgen van dat van al de Mogendheden in Europa. De opregtheid en getrouwheid, welke deszelfs gedrag hebben voorgeschreven, zullen hetzelve, ook voor het vervolg, regelen.

Houding van Zwitserland ten aanzien der Verbondene Mogendheden.

De Ministers der vier groote Mogendheden bij den Landdag der Zwitsersche Kantons, leverden bij denzelven eene nota in, door hen den 6den Mei geteekend, strekkende: „ om, bij eene over„eenkomst, die aan Zwitserland niet dan aan„genaam zou kunnen zijn, de betrekkingen te „regelen, onder welke dat Land tot de heilige „zaak, welke het reeds omhelsd had, zou toe„treden;" en dien ten gevolge den Landdag uitnoodigende, zonder verwijl Gevolmagtigden te noemen, ten einde te dien opzigte met hen in onderhandeling te treden. — Op den 12den werd deze nota beantwoord, met eene verwijzing op de algemeene wapening der Zwitsers in het eerste oogenblik der staatkundige omkeering in Frankrijk, op de ontwijking van alle betrekkingen met *Buonaparte* en de weigering om hem te erkennen; maar met eene aanwijzing tevens, dat in den op handen zijnde grooten worstelstrijd het werkzaamste deel van Zwitserland noodzaaklijk zou moeten bestaan in de krachtige verdediging van deszelfs eigene grenzen, waartoe een leger van 30,000 man op den been was gebragt, en waarbij men verwachtede, dat de legers der Mogendheden, zoo lang derzelver hulp niet werd ingeroepen, zich zorgvuldig van deszelfs grondgebied zouden onthouden. Mogt er in den zin dier grondbeginsels nog iets te doen zijn, ten einde op eene juiste wijze de staatkundige betrekkingen van den Landdag met de Verbondene Mogendheden, gedurende den loop van den tegenwoordige oorlog, te regelen, en over deszelfs stelsel van verdediging zich onderling te verstaan, zoo was de Landdag bereid deze openingen te hooren, waartoe dadelijk drie Gecommitteerden werden benoemd (1).

Houding van den Koning van Napels

Bij deze houding van het Zwitzersche Bondgenootschap, vond *Napoleon* geenen anderen steun buiten Frankrijk, dan in den Koning van Napels, doch die zelf eerlang zijne dubbelhartigheid ten

(1) Deze stukken zijn in de *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 132.

aanzien der belangen van Europa, met zijne kroon, en eenige maanden later met zijn leven, boetede. — Na den veldtogt van 1812 had de Koning van Napels, *Joachim Murat*, het Fransche leger verlaten, waarbij hij een korps had gekommandeerd, en, in zijne hoofdstad terug gekomen, terstond openingen aan den Keizer van Oostenrijk gedaan, om zich met denzelven te vereenigen: doch in het begin van 1813, wanneer de veldtogt zich niet ongunstig voor *Napoleon* scheen te openen, had hij het kommando bij het Fransche leger hervat en voorslagen van bemiddeling tusschen de Mogendheden en *Napoleon* bij het zelfde Kabinet gedaan. Zoodra de slag van Leipzig den val van *Napoleon* had beslist, was hij in zijne Staten terug gekeerd, en had hij terstond getracht tot de verbindtenis der Mogendheden toe te treden. Staande die onderhandelingen duurde zijne verstandhouding voort met de Opperbevelhebbers van het Fransche leger, en hield zijne legermagt zich in eene onbesliste houding, hetgeen Oostenrijk de banden vrij liet tegen den algemeenen vijand. — op den 11den Januarij 1814 werd een traktaat tusschen Napels en Oostenrijk geteekend, doch bleef het leger van *Joachim* werkeloos, onder voorwendsel, dat de ratificatie nog niet was uitgewisseld. — Ten zelfden tijde hield de verstandhouding met *Napoleon* nog niet op, maar strekte toen om dezen te misleiden omtrent de dadelijke toetreding tot de alliantie der Mogendheden. De verovering van Parijs besliste *Joachims* houding, en deed zijn leger deszelfs veldtogt openen: doch de conventie van van den 11den April 1814 eindigde den oorlog tegen *Napoleon* en de Napolitanen trokken naar de Pausselijke markten terug, waarop *Joachim*, ten gevolge dier conventie, kon aanspraak maken. — De Huizen der *Bourbons* verklaarden zich tegen zijne erkenning als Koning van Napels. Gematigdheid en trouw hadden hem kunnen behouden: hij kende de een niet en verzaakte de andere. Hij wilde zich de zaden der omwenteling in

Joachim Murat.

Houding van den Koning van Napels *Joachim Murat.*

Frankrijk ten nutte maken, en verklaarde in Februarij 1815 bij het Oostenrijksch Kabinet zijn voornemen, om een leger in Frankrijk te zenden, waartoe hij den doortogt door Middel- en Opper-Italië begeerde. De Keizer verklaarde den 25sten en 26sten Februarij aan de Fransche en aan de Napolitaansche regering, niet te zullen gedogen, dat de rust van Opper- en Middel-Italie door den in- of doormarsch van vreemde troepen zou worden gestoord, en beval tevens eene aanzienelijke vermeerdering zijner eigene troepen in Italie. *Lodewijk XVIII* betuigde, geen zoodanig oogmerk te hebben: *Joachim* hield zijne tegenverklaring terug. — Zoodra de tijding van *Napoleons* ontsnapping van Elba te Napels kwam, riep *Joachim* den Oostenrijkschen Gezant, en betuigde zijne onveranderlijke trouw aan de alliantie der Mogendheden. Dezelfde verklaringen deed hij aan de Kabinetten van Oostenrijk en Engeland herhalen; doch hij zond tevens den Graaf *de Beaufremont* naar Frankrijk, om met *Napoleon* in verstandhouding te komen; — en naauwelijks was de tijding van het binnentrekken van *Napoleon* te Lyon bij hem bekend, of hij liet aan het Hof te Rome verklaren; „ dat hij de zaak van *Napoleon* als de zijne beschouwde," begerende den doortogt over het Romeinsche gebied voor twee zijner krijgsdivisiën, welke echter de hoofdstad niet zouden verontrusten. De Paus protesteerde tegen de schennis van het grondgebied, verliet, gedurende dezelve plaats greep, Rome en begaf zich naar Florence. — Den 8sten April overhandigde de Napolitaansche Gevolmagtigde te Weenen eene nota aan het Kabinet, welke onder de verzekering der onveranderlijke begeerte zijns meesters, om zich nimmer van Oostenrijk af te scheiden, de aankondiging bevattede: „ hoe Z. M. zich genoodzaakt zag, na den veranderden toestand van zaken en tot zijne eigene veiligheid, en even zeer overeenkomstig de militaire maatregelen welke alle Mogendheden noodig achtten te nemen, insgelijks eene meer uitgebreidde ontwikkeling aan

zijne legermagt te geven; welke ontwikkeling nogtans zou plaats hebben binnen de demarcatie-linie, die bij den stilstand van wapenen in 1813 voor het Napolitaansche leger bepaald was. — Inmiddels had het Napolitaansche leger de vijandelijkheden tegen de Oostenrijksche posten in de Legatiën begonnen op den 30sten Maart. — De Keizer van Oostenrijk deed aan de Napolitaansche regering, bij eene officiële nota van den 10den April verklaren, dat Hoogstdenzelve den Staat van oorlog tusschen de beide Staten beschouwde als eenen aanvang genomen hebbende, en dat hij alle verdere beslissing aan de kracht zijner wapenen overliet." — *Joachims* troepen waren den 22sten Maart geweldadig op het Romeinsche gebied getrokken; te gelijker tijd was zijne voornaamste magt uit de Marken naar de Legatiën voortgerukt, en had hij den 30sten de Oostenrijksche troepen bij Cesena aangetast. Deze eerste aanval mogt dezelven doen terug deinsen, de Luitenant-Veldmaarschalk Baron *Bianchi*, leverde den 4den April reeds een voordeelig gevecht tegen den Koning van Napels; en de Gouverneur-Generaal *Bellegarde* deed den 5den te Milaan eene proclamatie van dezen aanhef: Houding van den Koning van Napels Joachim Murat.

Europa was begonnen ter naauwernood zijne wonden te heelen, en de op het Weener Congres vergaderde Mogendheden hielden zich, in eene zeldzame overeenstemming, bezig met het vestigen van de grondslagen van eenen duurzamen vrede, wanneer eene onvoorziene gebeurtenis op nieuw alle natiën te wapen riep, welke reeds bij ondervinding de heerschzucht van eenen enkelen man kennen. In dit oogenblik van kortstondige crisis, kon Italie hopen rustig te blijven, en reeds waren er in Duitschland talrijke troepen aangekomen, om hetzelve te verdedigen. Doch de Koning van Napels heeft eindelijk het masker afgeworpen, hetwelk hem in de gevaarlijkste oogenblikken gered heeft. Zonder oorlogsverklaring, waarvan hij geene billijke beweegredenen kon aanvoeren, tegen de goede trouw der traktaten met Oostenrijk, aan hetwelk hij alleen zijn staatkundig aanzijn verschuldigd is, bedreigt hij op nieuw met zijn le-

ger de rust van het schoone Italië, en niet te vrede, den geessel des oorlogs met zich te voeren, tracht hij daarenboven alom, door het voorgeven van de Italiaansche onafhankelijkheid te beoogen, dat verwoestend vuur der Revolutie weder te ontsteken, hetwelk hem eertijds uit de duisterheid van eenen geringen stand heeft doen voorttreden, om hem tot den glans van den troon te verheffen.

Oorlog tegen *Joachim Murat*.

De troepen van den Koning van Napels rukten tegen Ferrara en vielen met geweld aan om zich van het bruggenhoofd Occhio-bello meester te maken; deze aanvallen werden wel afgeslagen, doch men vond het noodig eene afwending te maken, die met zoo gelukkig gevolg door *Bianchi* op den 10den werd volvoerd, dat de geheele vijandelijke divisie terug trok, en *Joachim* in persoon het verdriet had van eenen mislukten aanval, dien hij zelf had aangevoerd. — Hij verzogt bij eenen brief van zijnen Chef van den Staf, van den 21sten, aan den Oostenrijkschen Kommandant en Chef Baron *van Frimont*, eenen wapenstilstand, doch het antwoord was: „ dat men bevel had, om onder geen voorwendsel hoegenaamd de operatiën van het leger te verhinderen, en, dat er dus geene kwestie was van wapenstilstand." Het Napolitaansche leger verliet daarop hare stelling in den nacht van den 22sten en 23sten en trok al vlugtende in den Kerkelijken Staat terug, zijnde derzelver moedeloosheid en verwarring zoo groot, dat zij zeven duizend man aan wegloopers en krijgsgevangenen verloor. — Den 25sten was *Bianchi* reeds in Cortona. Koning *Joachim* deed nieuwe pogingen om te onderhandelen, maar nogmaal zonder vrucht. Van dien tijd af liet de Veldmaarschalk *Bianchi* hem geenen oogenblik rust tot herstel zijner legers en belettede hem door het doen van snelle flanken-marschen, om zich in vooraf versterkte positiën op te houden. Ten gevolge van deze operatiën vereenigden zich alle de Oostenrijksche kolommen weder op den weg van Aquila en Popoli. *Mu*

rat zelf woonde eenen flag bij met den Generaal *Nugent* op den 16den Mei, na welks verlies hem flechts 8000 man overfchoot, die zich weldra op befcheidenheid overgaf, gelijk ook het geheele Koningrijk Napels zich aan de Bondgenooten onderwierp, met uitzondering van Gaëta, Piscara en Ancona. Den 20ften Mei werd reeds de militaire conventie, geteekend te Cafa Lanzy voor Capua, waarbij deze onderwerping aangenomen en geregeld werd; zoodat in den tijd van vijf weken de Napolitaan van den regter oever van de Po tot in het binnenfte van zijn land terug gedreven, zijn leger vernield en het Koningrijk, door den Koning *Joachim* bezeten, door de Oostenrijkfche troepen veroverd werd, eenen tijd zoo kort, als natuurlijker wijze voor het grootfte gedeelte der troepen, bij deze overwinning gebezigd, noodig ware geweest, om aan de grenzen van dat Koningrijk te komen. Eene Engelfche vloot van acht linie-fchepen en verfcheiden fregatten, had zich wel even fpoedig begeven naar derzelver beftemming, door den trouwloozen aanval van *Murat* aangewezen, doch was nu eerst op de hoogte van Civita Vecchia aangekomen. De operatiën in dezen veldtogt waren door de Oostenrijkfche Generaals zoo wel berekend, en door de troepen met zoo veel moed en ijver uitgevoerd, dat, niettegenftaande de tallooze hinderpalen, die, bij iederen tred, zoo de engten, als de ftroomen opleverden, die van de Apennynen afkwamen, en in weerwil der fterke pogingen des vijands, de oorlog met Napels nog voor de aankomst der Bondgenooten geëindigd was. De Veldmaarfchalk *Bianchi* had zich inzonderheid eenen onfterflijken naam behaald in dezen veldtogt; te Brusfel beroemde men zich op hem als eenen geboren Nederlander, die, voor de revolutie, Majoor was bij het regement infanterie van den Prins *de Ligne*. — Weldra kapituleerde de ftad en vesting Ancona; doch *Murat* had zich te Ischia ingefcheept en was aldus aan zijne vervolgers ontfnapt. Zijne vrouw begaf zich naar

Oorlog tegen *Joachim Murat.*

Val en dood van *Joachim Murat.*

Triest, alwaar zij van Z. Apost. Maj. de aanwijzing verwachtede van de plaats, waar zij zich voortaan zou ophouden, onder belofte van, zonder Hoogstdeszelfs verlof, nimmer in Frankrijk of Italie terug te keeren. — Haar gemaal had eene schuilplaats in Frankrijk gezogt en bleef, na den tweeden val van *Napoleon*, die ons nog te beschrijven staat, eenigen tijd in Provence, min om veiligheid voor zich te zoeken, dan om burgertwist te ontsteken. Later begaf hij zich naar Corsica, doch was ook daar onrustig en verzamelde zich te Ajaccio eene bende van zes honderd man, met welken hij den 28sten September het eiland verliet, en den 8sten October in twee kleine vaartuigen op de kust van Pezzo in het zuidelijke gedeelte van Calabrie aankwam. Hij begaf zich terstond met een gevolg van dertig personen naar de vesting en poogde er eenen burgeroorlog te ontsteken door het volk toe te roepen: „ ik ben uw Koning *Joachim Murat*; gij moet mij herkennen!" De beweging ontstond, maar had tegen hem plaats. Hij vlugtede weder naar zijne vaartuigen, doch werd achterhaald en moest voor zijne vervolgers zwichten, die hem met de zijnen gevangen in de vesting Pezzo opbragten. Men geleidde hem vervolgens naar Napels, doch, op tegenbevel terug gevoerd, werd hij voor eenen krijgsraad te regt gesteld en den 13den October doodgeschoten, volgens de wet, door hem zelven twee jaren vroeger gemaakt, dat een ieder, die voet aan wal zettede om de openbare rust te storen, alzoo teregt gesteld en ter dood veroordeeld zou worden.

Napoleon overwint in Frankrijk allen tegenstand.

Het gelukte *Napoleon* eeniglijk den tegenstand te overweldigen, die in Frankrijk zelf tegen zijde herstelling opkwam. De Koningsgezinden hadden een kamp aangelegd bij de Durance, met den Hertog van *Angoulême* aan hun hoofd, en het was hun gelukt eenige regementen van linie te ontwapenen of in te sluiten: doch weldra vonden zij zelve zich ingesloten door de troepen der Generaals *Grouchy* en *Gilly* en door de nationale garde

van Dauphiné, en zagen zij zich tevens door hunne linietroepen verlaten. De Hertog bedong eenen vrijen aftogt naar Cettes, om aldaar scheep te gaan: die van Dauphiné erkenden de kapitulatie niet en hielden den Hertog in verzekering. *Napoleon*, hiervan verwittigd, bevestigde de kapitulatie, onder beding der teruggaaf van eene diamanten kroon. Dit had in het begin van April plaats. De Hertogin van *Angoulême* ging in de haven van Pouillac op den 2den dier maand aan boord eener Engelsche Corvet.

Te Amiens ging eene kreet der nationale garde op tegen *Napoleon*, in een openbaar adres aan alle de nationale gardes van Frankrijk, doch dit bleef zonder gevolg; zoodat zij, die het hartelijk meenden met den Koning, en door hunnen stand en betrekkingen daartoe bijzondere gelegenheid vonden, liever verkozen Frankrijk te verlaten en zich naar Gent te begeven. **De Koningsgezinden verlaten Frankrijk.**

Weldra zag zich *Lodewyk XVIII* aldaar omgeven door zijn gansche militaire Huis. Hetzelve trok uit den omtrek van Deynse, alwaar het had gekantonneerd gelegen, den 5den April door Gent naar Aalst. Derwaarts werd deszelfs hoofdkwartier overgebragt, en dagelijks kwamen aldaar Fransche officieren, onderofficieren en soldaten van alle wapenrusting aan, om zich onder 's Konings standaards te stellen; zoodat men den 20sten April de kavallerie, te Aalst in bezetting, afscheidde van de infanterie, die te Ninove en in de naburige dorpen werd gekantonneerd, wordende dat korps dagelijks grooter door uit Frankrijk komende militairen. ***Lodewyk XVIII* te Gent.**

Den 22sten April bood de Heer *Fagel*, als buitengewoon Gezant en gevolmagtigd Minister van den Koning der Nederlanden, zijne nieuwe geloofsbrieven aan *Lodewyk XVIII* te Gent, en den 24sten Mei mogt de Koning van Frankrijk aldaar alle de vreemde Ministers bij zich vereenigd zien, die het diplomatiek Ligchaam te Parijs hadden uitgemaakt.

Den 24sten April verscheen een manifest in het

Lodewyk XVIII te Gent. licht van den Koning van Frankrijk, bedelibereerd in des Konings Staatsraad, voorgezeten door Z. M., op het rapport van den Graaf *de Lally-Tolendal*, en geteekend te Gent (1), waarna *Lodewyk XVIII* den 2den Mei eene declaratie deed, als Koning van Frankrijk en Navarre, aan alle zijne onderdanen, waarvan het slot was: ,, Franschen! schaart u om uwen Koning, uwen vader, den verdediger uwer regten; snelt naar hem toe, om een einde te maken aan eenen opstand, wiens voortduring noodlottig voor ons vaderland zou kunnen worden, en om door de straf van den stichter van zoo vele ellende, het tijdstip eener algemeene verzoening te verhaasten." De declaratie was geteekend te Gent, het twintigste jaar van 's Konings regering (2).

De Burggraaf *de Chateaubriand* deed den 9den Mei een zeer breedvoerig rapport aan *Lodewyk XVIII* over den toestand van Frankrijk, met deze merkwaardige inleiding (3).

Het eenigste ongeluk, waarmede Europa, na zoo vele rampen, nog bedreigd werd, is gekomen. De Souvereinen uwe hooge bondgenooten, hebben gedacht, dat zij straffeloos grootmoedig konden zijn jegens een mensch, die noch den prijs van een edelmoedig gedrag, noch de heiligheid der traktaten kent. Dit zijn dwalingen aan eén edel karakter eigen; eene regtschapene en verhevene ziel oordeelt verkeerd over laagheid en list, en de redder van Parijs kon geen goed begrip hebben van den vernieler van Moskou.

Buonaparte, door eene vreemde noodlottigheid tusschen de Kusten van Frankrijk en Italie geplaatst, is, even als *Genserik*, geland *dáár, waar Gods toorn hem riep*. Hij, de hoop van alles, wat eene euveldaad gepleegd had of beraamd, is gekomen. Hij is geslaagd.

(1) Zie hetzelve in de *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 122.
(2) Zie de declaratie in de *Nederl. Staatsc.* 1815, n°. 111.
(3) Het geheele stuk in de *Amsterd. Cour.* 1815. n°. 119.

Menschen, met uwe giften overladen, wier borst met uwe ordensteekenen vercierd was, hebben des ochtends de hand gekust, dien zij des avonds verrieden, die oproerige onderdanen, slechte Franschen, valsche ridders hadden naauwelijks de eeden, die zij u kwamen zweren, uitgesproken, of zij gingen met de lelie op de borst den meineed, om zoo te spreken, zweren voor hem, die zich zelven, zoo dikwijls als verrader, eedbreker, trouwschender verklaard had. *Lodewyk XVIII* te Gent.

Voor het overige, Sire, heeft de laatste zegepraal, welke de loopbaan van *Buonaparte* kroont en gaat eindigen, niets verwonderlijks. Het is geen wezenlijke omwenteling, het is eene kortstondige inval; er heeft in Frankrijk geene eigenlijke verandering plaats. De gevoelens zijn er niet veranderd. Hetgeen wij zien, is geenzins het onvermijdelijk gevolg van eene lange aaneenschakeling van oorzaken en uitwerksels; de Koning is voor een oogenblik terug getrokken; de monarchie is in zijn geheel gebleven. De Natie heeft door hare tranen en de betuiging van haar leedwezen getoond, dat zij zich van de gewapende magt, die haar wetten oplegde, afzonderde.

Eensklapsche omkeeringen zijn menigvuldig bij de volken, die het verschrikkelijk ongeluk gehad hebben, van onder het militair despotismus te vallen. De geschiedenis van het Romeinsche Rijk, gedurende deszelfs verval, die van het Ottomannische Rijk, van het tegenwoordig Egypte, en van de Barbarische Regeringen zijn er vol van. Alle dagen komt te Algiers, te Tunis een verbannen Beij weder te voorschijn op de grenzen der woestijn; eenige Mammelukken voegen zich bij hem, en roepen hem uit tot hun hoofd en Heer. Om in zijne onderneming te slagen heeft hij geenen buitengewonen moed, geene verstandige berekeningen, geene verheven begaafdheden noodig. Hij kan de gemeenste der menschen zijn, indien hij er maar de slechtste van is. Eenige andere benden der krijgsmagt, door de hoop van plunderen aangevuurd, verklaren zich; het verslagen volk heeft, ziet het aan, weent, en zwijgt. De dwingeland nadert met het gerammel der ketens, treedt de hoofdstad van zijn Rijk binnen, zegepraalt en sterft.

Sire, sedert lang beproeft de hemel u: hij wil u tot eenen volkomen Monarch vormen. Uwe Koninklijke deugden, indien er nog iets aan ontbreekt, ontvangen heden, onder de hand van God, hare laatste volkomenheid. In alle landen, waar gij de dubbelde Majesteit

Houding van Zwitserland ten aanzien der Verbondene Mogendheden.

De Ministers der vier groote Mogendheden bij den Landdag der Zwitsersche Kantons, leverden bij denzelven eene nota in, door hen den 6den Mei geteekend, strekkende: „ om, bij eene over„eenkomst, die aan Zwitserland niet dan aan„genaam zou kunnen zijn, de betrekkingen te „regelen, onder welke dat Land tot de heilige „zaak, welke het reeds omhelsd had, zou toe„treden;" en dien ten gevolge den Landdag uitnoodigende, zonder verwijl Gevolmagtigden te noemen, ten einde te dien opzigte met hen in onderhandeling te treden. — Op den 12den werd deze nota beantwoord, met eene verwijzing op de algemeene wapening der Zwitsers in het eerste oogenblik der staatkundige omkeering in Frankrijk, op de ontwijking van alle betrekkingen met *Buonaparte* en de weigering om hem te erkennen; maar met eene aanwijzing tevens, dat in den op handen zijnde grooten worstelstrijd het werkzaamste deel van Zwitserland noodzaaklijk zou moeten bestaan in de krachtige verdediging van deszelfs eigene grenzen, waartoe een leger van 30,000 man op den been was gebragt, en waarbij men verwachtede, dat de legers der Mogendheden, zoo lang derzelver hulp niet werd ingeroepen, zich zorgvuldig van deszelfs grondgebied zouden onthouden. Mogt er in den zin dier grondbeginsels nog iets te doen zijn, ten einde op eene juiste wijze de staatkundige betrekkingen van den Landdag met de Verbondene Mogendheden, gedurende den loop van den tegenwoordige oorlog, te regelen, en over deszelfs stelsel van verdediging zich onderling te verstaan, zoo was de Landdag bereid deze openingen te hooren, waartoe dadelijk drie Gecommitteerden werden benoemd (1).

Houding van den Koning van Napels

Bij deze houding van het Zwitzersche Bondgenootschap, vond *Napoleon* geenen anderen steun buiten Frankrijk, dan in den Koning van Napels, doch die zelf eerlang zijne dubbelhartigheid ten

(1) Deze stukken zijn in de *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 131.

aanzien der belangen van Europa, met zijne kroon, en eenige maanden later met zijn leven, boetede. — Na den veldtogt van 1812 had de Koning van Napels, *Joachim Murat*, het Fransche leger verlaten, waarbij hij een korps had gekommandeerd, en, in zijne hoofdstad terug gekomen, terstond openingen aan den Keizer van Oostenrijk gedaan, om zich met denzelven te vereenigen: doch in het begin van 1813, wanneer de veldtogt zich niet ongunstig voor *Napoleon* scheen te openen, had hij het kommando bij het Fransche leger hervat en voorslagen van bemiddeling tusschen de Mogendheden en *Napoleon* bij het zelfde Kabinet gedaan. Zoodra de slag van Leipzig den val van *Napoleon* had beslist, was hij in zijne Staten terug gekeerd, en had hij terstond getracht tot de verbindtenis der Mogendheden toe te treden. Staande die onderhandelingen duurde zijne verstandhouding voort met de Opperbevelhebbers van het Fransche leger, en hield zijne legermagt zich in eene onbesliste houding, hetgeen Oostenrijk de handen vrij liet tegen den algemeenen vijand. — op den 11den Januarij 1814 werd een traktaat tusschen Napels en Oostenrijk geteekend, doch bleef het leger van *Joachim* werkeloos, onder voorwendsel, dat de ratificatie nog niet was uitgewisseld. — Ten zelfden tijde hield de verstandhouding met *Napoleon* nog niet op, maar strekte toen om dezen te misleiden omtrent de dadelijke toetreding tot de alliantie der Mogendheden. De verovering van Parijs besliste *Joachims* houding, en deed zijn leger deszelfs veldtogt openen: doch de conventie van van den 11den April 1814 eindigde den oorlog tegen *Napoleon* en de Napolitanen trokken naar de Pausselijke markten terug, waarop *Joachim*, ten gevolge dier conventie, kon aanspraak maken. — De Huizen der *Bourbons* verklaarden zich tegen zijne erkenning als Koning van Napels. Gematigdheid en trouw hadden hem kunnen behouden: hij kende de een niet en verzaakte de andere. Hij wilde zich de zaden der omwenteling in

Joachim Murat.

Houding van Zwitserland ten aanzien der Verbondene Mogendheden.

De Ministers der vier groote Mogendheden bij den Landdag der Zwitsersche Kantons, leverden bij denzelven eene nota in, door hen den 6den Mei geteekend, strekkende: „ om, bij eene over„ eenkomst, die aan Zwitserland niet dan aan„ genaam zou kunnen zijn, de betrekkingen te „ regelen, onder welke dat Land tot de heilige „ zaak, welke het reeds omhelsd had, zou toe„ treden;" en dien ten gevolge den Landdag uitnoodigende, zonder verwijl Gevolmagtigden te noemen, ten einde te dien opzigte met hen in onderhandeling te treden. — Op den 12den werd deze nota beantwoord, met eene verwijzing op de algemeene wapening der Zwitsers in het eerste oogenblik der staatkundige omkeering in Frankrijk, op de ontwijking van alle betrekkingen met *Buonaparte* en de weigering om hem te erkennen; maar met eene aanwijzing tevens, dat in den op handen zijnde grooten worstelstrijd het werkzaamste deel van Zwitserland noodzaaklijk zou moeten bestaan in de krachtige verdediging van deszelfs eigene grenzen, waartoe een leger van 30,000 man op den been was gebragt, en waarbij men verwachtede, dat de legers der Mogendheden, zoo lang derzelver hulp niet werd ingeroepen, zich zorgvuldig van deszelfs grondgebied zouden onthouden. Mogt er in den zin dier grondbeginsels nog iets te doen zijn, ten einde op eene juiste wijze de staatkundige betrekkingen van den Landdag met de Verbondene Mogendheden, gedurende den loop van den tegenwoordige oorlog, te regelen, en over deszelfs stelsel van verdediging zich onderling te verstaan, zoo was de Landdag bereid deze openingen te hooren, waartoe dadelijk drie Gecommitteerden werden benoemd (1).

Houding van den Koning van Napels

Bij deze houding van het Zwitzersche Bondgenootschap, vond *Napoleon* geenen anderen steun buiten Frankrijk, dan in den Koning van Napels, doch die zelf eerlang zijne dubbelhartigheid ten

(1) Deze stukken zijn in de *Nederl. Staats:*. 1815. n°. 131.

aanzien der belangen van Europa, met zijne kroon, en eenige maanden later met zijn leven, boetede. — Na den veldtogt van 1812 had de Koning van Napels, *Joachim Murat*, het Fransche leger verlaten, waarbij hij een korps had gekommandeerd, en, in zijne hoofdstad terug gekomen, terstond openingen aan den Keizer van Oostenrijk gedaan, om zich met denzelven te vereenigen: doch in het begin van 1813, wanneer de veldtogt zich niet ongunstig voor *Napoleon* scheen te openen, had hij het kommando bij het Fransche leger hervat en voorslagen van bemiddeling tusschen de Mogendheden en *Napoleon* bij het zelfde Kabinet gedaan. Zoodra de slag van Leipzig den val van *Napoleon* had beslist, was hij in zijne Staten terug gekeerd, en had hij terstond getracht tot de verbindtenis der Mogendheden toe te treden. Staande die onderhandelingen duurde zijne verstandhouding voort met de Opperbevelhebbers van het Fransche leger, en hield zijne legermagt zich in eene onbesliste houding, hetgeen Oostenrijk de handen vrij liet tegen den algemeenen vijand. — op den 11den Januarij 1814 werd een traktaat tusschen Napels en Oostenrijk geteekend, doch bleef het leger van *Joachim* werkeloos, onder voorwendsel, dat de ratificatie nog niet was uitgewisseld. — Ten zelfden tijde hield de verstandhouding met *Napoleon* nog niet op, maar strekte toen om dezen te misleiden omtrent de dadelijke toetreding tot de alliantie der Mogendheden. De verovering van Parijs besliste *Joachims* houding, en deed zijn leger deszelfs veldtogt openen: doch de conventie van van den 11den April 1814 eindigde den oorlog tegen *Napoleon* en de Napolitanen trokken naar de Pausselijke markten terug, waarop *Joachim*, ten gevolge dier conventie, kon aanspraak maken. — De Huizen der *Bourbons* verklaarden zich tegen zijne erkenning als Koning van Napels. Gematigdheid en trouw hadden hem kunnen behouden: hij kende de een niet en verzaakte de andere. Hij wilde zich de zaden der omwenteling in

Joachim Murat.

Houding van den Koning van Napels *Joachim Murat.*

Frankrijk ten nutte maken, en verklaarde in Februarij 1815 bij het Oostenrijksch Kabinet zijn voornemen, om een leger in Frankrijk te zenden, waartoe hij den doortogt door Middel- en Opper-Italië begeerde. De Keizer verklaarde den 25sten en 26sten Februarij aan de Fransche en aan de Napolitaansche regering, niet te zullen gedogen, dat de rust van Opper- en Middel-Italie door den in- of doormarsch van vreemde troepen zou worden gestoord, en beval tevens eene aanzienelijke vermeerdering zijner eigene troepen in Italie. *Lodewyk XVIII* betuigde, geen zoodanig oogmerk te hebben: *Joachim* hield zijne tegenverklaring terug. — Zoodra de tijding van *Napoleons* ontsnapping van Elba te Napels kwam, riep *Joachim* den Oostenrijkschen Gezant, en betuigde zijne onveranderlijke trouw aan de alliantie der Mogendheden. Dezelfde verklaringen deed hij aan de Kabinetten van Oostenrijk en Engeland herhalen; doch hij zond tevens den Graaf *de Beaufremont* naar Frankrijk, om met *Napoleon* in verstandhouding te komen; — en naauwelijks was de tijding van het binnentrekken van *Napoleon* te Lyon bij hem bekend, of hij liet aan het Hof te Rome verklaren; ,, dat hij de zaak van *Napoleon* als de zijne beschouwde," begerende den doortogt over het Romeinsche gebied voor twee zijner krijgsdivisiën, welke echter de hoofdstad niet zouden verontrusten. De Paus protesteerde tegen de schennis van het grondgebied, verliet, gedurende dezelve plaats greep, Rome en begaf zich naar Florence. — Den 8sten April overhandigde de Napolitaansche Gevolmagtigde te Weenen eene nota aan het Kabinet, welke onder de verzekering der onveranderlijke begeerte zijns meesters, om zich nimmer van Oostenrijk af te scheiden, de aankondiging bevattede: ,, hoe Z. M. zich genoodzaakt zag, na den veranderden toestand van zaken en tot zijne eigene veiligheid, en even zeer overeenkomstig de militaire maatregelen welke alle Mogendheden noodig achtten te nemen, insgelijks eene meer uitgebreidde ontwikkeling aan

zijne legermagt te geven; welke ontwikkeling nogtans zou plaats hebben binnen de demarcatie-linie, die bij den stilstand van wapenen in 1813 voor het Napolitaansche leger bepaald was. — Inmiddels had het Napolitaansche leger de vijandelijkheden tegen de Oostenrijksche posten in de Legatiën begonnen op den 30sten Maart. — De Keizer van Oostenrijk deed aan de Napolitaansche regering, bij eene officiële nota van den 10den April verklaren, dat Hoogstdenzelve den Staat van oorlog tusschen de beide Staten beschouwde als eenen aanvang genomen hebbende, en dat hij alle verdere beslissing aan de kracht zijner wapenen overliet." — *Joachims* troepen waren den 22sten Maart gewelddadig op het Romeinsche gebied getrokken; te gelijker tijd was zijne voornaamste magt uit de Marken naar de Legatiën voortgerukt, en had hij den 30sten de Oostenrijksche troepen bij Cesena aangetast. Deze eerste aanval mogt dezelven doen terug deinsen, de Luitenant-Veldmaarschalk Baron *Bianchi*, leverde den 4den April reeds een voordeelig gevecht tegen den Koning van Napels; en de Gouverneur-Generaal *Bellegarde* deed den 5den te Milaan eene proclamatie van dezen aanhef:

Houding van den Koning van Napels *Joachim Murat*.

Europa was begonnen ter naauwernood zijne wonden te heelen, en de op het Weener Congres vergaderde Mogendheden hielden zich, in eene zeldzame overeenstemming, bezig met het vestigen van de grondslagen van eenen duurzamen vrede, wanneer eene onvoorziene gebeurtenis op nieuw alle natiën te wapen riep, welke reeds bij ondervinding de heerschzucht van eenen enkelen man kennen. In dit oogenblik van kortstondige crisis, kon Italie hopen rustig te blijven, en reeds waren er in Duitschland talrijke troepen aangekomen, om hetzelve te verdedigen. Doch de Koning van Napels heeft eindelijk het masker afgeworpen, hetwelk hem in de gevaarlijkste oogenblikken gered heeft. Zonder oorlogsverklaring, waarvan hij geene billijke beweegredenen kon aanvoeren, tegen de goede trouw der traktaten met Oostenrijk, aan hetwelk hij alleen zijn staatkundig aanzijn verschuldigd is, bedreigt hij op nieuw met zijn le-

ger de rust van het schoone Italië, en niet te vrede, den geessel des oorlogs met zich te voeren, tracht hij daarenboven alom, door het voorgeven van de Italiaansche onafhankelijkheid te beoogen, dat verwoestend vuur der Revolutie weder te ontsteken, hetwelk hem eertijds uit de duisterheid van eenen geringen stand heeft doen voorttreden, om hem tot den glans van den troon te verheffen.

Oorlog tegen *Joachim Murat.*

De troepen van den Koning van Napels rukten tegen Ferrara en vielen met geweld aan om zich van het bruggenhoofd Occhio-bello meester te maken; deze aanvallen werden wel afgeslagen, doch men vond het noodig eene afwending te maken, die met zoo gelukkig gevolg door *Bianchi* op den 10den werd volvoerd, dat de geheele vijandelijke divisie terug trok, en *Joachim* in persoon het verdriet had van eenen mislukten aanval, dien hij zelf had aangevoerd. — Hij verzogt bij eenen brief van zijnen Chef van den Staf, van den 21sten, aan den Oostenrijkschen Kommandant en Chef Baron *van Frimont*, eenen wapenstilstand, doch het antwoord was: „ dat men bevel had, om onder geen voorwendsel hoegenaamd de operatiën van het leger te verhinderen, en, dat er dus geene kwestie was van wapenstilstand." Het Napolitaansche leger verliet daarop hare stelling in den nacht van den 22sten en 23sten, en trok al vlugtende in den Kerkelijken Staat terug, zijnde derzelver moedeloosheid en verwarring zoo groot, dat zij zeven duizend man aan wegloopers en krijgsgevangenen verloor. — Den 25sten was *Bianchi* reeds in Cortona. Koning *Joachim* deed nieuwe pogingen om te onderhandelen, maar nogmaal zonder vrucht. Van dien tijd af liet de Veldmaarschalk *Bianchi* hem geenen oogenblik rust tot herstel zijner legers en belettede hem door het doen van snelle flanken-marschen, om zich in vooraf versterkte positiën op te houden. Ten gevolge van deze operatiën vereenigden zich alle de Oostenrijksche kolommen weder op den weg van Aquila en Popoli. *Mu*

rat zelf woonde eenen slag bij met den Generaal *Nugent* op den 16den Mei, na welks verlies hem slechts 8000 man overschoot, die zich weldra op bescheidenheid overgaf, gelijk ook het geheele Koningrijk Napels zich aan de Bondgenooten onderwierp, met uitzondering van Gaëta, Piscara en Ancona. Den 20sten Mei werd reeds de militaire conventie, geteekend te Casa Lanzy voor Capua, waarbij deze onderwerping aangenomen en geregeld werd; zoodat in den tijd van vijf weken de Napolitaan van den regter oever van de Po tot in het binnenste van zijn land terug gedreven, zijn leger vernield en het Koningrijk, door den Koning *Joachim* bezeten, door de Oostenrijksche troepen veroverd werd, eenen tijd zoo kort, als natuurlijker wijze voor het grootste gedeelte der troepen, bij deze overwinning gebezigd, noodig ware geweest, om aan de grenzen van dat Koningrijk te komen. Eene Engelsche vloot van acht linie-schepen en verscheiden fregatten, had zich wel even spoedig begeven naar derzelver bestemming, door den trouwloozen aanval van *Murat* aangewezen, doch was nu eerst op de hoogte van Civita Vecchia aangekomen. De operatiën in dezen veldtogt waren door de Oostenrijksche Generaals zoo wel berekend, en door de troepen met zoo veel moed en ijver uitgevoerd, dat, niettegenstaande de tallooze hinderpalen, die, bij iederen tred, zoo de engten, als de stroomen opleverden, die van de Apennynen afkwamen, en in weerwil der sterke pogingen des vijands, de oorlog met Napels nog voor de aankomst der Bondgenooten geëindigd was. De Veldmaarschalk *Bianchi* had zich inzonderheid eenen luisterlijken naam behaald in dezen veldtogt; te Brussel beroemde men zich op hem als eenen geboren Nederlander, die, voor de revolutie, Majoor was bij het regement infanterie van den Prins *de Ligne.* — Weldra kapituleerde de stad en vesting Ancona; doch *Murat* had zich te Ischia ingescheept en was aldus aan zijne vervolgers ontsnapt. Zijne vrouw begaf zich naar

Oorlog tegen *Joachim Murat.*

Ontwapening van een bataillon Sakfers.

maakt van den weerzin der Sakfers, Belgen en Hanoveranen om dienstbaar te zijn aan de zaak der Vorsten, zoo als hij ze noemde: alleen de Sakfers konden eenige aanleiding hebben gegeven tot deze ongegronde verzekering. Door het bataillon Sakfische grenadiers van de garde, te Namen in garnizoen, was in het begin van Mei eenige zwarigheid gemaakt in het afleggen van den eed aan Z. M. den Koning van Pruisfen: maar dat zelfde bataillon was terftond in tegenwoordigheid van den Pruisfifchen Divifie-Generaal *van Borstel* ontwapend. Hetzelve werd naar Thienen gezonden, zonder dat de andere Sakfifche korpfen aan die handelwijze hunner kameraden eenig deel hadden genomen. Bij gelegenheid van derzelver vertrek uit Luik had aldaar eenige oproerigheid plaats gehad, die door de Pruisfifche troepen was beteugeld. De Veldmaarfchalk *Blucher*, niet te vrede met allen onwil geftuit te hebben, zorgde tevens, dat de burgerij van Luik niet in verdenking wegens hare gevoelens kwam bij de Duitfche bondgenooten. De Graaf *de Loucey*, directeur der militaire politie, fchreef aan de Leden der Municipale Commisfie van Luik, op den 4den Mei, den volgenden brief:

De inwoners van Luik van alle opfpraak gezuiverd.

Het heiligfchennend oproer, waarvan de ingezetenen dezer ftad getuigen zijn geweest, heeft aan Duitschland een al te doorflaand bewijs van deszelfs dwaling nopens den algemeenen geest, welke het meende dat in deze ftad heerschte, gegeven, dan dat ik mij niet volijverig van de zorg zou kwijten, om aan de ftedelijke macht, als mede aan al de inwoners van Luik, mijne volkomen erkentenis te betuigen, welke de ijver, nadruk, beleid en liefde tot orde verdienen, die ieder een in het algemeen, bij die gelegenheid, heeft aan den dag gelegd, ter handhaving der openbare rust.

Ik verzoek u, Mijne Heeren! deze hulde der waarheid aan uwe medeburgers over te brengen; dezelve is de taal Zijner K. H. den Prins *Blucher von Wahlftad*, Veldmaarfchalk, Kommandant des Pruisfifchen legers; het is die van alle de officieren, die het hoofdkwartier uitmaken, en het is de mijne in het bijzonder.

Algemeene geest der Bondgenooten; maar bovenal der Belgen tegen *Napoleon*.

Geheel anders was het kenmerk van den tegenstand, die den herstelden *Napoleon* bereid werd. Dezelve teekende bij alle de bondgenooten, maar bij de Belgen vooral, de volmaaktste overeenstemming in vurige geestdrift, om Europa te bevrijden van het verderf, hetwelk op nieuw uit Frankrijk dreigde uit te gaan voor de rust en het welzijn der volkeren. Dit kenmerk springt in het oog bij de bloote opnoeming van al het gebeurde ter bestrijding van *Napoleon*, terwijl hij nog alles beproefde om, door woorden van vrijheid en vrede, geheel Europa zoo wel als Frankrijk zelf, als door eenen tooverdrank, voor hem in te nemen.

Trouw der Hanoveranen bij Mouseron.

Den 17den Mei lagen boven Mouseron, op het uiterste der grenzen, eenige Fransche jagers met twintig man infanterie in eene hinderlaag, van waar zij op een piket van zes Hanoversche huzaren en één brigadier vuurden. De brigadier beval den aftogt en loste zijne pistolen op de Franschen, waarvan er een gekwetst werd. Een der huzaren was doodelijk gewond, en bevestigde met zijn bloed de trouw der Hanoveranen.

Roem der Belgen.

De drift, waarmede de inwoners van Belgie aan de oproeping van het Gouvernement gehoorzaamden bij de verschillende lotingen voor de landmilitie, strekte even zeer ten bewijze van den goeden geest der ingezetenen, als de orde en regelmatigheid, waarmede de opschrijvingen geschiedden, ten bewijze strekten van den ijver, het beleid en de trouw der regeringen.

Het was zelfs geene bloote gehoorzaamheid en gehechtheid aan het nieuwe gouvernement, hetwelk bij de Belgen in deze dienstvaardigheid doorstraalde: neen, de geheel eigene geestdrift deed zich bij het uittrekken der opgeschrevenen in het hartelijkst gejuich hooren. *Leve Willem! leve onze Koning!* was de eenparige kreet, die de lucht deed weergalmen te Kortrijk op den 23sten Mei. Op gelijke wijze zag Thiennes haar contingent twee dagen later uittrekken; zoo ook hadden Mons en Doornik reeds vroeger wedergalmd van het *leve de Koning!* bij den uittogt hunner

burgers; terwijl 's Hertogenbosch bij het dagelijks doortrekken van talrijke transporten recruten, die hunne geestdrift uiteden met het roepen van *Oranje boven! leve de Koning der Nederlanden!* als in een bestendig vaderlandsch feest werd gehouden. — Te Brussel waren de werkzaamheden van den Militieraad op den 4den Junij volkomen geëindigd, en het laatste detachement van het arrondissement Turnhout was den 31sten Mei op marsch gegaan. — Den 11den Junij gaf nog een aantal jonge lieden te Brussel hun verlangen te kennen, om vrijwillig te dienen.

De Prins van *Oranje* en Prins *Frederik* te Ninove ingehaald.

Te Ninove werden de Prins van *Oranje* en Prins *Frederik*, van verscheiden Generaals en een talrijke staf vergezeld, op den 24sten Mei, onder het luiden van alle de klokken, ontvangen. De grootste vreugde bezielde alle de ingezetenen, die zich beijverd hadden, om hunne huizen te versieren. Eene eerewacht van de aanzienelijkste jongelingen nam den dienst waar bij de personen van HH. KK. HH. gedurende derzelver verblijf aldaar.

Eensgezindheid der hoofdbevelhebbers van de bondgenooten.

En wat de hartelijke eensgezindheid der hoofdbevelhebbers van de legers der bondgenooten betreft, daarvan zag Brussel den 28sten Mei een bemoedigend tooneel, wanneer de Hertog *van Wellington* een luisterrijk feest gaf, bij gelegenheid van de aankomst van den Veldmaarschalk *Blucher*, die den volgenden morgen, vergezeld van den Prins van *Oranje*, mitsgaders een groot aantal Generaals en opper-officieren, naar Grammont vertrokken, om eene revue te houden over een korps Engelsche kavallerie, verscheidene duizenden sterk, op den weg van Grammont naar Ninove, welke revue de Generaal *Hill*, Lord *Bredfort* en een groot aantal opper-officieren van verschillende natiën bijwoonde.

Houding der geestelijkheid in de zuidelijke departe-

Eindelijk deden zich ook de hoofden der geestelijkheid in Belgie in deze dagen hooren in eenen geest, die den menschkundigen geenen twijfel overliet aan het algemeene gevoelen in de zuidelijke departementen des rijks. Den 14den April

hadden reeds de Vicarisfen-Generaal van het aartsbisdom van Mechelen aan de geestelijkheid en gelovigen van hun bisdom bij mandement bevolen, dat, in iedere plegtige mis, bij de gewone gebeden ook die voor den oorlogstijd gevoegd zouden worden, en dat bij het einde der mis de litaniën der H. Maagd gelezen zouden worden, wordende bovendien bij iedere falut, het gebed voor Z. Heil. gevolgd van dat voor den oorlogstijd. „ Wij zeggen u niets, zeer geliefde Broeders, (was daarbij hunne vermaning) dan hetgeen de liefde tot den Godsdienst en het Vaderland u voorfchrijft, en hetgeen Z. M. onze goede Koning verlangt, wiens welwillendheid te verdienen van zoo veel aanbelang voor u is, ten einde Hoogstdezelve de belofte volvoere, welke hij zich verwaardigd heeft u te doen, van onzen heiligen godsdienst te eeren en te befchermen (1)." — In den geest van dit Mandement fchreef ook de Heer *Hirn*, Bisfchop van Doornik, eenen herderlijken brief aan de Pastoors en Rectoren van zijn Bisdom. — Ook de Prins *de Broglio*, Bisfchop van Gent, vaardigde een Mandement uit aan de geestelijkheid van zijn Bisdom: „ om door algemeene en vurige gebeden, de Goddelijke befcherming af te fmeeken over het groote Bondgenootfchap van Europa tegen deszelfs onderdrukker." Het flot van zijn Mandement luidde aldus: „ en gij, jonge krijgslieden, die door onzen doorluchtigen Monarch tot de verdediging van ons vaderland geroepen wordt, zoekt door uw gedrag den goddelijken zegen over uwe wapenen af te troonen; dat de godsvrucht onder u nooit voor den moed onderdoe. Er is mogelijk geen toeftand in de rolle der gefchiedenis, welke met dien kan vergeleken worden, waarin wij ons thans bevinden. *Nu is de hoogmoed gevestigd en de kastijding, en nu is de tijd der verwoesting en des grimmigen toorns; nu dan mijne kinderen, ijvert voor*

menten des rijks.

(1) Het geheele Mandement is in de *Nederl. Staatscour.* 1815. n°. 100.

de wet, opdat de God der legerfcharen uw edel vuur onderfteune, en wij allen eens mogen zeggen: *geloofd zij de Heer uwe God, die in uwe handen gegeven heeft de geman, die tegen den Koning hunnen Heer opgeftaan zijn.*" — Ook was het op den 25ften Mei, dat men in de hoofdkerk te Luik een *Te Deum* zong, tot dankzegging wegens de vereeniging met de Nederlanden; welke plegtigheid den vorigen dag, door het gelui van alle de klokken, was aangekondigd; gelijk hetzelve ook dien ganfchen dag duurde.

Had zich *Napoleon* dus vermetel en onbefcheiden laten hooren op den 14den Junij, de dagen waren genaderd, die hem tot een fchandelijk zwijgen zouden brengen, na zijn ontijdig en ongegrond gezwets op het geduchtst te hebben gelogenftraft. Nu ftonden daden te fpreken, die zijne woorden befpotlijk zouden maken, en hem even fnel van zijnen troon flaan, als hij dien listig befprongen had (1).

Legermagt en ftelling der Bondgenooten. Twee groote legers waren naar de Nederlanden zamen getrokken. Het eene onder het opperbevel van den Hertog *van Wellington*, het andere onder dat van Prins *Blucher.* Het eerfte beftond, behalve uit Engelfche, Schotfche en Handverfche regementen, ook voor een belangrijk gedeelte uit Nederlandfche, Brunswijkfche en Nasfaufche korpfen, en had deszelfs kantonnementen langs eene linie van de zee af tot aan den grooten ftraatweg op Brusfel, hetwelk nevens Sottechem, Ninove, Enghien, Braine le Comte en

(1) Behalve de officieele berigten en rapporten in de Nederlandfche Staatscourant, bedienen wij ons bij de volgende verhalen voornamelijk van het voortreflijk werk van *Scheltema, de laatfte veldtogt van Napoleon Buonaparte*; van het Engelfche werk *The Battle of Waterloo – by a near Obferver*; van de Franfche *Relation fidèle et detailliée de la dernière Campagne de Buonaparte par un Temoin oculaire*, in 1815 reeds vertaald uitgegeven in 's Gravenhage; alsmede van dat van *A. de Beauchamp, Histoire des Campagnes de 1814 et 1815, feconde partie.*

Nivelles, de hoofd- en verzamelingspunten waren. De linker vleugel floot zich aan het tweede leger, hetwelk in vier korpsen verdeeld onder de Luitenants-Generaal *von Pirch*, en *van Thieleman*, de Generaals Graaf *Bulow van Dennewitz* en *Kleyst Mollendorf*, zijne punten van vereeniging had in Fleurus, Namen, Ciney en Hannut, terwijl nog een vijfde korps, schoon het eerste in rang, onder bevel van den Luitenant-Generaal *von Ziethen*, aan de overzijde der Sambre, tusschen Charleroy en Thuin te veld lag. Het moeijelijke der foeragering en de onzekerheid omtrent des vijands toeleg hadden de kantonnementen zoo ver doen uitstrekken: zelfs had de Hertog *van Wellington*, om de eerste reden, zijne kavallerie achter de Dender moeten plaatsen.

Affcheiding der legerkorpsen.

Van deze omstandigheid wilde *Napoleon* zich bedienen, door twee aanvallen tevens, van wier uitslag hij zich de afnijding der beide legers en den vrijen doortogt naar Brussel voor het zijne voorstelde.

Napoleon wil ze afsnijden.

Op den 13den en 14den Junij vernam men zijn vertrek uit Parijs, en zijn voornemen tevens, om reeds op den 15den voort te rukken met zijn leger. Deszelfs vereeniging bij Beaumont had ten gevolge, dat terstond de vereischte bevelen gegeven werden, om de magt der Bondgenooten meer bijeen te brengen, waarop het westelijke leger naar Ath en Nivelles, en het oostelijke naar de vlakte van Fleurus moest trekken.

Zamentrekking der Bondgenooten.

Buonaparte, zich aan het hoofd van zijn leger te Beaumont geplaatst hebbende, deed in den laten avond of voornacht van den 14den hetzelve opbreken, en met het aanbreken van den volgenden morgen, omtrent drie uren, begonnen reeds zijne vijandelijkheden. Zijn tweede korps, onder bevel van den Generaal *Reille*, tastede de voorposten der Pruissen, tot het korps van den Generaal *von Ziethen* behoorende en zich van Lobbes tot Jamignou uitstrekkende, te Thuin aan. Aldaar lag een bataillon landweer, hetwelk meerendeels werd nedergesabeld: de overgeblevenen

Buonaparte tast de Pruissen op den 15den Junij aan.

werden door de Franschen met kracht vervolgd en door het bosch tot op Marchiennes gedreven, alwaar zij eenigen steun in ruiterij en voetvolk vonden, doch zich slechts één uur staande hielden op den weg naar Montigny le Tigneux, en daarna op Jumet trokken. De andere Pruissische korpsen, aan de overzijde der Sambre gelegerd en door het geschut te Thuin gewekt, waren op Charleroy terug getrokken, hebbende met dezen slechts schermutzelingen plaats gehad, waarbij een Fransch Generaal *le Tort* gesneuveld was.

Doortogt der Franschen te Charleroy.

Te Charleroy, het hoofdkwartier van *von Ziethen*, was daags te voren door eenen overlooper de tijding gekomen van den aanstaanden aantogt des vijands, aan welke men eerst geen geloof sloeg, doch die, met den avond reeds, al wat van bijzonder aanbelang was, had doen inpakken om den volgenden dag te worden verzonden. Omtrent drie uren in den morgen hoorde men er de alarmschoten, en kreeg het krijgsvolk last om zich marschvaardig te maken. Om zes uren werden de posten uitgezet en begon men de poort naar Marchiennes te stoppen; doch *von Ziethen* zelf omtrent zeven uren eene verkenning gedaan en vernomen hebbende, hetgeen naderhand bleek misleidend geweest te zijn, dat de Maarschalk *Grouchy* met den regter vleugel van het Fransche leger de Sambre bij Chatelet zoude overtrekken, vond zich, ten einde niet afgesneden te worden van Fleurus, genoodzaakt Charleroy te verlaten. Omstreeks negen uren hoorde men aldaar het muskettenvuur aan den bergkant naar Marchiennes, en tevens aan de zijden van Couillet en Marcinel, alwaar de Pruissische zwarte husaren door de Fransche scherpschutters waren overvallen. De Pruissische infanterie, welke daar omstreeks stond, eene groote Fransche magt op het lijf gekregen hebbende, week al vurende en bereikte de brug van Charleroy, welke men dacht te stoppen, zijnde de tijd tot het afbreken te kort: doch weldra zag men de Franschen en hoorde men hun ge-

schreeuw *vive l'Empereur! vive le pere violette* (1)! *vive le caporal de l'isle d'Elba!* — Tegen tien uren kwamen de eerste Franschen over de brug, weinig in getal, maar dol in overmoed, elkanderen aanvallende, kwetzende en dood slaande, om de eersten binnen te zijn. Omtrent den middag begon de intogt van het leger, die tot negen uren in den avond duurde. *Napoleon* was aan het hoofd, scheen welgemoed en gedroeg zich, als ware hij bij eigen volk gekomen, zijnde ongewoon beleefd jegens de inwoners, en houdende eene strenge krijgstucht. Het leger met ongelooflijke snelheid doorgetrokken zijnde, hield stand buiten de Brusselsche poort, alwaar *Napoleon* zelf er de revue over hield. Na den wapenschouw keerde hij in de stad terug, en nam zijn verblijf in het huis, door den Generaal *von Ziethen* verlaten, bij de weduwe *Puissant*. Hij vertoefde er tot den volgenden morgen te tien uren, na bevel te hebben gegeven, dat alles tot het vertrek in den vroegen morgen moest gereed zijn. Het leger brak op, zoodra *Napoleon* bij hetzelve kwam. De vijfde en zesde korpsen, het eerste uit de garde bestaande, het laatste onder den Graaf *van Lobau* (*Mouton*), hadden dien nacht te veld gelegen voor Marcinel, buiten de benedenstad, en stonden nu gereed om door te trekken, hetwelk dan ook geschiedde. Na een weinig rustens volgden ook dezen het leger, hetwelk naar Fleurus was getrokken, alwaar de Generaal *von Ziethen*, na een hevig gevecht, zijne stelling behield.

De Veldmaarschalk *Blucher* den aantogt der Franschen hebbende vernomen, had zijne magt meer bijeen getrokken, zijn hoofdkwartier te Sombref genomen en zijne linie uitgebreid langs de beek Ligny of de Ligne, met het voornemen om den vijand zoo spoedig mogelijk slag te leveren.

Stelling van *Blucher.*

Zijn renbode aan den Hertog *van Wellington*

(1) De violetkleur en de viooltjes waren de leus geweest zijner zamengezworenen.

Boodschap van *Blucher* aan *Wellington*.

was des avonds te Brusfel aangekomen, en had den Hertog aangetroffen, zittende met eenige officieren onder het nageregt van den maaltijd. Deszelfs boodfchap was, dat de vijandelijkheden waren begonnen. Zulks fcheen echter befchouwd te moeten worden als een bloot gevecht aan de buitenposten, hetgeen niet verder zou gaan, alhoewel het een voorfpel zijn mogt van ernstiger aanval. Ook was het gevoelen der krijgskundigften te Brusfel, dat 's vijands oogmerk zou zijn, door een valsch alarm de bondgenooten hunne voornaamfte krijgsmagt derwaarts te doen vereenigen, ten einde eenen voordeeligen aanval op eenig ander punt te doen, en dat vooral Brusfel en het Engelfche leger het doel van zijne bewegingen zouden zijn. De troepen kregen bevel, om zich marschvaardig te houden, doch wachteden dit nog zoo fpoedig niet, en voor eenige uren was alles in volflagene rust: maar na middernacht werd geheel Brusfel uit den flaap gewekt door het getrom en trompettengefchal. Er was een tweede renbode van *Blucher* aangekomen, en tevens de Prins van Oranje in eigen perfoon met het berigt aan *Wellington* wegens den ganfchen dag. Daar er naauwelijks één huis in Brusfel zonder inkwartiering was, kwam alles in rep en roer. De regementen formeerden zich en trokken geregeld uit, en des morgens ten acht uren was reeds de ftad van alle krijgslieden ontruimd (1).

(1) Volgens *Beauchamp* bevond zich de Hertog van *Wellington* op een bal, door de Hertoginne *de Richemont* ter zijner eere gegeven, toen hij den eerften renbode van Prins *Blucher* ontving, en antwoordde terftond: „dat hij eene fterke divifie van de Engelfche armée en de geheele referve deed opmarfcheren, om hem te onderfteunen." — Ook zou hij, door den aanval van *Napoleon* verrast, gezegd hebben: „wanneer andere Generaals eene fout hebben, is hun leger verloren, en zijn zij zeker van hunne nederlaag: maar als ik mij in gevaar bevinde, is mijn behoud in mijn leger." — pag. 264—266. Dit berigt is in zoo ver ongegrond, als de eerfte renbode des avonds reeds den Hertog had aangetroffen on-

De Prins van Oranje, onder wiens bevel het korps stond van het vereenigd Engelsch-Nederlandsch leger, had op het eerste berigt van den aanval der Franschen orders gegeven tot de noodige schikkingen voor dit geheele korps. Ook had het voorgevallene aan de zijde der Pruissen, reeds den 15den des avonds ten vijf ure, ten gevolge, dat de korpsen van *d'Erlon* en *Reille*, die bij Marchiennes over de Sambre gegaan waren, en nu den linker vleugel der vijandelijke armée uitmaakten, onder het bevel van den Maarschalk *Ney*, dezen zelfden dag bij het leger aangekomen, eenen aanval deden bij het dorp Frasnes, hetwelk door het bataillon Oranje-Nassau met eene batterij rijdende artillerie, onder bevel van den Prins van Saxen-Weimar, was bezet. Deze troepen sloegen den aanval dapper af, doch verloren veel volks, wijl de vijandelijke scherpschutters zich in het dorp hadden geworpen. Onbekend met 's vijands magt en zich meer dan éénen weg van onderstand willende open houden, trokken zij al vechtende terug, tot op den straatweg van Nivelles naar Namen, bij het punt waar dezelve wordt doorsneden door dien van Brussel naar Charleroy. Aan dezen kruisweg staat eene landhoeve, een herberg en nog eenige gebouwen, welk gehuchtje den naam draagt van *les Quatre-bras*. Hier stelden onze troepen zich in eene linie, die zich ter regter zijde uitstrekte tot het bosch van Bossu, terwijl hun geschut op den straatweg stond; en hoe verwoed hier nu ook aangevallen door de Fransche ruiters en soldaten, bleven zij in Slag van Quatre-bras.

der het nageregt van zijnen maaltijd; — en van het bal, waarover veel gesproken is, als of met hetzelve allerlei vreemde oogmerken hadden in verband gestaan, zegt *Scheltema*: „er is zoo min zweem voor de waarheid van de hierover verspreide berigten, als dat hetzelve eenigen invloed heeft gehad op het gedrag der Bevelhebbers. Niemand hunner is er om in Brussel gebleven." bl. 153. van de bijlagen.

Slag van Quatre-bras.

in bezit hunner positie, nemende de schermutseling op dit hoogst belangrijk en daarvoor al vroeg erkend punt, des avonds ten acht uren een einde. Van dezen aanval verwittigd, had de Prins van Oranje terstond bevel gegeven aan de derde divisie, alsmede aan de kavallerie en aan twee Engelsche divisiën, om naar Nivelles te marscheren, en aan de tweede divisie om de stelling bij Quatre-bras te handhaven. Er had echter maar een gedeelte van de tweede divisie zich dadelijk derwaarts kunnen begeven, daar de brigade, onder de orders van den Generaal-Majoor *van Byland**, niet eerder van Nivelles kon marscheren, dan dat men de aankomst der andere divisiën te Nivelles konde te gemoet zien (1).

De voordeelen van *Buonaparte*, op den 15den Junij, bestonden in omtrent duizend krijgsgevangenen, den overtogt over de Sambre en het bezit van Charleroy, maar bovenal in den invloed van dat alles op den geest van zijne krijgsbenden, waartoe hij opzettelijk zijne krijgsgevangenen bij kleine partijen liet heen en weder trekkên bij de achterhoede langs, waar alles wedergalmde van *leve de Keizer!* — Dezelfde kreet had hij de zijnen doen verwachten van de nieuwe onderdanen van den Koning der Nederlanden, die hem als hunnen verlosser, naar zijn voorgeven, reikhalzend zouden hebben te gemoet gezien: maar dezen ontvingen de Franschen, volgens het berigt van den Franschen ooggetuigen zelven, slechts als overwinnaars, wier goedwilligheid zij behoefden; en derzelver zwakke toejuiching scheen te zeggen: „wij willen wel Franschen worden, indien uwe bajonetten aan wetten gehoorzamen;" en hoewel het krijgsvolk een onbepaald vertrouwen in dit veeleer weêrloos, dan hartelijk, voorkomen stelde, gedroeg hetzelve zich, zegt die ooggetuigen, als tegen verklaarde vijanden; plundering en vernieling kenmerk-

(1) Rapport van den Prins van Oranje, Amsterd. Cour. 1815. n°. 143. en *Scheltema*, bl. 90.

merkte den togt. Zoodra de Franschen slechts eenen oogenblik stand hielden in den omtrek van een dorp, verspreidden zij zich als een stroom door de woningen, en verdween in het zelfde oogenblik al, wat van drank, spijs, goed, linnen, klederen of andere gereede middelen voorhanden was. Een dorp, waarin het krijgsvolk gelegen had, vertoonde des anderen daags niets dan puinhoopen, met vernield huisraad vermengd. Het rijkste gewas op de omliggende velden scheen als door den hagel verslagen, en de plekken van het nachtverblijf in het open veld, te midden van koorn en weilanden, waren door de nachtvuren, als door den blikzem, gezengd. Losbandigheid en stoutheid der Fransche benden.

De Franschen beloofden zich het beslissendst voordeel voor den geheelen veldtogt van dezen welgelukten aanval door hunnen veldheer. Het leger der bondgenooten scheen hun verrast en buiten staat om zich te vereenigen. *Wellington* zelf was, in hun oog, overvallen (1) en verijdeld in alle Vertrouwen bij het Fransche krijgsvolk.

(1) In de *Monthly review* van September 1816 zegt de verslaggever van een werk, getiteld *The Battle of Waterloo, containing the series of accounts, published by authority British and Foreign, with circumstantial details relative to the battle, from a variety of authentic and original sources, with relative official documents, forming an historical record of the operations in the Campaign of the Netherlands, by a near observer:* „ het is vrij algemeen bekend en zelfs onder de bewonderaars van den Hertog van *Wellington*, dat deze zelf erkend heeft, verrast geweest te zijn. Ja, men gaat zoo ver, om ter zijner verschooning de schuld daarvan op *Fouché* te leggen, die, gelijk ten sterkste verzekerd wordt, eene vrouw met een naauwkeurig plan van *Buonaparte's* veldtogt naar de frontiéren gezonden had, doch met dit beleid, dat hare aankomst in het Engelsche hoofdkwartier, niet eerder dan na den slag van Quatre-Bras, moest invallen. Er is geen twijfel aan, vervolgt hij, dat, bij den slag van Quatre-Bras onze troepen zich in een geheel onbereiden toestand bevonden. Iets, zegt hij, hetwelk echter niet zeer ter gisping moet strekken van een Generaal, die zoo

zijne ontwerpen. Hun vertrouwen op *Buonaparte* was onbegrensd, zijne wel doordachte en wel geslaagde maatregelen zouden, naar hun denkbeeld, de Engelschen spoedig naar hunne schepen drijven, en geheel Belgie in massa doen opstaan, om zich onder hunne adelaars te scharen.

Toeleg van *Napoleon*.

Napoleon zelf had geen ander oogmerk, dan de Bondgenooten buiten gemeenschap te houden, ze ter wederszijde te slaan, en tusschen hen door op Brussel voort te rukken. Dit moest den 16den Junij worden volvoerd. Zijn linker vleugel, uit het eerste en tweede legerkorps bestaande met vier korpsen kavallerie, zou onder het bevel van den Maarschalk *Ney* de operatiën tegen het Engelsch-Nederlandsch leger vervolgen. Zijn derde, vierde en zesde korps, de reserve, en eene talrijke kavallerie, te zamen de massa van zijn leger uitmakende, hadden zich op Fleurus gerigt. Hij zelf, in den voormiddag aldaar aangekomen, maakte terstond schikkingen om het Pruisisch leger aan te vallen, en begaf zich naar een molen ten noorden van Fleurus, van waar hij den stand der Pruissen kon gadeslaan, zijnde vergezeld van den Maarschalk *Soult*, Hertog van *Dalmatie*, en Majoor-Generaal van het leger.

Slag tegen de Pruissen bij Ligny op den 16den Junij.

Het Pruisisch leger stond op de hoogte tusschen Brie en Sombref, en strekte zich over Sombref uit, houdende de dorpen Ligny en St. Amand sterk in het front bezet. Er waren echter slechts drie korpsen van het leger verzameld,

dikwijls hij het geheele kommando had, altijd zeer beroemd geweest is, van omtrent alles zeer juist onderrigt te zijn. — De grootste oorzaak dier verrassing, zou, volgens hem, gezogt moeten worden in het nog jeugdige ongeduld en de al te groote drift van den grijzen *Blucher*, die naar niets sterker verlangde, dan om met de onderdrukkers van zijn vaderland aan den slag te komen, en in Vlaanderen op dezelfde wijs te strijden, als hij in Champagne gedaan had, zonder zich veel tijd te vergunnen, om gemeenschappelijk met zijne geallieerden te handelen." — Zie hierover het periodiek werk *de Herkaauwer* D. III. n°. 3. bl. 145.

zijnde het vierde, dat tusschen Luik en Hanut had gestaan in zijne bewegingen vertraagd en nog niet aangekomen. Daar men hetzelve evenwel verwachtede, en men wist, dat *Wellington* reeds eene sterke divisie van zijn leger, mitsgaders alle zijne bij Brussel staande reserven, deed aanrukken, besloot *Blucher*, den slag onverwijld aan te vangen. — Dezelve begon te drie uren nadenmiddag met 80,000 man tegen eenen vijand, die meer dan 130,000 man aanvoerde. Het dorp St. Amand werd door den vijand het eerst aangegrepen en na hevigen tegenstand overmeesterd. Daarna wendde hij zich tegen Ligny, een groot, sterk gebouwd, dorp langs de beek de Ligne. Aldaar had een gevecht plaats, behoorende tot de hardnekkigsten, die ooit zijn geleverd. Hetzelve duurde vijf uren lang in het dorp zelve en bewoog zich slechts met kleine tusschenruimten voor of achterwaarts. Onophoudelijk rukten er wederzijds versche troepen aan, hebbende elk achter dat gedeelte van het dorp, welk door hem bezet was, groote massa's infanterie geplaatst, die het gevecht onafgebroken naderden en op hare beurt onophoudelijk van achteren aangevuld werden. Ook werd van de, aan deze en gene zijde liggende, hoogten het vuur van bijna 200 stukken geschut der beide legers tegen het dorp gerigt, hetwelk op verscheidene plaatsen te gelijk in brand geraakte. Het gevecht had zich allengs tot de geheele linie uitgestrekt, want ook tegen het derde legerkorps bij Sombref had de vijand troepen geplaatst; en *Blucher* zelf had een bataillon aangevoerd, waarmede hij St. Amand weder aan de Franschen had ontrukt en eenige hoogten hernomen, die door de Pruissen reeds waren verlaten. Ondertusschen bleef Ligny het punt van beslissing, en werd de Veldmaarschalk verhinderd met den regtervleugel een aanval te doen, bij het berigt, dat de Engelsche divisie, door een Fransch legerkorps aangevallen, zich niet dan bezwarelijk had kunnen handhaven in hare positie bij Quatre-Bras, terwijl ook het vierde Pruissische legerkorps achter bleef.

Slag tegen de Pruissen bij Ligny op den 16den Junij.

Slag tegen de Pruisfen bij Ligny op den 16 Junij.

Men was alzoo verpligt, zonder eenigen onderstand, aan eene groote overmagt wederstand te bieden. Dit gefchiedde met onverminderde hardnekkigheid. De foldaten vochten wederzijds, als of elk in zijne partij den bitterften eigen vijand voor zich had. De Franfchen wilden geen kwartier geven, en de Pruisfen hadden aan hen, met name aan die van de garde, den dood gezworen. De avond viel, alle uitzigt op hulp verdween, alle divifiën waren in het gevecht of hadden gevochten. Eene divifie Franfche infanterie, onder begunftiging der fchemering, in ftilte het dorp omgetrokken, viel nu de achterhoede aan, terwijl eenige regementen kurasfiers van voren doordrongen. Deze verrasfende aanval des vijands was beflisfende; de, achter Ligny geposteerde, infanterie zag zich tot den aftogt genoodzaakt, zonder zich evenwel in verwarring te laten brengen, fchoon de donker alle vrees vergrootede en de omfingeling volkomen was. In masfa geplaatst floeg zij alle aanvallen der vijandelijke kavallerie koelbloedig af en trok rustig naar de hoogte terug, van waar de aftogt naar Tillij langzaam werd voortgezet. Aan den regtervleugel, alwaar de korpfen van *Thieleman* en *Lobau* tegen over elkander ftonden, en werwaarts de Maarfchalk *Grouchy* met de kavallerie was getrokken, werd inmiddels met minder geweld gevochten, fchoon er velen aan weerszijde fneuvelden door de fcherpfchutters in het dorp Tongrines, die elkander beurtelings verjoegen. Het oogmerk van *Grouchy* fcheen, dezen vleugel flechts bezig te houden, om ze van den anderen af te fnijden: doch dezelve, dit gewaar wordende, volgde de achterwaardfche beweging van het voornaamfte korps des legers, en trok al vechtende en zonder verwarring langs den weg naar Gembloux terug, alwaar nu de Generaal *Bulow* met het zoo lang gewenschte vierde korps was aangekomen, hetwelk de vrees voor de vervolging van den vijand verminderde.

Buonaparte vond niet goed zijn voordeel van dien dag onmiddellijk te vervolgen, daarin door

den donker van den nacht en de afmatting van den dag weerhouden; hij vergenoegde zich bezit te nemen van alle de verlaten Pruisfische posten, en ten tien uren hield het vuren langs de geheele linie op.

De flag was alzoo verloren voor de Pruisfen, maar de moed behouden; en de Veldmaarfchalk zelf als wonderdadig bewaard in het doodelijkst gevaar. Een aanval der kavallerie, waarbij hij zelf aan de fpits ftaat, mislukt; terwijl de vijandelijke ruiterij met fnelheid vervolgt, wordt het paard van *Blucher* met eenen kogel getroffen; het fchot wederhoudt het niet in zijnen loop; de fmart der wonde drijft het hoe langer hoe heviger tot ftuipachtige fprongen, tot dat het dood nederftort; de Veldmaarfchalk ligt, door den geweldigen val bedwelmd, onder het paard; de vijandelijke curasfiers zetten hunne vervolging voort en rijden *Blucher* voorbij, die niemand dan eenen Adjudant, den Majoor Graaf *van Nostitz* bij zich heeft. Deze, van zijn eigen paard gefprongen, wil in zijn lot deelen; de Franfchen worden op dit tijdftip terug geflagen en rennen hen andermaal voorbij, waarna men den Veldmaarfchalk met moeite van onder zijn paard weghaalt, doch die terftond dat van eenen dragonder beftijgt.

Gerucht wegens de voordeelen der Franfchen.

Eenige bloodaards, die den ftrijd waren ontloopen, en een groot deel van den legertros, die bij den aftogt was gevlugt, verfpreidden allerwegen het gerucht, dat alles verloren en de vijand nabij was. Inzonderheid vervulden zij Maastricht en Luik met ijdelen fchrik, die nogtans ten bewijze kon ftrekken, hoe ongegrond het voorgeven van *Buonaparte* was, als of hij reikhalzend werd te gemoet gezien door de Belgen en Luikenaars, vooral daar die fchrik geen opftand of aanval hoegenaamd ergens ten gevolge had. *Buonaparte* zelf liet de tijding van zijne overwinning te Parijs verkondigen door honderd kanonfchoten, in den morgen van den 18den, doch zonder het uitgeven van eenig bulletin. De bijzondere berigten echter deden aldaar denken, dat men in lan-

gen tijd niet meer van de Pruisfen zou hooren, indien zij zich al konden herstellen. In het Franfche legerberigt, later opgemaakt, werd gezegd dat de Generaal *Lutzow* was gevangen gemaakt; en werd het verlies der Pruisfen op 15,000 man berekend, dat der Franfchen op 3000 begroot; terwijl de verovering bestond in 40 ftukken geschut (1).

Hervatte aanval op Quatre-bras op den 16den Junij.

De hooge aangelegenheid van de positie bij Quatre-Bras, voor de vereeniging van de magt der Bondgenooten en voor den doortogt der Franfchen op Brussel, had den Maarfchalk *Ney*, gelijktijdig met den aanval op de Pruisfen bij Ligny door *Grouchy*, op den 16den Junij den ftrijd tegen onze troepen aldaar doen hervatten, die den vorigen avond was afgebroken, doch die, toen flechts eene fchermutzeling geweest zijnde, nu het gansche beleid van eenen geregelden flag waardig werd gekeurd.

Rusteloo-ze werkzaamheid en fchrander beleid van den Prins van *Oranje*.

De Prins van *Oranje*, wiens hoofdkwartier was te Braine le Comte, had zich geene rust vergund, om in het behoud der hoogstbelangrijke ftelling bij den kruisweg te voorzien. Zich in perfoon naar Brussel begeven hebbende, om met den Hertog van *Wellington* te fpreken, was hij des nachts ten twee uren weder terug gekeerd in zijn hoofdkwartier en vernam aldaar, dat alles bij Quatre-Bras in ftilftand was. Te drie uren in den morgenftond had reeds de uittogt uit Braine le Comte plaats en zag de Prins de divifie van den Generaal *Alten* buiten de ftad voor zich defileren; ook ontvingen de divifiën kavallerie te Haine St. Pierre en die van den Generaal *Chassé* te Fay bevel, om op Nivelles aan te rukken. De Prins zelf kwam ten zes uren aan den kruisweg en vond er de troepen alreeds in flagorde, meerendeels voor-

(1) Het Pruisfifche legerberigt vindt men in de *Buitengewone Nederl. Staatse.* 1815. n°. 7. het Franfche in de *Nederl. Staatse* 1815 n°. 153. — Beide zijn al zeer overeenftemmende. Het Pruisfifche zou door den Generaal *Gneisenau* gefteld zijn. — *Scheltema* bl. 89.

waarts aan de regterzijde van den straatweg. Aldaar stond de batterij van den Kapitein *Bijleveld*; aan de linkerzijde waren de veldontdekkers (*eclaireurs*). Ruim drie duizend en vijfhonderd man zonder ruiterij, behalve een vijftigtal Pruisische ruiters, die van hunne korpsen waren afgedwaald, maakten de geheele magt uit, schoon zich eenige guides en ordonnances der stafofficieren bij dezelve bevonden. De onbeduidendheid van deze magt tegen eenen geduchten vijand deed den Prins zijnen Kwartiermeester-Generaal, den Generaal Majoor *de Constant Rebecque* en eenigen zijner Adjudanten afzenden, om den aanmarsch van troepen te regelen en te verhaasten, terwijl zijne schranderheid den vijand wist te misleiden door de vijftig ruiters van verschillende montering nu hier dan daar te laten zien, welke krijgslist den vijand waarlijk deed gelooven, dat onze magt veel grooter was, te meer daar het bosch van Bossu hem voor hinderlagen deed vreezen; ook bleef de aankomst van troepen door dit bosch voor zijn oog verborgen, en zag zich alzoo de ervaren krijgsman *Ney* door den jongen held volkomen misleid.

De Hertog van Wellington keurt de maatregelen van den Prins goed.

De Hertog *van Wellington* had zelf Brussel in den morgenstond verlaten, na te hebben bevolen, dat het geheele leger moest opbreken. Hij kwam ten tien uren bij Quatre-Bras, onderhield zich lang met den Prins van *Oranje*, keurde alles goed, gaf nieuwe bevelen en begaf zich daarop naar Ligny, ten einde er de positiën der Pruissen in oogenschouw te nemen en met den Veldmaarschalk *Blucher* of den Graaf *van Gneisenau* verdere afspraak te nemen.

Roemruchtige en belangrijke slag bij Quatre bras op den 16den Junij.

De Maarschalk *Ney* was met twee divisiën van het tweede korps, gevolgd van eene geduchte artillerie, in den vroegen morgen opgetrokken tegen de positie van Quatre-Bras. Reeds ten vijf uren hoorde men het vuren der scherpschutters. *Ney* had de vlakte voor Frasnes bezet; zijne artillerie stond in eene batterij gesteld op eene hoogte aan zijnen regtervleugel; hij zelf hield zich met zijne

Roemruchtige en belangrijke slag bij Quatre Bras op 16 Junij.

Stafofficieren op eene andere hoogte, van waar hij het terrein kon overzien. Zijn hoofdkwartier was in het het huis, waar zich *Jerome Buonaparte* bevond, de hoeve van *Reveleer*. Het vuren ving aan en werd, doch zonder eenig gevolg, van weerszijde tot op den middag onderhouden, wanneer het voor eenigen tijd geheel ophield. Dit kwam den onzen wel, die nu eenig voedsel konden gebruiken en inmiddels de versterking van alle kanten zagen aanrukken, zijnde de brigade van *Byland* reeds aangekomen en in de linie gebragt. Om één uur werd de kanonnade hervat. Tegen twee uren was de aanval, vooral door de kavallerie, veel heviger. *Ney* liet eenige bataillons naar den kant van Recres rukken, doch men vreesde van daar geene overvleugeling, wijl een voornaam deel van den aanrukkenden onderstand over Nivelles kwam. De woede van den aanval was ontzettend, doch de dapperheid van den tegenweer onbezweken: de vijandelijke lansiers vermogten niets tegen onze infanterie. Ontwikkelde de vijand telkens meerdere magt, gestadig kwamen voor de onzen nieuwe troepen aan, die terstond op de geschiktste plaats in werking werden gebragt. Somtijds beproefden de Franschen de Belgische of Hollandsche regementen toe te roepen: ,, Brave Belgen of Hollanders komt tot ons over! Onze groote Keizer belooft u roem en eer!" maar, de kreet ,, van Oranje boven! leve de Koning!" verdoofde de stem der verleiding, en kogels stopten den mond der verraders van hunnen eigen Koning. Om half vier was het gevecht algemeen, vooral op den straatweg voor de hoeve Gemioncourt. Tegen vier uren kwam de Generaal-Majoor *van Merlen* met eene brigade ligte ruiterij, doch, door den vijand ontdekt, zag hij zich met zoo veel schroot en kogels begroet, dat hij eene veilige stelling achter eenen uitspringenden hoek van het bosch moest zoeken. Het vuur van den vijand werd heviger en naderde; er werd door de onzen grond verloren. De Prins van *Oranje* deed nu de troepen meer naar den

straatweg naderen en legde veel voetvolk in het bosch, terwijl hij zelf zich op de gevarelijkste punten bleef vertoonen, en eenen ieder meer voor zijn, dan voor eigen, leven deed vreezen. Het vijfde bataillon landmilitie leed het meest op den straatweg bij de landhoeve; er was zelfs gevaar van verwarring, doch de mannentaal van hunnen Chef, den Luitenant-Kolonel *Westenberg*, en de tegenwoordigheid van den Prins, die, zelf vooruit snellende, met den hoed in de hand het pad der eere aanwees, herstelde de wanorde. Het gevecht tegen de Fransche kavallerie was nu woedend, doch kwam wederzijds even duur te staan. Het vijfde bataillon moest daarvan eenen herhaalden aanval verduren. Bij dit gevecht verwierven tevens het bataillon Nederlandsche jagers, aangevoerd door den Luitenant-Kolonel *Groenenbosch*, die zelf gewond werd, en het bataillon van linie onder bevel van den Luitenant-Kolonel *van der Sande* zeer veel roems. De Prins zelf kwam daarbij in geen gering gevaar, zijnde, door heldenmoed te ver gedreven, daar hem het hoog belang dezer positie steeds voor den geest was, eenmaal in het midden der vijanden geraakt, waaruit hij zijn behoud aan de eenvoudigheid zijner kleeding, die geene opmerking trok, te danken had. Hij kwam gelukkig op het kruispunt terug; zijn Adjudant de Graaf *van Styrum* was door eenen sabel gewond. De vijand drong door, kwam met onze troepen schier gelijktijdig op den kruisweg, sloeg eenen stouten aanval der huzaren van *Boreel* af, en brak zoo ver in, dat de stand der zaken hoogst zorglijk werd. De Hertog zelf en de Prins waren hier aanwezig. Verscheidene officieren van den Staf vonden zich reeds in beklemming: doch de Schotsche brigade, onder bevel van den Generaal *Picton*, die op den straatweg naar Namen stond, besliste door den tijdigsten en dappersten aanval eene gelukkige uitkomst, waarvan de dood of gevangenis van alle de vijanden, die op den kruisweg waren gekomen, het gevolg was. Het kruispunt zelf werd

Roemruchtige en belangrijke slag bij Quatre Bras op 16 Junij.

Roemruchtige en belangrijke slag bij Quatre-bras op den 16den Junij.

nu met geschut bezet en bleef verder onaangetast. De divisiën van de Generaals *Alten*, *Cooke* en het korps van den Hertog *van Brunswijk* waren omtrent dien tijd bij het leger gekomen, en hadden zeer veel toegebragt tot het behoud en de verzekering van dit hoog gewigtig punt. De Engelsche garde, het twee en veertigste regement der divisie van den Generaal *Alten*, het bataillon der jonge Hanoveranen en de Brunswijksche kavallerie verwierven een onsterfelijken roem.

Hoe vele dapperen er bij de Engelschen en de onzen ook sneuvelden in dezen heeten strijd, de opperhoofden waren gelukkig behouden; alleen de Brunswijkers hadden hunnen Veldheer den regerenden Hertog *van Brunswijk-Oels*, den onverzoenlijken vijand van *Buonaparte*, aan wien hij den dood van zijnen vader en de vernieling van zijn huis had te wijten, en tegen wien hij in 1809 na den slag van Wagram zich had onderscheiden, wanneer hij alleen met eene handvol helden Duitschland doortrok, alle vervolging van zijnen doodvijand verijdelende, verloren. Hij was een der eerste Bevelhebbers, die in den namiddag uit Brussel op het slagveld aankwam, zich terstond aan het hoofd zijner kolom in het gevecht stelde, doch, naauwelijks den sabel opgeheven en eene charge bevolen hebbende, door eenen musketkogel werd getroffen, dat hij van zijn paard stortede en tien minuten daarna den geest gaf. De kogel had hem de hand, de buik en den lever doorboord (1). Zijn lijk werd dien zelfden avond nog naar Genappe gevoerd en er in het hoofdkwartier bij kaarslicht ten toon gelegd. De Brunswijksche officieren, verlof gekregen hebbende, om de hulde hunner smart te brengen bij het zigtbaar overschot van hunnen dierbaren Landsheer, zwoeren op hetzelve met uitgetogen zwaarde, zijnen dood aan de Franschen te wreken, en deden, twee dagen later reeds, hun woord volkomen gestand (2).

(1) *Beauchamp*, p. 279.
(2) *Scheltema*, bl. 112, bij wien belangrijk is de

De Maarschalk *Ney*, duidelijk inziende, dat het hem met zijne ten strijd gevoerde magt onmogelijk geworden was het belangrijk kruispunt te vermeesteren, gaf bevel tot het aanrukken zijner reserve, doch vernam dat *Napoleon* over haar had beschikt tot onderstand van den linker vleugel zijns legers in het dorp St. Amand, zonder dat hem hiervan de noodige kennis was gegeven. „De smart," schreef *Ney* naderhand aan den Hertog van *Otrante* (*Fouché*), „mij door deze tijding aangebragt, is onbeschrijflijk. Ik had nu niet meer dan *drie*, in plaats van *acht* divisiën, ter beschikking. Ik moest mij de overwinning laten ontsnappen, en beloefde de voorbeeldelooze dapperheid mijner troepen, om mij in de positiën te handhaven tot het einde van den dag. Tegen negen uren zond mij de Keizer deze troepen terug, waarvan ook hij geenen dienst had; en alzoo waren vijf en twintig duizend man als verlamd geworden, hebbende gedurende de geheele bataille nu regts dan links langs het slagveld gemarcheerd, zonder één schot te doen." — Het gevecht was dan ook den geheelen avond met wisselende kans, doch minder geweld, slechts aangehouden. Beproefde de vijand eenigen aanval, die werd afgeslagen; behaalden de onzen eenig voordeel, hetzelve werd niet vervolgd, omdat de Hertog *van Wellington* zijne magt gesloten wilde houden; doch ten laatste verzamelde *Ney*, door de berigten der voordeelen van *Napoleon* bij Ligny waarschijnlijk aangespoord, zijne krachten nogmaals tot eenen algemeenen aanval, die tevens door al zijn geschut werd ondersteund. De achtste en elfde regementen zijner kurassiers vielen op de voorste bataillons van de onzen aan; maar ontmoeteden zulk eenen heftigen tegenstand, en leden zoo veel van onze kogels en schroot, dat zij, niet kunnende voortrukken en van achteren

Roemruchtige en belangrijke slag bij Quatre-bras op den 16den Junij.

aanwijzing der vervalschingen, welke zich eene eergierige partijdigheid veroorlooft, zelfs in openbaar bekende gebeurtenissen.

Roemruchtige en belangrijke slag bij Quatre Bras op 16 Junij.

door eigen volk opgedrongen, eenen halven keer moesten maken en in wanorde weken, latende het veld met dooden en gewonden bedekt. De Engelschen en Schotten renden hen, onder een woedend *hurrah*, achter na, vielen de volgende korpsen op het lijf, en wierpen ook dezen in hunne vorige stellingen terug. Nu was de verwarring bij den vijand algemeen; de schrik verspreidde zich overal; de gansche legertros nam de vlugt dwars over de velden en wegen tot aan Gosselies, roepende: *de vijand komt! de vijand komt!* De schrik had evenwel aan hunne zijde alles vergroot, want de divisie kurassiers van den Generaal *Roussel* rende tegen de Engelschen in, en bragt weder alles tot staan, zoodat de vijandelijke infanterie in geslotene gelederen kon terug trekken naar de vlakten van Frasnes, waar zij in den morgen gestaan had. Ook het Engelsch-Nederlandsch leger keerde in zijne vorigen stand terug, door afmatting niet min, dan door den vallenden avond (zijnde het thans negen uren) en door de voorzigtigheid van den voortreffelijken Veldheer *Wellington* wederhouden van alle verdere beweging. De overwinning was aan onze zijde onbetwistbaar, de vijand was afgeslagen, het veld was behouden, en onze nachtvuren, aldaar ontstoken, schitterden den Franschen pijnelijk in de oogen.

Die zelfde vuren maakten een slagveld aanschouwelijk, hetwelk met gekwetsten, met stervenden en dooden was overdekt, terwijl de veldhospitalen te Genappe eene vervoering vorderden, waartoe handen te kort schoten, bij de vlugt der landbewoners. Met den volgenden morgen was de bijstand eerst mogelijk, die nu, helaas! voor velen te spade kwam.

Rapport van den Prins *van Oranje*.

„ Daar ik inzag, van welk groot belang het „ behoud der positie op de hoogten voor het „ kruispunt der Chaussée, genaamd *les Quatre-* „ *bras*, was, had ik het geluk deze positie te „ behouden tegen eenen vijand, in alle opzig- „ ten en zonder eenig vergelijk, sterker in magt,

„ dewijl ik door de twee korpsen d'armée, gekommandeerd door de Generaals *d'Erlon* en *Reille*, aangevallen ben geworden; en hierin hebbende kunnen slagen, heeft de Hertog *van Wellington* tijd genoeg gehad, eene magt bij een te trekken, om den vijand in zijne voornemens te verijdelen. — Onze troepen zijn in bivouac op het slagveld gebleven, waar heen ik mij dadelijk ga begeven, daar het zeer waarschijnlijk is, dat *Napoleon* op nieuw zijne voornemens van gisteren zal trachten ten uitvoer te brengen. De Hertog *van Wellington* heeft alle mogelijke troepen op dit punt doen vereenigen. — Het strekt mij tot het grootste genoegen, Uwe Majesteit te kunnen verzekeren, dat Hoogstdeszelfs troepen met veel dapperheid gevochten hebben, de infanterie en artillerie inzonderheid." Aldus luidde het zedig rapport, in het hoofdkwartier te Nivelles, op den 17den Junij ten twee uren in den morgenstond, door den Prins *van Oranje* aan zijnen Vader geschreven, en door eenen koerier, die des middags ten een uur Brussel verliet, op den 18den te 's Gravenhage aan den Koning overgebragt (1). *Rapport van den Prins van Oranje.*

Geheel Brussel was den ganschen 16den Junij in eenen staat van angstvallige onzekerheid, door allerlei geruchten geslingerd en bij afwisseling door doodelijken schrik vervuld, wanneer de kreet zich verhief: „ daar zijn de Franschen!" Deze toestand deed velen, indien niet allen, op de vlugt met hunne huisgezinnen en goederen bedacht zijn, maar nergens eenigen oproer tegen het Gouvernement, of eenig gejuich in *Napoleons* gewaande zege ontstaan, schoon opzettelijke trouwloosheid van enkelden zijner aanhangers, en laffe bloohartigheid van achterblijvers en vlugtelingen uit den strijd, daartoe allerwegen vonken verspreidden, maar die nergens de brandstof gereed vonden, waarvan *Buonaparte* gedroomd had. In den morgen van den 17den vernam de Baron *van* *Gesteldheid te Brussel.*

(1) *Buitengew. Nederl. Staatscour.* 1815. n°. 1.

Gesteldheid te Brussel.

der Capellen, als Secretaris van Staat te Brussel, door eenen Hoofdofficier, uit het slagveld gekomen, den waren staat der zaken, welke heugelijke tijding door Zijne Excellentie niet slechts aan de inwoners dier stad werd medegedeeld, maar terstond tevens overgezonden naar Antwerpen, waar de Gouverneur *van der Plaat* ze den Gouverneur der provincie Braband deed toekomen; en weldra zag men te Brussel wel Franschen binnen komen, maar als krijgsgevangenen, die van de mislukking der aanslagen van hunnen meester getuigden.

Evenwel was de nederlaag der Pruissen bij Ligny te Brussel niet onbekend gebleven, ook had het vervoeren van het lijk van den Hertog *van Brunswyk* diepen indruk gemaakt op den geest der inwoners. Men zag ook telkens wagens met gekwetsten binnen komen, wier toestand zoo veel neerslagtigheid als deernis verwekte. Gewonden, die nog in staat waren om te gaan, verspreidden zich door de straten, en vertoonden dikwijls nog akeliger schouwspel door hun bleek gelaat en bebloede kleederen, dan hun wezenlijke staat bedenkelijk was.

Het werd bekend, dat de Hertog *van Wellington*, (hetgeen wij zoo zullen beschrijven,) terug was getrokken op Waterloo, in den voormiddag van den 17den, en hoewel dit geschied was, om te beter vereeniging te hebben met den Maarschalk *Blucher*, die op Waveren was afgedeinsd, kon men zich te Brussel niet verbeelden, dat dit iet anders was dan eene vlugt, zoodat men elk oogenblik de Engelschen binnen de stad verwachtede met de Franschen op de hielen; of ten minste het gansche leger van *Wellington* in aftogt, tot dat hetzelve meer versterking zou hebben bekomen. „Dit was het oogenblik," zegt de Engelsche Schrijver, „waarin de geveinsdheid zelve het onmogelijk zou gevonden hebben, om zich langer te verbergen, indien *Napoleon* in Belgie bemind was geweest; maar de verslagenheid op aller gelaat, de schrik, die steden en

dorpen vervulde, waar men de Franschen voor overwinnaars hield, de verfoeijingen en vervloekingen, waarmede hun naam wel niet luid werd uitgekreten, uit vrees, maar waarvan die mompelend bij het uitspreken vergezeld werd, waren de onmiskenbaarste blijken, hoe hartelijk de dwingelandij van *Napoleon* in Belgie gehaat en verfoeid werd. Er mogten, vervolgt de Schrijver, wanschepsels in allerlei standen in Belgie, even als in andere landen, zijn, wien de hoop op plundering en de verzoeking der eerzucht elke partij doen omhelzen, waarbij zij voldoening wachten: maar bij het groote ligchaam der natie, van den hoogsten tot den laagsten stand, was het Fransch Gouvernement een afschrik en *Napoleon* zelf eene vervloeking, kinders zelve uiteden die gevoelens en beschouwden hem als een monster, zoo sterk, zegt hij, dat men er in dit land geen denkbeeld van kan vormen (1)." Een open stad, als Brus- Gesteldheid te Brussel.

(1) *The Battle of Waterloo*, p. 14. Aan den voet dier bladzijde heeft de Schrijver deze aanteekening. ,, Onder de papieren, na den slag van Waterloo in handen gekomen, was eene lijst van tachtig inwoners van Brussel, wier personen en eigendommen moesten ontzien worden door het Fransche leger, bij deszelfs intogt aldaar. Onder dezen was een Vlaamsch Edelman, die een schitterend avondmaal voor *Buonaparte* tegen den 18den had bereid. Van de overigen hadden eenigen zulks gedaan voor zijne voorname officieren. Van dit gezelschap is de Edelman, die *Buonaparte's* gastheer zou geweest zijn, gevlugt. De anderen bleven des Zaturdags (den 17den) te Brussel, waarschijnlijk buiten vrees, alhoewel men weet, dat de Koning van de Nederlanden in het bezit der lijst is. Het is almede zeker, dat eenige proclamatiën zijn gevonden onder de papieren van *Buonaparte*, geteekend uit Brussel, Laken, enz. alle gereed gemaakt in vertrouwelijke verwachting van den goeden uitslag van den 18den, de inneming van Brussel, en den inval in Vlaanderen en Holland." In de *portefeuille van Buonaparte*, te Charleroi op den 18den Junij in handen gekomen, en waaruit eenige stukken, met vergunning van het Gouvernement, zijn in het licht gegeven, vinden wij eenen brief

Gesteldheid te Brussel. sel, slechts weinig mijlen gelegen van het slagveld, stond elk oogenblik bloot voor verontrusting, al-

van *Napoleon* aan zijnen Minister van Oorlog, van den 11den Junij, van dezen inhoud: „„Ik wensch eene opgaaf te hebben van het getal snaphanen voorhanden, „ en van de plaats waar zij zijn. Zend er 6000 van „ naar Soissons ter mijner beschikking, 3000 naar Guise „ en 3000 naar Avesnes. Zij behoorden daar spoedig „ bezorgd te worden, om, indien wij voordeelen behalen, de landlieden van Belgie, Luik, enz. met dezelven te kunnen wapenen. Zend mij de naamlijst der „ Belgische officieren, die hier zijn. Zend eenen Belgischen officier van rang den Majoor-Generaal na. „ Gij weet hoe nuttig die menschen voor ons kunnen „ zijn." Bij dezen brief lezen wij de volgende aanteekening van den Uitgever. „ Men weet niet, welken „ grond *Buonaparte* had, om op den afval van het „ krijgsvolk en op de hulp der ingezetenen van Belgie „ te rekenen. Hij wordt door zijne bespieders kwalijk „ bediend, als zij hem wijs maken, dat hij niet in alle „ de provinciën, waaruit het koningrijk der Nederlanden bestaat, even zeer verfoeid wordt. Ware het „ hem gelukt, om tot in die gewesten, welke zoo lang „ onder zijn juk gezucht hebben, door te dringen, dan „ zouden de *Belgische, Luiksche en andere landlieden* „ den *Verlosser* met gaffelslagen onthaald hebben. De „ Belgische krijgslieden, door de *mannen van eer*, die „ dit, hunner waardig, opperhoofd volgden, tot een „ lafhartig verraad aangehitst, hebben deze uitnoodigingen niet dan op het slagveld beantwoord; zij hebben „ des overweldigers krijgsbenden verdelgd. Hij weet „ nu, wat hij te wachten heeft van die genen onzer „ officieren, die hij, bij meer dan ééne monstering, aan „ zijne soldaten had durven opnoemen als mannen, van „ wie *hij zeker* was. Zoo lang de uitslag onzeker was, „ heeft de Koning der Nederlanden omtrent de getrouwheid, hetzij van de burgerlijke ambtenaren, hetzij van „ de militairen, geen de minste reden van klagt of achterdocht gehad.'' Uit het berigt der uitgevers van dezen Brieventas blijkt evenwel, dat zij van de bewilliging des Gouvernements geen gebruik gemaakt hebben: „ noch om de adressen van ambtenaren, welke *Buonaparte*, op zijne reis van Parijs tot aan de grenzen, „ aangeboden zijn, door den druk gemeen te maken,

„ noch

algemeene ontfteltenis en verwarring. In den avond van den 17den bood men honderd Napoleons voor een fpan paarden naar Antwerpen, werwaarts zich velen te voet begaven. Den 18den beklom de angst den hoogften trap. Gedurende den flag, die *Napoleons* val befliste, doch den ganfchen dag fchier twijfelachtig ftond, had men een aantal bloodaards zien aankomen, met geen mindere overijling vlugtende, dan of hun de overwinnaar najoeg, ja elkanderen verdringende, vertredende of bevechtende om de wegen het eerst langs te komen, door geweldige ftortregens fchier ondoorkoombaar geworden voor menfchen en paarden zoo wel, als rijtuigen. Gefteldheid te Brusfel.

Een gelijk tooneel van onrust, fchrik en verwarring had den ganfchen 18den te Antwerpen plaats, waar die zelfde ftortregens de menfchen niet van de markt konden drijven, welke van den morgen tot den avond vol volks was, om naar tijding te wachten. Eindelijk zag men aldaar tusfchen negen en tien uren in den avond gekwetfte Engelfche officieren binnen komen, met de tijding, dat de flag verloren en *Napoleon* meester van Brusfel was, en nu was er geen houden noch bedaren Gefteldheid te Antwerpen.

„ noch om de belagchelijke verzoekfchriften van een „ aantal lieden, die hem vooruit als den veroveraar van „ Belgie befchouwden, te doen kennen." Doch wij zeggen met den Heer *Scheltema*: „ Indien de verzekering van den Engelfchen Schrijver waar mogt zijn, dan hebben gezonde regeerkunde en vaderlijke goedheid zich in Z. M. den Koning wijzelijk vereenigd, om deze zaken in het duister te houden, en de Gefchiedfchrijver zal geenszins het dekkleed trachten op te ligten, hetwelk met zoo veel reden over deze netelige zaken is geworpen." — bl. 154 en 156. — en voegen er bij dat in de woorden diens Schrijvers: „ van dit gezelfchap is „ de Vlaamfche Edelman, die *Buonaparte's* gastheer zou „ geweest zijn, gevlugt, de anderen bleven des Zaturdags te Brusfel, waarfchijnlijk (of oogfchijnlijk) buiten „ vrees, alhoewel men weet enz." eene duisterheid van ftijl en zaken is, die ons huiverig heeft gemaakt, om ze in den tekst over te nemen.

Gesteldheid te Antwerpen.

aan de vertwijfeling; men 'verliet de stad in menigte, waar men zich onveilig hield, tot dat, na eenen ganschen nacht van doodelijken kommer, de schier ongeloofltjke tijding kwam van de volslagene overwinning op de Franschen. Het was Ladij *Fitzroy Somerset*, welke des morgens ten acht uren van den 19den die tijding in eenen brief, des nachts te Waterloo geschreven, het allereerst ontving en algemeen verspreidde (1).

Napoleon vleit zich met de hoop op het volkomen slagen zijner onderneming.

Bij *Napoleon* had gedurende dezelfde dagen van den 17den en den 18den geen min ijdele hoop, dan een ijdele vrees te Brussel en Antwerpen, geheerscht. *Ney* mogt het hoofd hebben gestooten tegen de ondoordringbare borstwering der helden van Quatre-Bras, het scheen zijnen meester toch gelukt, de Pruissen en de Engelschen van een te scheiden, en de eersten zoo zeer verzwakt te hebben, dat hem de laatsten alleen ter bestrijding zouden overschieten.

Bewegingen der Pruissen.

De komst van het legerkorps van *Bulow* bij dat van *Blucher* in den avond van den 16den had bij de Pruissen de vrees voor nieuwe aanvallen geheel doen wijken. Hunne eerste en tweede legerkorpsen waren in het veld gebleven bij het dorp Tilly, het derde onder den Generaal *Thieleman* was getrokken op Notre Dame nabij Gembloux; het vierde korps, of dat van *Bulow*, had zich op de vlakte bij gemelde stad geplaatst. In den morgen van den 17den trokken de eerste en tweede korpsen achter de bergengte van Mont St. Guibert, en in den loop van dien dag sloeg het gansche leger den weg in op Wavre. Op den middag kwam Prins *Blucher* in het hoofdkwartier aldaar, bemoedigde de zijnen, en liet het leger positiën nemen op het veld van Lauselle, ten zuide van de stad. Op den 18den deed hij

(1) *The Battle of Waterloo* p. 15—18. De uitvoerige schildering van deze tooneelen te Brussel en te Antwerpen vooral, waar zich de schrijver bevond, is een meesterstuk van stijl, de voortreffelijkste beschrijvingen bij eenen *Livius* evenarende.

hetzelve weder opbreken, om eene meer zamengetrokken stelling te nemen, voor het eerste korps te Bierge, voor de anderen in of in de ommestreken van de stad aan de noordzijde. De vijand scheen geene toebereidselen te maken om het Pruissische leger te vervolgen. Eene patrouille, door den Hertog *van Wellington* in den vroegen morgen van den 17den naar Sombref gezonden, had er alles in rust gevonden en de vijandelijke voorloopers (*vedettes*) voor zich terug zien trekken. *Napoleon* schijnt zich verbeeld te hebben, dat *Blucher* naar Namen zou trekken, om achter de Maas eene stelling te gaan nemen. Hij beval den Maarschalk *Grouchy* om met het legerkorps, door den Generaal *van Damme* geleid, en een gedeelte van het vierde met eene vrij talrijke ruiterij, oostelijk te trekken, ten einde het gebruik der Pruissische magt gade te slaan.

Bewegingen der Pruisen.

De nacht van den 16den op den 17den was door den Hertog *van Wellington* te Genappe, door den Prins *van Oranje* te Nivelles doorgebragt, doch keerde deze reeds des morgens te vier uren naar het slagveld van den 16den terug. Het schijnt *Wellingtons* oogmerk gewëest te zijn, op den 17den den vijand aan te vallen, na het bekomen der aanzienelijke versterking der ruiterij, onder bevel van den Graaf *van Uxbridge*, en der verzekering, dat, wanneer het tot een treffen kwam, het tweede korps onder bevel van Lord *Hill*, hetwelk reeds tot Enghien was genaderd, of naar Nivelles en Braine le Comte in aantogt was, deel aan den slag zou kunnen nemen: doch de Kolonel *Gordon*, Aide-de-Camp van den Hertog, bragt des morgens eenen brief van Prins *Blucher* terug, met berigt van het voorgevallene op den 16den, zijnde de Pruissische officier, die den vorigen avond met eenen brief van denzelfden inhoud door *Blucher* was afgezonden, door de Franschen opgeligt. De Hertog nu vernemende, dat de Veldmaarschalk zich verpligt geoordeeld had naar Wavere terug te trekken, vond het geraden, insgelijks met het veree-

Besluit van *Wellington* op het vernemen van den terugtogt van *Blucher*.

nigd leger terug te trekken, ten einde het op ééne lijn en in verband met hetzelve te brengen, en verkoos zijne ſtellingen op de hoogte voor het bosch van Soigne, bij het dorp Mont St. Jean, als de beste om Brusſel te dekken, indien het den vijand mogt gelukken derwaarts voort te rukken. De aftogt vorderde het hoogſte krijgsbeleid en werd meesterlijk volvoerd.

Meesterlijke terugtogt van *Wellington* met het Engelsch-Nederlandsch leger.

De ruiterij werd benoorden den ſtraatweg van Nivelles op Namen, en aan de regterzijde van dien naar Brusſel in vier of vijf liniën geſteld, en onder deze bedekking ving de aftogt der troepen omſtreeks tien uren aan. Alles geſchiedde zoo geregeld, dat zulks veeleer naar eene ontwikkeling op een exercitieveld, dan naar een achterwaartſche beweging onder het oog van eenen *Napoleon* geleek. De voorſte liniën van het voetvolk trokken niet af, voor dat de achterſte reeds ver op weg en de plaatzen van dezen door regementen ruiterij bezet waren. De Kwartiermeester-Generaal van het Nederlandſche leger, de Generaal-Majoor *de Conſtant Rebecque* deed hierbij de uitſtekendſte dienſten.

Napoleon wordt op den 17den verhinderd in den aanval en geheel misleid.

Buonaparte, die beſloten had, zelf de Engelſchen aan te vallen, had zich met het aanbreken van den 17den op marsch begeven met de garde en zijn zesde legerkorps naar Frasnes, alwaar hij het korps van *Ney* onder de wapenen vond gereed om den ſlag van den 16den te hervatten. Hij vereenigde hetzelve met zijne troepen, en terwijl hij aldaar wachtede naar de aankomst van al, wat nog achter gebleven was, ſloeg hij oplettend de bewegingen der Engelſchen en Nederlanders gade, die hij in hetzelfde veld vond, waar daags te voren gevochten was. De Engelſche kavallerie ſtond toen achter de infanterie; deze onvoorzſene verandering van front deed hem denken, dat *Wellington* den ſlag zou aannemen; maar zijn zesde legerkorps en alle zijne garden, van *Ligny* komende, werden in hunnen togt vertraagd door den ſtaat der wegen, die door de geweldige ſtortregens zoo bedorven waren, dat

er de artillerie telkens in weg zonk. Eindelijk alles bij een hebbende, rukte hij in linie tegen de hoogten aan en schikte zich, om den slag aan te vangen, zijnde het nu omstreeks elf uren.

Het dralen van *Napoleon* was bij onze officieren opgemerkt. Sommigen meenden, dat hij zich zelven gereed maakte tot den terugtogt naar en over de Sambre, omdat hij het hoofd had gestooten tegen het Engelsch-Nederlandsch leger, en zagen zijne troepen, die zij voor zich hadden, als der Franschen achterhoede aan: doch weldra zag men, dat hij slechts naar de aankomst zijner ruiterij had gewacht, daar men een aanzienelijk korps langs den weg van Namen tegen den linkervleugel van ons vereenigd leger zag optrekken.

Spijt en woede van *Napoleon* en de Franschen.

Weldra bemerkte nu *Napoleon*, dat de bewegingen van ons leger geen ander doel hadden, dan om den aftogt te verbergen. Hij vond op de vlakten, bij den ingang van het bosch van Bossu en langs den weg, slechts eene sterke achterhoede kavallerie, en beefde van spijt, dat de prooi, die hij zich had voorgesteld, aan zijne vervolging ontkwam. Hij nu deed zijne lansiers en kurassiers voorkomen en vervolgde het spoor van *Wellington*. Het geheele leger volgde hem en versnelde deszelfs marsch op Brussel, brandende, gelijk hij zelf, van woede en ongeduld, daar het in den aftogt der Engelschen niet dan eene vlugt zag, die niet zou ophouden vóór hunne inscheping. Brussel scheen hun reeds veroverd en geheel Belgïe gereed, om hunne zijde te kiezen, zoodat men zich verwonderde de Belgen nog niet in menigte te zien overkomen. Het voetvolk rukte zoo snel mogelijk voort op eenen slijkerigen en glibberigen grond; de ruiterij volgde het dwars door de koren-velden; voor de artillerie en den legertrein was het volgen moeijelijk. Men trok door het slagveld van den vorigen dag bij Quatre-Bras, hetwelk met lijken en verbrijzelde stukken van krijgstuig was bedekt en waarop een groot aantal Franschen waren blijven liggen. De lansiers en kurassiers, die altijd vooruit bleven,

De achterhoede van het Engelsch-Nederlandsch leger bij Genappe aangevallen, doch verdedigd.

achterhaalden eindelijk de Engelsche ruiterij bij Genappe, zijnde aldaar vertraagd door de smalheid der brug, welke over de Dyle ligt. Lord *Uxbridge* deed twee charges met de ligte ruiterij op het oogenblik dat de Fransche kurassiers uit Genappe kwamen, en door dezen terug geslagen, beproefde hij eene derde aan het hoofd van het eerste regement der lijfwacht van den Koning van Engeland, die nog nimmer op het vaste land hadden gevochten, doch wier moed en sterkte door de uitmuntendheid hunner paarden onwederstaanbaar was. De lansiers en kurassiers werden verstrooid; en de Franschen nu op hunne beurt bij de brug opgehouden wordende, vervolgde *Wellington* zijnen snellen aftogt in de beste order, zijnen vijand tevens leidende naar het terrein, waar hij wenschte, hem te bestrijden en zijne eigen kavallerie in hare gansche voortreffelijkheid te ontwikkelen. Hij had dien aftogt omstreeks vijf uren in den namiddag volbragt. De korpsen namen, op aanwijzing der kwartiermeesters-Generaal, de voor hen bestemde plaatsen in. De ruiterij kwam later. De Hertog nam zijn hoofdkwartier te Waterloo, en de Prins van *Oranje* in het gehucht le Chenois.

Napoleon zich de Engelschen dus hebbende zien ontkomen, gelijk hij waande, noemde dezen dag eenen dag van valsche manoeuvres; en had zich in de daad te beklagen, dat hij zijnen Maarschalk *Ney* niets te verwijten had van zich in den morgen van den 16den door de krijgslist van den Prins van *Oranje* te hebben laten misleiden, daar hij zelf zich nu even zeer had laten bedriegen door de schranderheid van den Hertog van *Wellington*.

Uitmuntend terrein door *Wellington* gekozen.

Deze vond zich meester van den meest gewenschten grond, met Waterloo en het bosch van Soignes in den rug. Dit bosch van hoog opgaand geboomte, waardoor de groote weg naar Brussel loopt, terwijl hetzelve voorts van beken en en poelen doorsneden is, bedekt Brussel naar de zijde van Frankrijk met eene diepte van vier uren

gaans. Hetzelve leende aan het Engelsch-Nederlandsch leger zulk een rugfcherm, dat *Napoleon* hetzelve niet kon overvleugelen, en alzoo eene zijner gemeenzaamfte kunstgrepen miste. Het dorp Waterloo, aan den uitgang van het bosch, vereenigt zich met dat van Mont St. Jean, waar de wegen van Charleroi en Nivelles zich kruisfen. Aldaar vertoont zich de grond als eene uitgeftrekte vlakte, met heuveltjes bezaaid. Het was deze grond, dien de Hertog van *Wellington* had uitgekozen tot een flagveld, na dien bevorens wel te hebben nagegaan. Men verzekert, dat hij, in den zomer van 1814 van Parijs naar Brusfel komende, bij het opmerken dezer gelegenheid met een krijgskundig oog, gezegd had, dat hij zich niet zou bedenken, om zich daarvan te bedienen, indien hij eenmaal Brusfel moest verdedigen. Hij formeerde zijne linie op den rug van eenen glooijenden heuvel, die Mont St. Jean dekte. Zijn regtervleugel leunde aan eenen hollen weg bij Merbe-Braine, de linker werd gedekt door eenen hollen weg bij de landhoeve van Ter-la-Haye. Deze linie had geen anderen fteun dan twee of drie groote landhoeven en ter wederszijde bosch, maar zij was gefchikt voor de ontwikkeling der ruiterij en het fpel eener talrijke artillerie.

Linie van *Wellington.*

Napoleon, die *Wellington* op den voet was gevolgd, begon zijne linie te formeren op eenen tegenover gelegen heuvelrug. Hij bragt zijn hoofdkwartier op de landhoeve van Caillou nabij Planchenois en deed in den omtrek zijne voornaamfte korpsfen kamperen.

Linie van *Napoleon.*

Alzoo bereidde men zich wederzijds tot eenen geduchten flag, maar een fchriklijk onweder met aanhoudende plasregens belettede den aanval der Franfchen, als had de Voorzienigheid, zoo zegt de Franfche Schrijver *Beauchamp*, de beflisfing van dien grooten ftrijd uitgefteld willen hebben tot den volgenden dag. De lucht werd eerst tegen den avond helder. Het Franfche leger vertoonde zich in flagorde en bezettede de ganfche ftelling van Planchinois.

Schutgevaarte op den 17d Junij gehouden.

Het kanon begon wederzijds te werken, maar, het vallen van den nacht geen algemeen gevecht gedoogende, hield het vuur van weerskanten op. De beide legers bleven den nacht in het open veld midden in het vertrapte koren op den natten grond en blootgeſteld aan het onſtuimige weder, hetwelk den ganſchen nacht aanhield.

Zelfsbedrog van *Napoleon* en de Franſchen.

Het aanhouden der geweldige ſtortregens deed *Buonaparte* en zijne benden vreezen, dat de Engelſchen, onder begunſtiging van de duisternis en den ſtorm, zouden afgetrokken zijn. Met het aanbreken van den dag werd tevens de lucht helder, en verwonderden zich de Franſchen, dat zij de Engelſchen in dezelfde ſtelling van gisteren zagen. *Napoleon*, dit vernemende, kon zijne blijdſchap niet bedwingen, en, zelf op verkenning uitrijdende, zeide hij tot den Staf die hem omringde: ,, eindelijk heb ik ze, die Engelſchen!" Hij dreef met ongeduld alle voorbereiding tot den ſlag, zonder te zorgen om kondſchap, of het Pruisſiſche leger wezenlijk in bedwang gehouden werd door dat van *Grouchy*. Evenwel liep er een gerucht bij het zijne, dat *Grouchy* te Namen zou vernacht hebben en Luik ten zelfden tijde, als *Napoleon* Brusſel, zou inrukken, alsmede dat het Nederlandsch leger op de eerſte gelegenheid wachtte, om over te loopen, ja dat men het zelfs zou zien aanvallen op de Pruisſen.

Staat van ons leger.

Zoo bedroog men zich bij den vijand, wien zelven een geheel ander lot wachtede. Onze krijgslieden hadden veel geleden, zijnde niet ſlechts aan alle de onaangenaamheden van het buijachtige weder en de herhaalde plasregens van den 17den den ganſchen dag bloot geſteld geweest, maar hebbende tevens weinig beſchutting gevonden tegen de onaangenaamheden van den ſtormigen nacht. Door den verhaasten heenen wedermarsch waren zelfs de Commisſarisſen tot den leeftogt niet tijdig genoeg met den voorraad bij de hand geweest, om terſtond in de voeding en verwarming van den krijgsman en in de behoeften der paarden te voorzien; doch hier-

door was wrevel noch misnoegen ontſtaan. Had men ook al eenigen voorraad van hout kunnen bakken of aanvoeren, men was zelfs niet in ſtaat geweest wachtvuren op den doorweekten grond aan te houden. Maar alzoo had ook niemand zijne kleederen kunnen droogen, en had de nachtrust, voor zoo ver men ze kon genieten in het natte graan, meer verſtijving en verkleuming dan verkwikking aangebragt: doch met het opgaan der zon verrees de moed, die in het vertrouwen op de bekwaamheid en heldhaftigheid der Bevelhebbers en in den vereerenden uitſlag van den ſtrijd op den 16den eenen onwrikbaren ſteun vond, zoodat men den beſlisſenden dag blij begroetede en zich alzins toebereidde, om het bevel tot den aanval vaardig te gehoorzamen. De Hertog had van zijne poſitiën op den vorigen avond aan den Prins *Blucher* kennis gegeven en denzelven door den Generaal *Arcyne* doen weten, dat hij voornemens was, ſlag te leveren, indien dezelve hem kon bijſtaan met twee van zijne legerkorpſen. *Blucher* had hem beloofd, dit met zijn geheele leger te doen, en hem zelfs voorgeſteld, om, indien *Napoleon* op den 18den niet mogt aanvallen, denzelven op den 19den aan te tasten.

Napoleon, wiens ervarenſte officieren hem te vergeefs zouden afgeraden hebben, met het afgematte leger ſlag te leveren, formeerde in den vroegen morgen zijne linie in dier voege, dat de zelve evenwijdig front bood aan de ſtelling der Engelsch-Nederlandſche. Hij had eene magt bijeen van omtrent 78,000 man, waaronder 15,000 ruiters. Zijn eerſte korps van *Erlon*, met een gedeelte van het vierde van *Gerard*, bezettede het midden op den rijzenden grond bij Planchinois, ſtaande met den linkervleugel aan den Brusſelſchen ſtraatweg, met den regter tegen over Ter-la-Haye bij de pachthoeve *belle alliance;* tot hetzelve behoorden 80 vuurmonden. Het tweede korps van *Reille* ſtond aan den linkervleugel. Beſtemd om tegen onzen regtervleugel te werken, vervulde hetzelve de ganſche ruimte tusſchen de

Napoleon ſchaart zijne ſlagorde op den 18den Junij.

wegen van Brusfel en Nivelles, leunende met den regtervleugel tegen het korps van *Erlon* bij La belle Alliance en hebbende aan den linker voor zich het kasteel van Goumont of Hougoumont. Hierbij waren 60 kanonnen. Over dezen vleugel voerde *Jerome Buonaparte* het bevel. Het 6de korps van *Lobau* met 30 vuurmonden maakte den regtervleugel uit, waarvan een gedeelte in de achterhoede bleef, om de Pruisfen waar te nemen, indien zij over St Lambert kwamen; want uit een onderfchepten brief verwachtede men bij de Franfchen, dat *Bulow* met 15,000 man deze rigting zou nemen. De kavallerie ftond voornamelijk aan de beide vleugels. De keizerlijke garde bleef in reserve op de heuvels van Planchinois. De artillerie was langs de geheele linie geplaatst; het artillerie-park der garde beftond in 40 ftukken van 12 pond; de bagagie van het hoofdkwartier was te Caillou.

Magt en ftelling van ons leger.

De Hertog *van Wellington* had den 11den April zijn geheel leger reeds verdeeld in twee groote korpfen met derzelver artillerie. Twee Engelfche divifiën met het contingent van Brunswijk maakten de referve uit. Het eerfte korps ftond onder bevel van den Prins van *Oranje*, het tweede onder dat van Lord *Hill*. — De geheele kavallerie was onder de bevelen van Lord *Uxbridge* onder wien de Generaal *Collaert* het bevel voerde over de Nederlandfche kavallerie, waarvan de Generaal *Trip* de zware, de Generaals *van Merlen* en *Ghigny* ieder eene brigade ligte ruiterij aanvoerden. De vereenigde korpfen, op het flagveld te zamen, maakten een geheel uit van 53000 voetknechten en 13000 ruiters, daaronder het perfoneel begrepen zijnde van omtrent 150 vuurmonden. Onder dit getal van krijgslieden bevonden zich 13000 man te voet, 3000 te paard, nevens 4 batterijen van den Koning der Nederlanden; 6000 man te voet en te paard met twee batterijen van Brunswijk, en 3000 man te voet van het contingent van Nasfau Ufingen. — De ftelling dezer korpfen was aldus. In het midden

onder de bevelen van den Prins *van Oranje* stond de 1ste divisie der Engelsche garde onder *Cooke*, met den regtervleugel aan den weg van Nivelles, hebbende voor zich het Kasteel van Goumont of Hougoumont; de 3de divisie onder *Alten* sloot hier links aan tot aan den weg van Charleroi en Ter Haye Sainte. Tusschen de brigaden van deze divisie bevonden zich de Nassau-Usingers. — Gedeeltelijk in reserve, gedeeltelijk in de eerste linie tusschen de 1ste divisie der Engelsche garden, stond het korps Brunswijkers met twee batterijen voorop en de kavallerie ter zijde. — Lord *Hill*, die den regtervleugel kommandeerde had zijn tweede legerkorps niet geheel bijeen, zijnde een gedeelte in observatie op den weg van Mons. Dien ten gevolge kwam de 3de Nederlandsche divisie van *Chassé* op dien dag, uit het 1ste korps, onder zijne bevelen en nam bezit van Braine-la-Leud, de vlakte bezettende, van de landhoeve Vieux Foriez. Om den regter flank van het centrum te dekken stond de tweede divisie van *Clinton* met deszelfs artillerie en de 4de brigade van de 4de divisie onder *Colville* in eenen winkelhaak achter den regtervleugel op de vlakte van eenen steilen heuvel, gedekt door een hollen weg, die naar Merbe-Braine liep, waardoor alle poging van den vijand om den regterkant van het centrum te overvleugelen verijdeld kon worden. — De linkervleugel strekte zich uit langs den weg naar Ohain en Wavre. Dezelve bestond uit de 5de Engelsche divisie van *Picton*, hebbende aan de regterzijde op den weg naar Charleroi de 10de brigade van de 6de divisie van *Cole*. Van de 2de Nederlandsche divisie van *Perponcher* waren de beide brigades van een gescheiden door een gedeelte van de 5de Engelsche divisie. De 2de brigade van den Prins *van Saxen Weymar*, uit de Nassausche troepen in onzen dienst bestaande, was belast met de verdediging van het gehucht Smohain, bij het kasteel van Frichermont aan het uiterst van den linkervleugel. — De artillerie was bij kleine tusschenruim-

Magt en stelling van ons leger.

Magt en ftelling van ons leger.

ten geplaatst langs den weg, die met eene haag was bezet. — De verdediging van la Haye Sainte, den fleutel van het centrum, was toevertrouwd aan de 2de brigade van *Omptida*, die de hoeve en boomgaarden deed bezetten, door het 2de bataillon jagers van *Baring*. Nog meer zorg had men gedragen voor het kasteel en de landhoeve Goumont of Hougoumont, beftaande uit een Heeren-huis, benevens verfcheiden fteenen bouwhuizen en fchuren, omringd met vrij uitgeftrekte tuinen en eenen boomgaard. Langs de buitenfte haag om dit terrein, waar achter een zware muur om den tuin en boomgaard ftond, was een greppel opgegraven en tot eene borstwering gemaakt. In den muur zelven had men fchietgaten geboord en van achter tegen denzelven ftellingen gemaakt, van waar men over den muur kon vuren. Deze plaats mogt de fleutel van den regtervleugel heeten. Derzelver verdediging was aanbevolen aan de brigade van *Byng*, een bataillon Brunswijkers, twee bataillons Hanoveranen, en een bataillon Nasfauers van *Perponcher*. — Geene min fterke bevelen waren gegeven, dat Braine la Leud met alle mogelijke kracht moest worden verdedigd. — De artillerie was langs de geheele linie geplaatst. De groote batterij ftond op eene hoogte voor het centrum, terwijl al, wat tot de referve diende, zich op eenen rijzenden grond van het gehucht van Mont St. Jean naar Braine la Leud uitftrekte.

Het krijgsveld, van het uiterfte der wederzijdfche vleugels af, had eene uitgeftrektheid van drie kwartier gaans. De beide flagorden ftonden tegen elkanderen over op de hoogten en in de helling van twee heuvels, een groot kwartier of 200 Rijnlandfche roeden van elkanderen, ziende zij beide van hunne hoogten, als van de flaauwe helling eener borstwering, af. Tusfchen de beide flagorden was de grond golvende van kleine heuvels, meestal met graan bedekt.

Tusfchen negen en tien uren, wanneer de lucht

wat opklaarde, begaf *Napoleon* zich naar de hoeve Rosfomme, en ftelde zich op eenen kleinen heuvel, aan den Brusfelfchen ftraatweg, van waar hij tot drie uren na den middag den flag regelde, hebbende fteeds bij zich vier eskadrons van zijne garde. — Niet ver van daar, ter zijde van den ftraatweg, ftond in zeker bosch een ftellagie met een bak of ftoel in den top, opgerigt in 1814 ten dienste van Nederlandfche ingenieurs, belast met driehoeksmetingen ter vervaardiging der nieuwe kaart van de Nederlanden. — Men heeft zich ten onregte verbeeld, dat dit een gewoon werktuig van *Buonaparte* was, om van deszelfs hoogte eenen veldflag te overzien, en dat hij zich ook nu van hetzelve zou hebben bediend (1).

Standplaats van *Napoleon* zelven tot na den middag.

Omftreeks half twaalf vingen de fcherpfchutters der 1fte divifie van *Jerome Buonaparte* den aanval op Hougoumont aan, terwijl de voorposten aan het uiterfte van den Franfchen linker vleugel bij de hoeve Papelotte te gelijker tijd den aanval begonnen. Nu gefchiedde ook het eerfte kanonfchot van Mont St. Jean, en weldra had het kanonneeren van alle kanten plaats, zoodat hetzelve op den middag verfchrikkelijk donderde.

Beflisfende flag van Waterloo.

Terwijl twee honderd vuurmonden van weerszijde den dood dreven door de onbewegelijke drommen, wierp zich de geheele divifie van *Jerome* op Hougoumont. Derzelver onverfchrokken voltigeurs drongen in het bosch achter de hoeve door, maar vonden er eenen zoo hardnekkigen wederftand, als hun moed vermetel was. Evenwel won de vijand veld, en, na een bloedig gevecht van twee uren, moesten onze voorposten uit het bosch en het veld ter zijde wijken voor de heftigheid der aanvallers, gedeeltelijk naar het kasteel, gedeeltelijk achter de hegge van den boomgaard, en eindelijk in den hollen weg langs denzelven; doch terwijl elke duim gronds met woede betwist werd, bemerkten de Franfchen

(1) *Scheltema*, bl. 142.

Beslissende slag van Waterloo.

te laat, dat het vuur van achter den muur hun verlies verdubbelde. Nu verdubbelden ook zij wel hunne krachten, om het kasteel stormenderhand te bemagtigen, maar te vergeefs; voor eenen oogenblik meester geworden van eene deur van het plein, werden zij met bajonetten terug gestooten, en werd deze belangrijke post den ganschen dag met eenen onwrikbaren heldenmoed behouden, alhoewel het kasteel van drie kanten bestreden en eene prooi der vlammen werd. Een gedeelte der divisiën van de Generaals *Bachelu* en *Foy*, de eene zijde van *Jerome* willende ondersteunen, leed eene schriklijke slagting, daar het schroot uit de voortgerukte batterijen van ons centrum hetzelve als een vuurregen overstroomde (1).

Napoleon zijne pogingen tegen Hougoumont vruchteloos ziende, terwijl zijn regter vleugel geteisterd werd door de tegenoverstaande batterijen, beval eenen geweldigen aanval tegen onzen linker vleugel, ongetwijfeld met het dubbeld oogmerk, om denzelven naar het centrum terug te werpen, en tevens van de gemeenschap met de verwacht wordende Pruissen af te snijden. — Maar ook deze aanval mislukte. De Nassausche troepen, schoon bij herhaling woedend aangetast, behielden hun punt van vereeniging door Trichemont en Smohain.

Nu kwam de Fransche Generaal *Erlon* zelf met eene sterke kolom, gedekt door 80 stukken geschut, tegen ons centrum aan, en deed de eerste brigade onzer tweede divisie met verlies wij-

(1) „Wij hebben, zegt de Heer *Scheltema*, de muren van deze gebouwen en de hoven zelve in oogenschouw genomen, en mag men uit het beschadigen van muren en boomen door de kogels tot het sheuvelen van menschen, die gestadig in digte drommen van verschillende kanten aanrukten, besluiten, dan kan men ligtelijk nagaan, dat de berigten omtrent de menigte van lijken, welke na den slag hier opgestapeld waren, met de waarheid overeenkomen. — Ons is verzekerd, dat er, behalve de Franschen, die verbrand zijn in de schuren, bij de drie duizend lijken in de tuinen en ommestreken gevonden zijn." — bl. 145.

ken: doch met het 5de bataillon uit de reserve, hetwelk zich roemrijk bij Quatre-bras had onderscheiden, versterkt, herstelde zich deze, en rukte op hare beurt voorwaarts. Inmiddels bood de 8ste brigade der Engelschen eenen krachtigen tegenstand, terwijl de 9de met de bajonet in de regter flank dier kolom viel; welke stoute aanval, door de Schotten volvoerd, den vijand verstrooide. De Generaal *Picton*, bij dezen bloedigen worstelstrijd, de zware kavallerij van *Ponsomby*, waarbij ook de onze van *Ghigeny* was, kommanderende, vernielde de vijandelijke regementen, die zich zoo ver hadden gewaagd. De Schotsche grijs en Inneskillens, veroverden twee adelaars van het 45ste en 105de regement; ook werden door hen omtrent twee duizend krijgsgevangenen gemaakt. De dappere koninklijke dragonders met deze Schotten en Inneskillens verstrooiden niet slechts den vijand, maar wierpen zich met eene voorbeeldelooze stoutheid op de batterijen van het vijandelijke eerste korps, waarvan zij de kanonniers wegsabelden en omtrent dertig stukken onbruikbaar maakten: doch de kurassiers van *Milhaud* van den eenen, en de lansiers van *Travers* van den anderen kant toeschietende, werden de dragonders met aanmerkelijk verlies terug gedreven, en de dappere *Ponsomby* zelf, na het verlies van zijn paard, door de lansiers gedood. Beschrijving van den Slag van Waterloo.

Gedurende dezen strijd, die den Franschen nadeelig was, werd de hevigste aanval tegen la Haye Sainte ondernomen. In deze, lang vruchtelooze onderneming, werd eene brigade van de 2de divisie schier geheel vernield, maar ook weder terstond versterkt door de kurassiers van *Kellerman*. Aan onze zijde weerde zich de brigade van Lord *Sommerset* dapper, om de zoo belangrijke post hardnekkig te verdedigen, wordende door de batterijen van het centrum en den linker vleugel ondersteund: doch, nadat het 2de bataillon jagers deszelfs kruid had verschoten en tot wijken verpligt werd, viel la Haye Sainte in 's vijands magt, hetwelk hem in staat stelde om de groote

Beslissende slag van Waterloo.

massen zijner kavallerie te zamen te vereenigen, onder de bedekking van het kanon dezer landhoeve. Van dit oogenblik af vingen zijne dikwijls herhaalde aanvallen op ons centrum aan; zoodat van toen af een ruitergevecht begon, hetwelk drie uren duurde, onder de schrikkelijkste vermenging van allerlei wapenen, zoo als de geschiedenis geen voorbeeld kent.

Napoleon had zijne oude garde doen aanrukken, en was zelf om drie uren in den namiddag op eenen, nader bij gelegen, heuvel gekomen aan den weg nabij Belle Alliance. — Na het geleden verlies aan zijnen regter vleugel, verzamelde hij zelf zijne verstrooide brigaden en bemoedigde ze door zijne tegenwoordigheid. Hij bragt de artillerie van het 6de korps over, om die van den regter vleugel te herstellen, alwaar men weder aan den gang kwam en het vuren op nieuw aanving.

In dien tusschentijd zagen de Franschen eenige troepen zich ontwikkelen uit het bosch van Parijs achter Frichemont, welke *Napoleon*, op zijnen heuvel bij Belle Alliance terug gekeerd, voor de voorhoede aanzag van den Maarschalk *Grouchy*. Dit gerucht verspreidde zich niet slechts van zelf door de geheele Fransche armée, maar werd door den Kolonel *Labedoyere* overgebragt naar den linker vleugel, die zich nog altijd uitputtede tegen den post van Hougoumont. Maar *Grouchy* had, met zijne 36000 man voetvolk en 6000 ruiters, te Wavre te doen gehad met drie korpsen der Pruissische armée onder *Thieleman*. De aankomende troepen waren twee regementen Pruissische dragonders, begeleidende den onverwonnen Veldmaarschalk *Blucher*, die, ongeduldig om langer naar zijne korpsen, die op marsch waren, te wachten, met hen vooruit was gerukt, om het terrein te verkennen.

Reeds in den vroegen morgen had zich de Pruissische armée in beweging gesteld. De korpsen van *Pirch* en *Bulow* waren over St. Lambert opgetrokken, ten einde eene positie te nemen in het bosch van Frichemont; dat van *Ziethen* was

op

op Obain getrokken; *Thieleman* was achter gelaten, om, naar vereisch van omstandigheden, *dienst* te doen. De slechtheid der wegen, waarvan de lage onder water stonden, de hooge onbruikbaar waren voor legerwagens en geschut door glibberigheid en weekheid van den grond, hadden den togt schier onvolvoerbaar gemaakt. Inzonderheid had *von Bulow* eene beek, de Lasne, zoo gezwollen gevonden, dat hij langs dezelve trekkende, te zuidelijk was afgezakt, tot op de hoogte van het gehucht Maransart, alwaar hij eenen ervaren wegwijzer vond, die hem wat hooger op over de beek hielp, zoodat hij, tusschen vijf en zes uren, in staat was om, bij Planchinoit met twee brigades en een korps kavallerie aan te vallen (1). Beslissende slag van Waterloo.

De Majoor *Stavely*, afgezonden door *Wellington*, wiens hardnekkig verdedigen zijner positiën den Pruissen ook nu nog den tijd gunde, om zich gereed te maken tot den vereenigden aanval, die de overwinning moest beslissen, sprak weldra met den Veldmaarschalk *Blucher*, en ontving de verzekering, dat hij zou aanvallen, zoodra zijne regementen zouden geformeerd zijn. De komst der Pruissen was juist op een tijdstip, dat *Wellington* bedreigd werd met eenen woedenden aanval, daar *Napoleon* zijne geheele reserve in beweging bragt om het centrum van de bondgenooten te overweldigen.

Terwijl hij zijne bevelen hiertoe gaf, hoorde hij aan zijnen regter vleugel herhaalde losbrandingen, hetwelk verwondering en verontrusting baarde. Men kwam hem zeggen, dat de Pruissen tegen den regter vleugel opkwamen, doch hij wilde, dat men niet wel had gezien, dat de gewaande Pruissen de troepen waren van *Grouchy*, en zond gramstorig verscheiden Aides-de-camp terug, die hem van den snellen aantogt der Pruissen kwamen verzekeren. Hij zelf rigtede evenwel zijnen verrekijker naar den kant, van waar men het schieten hoorde, en beval een zijner officie-

(1) Bijzonderheid, ons door den Heer *Scheltema* medegedeeld.

Beslissende slag van Waterloo.

ren om op zijne beurt door den kijker te zien; terwijl hij angstig deszelfs antwoord afwachtede. Hetzelve was: „ het zijn Pruissische vaandels!" Op deze woorden werd zijn gelaat doodsbleek. Men moest zich haasten de Pruissen af te weren. Het korps van *Lobau*, aan het eind der linie, had reeds eenen winkelhaak geformeerd om den nieuwen schok te stuiten; doch *Napoleon* zond tot zijne versterking den Generaal *Duhesme* met een gedeelte der jonge garde en verscheiden batterijen van de reserve, hetwelk *Bulow* eenigzins terug dreef en deed wachten, tot dat de komst van alle zijne troepen hem toeliet den aanval te hervatten.

Nu zag *Napoleon*, dat hij den ganschen dag zonder voordeel had verloren, en dat hem geene andere uitkomst overschoot, dan het uiterste te wagen, eer dat zijn regter vleugel door de Pruissen overvleugeld werd. Hij bragt dan, omstreeks zeven uren, eene groote kolom meestal uit de soldaten van de garde bijeen, en gelastede den Maarschalk *Ney* en den Generaal *Friant*, aan derzelver hoofd, tegen het centrum aan te rukken. Hij zelf nam eene houding daarbij aan, die anderen bemoedigde. Vooruit rijdende, was zijn woord: „ alles volge mij!" Hij bleef echter slechts een minuut of tien bij het front; want tot op 100 roeden genaderd zijnde van de carrés der bondgenooten met derzelver artillerie, hield hij stand en liet de kolom zich voorbij trekken, haar telkens door toespraak bemoedigende. Haar marsch was heldhaftig, doch haar stille ernst scheen gemengd met wrevel over het zien van *Napoleon*, dien zij voorop waande. Naar gelang zij de hoogte, door de bondgenooten bezet, naderde, kwam haar de dood uit derzelver batterijen tegen, die gansche hoopen uit haar midden deed vallen. Dit geducht tooneel had onder *Napoleons* oogen plaats. Hij had toen zijnen broeder *Jerome* en de Generaals *Bertrand*, *Drouet*, *Bernard*, *Douhert* en *Labedoyere* rondom zich, waarvan *Bertrand* en *Drouet* hem tegen hielden bij de minste beweging, die hij maakte, om zich

in het front te stellen. „ Ach, Sire, wat wilt gij doen! denk, dat het behoud van Frankrijk en van de armée geheel van uw leven afhangt! Alles is verloren, als u iet overkomt!" zoo spraken zij, en hun meester luisterde, met uiterlijken weerzin, naar hunne woorden. Ook heeft men het opmerkelijk gevonden, dat hij die beide Generaals altijd bij zich hield, terwijl hij de anderen telkens midden in het vuur zond, om zijne bevelen te brengen, of hem van berigt te dienen; en, een derzelven hem eens zeggende, dat *Wellington* reeds een geruimen tijd in het front en aan het hoofd van een zijner vierkanten had gestaan, nam men eene soort van grimlach bij hem waar, die geen welgevallen aan deze bijzonderheid in het berigt aanduidde. *Jerome*, die met eenen van *zijns* broeders Aides-de-camp ter zijde af iet gesproken had, werd door hem meer dan eens in het vuur gezonden, als wilde *Napoleon* zich van dezen beoordeelaar ontslaan, dien men duidelijk tegen *Bertrand* had hooren zeggen: „ hoe is het mogelijk dat hij hier zijnen dood niet zoekt? nooit zal hij een roemrijker einde vinden!" Beschrijving de slag van Waterloo.

Thans had ook het schrikkelijkst gevecht van den ganschen dag plaats. Geheele rijen vielen weg in de vijandelijke gelederen door het schroot onzer batterijen, doch zij werden terstond weder gesloten door de voortreflijkste krijgslieden, die met voorbeeldelooze vastheid, als eene zamengedrongen wig, werkten tegen derzelver bestrijders. De Generaal *Friant* werd door eenen kogel doodelijk getroffen; den Maarschalk *Ney* viel een paard onder het lijf, hij vocht daarna te voet: In die zelfde worsteling was het, dat omstreeks half acht uren de Prins *van Oranje* gekwetst werd en het slagveld moest verlaten.

Z. K. Hoogheid was, op dat tijdstip, van voor onze eerste brigade ligte ruiterij, aangevoerd door den Generaal *Ghigny*, en van voor een Engelsch bataillon carré, met wier opper-officieren hij eenen oogenblik had gesproken, geheel alleen langs de

Beslissende slag van Waterloo.

heuvelvlakte weggereden naar een bataillon carré der Nassausche troepen, op eenige honderd schreden afstands van eene linie scherpschieters van de Fransche kurassiers. De Kwartiermeester-Generaal *de Constant Rebecque* den Prins derwaarts zorgvuldig in het oog houdende, zag hem en deszelfs paard tevens door het vijandlijk lood treffen. De Prins ontstelde van het schot, steeg haastiglijk af en kwam waggelende terug, wordende aangesproken door eenen officier van het regement van Nassau, die den Prins, als hebbende eenen blaauwen mantel om, zijne huzaren montering bedekkende, waarschijnlijk niet kende, wijl hij dadelijk terug keerde naar zijn post: doch een tweede officier schoot toe, nog éénen oogenblik voor dat de Kwartiermeester-Generaal den Prins kon bijkomen. Z. K. H. was bleek, verzwakt van het groot verlies van bloed, en stond te leunen tegen het paard des officiers. *De Constant Rebecque*, bespeurende dat de Fransche kurassiers eene beweging, niet ver af, maakten om aan te vallen, en het gevaar van den Prins te voet en in zulken toestand bezeffende, steeg van zijn paard af, en bad Z. K. H. hetzelve te gebruiken. De Prins antwoordde niets, maar viel schier flaauw in des Generaals arm, met het hoofd op deszelfs borst leunende. Na verscheidene pogingen, om den voet in den stijgbeugel te zetten, wijl het paard onrustig werd door het gebulder van het kanon en het onophoudelijk gefluit der kogels, verwon de Prins voor eenen oogenblik het gevoel zijner smart, en gaf zich op nieuw moeite om te paard te stijgen, hetwelk dit maal gelukte, en, niettegenstaande de pijn zijner wonde, hem in den linker schouder toegekomen, wendde de Prins zijne oogen steeds naar alle kanten en hield zich met den slag bezig, dien hij nog wilde besturen, doch waarin hij werd verhinderd door de gevolgen van het groot bloedverlies. De vijandelijke ruiterij drong op nieuw op de heuvelvlakte aan; doch deze hare laatste poging werd manmoedig afgeweerd, terwijl Engelsche en Ne-

derlandsche officieren van alle zijden toeschoten om den Prins te helpen. De Aides-de-camp van Z. K. H. kwamen nu ook terug van de uitvoering der bevelen, die hun de Prins had gegeven. Ook de Luitenant-Kolonel *van Heerdt* was afgestegen om Z. K. H. bij te staan, die eindelijk door Lord *March* en verscheiden andere officieren buiten het moorddadig vuur werd gebragt, waaraan Z. K. H. nog steeds was bloot gesteld geweest. De Generaal *de Constant Rebecque* den Prins in veiligheid ziende, keerde naar zijnen post terug en kon nu deel nemen in de vervolging van eenen overwonnen vijand (1).

Beslissende slag van Waterloo.

Maar het is van belang, het uitvoerige verhaal van den algemeenen slag, na de aankomst der Pruisen op het slagveld, alhier over te nemen van den Heer *W. B. Craan*, die, zelf Ingenieur zijnde, zijn voortreflijk plan van den ganschen slag van Waterloo vergezeld heeft doen gaan van eene zeer naauwkeurige beschrijving.

Het achttiende regement van linie en het 3de regement der Silesische landmilitie waren afgezonden naar Frichemont, om de vereeniging te bewerken met den linker vleugel van *Wellington*. — De Franschen keerden eenige batterijen tegen de Pruisen, maar het gevecht had hier weinig te beduiden. — Prins *Blucher* begreep aanstonds, dat men op de achterhoede van den vijand vooral moest werken: dienvolgens had zich *Bulow* met een groot gedeelte der kavallerij op Planchenoit gerigt. — Kort daarop kwamen de 13de brigade van den Luitenant-Generaal *van Hacke* en de 14de brigade van den Generaal-Majoor *van Rysfel* bij het 4de korps, waartoe zij behoorden, en rukten daarna terstond voort om dat dorp aan te tasten, hetwelk de Graaf *van Lobau* met het 6de korps, door de jonge garde versterkt, verdedigde met eene dapperheid, die te opmerklijker was wegens de geringe magt van zijn korps. — Om zes uren

(1) Dit berigt van den Baron *J. de Constant Rebecque* vindt men in de *Nederl. Staatscour.* 1817. n°. 181.

Beslissende slag van Waterloo. werd het gevecht algemeen. — Zoodra la Haye Sainte genomen was, waren de zware vijandelijke kavallerie, kurassiers, karabiniers, dragonders en de ruiterij van de garde als door eene eigenwillige beweging afgevlogen op de vlakten van ons centrum, willende zich onderling ondersteunen. — Van dien tijd af had deze onverschrokken ruiterij herhaalde aanvallen gedaan op de talrijke carrés, heksgewijze geplaatst in de achterhelling der hoogte. — Alhoewel deze carrés dikwijls van alle kanten aangevallen en onophoudelijk ontrust werden, bleven zij onbewegelijk, en wisten zij met eene heldhaftige standvastigheid den geweldigen schok te wederstaan van de ondoordringbare kurasfiers. — De ruiterij der bondgenooten stortede tevens op derzelver verspreidde eskadrons, en dreef ze verre terug: maar zich spoedig weder vereenigende, keerden zij weldra weder tot den aanval. — Hierdoor was de toestand dikwijls wanhopig. — De kanonniers terug geweken zijnde in de carrés, stonden hunne stukken met derzelver trein hier en daar ten prooi van den vijand, maar die tijd noch middelen had om ze weg te voeren. — Somtijds waren hunne eskadrons in de tusschenruimten der carrés verdwaald. — Tusschen vijf en zes uren was de crisis op het hoogst en de uitslag het twijfelachtigste. — In deze hagchelijke oogenblikken zag men dikwijls den Hertog *van Wellington*, den Prins *van Oranje*, de Graaf van *Uxbridge*, Lord *Hill* en andere dappere opperhoofden door hunnen eigen moed alles herstellen, de verzwakte carrés versterken en zich telkens aan het hoofd van uitvallen stellen, die den hagchelijken toestand bevestigden. — De brigade der gardes van Lord *Sommerset* deed wonderen van dapperheid. — In een van deze schitterende uitvallen wierp zij de kurasfiers boven van eenen heuvel op den straatweg nabij eene zandgraft, waar zij in grooten getale sneuvelden. — De brigade karabiniers van onzen Generaal *Trip* stond hun even dapper en sloeg hen tweemaal af. — De brigade ligte kavallerie van

het centrum, te doen hebbende met de keurdrommen der zware kavallerie, gaven veelvuldige proeven van zeldzame onverschrokkenheid. — De dappere Generaal *van Merle*, van eenen uitval aan het hoofd zijner brigade terug keerende, vond den dood. — Als door een wonder bleef de held van Brittannie, altijd dáár aanwezig, waar het gevaar meest dringend was, onkwetsbaar te midden van zijnen staf, die grootendeels gesneuveld of gewond was. — De carrés der Engelsche garden, met de Generaals *Maitland* en *Byng* in derzelver midden, vonden eene ondoordringbare schans van bajonnetten; doch hun vernielend gelederenvuur verwekte schrik en bragt zelfs verwarring in de schoone eskadrons der grenadiers te paard van de garde en de karabiniers, wier hevigste aanvallen zij uitstonden. De Generaal *Cooke*, die de divisie kommandeerde, verloor den arm. — Op het voorbeeld der garden wedijverden alle de troepen van het centrum in moed en volharding. — De 3de divisie van den Graaf *Alten*, die mede gekwetst werd, te zeer bloot staande, had ontelbare aanvallen uit te staan. Het carré van de 30ste en 73ste Engelsche regementen, een gedeelte uitmakende van de brigade van Sir *Collin Halkett*, die hetzelve nooit verliet, werd, daar het wat voorwaarts stond, elf maal, zonder de minste vrucht, door de lansiers der garde en de kurassiers aangevallen. — Hierna beoordeele men de woede van een gevecht, hetwelk, na drie uren van voorbeeldelooze inspanning, geen ander gevolg had dan eene schrikkelijke slagting.

Beslissende slag van Waterloo.

Intusschen werd de aanval op Planchinoit met gelijke hitte vervolgd. Het dorp was tweemaal genomen en hernomen; en de moedige pogingen van het 4de Pruissische korps waren dikwijls vruchteloos. — De Graaf *Erlon*, eene brigade van zijn 1ste korps verzameld hebbende, ondersteunde den linker vleugel van het 6de korps en rukte voorwaards, ten einde de vereeniging met *Wellington* te beletten en de twee arméen van een te houden. — *Napoleon* had den Generaal *Du-*

Beslissende slag van Waterloo.

hesme reeds gezonden met de jonge garde naar den regter vleugel van het 6de korps, hetwelk de 16de brigade der Pruisfen fteeds trachtede om te trekken. — De jonge garde was op nieuw in het dorp doorgedrongen en had het kerkhof bemagtigd, hetwelk het 15de regement van linie en het 1fte regement Silefifche landmilitie bezet had. Er kwamen nog twee bataillons van de oude garde om de jonge te onderfteunen. — De vermaarde referve-batterij van 12 ftukken der garde rukte mede aan en opende zich boven het dorp. — Op dit tijdftip behaalden de Franfchen voordeel, zij namen voor eenen oogenblik eene aanvallende houding aan, en de onverfchrokken Pruisfen hadden thands hunne ganfche geestdrift noodig, om zich ftaande te houden. — Het 2de en 8fte regement huzaren floegen den aanval dapper af van eenige ligte kavallerie van het 1fte en 6de korps; — doch de aantogt van de 5de brigade, en van twee bataillons van het 2de korps, gekommandeerd door den Luitenant-Generaal *Pirch*, herftelde het evenwigt en deed den aanval hervatten met verdubbelde kracht, zijnde toen de Pruisfifche magt omtrent 35,000 man.

Alhoewel zijne achterhoede dus bedreigd werd met eene waarfchijnlijke nederlaag, en zijn vrije aftogt groot gevaar liep, volhardde *Napoleon* hardnekkig in zijn ftout ontwerp, om fteeds voorwaarts te dringen. Maar de Maarfchalk *Grouchy* kwam niet opdagen; en zoo vele vruchtelooze pogingen deden geenen gunstigen afloop voorzien: doch, terwijl zijne bekwaamfte Bevelhebbers en de Maarfchalk *Ney* den veldflag hoogst bedenkelijk oordeelden, kende *Napoleon* nog volftrekt geene vertwijfeling, zelfs niet aan de overwinning. — Hij rukte om zeven uren met 4 regementen van zijne garde naar Mont St. Jean, en ftelde zich ter plaatfe waar de ftraatweg in de helling der hoogte voor la Haye Sainte afdaalt, hebbende aan zijne regter en aan zijne linker hand twee batterijen van zijne garde, waarvan hij zelf verfcheiden ftukken ftelde. — Eene batterij was

reeds vooruit gebragt ter zijde van den tuin dezer hoeve en maakte het moorddadigst vuur. — De keur zijner ruiterij in heilloozen ſtrijd ziende op den heuvelvlakte, beval hij eenen vierden aanval op het centrum, welken hij den Maarſchalk *Ney* opdroeg aan het hoofd van het 3de en 4de regement jagers en het 3de en 4de van de grenadiers zijner oude garde, de *Moyenne garde* genoemd. Deze kolom krijgslieden, wier ſterkte derzelver aantal wel verdriedubbelde, moest de kurasſiers dekken, wier overſchot al telkens in de laagte terug deinsde.

Beſlisſende ſlag van Waterloo.

De Hertog *van Wellington*, van zijnen kant, onderrigt van de vorderingen van den Graaf *van Bulow* en van het naderen van den Luitenant-Generaal *von Ziethen*, nam zijne maatregelen, om dezen aanval af te ſlaan en vervolgens zelf op de geheele linie aan te vallen. Hiertoe werd alles beſchikt, om op het eerſte veldteeken werkzaam te zijn. — Alle de brigades behielden dezelfde ſtelling, maar eenige Brunswijkſche bataillons trokken naar den kant van la Haye-Sainte. Den ganſchen dag hadden deze dappere troepen het ſmartelijk verlies van hunnen Hertog gewroken. — Het was half acht, wanneer de Moyenne garde van den vijand aanrukte met eene ontzettende bedaardheid, het geweer in den arm, zich ontwikkelende naar gelang zij naderde, hebbende twee ſtukken met ſchroot in elke tusſchenruimte. — De troepen der Bondgenooten bleven volmaakt bedaard om ze te ontvangen voor de tromp van het geweer; het vuur ving aan over de geheele linie, en het ſchroot joeg van weerszijde de vernieling in de gelederen. — De Prins van *Oranje*, werd nu gekwetst. — De Luitenant-Generaal *Chasſé*, die, van Braine la-Leud gekomen in de achterhoede ſtond, doch rukte wel te pas met zes bataillons van de brigade van den Kolonel *Detmers* en de ligte batterij van *van der Smisſen* regts af voort, om zich tegen den heftigen aanval der oude krijgers te verzetten, die aan dien kant trachtten door te dringen. — Deze

Gevechten, de slag van Waterloo.

dappere bataillons tasteden hen terstond aan en stuiteden hen nadrukkelijk op dit punt, even als zij door de gansche linie werden terug gestooten. De gemelde batterij en die van Kapitein *Nieper* maakten eene schrikkelijke slachting onder den vijand. — De Maarschalk *Ney* verloor zijn paard, de Generaal *Friant* werd gekwetst, de Generaal *Michel* sneuvelde. — Verbaasd over zulk eenen tegenstand, en de gelederen ziende dunnen, hield de garde stand, maar week niet. — Er heeft eene aarseling plaats. — Van dit oogenblik bedient zich de onverschrokken *Wellington*, om op zijne beurt aan te vallen. Hij geeft bevel tot de algemeene beweging, en rukt met de Engelsche garde, en de geheele linie tevens in den stormmarsch met gevelde bajonetten voort. — De brigades kavallerie van de Generaals *van de Leur* en *Vivian*, van den linkervleugel aan den regter gekomen, vallen den vijand in de flank, de andere brigaden der ruiterij rukken in front voorwaarts op onderscheidene plaatsen. — De teruggedreven garde wijkt eerst in goede orde, maar weldra brengt de kavallerie verwarring in hare overvleugelde gelederen. — De boomgaarden van Hougoumont worden hernomen en het kasteel ontzet. — La Haye-Sainte wordt herwonnen. — Het 1ste korps Pruisfen van den Luitenant-Generaal *von Ziethen*, over Ohain aangerukt, voegt zich te acht uren bij den linkervleugel, en verdrijft, met de Nassauers vereenigd, den vijand uit Smohain en Papelette. De Pruissische ruiterij van den Generaal *Roeder* overvleugelt des vijands regter flank en vervolgt hem in zijnen aftogt. Alles rukt voorwaarts naar la Belle Alliance met de snelheid des onweders. — Het kanon, op de achterhoede brullende, — de ruiterij buiten staat gesteld of vernield — de Moyenne garde verslagen en haar overschot in wanorde wijkende, — alles werkt eindelijk zamen, om schrik te verspreiden over het vijandelijke leger. Terwijl de overwinning beslist werd bij het centrum, verdedigde zich het 6de korps met de jonge garde en twee ba-

taillons van de oude nog te Planchinoit, eeniglijk om den aftogt van het leger te dekken. Prins *Blucher* had een derden beslissenden aanval doen hervatten om ze af te snijden, terwijl het 1ste korps zich bij zijnen regtervleugel voegde. De 16de brigade trok het gansche dorp om, de anderen overweldigden het stormenderhand, en de vijand werd tot den aftogt gedwongen. — Het geheele Pruissische leger drong en dreef hem met verdubbelde woede langs den weg van Charleroi, alwaar zij reeds zijnen linkervleugel in wanorde vond, welke zij door hare rusteloze vervolging voltooide — Om dezen tijd had zich *Napoleon* naar Belle Alliance begeven. Ten einde zijnen aftogt te dekken, die twee uren vroeger de helft van zijn leger nog had kunnen behouden, stelde hij de vier regementen van de oude garde bloot, die nog niet hadden gevochten: maar wat vermogt eene handvol dapperen tegen een overwinnend leger, dat aan de vereenigde pogingen van schier zijne geheele armée tegenstand had geboden. — Zij weken voet voor voet, tot dat zij, door het aantal overhoop geworpen, schier geheel werden vernield. Het overschot week in twee carrés naar Rosfome. — *Napoleon* zogt de hoede nog van het tweede regement, toen het eerste, door de vlugtelingen om ver geloopen en door de Engelsche kavallerie verbroken werd. — Nu hoorde men maar eene kreet: „ bewaart den adelaar!" Al terug deinzende formde zich dan ook een groep, die, met begunstiging van den avond, den adelaar behield, zijnde die der jagers van de garde. — De divisie van den Generaal *Piré* en andere ligte ruiterij was wel bij de achterhoede geplaatst om de vlugtelingen te keeren, maar te vergeefs, zij werd medegesleept door den stroom en vermengd met het gros des geheelen legers. — Het uur van de schriklijkste nederlaag had geslagen, het vallen van den avond vermeerderde den doodlijken schrik, die zich al meer en meer verspreidde. — Al het materieel was verdwenen; het leger zelf bestond niet meer.

Beslissende slag van Waterloo.

Vlugt der Franschen.

Het was niet meer, dan eene verwarde menigte, die als een vloed stroomde naar de hoeve la Maison du Roi, om Genappe te kunnen bereiken. Twee honderd vuurmonden, een ontzettend materieel, een groot aantal krijgsgevangenen, waaronder verscheiden Generaals waren, vielen den overwinnaars in handen. Prins *Blucher* deed al zijne kavallerie aanrukken, met den Generaal *Gneisenau* aan het hoofd, om den vijand met het zwaard in den rug van nachtverblijf tot nachtverblijf te vervolgen. De nacht en de opstopping der wegen, konden de eenige grenzen stellen aan eene volslagene vernieling. „ Kinderen wij moeten hen nog dezen nacht vervolgen, anders hebt gij hen morgen wederom op den hals: „ was *Bluchers* woord. — Een goed aantal krijgsgevangenen, omtrent 60 vuurmonden en de equipagie van *Napoleon*, op weg en te Genappe veroverd, vermeerderden den buit van dezen gedenkwaardigen dag. — Midden in deze verwarring ontkwam *Napoleon* met een gedeelte van zijnen Staf, als door een wonder. Hij ging de Sambre bij Charleroi weder over op den 19den Junij des morgens te vijf uren. — Terwijl het Pruissische leger op zich nam den vijand te vervolgen, behield het Engelsch-Nederlandsch leger het veld en kweet zich van den pligt der menschelijkheid, om voor de gekwetsten te zorgen, waaronder de Graaf *Uxbridge* zelf behoorde, wiens been, bij het laatste schot, dat er gedaan was, vermorseld werd. — Het verlies van de Franschen was onberekenbaar. Het getal der dooden en gekwetsten bij het Engelsch-Nederlandsche leger beliep omtrent 15,000 man, dat der Pruissen kan niet wel boven de 3,000 bedragen hebben (1), alhoewel zij

(1) De Heer *Craan* zegt dit verslag te hebben opgemaakt niet slechts uit de officieele rapporten, maar ook uit authentieke berigten van opperofficieren uit de drie legers, aan hem medegedeeld. — Wegens het Nederlandsche leger waren gesneuveld 27 officieren, 2058 troepen, gekwetst 115 officieren, 1936 troepen. Het verlies aan paarden bedroeg 1620. — *Nederl. Staatsc.* 1815 n°. 171.

van hunne zijde zoo diep in het gevecht waren ingedrongen, dat de Hertog *van Wellington* van zijnen kant den Kwartiermeester-Generaal *de Constant Rebecque* last had moeten geven, officieren te zenden aan *Bulow* met verzoek om het vuren te staken. De Hertog zelf tot voorbij de hoeve Caillou voortgerukt na het oogenblik der overwinning, had aldaar den Veldmaarschalk *Blucher* ontmoet. Beide vielen zij elkander in de armen en vertoefden eenen oogenblik bij een kleinen herberg, *la belle Alliance* genaamd, hetwelk *Blucher* op den inval bragt om dezen slag te noemen *den Slag van het Schoon Verbond*; een inval die eerst ongemeen behaagde, doch naderhand wijken moest voor de overweging, dat het ontwerp van den slag in het hoofdkwartier te Waterloo gemaakt en bij Mont-St.-Jean, in deszelfs banne gelegen, volvoerd is; ten gevolge waarvan *de Slag van Waterloo* de naam is, die aan dezen gedenkwaardigen veldslag in de Staatsstukken gegeven wordt.

Lof van *Wellington* en den Prins van *Oranje*.

„ Het was niet mogelijk, — dit verzogt de Hertog *van Wellington* aan den Baron *van der Capellen* te Brussel, om aan Z. M. den Koning te zeggen — eene volslagener overwinning te behalen; hij zelf had nimmer eenen dergelijken slag bijgewoond, daar *Buonaparte* alle middelen in het werk gesteld en met de grootste hardnekkigheid gevochten had; meer dan eens had hij, *Wellington* zelf, gewanhoopt aan eene goede uitkomst, en tot zes uren des avonds was hij in onzekerheid geweest; dan hij kon de dapperheid der troepen niet genoeg roemen en *vond geenen lof groot genoeg voor den Prins van Oranje.*" Deze zedige betuigingen vermeerderden niet weinig de ware grootheid van den Hertog, die, den ganschen dag, door moed en beleid het voorwerp van ieders verwondering en eerbied geweest was. Zijn blik sloeg alles gade; hij zag alle gevaren, maar de middelen tevens ter voorziening en wist ze juist te doen aanwenden. Geenen oogenblik bezweek zijne bedaardheid van geest; de zwarig-

heden zelve ontwikkelden zijne kracht, terwijl hooger hand hem beschermde te midden der kogels, die velen rondom hem deden nedervallen. Het verslag, door den Hertog zelven aan Z. M. den Koning den 19den geschreven, kenmerkte zich door denzelfden zedigen toon na eene zoo luisterrijke overwinning. Men las daarin van 's Vorsten zoon; „, Z. K. H. de Prins *van Oranje* onderscheidde „, zich door zijne dapperheid en beleid, tot dat „, hij een geweerskogel in den schouder kreeg, „, hetgeen hem dwong het slagveld te verlaten."

Rapport van den Prins *van Oranje*.

De Prins *van Oranje* zelf stelde den 22sten Junij het volgende rapport:

Brussel, den 22sten Junij 1815.

Na den slag van den 16den, waarvan ik de eer heb gehad Uwer Majesteit, den zeventienden des morgens ten twee uren, uit het hoofdkwartier te Nivelles, rapport te doen, heeft de Hertog *van Wellington*, om in linie met het Pruissische leger te blijven, denzelfden morgen eene beweging gemaakt, ten gevolge van welke het leger, op de hoogten, voor Waterloo, des avonds ten zeven uren in positie stond, en aldaar den nacht bivouakeerde. De vijandelijke kavalerie, de mouvementen van het leger volgende, werd meermalen door die der Engelschen met groot verlies terug geslagen.

In den vroegen morgen van den achttienden ontdekte men den vijand tegen ons over; en omtrent tien uren namen zijne dispositiën van attake eenen aanvang.

Het leger van *Buonaparte* bestond uit de eerste, tweede, vierde en zesde korpsen, de keizerlijke garde, en bijna de geheele kavallerie, en eene artillerie van vele honderd stukken.

Omstreeks elf uren ontdekte de vijand eene batterij van weinige stukken, en onder derzelver vuur naderde zijne tirailleurs onzen regter vleugel; terwijl kort daarop zijne attake zich tegen eene hofstede rigtte, welke aan dezen vleugel links van de chaussée naar Nivelles, omgeven van houtgewas, digt voor onze linie gelegen was. De vijand heeft de hevigste attake gedaan, om deze hofstede te nemen, doch zijne pogingen waren vruchteloos. Omtrent twaalf uren werd de kanonnade sterk, en vóór half één was het gevecht algemeen over de geheele linie. De vijand attakeerde onderscheiden ma-

len de beide vleugels, dan, zijn hoofdoogmerk zijnde om op de regter zijde van het centrum door te breken, heeft hij alles aangewend om hierin te slagen. De vijandelijke kolommen kavallerie werden met veel onverschrokkenheid aangevoerd; dan, niettegenstaande zij met de hardnekkigste woede, van half vier uren tot aan het einde der bataille, telkens hunne aanvallen herhaalden, konde echter niets onze linie aan het wijken brengen; de vijand werd altoos terug geslagen, zoo door het vuur van de carrés, als door de charges van de kavallerie.

Rapport van den Prins van Oranje.

Het is onmogelijk Uwe Majesteit te beschrijven, met welke verbittering, vooral gedurende de laatste zes uren, gevochten is. Ik heb het geluk niet mogen hebben, het einde van dezen zoo roemvollen als belangrijken veldslag bij te wonen, hebbende een half uur voor de nederlaag van den vijand, een schot door den linker schouder bekomen, waardoor ik genoodzaakt werd het slagveld te verlaten. Het maakt mij onuitsprekelijk gelukkig, aan Uwe Majesteit te kunnen melden, dat Hoogstdeszelfs troepen van alle wapenen met veel dapperheid gevochten hebben; bij de charges van de kavallerie hebben zich de karabiniers gedistingueerd. — De divisie van den Luitenant-Generaal *Chassé* is later in het vuur gekomen, en alzoo ik mij in persoon van het centrum niet kon verwijderen, had ik hem voor dien dag onder de orders van Lord *Hill*, kommanderende het tweede legerkorps, gesteld, en heb berigt ontvangen, dat deze divisie mede zeer dapper gestreden heeft, en de Luitenant-Generaal *Chassé*, benevens de beide Kommandanten der brigades, zich zeer goed van hunnen pligt gekweten hebben. — Ik ben nog niet in de mogelijkheid Uwe Majesteit ons geleden verlies op te geven, zijnde de rapporten daarvan inwachtende, het smart mij intusschen te moeten zeggen, dat het zeer sterk is. De Generaals der divisiën zijn gelast mij rapport te doen der genen, die zich hebben gedistingueerd, en ik moet mij bepalen die alleen op te noemen, welke dit onder mijn oog gedaan hebben: de Luitenant-Generaals *Collaert* en *de Perponcher*, de eerstgenoemde is gewond; de Generaal Majoor *van Merlen*, een kundig en braaf officier, is op het slagveld aan zijne wonden overleden; ik neme deze gelegenheid waar, Uwer Majesteit zijne nagelatene weduwe en kinderen aan te bevelen. De Generaal-Majoor *Trip* heeft zich bijzonder gedistingueerd, zoo door zijne kunde als dapperheid; de Generaal-Majoor *Ghigny*; de Kommandanten der 3 regementen karabiniers als de Luitenant-

Rapport van den Prins van Oranje.

Kolonel *Coenegracht*, aan zijne wonden overleden; Kolonel *de Bruin*, en de Luitenant-Kolonel *Lechleitner* gewond; de Luitenant-Kolonel *Westenberg*, van het bataillon landmilitie n°. 5, is een zeer goed en braaf officier, en heeft zijn bataillon, dat zich zeer dapper en braaf in den slag gedragen heeft, met zeer veel beleid aangevoerd; de Majoor *Hegman*, van het derde bataillon Nassau, gewond; de Majoors *Merx* en *Bryas*, van het regement karabiniers n°. 2, de laatste gewond; de Majoor van de artillerie *de la Sarraz*, de Kwartiermeester-Generaal, de Generaal-Majoor *de Constant Rebecque*, heeft zich zeer wel van zijnen pligt gekweten, en is mij van grooten dienst geweest. Ik achte mij eindelijk nog verpligt, Uwe Majesteit mijne tevredenheid te betuigen over alle mijne Adjudanten. De Majoor *van Limburg Stirum* is reeds in den slag van den 16den gewond geworden, en op den 18den zijn de Kolonel *du Caylar* één, en de Luitenant-Kolonel *de Cruquenbourg* twee, en den Majoor *Ampt* één paard onder het lijf dood geschoten. Mijnen Adjudant, den Majoor *van Hooff*, heb ik opgedragen dit rapport over te brengen, nemende de vrijheid denzelven in Uwer Majesteits gunst aan te bevelen.

(*get.*) WILLEM, *Prins van Oranje.*

Wegens de wond van den Prins.

Terstond na het bekomen zijner wonde was de Prins *van Oranje* van het slagveld weggedragen door eenige Hanoveranen, terwijl de Adjudanten *du Caylar*, *Wauthier*, *Cruquenbourg*, *van Hooff* en *Ampt* bij hem waren gebleven met de uiterste zorg voor zijne vervoering. In het dorp Mont St. Jean had men eene deur genomen, om Z. K. H. te gemakkelijker weg te dragen. De Generaal *van Reede* had zich nu ook bij den Prins vervoegd, en, terwijl Z. K. H., een weinig verflaauwd van pijn en bloedverlies, de oogen opende, op zijne vraag naar de plaats der wond, ten antwoord van den Prins gekregen: „ wij hebben geenen voet gronds verloren!" Nu zat Z. K. H. meest overeind, en bemoedigde verscheidene personen, die hem volgden, om naar hunne korpsen weder te keeren, met volkomene verzekering der overwinning. Bij het eerste verband, in des Hertogs hoofdkwartier werd de wond als niet gevare-

relijk geschouwd. Ter zelfde plaats waren verscheidene voorname Engelsche gekwetsten gebragt en ondergingen de Lords *Fitsroy Sommerset* en *Gordon* zware heelkundige bewerkingen. De Prins bleef bedaard en bemoedigd. Hij ontving, behalve dien van zijne trouwe Adjudanten en van allen, die hem omringden, ook den troost van den Spaanschen Gezant *Don d'Alava*. Van Waterloo naar Brussel was de vervoering in eene koets geschied, die veel belemmering op weg had ontmoet. De stilte was behoefte voor den Prins; blijdschap over 's Lands verlossing en spijt van niet bij den slag te hebben kunnen blijven, maakten Z. K. H. al te levendig. Des nachts om twee uren kwam men in 's Prinsen verblijf. Het vernieuwd verband vermeerderde de hoop op herstel. De tijding der volslagene overwinning bevorderde niet weinig de rust van den lijder.

Wegens de wond van den Prins.

De allereerste tijding der kwetsure van den Prins *van Oranje* was der trouwe moeder van dien Koninklijken held, der voortreflijke Gemalinne van Z. M., eene onwederstaanbare opwekking, om de tederste zorgen aan den dierbaren zoon te bestedden. In den vroegen morgen van den 21sten vertrok H. M. de Koningin van den Haag naar Brussel, en vond des avonds den Prins in alle opzigten zoo wel, als Heel- en Geneesmeesters hadden kunnen verwachten, ja als de bekommerde moederliefde naauwelijks had durven hopen. In den morgenstond van den 19den had de Hertog *van Wellington* reeds zijnen waardigen kweekeling bezogt en door hoogstvereerende toespraak meer hartsterking gegeven, dan in het bereik der kunst zelve was; en nu bragten de moederlijke zorgen en tederhartigheden diensten ter herstelling aan, die de kracht der voortreflijkste middelen verdubbelden. Den 23sten gaven *George Hyde* Geneesheer van Z. K. H. en *John Gunning*, eerste Chirurgijn van Z. K. H. en van het leger, berigt: ,, dat de Prins wel had geslapen en bijzonder wel gemoed was., en

Wegens de wond van den Prins.

dat de wond zoo goed ſtond, als mogelijk was. Dat van den 24ſten luidde even gunſtig. Hare Majeſteit mogt zich eerlang volkomen gerust ſtellen wegens haren zoon, zoodat Hare terugkomst in den avond van den 28ſten in den Haag ter volkomene verzekering der natie kon verſtrekken, dat haar roem, liefde en hoop behouden waren uit de gevaren van den ſlag van Waterloo. — De Heer *Gunning* zag zijne Chirurgicale dienſten aan Z. K. H. erkend door het geſchenk van een gouden ſnuifdoos, met de ſchoonſte diamanten verſierd, en door eene rijke collier van paarlen, verſierd met diamanten, door topazen omgeven, ten geſchenke voor zijne Echtgenoote.

Den 27ſten Junij vaardigde Z. K. H. de Prins *van Oranje* de volgende dagorde uit aan het Nederlandſche leger.

Dagorde van den Prins *van Oranje*.

Z. M. de Koning, door mijne rapporten onderrigt van de roemrijke overwinningen, waaraan gij allen met zoo veel heldenmoed en trouw hebt deel genomen, heeft mij den, voor mijn hart zoo ſtreelenden als dierbaren, pligt opgelegd, u, mijne landgenooten, Hoogstdeszelfs volkomene tevredenheid te betuigen over uliedér gedrag, in de verſchillende gevechten gehouden.

Welk grooter blijk van goedkeuring van onzen geliefden en geëerbiedigden Koning kan ik u geven, brave Nederlanders, dan u den inhoud van Zijner Majeſteits, aan mij geſchreven, brief bekend te maken.

'sGravenhage, den 24ſten Junij 1815.

Aan den Prins *van Oranje*, kommanderend Generaal der Nederlandſche troepen.

Brief van Z. M. aan den Prins *van Oranje*.

Uwe rapporten van den 17den en van den 22ſten hebben mij een onbeſchrijfelijk genoegen verſchaft.

Als Souverein, en als vader, gevoel ik in dubbele mate de vreugde, welke de heilrijke uitkomst van zoo vele hardnekkige gevechten allerwege verſpreidt; want ik heb de zekerheid, dat mijne troepen een roemvol deel daaraan genomen hebben, en dat zij bij het volvoeren der gevaarlijkſte pligten, in den Zoon van hunnen Vorst eenen moedigen voorganger hebben aangetroffen.

Ook verlang ik dat door u aan alle Nederlanders, die onder uwe aanvoering bij Quatre-bras en Belle-Alliance gestreden hebben, mijne meest volkomene tevredenheid worde kenbaar gemaakt Zeg hun, dat alle hunne landgenooten met welgevallen en dankbaarheid de oogen op hen vestigen, en roem dragen op hunnen volhardenden moed.

Doe hun weten, dat bij het stroomen van hun bloed de laatste twijfeling verdwenen is aan de bestendigheid van dit nieuwe rijk en de innige verbroedering van deszelfs bewoners. Verzeker hen, dat zij steeds een opregten beminnaar van hunnen glorierijken stand, en een beschermer van dapperheid en van alle militaire verdiensten hebben zullen. En vind zelf eene belooning uwer zelfopoffering en eene verzachting uwer wonden in de eer van bij die brave Nederlanders de tolk te zijn der gevoelens, die hun zijn toegewijd door den Koning en het vaderland.

(*was geteekend*) WILLEM.

Gaat dan voort, mijne landgenooten, het pad der eer te bewandelen.

Uwe Koning erkent uwe diensten; het vaderland eerbiedigt u; terwijl ik mijne wond slechts gevoele, om dat zij mij nog eenigen tijd van u verwijderd houdt.

Mijne eenigste wenschen zijn, wederom met u vereenigd, den gemeenen vijand te bestrijden, en ons bloed en leven voor Koning en vaderland moedig op te offeren.

(*was geteekend*) WILLEM, *Prins van Oranje.*

Op den 2den Julij bezogt Z. K. H. de Prins *van Oranje* den Schouwburg te Brussel, en werd er met de uitbundigste vreugde ontvangen. Te midden der vertooning daalde eene lauwerkroon, door eene verborgene en vindingrijke bewerking, op het hoofd van den held neder. Het gezigt hiervan verdubbelde de algemeene vervoering. Nimmer legde een volk zijne liefde en dankbaarheid op eene meer ongekunstelde en meer volkomene wijze aan den dag. Toen de Prins de zaal verliet, spande de burgerij de paarden af en trok de koets naar het hotel van Z. K. H., onder het geleide van de burgerlijke garde te paard. — Eene week later had dezelfde geestdrift bij het zien van den

De Prins *van Oranje* in den Schouwburg te Brussel.

jongen held in den ſchouwburg plaats, waartoe de tooneelſpelers door veelvuldige toepasſingen en door de aanbieding van eenen lauwertak telkens nieuwe aanleiding gaven. — Den 12den Julij verliet Z. K. H. Bruſſel, bezogt Hoogstdeszelfs broeder Prins *Frederik* in diens hoofdkwartier, en vervolgde den 14den zijne reis naar het leger.

Keert op den 14 Julij naar het leger.

Op den 30ſten Junij hadden de Heeren Staten-Generaal hunne vergadering uitgeſteld tot den 18den Julij, om alsdan hunne werkzaamheden te hervatten; doch alvorens was door Hun Ed. Mog. beſloten, om aan den Koning voor te ſtellen het geven van een duurzaam bewijs van nationale dankbaarheid aan Z. K. H. den Prins *van Oranje*, en het vereeuwigen van den moed, door de, onder zijn bevel ſtaande, Nederlandſche troepen, bijzonder in den ſlag van Quatre-bras aan den dag gelegd. Dit voorſtel werd, met een begeleidend adres, door eene Commisſie van Hun Ed. Mog., den Preſident aan het hoofd hebbende, aan Zijne Majeſteit aangeboden, zijnde de ſtukken van den volgenden inhoud:

De Staten-Generaal doen een voorſtel van dank en vereering voor den Prins *van Oranje* en de Nederlandſche troepen.

De gewigtige gebeurtenisſen, die zoo onlangs op onzen vaderlandſchen bodem hebben plaats gehad; de luisterrijke overwinningen, die zoo ſpoedig en beſlisſend het hagchelijkſte gevaar in volkomen gerustheid deden verkeeren, hebben bij het geheele Nederlandſche volk eene kreet van vreugde en dankbaarheid doen opgaan; en het bemint den Vertegenwoordigers van dat volk, die gevoelens van blijdſchap en erkentenis aan den voet des troons te brengen.

Naauwelijks hadden onze legers, en die van eenige onzer Bondgenooten, zich aan onze grenzen kunnen ſcharen, of onze vorige onderdrukker, door list en verraad in het bezit van zijn onregtmatig bewind getreden, verzamelde alle zijne krachten, om met eene talrijke bende en door eenen woedenden aanval, in het hart van ons vaderland door te dringen, en ons door zijnen geweldigen arm eenen zekeren ondergang voor te bereiden; reeds was eene woeste hoop krijgsknechten in onze vereenigde gewesten doorgedrongen, en die belangrijke provinciën, door eenen gemeenſchappelijken band

met *ons* op het naauwst en onherroepelijkst vereenigd, waren op het punt van de prooi te worden van den wreeden vijand; uit de voornaamste stad van het zuidelijk gedeelte des rijks zonden zijne vergiftigde en dreigende manifesten door geheel Europa andermaal den schrik en de vrees verspreiden.

De Staten-Generaal doen een voorstel van dank en vereering voor den Prins *van Oranje* en de Nederlandsche troepen.

Dan, in den raad van den God der heerscharen was het anders besloten. De zwakste plaats, tot den onverwachten aanval gekozen, wordt sterk en ondoordringbaar door den heldenarm van den Zoon onzes Konings, en de stoutmoedige volharding op den altoos gedenkwaardigen dag van den 16den Junij wordt het middel van onze redding.

Inmiddels bereidt zich alles tot den ernstigsten strijd, en onder het opperbevel van den onovertreffelijken *Wellington*, door Uwe Koninklijke Majesteits wijze beschikkingen ook onzen opperbevelhebber, en door de beslissende medewerking van den grijzen held *Blucher*, aan het hoofd des Pruissischen legers, wordt de glorierijkste zege behaald.

Onze landgenooten, onze jonge krijgslieden willen den geoefendsten niet toegeven, en op dien schoonen, maar, helaas! zoo bloedigen, dag wedijveren de Brit en de Duitscher, de bewoners van onze zuidelijke en noordelijke provinciën, als zoonen uit één huis, tot bereiking van het groot algemeen doel; en nu dat bereikt is, is elk een bereid den gewonden, maar onoverwonnen, strijders de liefderijkste hulp toe te dienen.

De liefde voor uw huis, grootmagtigste Koning, waarmede en door wiens zorg ons vaderland groot werd, en bij deszelfs rampen en verwijdering, rang en waarde verloor, die liefde wordt geestdrift, wanneer wij Uwe Koninklijke Majesteit onophoudelijk en met de meeste inspanning bezig zien, om ons inwendig bestuur te regelen en de wonden der rampvolste overheersching te heelen, terwijl Hoogstdeszelfs doorluchtige Zoonen het vaderland beveiligen, en de erfgenaam des troons de overwinning en onze redding met zijn bloed koopt.

Het zij ons dan vergund aan de behoefte van ons hart te voldoen, door aan Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins *van Oranje* te mogen aanbieden, — niet als eene belooning, want die vindt zijn edel hart in zelfsvoldoening en in de bewustheid van de redder zijns vaderlands geweest te zijn, maar als een blijk van ons diep gevoel van liefde en dankbaarheid, een der lands domeinen, uit naam des Nederlandschen volks.

De Staten Generaal doen een voorstel van dank en vereering voor den Prins *van Oranje* en de Nederlandsche troepen.

Wij hebben dien ten gevolge de eer, op grond van het 69ste artikel der grondwet, aan Uwe Koninklijke Majesteit het nevensgaande voorstel voor te dragen.

Dit geringe bewijs van onze hulde aan de uitmuntende verdiensten van Zijne Koninklijke Hoogheid zal te gelijk eene erkentenis zijn van onze verpligting jegens onze dappere landgenooten, die de eer gehad hebben onder zulk een hoofd te strijden: en indien Uwe Koninklijke Majesteit hierop deszelfs hooge goedkeuring wil geven, zal de nakomelingschap kunnen ontwaren, dat wij geen ondankbare onderdanen van den besten der Koningen geweest zijn.

Wij hebben de Eer, enz.

(*geteekend*) J. E. N. VAN LYNDEN, Vt.

Ter ordonnantie,

(*geteekend*) W. R. J. VAN PABST TOT BINGERDEN.

De Staten Generaal hebben de eer met diepen eerbied aan Zijne Majesteit den Koning voor te dragen, dat, daar Hunne Edel Mogende, ingevolge art. 69 van de grondwet, het regt hebben van aan den Souvereinen Vorst voordragten te doen, zij van dat regt nimmer beter gebruik kunnen maken, dan wanneer het dient, om in naam der natie aan het koninklijk regerend huis bewijzen te geven van hunne verknochtheid, liefde en dankbaarheid.

Dat deze dankbaarheid nu ten top gestegen is, daar het aan het heldhaftig en manmoedig gedrag van den Kroonprins grootendeels te danken is, dat de nu onlangs met dit land vereenigde en zoo belangrijke zuidelijke provinciën niet eene prooi geworden zijn van eene alles vernielenden vijand.

Dat dit manhaftig gedrag van den Kroonprins en deszelfs onderhoorige troepen, reeds bijzonder uitgeblonken heeft in het hardnekkig verdedigen van de positie bij Quatre-Bras op den 16den Junij l. l., en in den daardoor mogelijk geworden luisterrijken slag van den 18den Junij daaraanvolgenden.

Dat Hun Edel Mog., in aanmerking nemende den diepen indruk, dien het behoud van Brussel met de omliggende streken op de natie gemaakt heeft, ook gaarne in derzelver naam een bewijs van dankbaarheid aan den Prins *van Oranje* zouden geven, en in hem aan de verdienstelijke troepen, die zich daarbij zoo wel onder zijn bevel gekweten hebben.

Dat zij daarom de vrijheid nemen met allen eerbied aan Zijne Majesteit voor te stellen, om bij eene wet te bepalen:

De Staten Generaal doen een voorstel van dank en vereering voor den Prins *van Oranje* en de Nederlandsche troepen.

1. Dat het domein van Soestdijk met alle deszelfs ap- en dependentiën, in naam van het Nederlandsche volk, aan den Prins *van Oranje* zal worden aangeboden, om door hem en zijne erfgenamen als patrimoniëel goed in vollen eigendom bezeten te worden.

2. Dat het Koninglijk Jagtslot aldaar ten koste van den lande behoorlijk gemeubileerd en in orde gebragt zal worden.

3. Dat, tot vereeuwiging van het manmoedig gedrag der troepen, bij de hardnekkige verdediging van de positie bij Quatre-Bras zoo luisterrijk ten toon gesteld, in het domein te Soestdijk een monument, ten aandenken van die roemrijke gebeurtenis, zal worden daargesteld.

Aldus gedaan en voorgesteld in 's Gravenhage den 29sten Junij 1815.

(*geteekend*) J. E. N. VAN LYNDEN.

Z. Majesteit, zich van harte gezind betuigende, om aan het Nederlandsch leger in den persoon van haren Opperbevelhebber, een duurzaam blijk te verleenen van de hoogachting en erkentelijkheid, welke zij zich bij alle ingezetenen van het rijk verworven had door haar moedig gedrag in den toen geëindigden veldtogt, vond alzoo, den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal goed, bij besluit van den 8sten Julij te bepalen:

Wet van 8 Julij, waarbij het domein van Soestdijk wordt afgestaan en opgedragen aan den Prins *van Oranje*, met bepaling dat in hetzelve eene gedenkzuil zal worden opgerigt. (Staatsbl. no. 41.)

Art. 1.

Het domein van Soestdijk met alle deszelfs ap- en dependentiën, wordt in naam van het Nederlandsche Volk aan onzen beminden zoon den Prins van Oranje, Opperbevelhebber van het nationale leger afgestaan en opgedragen, om door hem en zijne afstammelingen, in vollen eigendom, en als patrimoniëel goed te worden bezeten.

Art. 2.

Het tot voorschreven domein behoorend jagtslot zal, ten koste van den lande, in bewoonbaren staat gebragt en gemeubileerd worden.

Art. 3.

Er zal, mede ten koste van den lande, in het domein van Soestdijk eene gedenkzuil worden opgerigt ter bijzondere vereering van den moed, in de hardnekkige verdediging der positie bij les Quatre Bras zoo luisterrijk ten toon gespreid.

Voorstel en aanbod der regering van 's Gravenhage ter oprigting van eene gedenkzuil — door Z. M. aangenomen.

De Regering van 's Gravenhage had den 5den Julij een plegtig gehoor gehad bij Z. M. en Hoogstdenzelven het verlangen der Haagsche burgerij te kennen gegeven, dat aldaar eene gedenk- en eerzuil wierd opgerigt ter eere van Z. K. H. den Prins *van Oranje* en van de Nederlandsche dapperen, welke zoo kloekmoedig op de dagen van 15, 16, 17 en 18 Junij voor het vaderland gestreden hadden. Ook dit voorstel was door Z. M. minzaam aangenomen en met Hoogstdeszelfs goedkeuring en toestemming vereerd (1).

Verheffing van den Hertog van *Wellington* en den Graaf *Clancarty*.

Bij besluit van den 8sten Julij verhief Z. M. den Veldmaarschalk Hertog van *Wellington* tot *Prins van Waterloo*, en den Graaf *Clancarty*, Buitengewoon Gezant van Groot-Brittannie aan het Hof der Nederlanden, tot *Markies van Heusden*.

Besluit van 20 Junij tot eene dank- en biddag en tot maandelijksche bedestonden.

Terstond op den 20sten Junij had Z. M. goedgevonden en verstaan 1°. voor de noordelijke Provinciën van het Rijk, overeenkomstig de eerbiedwaardige gewoonte, steeds in dezelve in acht genomen, en den niet twijfelachtigen wensch van derzelver bewoners, eenen plegtigen algemeenen Dank- en Bededag te bepalen tegen den 5den Julij; 2°. order te doen stellen, dat voortaan, zoo lang de oorlog duurde, op den eersten Woensdag van iedere maand, bedestonden werden gehouden, tot afsmeeking van 's Hemels zegen op onze wapenen en die onzer Bondgenooten.

Ten gevolge van het eerste gedeelte van dit besluit, schreef de Secretaris van Staat voor de

(1) De aanspraak door den President der Regering, Jonkheer *J. Slicher*, wordt gevonden in de *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 159.

Binnenlandsche Zaken, de Heer *Roëll*, den volgenden dank- en bidbrief uit:

LANDGENOOTEN!

Van het vernederend juk eener voorbeeldelooze overheersching verlost, uit de grootste gevaren wonderdadig gered, door de gunstigste uitzigten in de toekomst verblijd vergaderden wij, een jaar geleden, op de stem van onzen geëerbiedigden Souverein, om den Allerhoogsten de plegtige offers onzer levendige dankbaarheid; de vurige wenschen onzer harten voor Vorst en Vaderland, en de ootmoedige betuigingen onzer goede voornemens, voor het oog aller volken, gemeenschappelijk op te dragen. Uitschrijving van eenen algemeenen dank- en bededag.

Glansrijk was de dageraad van ons geluk. De eerste stralen van de zoo lang gewenschte vredezon verkwikten de herlevende menschheid, en beloofden, bij de trapsgewijze verdwijning der wolken, die derzelver invloed nog belemmerden, eenen heerlijken dag; vooral ook voor Nederland, bevrijd van alle twisten en partijschappen, bestuurd naar eene welberekende grondwet, en waarlijk vereenigd onder den vaderlijken schepter van den Vorst onzer keuze. De herdenking aan doorworstelde rampen verhoogde de waarde van ons geluk en van de blijde hoop der toekomst, daar de gedroogde bronnen van onze welvaart weder geopend werden, koophandel en zeevaart herleefden, en de ver afgelegene Volkeren de herboren Nederlandsche vlag op nieuw, met herdenking aan vorig geluk, begroetten.

Ten gevolge van den eenstemmigen wensch der Mogendheden, ondersteund door het niet dubbelzinnig verlangen onzer aloude landgenooten, werden onze grenzen uitgebreid en onze bevolking meer dan verdubbeld. Sedert eeuwen gescheiden broeders reikten ons de hand. Naauwelijks uit het niet herrezen, traden wij in den rij der Staten, waaraan de handhaving van den staatkundigen evenaar en het geluk der wereld werden toevertrouwd.

Zoo heilvoorspellend was de toekomst slechts drie maanden geleden! Maar onverwachts zagen wij de, pas boven de kimmen gerezen, zon door zwarte wolken bedekt; een verschrikkelijk onweder is losgebroken; andermaal ratelt de donder des oorlogs en verdrijft den beminnelijken vrede van de aarde, nog doorweekt door bloed en tranen. Zij vlood voor het aangezigt des over-

Uitschrijving van eenen algemeenen Dank- en Bededag.

heerschers, wien het andermaal gelukte, den pas verloren troon, waarvan zoo veel onheils was afgedaald, te beklimmen.

Duister zijn dikwerf de wegen der Voorzienigheid, maar altoos wijs en goed; zij gedoogde de raadslagen der boozen, maar zorgde tevens, dat de hulpmiddelen aanwezig waren, om hun paal en perk te stellen. Nog waren de Vorsten vergaderd, wien de grootsche taak te beurt viel, om voor de rust en het geluk van Europa te zorgen; nog waren de legers niet ontbonden, voor wier moed en reuzenkracht de dwingelandij bezweek; nog gloeide het edel vuur in den borst der helden, die den grooten strijd hadden gestreden; toen de ontzettende mare van het gebeurde alle harten met verontwaardiging vervulde, en van alom de heerlegers deed aanrukken, om andermaal vrede en vrijheid te veroveren.

Op de grenzen gelegen van het ongelukkig land, waaruit sedert 20 jaren, zoo veel naamlooze ellenden zich verbreidden, moest Nederland vooral door die verschrikkelijke mare ontzet worden. Niets toch was in onzen, pas gevormden, staat voorbereid op eene gebeurtenis, door geene menschelijke wijsheid vooraf te berekenen. Maar God schonk ons eenen Koning, die, in deze hagchelijke omstandigheden, met bedaarden moed, onvermoeide werkzaamheid en standvastig beleid alle mogelijke hulpmiddelen berekende, alle krachten verzamelde, om ook ons met waarde te doen verschijnen op het tooneel des grooten oorlogs, van welks uitkomst voor alle volkeren *veel*, maar voor ons *alles*, afhangt.

Het teeken ten strijd is gegeven, reeds hebben geduchte legers, door het hoofd onzer verbitterde vijanden zelf geleid den vaderlandschen grond op het hevigste aangevallen; reeds stortten duizenden onzer dappere verdedigers hun bloed in den woedenden strijd; reeds is de smaad van jaren slavernij en vernedering uitgewischt door hunnen heldenmoed, en de naam van Nederlanders weder eerbiedwaardig onder de volken, zoo als in de dagen der vaderen; ja reeds vervult de blijmare eener groote overwinning aller harten met geestdrift en dankbaarheid.

In dit beslissend oogenblik roept ons de stem van onzen Koning tot eenen plegtigen algemeenen Dank- en Bededag.

Gevoelden wij, te midden van den nood, reeds levendig de behoefte, om, tevens bij onze gebeden den

Uitschrijving van eenen algemeenen Dank- en Bededag.

God onzer goedertierenheid door dankzeggingen te verheerlijken: rijke stof van dankzegging vindt zeker ieder onzer in zijnen bijzonderen kring, en niet minder het geheele volk, hetwelk reeds in eene zoo ruime mate de zegeningen der herkregene vrijheid genoot. De aarde gaf ons overvloedig hare vruchten, geene watervloeden verwoestten onze velden, geene besmettelijke ziekten bragten den rouw in onze huizen. Hoe onschatbaar werden ons de weldaden des Allerhoogsten, nu wij moesten vreezen voor derzelver verlies, en nu het geweten aan sommigen onzer welligt het regtmatig verwijt doet, dat zij door ondankbare ongevoeligheid die weldaden hebben beantwoord.

En vooral moeten wij, te midden der gevaren, welke ons omringen, eerbiedig de leiding des Allerhoogsten erkennen, in het schenken der middelen, om dezelve af te wenden. Is hij het niet, die de Vorsten door eensgezindheid en trouw verbindt, de volken door denzelfden geest bezielt, en ook Nederlanders sterk maakt door eendragt en vaderlandsliefde.

De gedachte, dat het God zelf is, die ons in de gelegenheid stelt, door daden te bewijzen, dat wij de herwonnen vrijheid, en den ons in Europa toegekenden rang niet onwaardig zijn, zoo wel als de herinnering aan onze wonderdadige redding uit zoo diepe ellende en zoo groote gevaren, en de erkentenis der reeds weder ontvangen bewijzen van Goddelijke hulp mogen ons dan aanmoedigen, om, ook in den tegenwoordigen strijd, onze smeekingen op te zenden tot den Heer der heerscharen, zonder wien de arm der helden niets vermag, en de ontwerpen der wijzen tot dwaasheid worden.

Dikwijls werd de God der liefde gehoond door tegenstrijdige gebeden van Vorsten en volken, die zijnen zegen durfden smeeken op de ontwerpen hunner ijdelheid en heerschzucht, op geweld en plundering: maar met vertrouwen durven wij dien zegen smeeken over wapenen, die alleen gevoerd worden voor het behoud van hetgeen Hij zelf ons gaf, en tot afwering van rampen, ijsselijker nog, dan die, waarvan Hij ons verloste.

Wij strijden voor onze bezittingen, voor de eer onzer vrouwen en dochteren, voor het leven onzer kinderen! Het is de heilige krijg voor vrijheid en vaderland! Wij strijden voor de algemeene belangen der menschheid, voor de handhaving van orde en regt, van

Uitschrijving van eenen algemeenen dank- en bededag.

zedelijkheid en Godsdienst! Het is de heilige krijg voor het goede tegen het booze!

In zulken strijd mogen wij den Goddelijken zegen afsmeeken, en met vertrouwen daarop hopen, wanneer wij bidden met werken, werken met bidden paren; overtuigd, dat wij zonder dien zegen niets vermogen, maar dat dezelve ook alleen kan verwacht worden op zoodanige inspanning van alle onze krachten, als voegt in eenen krijg, waar slavernij, armoede en verachting ons als verwonnelingen zouden volgen; vrijheid, geluk en eere ons als overwinnaars zullen kroonen.

Wanneer broederlijke eendragt ons standvastig blijft vereenigen, wanneer elk in zijnen kring doet, wat hij kan, de hem gegevene talenten en vermogens met vurigen ijver aanwendt; wanneer de rijke zijne schatten, de jongeling zijnen arm welgemoed het vaderland toewijdt; wanneer onzer aller onherroepelijk besluit is, alles, des noods, voor hetzelve op te offeren, dan zullen de gevaren, waarop wij steeds behooren voorbereid te zijn, alleen strekken, om onze krachten te verhoogen en de zege heerlijker te maken.

Opgeroepen om den Alregeerder de belangen des vaderlands aan te bevelen, kan er geen dringender en aangenamer pligt zijn, dan Hem te smeeken voor den geeerbiedigden Koning, die ons het verhevenste voorbeeld schenkt van geheele toewijding aan de zaak des vaderlands, en wiens groote, maar tevens beminnelijke, hoedanigheden hem zoo spoedig de liefde zijner nieuwe onderdanen verwierven, dat dezelve reeds wedijveren met hen, die hem eens als redder ontvingen.

God bekroone zijne onvermoeide pogingen, en zij zelf zijne belooning. Hij neme de dappere Prinsen in zijne hoede, die met beleid aan de spitzen onzer benden strijden, vooral ook onzen beminnelijken Kroonprins, die onverschrokken alle gevaren trotseert, reeds met vreugde zijn bloed voor het vaderland zag vloeijen. God voere hen, met de lauweren der overwinning gekroond, behouden terug in de armen hunner, hen zoo teeder beminnende, ouders, om, in het midden van een gered volk, de zegeningen der dankbaarheid en der liefde te ontvangen. Hij zegene het geheele Koninklijk Huis, ons zoo dierbaar, ook vooral door de deugden, die deszelfs eerbiedwaardige Vorstinnen versieren.

Dat wij bidden om den Goddelijken zegen over de werkzaamheden van hen, aan wie, onder den Koning, de zorg van 's Lands belangen is aanbevolen, en in het

bijzonder over den arbeid der genen, wien de gewigtige taak is opgedragen, om de vermeerderingen en wijzigingen der Grondwet van den Nederlandschen Staat te ontwerpen, welke deszelfs uitbreiding en de veranderde omstandigheden vorderen.

Uitschrijving van eenen algemeenen dank- en bededag.

Dat wij bidden voor alle de Vorsten, die zich met onzen Souverein voor de zaak der menschheid vereenigd hebben; voor alle de helden, die uitgetogen zijn voor haardsteden en voor altaren, ten einde aller vereenigde krachten dezen laatsten worstelstrijd met geweld en heerschzucht gelukkig, kan het zijn spoedig, volbrengen.

Smeeken wij, dat, na zoo veel jaren oorlog en verwoesting, de, dan eindelijk door stroomen menschenbloed gekochte, vrede te duurzamer en in de gevolgen te vruchtbaarder moge zijn voor het zedelijk zoo wel, als het staatkundig geluk, en voor de Godsdienstige vorming der volken, vooral ook van de Nederlanders, op dat de, door den nood ontwikkelde geestkracht en inspanning van vermogens, in opvolgende dagen van kalmte en voorspoed, een' rijken oogst schenke.

En mogt vooral aanwas van Christelijke kennis, en werkdadige Godsvrucht dan ten bewijze verstrekken van hartelijke dankbaarheid aan den God, dien wij thans om redding aanroepen.

Wanneer wij onzen Vader in Jezus Christus naderen, met het oog op een zoo verheven doel, en met een hart, doordrongen van het gevoel van ons onvermogen, alles alleen verwachtende van den rijkdom zijner genade in onzen Heer en Zaligmaker en van de kracht van zijnen Heiligen Geest, dan zeker, en dan alleen kunnen wij geloovig op de goedertierene verhooring onzer gebeden vertrouwen.

Onverminderd deze bepaling van eenen algemeenen Dank- en Bededag, oordeelde Z. M. aan de Nederlanders gelegenheid te moeten geven, om te voldoen aan de behoeften hunner harten en hunne vurige dankbaarheid op eene godsdienstige wijze openlijk aan den dag te leggen; weshalve de Leeraars der onderscheiden kerkgenootschappen werden uitgenoodigd, om, op den eerstvolgenden Zondag reeds, den 25sten Junij, door lofzangen en dankzeggingen de verworven zege godsdienstig

Dankzeggingen en lofzangen op den 25sten Junij uitgestort.

te vieren; — en het ontbrak niet aan Leeraars, die toen reeds dank- en feestredenen hielden, zonder voor gebrek aan stoffe bij den algemeenen dank- en feestdag eenigzins te schromen (1).

Te Deum in de zuidelijke provinciën op den 2den Julij.

Ingevolge de bevelen van Z. M. nam ook de Secretaris van Staat met den Commissaris-Generaal van de Binnenlandsche zaken de noodige maatregelen, ten einde een *Te Deum* op den 2den Julij in alle de kerken binnen de zuidelijke provinciën van het rijk gezongen wierd ter viering van de heilrijke gebeurtenissen, die onlangs de verdrijving des vijands naar zijn eigen grondgebied en zijne plotselinge vernedering te wege gebragt of vergezeld hadden, en die van Z. M. en van Hoogstdeszelfs onderdanen eene plegtige dankzegging aan den Heer der heerscharen vorderden.

Te Deum op 22 Junij en Mis te Brussel op den 25sten.

Uit eigene beweging had men den 22sten Junij reeds een *Te Deum* te St. Bavo gezongen, en op den 25sten eene mis in de kerk van St. Gudule te Brussel doen vieren, om het spoedig herstel van den Prins *van Oranje* van den hemel af te smeeken.

Het *Te Deum* op 2 Julij te Brussel door den Prins *van Oranje* bijgewoond.

Op den 2den Julij woonde Z. K. H. zelve, nevens alle de civile en militaire autoriteiten in groot kostuum, het *Te Deum* bij, hetwelk in de hoofdkerk van Brussel gezongen werd. De Heer *Millé*, Aartspriester van St. Michiel en Gudule, sprak bij die gelegenheid den Prins aldus aan: ,, grootmoedig held, hartelijk geliefde Prins! wij hebben niet opgehouden den God der legerscharen te bidden, om de spoedige herstelling, welke Hij u schenkt; daarom gaan wij ons aan den voet der heilige altaren nederbuigen, om Hem daarvoor onzen dank toe te brengen, mitsgaders voor de roemvolle overwinning, op dien hovaardigen vreemdeling en deszelfs trawanten behaald, waaraan U. K. H. door deszelfs moed en onversaagdheid zoo veel toegebragt heeft. Onder-

(1) De Schrijver van dit Jaarboek gaf beide zijne kerkelijke redevoeringen van den 25sten Junij en den 5den Julij in het licht, bij *J. R. Berntrop*, te Amsterdam.

tusschen vermeten wij ons, doorluchtig Vorst, u in naam van al de Nederlanders te smeeken, u zelven niet meer zoo zeer bloot te stellen, om dat gij te dierbaar aan onze harten en te noodzakelijk voor ons geluk zijt; om u te verliezen. Dat God u dan steeds behoede, en ons geluk zal volkomen zijn." Na deze plegtigheid geschiedde er eene inzameling van liefdegiften, ten behoeve der gekwetsten, door Mevrouwe de Hertogin *van Ursel*, Mevrouwe de Hertogin *van Richmond* en Jonkvrouwe *de Roisin*. — Z. K. H. begaf zich vervolgens naar de Gereformeerde kerk, en woonde aldaar de godsdienstoefening bij.

Benoemingen in de militaire Willemsorde.

Het behaagde den Koning, bij besluit van den 8sten Julij, den luister der onlangs ingestelde militaire Willemsorde te vestigen, — zoo als Z. M. zelve het bij dit besluit geliefde te noemen, — door hare eerste decoratiën te schenken aan de Veldheeren en krijgslieden, wier beleid en moed het grondgebied der Nederlanden verlost en den algemeenen vijand op eene onherstelbare wijze vernederd hadden; en dienvolgens te benoemen Grootkruisen, Kommandeurs en Ridders van de derde klasse; waaraan bij besluit van 21 Julij ook ridders van de vierde klasse werden toegevoegd; zijnde inmiddels bij verschillende besluiten nog andere benoemingen, ook uit den dienst te water, voor de onderscheidene rangen dezer orde gedaan; terwijl door den kanselier der orde, den Luitenant-Generaal *J. W. Janssens*, in 's Konings naam, brieven van rouwbeklag afgingen aan de naastbestaanden van zoodanige onder de gesneuvelden, over wier bedrijf bijzonder loffelijke berigten waren ingekomen, met de verzekering, dat het ridderteeken zoude toegekend zijn geweest aan den echtgenoot, vader of zoon, indien dezelve waren in het leven gebleven (1).

(1) Men vindt de lijsten der Ridders, wegens hun aandeel in den veldtogt van 1815 benoemd, en de stukken betreffende de hulde van wege Z. M. aan de nagedachtenis der gesneuvelde helden, benevens derzelver nomi-

Lof der algemeene liefdadigheid.

Wijze zorgvuldigheden en inrigtingen kenmerkten zoo wel, als algemeen blakende en edelmoedige geestdrift tot weldadigheid, de echt Nederlandsche menschenliefde, waarin de zuidelijke en noordelijke bewoners des Koningrijks bewezen, oorspronkelijk slechts ééne natie te zijn. Het is onmogelijk, alle de liefdegaven voor gekwetsten en al den onderstand voor de weduwen of kinders van gesneuvelden te vermelden en daarbij regt te doen aan de dankbare weldadigheid van gewesten, steden, dorpen en personen, daar de dagbladen het geheele jaar door en nog lang daarna gewag maakten van ontvangene liefdegiften, dikwijls bij herhaling van dezelfde personen en uit dezelfde plaatsen; en men niet mag verdacht worden van eenige overdrevenheid, wanneer men verzekert, dat de geheele natie en het gansche vaderland zich dankbaar en hulpvaardig betoonde voor eene heldhaftige verdediging, waaraan geheel Europa zich het behoud van deszelfs duurgekochte en heldhaftig bevochten herstel, verschuldigd erkende. Het moet volstaan en kan zelfs meer nut doen voor het nageslacht, eenige bijzonderheden op te merken bij dit algemeene liefdewerk en tevens eenige maatregelen te vereeuwigen door eene wijze staatszorg genomen bij het gebruik van alle die offers der menschlievendheid.

Werkzame liefde te Vlaardingen.

Naauwelijks had men te Vlaardingen de blijmare der overwinning gehoord, of men beijverde zich, als om strijd, ter verzachting van het lot der gekwetsten iets bij te dragen. Eenige ingezetenen namen zitting in het Weeshuis ter geregelde inzameling, en in een paar uren had men reeds eenige honderden guldens, en eene aanzienlijke hoeveelheid linnen, pluksel, wijn en eenige kisten met citroenen bijeen, die op de Maas werden ingescheept en onder geleide van een vertrouwd persoon met goede adressen voorzien, reeds

native lijsten onder de bijlagen n°. XI en XII, tot het werk van den Heer *Scheltema* behoorende.

reeds den 22sten Junij naar Antwerpen of Brussel werden verzonden met de volgende bemoedigende aanspraak, waarvan men eenige honderden exemplaren had doen drukken ter uitdeeling in de hospitalen.,

Werkzame liefde te Vlaardingen.

BRAVE SOLDATEN!

De kreet uwer overwinning dringt tot ons door. Gij hebt den heldenstrijd voor Vorst en Vaderland, voor Godsdienst en Vrijheid gestreden; gij hebt als mannen gestaan; gij hebt overwonnen en den Nederlandschen naam eene onsterflijke eer verworven. Wij juichen, en elke stad, elk dorp juicht met ons. Wij danken God, en wij danken u, want uwe dapperheid, uwe trouw, uwe standvastigheid heeft de bedoelingen van den dwingeland en deszelfs gevloekten aanhang verijdeld. Uwe gesneuvelde kameraden zijn een edelen dood, den dood voor 't vaderland gestorven. Wij kunnen hen niet in het leven herroepen, maar hunne nagedachtenis zal bij ons en het nageslacht in zegening blijven. Ook uw bloed heeft gestroomd, wij gevoelen dit, en gevoelen dit dankbaar, want uw kostbaar bloed heeft voor ons gestroomd. Naauwlijks vernamen wij dit, of wij hebben geld en verkwikking bij een verzameld, en zenden dat onverwijld aan uwe opperhoofden en verzorgers. Gebruikt hetgeen u daarvan zal worden uitgereikt, als een welmeenend offer uwer dankbare Landgenooten; en moogt gij herstellen en het zwaard weder opvatten, houdt dan vol, strijdt met moed en standvastigheid, strijdt voor Oranje en Vaderland; en de God der Heerscharen, de God van Nederland zal aan uwe zijde strijden, en u de overwinning schenken.

Dit voorbeeld van Hollands oudste stad werkte als een elektrike vonk door alle de noordelijke Provinciën des rijks. De Commissie in den Haag, aan welke in den vorigen jare het beheer was toevertrouwd van de ruime bijdragen ter verdediging des vaderlands, zonderde terstond *f* 5000:- af ten behoeve der gekwetsten. — De hoofdcommissie te Amsterdam tot oprigting van een fonds ter aanmoediging, vereering en ondersteuning van den gewapenden dienst, almede in den vorigen jare aangesteld, deed de krachtigste uitnoodi-

Commissiën in den Haag en te Amsterdam.

ging aan hare Land- en Stadgenooten, op den 23sten Junij: en op den 10den Augustus, mogt zij openlijk ter kennisse brengen eene ontvangst in geld van *f* 119,754-5-4, behalve eenige balen met lakens, pluksel, scheurlinnen, windsels, tabak enz., benevens eene jaarlijksche inschrijving te Amsterdam voor het fonds van *f* 5,166-6: begeleidende deze kennisgeving met de volgenden brief.

Brief van de Commissie te Amsterdam tot het fonds van aanmoediging voor den gewapenden dienst.

Toen trouwloosheid, meineed en verraad den dwingeland den weg naar Parijs gebaand hadden, werd andermaal ons vaderland met de verschrikkelijkste overheersching bedreigd. Reeds smeedde hij, met zijn moorddadig rot het ijzeren juk voor onze halzen; reeds glimlachten zij in hunnen Godlasterenden overmoed over de ellenden, die zij over ons en alle volken wilden brengen.

Maar de band, die zoo vele natiën tot broeders had vereenigd, bestond nog. Van de boorden der Wolga, van den Donau en den Rijn, gesterkt door het moedig Albion, trokken zij op ter heerbaan om te strijden den heiligen strijd. In die dappere rijen stonden nu ook *onze* legers, *onze* krijgslieden, aangevoerd door de waardige naneven van onzen grooten *Willem*. Op hunnen standvastigen moed, door God gesterkt, grondden zich onze hoop en ons vertrouwen: daarom verdienden zij ook alle onze zorg en liefde. Aan hunne bescherming was, naast God, al wat wij dierbaar hadden, opgedragen. Vaderland en Koning, dit waren panden, van wier behoudenis al ons geluk afhing, want met deze zijn vrijheid, welvaart en Godsdienst verzekerd.

Deze gevoelens, Landgenooten! deelden wij u mede, en durfden te gelijker tijd aan onze krijgslieden hulp aanbieden, indien zij verwond of verminkt tot ons terug keerden. Ja plegtig beloofden wij hun de liefderijkste zorge voor hunne ouders, weduwen en weezen, indien zij verminkt wierden, of den dood der helden stierven. En dit deden wij toen het gevreesd gevaar nog slechts naderende was, toen het bloed der helden nog geene trouw had bewezen, toen bij Quatre-Bras en Waterloo de tropheën van onzen roem nog niet waren gesticht; ja zoo groot was ons vertrouwen op de Nederlandsche weldadigheid, zoo zeker rekenden wij op uwe deelneming en ondersteuning, dat wij niet

schroomden deze plegtige belofte te onderschrijven, want ook in de dagen van onderdrukking en overheersching hadden deze edele trekken van het Nederlandsche karakter nog altoos uitgeblonken. En dat wij in onze verwachtingen niet te leur gesteld zijn, dat onze hoop gegrond was, toen wij op die weldadigheid, en opregte liefde voor Koning en Vaderland durfden betrouwen, daarvan zijn de treffende blijken voorhanden, en het is thans onze pligt geworden, die, zoo verre het ons geoorloofd is, openlijk te vermelden.

Brief van de Commissie te Amsterdam tot het fonds van aanmoediging voor den gewapenden dienst.

En was het voor ons hart eene streelende voldoening van alle rangen en standen der maatschappij edelmoedige ondersteuning te ondervinden; zagen wij met levendige aandoening, zelfs de bejaarde en minder ruim bedeelde weduwe, uit Godsdienstige liefde voor Vaderland en Oranje, vermoeid van den langen weg, met gulle vriendelijkheid tot ons komen, om ons met een eenvoudig Nederlandsch hart haar offer toe te reiken; zagen wij, onder anderen ook, onze Israëlitische medeburgers van eenen edelen naijver blaken en algemeen medewerken tot ons doel; zagen wij de ruime gift der rijken en het penningske der armen ons toevloeijen uit dezelfde bron, menschenliefde en burgertrouw; zagen wij, diep geroerd, de verscheidene verontschuldigingen van zoo velen, die zoo gaarne meer gaven, doch bij wie de middelen ontbraken: o! hoe wenschten wij ons geluk met onze verwachtingen overtroffen te zien! Hoe werden wij vereerd en aangemoedigd door de edelmoedige ondersteuning van Hare Majesteit onze Koningin en van Hare Kon. Hoogheden de beide Vorstinnen Douairières! Hoe dierbaar zal die ondersteuning, die wij in staat gesteld zijn uit te reiken aan onze verminkte krijgslieden, en aan de ouders, weduwen en weezen van onze gesneuvelde helden zijn, daar zij van zulke handen komt, en uit zulke edelaardige beginselen ontsproten is.

Ziet dan met een zacht gevoel van voldoening, en van dankbaarheid tot God, die zoo veel goeds in dit gezegend land bewaard heeft, waarde Stad- en Landgenooten, de opgave van de bij ons ingekomene liefdegiften, en ontvangt onzen warmen dank voor het vertrouwen, dat gij in ons stelt, en dat wij door eene wijze regtvaardige en liefderijke beheering van het bijeengebragte fonds trachten te verdienen, en volijverig pogen zullen ons verder waardig te maken. Reeds zijn de gekwetsten ook door ons verkwikt en verzorgd, reeds

worden er gepaste maatregelen beraamd, om door eene eenparige medewerking van alle steden en plaatsen, in ons verlost en dankbaar Nederland, op het krachtdadigst, bestendig en algemeen aan het groote oogmerk onzer instelling te voldoen; en het zal een der gelukkigste dagen van ons leven zijn, waarop wij de uitdeeling van de rijke vruchten Uwer Edele weldadigheid zullen beginnen.

Commissiën te Delft, Alkmaar, Leiden en Utrecht.

Ook te Delft, Alkmaar, Leiden en Utrecht hadden zich zulke Commissiën gevormd en de Stedelijke Regeringen derzelver werkzaamheden bevorderd; en, behalve bij alle deze Commissiën, stroomde het van alle plaatsen, ook van de geringste ten platten lande bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken dermate toe, dat telkens nieuwe lijsten van weldaden door den Secretaris van Staat werden bekend gemaakt.

Brief van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, ter opwekking der natie tot algemeene liefdadigheid.

Zijne Excellentie zelve was geenszins te kort geschoten in de opwekking der natie, hebbende den 4den Julij aan de Heeren Gouverneurs der Provinciën en Landschappen geschreven den volgenden brief:

In de tegenwoordige oogenblikken, daar het hart van elken Nederlander doordrongen is van het gevoel der groote verpligting, die hij heeft aan zoodanigen zijner Landgenooten, welke in den heiligen strijd tot handhaving van alle maatschappelijk geluk den dood der helden zijn gestorven, of, door ongenezelijke wonden of verminkingen, buiten staat zijn geraakt in hun toekomstig onderhoud te voorzien, daar de bewustheid, dat wij, naast God, alleen aan hunne onverzettelijke volharding in dien strijd het behoud van al wat ons dierbaar is, of de gelegenheid om zulks in de toekomst te kunnen verzekeren, te danken hebben, bij ons opgewekt en levendig is; in de tegenwoordige oogenblikken, daar wij gereed staan, om voor het oog van den God onzer Vaderen, en ook onzen God, te verschijnen, om met het gevoel van een vermurwd hart, Hem onze dankzeggingen voor de naam- en tallooze zegeningen te brengen, waarmede Zijne goedertierene hand ons verwaardigd heeft; in deze oogenblikken, (of er zijn nimmer dusdanige geweest) behoort elk Nederlander te beseffen, dat de

eenigste wijze, waarop hij zich jegens God en den ongelukkigen verdediger zijner belangen van zijne duure verpligting tot erkentenis kan kwijten, deze zij, dat hij het lot dier dapperen, en hunner weduwen en weezen, voor zoo verre zij zulks behoeven, tegen alle gebrek en behoeftigheid zeker stelle, opdat zij zich nimmer beklagen kunnen, van voor een ondankbaar land hun bloed, hunne leden en hun leven te hebben opgeofferd.

Brief van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, ter opwekking der natie tot algemeene liefdadigheid.

,Reeds van het eerste oogenblik, na het op nieuw ontwaken der vreeze, dat al, wat ons lief is, een prooi zoude kunnen worden van eene al vernielende overheersching, vereenigden zich, op onderscheiden plaatsen, deugdzame mannen, en gaven het sein tot het oprigten van fondsen, welke onder anderen ook tot het bovengenoemd doel konden strekken. Zij deden zulks op een tijdstip, dat het gevreesd gevaar toekomstig was. Dat gevaar heeft inderdaad, en in den hoogsten graad bestaan, en het heeft niet kunnen worden afgewend, dan ten koste van het leven en de gezondheid van een aantal onzer Landgenooten. En zou dan thans niet een ieder toesnellen om aan de oproeping dier braven onder ons gehoor te geven, en krachtdadig mede te werken tot het oprigten en tot stand brengen van een fonds, geheel bestemd, en volkomen toereikende om, benevens hetgeen van 's Lands wege ten dien einde geschiedt, te voorzien in de behoeften onzer verminkte verdedigers, en van de nagebleven der gesneuvelden.

Voor de Nederlandsche weldadigheid is zulk een plan niet te groot; voor een regt dankbaar hart is zulk een pligt niet te bezwarend. Wanneer elk getrouwelijk het zijne daartoe bijdraagt, zal het voor een ieder slechts eene geringe opoffering van het zijne kosten; maar al ware het ook, dat het offer hem eenige berooving veroorzaakte, zal het niet nog slechts een klein gedeelte uitmaken van hetgeen een ieder heeft overgehouden? Is niet alles, wat een ieder heeft overgehouden, en wat hij zich in de toekomst kan verwerven, een geschenk van God, hem verzekerd door den dood en het leed van die genen, welke op den dag van den strijd, voor hunne Landgenooten, het dierbaarste, dat zij hadden, en daarmede alles, hebben veil gehad?

Dat dan bij alle Nederlanders de ernstige wil ontwake, dat hun hart doorgloeid worde van het zoo betamelijke voornemen, om hunnen dank aan het Opperwezen door daden der volledigste erkentenis aan de beschermers hunner belangen te doen blijken. Dat zij weten,

Brief van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, ter opwekking der natie tot algemeene liefdadigheid.

dat, behalve de inwendige goedkeuring van wel gedaan te hebben, deze hunne daad boven alle andere, hen aangenaam zal maken in het oog van dien Vorst, dien Gods vaderhand, als het hoogste geschenk van allen, op eene bijna wonderdadige wijze in hun midden heeft terug gebragt en die er prijs op stelt, dat het volk van Nederland uitmunt boven andere volken, in het volbrengen der heiligste, der menschelijkste van deszelfs verpligtingen.

Het zijn deze denkbeelden, die ik U. H. E. G. verzoek aan de ingezetenen der aan uw bestuur toevertrouwde Provincie of Landschap, door de achtbare tolken van Gods wil, bij hunne kerkelijke gemeenten, op den eerstvolgenden zondag, te doen mededeelen, te dien einde dezen mijnen brief door hen aan dezelve te doen voorlezen, en met al den aandrang, dien hunne eigen overtuiging van het overeenstemmende dier denkbeelden met de leer, die zij den volke verkondigen, hun zal tot pligt maken, aan hunne toehoorderen op het hart te drukken.

En ten einde deze, zoo ik vertrouw, bij den, van zijne voorvaderen niet ontaarden, Nederlander niet vruchteloos gedane opwekking dadelijk doel treffe, verzoeke ik U. H. E. G. in alle steden en plaatsen uwer Provincie of Landschap, waar niet reeds Commissiën bestaan, die zich tot het inzamelen van penningen tot het bovengemelde einde vereenigd hebben, door de plaatselijke besturen, eenigen der braafste en edelste leden hunner gemeente uit te noodigen; zich tot eene zulke Commissie te vereenigen, en zich dadelijk tot de ontvangst der bijeen te brengen gelden gereed te houden.

Dit geschied zijnde, zal het mij aangenaam zijn daarvan berigt van U. H. E. G. te mogen ontvangen, zullende ik mij inmiddels onledig houden, met mijne gedachten te regelen, omtrent al hetgeen zal dienen verrigt te worden, ten einde het op te rigten fonds op de zorgvuldigste en doelmatigste wijze beheerd en bestuurd worde, overeenkomstig het oogmerk, waartoe hetzelve zal zijn bijeen gebragt.

Geschenk van Z. M.

Z. M. den Koning schreef, bij besluit van 29 Junij, den Betaalmeester van Hoogstdeszelfs Huis aan, om aan den Secretaris van Staat den Baron *van der Capellen* eene som te doen toekomen ten bedrage van *f* 10,000-:- ter verzachting van de

rampen van een aantal gemeenten, in de departementen van de Dyle, Jemappe en Maas, gezamenlijk met den verderen daartoe verordenden onderstand, aan de ingezetenen te worden uitgedeeld. — Schier ten zelfden dage bragt zekere *Johanna van Niel* in 's Hage eene hoeveelheid linnen van hare meesteres aan, en stelde aan den Magazijnmeester daarbij twee drie guldens ten behoeve der gekwetsten ter hand, met bijvoeging; „ ik ben „ eene arme dienstmeid; ik heb geen linnen meer; „ maar, eenig geld gespaard hebbende, geef ik „ dit gaarne ten behoeve dezer ongelukkigen." Zij wilde volstrekt niet zeggen, bij wien zij diende, en het was met veel moeite, dat de Magazijn-meester haar eigen naam kon vernemen; dien de vader des vaderlands, Z. M. zelve, voorzeker gaarne nevens den zijnen alhier vermeld ziet.

Gefchenk van *Johanna van Niel.*

Bijzondere bekwaamheden en begaafdheden bragten met eenen even gullen ijver hare schoonste vruchten op dezen heiligen altaar der menschlievendheid. Dichtstukken en redevoeringen werden niet slechts rijkelijk in het licht gegeven ten voordeele en verkwikking der gekwetsten; maar zelfs hoorde men te Rotterdam en in 's Gravenhage, de heerlijkste concerten geven door de voortreflijkste Italiaansche Zangeres van haren tijd, de onvergelijkelijke *Catalani*, ten behoeve der gekwetste Nederlanders. Haar oratorium te 's Gravenhage bragt ten voorschreven einde *f* 3318:2:- op; en, nog onvoldaan voor haar eigen hart met deze vruchten van haar betoverend talent, vereerde zij eene som van 400 franken aan de Urselinen en St. Geertruides Godshuizen te Brussel tot ondersteuning van ongelukkigen.

De Zangeres *Catalani.*

Onder de gedrukte stukken, ten voordeele van de gekwetsten uitgegeven, behoorde ook *Buonaparte's brieventas* op den 18den Junij te Charleroi prijs gemaakt door eenen officier, den Heer *van Uchelen;* die, op den 17den derwaarts als krijgsgevangen gevoerd, de stoutheid had, zich na den slag van den 18den Kommandant der stad te noemen. De brievetas, door *van Uchelen* naar

De Brieventas van *Buonaparte.*

Brusfel gezonden, werd erkend voor die van den Baron *Fain*, *Buonaparte's* eersten Kabinets-Secretaris, en de stukken daarin voorkomende waren alle van eene zeer versche dagteekening, sommigen van geen gering belang, eenigen eigenhandig van *Napoleon*. Zij werden oorspronkelijk in het Fransch, en tevens vertaald in het Nederduitsch, uitgegeven in drie stukken met een *fac simile* van *Napoleons* eigene hand (1).

In de zuidelijke Provinciën.

Dat de zuidelijke Provinciën aan de noordelijke niets toegaven in edelmoedigheid, werd reeds vereerend opgemerkt, daar in dezelven steden en dorpen even zeer wedijverden, en men nu eens den bijzonderen lof van Doornik, dan van Mechelen, nu van Antwerpen, dan van Gent, nu van Huy, dan van Luik vernam, maar Brusfel boven het geheele Rijk de kroon spande, als zijnde het eigenlijke tooneel der onmiddellijke toegepaste en dadelijk aangewende menschlievendheid, weshalve daarvan eenige trekken moeten bewaard blijven.

Liefdadigheid te Brusfel.

De bierbrouwers van Brusfel, door den Maire verzocht, om water te bezorgen aan de ongelukkige gekwetsten, die nog onder weg van het slagveld waren, hadden oogenbliklijk vijftien zwaar beladene wagens met bier gezonden. — Weldra was er tevens een genootschap opgerigt, om de zieken en gekwetsten, die langs de groote wegen verspreid lagen, op draagbaren naar de stad te brengen. — Een ander genootschap voerde hun verversching van wijn, bier, vleeschnat enz. te gemoet. — Men zag in de straten niet dan personen, die de gekwetsten, op matrasfen van hun eigen huis naar het hospitaal, of van daar naar hunne woningen, voerden naar gelang der wonden en het gevarelijke hunner kwetsuren. — De ligt gekwetsten werden in alle huizen, waarvoor zij stil stonden, ingenomen, en men verleende hun allen bijstand der kunst en der oppasfing, welke in ver-

(1) Te 's Gravenhage in den Nederlandschen Boekhandel. 1815.

mogen was. — Deze menschlievendheid bepaalde zich niet tot de troepen der Bondgenooten, maar ftrekte zich ook tot de Franfche krijgsgevangenen uit, van welke er een detachement van 1500 man ten een ure in den nacht aankomende, dadelijk door de geheele buurt, waar hetzelve het eerst aankwam, werd bijgefprongen. — De Maire van Brusfel had in elke parochie eenige vrouwen van aanzien benoemd, om linnen en pluksel, alsmede liefdegaven, te verzamelen. In de parochie van St. Pierre ontvingen deze vrouwen van eene andere ten antwoord: „ op dit oogenblik kan ik aan uwe begeerte niet voldoen, en wel om deze reden;" en te gelijk in hare kamer binnen geleid, vonden zij dezelve vol met gekwetften, en nog eene verdieping daarboven, welke deze vrouw zelve bediende, verbond en verzorgde, terwijl haar echtgenoot het noodige liet toebereiden. Liefdadigheid te Brusfel.

Z. M. fchreef den 26ften Junij aan den Maire van Brusfel den volgenden brief: Brief van Z. M. aan den Maire van Brusfel.

Mijn Heer de Maire, na de trouw en vaderlandsliefde, welke mijne brave foldaten op het flagveld hebben aan den dag gelegd, konde mij niets eene ftreelender gewaarwording veroorzaken, dan het edel gedrag van de inwoners van Brusfel, en hunne zorg in het toedienen van hulp en vertroosting van allerlei aard aan de ongelukkige flagtoffers van den oorlog. Ik weet, dat de rustelooze ijver van hunne overheid hun ten voorbeelde geftrekt heeft, en het is eene behoefte voor mijn hart een openlijk getuigenis te geven van mijne goedkeuring over deze gelukkige zamenftemming van alle deugden. Ik autorifeer u, om van de eerfte gelegenheid gebruik te maken, ten einde uwe medeburgers te verzekeren, dat zij zich een duurzaam regt op mijne vaderlijke toegenegenheid en op mijne hoogachting verworven hebben.

De hospitalen te Antwerpen leverden geene min fchoone voorbeelden van menschlievendheid. Niet te vrede in die ftad met de gewonden van al het noodige te voorzien, opende men er tevens eene infchrijving ten behoeve van al de flagtoffers van den oorlog. Ook de gevan- Liefdadigheid te Antwerpen.

genen werden hier als broeders behandeld. Een burger van Antwerpen, op den 1sten Julij de, in de touwbaan aan de werf geplaatste, gekwetsten bezoekende, trok zijn fijn baptisten hembd uit, om er eenen soldaat, wien het ontbrak, mede te dekken.

Enghien en Soignies.

De stad Enghien besloot in haren municipalen raad, met overleg en toestemming der aanzienlijkste ingezetenen, om het bedrag van een jaar personeele en mobilaire belasting te geven ten behoeve der gekwetsten. De stad Soignies bood de helft harer jaarlijksche contributie ten voordeele van die genen zijner Majesteits onderdanen aan, die het meest door de vijandelijke legers geleden hadden.

Genees-kundige dienst.

De warmste menschenliefde kon koestering en verzachting; de geneeskundige staatszorg kon eeniglijk behoud en herstel der gekwetsten bevorderen en de ingezetenen bevrijden voor de luchtsbesmetting van de ontbinding der vele duizenden op de slagvelden gebleven.

Te velde trekkende waren de Nederlandsche troepen rijkelijk voorzien geweest van al het noodige ter verzorging van den geneeskundigen dienst. Elk korps had deszelfs Chirurgijns in genoegzamen getale en beweegbare hospitalen voor iedere divisie. Het opzigt over den geheelen velddienst stond aan den eersten Chirurgijn-Majoor, Doctor *Mergell*, bij het hoofdkwartier. Nog had elk korps deszelfs pakpaarden met het noodige voor de eerste verbanden, en elk beweegbaar hospitaal eenige legerwagens ter vervoering naar de hospitalen in de eerste, tweede en volgende liniën, en naar het binnenste des rijks. De eerste linie der hospitalen bestond uit Nivelles, Brussel en Leuven; achter dezen volgden, behoorlijk van elkander verwijderde, ziekenhuizen, waarin gezamenlijk zes duizend bedden gereed lagen voor gekwetsten, die tot acht duizend konden worden vermeerderd. Maatregelen, die zoo veel te meer te stade kwamen, daar men ook voor de Pruissische, Brunswijksche en Nassausche gekwetsten,

en tevens voor een groot getal Franschen had te zorgen; doch die, bij de verschrikkelijke woede der gevechten, de middelen ter vervoering der gekwetsten in de eerste oogenblikken nog ontoereikend lieten.

Werkzaamheden van den Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst den Hoogleeraar *S. J. Brugmans.*

Z. M. had op het eerste berigt der ontzettende veldslagen en derzelver schriklijke gevolgen, den Hoogleeraar *S. J. Brugmans*, Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst der armée, gelast, zich naar Brussel te begeven, ten einde het bestuur der geneeskundige zaken op zich te nemen, en zich deswegens te verstaan met den Luitenant-Generaal, Baron *Tindal*, Commissaris-Generaal in de zuidelijke provinciën. — In den nacht van den 19den Junij kwam de Inspecteur-Generaal te Brussel. Behalve de militaire hospitalen met derzelver binnenplaatsen, stonden tien kerken en openbare gebouwen voor duizenden, meestal zwaar gekwetsten, open, die ook nu zelfs de straten zouden bedekt hebben, indien de Brusselsche menschlievendheid niet alle huizen, van de grootste tot de kleinsten, geopend had.

De Inspecteur-Generaal was allereerst op maatregelen bedacht ter voorkoming der zoo geduchte hospitaal-koorsen, uit het bijeen zijn van een groot aantal gekwetsten zoo ligt ontstaande, als bezwaarlijk te stuiten, en niet zelden de helft der bevolking der steden, waar zij heerschen, wegslepende. Hij beval de vermeerdering van het getal der officieren van gezondheid. Hierin werd voorzien door eene aanschrijving van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken aan de Intendanten der omliggende departementen, ter oproeping van alle Heelmeesters, die slechts geschikt waren tot dezen dienst, aan wier hoofd de Heer *Kluyskens*, eerste Chirurgijn-Majoor der armée kwam, die, onder de orders van den Inspecteur, met het toezigt over de behandeling der gekwetsten werd belast; zijnde voorts alle hulp-heelmeesters, naar den rang, waarin zij zijn gebruikt, bezoldigd geworden. — Voorts schreef de Inspecteur eenen regel van dienst

Werkzaamheden van den Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst den Hoogleeraar S. J. Brugmans.

voor in het groote militaire hospitaal en in de kleine etablissementen. De middelen tot vervoering in de eerste dagen ontbrekende, daar de voortrukkende armée alles, wat hiertoe dienen kon, had opgeëischt, zag men zich verpligt de eerste bergplaatsen der lijders in dadelijke verplegingsplaatsen te verkeeren. Om nu in de verwijdering der gekwetsten, na den aanvang der ettering, te kunnen voorzien, sloeg men achter het hospitaal eene met linnen overdekte tent op, waarin men drie honderd der meest besmetting dreigende lijders, op aanmerkelijken afstand van elkander, kon leggen. Ten zelfden einde sloeg men houten barakken op langs de stads bolwerken en op het glacis der stad. Dagelijks werden alzoo 2200 lijders verpleegd en verbonden. In de eerste dagen waren 250 amputatiën geschied, en waren er omtrent 9000 lijders in gekomen, waarvan er op den 25sten Junij bij de 4000 te gelijk aanwezig waren. — Niet minder zorgde de Inspecteur voor de gekwetsten, die in de huizen der burgers waren ingenomen, door op den 22sten Junij het volgende berigt aan de inwoners van Brussel te doen aanplakken en verspreiden:

INWONERS VAN BRUSSEL!

Ik ben door Zijne Majesteit onzen beminden Koning tot u afgezonden, met den last, om hulp toe te brengen aan de talrijke gekwetsten uit de laatste gevechten.

Mijne eerste zorg heeft zich uitgestrekt over de hospitalen, alwaar de dienst geregeld en voorloopig met zoo veel orde is ingevoerd, als mogelijk was.

Er zijn geene oproepingen van uwe vaderlands- en menschenliefde noodig; gijlieden hebt meer gedaan, in dit opzigt, dan men van het getrouwste volk konde verwachten, gij hebt zoo vele gewonden van het slagveld gehaald, en zoo vele bij u ontvangen, als uwe huizen hebben kunnen bevatten; hier bezorgt gij ze gelijk eene moeder hare kinderen, en, zonder het misschien te weten, hebt gij uwe stad bewaard voor de verwoestingen van eene verschrikkelijke smetziekte. Na in den meest dringenden dienst der hospitalen voorzien te hebben, heb ik ten eerste gedacht aan de behoeften van uwe

gekwetsten: te dezen einde zijn er divisiën officieren van gezondheid benoemd, die zich in de huizen zullen begeven, waar hun dienst wordt verlangt; gijlieden gelieft voor één der glazen van uw huis een geschrift te plaatsen, waarop met groote letteren geschreven is: *één, twee, drie gekwetsten.*

Werkzaamheden van den Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst den Hoogleeraar *S. J. Brugmans.*

De Chirurgijns zullen op dit teeken bij u komen, voorzien van al het noodige tot het verband; zij zullen niet ophouden de gekwetsten te bezoeken, zoo lang zulks vereischt wordt. In afwachting hiervan kunt gij aan dezelven de eerste zorgen bewijzen, omtrent welke ik u weinige inlichtingen zal geven; uw eigen verstand en uwe welwillendheid zullen u verder behulpzaam zijn.

De gewonden te reinigen, hen te wasschen over het geheele lijf, van schoon linnen te voorzien, en te leggen op zindelijke bedden en op drooge en luchtige plaatsen, zijn de voorloopige en volstrekt noodzakelijke eerste vereischten, waaraan gij reeds voldaan hebt: ligt en gezond voedsel, meerendeels uit het plantenrijk, wijn met water of versch bier, is het beste dat hun voegt. Bij het verbinden zult gij u bepalen om de wonden te bedekken met pluksel, na de randen te hebben afgewasschen met eene spongie of pluksel, gevochtigd met *eau de goulard*, en het pluksel er op doen houden met een windsel van schoon linnen. Gij zult den patient doen opstaan of laten liggen naar den staat zijner wonden. Gij zult hierbij vooral niet nalaten, en dit kan ik u niet genoeg aanraden, om, zoo veel zijn kan, de lucht in de kamers te zuiveren; niets is er, hetwelk zoo veel kan toebrengen aan de prompte genezing.

Het is alleen door de opeenstapeling van gewonden in de hospitalen, dat aldaar ziekten ontstaan. Het verblijf van enkelen in de burger huizen geeft geene vrees voor besmetting; het is in dat opzigt, dat uwe menschlievende zorg aan u zelven groote diensten gedaan heeft.

Ik zal mijn best doen, dat de besmettelijke ziekten insgelijks in de hospitalen worden voorgekomen. Te dezen einde zullen in de open lucht, ingevolge mijn voorstel, ruime en luchtige tenten worden opgeslagen, alwaar de gekwetsten en zieken alle hulp zullen erlangen, welke hun toestand vordert, en waarop de bewezen moed en trouw hun het volkomenst regt geven. In dezen, zoo wel genezenden als verzorgenden, dienst zal in het vervolg worden voorzien.

Inwoners van Brussel! laat ons de zorg en den ijver, ter verzachting van het leed onzer edele verdedigers,

Werkzaamheden van den Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst den Hoogleeraar S. J. Brugmans.

verdubbelen; hunne zaak is de uwe, en met de belangstelling in hun welzijn bevordert gij uw eigen; indien er eene besmettelijke ziekte ontstond in de hospitalen, zoude het u zoo wel als hen treffen.

De geheele stad is vervuld met ongelukkigen, en vele duizenden moeten er nog aankomen.

De Chirurgijns zullen van hunnen kant zorgen, dat de besmetting in den beginne worde tegengegaan. Zoodra er zich verschijnsels van versterving, legerkoorts of hospitaalbrand opdoen, zullen zij met berookingen beginnen, het zij met het *gas muriatique oxigène*, of met den *salpeterdamp*, naar de gesteldheid der plaatsen. De eerste vereischen, dat de zieken de kamers of plaatsen vooraf verlaten; de laatste kunnen zonder deze voorzorgen geschieden. De Apothekers in de hospitalen zullen het een en ander in gereedheid houden en afleveren op de aanvragen der Chirurgijns, welke deze berookingen niet zullen doen zonder noodzaak. Indien men het *gas muriatique oxigène* gebruikt, doet men het mengsel in eenen kleinen kop of pot met een weinig water, en zet den kop op een kool vuur. Na alle deuren en vensters gesloten te hebben, giet men vitrioololie op het mengsel; men houdt hiermede aan naar den eisch der zaken. Na het einde der ontwikkeling, brengt men het een en ander buiten de kamer, en opent de ramen, opdat de reuk der berooking verdwijne.

De berookingen met *salpeterzuur* laten zich gemakkelijk in het werk stellen; het is genoeg in een theeschoteltje eene once vitrioololie te doen; na het zuur warm gemaakt te hebben op een zacht klein vuur, of boven de vlam van een lamp, werpt men kleine hoopjes van gestoten salpeter in het schoteltje, tot dat ze geenen damp meer afgeven; men gaat met het schoteltje naar de hoeken van de plaatsen, alwaar de lucht het meeste stil staat. Deze berookingen kan men tot tweemaal daags herhalen, naar dat het bederf van de lucht en de omstandigheden zulks vorderen.

De Chirurgijns, en alle die gewonde militairen logeren, zullen hunne aandacht vooral besteden, om eene vrije doorspeling van lucht te bevorderen, zonder acht te geven op de klagten over de indringende koude in den nacht. De zware toevallen voor te komen is hun eerste pligt; hun eigen welzijn, dat der gewonden, ja van het algemeen, hangt hiervan af, en verkeerd begrepene kleine genoegens voor één oogenblik kunnen niet in aanmerking komen, wanneer men let op het algemeene welzijn in de toekomst.

Inwoners van Brussel! gij moet in de zending, met welke ik de eer heb belast te zijn, de teedere bezorgdheid van Zijne Majesteit in uw lot, en tevens het eerste blijk van zijne erkentenis voor de blijken van gehechtheid, welke gij aan zijnen doorluchtigen persoon bewijst in de hulp aan de dappere leden van zijn leger en die der hooge bondgenooten, erkennen. Ik heb u niets aan te bevelen om te doen, gaat slechts voort zoo als gij begonnen hebt.

Werkzaamheden van den Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst den Hoogleeraar S. J. Brugmans.

Ten gevolge van dit berigt werden acht divisiën Heelmeesters benoemd, die van huis tot huis de noodige verbanden verzorgden, in de acht wijken der stad, in welke gedurende de eerste dagen 4156 gekwetsten van verschillende natiën verpleegd werden. — Het noodige materiëel vereischte geene mindere voorziening. Eene uitnoodiging van de Intendanten der naburige departementen was genoegzaam, om in de eerste behoeften, die spoedig gebrek dreigden, te voorzien, en weldra werd van alle kanten het noodige rijkelijk uit het geheele rijk bezorgd. — De verspreiding van de lijders over eene zoo groot mogelijke oppervlakte des lands, was geene min heilzame maatregel ter voorkoming van de verschrikkelijke legerkoorts en hospitaalbrand. Die verspreiding geschiedde niet slechts in verscheidene plaatsen der zuidelijke departementen, als te Leuven, St. Trond, Tirlemond, Gent, Liere en andere, maar ook in de naastbijgelegene noordelijke, tot in 's Gravenhage, Leiden en Amsterdam; terwijl het Engelsch gouvernement, met hetzelfde doel, een groot getal geblesseerden hunner natie en tevens van gewonde krijgsgevangenen, over Antwerpen en Ostende naar Engeland liet overbrengen, en ook vele duizenden van gekwetste Pruissen over St. Trond, Luik, Maastricht enz. naar hun vaderland werden vervoerd. — Niet min noodzakelijk waren de voorzieningen tot wering van besmetting uit het slagveld en de omgelegene plaatsen. Zij betroffen voornamelijk de voorzorgen bij de begravingen in acht te nemen, die den maires der omliggende plaatsen werden aanbevolen, en waar-

door alle ſtankverſpreiding volſtrekt geweerd is. De vele lijders te Waterloo, Braine la Leud, Nivelles, Genappe, Fleurus, Chatelet, Charleroi, Gosſelies, Fontaine l'Evêque en elders verſpreid, werden door eene diviſie van tien officieren van gezondheid niet ſlechts verzorgd, maar ook derzelver vervoering naar de hospitalen zoo veel mogelijk beſpoedigd. — In de hospitalen eindelijk werden alle mogelijke zorgen ter voorkoming van beſmetting aangewend, als: de meest mogelijke toegang van de buitenlucht tot alle de verblijfplaatſen der gekwetſten; het geſtadig aanwenden der Salpeter-zure berookingen; het gedurig waſchen en reinigen van de verblijfplaatſen der lijders en van de lijders zelven; het wegnemen van alles, wat rotting of ſtank kon geven, en wat dies meer zij.

Gezegend gevolg daarvan.

Het bedoelde en door Gods zegen rijkelijk gezegende gevolg dezer maatregelen, door de ſpoedige verwijdering van het tooneel des oorlogs en den verderen optogt der legers, maar door het gunstige weder en eene koele luchtgeſteldheid allermeest bevorderd, is geweest de gemakkelijkſte genees- en heelkundige dienst, en de voorkoming van alle hospitaalziekten, legerkoortſen en beſmetting, zoodat zelfs niet één Genees- of Heelmeester, hospitaal-bediende of zieken-oppasſer het ſlagtoffer geworden is van den bewezen dienst. — Het getal der geſtorvenen was zeer gering, naar gelang der wonden; nergens werd hospitaalbrand beſpeurd, en de geamputeerden en op andere wijzen geopereerden zag men, tot verwondering van elk, die de Nederlandſche hospitalen bezogt, ſpoedig en in zeer grooten getale genezen (1).

Z. M. bezoekt de Hospitalen.

De Koning zelf bezogt den 27ſten Julij de hospitalen te Bruſſel. De Heer *Brugmans* ſtelde aan Z. M. het korps officieren van gezondheid voor, en het behaagde Hoogstdenzelven, om tot in de klein-

(1) *Scheltema*, in de bijlagen n°. X. bl. 61—79.

kleinste bijzonderheden dezer administratie te treden, betoonende zich daarna hoogst te vreden over al de genomen maatregelen en den staat van dezen dienst. Ook de hospitalen der Engelschen en van alle andere gekwetsten bezoekende, sprak Z. M. de militairen van alle natiën minzaam aan, hun wegens hunnen moed en de door hen gezamenlijk bevochten zege, vleijende woorden toevoegende.

Den volgenden morgen begaf zich Z. M., vergezeld van den Baron *van der Capellen*, naar het slagveld, waar de geallieëerde legers zoo veel roems hadden behaald; en trof de hoeve van Belle-Alliance inzonderheid des Konings aandacht. Z. M. bezoekt het slagveld.

Had de dapperheid der Nederlandsche helden, in de dagen van den 16den en den 18den Junij, der Bondgenooten hoogachting weggedragen, de wijze zorgen der Nederlandsche inrigtingen voor herstel en veiligheid, na de bloedigste veldslagen, verwierven de hooge goedkeuring van alle de Souvereinen. De Hoogleeraar *Brugmans* zag door Z. M. den rang van Generaal-Majoor aan zijnen post van Inspecteur toegekend, en zich eerlang de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw geschonken. Later zond de Koning van Pruissen hem de orde van den witten adelaar. — De Heeren *Scheidler* Med. Doct. en Lid van het geneeskundig bestuur in den Haag, en *Heydenreich*, *Luth* en *de Mees*, Chirurgijns-Majoor in den Haag, te Amsterdam en Breda, ontvingen van den Koning van Pruissen de orde van verdienste der 1ste klasse. — De overige Leden van het geneeskundig bestuur in den Haag, de Heeren *Stark* en *de Riemer*, nevens derzelver Secretaris de Heer *van Meerten*, droegen algemeenen lof van vlijt, kunde en menschlievendheid weg. Van honderd en vijftien, deels zwaar gewonde, Pruissen, bezweek niet één in het hospitaal aldaar. — Te Amsterdam waren twee duizend bedden gereed en werden vele gekwetsten ontvangen. De Heer *F. Ranck*, Koninklijke Pruissische Opper- Vereering der bewezene geneeskundige diensten.

Chirurgijn, beantwoordde de gepleegde zorg te Amsterdam, met dezen brief, ook uit naam zijner mede-officieren van gezondheid:

De ondergeteekende Koninklijke Pruisfifche gekommandeerde officieren van gezondheid, welke de ontruiming der hier aanwezende Pruisfifche gekwetften bezorgen moeten, vinden zich genoopt, den goeden bewoneren der ftad Amfterdam voor hunne vriendelijke bemoeijenisfen, ten behoeve onzer, het vaderland zoo dierbare, verdedigers der regtvaardige zaak, allerhartelijkst dank te zeggen.

Wij hebben ons van die liefde en goede behandeling overtuigd, en fprekend is het bewijs daarvan, alzoo van 440 gekwetften flechts negen geftorven zijn.

Dat dus van den kant der geneeskundige als ook der huishoudelijke inrigting alles gefchied is, is ligtelijk in te zien. Voornamelijk hebben onze gekwetften ons opgedragen, den, door Zijne Majefteit onzen Koning zoo te regt alhier aangeftelden, Conful den Heer *van Beek Vollenhoven*, voor deszelfs vriendelijke diensten ter hunner verzorging, zoo wel als kleeding, allerbeleefdelijkst te danken, met verzekering, dat wij gewis de, bij ons in de hospitalen aanwezige, Hollandfche zieken en gekwetften eene gelijke behandeling zullen doen ondervinden.

De ftad Breslau had uit haar midden eenen Profesfor en eenen Pastoor tot afgevaardigden gekozen, om zich, bij voorraad, met eene fom van 10,000 kroonen naar de Nederlanden te begeven, ten einde aan de, in de hospitalen en bij de burgers liggende, gekwetfte Pruisfen hulp toe te brengen. Zij kwamen in Augustus te Brusfel, doch derzelver opgetogenheid was onbefchrijflijk, toen zij, na alles zorgvuldig onderzocht te hebben, zich met eigene oogen overtuigden, dat de weldadigheid der Brusfelaars hun niets te doen had overgelaten. — Veel vroeger echter, en wel terftond na de eerfte tijding van den grooten flag, waren eenige aanzienelijke vrouwen, als leden der vrouwen-maatfchappij, die zich door vaderlandfchen geest in Pruisfen vereenigd had, uit Berlijn en andere plaatfen te Brusfel, Leuven en

Pruisfifche vrouwen ter hulpe gekomen van hare Landgenooten.

Luik gekomen, om deel te nemen aan de liefderijke taak der oppasfing en verkwikking, welke wederkeerig de werking van de middelen der kunst voortreffijk had bevorderd.

De Hertog *van Wellington* betuigde eerlang aan den Maire van Brusfel zijne gevoelens, welke hij aan de inwoners der ftad wilde medegedeeld hebben, in deze woorden: „, de dienst, dien wij in ftaat geweest zijn aan de ftad Brusfel te bewijzen, met haar uit de handen van eenen vreemden vijand te verlosfen, door de pogingen en de dapperheid der troepen, welke bijna onder hare muren aan den dag gelegd zijn, gaf ons reden om te hopen, dat de ingezetenen, zoo veel in hun vermogen was, dengenen, die er het flachtoffer van waren geworden, ter hulpe zouden komen; maar ik had op die tedere zorgen en goedheden, welke de inwoners voor ons gehad hebben, geene rekening gemaakt, en ik verzoek u te gelooven en hun te doen weten, dat hun gedrag op ons alle eenen indruk gemaakt heeft, welke nimmer uit ons geheugen zal gewischt worden."

Erkentenis van den Hertog van *Wellington* voor de zorgen te Brusfel.

De Koning van Pruisfen fchreef eigenhandig aan den Maire van Namen dezen brief:

Brief van Z. M. den Koning Pruisfen aan den Maire van Namen.

Ik verneem uit eenen brief, welken mij de Veldmaarfchalk *Blucher*, Prins *van Wahlftad*, gefchreven heeft, met welke menschlievendheid de inwoners der ftad Namen, federt het begin van den oorlog, hunne zorgen aan het groot aantal gekwetften, welke zij binnen hunne muren ontvingen, befteed hebben, en bovenal met welken ijver die dapperen verkwikt zijn geworden, voornamelijk door den Graaf *de Quarré*, de dames *Laucomme*, *Jacob*, *Greuse* en *Debru*, die hun niet alleen dagelijks in de hospitalen alle foorten van ververfchingen hebben uitgedeeld, maar met den grootften ijver hunne wonden hebben verbonden. De gegevene bewijzen van deelneming in het lijden van mijne krijgshelden zijn zeer aangenaam aan mijn hart geweest. Ik verzoek den Magiftraat der ftad Namen, om, in mijnen naam, den Graaf *de Quarré*, de voornoemde dames en al de inwoners, te bedanken, welke zoo edelmoediglijk tot het

behoud van een groot gedeelte dier gekwetsten het hunne hebben toegebragt.

Parijs den 5den October 1815.

(*Get.*) FREDERIK WILHELM.

Prins *Blucher* erkent de diensten van Huy.

De stad Huy mogt de betuiging der levendigste erkentenis ontvangen van den Prins *Blucher* zelven, de edelmoedige handelingen wier inwoners eene overmaat van verdiensten in deszelfs oogen hadden, daar deze stad, door den voorafgeganen en aanhoudenden doortogt van troepen en de talrijkste kantonnementen zeer veel had geleden.

Dank der gekwetsten te Bergen op Zoom.

De gekwetsten zelve lieten zich, uit het hospitaal te Bergen op Zoom, in dezer voege hooren: „wij willen openlijk onzen dank betuigen voor de verzorging en verkwikking, ons door de Gecommitteerden, de Heeren *J. Drabbe* en *W. Huart*, en door de inwoners dagelijks zoo mild toegediend; en, onderrigt, door gemelde Heeren, dat zij zelve tot die uitreikingen waren in staat gesteld door liefdadige en edelmoedige bijdragen uit Holland en Zeeland, zoo betuigen wij aan die gulhartige gevers mede onze gevoeligste dankerkentenis. Nooit zullen wij deze groote weldaden vergeten, maar, genezen zijnde, des noods andermaal ons leven kloekmoedig wagen voor Vorst en Vaderland."

De taal van het dankbaar vaderland tot deszelfs waardige zonen.

Schooner antwoord kon niet gegeven worden op de aanspraak van het dankbaar vaderland, hetwelk zich aldus aan de Nederlandsche legers had doen hooren:

Nederlandsche Soldaten, gij hebt u bij het vaderland verdienstelijk gemaakt, en onze verwachting vervuld; gij hebt getoond, dat de eer alleen uwe schreden rigt; geene vleitaal of beloften uwes vijands, om u te verleiden, hebben uw vuur en uwe liefde voor Koning en Vaderland aan het wankelen kunnen brengen. Verraders en meineedigen hebben u durven aanhitsen, om den standaard te verlaten, waaraan gij gezworen hebt getrouw te zullen blijven; gij hebt hun met sabelhouwen en bajonetsteken beantwoord en uwe naam ongeschonden

bewaard; gij hebt in die roemvolle veldslagen bevestigd, hetgeen *Cesar* van deze natie gezegd heeft; en, door onzen heldhaftigen Prins, de hoop van het vaderland, aangevoerd, is uwe zegepraal niet twijfelachtig geweest. Ook wordt gij door uwe magen en alle uwe landgenooten met zegeningen overladen, omdat gij een trouwloos en vreemd vijand zoo dapperlijk van ons grondgebied hebt helpen wegjagen en ons vóór plundering hebt bevrijd. Dat de soldaten van den dwingeland weten, dat men eene brave natie en getrouwe soldaten niet straffeloos beleedigt.

Nederlandsche soldaten, blijft die veerkracht en dien moed behouden, welken gij tegen den vijand van de rust der wereld ten toon gespreid hebt. Door uw waardig opperhoofd geleid wordende, zal de kampstrijd niet lang meer duren, en Europa zal gered zijn.

Alle uwe medeburgers wedijveren, om aan u hunne zorgen, en aan de gekwetsten, zonder onderscheid, hunne hulp in ruime mate te verleenen, en om de soldaten der geallieërden, die wij als onze broeders, vrienden en verdedigers beschouwen, edelmoediglijk te behandelen.

Soldaten van het Vaderland, steekt uwe zwaarden niet in de schede, alvorens het wangedrogt, dien beul van het menschdom, verdelgd te hebben; alsdan zullen wij ons vaderland zien bloeijen, en gij zult in den schoot uwer familiën het genot van den vrede kunnen smaken, en van onzen goeden Koning de zoo wel verdiende belooningen ontvangen; uwe namen zullen in onze harten gegraveerd zijn, en die der dapperen, welke op het veld van eer gevallen zijn, zullen tot het late nageslacht overgebragt worden.

Daar, met de overwinning van Waterloo, de val van *Napoleon* wel was beslist, maar nog geenzins de krijg tegen hem en zijnen aanhang voldongen, en er alzoo eene nieuwe zamenspanning van kracht ter omverrukking van deszelfs herstelden troon gevorderd werd, betoonde het Nederlandsche volk eene vernieuwde geestdrift, om dit werk te helpen voltooijen, welke tevens door Zijne Majesteit aangevuurd en in hare werking gewijzigd werd. Twee uitstekende bewijzen mogen hiervan voor alle andere voldoen: het eene geleverd door jongelingen, die nu

Nieuwe geestdrift tegen *Napoleon*.

de letteroefeningen aan de hooge Schoolen verlieten, zoo lang die taak der menschheid niet was volbragt; het andere door dezulken, die de werkzaamheden van den handel en des burgerlijken bedrijs te Amsterdam achter stelden, om zich aan die zelfde taak te wijden.

Aanspraak van den Heer *Kemper* Rector Magnificus te Leiden aan de uittrekkende Studenten.

De Rector Magnificus aan 's Lands Hooge School te Leiden, de Heer *Kemper*, sprak het jagerkorps, uit Heeren Studenten bestaande, den 13den Julij, bij derzelver vertrek, aldus aan:

MIJNE HEEREN!

Gij hebt mij verzocht, uwen wensch naar eene spoedige beslissing van uwe bestemming, aan onzen geliefden Koning voor te dragen. Het besluit Zr. M. was dien wensch reeds voorgekomen, en ik heb deze bijeenroeping van uw korps verzocht, om u dit besluit te doen kennen. — De belangen van het vaderland roepen u in het veld der eer en der overwinning. Gij zult de plaatsen vervangen van hen, wier bloed voor het herboren Nederland, voor de zaak der vrijheid en des regts gestroomd heeft; en het is voor u bewaard, de kroon te helpen zetten op het werk, dat hunne moed schier bij den aanvang voleindigd heeft. Het is waar, die moed, en dat bloed hebben het gevaar onmiddelijk van ons vaderland verwijderd, maar de strijd tusschen overheersching en regt, tusschen geweld en orde, tusschen zedeloosheid en burgerlijke deugd moet geheel worden uitgestreden; maar wij zijn ons Vaderland en geheel Europa het bewijs schuldig, dat, zoo ooit weder vreemd geweld het wagen durfde, onzen grond of onze regten aan te randen, niet alleen onze krijgslieden hunnen laatsten droppel bloeds veil hebben, maar ook bij ons de burger bereid en in staat is, om hen in de gelederen te vervangen. — En op wie zoude het oog van onzen goeden Koning eerder gevallen zijn, om de plaatsen van hen te vervullen, die den grond, waarop zij streden, met hun bloed geheiligd hebben? Op wie anders dan op hen, wier vaderlandsliefde, voor eenige weken, het gevaar zelfs dier edelen benijdde, en wier vorderingen hen in staat stelden, in de rangen op te treden? — Gaat dan, mijne Vrienden, gaat, waar uw Koning, waar het Vaderland, waar de eer u roept! Helpt het laatste overschot dier verachtelijke horden uitroeijen, wier

trouwloosheid den Franschen naam voor eeuwen lang met schande gebrandmerkt heeft; zoo de veranderde kans niet weder, vóór uwe komst, de ééne meineedigheid voor de andere heeft doen plaats maken. De Zonen van uwen Koning zullen u geleiden: gij zult den held volgen, aan wiens moed en wonden Nederland zijne redding te danken heeft; gij zult in de gevaren, en vermoeijenissen des oorlogs deelen met den held van Quesnoy, die nog weinig maanden geleden met u de studiën van den vrede deelde. Brengt dan de banier, welke dankbaarheid en toejuiching aan uwe vaderlandsliefde gewijd heeft, over in het land onzer voormalige onderdrukkers. Zegt hun, dat gij, voor een groot gedeelte, vrijwillig gevolgd wordt door hen, welke nog geen twee jaren geleden, met geweld naar het slagveld gesleept zijn, om de zaak der onderdrukking voor te staan; en bewijst hun, ook op deze wijze, dat, zoo al de goede trouw van den Nederlander door bedrog en trouwloosheid heeft kunnen misleid worden, zijn haat echter tegen overheersching en geweld, zelfs door jaren ongeluks, nimmer werd uitgedoofd.

En hiermede, mijne vrienden, vaartwel! want het zoude eene beleediging voor uw hart en uwe beginselen zijn, indien ik hier de herinnering noodig kon oordeelen, dat de ware heldenmoed niet alleen in verachting van het gevaar, maar ook bovenal in heerschappij over zich zelve en zijne driften bestaat; dat matigheid, ingetogenheid en bescheidenheid door Godsdienstigheid gerugsteund, ook van ouds Nederlandsche deugden waren; dat het vaderland, na de pligten, die gij thans vervult, andere regten op u heeft en behoudt; en dat het bekommerd oog van ouders en vrienden zich thans op uwe gevaren minder, dan op uwe zeden, vestigt. Wat mij betreft, jeugdige vrienden! gij kent mij. De afwezigheid zal de band der vriendschap en belangstelling niet breken, die mij aan velen uwer verbindt. Waar gij u ook bevinden moogt, zal mijn hart u vergezellen, en wanneer ook in de verste verwijdering, of gij allen, of iemand uwer in het bijzonder meenen mogt mijnen raad, mijne hulp, mijne tusschenkomst te behoeven, houdt u dan verzekerd, dat ik elk berigt van en omtrent u als belangrijk beschouwen zal, en dat de voldoening aan uwe wenschen mijn hoogste genoegen zal uitmaken.

En nu, voor de tweedemaal, vaart wel! keert met eer, maar vooral met zelfsvoldoening, na het eindigen

van den ſtrijd, in den ouden kring weder; onze vriendſchap niet alleen, maar ook onze dank verbeidt u; want ik weet, dat gij onze verwachtingen, dat gij mijne beloften, eenmaal uwentwege aan onzen Koning gedaan, niet te leur zult ſtellen, en dat de welkomstgroet bij de terugkeering, even als de affcheids-groet bij het vertrek, zijn zal, *leve het Vaderland! leve de Koning!*

Aanſpraak van den Luitenant Generaal Graaf *van Limburg Stirum* aan de kompagnie vrijwillige kavallerie te Amſterdam.

Vier dagen later ſprak Z. E. de Luitenant-Generaal Graaf *van Limburg Stirum* de kompagnie vrijwillige kavallerie van Amſterdam, even als het boven gemeld jagerkorps order hebbende gekregen van Z. M. om naar Mons te vertrekken, met deze woorden aan:

Tot mijn innig leedwezen werd ik onlangs door eene zware ongeſteldheid verhinderd, het korps vrijwillige jagers te paard van Amſterdam, bij gelegenheid der gedane inſpectie door Zijne Koninklijke Majesteit, aan Hoogstdenzelven te preſenteren.

Het ſtrekt mij evenwel tot een bijzonder genoegen mijne Heeren, u te kunnen zeggen, dat Zijne Majeſteit ten uiterſte voldaan is geweest over de zamenſtelling van dit korps, over deszelfs vorderingen in den wapenhandel en militaire houding, alsmede over den goeden geest, waarmede hetzelve bezield is. Het is een blijk van Zr. Ms. goedkeuring, dat hij u, mijne Heeren! de gelegenheid verſchaft, om aan eene natie, die het op onze vrijheid en eigendommen gemunt had, te doen zien, dat regtſchapene Hollanders zich die panden niet laten ontroven, maar goed en bloed veil hebben; om ze te beſchermen en te verdedigen.

Ik moet u ook, mijne Heeren, mijnen bijzonderen dank betuigen voor de eensgezindheid en bereidwillige medewerking, door welke het mij aangenaam gemaakt is, den mij opgedragen last van de formatie van dit korps te volbrengen; gij zijt uwe ſpoedige vorderingen in den wapenhandel verſchuldigd aan den ijver en kunde van den verdienſtelijken Kommandant, die Zijne Majeſteit over u geſteld heeft, en aan uwe gehoorzaamheid en onderwerping aan zijne bevelen.

Gaat voort, mijne Heeren, de geſtrenge krijgstucht onder u te onderhouden; al is het ook, dat gij den

vijandelijken bodem gaat betreden; onderscheidt u door *edele* denkbeelden, die altoos den waren Hollander gekenschetst hebben, en maakt den last des oorlogs voor de ingezetenen niet drukkender, dan zulks volstrekt noodzakelijk is.

Mogt het u niet gebeuren, mijne Heeren! het zwaard te trekken tegen den roekeloozen vijand, die ons heeft aangevallen, en die door de Goddelijke bescherming, en den heldhaftigen moed onzer wapenbroeders en geallieerden zoo manmoedig is afgeweerd en in zoo korten tijd vernietigd, zoo hebt gij toch het streelend genoegen, voor u zelven en voor uwe landgenooten, te kunnen zeggen: ook *ik* heb mijnen pligt als Nederlander volbragt; in de dagen van gevaar was ik bereid mijn leven en mijn goed voor Koning en Vaderland op te offeren. *Leve de Koning!*

Den 5den Augustus sprak de Hoogleeraar *J. Heringa*, als Rector der Akademie te Utrecht, de kompagnie vrijwilligers der Hooge School, ter gelegenheid van derzelver uittogt naar het leger op de volgende wijze aan: Aanspraak van den Heer *J. Heringa* als Rector der Akademie te Utrecht aan de uittrekkende Studenten.

Brave Jongelingen, Kweekelingen der Utrechtsche Hooge School!

Gij zijt te dierbaar aan uwe Leermeesters, en de betrekking, in welke gij ditmaal van hen vertrekt, is te belangrijk, dan dat zij u zouden zien henen gaan, zonder u een openbaar bewijs te geven van hunne vaderlijke vriendschap. Afgevaardigden uit den Akademischen Senaat (1) komen u, op het oogenblik van uwen uittogt, vaarwel zeggen: en ik vervul den, voor mijn hart aandoenlijken, pligt, om de tolk van hunne gevoelens te zijn.

Voor omtrent vier maanden zaagt gij de rust van Europa, de vrijheid van ons Vaderland, den Koninklijken troon en het bestaan onzer Hooge School bedreigd door den vijand des menschdoms en zijne roofzieke benden. Eene edele geestdrift ontgloeide ook in uwe harten: en, met uwer ouderen en onze goedkeuring, vereenigdet gij u, om vrijwillig deel te nemen in den

(1) Met den Rector waren de Professoren *Royaards*, *Arntzenius*, *de Fremery* en *van Heusde*.

heiligen ſtrijd, zoodra onze hoogst geëerbiedigde Koning uwen dienst voor het vaderland noodig zoude oordeelen. Uwe aanbieding verwierf de goedkeuring van Zijne Majeſteit. Van toen af wisſelde de letterarbeid af met de oefening in den wapenhandel: en thans opgeroepen, ſtaat gij gereed, om u te ſcharen bij de dappere legerbenden van den Staat, wier moed en trouw reeds door de ſchoonſte zegepraal bekroond werd.

God zij gedankt, dat wij u zien henen gaan onder de gunſtigſte uitzigten voor den vrede van Europa! Het zij uw arm dien nog mede helpe bevechten, het zij gij tot andere dienſten geroepen wordt, gij zult u een deel kunnen toeëigenen van de eer, welke verbonden is met het goede te doen en het goede te willen.

Wij mogen het immers van u verwachten, dat gij getrouw zult zijn aan eed en pligt, kloekmoedig zonder vermetel, fier zonder overmoedig te zijn? Gij zult immers, onder de wapenen, die ingetogenheid, goedhartigheid en godsdienſtigheid niet verloochenen, welke den waren held verſieren? De broederlijke eensgezindheid, welke tot nu toe onder u niet verbroken werd, zult gij immers bewaren? Den roem der Utrechtſche Hooge School, en de eer der Nederlanderen zult gij immers helpen ophouden? Uwe Christelijke belijdenis zult gij u immers niet ſchamen?

O dierbaren! wanneer gij zoo, met eere en met een goed geweten, terugkeert tot uwe letteroefeningen, hoe zullen wij ons verheugen met uwe ouders, bloedverwanten en dierbare betrekkingen! Hoe zal u dan de goedkeuring van den Koning en het Vaderland bekroonen! Met welk eene vrijmoedigheid zult gij dan de edele Jufferſchap kunnen naderen, van welke een vijftigtal zich beijverd heeft, om u, door dit veld-teeken te toonen, hoe hoog zij uwe vaderlandsliefde acht, en die u hetzelve, op eene meer onderſcheidende wijze, zoude hebben ter hand geſteld, zoo de kortheid des tijds haar dit had veroorloofd. Hoe begeerlijk zal dan uw lot zijn, in het oog van elken naijverigen Jongeling! Met welk eene zelfvoldoening zult gij dan levens lang terug denken aan den dag uwer verbindtenis!

Ook gij, edel Krijgsbevelhebber (1)! die onze kweekelingen met zoo veel onderſcheiding hebt behandeld, hun de pligten van hunnen nieuwen ſtand zoo hartelijk

(1) De Luitenant-Generaal *van Sandick*, Provinciaal-Kommandant van Utrecht.

ingeprent en voor hen zoo oplettend gezorgd, gij zult u dan niet beklagen over weldaden, voor welke wij u nu dank zeggen!

En gij manhafte aanvoerder van onze Jongelingschap (1)! die haar met bezadigden ernst leidt, en met wijze goedheid verzorgt, zult, dit vertrouwen wij, voortgaan, des Konings vereerende keus te regtvaardigen en u te verheugen, wanneer gij van elk hunner de beste getuigenis zult kunnen afleggen ook aan ons, die hen nu aan uw bestuur aanbevelen.

De God der heerscharen leide en behoede u te zamen! Zijne zaligmakende genade in *Jesus Christus* onzen Heer zij met u allen! Onze wenschen en beden zullen u vergezellen. Verzuimt gij zelve ook niet, als belijders, of veel meer als aanstaande Predikers, van het Evangelie te bidden, maar ook op de wacht te staan, en te strijden tegen al, wat den welstand van geest en hart vijandig is! Vaar wel, geliefde Jongelingschap! Vaar in den volsten zin des woords wel! Zijt Gode bevolen!

Napoleon, op den 19den Junij des morgens te vijf uren de Sambre overgevlugt, dacht niet om zich en zijne benden te herstellen, maar zocht slechts veiligheid in eenige vesting. Hij kwam te paard te Philippeville, maar in den ellendigsten staat, zoo dat de wacht weigerde hem te erkennen, bevorens de Gouverneur de eenzelvigheid van zijnen persoon had onderzogt. Alle vlugtelingen stroomden nu derwaarts: maar *Napoleon* deed de vesting sluiten, beval den krijgslieden hunnen weg te vervolgen, en liet, om aan dat bevel klem te geven, het gerucht verspreiden, dat de Pruissen hun op de hielen waren. Van hier zond hij voorts zijne bevelen, om het geheele heer te vereenigen te Avesnes: doch hiertoe zou zijn eigen persoon alleen zijn in staat geweest. Van zijn gansche leger, hetwelk voor zes dagen zoo stout en fier de Sambre was overgegaan, was niet één korps ongeschonden gebleven, behalve dat van *Grouchy*. Vlugt van *Napoleon*.

(1) De Heer *Techters*, Kapitein der kompagnie.

Bedrijf van het korps van *Grouchy.*

Dit korps, door *Napoleon* bevorens gelast, om een wakend oog op het Pruisfische leger te houden, was op den 17den geheel werkeloos geweest. *Blucher* had het korps van *Thieleman* aan de zuidzijde van Wavere gelaten, toen hij zelf opbrak om zich met het Engelsch-Nederlandfche leger te vereenigen. In den morgen van den 18den was hetzelve door *Grouchy* aangetast, en van Laufelle, Neder-Wavere en Limal, welke posten het reeds had bezet, tot Wavere teruggedreven, waarna de Generaal *van Damme* hevige aanvallen op die ftad had gedaan. De verdediging der Pruisfen was zeer hardnekkig geweest, zij hadden de huizen aan de linkerzijde van het riviertje bezet, en uit twee ftukken gefchut op de brug geftadig met fchroot gevuurd. De Generaal *Alix* had evenwel de brug vermeesterd, fchoon niet dan na den vierden aanval, waarna in de ftad zelve het moorddadigst gevecht had plaats gehad, hetwelk door den brand van een groot gedeelte der ftad nog verfchrikkelijker was geworden, en, tot aan middernacht had voortgeduurd zonder eenige beflisfing. In den vroegen morgen van den 19den werd het gevecht met gelijke woede door den Generaal *van Damme* hervat. De post te Bierge, werwaarts de Pruisfen van die te Limal waren terug gedreven door de divifie van *Vichery*, doch zich ftaande hadden gehouden tegen den Generaal *Gerard*, die zelf gekwetst werd, was nu door de divifie van *Teste* veroverd, en toen mogt het den Franfchen eerst gelukken, de Pruisfen ook uit Wavere te drijven, welke ftad gefteld werd onder bevel van den Generaal *Defolle*, terwijl een deel der troepen de Pruisfen vervolgde. *Grouchy* zelf deed toen een gedeelte van zijn korps voortrukken tot op Ronfieres, om van die zijde op Brusfel voort te trekken. Het ophouden van het gebulder des kanons, aan de zijde van het groote leger, had hem den avond te voren in het denkbeeld gebragt, dat *Napoleon* de overwinning had behaald. Doch nu vernam hij deszelfs nederlaag, zonder

let meer, dan dat hij op de Sambre terug trok. Grouchy, hiermede geheel aan zich zelven overgelaten, hield niet slechts stand op deze tijding, maar maakte zich tot den aftogt gereed. Hij ving dien ten zelfden dage aan, in den nacht voor den 20sten Wavere weder doortrekkende, en daarna zijne magt in de vlakte van Lauselle vereenigende. — Terstond door de Pruisfen vervolgd, rigtede hij zich den 20sten op Gembloux en Temploux, terwijl de ligte kavallerie zich op Maria St. Denis wendde en de dragonders op Namen. Maar weldra vernemende, dat *Blucher* met zijn leger reeds de Sambre was overgetrokken, en zich te zwak gevoelende, om eene afwending te maken, trok hij zelf op Namen af. — Reeds op den 19den in den namiddag had een regement Fransche dragonders aldaar den doortogt gevraagd naar Givet, welken de burgerij, bij gebrek van troepen, had moeten toestaan. Een groot aantal verstrooide soldaten en gekwetsten was dit regement gevolgd. Op den 20sten kreeg Namen het gansche legerkorps van *Grouchy* binnen, waarbij zich de Generaals *van Damme*, *Excelmans*, *Bonnet* en *Vincent* bevonden. Terstond ving de doortogt aan op Dinant, doch weldra zag men de Pruisfen onder den Generaal *Pirch*, die zelf bij den slag van Waterloo tegenwoordig was geweest, een hevigen aanval doen bij de Brusfelsche poort. De verdediging van Namen, ten einde den aftogt te dekken, werd aan *van Damme* aanbevolen, die zich van dezen last met zoo veel bekwaamheid kweet, dat het tot den avond tegen zes uren duurde, alvorens een Pommersch regement doordrong en de Franschen binnen de stad aantastede, waarna het gevecht van de Brusfelsche poort af tot aan de brug over de Sambre met woede werd voortgezet. Omtrent half acht uren bragt *van Damme* alle zijne troepen de rivier over. De Pruisfen hadden te vergeefs getracht dezelve over te trekken tusschen Namen en Flawines, ten einde den terugtogt van dit korps op Dinant af te snijden, doch zij hadden zich door

Bedrijf van het korps van *Grouchy*.

de smalheid van den straatweg en de krijgslist van *van Damme*, om eenen grooten hoop takkebosschen en brandhout voor de poort aan de rivier gelegen in brand te steken, hierin verhinderd gevonden. Het gedrag van *van Damme* omtrent de inwoners van Namen bij dezen aftogt was zoo onberispelijk, als zijn krijgsbeleid voortreffelijk: maar niet minder was de stad aan den Generaal *Pirch* verpligt, die niet wilde toegeven aan den eisch zijner benden, om haar stormenderhand in te nemen (1).

Voor dat de 19de ten avond was, had *Napoleon* Philippeville reeds verlaten en de duisternissen van het bosch van Ardennes niet ontzien, om Mezieres te bereiken. Aldaar, ieders oog ontwijkende, zettede hij zich in eene postkar en nam den weg naar Parijs, alwaar hij des voormiddags ten elf ure van den 21sten in zijn paleis heimelijk aankwam, zelf de eerste boodschapper zijnde van zijne nederlaag. Hij riep zijne Ministers te zamen, en zou, naar den raad van zijnen broeder *Lucien*, bedacht geweest zijn, om zich tot *Dictator*, — dien de Romeinen in hoogen nood aanstelden en boven alle wetten verhieven, — door de vereenigde Kamers der vertegenwoordigers en der Pairs te doen verklaren, doch daarin tegenspraak van de Ministers en vooral van *Fouché*, dien van politie, gevonden hebben.

Aanstelling van eene Commissie van bestuur in Frankrijk.

De Kamer van Vertegenwoordigers benoemde den 21sten eene Commissie, om maatregelen van algemeene veiligheid voor te stellen. Deze droeg den dag daaraan den maatregel voor: „, dat eene Commissie benoemd en gelast zou worden, om regtstreeks met de Verbondene Mogendheden te handelen en tot eerste voorwaarde van het traktaat te bepalen de onschendbaarheid van het grondgebied en het behoud der onafhankelijkheid." Na hevige debatten viel het besluit, om eene regerings-commissie te benoemen van drie personen, waartoe verkozen werden *Carnot*, *Fouché* en

(1) *Scheltema*, *laatste Veldtogt*, bl. 204—212.

Grenier, en bij welke Commisſie de Kamer der *Pairs* twee leden zoude toevoegen. — In de Kamer der Pairs werd de boodſchap hiervan aangenomen met bijvoeging: ,, de Kamer der Pairs ſtemt toe in de deliberatie van de Kamer der Vertegenwoordigers en beſluit dien ten gevolge, dat zij vol bewondering is over de wijze, waarop de Keizer zijne ſtaatkundige loopbaan geëindigd heeft, benoemende tevens den Hertog van *Vicenza* en *Quinette* tot medeleden van de Commisſie van beſtuur.” — Nog werd een ander voorſtel van de Kamer der Vertegenwoordigers eenparig aangenomen, waarbij de oorlog nationaal verklaard en elk Franschman, in ſtaat om de wapenen te dragen, tot verdediging van het vaderland werd opgeroepen, terwijl ieder militair gehouden was, zich bij zijne vanen te vervoegen, welke verpligting zich ook tot de nationale garde uitſtrekte. — In dezelfde vergadering van de Kamer der Vertegenwoordigers waren de Ministers van Oorlog, Marine, Buitenlandſche Zaken en algemeene Politie binnengekomen; waarvan de laatſte aan den Voorzitter overhandigd had de volgende *declaratie van Napoleon aan het Franſche volk*. ,, Franſchen! Toen ik den oorlog, ter handhaving van ,, de nationale onafhankelijkheid, begon, rekende ik op de vereeniging van aller pogingen en ,, van aller goeden wil, als ook op de medewerking van alle nationale autoriteiten; ik had ,, grond, om er eenen goeden uitſlag van te verwachten, en ik had al de declaratiën der Mogendheden tegen mij getrotſeerd. — De omſtandigheden ſchijnen veranderd: ik bied mij ten ,, offer aan den haat der vijanden van Frankrijk. ,, Mogten zij opregt zijn in hunne declaratiën en ,, het alleen op mijnen perſoon gemunt hebben! ,, Mijn ſtaatkundig leven is geëindigd, en ik roep ,, mijnen zoon tot Keizer uit, onder den titel ,, van *Napoleon II*. — De tegenwoordige Ministers zullen proviſioneel den regeringsraad ,, uitmaken; het belang, dat ik in mijnen zoon ,, ſtel, beweegt mij, de Kamers uit te noodigen,

Afſtand van *Napoleon* ten behoeve van zijnen zoon.

„ om het Regentschap, zonder uitstel, bij eene „ wet te regelen. — Vereenigt u allen tot het „ algemeen welzijn en om eene onafhankelijke „ natie te blijven. — In het paleis van het Elyséeum „ den 22sten Junij 1815. — *Napoleon.*" — De Leden, het Bureau der Kamer uitmakende, vervoegden zich, volgens het besluit der Kamer, bij *Napoleon Buonaparte:* „ om hem te bedanken, dat hij zijne magt in handen der vertegenwoordigers had overgegeven, ten einde het „ volk te redden." Bij derzelver terugkomst in de Vergadering zeiden zij: „ dat *Napoleon* hun geantwoord had, dat zijn vurigst verlangen was, „ Frankrijk onafhankelijk, vrij en gelukkig te „ zien; dat de eerste beweegreden van zijnen afstand was, het lot van zijnen zoon te verzekeren, en dat hij dien op het sterkst aan de „ Kamer aanbeval." — De Kamer der Pairs had eene Commissie benoemd, om haar op 's Keizers brief rapport te doen en gewenscht, dat dezelve met eene gelijke Commissie der eerste Kamer zou zamenwerken (1). —

De afstand en overdragt bij de Kamer der Vertegenwoordigers aangenomen.

Bij de Kamer der Vertegenwoordigers werd op den 23sten de erkentenis van *Napoleon II* een punt van hevig geschil, waaromtrent men ten slotte verklaarde: „ 1°. dat *Napoleon II* door den afstand van „ *Napoleon I* en uit kracht der constitutie, Keizer „ der Franschen was geworden; 2°. dat de twee „ Kamers bij derzelver besluit van den 24sten „ door het benoemen eener regerings-commissie „ aan de natie den waarborg hadden willen verschaffen, welken zij, in de buitengewone omstandigheden, waarin zij zich geplaatst vond, „ noodig had, ten einde door de administratie, „ welke het vertrouwen van het volk bezat, hare vrijheid en rust te bewaren." In de vereeniging dezer twee besluiten vonden de beide partijen der vergadering een punt van vereeniging, zijnde zij, die voor de aanneming van *Napo-*

(1) *Amsterd. Cour.* 1815. n°. 152.

poleon II waren, voldaan met het eerste, en vindende hunne tegenpartij eene gerustschelling in de erkende en onverminderde magt der Commissie om naar de omstandigheden te handelen. — In de Kamer der Pairs had *Lucien* in den avond van den 22sten reeds vruchteloos getracht, de erkentenis van *Napoleon II* te verkrijgen. Hem was, als een Romeinsch Prins, het woord betwist, en de zaak was onbeslist gebleven.

De Regerings-commissie ving den 23sten hare werkzaamheid aan, onder voorzitting van *Fouché*, met eene proclamatie aan de Fransche natie, die wel aanving met de verklaring; „ *Napoleon* heeft van zijne „ Keizerlijke magt afstand gedaan; met dien af„ stand is zijn staatkundig leven geëindigd; zijn „ zoon is tot Keizer uitgeroepen;" doch die met dezen volzin eindigde: „ de Keizer heeft zich ten „ offer aangeboden en afstand gedaan; de Le„ den van het Gouvernement wijden zich, van „ hunne zijde, aan het vaderland toe, door de „ teugels van het bestuur uit de handen uwer „ vertegenwoordigers aan te nemen." Tevens benoemde de Commissie vijf Ministers Plenipotentiarissen, om over den vrede te gaan handelen in het hoofdkwartier der Verbondene Mogendheden, bestaande uit de Heeren *de la Fayette*, *Laforêt*, *Pontécoulant*, *Le Voyer d'Argenson* en *Sebastiani*, door den Heer *Benjamin Constant* als Secretaris van Ambassade vergezeld; omtrent wier zending het gerucht liep, dat zij, des noods, de kroon van Frankrijk zouden aanbieden aan eenen vreemden Prins, het zij aan den Koning van Saxen, het zij aan eenen Prins uit het Huis van Oranje, als wenschende de Commissie een eenhoofdig bestuur, doch huiverende voor den wettigen troonbeklimmer (1).

De Regerings-commissie constitueert zich.

Benoemt vijf gevolmagtigden om over den vrede te gaan handelen.

Schoon de regerings-commissie *Napoleon* en zijnen aanhang van alle bewind verwijderde, liet zij, voor haar eigen belang, niets onbeproefd, om den krijgsgeest weder op te wekken, het leger

Stelt zich tevens in staat van verdediging.

(1) *Beauchamp*, *Hist. des Campagn.* T. II. p. 391.

te hereenigen en den Bondgenooten eenen geduchten tegenstand te bereiden. Zelfs wilde men de Parijsenaars overreden, dat men de hoofdstad tot binnen hare wallen zou verdedigen, schoon men zich beijverde, om eene kapitulatie te verkrijgen.

Jerome had de orde eenigzins hersteld in het overschot der korpsen, die met hem te Beaumont waren gekomen. Ook hadden de Generaals *Morand* en *Colbert* te Avesnes een deel der infanterie en kavallerie van de garde weder vereenigd. Maar *Wellington* zoo wel, als *Blucher*, lieten rust noch verademing toe. Weldra drongen zij het vlugtende leger, de vestingen aan de grenzen weder uit te trekken. De Pruisfen trokken over Charleroi en Beaumont op Avesnes; de Engelschen over Bavay op Chateau-Cambresis. Zoodra men de Pruisische lansiers zag, verspreidden zich de troepen, die zich te Beaumont wilden vereenigen; en te Avesnes werd bevel gegeven, om tot Laon terug te trekken. Op den 21sten bevonden zich de beide Veldheeren reeds op Franschen bodem, en deed *Wellington* in het hoofdkwartier te Malplaquet de volgende proclamatie:

Proclamatie van *Wellington* aan de Franschen.

Ik maak aan de Franschen bekend, dat ik hun land binnentrek aan het hoofd van een overwinnend leger, niet als vijand (uitgezonderd van den dwingeland, die zich onregtmatig in het gezag gesteld heeft; van dien vijand van het menschdom, met wien men noch vrede noch wapenschorsing hebben kan), maar om hen te helpen, het juk af te schudden, waaronder zij gebukt gaan.

Gevolgelijk heb ik de hier nevensgaande order aan mijn leger gegeven, en ik eisch, dat men mij elken overtreder doe kennen.

De Franschen weten intusschen, dat ik het regt heb te vorderen, dat zij zich zoo gedragen, dat ik hen beschermen kan tegen den genen, die hun kwaad zoude willen doen.

Zij moeten derhalve voldoen aan de requisitiën, welke hun zullen gedaan worden door de daartoe bevoegde personen, tegen uitwisseling van *bons* in behoorlijke

orde, zich stil in hunne woningen houden, en geenerhande gemeenschap houden met den overweldiger noch met zijne aanhangers.

Alle de genen, die zich na de binnenkomst van het leger in Frankrijk van hunne woningen verwijderen, en alle de genen, die zich afwezig en in dienst van den geweldenaar bevinden, zullen als zijne aanhangers, en als vijanden worden beschouwd, en hunne eigendommen zullen tot onderhoud van de legers worden gebruikt.

Het springen van een kruidmagazijn te Avesnes op den 22sten had de dadelijke overgaaf dier vesting aan de Pruisfen ten gevolge, die van daar op Capelle trokken. Niet willende opgehouden worden te Laon, rigtede *Blucher* zich den 24sten op Guise, welks kasteel, schier verlaten door de nationale garde, slechts drie uren lang het bombardement uithield. Van Guise rukten de Pruissen op St. Quentin aan, hetwelk terstond in dadiging kwam.

De Pruissen veroveren Avesnes, Capelle, Guise en St. Quentin.

De marsch van *Wellington* werd slechts eenen dag opgehouden te Chateau-Cambresis, om den tijd te geven aan het materieel van zijn leger, ten einde zich met hem te vereenigen. Dit oponthoud en de achtervolgende verovering van Cambrai en Peronne, door zijne troepen, gaven aan de Pruissen een marsch op hem vooruit. Cambrai werd door Sir *Charles Colville* met stormladders beklommen, waartoe de inwoners zelve behulpzaam waren. Den volgenden dag gaf zich het kasteel over, hetwelk in naam des Konings was opgeëischt. Peronne werd beschoten op den 26sten. *Wellington* zelf was hier in gevaar; een kanonskogel, op hem gerigt van een der batterijen der stad, viel nevens hem in den grond en overdekte hem met aarde. De stad gaf zich over, onder beding van het ontslag der bezetting. *Wellington* hield zich niet verder op in zijnen marsch, maar haastede zich de l'Oise te krijgen, om regtstreeks op Parijs aan te rukken.

Wellington verovert Cambrai en Peronne, en rukt op Parijs aan.

De Duitsche, Oostenrijksche en Russische legers vielen ten zelfden tijde in Lotharingen en

Inval in Lotharingen.

De Prins van Wrede maakt zich meester van den Elfas.

den Elfas, om zich met de Engelfchen en Pruisfen voor Parijs te gaan vereenigen. Het Beijerfche leger ftrekte hun ten voorhoede. Het ontwerp, tusfchen den Prins *van Schwartzenberg* en den Rusfifchen Generaal *Barclay de Tolly* opgemaakt, was, zich over Hagenau en Luneville op Nanci te rigten. In drie dagen rukte het Beijerfche leger van den Rijn tot aan de Sarre voort. De Prins *van Wrede* werd den overtogt dier rivier meester en veroverde Sarguemines, maar vond te Saarbruck tegenftand. De Franfche Generaal verzogt op den 24ften Junij eenen wapenftilftand, op grond van den afftand van *Napoleon*, maar de Prins *van Wrede* luisterde naar geene voorftellingen van dien aard; noch van hem, noch naderhand van den Generaal *Belliard*; hij zettede zijne krijgsverrigtingen voort, en kwam den 26ften voor Nanci, alwaar hij ingehaald werd onder het gejuich: *leve de Bondgenooten! leve de Bourbons!* In deze ftelling, welke hem meester maakte van de Maas en de Moefel, wachtede de Prins de komst der Oostenrijkers en Rusfen af, gereed om den pas af te fnijden aan de Franfche korpfen, die uit den Elfas en Franche-Comté op Parijs wilden terug trekken.

Overtogt over den Rijn.

De grenzen van den Boven-rijn werden beter verdedigd, zijnde gedekt door de vestingen Hunningen, Befort, Nieuw-Brifak, Schéleftadt, Landau, Straatsburg, Phalsburg, Bitche, Mets en Thionville, terwijl de Generaal *Rapp* te Weisfenburg ftond en de Generaal *Lecourbe* in de ommeftreken van Bazel gekantonneerd lag: doch de Oostenrijkers en Wurtembergers, door eenige Rusfifche divifiën onderfteund, den Rijn op den 22ften Junij fnel overgetrokken zijnde, hadden alle vereeniging van troepen in het Rijndal en tusfchen de vestingen belet; en deze fnelle inval deed de poging der Regerings-commisfie te Parijs mislukken, om het ganfche rijk op den been te brengen.

De Maarfchalk Graaf *Barclay de Tolly* deed

als Generaal en Chef der Russische legers den 23sten Junij uit Oppenheim deze proclamatie: Proclamatie van den Maarschalk Graaf *Barclay de Tolly* als Generaal en Chef der Russische legers.

Franschen! Het op het Weener Congres vereenigd Europa heeft u, bij de akten van den 13den Maart en van den 12den Mei, wegens uwe ware belangen ingelicht. Gewapend komt het u bewijzen, dat het niet te vergeefs gesproken heeft. Het wil den vrede, het heeft dien noodig, en moet dien door deszelfs vriendschappelijke betrekkingen met u bevestigen. Het kan en zal dien nimmer hebben met den man, die over u wil regeren.

Eene noodlottige verdooling kan, voor een oogenblik, den Franschen soldaat de wetten der eer hebben doen vergeten en hem een meineed hebben ontwrongen; eene kortstondige magt, door allerlei begocheling ondersteund, kan eenige regeringsleden tot dwalen gebragt hebben: doch die magt bezwijkt en zal weldra geheel verdwijnen. Het vereenigd leger van het noorden heeft u, op den dag van den 18den Junij, daarvan overtuigd. Onze legers zijn in aantogt, om u insgelijks daarvan te overtuigen.

Franschen, nog is het tijd. Verwerpt, van dit oogenblik af, den man, die op nieuw, uwe geheele vrijheid aan zijne zegekar ketenende, de maatschappelijke orde bedreigt, en al de natiën gewapend op den bodem uwes vaderlands brengt. Wordt aan u zelven terug gegeven, en Europa begroet u en biedt u den vrede aan.

Het doet nog meer. Het beschouwt als vrienden alle Franschen, welke zich niet om de standaarden van *Buonaparte* geschaard hebben en zijne zaak niet aankleven.

Ingevolge daarvan hebben wij bevel, om deze te beschermen, hun, hetgeen zij bezitten, vrijelijk te laten genieten, en de lofwaardige pogingen te ondersteunen, die zij doen zullen, om Frankrijk weder in de betrekkingen te plaatsen, die bij het traktaat van Parijs, tusschen dat Land en al de Europesche Natiën hersteld waren.

God, de regtvaardigheid en de wenschen van alle volken ondersteunen ons. Franschen, komt ons te gemoet! Uwe zaak is de onze. Uw geluk, uw roem en uwe magt zijn noodzakelijk voor het geluk, den roem en de magt der natiën, die voor u gaan strijden.

De Kroonprins *van Wurtemberg* overwint den Generaal *Rapp*.

Het derde korps, onder den Kroonprins, thans Koning, *van Wurtemberg*, ging de Queische zonder wederstand over en rukte den 25sten op Weissemborg tegen den Generaal *Rapp*, die uit vrees voor overvleugeling terug trok. De Kroonprins vervolgde hem op den weg van Hagenau, ontmoetede zijne achterhoede tusschen Seltz en Saarburg en dreef haar tot in het bosch van Hagenau terug. *Rapp* week op Straatsburg, en stelde, bij zijne kennisgeving van *Napoleons* afstand eene wapenschorsing voor: doch het antwoord van den Kroonprins bestond in eene verdubbeling zijner bewegingen. De Generaal *Rapp* stelde zich eindelijk in staat van tegenweer en leverde den 28sten Junij eenen slag, waarin wederzijds dapper werd gevochten, doch de overmagt der Duitschers de overwinning besliste. *Rapp* wierp zich met 25 000 man in Straatsburg. De Kroonprins nam zijn hoofdkwartier te Vandenheim en zond zijne voorposten tot onder het geschut van Straatsburg.

De Generaal *le Comte* door den Aartshertog *Ferdinand* en den Prins *Colloredo* geslagen.

Ten zelfden tijde had *Lecourbe* met den Aartshertog *Ferdinand* te doen, die den 26sten den Rijn bij Bazel en Rijnveld was overgegaan, wiens voorhoede den 27sten hem terug gestooten had op Donnemarie. Den 28sten had *Lecourbe* nieuwen weêrstand willen bieden, maar voor den hevigen aanval op nieuw moeten wijken. Den 29sten was *Lecourbe* gelukkiger tegen de Oostenrijkers, doch derzelver versterking in den nacht door den Prins *Colloredo* benam hem zijn duur bevochten voordeel en belettede zijne vereeniging met den Generaal *Rapp*.

Wapenstilstand aan de Alpen.

Terwijl de vereenigde legers van het noorden alzoo tot in het hart van Frankrijk doordrongen, maakte het Oostenrijksche leger van Italie toeleg, om de engten der Alpen te vermeesteren en Lion te veroveren. Deze grens des rijks had de Maarschalk Hertog *d'Albufera* te verdedigen, en tusschen den 14den en 15den Junij had hij zich meester gemaakt van Montmelian. Aan den kant van den berg Jura had de Generaal *Desaix* Ca-

rouge veroverd en d'Arve overgetrokken: doch de nederlaag van Waterloo had weldra hare gevolgen voor *Napoleon* en geheel Frankrijk, ook langs deze zijde, doen gevoelen. Den 29sten bood de Maarschalk eenen wapenstilstand aan van vier en twintig uren, uit hoofde van den afstand van *Napoleon*, welke de Oostenrijksche Generaal de Baron *de Frimont* aannam. Ten zelfden dage werd Geneve door de Oostenrijkers bezet.

Wellington en *Blucher* hadden inzonderheid veld willen winnen, ten einde den terugtogt van den Maarschalk *Grouchy* af te snijden: doch dezelve had het eenige korps hetwelk aan het verderf van Waterloo ontkomen was, veilig over Mezieres en Rhetel tot Rheims weten te brengen, alwaar hij den 26sten bevel ontving van de Regerings-commissie te Parijs, om naar Soissons te trekken, aldaar het bevel over het geheele leger van het Noorden te aanvaarden en op de Hoofdstad te marscheren. Hij verhaaste daarop zijnen marsch en kwam den 27sten te Soissons. Terugtogt van *Grouchy*.

Den 28sten trok de regtervleugel van het Engelsche leger achter St.-Just en deszelfs linkervleugel ter plaatze, waar de weg van Roye zich vereenigt met den grooten weg van Compiegne naar Parijs; de achterhoede was te Roye, op l'Oise marscherende. — *Blucher* was nog nader bij Parijs, hebbende reeds een korps te Crespy en zijne veldontdekkers te Villers-Coterets, te Ferté-Milon en te Senlis. — Het zou den Maarschalk *Grouchy* nogtans, door de schranderste bewegingen, gelukt zijn binnen de hoofdstad te komen, zonder een geweer te lossen, indien het korps van *Reille*, hetwelk zijnen marsch dekte, den 28sten niet gestooten had, op de voorhoede der Pruissen te Villers-Coterets, welke door hetzelve wel terug gedreven, maar spoedig door het leger zelf zoo krachtig ondersteund, werd, dat de Franschen zes stukken geschut en zeven of acht honderd krijgsgevangenen verloren. Dit korps week naar Meaux, en werd aldaar aangetast door den Generaal *Bulow*, die het over de Marne wierp,

doch van Parijs niet kon affnijden. *Grouchy* kwam aldaar. *Van Damme* nam zijne ftelling te Nanteuil, en *Reille* te Gonesse, werwaarts zich *Bulow* wendde.

Napoleon verlaat Parijs.

Alzoo drong zich de magt van geheel Europa, even als in 1814, op nieuw zamen voor de hoofdftad van het Franfche rijk, welke inwendig verfcheurd werd door verfcheidene partijen. Zij, die thans in het beftuur was, vleidde zich met het goed gevolg der zending harer gevolmagtigden. Eene andere dacht aan het herftel van *Napoleon*. Eene derde was voor de *Bourbons*. Den dag na zijnen afftand zich in het openbaar op het terras van het paleis van l'Elyfée vertoonende, had *Napoleon* nog eene kreet van *leve de Keizer* en om wapens hooren opgaan. Hij zelf had wel betuigd, dat de eenige kreet thans moest zijn *leve de natie*, maar de Regerings-commisfie verzogt hem, zich van de hoofdftad te verwijderen. Na eenige wederftreving had hij zich met een talrijk gevolg naar zijn lusthuis Malmaifon, vier mijlen van Parijs, begeven.

Staat van tegenweer te Parijs.

De onderfcheidene gewapende korpfen, zich al meer vereenigende en daardoor meer vastheid krijgende, hadden de ftellingen ten noorden van Parijs bezet. *Grouchy*, wien de Oorlogs-Minister het kommando ontnam, hetwelk hij aan *van Damme* opdroeg, had het denkbeeld verfterkt, dat het lot van Frankrijk niet geheel beflist was te Waterloo. Het leger telde ook reeds zestig duizend man, met alles daaronder gerekend. De Maarfchalk *Davoust* tot Generalisfimus benoemd, nam zijn hoofdkwartier in het dorp Villette aan de voorftad St. Martin, en maakte allen toeftel om Parijs tot het uiterfte te verdedigen.

Brief aan den Veldmaarfchalk *Blucher*.

Den 25ften Junij fchreven de Franfche Commisfarisfen aan den Veldmaarfchalk *Blucher* den volgenden brief:

De veranderingen, welke in den vorm van het Fransch Gouvernement zijn voorgevallen, door den afftand van

Keizer *Napoleon*, in naam van het Fransche volk door deszelfs Vertegenwoordigers aangenomen, de hinderpalen hebbende uit den weg geruimd, welke tot heden tegen het openen van eene onderhandeling, geschikt om de onheilen des oorlogs tusschen Frankrijk en de hooge verbondene Mogendheden voor te komen, in den weg stonden, zoo hebben de ondergeteekende Plenipotentiarissen volmagt ontvangen tot het onderhandelen, het sluiten en onderteekenen van alle akten, welke zouden strekken tot het sluiten van het bloedvergieten, en om op eene duurzame wijze den algemeenen vrede in Europa te herstellen. Dienvolgende hebben zij de eer, dit berigt aan Z. H. den Generaal en Chef den Prins *Blucher* mede te deelen, en hem te verzoeken, hen in staat te stellen, zich onverwijld naar het hoofdkwartier der verbondene Mogendheden te begeven, om voorloopig met dezelve te confereren tot eene algemeene wapenschorsing tusschen de Fransche legers en die der Bondgenooten, welke wapenschorsing reeds door den Franschen Generaal, die de voorhoede van het leger van het Noorden kommandeert, gevraagd, en waarover mondeling tusschen onze wederzijdsche voorposten overeengekomen is. door de Fransche Commissarissen.

De ondergeteekende Gevolmagtigden verzoeken Z. H. den Generaal en Chef Prins *Blucher*, de verzekering hunner hoogachting wel te willen aannemen.

Te Laon, den 25sten Junij 1815.

De Graaf Horace Sebastiani.
De Graaf de la Foret.
Lafayette.
B. Constant, Staatsraad.
d'Argenson.

Deze brief had den marsch der Pruissen op Parijs geenen oogenblik vertraagd. Ten zelfden dage had de Hertog *van Wellington* aan Z. M. onzen Koning geschreven, dat op den 24sten ook bij de voorposten van Z. K. H. Prins *Frederik der Nederlanden*, naar de zijde van Valenciennes, een voorslag was gedaan, om de vijandelijkheden te staken, uit hoofde van den afstand van *Napoleon* ten behoeve van zijnen zoon, en vermits de provisionele regering Ministers aan de geallieerde Mogendheden had gezonden, om over Voortgang der Pruissen tegen Parijs.

den vrede te handelen; — doch dat hij, *Wellington*, zijne operatiën voortzettede.

Brief van *Fouché* aan *Wellington*.

In de hoop van het onweder af te leiden, zond de regering, in commissie naar het hoofdkwartier der vereenigde legers, de Graven *de Valence*, *Andreossy* en *Boissy d'Anglas*, wien zij de Heeren *Flaugergues* en *la Benardiere* toevoegde, met uitdrukkelijken last, om eenen stilstand van wapenen te bedingen. Zij bragten eenen brief van *Fouché* aan Lord *Wellington*, strekkende, om, onder uitbundigen lof, den invloed des Hertogs bij de vereenigde Mogendheden in te roepen, met bijvoeging: „ dat de Fransche natie „ wilde leven onder een Monarch, maar tevens „ wilde, dat die Monarch leefde onder het ge„ bied der wetten; dat, zoodra het verdrag ge„ teekend zou zijn door den Vorst, die geroe„ pen werd om over haar te regeren, dezelve „ als Souverein den rijksstaf en de kroon van de „ natie zou ontvangen."

Napoleon van de hand gestuurd.

Van dezen brief werd mededeeling gedaan in de kamer der Vertegenwoordigers. Dezelve werd met genoegen gehoord, doch door groote onstuimigheid in de vergadering gevolgd, bij het minste gewag der terugroeping van *Lodewyk XVIII*. Het was de aanhang van *Napoleon*, die zich hierbij het luidst deed hooren. Men had alreeds gesproken van zijn vertrek naar Amerika. *Luciën* zelf schreef dit den 26sten aan de Prinses *Borghese*, haar tevens uit naam van hunne moeder en broeders *Joseph* en *Jerôme* groetende. Den 25sten had *Napoleon* twee fregatten ter zijner beschikking tot deze reis gevraagd, welke hem waren toegestaan. Men had, ten zijnen behoeve, tevens van *Wellington* paspoorten en bescherming voor zijn vertrek naar Amerika gevraagd, doch op den 28sten ten antwoord bekomen: „ dat zijn Lordschap geene autorisatie had, om op die vragen eenig antwoord te geven." *Napoleon* hield inmiddels op Malmaison eene soort van hof, ontving Generaals en hovelingen, deelde zelfs nog rangen, pensioenen, plaatsen, titels en andere

gunsten uit; door middel van vroeger gedagteekende besluiten. Hij schreef ook eene proclamatie aan de legers, om hunne moed te hernieuwen, en vroeg van het provisioneel bestuur, op grond van het afslaan van alle wapenschorsing door de Geallieërden, voor zich de benoeming tot Generalissimus, verzekerende, dat hij nog wel kans zag om Parijs te verdedigen en Frankrijk te verlossen. — *Fouché*, nu begrijpende, dat alle verwijl gevaarlijk of verdacht was, zond tot hem den Minister *Decrès* en den Staatsraad *Boulay de la Meurthe*, die hem deden vreezen voor de nadering der Geallieërden en tot zijn vertrek besluiten naar Rochefort, werwaarts hem de Luitenant Generaal *Becker*, sedert lang in zijne ongunst en van een vast karakter, zou begeleiden.

Het gerucht hiervan bragt Parijs in beweging. De aanhang van *Napoleon* wilde de nationale garde door de gefedereerden van de voorsteden overweldigen, *Fouché* uit het bestuur dringen, de algemeene politie aan *Courtin* opdragen, *Napoleon* aan het hoofd der legers stellen, en de benoeming van *Napoleon II* bekrachtigen. Het ontwerp was, zegt men, te Malmaison gesmeed door *Napoleon's* schoondochter *Hortensia*, doch het mislukte door de wakkerheid van *Fouché* en den Maarschalk *Massena*, die driemaal in den nacht het wachtwoord veranderde. Mislukte aanslag tot zijn herstel.

In de beide kamers namen inmiddels de verdeeldheden geweldig toe. Al meer en meer liet men zich tegen de *Bourbons* hooren. De afgevaardigde *Manuel*, wien het reeds eenmaal gelukt was, de gevoelens der Vertegenwoordigers te vereenigen, stelde een adres aan het volk voor, houdende: „dat ieder Monarch, die eene Staatswet wilde aannemen, door de Vergadering erkend zou worden." Hetzelve werd in handen eener Commissie gesteld. — Men zettede ook de legers op, om zich tegen den wettigen troonopvolger te verklaren en *Napoleon* uit te roepen, en men slaagde hierin zoo wel, dat veertien Generaals mede een Verdeeldheid in de kamers. De legers tegen het herstel der *Bourbons*.

geschrift onderteekenden tegen het herstel der *Bourbons* (1).

Aanval op de voorposten van Parijs.

Het Engelsche leger had inmiddels den 30sten Junij deszelfs overtogt van de Oise volbragt, en met het aanbreken van dien dag begon deszelfs kanon reeds te bulderen door de vlakte van St. Denis, rondom het dorp d'Aubervilliers, terwijl de Pruissen Genevillers aantasteden bij St. Ouen. Beide deze posten werden vermeesterd, doch strekten slechts om de Franschen bezig te houden, terwijl de regter vleugel der vereenigde legers zich uitstrekte, om den overtogt der Seine te bewerken.

Brief van den Minister van Oorlog in Frankrijk aan *Wellington*.

De Minister van oorlog schreef dezen zelfden dag nog aan den Hertog *van Wellington* den volgenden brief:

Mijlord! — Uwe vijandelijke bewegingen duren voort, offschoon, overeenkomstig hunne verklaringen, de beweegredenen van den oorlog, dien de geallieërde Souvereinen ons aandoen, niet langer bestaan, nu Keizer *Napoleon* afstand gedaan heeft.

Op het oogenblik, nu het bloed op het punt staat om wederom te stroomen, ontvang ik van den Maarschalk Hertog *van Albufera* eene telegraphische depeche, van welke ik u kopij overzend. Mijlord! ik sta met mijne eer in, dat die wapenstilstand gesloten is. Alle de redenen, welke gij gehad mogt hebben om de vijandelijkheden voort te zetten, zijn vervallen, naardien gij geene andere instructiën van uw Gouvernement kunt hebben, dan die welke de Oostenrijksche Generaals van het hunne hadden.

Ik doe aan Uwe Excellentie de stellige vraag, om alle vijandelijkheden te staken, en dat wij overgaan om eenen wapenstilstand te sluiten, in afwachting der beslisschingen van het Congres. Ik kan niet gelooven, Mijlord, dat mijn aanzoek vruchteloos zal blijven; gij zult eene groote verantwoordelijkheid op u laden in de oogen uwer edele landslieden.

(1) *Amst. Cour.* 1815. n°. 161. Ook *Davoust* zelf stond als onderteekenaar, doch hij heeft de echtheid zijner onderteekening daarna ontkent. — *Beauchamp*, p. 426. note.

Geene andere beweegreden dan die, om een eind aan het bloedstorten te maken, gepaard met het belang van mijn land, hebben mij dezen brief ingegeven.

Indien ik al het slagveld betreden moet met de overtuiging uwer bekwaamheden, zal ik ook derwaarts voeren het bewustzijn van voor de geheiligdste zaak, de verdediging en onafhankelijkheid mijns lands, te strijden; en welke ook de uitslag zij, zal ik uwe achting verdiend hebben. Ontvang, bid ik u, Mijlord, de verzekering van mijn hoogste aanzien.

Het antwoord aan den overbrenger van dezen brief was: „dat *Wellington* even zeer als *Davoust* wenschte het bloedvergieten te stuiten, maar dat men geen stilstand van wapenen kon toestaan, voor dat er vaste grondslagen waren voorgesteld en de stellingen bepaald, welke het Fransche leger zou betrekken." — Op het voorgeven, dat *Napoleon*'s afstand de reden des oorlogs wegnam, antwoordde *Blucher*: „dat *Napoleon* slechts voorwaardelijk afstand had gedaan, terwijl het besluit der Mogendheden hem niet alleen, maar zijn gansch geslacht van den troon had uitgesloten." In zijn schriftelijk antwoord aan *Davoust* voegde hij er bij: „wij zullen onze overwinning vervolgen. God „heeft er ons de magt en den wil toe verleend. „Zie wel toe, wat gij doet; stort op nieuw „geene stad in ellende en verderf, want gij weet, „wat de verbitterde soldaat zich zou veroorlo„ven, indien de hoofdstad met storm veroverd „wierd. Wilt gij u met de vervloekingen van „Parijs, zoo als met die van Hamburg, overla„den? Te Parijs alleen kan een stilstand van „wapenen met zekerheid worden gesloten."

Antwoord van *Wellington*. En dat van *Blucher*.

Den 1sten Julij gingen de Pruissen de Seine over te St. Germain. *Davoust* verwachtede hieruit eenen aanval tegen de zuidzijde van Parijs, die niet versterkt was, en zond een talrijk korps troepen, waaronder dat van *Van Damme*, dwars door Parijs derwaarts heen. Deze vernemende, dat vijftien honderd Brandenburgsche en Pommersche huzaren te Versailles waren ingerukt, achtede eene herovering belangrijk, om den ver-

Gevecht te Versailles met de Pruissen.

slagen geest des volks te herstellen. De Generaal *Excelmans* was aan het hoofd dier onderneming, en Versailles zelf werd het tooneel van het bloedigst gevecht, hetwelk ten nadeele der Geallieërden afliep, doch den dag daaraan den Maarschalk *Blucher* de inwoners der stad als vijanden deed ontwapenen en onder zware brandschatting stellen.

Zorgeloosheid der Parijsenaars.

Ook een Engelsch legerkorps was den 2den Julij op den linker oever van de Seine gekomen bij Neuilly; en zag zich Parijs alzoo van de zwakste zijde bedreigd: doch het gerucht verspreidde zich, dat het beleg der hoofdstad in eene insluiting stond te verkeeren, ten einde door honger tot de overgave te worden gedwongen, hetwelk de ligtzinnige burgerij hare gewone bezigheden niet slechts, maar zelfs hare gezellige bijeenkomsten en vermaken, deed vervolgen, als of men in volle veiligheid was, schoon het kanon aanhoudend in den gauschen omtrek der stad was te hooren.

Kapitulatie van Parijs aangeboden.

De regerings-commissie had den 1sten Julij eene buitengewone vergadering gehouden, waarbij drie Maarschalken en eenige hooge officieren, zoo van linie als van artillerie en genie, de vier Ministers van Staat en de leden, die de bureaux der beide kamers uitmaakten, waren geroepen. *Carnot* stelde Parijs als onhoudbaar voor. De Maarschalk *Soult* erkende en bevestigde zulks. *Massena* was van hetzelfde gevoelen. De Maarschalk *Lefevre* was wel van geen strijdig gevoelen, doch oordeelde, dat men de verdediging nog wel zou kunnen verlengen. De overige leden dezer vergadering wilden tot geen besluit komen, waaraan zij nog niet hadden gedacht, en het slot van alles was, dat in het hoofdkwartier van la Villette eenen raad van verdediging zou gehouden worden in den volgenden nacht, onder voorzitting van *Davoust*, waartoe alle de Maarschalken en Luitenant-Generaals zouden geroepen worden. Ook hier verschilden de gevoelens der Bevelhebbers niet, en daardoor achtede zich het provisioneel bestuur genoegzaam gedekt, om een beslis-

fend befluit te nemen. Hetzelve was eene bijzondere zending van den Heer *Bignon*, met de portefeuille van Buitenlandfche zaken belast, en den Graaf *de Bondy*, Prefekt van de Seine, aan de Maarfchalken *Blucher* en *Wellington*, met den voorflag eener kapitulatie van Parijs. Des avonds ten tien uren van den 2den Julij vertrokken deze gemagtigden. *Davoust*, van hunne zending onderrigt, had reeds eenen parlementair gezonden aan *Wellington*, ten einde het vuren aan weerszijde van de Seine te doen ophouden, en op het paleis van St. Cloud tusfchen de legers eene overeenkomst te treffen, uit krachte van welke het Franfche leger Parijs zou ontruimen.

De Franfche troepen, die aan den regter oever waren, gingen, den ganfchen nacht door, met vlotten over, om post te vatten aan den linker, en met den dageraad van den 3den ftonden zij ten zuidwesten van Parijs in flagorde, om den aanval dapper af te flaan; zelfs viel omftreeds drie uren in den morgenftond een hunner kolommen heftig aan op de Pruisfen, die het dorp Isfy bezet hadden, doch werd terug geflagen; en alzoo ftond alles in de uiterfte fpanning, om wederzijds vreeslijk los te barsten, ingeval de onderhandelingen mogten affpringen. Inmiddels gevochten aan de Seine tegen de Prusfen.

De Maarfchalk *Davoust* had zijnen chef van den ftaf, den Generaal *Guilleminot*, gevoegd bij de twee gemagtigden van het provifioneel beftuur, en te vier uren ving de onderhandeling op St. Cloud aan. Men zegt, dat *Fouché* fterk had aangedrongen op eene algemeene amnestie, zonder eenige uitzondering, doch dat *Wellington* en *Blucher* niets meer wilden waarborgen, dan de veiligheid der inwoners van Parijs ten aanzien der legers onder hun bevel. De kapitulatie werd getroffen, en behelsde de volgende artikelen: Kapitulatie getroffen en derzelver voorwaarden.

Art. 1. Er zal eene wapenfchorfing plaats hebben tusfchen de geällieerde legers, gekommandeerd door Z. H. den Prins *Blucher* en Z. Exc. den Hertog *van Wellington*, en het Franfche leger, dat zich onder de muren van Parijs bevindt.

Kapitulatie van Parijs.

2. Het Fransche leger zal zich morgen op marsch begeven, om eene positie achter de Loire te nemen. Parijs zal binnen drie dagen geheel ontruimd, en de beweging achter de Loire binnen acht dagen bewerkstelligd wezen.

3. Het Fransche leger zal met zich voeren al deszelfs materiëel, veldgeschut, krijgskassen, paarden en regementsgoederen, zonder uitzondering. Alle, aan de depôts geattacheerde personen, zullen insgelijks mede trekken, als ook de gene, welke tot de verschillende takken van de administratie des legers behooren.

4. De zieken en gekwetsten, benevens de officieren van gezondheid, welke het noodig mogt zijn bij hen te laten, zullen onder de speciale bescherming van de Opperbevelhebbers der Engelsche en Pruissische legers staan.

5. De militairen en beambten, in het voorgaande artikel begrepen, zullen de vrijheid hebben, om onverwijld na hunne genezing zich bij de korpsen te voegen, waartoe zij behooren.

6. De vrouwen en kinderen, van alle de tot het Fransche leger behoorende personen, zullen vrijheid hebben te Parijs te blijven. De vrouwen zullen Parijs mogen verlaten, om zich weder bij het leger te vervoegen, en hare eigendommen, en die harer mans mede te voeren.

7. De officieren van de linietroepen, die, het zij bij de gedeserteerden of bij de tirailleurs van de nationale garde geplaatst zijn, zullen zich weder bij het leger kunnen vervoegen, of naar hunne huizen of geboorteplaatsen terug keeren.

8. Morgen, den 4den Julij op den middag, zullen St. Denis, St. Ouen, Clichy en Neuillis worden overgegeven; overmorgen, den 5den, zal Montmartre, en den derden dag, zijnde den 6den, zullen alle de barrieres overgegeven worden

9. De dienst der stad Parijs zal bij voortduring door de nationale garde, mitsgaders door het korps stedelijke gendarmerie, waargenomen worden.

10. De Opperbevelhebbers der Engelsche en Pruissische legers verbinden zich, om de tegenwoordige autoriteiten, zoo lang dezelve zullen bestaan, te eerbiedigen, en te doen eerbiedigen door de gene, die onder hunne respective bevelen staan.

11. De openbare eigendommen, met uitzondering van die, welke betrekking tot den oorlog hebben, het zij dezelve aan het Gouvernement toebehooren, of van de

de Municipale autoriteiten afhangen, zullen geëerbiedigd worden, en de geällieerde Mogendheden zullen zich geenzins met derzelver administratie en behandeling inlaten. Kapitulatie van Parijs.

12. De bijzondere persohen en eigendommen zullen insgelijks geëerbiedigd worden. De ingezetenen, en in het algemeen allen, die zich in de hospitalen bevinden zullen, zullen hunne regten en vrijheden blijven genieten, zonder gestoord of opgeroepen te worden om rekenschap te geven, zoo min van de posten, die zij bekleeden, of hebben bekleed, als van hun gedrag of staatkundige gevoelens.

13. De vreemde troepen zullen generlei hinder toebrengen aan het approvianderen der hoofdstad, en zullen integendeel de aankomst en vrije circulatie der hiertoe bestemde artikelen beschermen.

14. De tegenwoordige Conventie zal in acht genomen worden en dienen, om de wederzijdsche betrekkingen te regelen, tot aan het sluiten van den Vrede. In geval van breuke, moet zulks in de gewone forme, ten minste tien dagen te voren, aangezegd worden.

15. Indien er zwarigheden in de uitvoering van eenige der artikels van de tegenwoordige Conventie mogten ontstaan, zullen dezelve ten voordeele van het Fransche leger en van de stad Parijs uitgelegd worden.

16. De tegenwoordige Conventie wordt verklaard gemeen te zijn aan al de verbonden legers, mits dezelve geratificeerd worde door de Mogendheden, van welke die legers afhangen.

17. De ratificatiën zullen morgen, den 4den Julij des ochtens ten 6 ure, aan de brug van Neuilly uitgewisseld worden.

18. Er zullen Commissarissen door de respective partijen benoemd worden, om voor de uitvoering der tegenwoordige Conventie te zorgen.

Deze kapitulatie bragt den aanhang van *Napoleon*, de gefedereerden der voorsteden inzonderheid, in woede, die nog meer werd aangevuurd door den bitteren wrevel van het krijgsvolk, hetwelk tegen het Bestuur, tegen de Generaals, en tegen de Parijsenaars zelve de hevigste verwijten deed, als ware hetzelve door die allen verraden geworden De nacht was zeer onrustig in de hoofdstad, doch den 4den zond de Regerings-Commissie aan Veelvuldige wrevel wegens deze kapitulatie.

Door de Kamers goedgekeurd.

de beide kamers eene boodschap, nevens de artikelen der kapitulatie, betuigende: „ het onmogelijk bevondene, om, door kracht van wapenen of door onderhandeling, de Bondgenooten te beletten tot Parijs door te dringen; benevens de voorkeur aan de laatste middelen gegeven, ten einde het lot der hoofdstad niet bloot te stellen aan de kans van eenen laatsten veldslag tegen eene meerderheid van magt, die op het punt stond van nieuwe versterkingen te ontvangen." — De kamers, de conventie, met de verbondene Mogendheden gesloten, hebbende gezien, besloten, in naam van het Fransche volk dank te betuigen aan alle dapperen, de pensioenen aan allen te verzekeren, en hulp te zullen toebrengen aan alle gekwetsten, en derzelver vrouwen en kinders.

Zitting der Vergadering der Vertegenwoordigers van 5 en 6 Julij.

In de zitting van den 5den Julij stelde de Heer *Garat* voor: „ dat de proclamatie van *Lodewyk XVIII* zou worden voorgelezen." Doch men wilde daarvan niet hooren. De kamer van Vertegenwoordigers verklaarde openlijk: „ dat zij, onverminderd de bezetting van Parijs door de troepen der Geällieerden, hare zittingen in Parijs zou voortzetten; dat, wie het hoofd der natie zou mogen zijn, hij den wettig uitgedrukten wil der natie zou moeten inwilligen; dat een Monarch geen wezenlijken waarborg kon aanbieden, ten zij hij zwoer, de, door de nationale vertegenwoordiging gemaakte en door het volk aangenomen, Staatsregeling te zullen handhaven; weshalve ieder Gouvernement slechts een voorbijgaand aanzien zou hebben, en nimmer de rust van Frankrijk of van Europa verzekeren, hetwelk de nationale kleuren niet zou aannemen, en niet waarborgen de gronden der constitutie, waarvan zij er vijftien als hoofdzaken optelden." In de zitting van den 6den hadden de hevigste omstuimigheden plaats; men wilde de constitutie hebben, die nog niet gereed was; men vernam, dat *Monsieur*, de broeder van *Lodewyk XVIII*, zich te St. Denis bevond; — dat de oorlog in de Vendée

op eene zeer vereerende wijze voor de Roijalisten was geëindigd, daar zij op order van *Lodewyk XVIII* de wapenen nedergelegd en de bevrediging geteekend hadden; — dat al de steden van het Zuiden, twee of drie uitgezonderd, witte vlaggen hadden uitgestoken, en dat de departementen van het Noorden meest overal de witte kokarde hadden aangenomen. — Ten zelfden dage begaven zich 3000 man der nationale garde van Parijs naar Arnonville, ten einde den Koning en den Prinsen van den bloede de hulde der vredelievende ingezetenen der hoofdstad aan te bieden; en werden tevens de barrieres van Parijs aan de geallieerde troepen overgegeven.

Op den 7den Julij, te tien uren in den voormiddag, trokken de geällieërde troepen, infanterie, kavallerie en artillerie, door de onderscheidene barrieres, Parijs binnen, ten getale van wel 50,000 man; en deden een nog grooter aantal op morgen verwachten, terwijl het overige der legers rondom Parijs zou kantonneren. *Blucher* liet in den namiddag kanon planten op de bruggen der Seine, ten einde de klub der rebellen in bedwang te houden. Intogt der geallieërden in Parijs.

De kamer van Vertegenwoordigers hield niet te min hare zitting en was in het ernstigste harer raadplegingen over de constitutie, en wel op het artikel van de erflijkheid der Pairs, wanneer de boodschap van de Regerings-Commissie inkwam, waarbij de aanstaande intogt van *Lodewyk XVIII* in de hoofdstad werd aangekondigd. — De Heer *Bary de St. Vincent* vroeg, dat men, alvorens zich met deze boodschap bezig te houden, de beraadslagingen over de constitutie zou voortzetten: en, na den aandrang van den Heer *Manuel*, besloot men dien overeenkomstig. — De moed der Vertegenwoordigers werd niet weinig gesterkt door de verzekering, dat het Fransche leger, achter de Loire zamengetrokken, 73,000 man sterk was geworden, en geene andere vanen dan de driekleurige wilde voeren. — Evenwel besloot men, om de wacht, bij den ingang van het paleis geplaatst, voor Intogt van Lodewyk XVIII aangezegd. Besluiten der Vergadering.

eene eerewacht te verklaren, met verbod, om, indien eenige gewapende magt zich vertoonde, zich tegen dezelve te verzetten. — Het voorstel, om eenen nieuwen raad van Ministers daar te stellen, werd in advies gehouden tot den 8sten, wanneer men ten tien uren de zitting zou openen. — De Baron *Muffling* was door de Geallieerden tot Gouverneur van Parijs aangesteld. —

De deuren van het Wetgevend Ligchaam gesloten.

Op den 8sten kwamen al vroeg verscheidene afgevaardigden aan de deuren van het paleis van het Wetgevend Ligchaam, doch zij vonden ze gesloten en met nationale garden bezet. Ten getale van honderd vergaderden zij aan het huis van den Heer *Lanjuinais*, om, zoo men zeide, tegen de ontbinding der kamer te protesteren. —

Ontbinding der Regerings Commissie.

De kamer der Pairs was op de boodschap der Regerings-Commissie stil uit een gegaan. De boodschap was letterlijk deze geweest. „ Mijnheer, „ de Voorzitter, tot nu toe hadden wij moeten „ gelooven, dat de bedoelingen der verbondene „ Mogendheden niet eensgezind waren omtrent „ de keus van den Vorst, die in Frankrijk moet „ regeren. Onze Gemagtigden hebben ons het„ zelfde bij hunne terugkomst verzekerd. Intus„ schen hebben de Ministers en de Generaals der „ verbondene Mogendheden, in de onderhande„ lingen op gisteren met den Voorzitter der „ Commissie, verklaard, dat alle de Souvereinen „ zich hadden verbonden, om *Lodewyk XVIII* „ weder op den troon te brengen, en dat hij „ dezen avond of morgen zijnen intogt in de „ hoofdstad zal doen. — De vreemde troepen „ hebben de Tuileriën bezet, waar het Gouver„ nement gezeten is. In dezen staat van zaken „ kunnen wij niet meer doen, dan goede wen„ schen voor het vaderland, en, daar onze raad„ plegingen niet meer vrij zijn, meenen wij uit „ een te moeten gaan."

Intogt van *Lodewyk XVIII.*

Te drie uren in den namiddag van den 8sten Julij deed *Lodewyk XVIII* zijnen intogt, met *Monsieur* den Graaf van *Artois* te paard aan de regter zijde, in het uniform van Kolonel der natio-

nale garde, den Hertog van *Berry* ter linker zijde van het rijtuig, en, onder anderen, gevolgd door de Maarschalken Hertogen van *Tarente*, *Ragusa*, *Reggio*, *Bellune*, *Feltre*, den Maarschalk *St. Cyr*, de Luitenant Generaals *Maison*, *Dessoles* en *Villate*, de Heeren *de Talleyrand*, *Lally-Tolendal*, *Chateaubriand* en *Vitrolles*. „ Leve de goede Koning die ons is wedergegeven! Leve onze Vader! Leve *Lodewyk* de Gewenschte!" waren de uitroepingen der menigte. — „ Hij, daar, heeft geene vrees! Hij komt op klaren dag, en niet als de vleermuizen!" dit was de aanmerking van het gemeen, zinspelende op de schemeravondkomst van *Buonaparte* op den 20sten Maart. — Aan de barriere werd de Koning door den Prefekt van de Seine, den Graaf *Cabrol*, begroet. Tegen zes uren kwam de trein aan de Tuileriën, en vertoonde zich de Koning van een der balkons aan de tallooze menigte; zelfs kwam de Koning in den tuin, om aan de algemeene toejuiching te beantwoorden, doch zag zich verpligt, naar zijne appartementen terug te keeren, wegens den aandrang der menigte, welke hem wenschte te zien.

Intogt van *Lodewyk XVIII.*

Het was juist honderd en tien dagen, dat *Lodewyk XVIII* Parijs had verlaten. Zijne hofhouding was in dien tusschentijd te Gent geweest, waarvan wij boven melding hebben gemaakt, tot den 17den Mei toe (1). Op den 21sten Junij had Z. M. aan eenen grooten maaltijd zijne tevredenheid betuigd over de bewijzen van belangstelling, die hij van de inwoners van Gent, gedurende zijn verblijf aldaar, ontvangen had, met bijvoeging: „ van nooit te zullen vergeten de „ beminnelijke en edelmoedige gastvrijheid, te „ midden van een volk genoten, dat de goed„ heid waardig was, welke de deugden van des„ zelfs Koning aan hetzelve verzekerden." Kort voor het vertrek schonk de Koning een rolletje goud geld, om tot uitdeelingen van brood aan de behoeftigen der stad te verstrekken; terwijl het

Erkentelijkheid van *Lodewyk XVIII* aan de inwoners van Gent.

(1) Zie bladz. 187—192.

Dank-adres der Franschen, die den Koning waren gevolgd.

voor de eer onzer landgenooten zoo wel, als voor de geschiedenis, belangrijk moet geacht worden, het volgend dankadres der Franschen, die den Koning waren gevolgd, voor de vergetelheid te bewaren.

Gereed om den gastvrijen grond te verlaten, die ons ontving, op het oogenblik, dat een woeste tiran, ons in het geval stellende van te kiezen, om, of zijne slagtoffers, of zijne medepligtigen te worden, ons noodzaakte, ons zelve uit ons vaderland te verbannen, gevoelen onze harten, van de levendigste erkentenis doordrongen, de behoefte, om de gevoelens, waarvan zij vervuld zijn, uit te drukken.

Goede ingezetenen van Gent, Grammond, Ninove, Aalst, Dendermonde, Lebbeke, Hamme, Zele, Waasmunster, enz. naauwelijks bereikten wij het grondgebied uwer steden, of, in uwe huizen ontvangen, tot uwe huisgezinnen ingeleid, deden uwe zachte bemoeijingen, uwe edelmoedige gastvrijheid, ons, doolende en voortvlugtige vreemdelingen, die wij waren, die tedere zorgen, die kiesche oplettenheden vinden, dewelke wij naauwlijks verwachten konden van personen, die aan ons door de banden des bloeds of door die der naauwste vriendschap verbonden zijn. Een lang verblijf kon uwen ijver niet bekoelen. Thans, daar de moed uwer dappere krijgslieden zoo krachtdadig heeft medegewerkt, om de poorten van ons vaderland weder voor ons te openen; thans, daar onze Koning ons roept om hem te volgen; thans nog wil uwe goedheid ons terug houden, en gij zijt ten onzen opzigte beducht voor gevaren, die niet meer bestaan.

Ontvangt, edele en grootmoedige zielen, onze hartelijke dankzeggingen voor al het goede, waarmede gij ons hebt overladen. Onze dure erkentenis kan u slechts deze zwakke getuigenis aanbieden; ontvangt dezelve, bidden wij u, terwijl wij den Almagtigen bidden, dat Hij zijne goedgunstigheden over u uitstorte, en dat Hij u, onder den Vorst, die u regeert, eenen langen vrede en het geluk, hetwelk er het gevolg van is, doe deelachtig worden.

Dendermonde, den 14den Julij 1815.

Voor en in naam van de Heeren Officieren,
de Kolonel, kommanderende het depôt
van het Koninklijk leger,

De Marquis DE LESTANG.

Voorafgegane proclamatiën van Lodewyk XVIII.

Op den 25sten en den 29sten Junij had de Koning proclamatiën aan de Franschen gedaan, geteekend te Kamerijk, het 21ste jaar zijner regeringe (1). De Hertogin van *Angoulême* op den 28sten Junij te Londen in een lang gesprek met den Prins Regent van den loop der zaken onderrigt wordende, zeide tot een Fransch officier, die hare bevelen vroeg: ,, blijf tot morgen, ik ben in zulk eene vervoe- ,, ring van vreugde, dat ik op dit oogenblik on- ,, mogelijk schrijven kan!" Zij zelve stelde den 26sten eene proclamatie aan het Fransche volk, die zij uit Londen teekende, ten einde het volk tot *Lodewyk XVIII* terug te brengen (2), en keerde in persoon den 27sten Julij in Parijs terug.

Komst van de geallieërde Mogendheden en Veldheeren te Parijs.

Op den 9den Julij kwamen de Keizers van Rusland en Oostenrijk, nevens den Koning van Pruissen, in Parijs, te gemoet gegaan door eene bezending van het stedelijk bestuur. De Koning van Frankrijk ging terstond bij deze Monarchen een bezoek afleggen. — Op den 10den werden Prins *Blucher*, de Hertog *van Wellington*, Lord *Castlereagh* en verscheiden andere Ministers en Generaals bij den Koning toegelaten. — Op den 11den had eene bijeenkomst der drie Monarchen bij Hoogstdenzelven plaats. — Den 17den Julij kwam Z. K. H. de Prins *van Oranje* te Parijs, van waar die Prins den 21sten Augustus te Brussel wederkeerde, na den 10den bij de Hertogin van *Angoulême*, en den 19den bij *Lodewyk XVIII* een bezoek te hebben afgelegd.

Onderwerping der legers van de Loire en de Pyreneën.

De legers van de Loire en der Pyreneën onderwierpen zich den 14den Julij aan *Lodewyk XVIII* bij een adres, welks onderteekeningen door den Prins van *Eckmuhl* waren bekrachtigd. In dit adres las men dezen volzin. ,, Dit Gouver- ,, nement zal het geluk van Frankrijk uitmaken ,, door eene edelmoedige en volstrekte vergetel- ,, heid van het verledene, waardoor het spoor ,, van alle verschillen uitgewischt en de regten van

(1) *Staats Cour.* 1815. n°. 156 en 172.
(2) *Amst. Cour.* 1815. n°. 158.

Besluiten van *Lodewyk XVIII* van ontzetting en proscriptie.

„ allen geëerbiedigd worden." De Koning echter, door het straffen van eenen voorbeeldeloozen aanslag, met beperking van het getal der schuldigen, het belang zijner volken, de waardigheid zijner kroon en de rust van Europa meenende te moeten overeenbrengen met hetgeen aan de regtvaardigheid en volkomen veiligheid van alle andere burgers zonder onderscheid verschuldigd was, nam den 24sten Julij twee besluiten, het een van ontzetting van een aantal leden uit de kamer der Pairs, ten zij ze zich binnen eene maand konden regtvaardigen, geene zitting na den 20sten Maart genomen te hebben of te hebben willen nemen; het ander van proscriptie tegen negentien Generaals en officieren, die den Koning vóór den 23sten Maart hadden verraden, mitsgaders het Gonvernement gewapenderhand aangerand, alsmede de zoodanigen, die zich met geweld van de Regering hadden meester gemaakt, om gevat en voor competente krijgsraden te worden te regt gesteld; en tegen acht en dertig andere personen, om onder opzigt der politie te blijven, tot dat de kamers zouden beslischt hebben, wie van hen het koningrijk zou hebben te ruimen, of aan de regtbanken moeste overgeleverd worden. — De verbannene zouden binnen den tijd van een jaar hunne goederen ten gelde mogen maken. — Ook zouden deze lijsten hiermede gesloten zijn, zonder onder eenig voorwendsel te kunnen worden uitgestrekt (1).

Bepaling der Mogendheden om *Napoleon* als krijgsgevangen te vervoeren.

Omtrent *Napoleon*, die honderd dagen geregeerd en in dezelve 100 millioenen aan geld verkwist en 150,000 man, zoo als gezegd werd, verloren had, was eene vroegere beschikking door de Verbondene Mogendheden gemaakt, om hem als krijgsgevangen te doen vervoeren naar eene verzekerde plaats. Zijne overlevering was met overleg voorbereid, zonder dat hij zelf het toezigt bemerkte, waaronder hij was gehouden. De twee fregatten, hem op zijn ver-

(1) *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 179.

zoek toegestaan, en reeds twee dagen voor zijne komst te Rochefort gereed, werden door Engelsche oorlogschepen gade geslagen. Hij bevond zich den 3den Julij aldaar aan het hotel van de Prefektuur, zich met paspoorten van het Engelsch Gouvernement vleijende, dien de Heer *Otto* zou halen. Door den Generaal *Becker*, die gelast was hem aan boord te brengen en door den Zee-prefekt den Baron *Bonnefoux* gedrongen, om van alle gelegenheden, die wind en stroom aanboden, gebruik te maken, besloot hij op den 8sten des avonds ten 10 uur aan boord te gaan van la Sale, en liet zijn gevolg zich op dat fregat en de Meduse verdeelen. Den 9den ontscheepte hij op het eiland Aix en bezag aldaar de vestingwerken. Den 10den was de wind gunstig, om onder zeil te gaan: maar de Engelsche kruissers en het maanlicht lieten weinig hoop ter ontkoming. Tusschen den 10 en 11den zond *Napoleon* de Generaal *Savary* en den Staatsraad *Las Cases* als Parlementairen aan boord van het Engelsch Schip Bellerophon, die op den 11den terug keerden. — Nu vernam hij ook van zijnen broeder *Joseph* de ontbinding des Kamers en 's Konings intogt te Parijs. — Tot dien tijd had hij dikwijls zijne meening te kennen gegeven, dat de Kamers hem zouden terug roepen, het zij deze hoop met de daad nog voedende, het zij de autoriteiten willende om den tuin leiden, die hem omringden. — Op den 12den landde hij met zijn gevolg en bagagie op het eiland Aix, alwaar in den nacht van den 12den op den 13den twee halfdeks vaartuigen van Rochelle waren gekomen, voor 14000 fr. voor hem gekocht, om er zich op in te schepen en, onder begunstiging van den nacht, mede te ontkomen. Alles was gereed en *Buonaparte* reeds aan boord; doch de tranen van den Luitenant Generaal *Bertrand* en deszelfs echtgenoote, om zich op geen vaartuig van slechts 12 ton te verlaten, en de twijfelmoedigheid van den scheepskapitein zelven deden hem raadplegen met zijnen Staf, waarvan het gevolg was zijn besluit

Napoleon te Rochefort.

Napoleon begeeft zich naar het Engelsch admiraalschip.

ter overgave. In den nacht van den 13den op den 14den begaf hij zich aan boord van de Fransche Brik l'Epervier. De Generaal *Becker*, die nogmaals met de Parlementairen *Lallemand* en *Las Cases*, in den avond van den 14den van het Engelsch eskader terug kwam, deed al het gevolg en de bagagie van *Napoleon* in l'Epervier inschepen. — Den 15den des morgens zeilde dit vaartuig als Parlementair naar het Engelsch Admiraalschip. Hierin door de holle zee verhinderd, kwamen Engelsche Sloepen hetzelve te gemoet, die de passagiers aan boord van de Bellerophon overbragten. Ten zelfden dage zeilde een fregat van het Engelsch eskader naar Engeland af, werwaarts de Bellerophon op den 16den na den middag onder zeil ging. De Luitenant-Generaal *Bertrand* en drie kinderen met de Gravin *Bertrand*, de Luit. Gen. Hertog van *Rovigo*, de Luit. Gen. *Lallemand*, de Marechal-de-Camp Baron *Goûrgaud*, de Marechal-de-Camp *Montholon-Semonville* en de Gravin *Montholon-Semonville* en een kind, de Graaf *de Las Cases* Staatsraad en deszelfs zoon, *de Resigny*, *Planat* en *Autric* Ordonnans-officieren, *Schultz* eskadrons Overste, *Pointkorski* en *Mercher* Kapiteins, en *Maingault* Chirurgijn van *Napoleon*, waren de voornaamste personen met hem ingescheept, behalve nog een gevolg van veertig personen, waarbij zich nog andere passagiers hadden gevoegd. — De Bellerophon door Kapitein *Maitland* gevoerd, liep den 24sten de haven van Torbay in.

De eerste zending der parlementairen op den 11den aan boord van de Bellerophon had ten oogmerk gehad, de vergunning te vragen voor *Napoleon* en zijn gevolg, om met een der fregatgatten of met een koopvaardijschip naar Amerika te vertrekken. Dit verzoek was afgeslagen, en had eene nog naauwere blokkering ten gevolge gehad, zoo dat geen Fransch schip ontsnappen kon. De tweede bezending had slechts gediend ter kennisgeving, dat *Napoleon* waarschijnlijk aan boord zou komen, ten einde zich aan de edelmoedig-

heid van den Prins Regent over te geven. — *Maitland*, door de geheime bevelen der Lords Commissarissen zich daartoe gemagtigd oordeelende, had het voorstel aangenomen, doch uitdruklijk aan *Las Cases* verklaard, dat hij geene autorisatie had, om in eenige voorwaarden toe te stemmen, maar eeniglijk om hem en zijn gevolg naar Engeland over te voeren, ten einde verder gebragt te worden, zoo als de Prins-Regent zou goed vinden. *Napoleons* eerste woord tot Kapitein *Maitland* was: „ik ben gekomen, om de bescherming van uwen Prins en van uwe wetten in te roepen!"

Napoleon aan boord van het schip Bellerophon.

Terstond na de komst van de Bellerophon in Torbay was alle gemeenschap met de kust verboden: doch dit belettede niet, dat de nieuwsgierigheid duizenden op den been deed komen, die in booten, zoo na mogelijk, om het schip voeren, waaraan *Napoleon* zelf zich geenszins onttrok, door gedurig op het dek te wandelen of zich in de kajuit voor de glazen te vertoonen. — Den 26sten na den middag ging het schip weder onder zeil en kwam dien zelfden dag nog in de haven van Plymouth aan. Twee fregatten kwamen terstond nevens hetzelve ten anker liggen, terwijl zes kanonneerbooten, ieder met een Luitenant en acht man, gelast werden, om hetzelve onophoudelijk rond te varen en alle gemeenschap te beletten, in welk verbod tot de Zeekapiteins en Officieren toe begrepen waren.

Brief van Napoleon aan den Prins Regent.

Napoleon had aan den Prins Regent van Engeland geschreven: „ter prooi aan de partijschappen, die mijn land verdeelen, en aan de vijandschap der grootste Mogendheden van Europa, heb ik mijne staatkundige loopbaan geëindigd, en kom ik, als *Themistocles*, mij nederzetten aan de haardsteden van het Britsche volk; ik stel mij onder de bescherming van deszelfs wetten, welke ik bij Uwe Koninklijke Hoogheid als den magtigsten, den standvastigsten en edelmoedigsten mijner vijanden, inroep." Hij had dezen brief aan den Generaal *Gourgaud*, een

van zijn gevolg, ter hand gesteld, om dien aan *Z. K. H.* te overhandigen: doch *Gourgaud*, met de sloep van den Kapitein *Sartorius* te Plymouth komende, mogt niet verder gaan. De brief werd door den Kapitein zelven aan de Secretarie gebragt.

Verbanning van *Napoleon* op St. Helena als krijgsgevangen Generaal.

Sir *H. Bunbury*, Onder-Secretaris van Staat bij het Departement van Oorlog kwam den 29sten te Plymouth, vergezeld van den zoon van Lord *Bathurst* en van een Statenbode, om, op last van het Gouvernement, gezamenlijk met den Admiraal *Keith*, aan *Buonaparte* het besluit van den Prins Regent en de verbondene Souvereinen aan te zeggen, waarbij het eiland St. Helena tot zijn verblijf als krijgsgevangen Generaal bepaald was. De Lastbrief van Sir *George Cockburn*, die hem derwaarts zou voeren, was den 27sten geteekend. Sir *Hudson Lowe* was tot Commissaris ter bewaking van den krijgsgevangen en tot Gouverneur des eilands benoemd. Behalve het Schip de Northumberland van 74 stukken, welk den Admiraal *Cockburn* tot vlagschip en *Napoleon* tot overvaart zou dienen, hadden ook de fregatten de Bucephalus en de Ceilon bevel, om het naar St. Helena bestemde regement, nevens twee Luitenants en veertig man der Koninklijke artillerie, aan boord te nemen. —

Napoleon bij de aanzegging van zijn lot.

Op den 30sten Julij kwam de bezending aan boord van de Bellerophon en geschiedde aan *Napoleon* de kennisgeving dezer beschikking. Bevorens had men hem zijne pistolen en wapenen ontnomen. De personen, die hem niet mogten vergezellen, werden aan boord van het fregat de Eurotas gebragt, van welken hij, ieder afzonderlijk afscheid nam. Hij zelf stond op het dek om de Admiraals *Keith* en *Cockburn* te ontvangen. Na de gewone begroeting kondigde Lord *Keith* hem aan, dat hij hem aan de Northumberland ging brengen. *Buonaparte* protesteerde tegen deze daad van het Engelsch Gouvernement. Sir *Cockburn* gevraagd hebbende: „ Generaal, hoe laat zal ik, morgen ochtend komen, om u aan boord van de

Northumberland te ontvangen, betoonde hij zijne verwondering, dat hij zich eenvoudig Generaal hoorde noemen, doch antwoordde: „ ten tien uren." *Bertrand* en zijne vrouw, benevens *Savary*, *Lallemand* en de Graaf en Gravin *Montholon* stonden bij hem. Sir *Cockburn* gevraagd hebbende, of hij nog iets noodig had, alvorens onder zeil te gaan, zeide *Bertrand*, dat hij twintig spellen kaarten, een tiktakbord en een dominé-spel begeerde. Mevrouw *Bertrand* vroeg om eenige noodwendigheden. Men zeide, dat alles dadelijk zou worden bezorgd. Een officier, de neef van *Josephine*, klaagde, dat men den Keizer geen woord had gehouden, welke staat had gemaakt, met zijn gevolg in Engeland te blijven. *Buonaparte* beriep zich op Lord *Keith*; doch deze zeide eenvoudig, dat hij de bevelen van zijn Gouvernement moest gehoorzamen. Vervolgens vroeg *Buonaparte* hem om een afzonderlijk mondgesprek, hetwelk deze hem weigerde, zeggende: „ dat hetzelve hem niet zeer zou voldoen; dat hem niets ter keuze was overgelaten; dat zijn lot niet kon veranderd worden." Een officier, die daarbij stond, voegde er bij: „ zoo gij een uur langer te Rochefort waart gebleven, zoudt gij gevangen genomen en naar Parijs gevoerd zijn geworden." *Buonaparte* sloeg eenen blik op dien officier, doch zonder een woord te spreken. Hierna deed hij aan Sir *Cockburn* verscheiden vragen omtrent St. Helena: „ is er jagt? waar zal ik wonen?" en daarop eensklaps van toon veranderende, voer hij tegen het Gouvernement uit: doch men gaf hem geen antwoord. „ Gij hebt mij — zeide hij onder het gedurig gebruiken van snuiftabak, — Ambassadeurs, als aan eenen Souverein toegezonden; gij hebt mij als eersten Consul erkend!" De Admiraals herinnerden hem, dat de sloep hem 's maandags morgens ten 10 uren zou komen afhalen en gingen heen. — Des morgens van den 31sten kwam Sir *Cockburn* al vroeg aan de Bellerophon, om de bagagie van *Buonaparte* na te zien, die reeds voor elf uren was overgevoerd.

Overvoering op de Northumberland.

Van zijne veertig bedienden werden twee derden op de Eurotas gebragt. Ten half twaalf uren kwam Lord *Keith* aan boord, om *Buonaparte* en zijn gevolg af te halen. *Buonaparte* bedankte den Kapitein *Maitland* en de officieren van de Bellerophon; klom af in de floep, en nam zijnen hoed voor hen af. De Generaal *Bertrand* en diens echtgenoote en kinderen, de Graaf en Gravin *Montholon* met een kind, de Graaf *Las Cases*, de Generaal *Gourgaud*, negen knechts en drie meiden kwamen mede in de floep van Lord *Keith*. *Buonapartes* Chirurgijn geweigerd hebbende, hem te vergezellen, zoo bood die van de Bellerophon aan, om zijne plaats te vervangen. *Savary* en *Lallemand* bleven op de Bellerophon. — Omtrent twaalf uren kwam de floep aan de Northumberland. *Bertrand* ging er het eerst uit. Vervolgens klom *Buonaparte* den trap op, even zoo vaardig als een varensgezel. De mariniers, op het dek gefchaard, prefenteerden het geweer, als voor een Generaal. Hij nam zijn hoed af, en zeide tot Sir *Cockburn*: ,, ik ben tot uwen dienst." Hij groette Lord *Lowther* en den Heer *Lyttleton*, die bij den Admiraal ftonden; nam affcheid van de officieren, die met hem van de Bellerophon waren gekomen, en omhelsde den neef van *Josephine*. Voorts begaf hij zich in de kajuit. Lord *Keith* nam, na een kort gefprek, affcheid en vertrok. De beide genoemde Heeren hielden een langer gefprek met *Buonaparte* (1), waarna ook zij affcheid namen, om naar wal te gaan. — Aan Lord *Keith* had *Buonaparte* het volgende protest overgeleverd:

Protest van *Napoleon*.

Ik protesteer plegtig, voor God en menfchen, tegen de fchending mijner heiligfte regten, begaan door met geweld over mijn perfoon en vrijheid te befchikken. Ik ben vrijwillig aan boord van de Bellerophon gekomen; ik ben niet de gevangen, ik ben de gast van Engeland.

(1) De bijzonderheden van hetzelve in de *Nederl. Staatsc.* 1815. n°. 196.

Eenmaal aan boord van de Bellerophon zijnde, was ik gezeten op de haardstede van het Engelsche volk. Indien deszelfs Gouvernement, door aan den Kapitein van de Bellerophon te bevelen mij en mijn volk te ontvangen, alleenlijk bedoeld heeft, mij een valstrik te spannen, dan heeft het zijne eer verzaakt en zijne vlag bezoedeld.

Protest van *Napoleon*.

Indien die daad volvoerd wordt, zullen de Engelschen te vergeefs op hunne trouw, op hunne wetten, en op hunne vrijheid bogen. De Britsche goede trouw zal door de gastvrijheid van de Bellerophon bezwalkt worden.

Ik beroep mij op de geschiedenis. Dezelve zal uitspraak doen, of een vijand, die, na twintig jaren den oorlog tegen het Engelsch volk gevoerd te hebben, in zijn tegenspoed, uit eigen beweging, onder deszelfs wetten eene schuilplaats komt zoeken, grooter bewijs van zijne achtig en van zijn vertrouwen geven kan? Doch hoe hebben de Engelschen zoo veel vertrouwen en grootmoedigheid beantwoord? Zij hebben geveinsd eene gastvrije hand naar dien vijand uit te strekken, en toen hij zich ter goeder trouw had overgeleverd, hebben zij hem opgeöfferd.

Den 13den October kwam de expeditie in goeden staat voor St. Helena, doch had slecht weer op reis gehad. Den 18den werd *Buonaparte* aan wal gezet en gehuisvest bij eenen Edelman *Belcome*, tot dat Longwood, zijn verblijf, voor hem gereed gemaakt was. Het eiland werd zeer naauwkeurig bewaakt. Er werden sluizen tusschen al de havens opgerigt; eenige wacht-vaartuigen en brikken kruisten rondom hetzelve; het was niemand geoorloofd, na zonne-ondergang van zijn schip afwezend te zijn: zoodat men het onmogelijk achtede, dat *Buonaparte* kon ontsnappen, ten zij hij vliegen kon, zoo als men het uitdrukte. Bij het naderen had *Buonaparte* twee uren lang het eiland door eenen verrekijker beschouwd, en verscheidene malen teekenen van zeer veel gemoedsonrust gegeven.

Komst van *Napoleon* te St. Helena.

Voorzeker had hij dit lot niet verwacht. — Evenwel hadden de verbondene Mogendheden terstond na hunne komst te Parijs hunne aandacht

Conventie der geallieerde Mogendheden ten aanzien van *Napoleon*.

gevestigd op zijne bemagtiging, en het was krachtens eene vroegere overeenkomst tusfchen dezelve, dat hij als krijgsgevangen naar eene plaats van verzekerde bewaring was gebragt, om aldaar onder toezigt van Commisfarisfen dier Mogendheden te worden gefteld, ten einde beroofd te worden van de mogelijkheid tot alle verdere pogingen, om de rust van Frankrijk of Europa te ftoren. Toen de eerfte openingen van het Franfche Gouvernement in den Raad der Souvereinen waren gelezen, was het woord van den Keizer van Oostenrijk, bij dat artikel, hetwelk den afftand ten behoeve van *Napoleon II.* betrof, geweest: „ dat gaat mij aan; ik erken geen *Na-* „ *poleon II.* Voorwaarts maar!" Op den 2den Augustus werd, tusfchen Groot-Brittannie, Oostenrijk, Rusland en Pruisfen, te Parijs geteekend de volgende conventie:

Art. 1. *Napoleon Buonaparte* wordt door de Mogendheden, welke het traktaat van den 25ften Maart ll. geteekend hebben, als hunnen gevangen befchouwd.

2. De bewaring van zijn perfoon wordt fpeciaal aan het Britsch Gouvernement toevertrouwd.

De keus der plaats en der maatregelen, welke het best het doel der tegenwoordige bepaling kunnen verzekeren, blijft aan Z. Britfche Maj. overgelaten

3. De Keizerlijke Hoven van Oostenrijk en Rusland, en het Koninklijk Hof van Pruisfen zullen Commisfarisfen benoemen, welke zich naar de plaats begeven, en aldaar blijven, welke het Gouvernement van Z. Brittifche Maj. tot het verblijf van *Napoleon Buonaparte* zal hebben aangewezen, en die, zonder met de verantwoordelijkheid over zijne bewaring belast te zijn, zich van zijne tegenwoordigheid zullen verzekeren.

4 Zijne Aller-Christelijkfte Majefteit zal, in naam der vier voormelde Hoven, uitgenoodigd worden, insgelijks eenen Franfchen Commisfaris naar de plaats der detentie van *Napoleon Buonaparte* te zenden.

5. Z. M. de Koning van het vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland verbindt zich de verpligtingen te vervullen, welke voor hem uit de tegenwoordige Conventie voortfpruiten.

Art. 6.

Art. 6. Deze Conventie zal geratificeerd, en de ratificatiën zullen uitgewisseld worden, binnen den tijd van veertien dagen, of zoo veel eerder mogelijk.

Wegens de keuze van het eiland St. Helena door het Britsche Gouvernement werden deze redenen gegeven.

Redenen voor de keuze van het eiland St. Helena.

De Engelsche Regering heeft het eiland St. Helena tot de verbanningsplaats van *Buonaparte* gekozen, dewijl hetzelve in alle opzigten de vereischten bezit, welke aan het doel, de veilige bewaring van dezen wereldgevangenen, beantwoorden. Bij de, van alle kusten verwijderde, ligging van het eiland, komen nog verscheiden omstandigheden, welke dit punt tot het zekerste der bewoonde aarde maken. In een zeer sterken stroom, onder een wind gelegen, welke bestendiglijk van het zuiden naar het noorden waait, kan het eiland St. Helena uit Europa slechts dan aangedaan worden, wanneer de schipper, met eene naauwkeurige kennis der zee, de hoogte van de Kaap de Goede Hoop bereikt, en alzoo door middel van stroom en wind, het zuidelijke punt van het Eiland aandoet. Alsdan moet ieder schip, onder bescherming van het eiland zelve, langs de oostelijke kust en onafgebroken onder het vuur der, op hetzelve gerigte, batterijen, den ingang van eene smalle, aan den noordelijken hoek gelegen reede voor James Town, de eenige anker-plaats op het eiland, bereiken. Mist de schipper de rigting tot het binnenvaren, dan blijft hem geen ander middel over, dan de Brasilische kust te zoeken, en van deze wederom naar de Kaap de Goede Hoop te stevenen. De ankerplaats zelve ligt onder de bescherming der batterijen. Weleer werd het eiland St. Helena menigwerf door de Oost-Indievaarders, op hunne terugreis naar Europa, bezocht; de schepen namen aldaar water en versche levensmiddelen in. Sedert de Kaap in handen der Engelschen is, landen meerendeels alleenlijk die schepen der Compagnie, op St. Helena, welke door de zee-gelegenheden genoodzaakt zijn de Kaap te vermijden. Van den hoogsten berg op St. Helena ontdekt men, uit hoofde van den steeds zuiveren staat van den dampkring, ieder aankomend schip, op een' afstand van meer dan 60 zeemijlen. Door geweld van wapenen kan het eiland, in zijnen tegenwoordigen staat van verdediging niet genomen

Redenen voor de keuze van het eiland St. Helena.

worden, doordien men, uit hoofde van den stroom, voor hetzelve niet gestationeerd kan liggen, en deszelfs eenige landingsplaats onneembaar is. Zoo men de mogelijkheid der ontkoming van *Buonaparte* in het verraad wilde zoeken, dan zou iedere andere vesting meerdere mogelijkheid daartoe aanbieden, dan een punt in het midden der onmeetbare zee, welk noch aan revolutien, noch aan binnen of buitenlandsche onlusten blootgesteld is, dewijl kleine vaartuigen, de eenige, welke aan de bewoners van het eiland ten dienste staan, niet in staat zijn eene zoo verre vaart te ondernemen. De Engelsche Regering zal aan alle schepen, behalve die der Engelsche Oost-Indische Compagnie, het landen op de reede van James Town beletten; door welken maatregel de scheepvaart geenszins wordt benadeeld, dewijl het geval, dat zoodanige schepen het eiland St. Helena bezochten, reeds vroeger in 20 of 30 jaren dikwijls slechts éénmaal plaats greep. Zoo zal dan nu de man, wiens heerschzucht de grenzen der wereld omvattede, als gevangene, van de burgerlijke maatschappij gescheiden, het laatste gedeelte zijns levens op een der kleinste punten van de bewoonde aarde doorbrengen, aan zijne herinneringen, aan zijn gevoel, en zoo hij er vatbaar voor is, aan zijn berouw overgelaten, als een nieuw en groot voorbeeld der nietigheid van alle ondernemingen, welke met de begrippen van het eeuwige regt strijden.

Memorie voor den Admiraal *Cockburn* ten aanzien van *Buonaparte*.

De memorie, eindelijk, aan den Admiraal *Cockburn* den 30sten Julij door het oorlogs-departement van Engeland gegeven, was van dezen inhoud geweest.

Wanneer de Generaal *Buonaparte* de Bellerophon verlaat, om zich op de Northumberland te begeven, zal dit voor den Admiraal *Cockburn* het geschiktste oogenblik zijn, om de goederen, welke de Generaal met zich mogt mede genomen hebben, te doen onderzoeken.

De Admiraal zal toestaan, dat alle Bagagie, Wijn en Levensmiddelen, welke de Generaal zal medegebragt hebben, aan boord van de Northumberland worden overgenomen.

Onder Bagagie is ook zijn Tafelservies begrepen, bijaldien het niet van die waarde is, dat men het eerder

als een artikel, dat tot baar geld kan gemaakt worden, dan als ten gebruike bestemd, kan aanmerken. Memorie voor den Admiraal Cockburn ten aanzien van Buonaparte.

Zijn Geld, zijne Diamanten en zijne voor verkoop vatbare goederen (dus ook Wissels) van welk eenen aard ook, behooren uitgeleverd te worden. De Admiraal zal den Generaal te kennen geven, dat de Groot-Brittannische Regering in geenen deele beoogt, zijn eigendom tot zich te trekken, maar alleen het beheer zijner goederen wil overnemen, ten einde hem te beletten, dezelve als een middel te bezigen om zijne vlugt te bevorderen.

Het onderzoek zal in het bijzijn van eenen door *Buonaparte* gestelden Persoon geschieden; de inventaris der terug gehoudene voorwerpen zal door dezen Persoon, gelijk ook door den Contre-Admiraal, of door den genen, aan wien hij het opmaken van den inventaris opdraagt, onderteekend worden.

De Rente of het Kapitaal naar mate de waarde van zijn eigendom meer of minder bedraagt, zal tot zijn onderhoud besteed, en in dit opzigt aan hem de opperbeschikking daarover gelaten worden.

Uit dien hoofde kan hij, van tijd tot tijd, den Admiraal, tot op de komst des nieuwen Gouverneurs van St. Helena, en als dan aan dezen, zijne verlangens voordragen, en wanneer tegen zijne voorslagen niets valt in te brengen, mag de Admiraal of Gouverneur de noodige orders geven, en zullen de uitgaven door middel van traites op de schatkist van Z. M. voldaan worden.

Ingevalle van overlijden kan hij door eenen laatsten wil over zijn eigendom beschikken, en verzekerd zijn, dat de inhoud van zijn testament getrouw zal worden nagekomen.

Daar er beproefd mogt worden, om een gedeelte van zijn eigendom voor den eigendom der Personen van zijn gevolg aan te geven, zoo moet men aankondigen, dat het eigendom van hen, die hem verzellen, aan gelijke bepalingen onderworpen is.

De beschikking over de, ter zijner bewaking bestemde, troepen moet aan den Gouverneur blijven overgelaten; deze heeft echter het bevel bekomen, om zich, in het geval, waarvan hieronder zal gesproken worden, naar de begeerte des Admiraals te schikken.

De Generaal moet, bestendig, van eenen, door den Admiraal, of, wanneer het geval däär is, door den Gouverneur, gestelden Officier vergezeld zijn. Vergunt

Memorie voor den Admiraal *Cockburn* ten aanzien van *Buonaparte*.

men den Generaal, buiten den omtrek te gaan, waar de schildwachten geplaatst zijn, zoo moet een minste een ordonnans den officier vergezellen.

Wanneer er schepen aankomen, en zoo lang deze in het gezigt zijn, blijft de Generaal binnen den omtrek, waarin schildwachten zijn uitgezet. Gedurende dit tijdverloop is alle gemeenschap met de inwoners verboden. Zij, die hem naar St. Helena vergezellen, zijn in dat tijdstip aan dezelfde bepalingen onderworpen, en moeten bij hem blijven. Op andere tijden is aan het welgevallen van den Admiraal of Gouverneur overgelaten, om, ook te kunnen aanzien, de vereischte orders uit te vaardigen.

Men moet den Generaal aanzeggen, dat bijaldien hij eene poging doet om te ontvlugten, hij alsdan eng zal worden opgesloten; en men moet zijnen reisgezellen beduiden, dat, wanneer men bemerkt, dat zij listen verzinnen, om de vlugt des Generaals te bewerken, zij van hem gescheiden en naauw zullen opgesloten worden.

Alle brieven, aan den Generaal of aan Personen van zijn gevolg geadresseerd, worden den Admiraal of Gouverneur behandigd, en deze leest dezelve, alvorens hij die aan derzelver adres laat toekomen. De brieven, door den Generaal of door lieden van zijn gevolg geschreven, zijn aan dezelfde bepalingen onderworpen.

Geen brief, die niet door middel van den Staats-Secretaris naar St. Helena komt, mag aan den Generaal of aan zijn gevolg worden medegedeeld, wanneer hij door iemand geschreven is, die niet op het Eiland woont. Alle hunne, aan personen, die niet op het Eiland wonen, geadresseerde brieven moeten onder het opschrift van den Staats Secretaris gaan.

Men zal den Generaal duidelijk te kennen geven, dat de Gouverneur en Admiraal stellige orders hebben, om aan het Gouvernement Zijner Majesteit alle wenschen en voordragten, welke de Generaal aan hetzelve mogt willen doen, te doen geworden; in dit opzigt behoeven zij geheel geene voorzorg te gebruiken. Alleen moet het papier, waarop zulk eene vordering of voordragt geschreven is, hun geopend medegedeeld worden, ten einde zij het beide lezen, en er bij het verzenden, de door hen noodig geoordeeld wordende aanmerkingen bij zouden kunnen voegen.

Tot op de aankomst van den nieuwen Gouverneur moet de Admiraal als geheel verantwoordelijk voor den

persoon van den Generaal *Buonaparte* worden aangemerkt, en het Gouvernement Zijner Maj. twijfelt niet aan de geneigdheid van den tegenwoordigen Gouverneur, om daaromtrent met den Admiraal gemeenschappelijk te handelen.

Memorie voor den Admiraal Cockburn ten aanzien van Buonaparte.

De Admiraal wordt gevolmagtigd, om den Generaal aan boord van het schip te houden, of hem weder in te schepen, wanneer, naar zijne meening, op geene andere wijze voor de verzekering van zijn persoon, borg kan worden gestaan.

Wanneer de Admiraal op St. Helena aanlandt, zoo zal, op zijne voordragt, de Gouverneur maatregelen treffen, om zoodanige Officieren of andere personen in het militaire korps van St. Helena, welke de Admiraal — omdat zij vreemden zijn of uit hoofde van hun karakter of hunne gezindheden — raadzaam vindt van den krijgsdienst op St. Helena te ontslaan, op staanden voet, naar Engeland, naar de Kaap de Goede Hoop, of naar Oost-Indiën, alwaar de omstandigheden zulks vereischen, te zenden.

Wanneer zich vreemdelingen op het eiland bevinden, wier verblijf op hetzelve ten oogmerk schijnt te hebben, om hen werktuigen tot de vlugt van den Generaal *Buonaparte* te doen worden, zoo moet hij zorgen, dat dezelve zich van daar verwijderen.

De geheele kust des eilands, en alle de schepen en booten, die dezelve aandoen, worden onder opzigt van den Admiraal gesteld. Hij bepaalt de plaatsen die de booten mogen bezoeken, en de Gouverneur zal eene genoegzame wacht zenden naar die punten, waar de Admiraal dezen maatregel van voorzigtigheid noodig acht.

De Admiraal zal de nadrukkelijkste maatregelen nemen, om over de aankomst en het vertrek van ieder schip te waken, en alle andere gemeenschap met de kust te beletten, dan die, welke zijne goedkeuring wegdraagt.

Men zal een bevelschrift uitvaardigen, om te beletten dat, na zekeren bepaalden tijd, geen vreemd of koopvaardijschip naar het eiland St. Helena stevene.

Bijaldien de Generaal door eene ernstige ziekte mogt overvallen worden, zoo zullen de Admiraal en de Gouverneur ieder eenen Arts, die hun vertrouwen geniet, benoemen, om den Generaal, gemeenschappelijk met zijnen eigenen Arts, te bedienen; zij zullen hen stren-

gelijk bevelen, om dagelijks nopens den ſtaat zijner gezondheid berigt te doen

Ingevalle van zijn overlijden, zal de Admiraal bevel geven tot het vervoeren van zijn lijk naar Engeland.

Ten gevolge van verſcheiden confidentiële explicatiën tusſchen de Gevolmagtigden van Oostenrijk, Groot-Britannie, Pruisſen en Rusland ter eene en van den Hertog *de Richelieu*, Gevolmagtigden van den Koning van Frankrijk, ter andere zijde, kwam men op den 2den October te Parijs overeen, dat de betrekkingen tusſchen Frankrijk en de Mogendheden, die gewapend waren om den vrede te herſtellen en te handhaven, definitivelijk zouden worden geregeld naar zekere voorwaarden, welke men bij vier algemeene artikelen bepaalde (1).

De aard en ernst dier explicatiën zijn niet ſlechts op te maken uit den inhoud van het daarna geſloten vredestraktaat, maar blijken inzonderheid uit de ſchriftelijke correspondentie, welke tusſchen den 19den en 22ſten September bij de Ministers der Vereenigde Mogendheden en de Plenipotentiarisſen van Frankrijk plaats vond. — Op de voorſtellen, door de eerſten gedaan in eene conferentie van den 19den September, hadden de laatſten het volgende geantwoord.

Memorie van de Plenipotentiarisſen van *Lodewijk XVIII* aan de Ministers der Verbondene Mogendheden.

De ondergeteekenden Plenipotentiarisſen van Z. Allerchr. Maj., hebben dadelijk Hoogstdenzelven de mededeeling voorgelegd, welke hun, door Hunne Excellentiën de gevolmagtigde Ministers der vier vereenigde Hoven, in de conferentie van gisteren, gedaan zijn, aangaande de definitive ſchikking, tot welker grondſlagen Hunne Excellentien voorgeſteld hebben:

„ 1°. Het afſtaan, van wege Z. Allerch. Maj., van een grondgebied, gelijk ſtaande met twee derde van hetgeen, bij het traktaat van den 30ſten Mei, tot het oude Frankrijk gevoegd was, en waarin de vestingen Condé, Philippeville, Marienburg, Givet en Charlemont, Saarlouis, Landau en de forten Joux en l'Ecluſe begrepen zouden zijn.

„ 2°. De ſlechting der vesting Hunningen.

(1) Zie dezelve in de *Nederl. Staatsc.* 1815. no. 251.

Memorie van de Plenipotentiarissen van *Lodewyk XVIII* aan de Ministers der Verbondene Mogendheden.

„ 3°. De betaling van twee sommen, de eene van 600 millioenen, onder de benaming van schavergoeding, de andere van 200 millioenen, om tot het aanleggen van vestingen in de, aan Frankrijk grenzende, landen te dienen.

„ 4°. De militaire bezetting, gedurende 7 jaren, der vestingen Valenciennes, Bouchain, Kamerijk, Maubeuge, Landrecies, le Quesnoy, Avesne, Rocroy, Longwij, Diedenhoven, Bitche, en van het bruggenhoofd van fort Louis, alsmede van eene linie langs de Noordelijke en Oostelijke grenzen, door een leger van 150,000 man, onder het kommando van eenen door de geallieërde Mogendheden benoemden veldheer, en hetwelk door Frankrijk onderhouden moet worden."

Z. M. vuriglijk verlangende om, zoo veel hem mogelijk is, het fluiten eener overeenkomst te bespoedigen, welker vertraging zijn volk zoo vele rampen, die hij dagelijks betreurt, heeft veroorzaakt, en in Frankrijk die inwendige gisting verlengd heeft en nog verlengt, welke de bezorgdheid der Mogendheden heeft verwekt; maar nog meer bezield door de begeerte, om aan de Souvereinen, zijne Bondgenooten, zijne goede gezindheid kenbaar te maken, heeft gewild, dat de ondergeteekenden, zonder uitstel, aan hunne Excellentiën, de gevolmagtigden der vier Hoven, betrekkelijk ieder der voorgestelde grondslagen, de beginsels zouden mededeelen, waarnaar hij meent, dat de onderhandelingen behooren te worden voortgezet, door de ondergeteekenden te gelasten, om over den eersten dier grondslagen, dien namelijk, aangaande de territoriale cessiën, de volgende overwegingen voor te leggen, waarin dat gewigtig onderwerp tweeledig onderzocht is, te weten met opzigt zoo tot de regtvaardigheid als tot de nuttigheid, welke het zeer gevaarlijk zou zijn van elkanderen af te scheiden.

Het gemis van eenen gemeenen regter, met het gezag en de magt bekleed om de geschillen der Souvereinen te beslechten, laat geenen anderen weg open, wanneer zij niet tot minnelijke schikkingen kunnen geraken, dan dien van de beslechting van zoodanige geschillen aan het lot der wapenen over te laten, hetgeen den staat van oorlog tusschen hen daarstelt. Zoo, in dien staat van oorlog, de bezittingen van den eenen door de krijgsmagt van den anderen ingenomen worden, dan zijn dezelve geconquesteerd, en verkrijgt de overwinnaar, door het veroveringsregt, het vol genot van die bezit-

Memorie van de Plenipotentiarissen van *Lodewyk XVIII* aan de Ministers der Verbondene Mogendheden.

tingen, gedurende al den tijd, dat hij dezelve in zijne magt heeft, en tot op de herstelling van den vrede. Hij heeft regt om, als voorwaarde van die herstelling, te eischen, dat het door hem ingenomen grondgebied hem geheel of gedeeltelijk afgestaan worde, en de afstand, plaats gehad hebbende, doet het genot in eigendom overgaan, zoodat hij, in plaats van enkel bezitter van hetzelve, er nu Souverein van wordt. Dit is eene wijze van verkrijging, welke door het regt der volken geautoriseerd wordt.

Maar de staat van oorlog en van verovering, en het regt om cessiën te vorderen zijn dingen, welke uit elkander voortvloeijen en van elkander afhangen, zoodanig dat het eerste eene volstrekte voorwaarde van het tweede, en het tweede van het derde is; want, buiten den staat van oorlog, kan er geene verovering gemaakt worden, en waar geene verovering gemaakt is, of niet meer bestaat, kan het regt om territoriale cessiën te eischen niet bestaan, alzoo men niet eischen kan te behouden, wat men niet heeft, of wat men niet meer heeft.

Er kan geene verovering bestaan, daar, waar geen staat van oorlog bestaat; en alzoo men niets nemen kan van hem, die niets heeft, zoo kan men alleen veroveringen maken van hetgeen iemand bezit: hieruit volgt, dat er, om de mogelijkheid van verovering te stellen, oorlog moet gevoerd zijn door den occupant tegen den eigenaar, dat is, tegen den Souverein; vermits het regt van bezit eens lands en de souvereiniteit onafscheidelijk, of liever dezelfde zaken, zijn.

Indien men dan oorlog voert in een land en tegen een meer of min aanzienlijk gedeelte der ingezetenen van dat land, terwijl de Souverein daarvan uitgezonderd is, voert men geenen oorlog tegen het land, alzoo het laatste woord slechts eene rhetorische figuur is, waarbij het domein in plaats van den eigenaar gesteld is. Een Souverein moet echter beschouwd worden als afgezonderd van den oorlog, welken vreemdelingen in zijn land voeren, wanneer zij hem erkennen en de gewone vredesbetrekkingen met hem behouden. De oorlog wordt als dan tegen menschen gevoerd, in wier regten hij, die hen bestrijdt, niet kan opvolgen, om dat dezelve geene regten hebben, en het onmogelijk is dat gene op hen te veroveren, hetwelk hun niet toebehoort. Noch het voorwerp, noch de uitwerking van zoodanigen oorlog kan zijn, veroveringen te maken, maar wel te her-

krijgen. Hij nogtans, die herkrijgt, hetgeen hem niet toebehoort, kan het niet herkrijgen, dan voor hem, dien hij als den wettigen eigenaar erkent.

Memorie van de Plenipotentiarissen van *Lodewyk XVIII* aan de Ministers der Verbondene Mogendheden.

Om zich met een land in oorlog te kunnen beschouwen, zonder zulks met hem te zijn, die te voren als Souverein erkend geweest is, moeten er noodwendig twee zaken plaats hebben: vooreerst die van hem niet langer voor zoodanig te houden, en de Souvereiniteit te beschouwen als aan dien geen, dien men beoorloogt, te zijn overgegaan, door de daad zelve, om welke men hem beoorloogt; dat is, men erkent, volgt en bekrachtigt alsdan die leerstellingen, welke zoo vele troonen omver geworpen hebben, welke ze allen hebben doen wankelen, en waartegen geheel Europa genoodzaakt geweest is, zich te wapenen; of, ten tweeden, moet men gelooven, dat de Souvereiniteit tweevoudig is, terwijl dezelve wezenlijk slechts één en onverdeelbaar is; dezelve mogen onder verschillende vormen bestaan, in een' of in meerdere personen berusten, maar die beide vormen kunnen niet te gelijk in hetzelfde land plaats hebben, hetwelk geen twee Souvereinen ten zelfden tijde hebben kan.

De verbonden Mogendheden hebben geen dezer beide dingen gedaan of geloofd. Zij hebben de onderneming van *Buonaparte* als de grootste misdaad beschouwd, die door menschen gepleegd kon worden, en de onderneming derzelve alleen heeft hem buiten het regt der volken gesteld. In zijne aanhangelingen zagen zij slechts medepligtigen van die misdaad, die zij noodwendig moesten bestrijden, te onderbrengen en straffen, welke omstandigheden ontegenzeggelijk alle veronderstelling uitsluiten, dat zoodanige menschen natuurlijk eenig regt zouden kunnen verkrijgen, geven of overbrengen.

De verbonden Mogendheden hebben geen oogenblik opgehouden Z. Allerchr. M. als Koning van Frankrijk te erkennen, en gevolgelijk ook de regten te erkennen, welke hem in die hoedanigheid toekomen; zij hebben geen oogenblik opgehouden, in betrekkingen van vrede en vriendschap met hem te staan, waarin alleen de verbindtenis lag opgesloten, om zijne regten te eerbiedigen; zij hebben deze verbindtenis op eene formele, offschoon ingewikkelde wijze op zich genomen, in de verklaring van den 13den Maart en in het traktaat van den 25sten. Zij hebben die verbindtenis nog naauwer toegehaald, door den Koning, middels zijne toenadering tot dat traktaat, in hunne alliantie tegen den gemeenen vijand

Memorie van de Plenipotentiarissen van *Lodewyk XVIII* aan de Ministers der Verbondene Mogendheden.

te laten treden; want indien men geene veroveringen op eenen vriend kan maken, kan men dit nog minder op eenen Bondgenoot doen. Men zegge niet, dat de Koning geen bondgenoot van de Mogendheden zijn kon, dan door met dezelven mede te werken, en dat hij dit niet gedaan heeft: indien de geheele afval van het leger, welke, tijdens het traktaat van den 25sten Maart, reeds bekend en als onvermijdelijk beschouwd werd, hem niet toeliet, om reguliere troepen op de been te brengen, zoo hebben nogtans de Franschen — die, ten getalle van 60 à 70,000, in de departementen van het westen en het zuiden de wapens opvatteden, en zij, die, zich gezind betoonende om dezelve op te vatten, den overweldiger in de noodzakelijkheid bragten van zijne krijgsmagt te verdeelen, alsmede zij, die, na de nederlaag van Waterloo, hem, in plaats der hulpmiddelen in manschap en geld, welke hij eischte, niets overlieten, dan alles te verlaten — zoo hebben, zeggen wij, nogtans die Franschen wezenlijk met de verbonden Mogendheden medegewerkt, daar zij, naarmate derzelver krijgsmagt in de Fransche provinciën voortrukte, des Konings gezag hersteld hebben; welke maatregel de verovering zou hebben doen ophouden, bijaldien die provinciën wezenlijk veroverd geweest waren. Het is derhalve blijkbaar, dat de gedane eisch van territoriale cessiën niet op verovering gegrond kan worden.

Ook kunnen de onkosten, door de verbonden Mogendheden gedaan, geene geldende reden zijn; want indien het billijk is, dat de opofferingen, waartoe zij genoodzaakt zijn geworden, door eenen oorlog, ondernomen voor het algemeen welzijn, en meer bijzonder ten behoeve van Frankrijk, hun niet ten laste blijven moeten, is het insgelijks billijk, dat zij zich te vreden stellen met eene schavergoeding, van denzelfden aard als de opofferingen. De verbonden Mogendheden nogtans hebben geene opoffering van grondgebied gedaan.

Wij leven in eenen tijd, waarin het, meer dan in eenigen anderen, van belang is, om het vertrouwen op het woord der Koningen te versterken. De afpersing van cessiën van Z. Allerchr. Maj. zoude eene geheel strijdige uitwerking te weeg brengen, na de verklaring, in welke de Mogendheden aangekondigd hebben, dat zij de wapenen alleen tegen *Buonaparte* opvatteden; na het traktaat, waarbij zij zich verbonden hebben, om de integriteit der bepalingen van den 30sten Mei 1814 tegen alle inbreuk te handhaven, welke intregiteit niet gehandhaafd kan wor-

den, zoo die van Frankrijk niet gehandhaafd wordt na de proclamatiën van hunne legerhoofden, waarin dezelfde verzekeringen vernieuwd zijn.

Mémoria van de Plenipotentiarissen van *Lodewyk XVIII* aan de Ministers der Verbondene Mogendheden.

De afpersing van cessiën van Z. Allerch. M. zoude hem de middelen ontrooven, om de, door den overweldiger aangevuurde, veroveringszucht geheel en voor altijd onder de ingezetenen uit te dooven, en welke onvermijdelijk herleven zou met de begeerte om datgeen te herkrijgen, wat Frankrijk nimmer gelooven zou regtvaardig verloren te hebben.

Cessiën, van Z. Allerch. M. afgeperst, zouden hem als eene misdaad toegerekend worden, als of hij daardoor de hulp der Bondgenooten gekocht hadde, en zouden een hinderpaal tegen de bevestiging van het Koninklijk Gouvernement zijn; hetgeen van zoo veel belang voor de wettige Stamhuizen en zoo noodzakelijk voor de rust van Europa is, in zoo verre die rust met de inwendige rust van Frankrijk in verband staat.

Eindelijk, het afpersen van cessiën van Z. Allerch. M. zou dat evenwigt verbreken, of ten minste veranderen, tot welks daarstelling de Mogendheden zoo vele opofferingen, pogingen en zorgen ten koste gelegd hebben. Zij zelven hebben de uitgestrektheid bepaald, welke Frankrijk behoorde te hebben. Hoe zou dat, hetwelk zij, een jaar geleden, noodzakelijk oordeelden, kunnen ophouden te bestaan? Er zijn, op het vaste land van Europa, twee Staten, welke Frankrijk in uitgestrektheid en bevolking overtreffen. Derzelver betrekkelijke grootheid zou noodwendig in dezelfde evenredigheid vermeerderen, waarin de volstrekte grootheid van Frankrijk verminderd zou worden. Zou dit overeenkomstig de belangen van Europa zijn? Zoude het zelfs met de bijzondere belangen van die beide Staten overeenstemmen, in de orde van betrekkingen, waarin zij jegens elkanderen geplaatst zijn?

Indien, in een klein demokratisch land der ouden, het verzamelde volk, vernemende, dat een van zijne Veldheeren aan hetzelve iets voor te stellen had, hetwelk voordeelig doch niet regtvaardig was, eenpariglijk uitriep, dat het zoodanig iets zelfs niet wilden hooren noemen, is het dan mogelijk te twijfelen, dat de Monarchen van Europa niet eensgezind zouden zijn, in een geval, alwaar datgene, wat niet regtvaardig is, zelfs schadelijk zijn zou?

De ondergeteekenden hebben derhalve de eer, om,

Memorie van de Plenipotentiarissen van *Lodewyk XVIII* aan de Ministers der Verbondene Mogendheden.

met het volkomenste vertrouwen, de vorenstaande aanmerkingen aan de verbonden Souvereinen te onderwerpen.

Niettegenstaande de ongelegenheden, in de tegenwoordige omstandigheden, met iederen afstand van grondgebied verbonden, wil Z. M. evenwel in de herstelling der oude grenzen bewilligen, op al de punten, alwaar het oude Frankrijk, bij het traktaat van den 30sten Mei, vergrootingen gekregen had. Z. M. wil insgelijks de betaling van zoodanige schavergoeding inwilligen, welke de middelen zal overlaten, om in de behoeften van het inwendig bestuur te voorzien, zonder hetwelk het onmogelijk zijn zou, om tot die daarstelling van orde en rust te geraken, welke het doel van den oorlog geweest is.

Z. M. wil ook eene provisionele bezetting inwilligen. Derzelver duur, het getal vestingen en de uitgebreidheid van landen, welke bezet moeten worden, zullen het onderwerp der onderhandelingen zijn; doch de Koning aarzelt niet thans te verklaren, dat het bezetten van zeven jaren, geheel en al onbestaanbaar met de inwendige rust van het Koningrijk zijnde, ten eenemale onaannemelijk is.

Aldus neemt de Koning tot grondbeginsel aan: territoriale cessiën van hetgeen niet aan het oude Frankrijk toebehoorde; de betaling eener schavergoeding, en het provisioneel bezetten door een te bepalen getal troepen, gedurende een te bepalen tijdvak.

Z. Allerchr. M. vleit zich, dat de Souvereinen, zijne Bondgenooten, zullen bewilligen, om de onderhandelingen naar deze drie grondbebinsels te regelen, als ook, bij de bepaling der voorwaarden, dien geest van regtvaardigheid en gematigdheid mede te brengen, welke hen bezielt, opdat de schikking spoediglijk en tot wederzijdsch genoegen ten einde gebragt worde.

Indien deze grondslagen niet mogten aangenomen worden, dan zijn de ondergeteekenden niet gemagtigd, om eenige andere aan te nemen of voor te stellen.

Antwoord van de Ministers der Verbondene Mogendheden.

Het weder antwoord van de Ministers der Verbondene Mogendheden was van dezen inhoud geweest.

De ondergeteekenden, enz. enz. hebben de nota ontvangen, waarbij de Plenipotentiarissen van Frankrijk op

Antwoord van de Ministers der verbondene Mogendheden.

de mededeelingen geantwoord hebben, welke hun, in de conferentie van den 19den dezer, met betrekking tot eene definitieve overeenkomst, gedaan zijn. Zij hebben met verwondering in dezelve eene lange reeks van aanmerkingen gevonden over het regt van verovering, over den aard van die oorlogen, waarop hetzelve toepasselijk is, en over de redenen, welke de contracterende Mogendheden bewegen zouden, om er zich, in het tegenwoordig geval, niet bij te bepalen.

De ondergeteekenden beschouwen zich des te volkomener van de noodzakelijkheid ontslagen, om de Plenipotentiarissen van Frankrijk in derzelver redenering te volgen, daar niet ééne der voorstellen welke zij, op last van hunne hooge Souvereinen, gedaan hebben, met oogmerk om de tegenwoordige en toekomende betrekking tusschen Europa en Frankrijk te regelen, op het veroveringsregt gegrond was, en daar zij, in hunne mededeelingen, zorgvuldiglijk alles vermeden hebben, wat aanleiding tot geschil over dat regt hadde kunnen geven. De verbonden Mogendheden, de herstelling der orde en de bevestiging van het koninklijk gezag in Frankrijk als het hoofdoogmerk hunner onderhandelingen beschouwende, maar tevens overtuigd zijnde, dat Frankrijk geenen bestendigen vrede kan genieten, terwijl naburige natiën bittere vijandschap of gedurige ongerustheid jegens hetzelve blijven koesteren, hebben het grondbeginsel eener billijke voldoening voor geleden verliezen en gedane opofferingen, mitsgaders dat van eenen genoegzamen waarborg voor de toekomstige veiligheid der naburige landen, erkend als de eenige middelen, om een einde aan alle misnoegen en bekommering te maken, en gevolgelijk als de eenige ware grondslagen eener vaste en duurzame overeenkomst.

Het is alleen op deze beginsels, dat de verbonden Mogendheden hunne voorstellen gegrond hebben, en bij het zamenstellen van het ontwerp, hetwelk de ondergeteekenden de eer hebben aan de Plenipotentiarissen van Frankrijk te overhandigen, waren dezelve in ieder van deszelfs artikelen duidelijk uitgedrukt.

De Plenipotentiarissen van Frankrijk nemen zelve het eerste dier beginselen aan, terwijl zij, omtrent het tweede, stilzwijgen. Het is nogtans middagklaar, dat de noodzakelijkheid van waarborg voor het toekomende sterker bevonden en dringender geworden is, dan op het tijdstip der teekening van het Parijsche Traktaat. De opgevolgde gebeurtenissen hebben ontzetting en onge-

Antwoord van de Ministers der Verbondene Mogendheden.

rustheid over ieder gedeelte van Europa verspreid; op het oogenblik, dat de Souvereinen en hunne volken zich vleiden van, na zoo vele jammeren, eenen langen tusschentijd van vrede te gaan genieten, hebben die gebeurtenissen overal beroering, mitsgaders de van eene algemeene wapening onafscheidelijke, lasten en opofferingen te weeg gebragt. Het is onmogelijk de, herinnering aan zulke Staatsschokken zoo spoedig uit de gemoederen der tijdgenooten uit te wisschen. Hetgeen genoegzaam was om hun, in 1814, te voldoen, kan hen niet, in 1815, te vrede stellen. De scheidslinie, welke de veiligheid der aan Frankrijk grenzende Staten scheen te waarborgen, op het tijdstip van den 30sten Mei 1814, kan de billijke eischen, waaraan zij nu de voorkeur geven, niet meer bevredigen.

Het is onvermijdelijk, dat Frankrijk eenig nieuw onderpand van veiligheid aanbiedt. Het behoort dezen stap te doen, zoo uit gevoel van regtvaardigheid en nuttigheid, als uit bezef van zijn welbegrepen belang. Want zullen de Franschen gelukkig en rustig zijn, dan is het volstrekt noodzakelijk, dat hunne naburen ook gelukkig en rustig zijn.

Zoodanig zijn de krachtige overwegingen, welke de verbonden Mogendheden bewogen hebben, om territoriale cessiën van Frankrijk te vorderen; de geringe uitgestrektheid dier cessiën en de keuze der punten, waartoe dezelve zich bepalen, bewijzen overvloedig, dat zij niets gemeens hebben met inzigten van vergrooting en verovering, en dat de veiligheid der aangrenzende natiën hun eenig doel is. Deze cessiën zijn niet van dien aard, dat zij de wezenlijke integriteit van Frankrijk krenken; dezelve omvatten slechts afgezonderde distrikten of van deszelfs grondgebied verwijderde punten; kunnen hetzelve in geenen opzigte, administratief of militair, wezenlijk verzwakken; ook kan deszelfs verdedingsstelsel er niets door lijden. Frankrijk zal niet te min een der best gearrondisseerde en best versterkte Staten van Europa, zoo wel als een der rijkste, zijn in allerlei soort van middelen, om het gevaar van eenen inval te wederstaan.

De Plenipotentiarissen van Frankrijk nemen echter, zonder zich met die hoogere overwegingen in te laten, het grondbeginsel van territoriale cessie aan, zoo ver de bij het Parijsche Traktaat aan het oude Frankrijk gevoegde punten aangaat.

De ondergeteekenden vinden het moeijelijk te be-

grijpen, waarop dit onderscheid kan gegrond zijn, of waarin, uit het door de verbonden Mogendheden aangenomen gezigtspunt beschouwd, het wezenlijk onderscheid tusschen oud en nieuw grondgebied bestaat. Het is onmogelijk te veronderstellen, dat de Plenipotentiarissen van Frankrijk verlangen om, in den tegenwoordigen staat van zaken, de leer der gewaande onschendbaarheid van het Fransche grondgebied te doen herleven. Zij weten al te wel, dat deze leer, door de Hoofden en Apostels van het Revolutionair stelsel vooruitgezet, een der aanstootelijkste hoofdstukken van dat willekeurig Wetboek uitmaakte, hetwelk zij verlangden aan Europa op te dringen. Ieder denkbeeld van gelijkheid tusschen de verschillende Mogendheden zou vernietigd worden, indien men eenmaal tot grondbeginsel vaststelde, dat Frankrijk, zonder zwarigheid, zijne nieuwe grenzen uitbreiden, nieuwe Provincien aanwinnen en dezelve, door verovering of Traktaten, met zijn grondgebied vereenigen kon, terwijl hetzelve alleen het voorregt zou genieten van nooit iets zijner oude bezittingen te verliezen, het zij door de tegenspoeden des oorlogs, of door staatkundige schokken, welke daaruit zouden voortspruiten.

Antwoord van de Ministers der Verbondene Mogendheden.

Wat het laatste gedeelte der nota van de Plenipotentiarissen van Frankrijk betreft, de ondergeteekenden behouden zich voor, zich deswege ernstig te verklaren, in de aanstaande conferentie, welke zij de eer zullen hebben aan de Plenipotentiarissen van Frankrijk voor te stellen.

Den 20sten November werd het vredes-traktaat, dien overeenkomstig te Parijs geteekend, welks hoofd was: „ in naam der Allerheiligste „ en ondeelbare Drieëenheid. — De geallieerde „ Mogendheden, door hunne pogingen en door „ het geluk hunner wapenen, Frankrijk en Eu„ropa voor zoodanige omkeeringen behoed heb„bende, waarmede *Napoleon Buonaparte's* jongste „ onderneming en het tot ondersteuning daarvan „ in Frankrijk herboren revolutionair stelsel de„zelve bedreigden; thans met Z. Allerchr. Ma„jesteit in het verlangen deelende, om, door „ de onkreukbare handhaving van het koninklijk

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

„ gezag en door het weder in werking brengen
„ van het constitutioneel charter, die in Frank-
„ rijk gelukkiglijk herstelde orde te bevestigen,
„ mitsgaders tusschen Frankrijk en deszelfs na-
„ burige landen die betrekkingen van weder-
„ zijdsch vertrouwen en welwillendheid terug te
„ brengen, welke, door de noodlottige uitwer-
„ king van de revolutie en van het stelsel van
„ verovering, zulk een geruimen tijd, verstoord
„ zijn geworden; — en overtuigd zijnde, dat
„ dit laatste oogmerk alleenlijk door eene schik-
„ king kan bereikt worden, welke hun eene bil-
„ lijke schavergoeding voor het verledene en ste-
„ vige waarborgen voor het toekomende kunnen
„ verschaffen: — zoo hebben zij, gemeenschap-
„ pelijk met Z. M. den Koning van Frankrijk,
„ de middelen tot bewerkstelliging van deze
„ schikkingen overwogen, en, begrepen hebben-
„ de, dat de aan de Mogendheden toekomende
„ schavergoeding noch geheel in afstand van
„ Land, noch geheel in geld-contributiën konde
„ bestaan, zonder op eenige der wezenlijke be-
„ langen van Frankrijk inbreuk te maken, en
„ dat het voegzamer zijn zou, deze beide wijzen
„ van schavergoeding zoodanig in verband te
„ brengen, dat die beide nadeelen vermeden
„ wierden: — hebben HH. Keiz. en Kon. Maj.
„ dezen grondslag tot hunne tegenwoordige trans-
„ actiën aangenomen, en vermits zij het tevens
„ eens waren, ten opzigte der noodzaaklijkheid,
„ om, gedurende eenen bepaalden tijd, de grens-
„ provinciën van Frankrijk door een zeker aan-
„ tal geallieerde troepen bezet te houden, zoo
„ zijn zij overeengekomen de onderscheiden op
„ dezen grondslag berustende bepalingen in een
„ definitief traktaat te vereenigen. — Met dit
„ oogmerk en te dien einde heeft Z. M. de Kei-
„ zer van Oostenrijk, Koning van Hongarije en
„ Bohemen, Z. M. de Koning van het vereenigd
„ Koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland,
„ Z. M. de Koning van Pruissen en Z. M. de

Kei-

„ Keizer aller Rusfen (1) voor zich en hunne „ Bondgenooten ter eene, en Z. M. de Koning „ van Frankrijk en Navarre, ter andere zijde, „ hunne gevolmagtigden benoemd, om het voorz. „ definitief traktaat te bediscutieren, vast te „ ftellen en te onderteekenen, (*hier volgen de namen en titels der refpective gevolmagtigden*) „ dewelke, na hunne volmagten in goede orde „ bevonden en uitgewisfeld te hebben, de navol- „ gende artikelen hebben geteekend."

Vredes-traktaat den 20ften November te Parijs geteekend.

Art. 1. De Grenzen van Frankrijk zullen zoodanig zijn, als zij in 1790 waren, behoudens de in dit Artikel vermelde wederzijdfche wijzigingen.

1.) Op de Noordelijke Grenzen blijft de fcheidslinie, zoo als die bij den vrede van Parijs bepaald was, tot tegenover Quiévrain; van daar zal dezelve loopen, langs de oude Grenzen van de Belgifche Provincien, van het voormalig Bisdom Luik en van het Hertogdom Bouillon, zoo als die in het jaar 1790 waren, zoo dat het daar binnen liggende Gebied van Philippeville en Marienburg, benevens de Vestingen van dien naam, als mede het geheele Hertogdom Bouillon, buiten de Franfche Grenzen komen te liggen; van Villers, bij Orval, (aan de Grenzen van het Departement der Ardennes en van het Hertogdom Luxemburg) tot aan Perle, aan den Straatweg, welke van Diedenhoven naar Trier loopt, zal de Grenslinie blijven, zoo als die bij het Vredes-Traktaat van Parijs is vastgefteld. Van Perle zal dezelve over Launsdorf, Wallwich, Schardorf, Niederweiling en Pellweiler loopen, alle welke Plaatfen met derzelver regtsgebied aan Frankrijk verblijven, tot aan Houvre, en van daar langs de oude Grenzen van het Landfchap Saarbruck, zoo dat Saarlouis en de loop van de Saar, benevens de ter regterzijde van bovengem. linie gelegen Plaatfen en derzelver regtsgebied buiten

(1) Er werden zoo vele inftrumenten opgemaakt als er Mogendheden met Frankrijk onderhandeld hadden. Zij worden hier bij zamengevoegd in die Alphabetifche orde, welke in de gezamentlijke inftrumenten werd in acht genomen, waardoor de eerfte plaats aan *L'Empereur d'Autriche* kwam.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

de Fransche Grenzen komen te liggen. Van de Grenzen des Landschaps Saarbruck af, zal de grenslinie dezelfde zijn, welke thans de Departementen de Moezel en den Neder-Rijn van Duitschland afscheidt, tot aan de Lauter toe, die, tot waar zij in den Rijn uitloopt, vervolgens tot grensscheiding strekken zal. Het geheele, op den linker-oever van de Lauter, gelegen gebied, de vesting Landau daar onder begrepen, zal tot Duitschland behooren; de Stad Weissemburg nogtans, door welke de Lauter heen loopt, zal, benevens een strook Lands op den linker-oever, geheel aan Frankrijk blijven; deze strook zal niet meer dan 1000 Toises beloopen, en door de Commissarissen, aan welke de op handen zijnde regeling der grensscheiding opgedragen zal worden, nog meer bijzonder worden bepaald.

2) Van den mond der Lauter te beginnen, langs het Departement van den Neder-Rijn, den Boven-Rijn, den Doubs en den Jura, tot het Kanton Waadland, zullen de Grenzen blijven, zoo als dezelve bij den vrede van Parijs zijn bepaald. De Dalweg van den Rijn zal de scheidslinie tusschen Frankrijk en de Duitsche Staten uitmaken; doch het eigendom der Eilanden, zoo als hetzelve, ten gevolge van een nieuw onderzoek van den loop dezer Rivier bepaald zal worden, zal onveranderd blijven, de loop der Rivier moge dan, in het vervolg van tijd, veranderen zoo die wil. Er zullen, binnen drie maanden, door de Hooge contracterende partijen wederzijds Commissarissen benoemd worden, om het voormelde onderzoek in het werk te stellen. De helft der Brug tusschen Straatsburg en Kehl zal tot Frankrijk, en de andere helft tot het Groot-Hertogdom Baden behooren.

3.) Om eene direkte gemeenschap tusschen het Kanton Geneve en Zwitserland daar te stellen, zal dat gedeelte van het Landschap Gex, het welk oostelijk begrensd wordt door het meer van Geneve, Zuidelijk door het gebied van het Kanton Geneve, Noordelijk door dat van het Kanton Waadland, en Westelijk door den loop van de Versoix en door eene linie, welke de gemeenten Collex-Bossij en Meijrin insluit, aan het Zwitzersch Bondgenootschap afgestaan en met het Kanton Geneve vereenigd worden, blijvende de Gemeente Ferneij aan Frankrijk. De Fransche Tol-linie zal ten Westen van den Jura gevestigd worden, zoo dat het geheele Landschap Gex buiten deze linie komt te liggen.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

4.) Van de grenzen van het Kanton Geneve tot aan de Middellandsche Zee, zal dezelfde grenslinie plaats hebben, welke, in het jaar 1790 Frankrijk van Savoije en het Graafschap Nice afscheidde. De betrekkingen, welke het Traktaat van Parijs van 1814 tusschen Frankrijk en het Prinsdom Monaco hersteld had, zullen voor altijd ophouden, en dezelfde betrekkingen tusschen dit Prinsdom en Z. M. den Koning van Sardinie plaats grijpen.

5.) Al de binnen de grenzen van het Fransche Grondgebied liggende Landen en Distrikten, zoodanig als dezelve bij dit Artikel bepaald zijn, zullen met Frankrijk vereenigd blijven.

6.) De hooge contracterende partijen zullen, binnen den tijd van drie maanden na de onderteekening van het tegenwoordig Traktaat, Commissarissen benoemen, om al hetgene te regelen, wat betrekking heeft tot de wederzijdsche grensscheiding der Landen; en zoodra de arbeid dezer Commissarissen afgeloopen zal zijn, zullen er kaarten vervaardigd en palen geplaatst worden, welke de respective grenzen zullen aanwijzen.

2. De Vestingen en Distrikten, welke, ten gevolge van het vorig Artikel, geen gedeelte meer van het Fransche Grondgebied moeten uitmaken, zullen ter beschikking gesteld worden van de verbonden Mogendheden, binnen de termijnen, bepaald bij Art. 9. der Militaire Conventie, welke bij het tegenwoordig Traktaat gevoegd is; terwijl Z. M. de Koning van Frankrijk, voor altijd, voor zich en zijne erven en opvolgers, afziet van de regten van Souvereiniteit en Eigendom, door Hoogstdenzelven, tot dus ver, op de gemelde Vestingen en Distrikten uitgeoefend.

3. De Vestingwerken van Hunningen bestendiglijk een voorwerp van ongerustheid voor de Stad Bazel geweest zijnde, zijn de hooge contracterende partijen, willende aan het Zwitzersch Bondgenootschap een nieuw bewijs hunner welgezindheid en zorgvuldigheid jegens hen geven, onderling overeengekomen, de Vestingwerken van Hunningen te doen sloopen; en het Fransch Gouvernement verbindt zich, om die zelfde beweegreden, dezelve nimmer te zullen herstellen, noch door andere Vestingwerken, op eenen korteren afstand, dan drie mijlen van de Stad Bazel, te doen vervangen.

De neutraliteit van Zwitserland zal tot het Grondgebied worden uitgestrekt, liggende ten noorden van eene linie, te trekken van de Ugino af, die Stad daar onder

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

begrepen, ten zuiden van het Meer Annecy: over Faverge tot Lecheraine, en van daar, naar het Meer Bourget, tot aan den Rhône loopende, even zoo als men dezelve uitgestrekt heeft tot de Provinciën van Chablais en Faucigny, bij artikel 92 van de definitieve akte van het Congres van Weenen.

4. Het pecunieel gedeelte der schadevergoeding, door Frankrijk aan de Mogendheden te voldoen, is bepaald op de somme van zeven honderd millioenen Franken. De wijze, de termijnen en de waarborgen van betaling dezer som zullen geregeld worden bij eene bijzondere Conventie, welke dezelfde kracht en waarde zal hebben, als of die woordelijk in het tegenwoordig traktaat waren ingelascht.

5. De staat van ongerustheid en gisting, waarvan Frankrijk, na zoo vele geweldige schokken, en vooral na de jongste ramp, in weerwil der vaderlijke gezindheden van deszelfs Koning en de, bij het constitutioneel Charter aan alle klassen van deszelfs Onderdanen verzekerde, voordeelen, noodwendig nog naweeën gevoelt, vorderende, voor de veiligheid der naburige Staten, maatregelen van voorzorg en van temporairen waarborg, zoo heeft men het onvermijdelijk geacht, gedurende een' zekeren tijd, door een korps geallieërde troepen, militaire positiën langs de Grenzen van Frankrijk te doen bezetten, onder uitdrukkelijk beding, dat dit bezetten geenerlei nadeel zal toebrengen aan de Souvereiniteit van Z. Allerchr. Maj.t, noch aan den staat van bezit, zoodanig als die, bij het tegenwoordig Traktaat, erkend en bevestigd is.

Het aantal dier troepen zal geen honderd en vijftig duizend man te boven gaan. De Opperbevelhebber van dat leger zal door de Verbonden Mogendheden benoemd worden.

Dit Leger-korps zal bezetten de Vestingen Condé, Valenciennes, Bouchain, Kameryk, le Quesnoi, Maubeuge, Landrecy, Avesnes, Rocroy, Givet, benevens Charlemont, Mézières, Sedan, Montmédy, Diedenhoven, Longwy, Bitsch en het Bruggenhoofd van Fort-Louis.

In het onderhoud van het tot dezen dienst bestemde Leger door Frankrijk moetende voorzien worden, zal eene speciale Conventie al dat gene regelen, wat tot dit onderwerp betrekking kan hebben. Die Conventie, welke dezelfde kracht en waarde zal hebben, als ware zij tekstueel in dit Traktaat vervat, zal insgelijks de be-

trekkingen van het bezettings-leger met de burgerlijke en militaire Autoriteiten des Lands regelen.

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

Het maximum van den tijd dezer militaire bezetting, is op vijf jaren bepaald. Dezelve kan, vóór dien tijd, ophouden, indien, na verloop van drie jaren, de geallieërde Souvereinen, na gemeenschappelijk met Z. M. den Koning van Frankrijk, den toestand en de wederzijdsche belangen, mitsgaders den voortgang, welke het herstel der orde en rust in Frankrijk mogt hebben gemaakt, rijpelijk onderzocht te hebben, overeenkomen te erkennen, dat de oorzaken, welke hen tot dezen maatregel hebben genoopt, opgehouden hebben te bestaan. Dan, welke ook de uitslag dezer beraadslaging zij, zoo zullen al de door de geallieërde Troepen bezette Vestingen en positiën, na verloop van vijf volle jaren, zonder eenig verder verwijl, worden ontruimd, en aan Zijn Allerchrist. Maj., of aan Hoogstdeszelfs Erven en Opvolgers, worden overgeleverd.

6. De vreemde Troepen, andere dan die, welke een gedeelte van het Bezettings-Leger uitmaken, zullen het Fransche Grondgebied ontruimen, binnen de termijnen, bepaald bij art. 9 der bij het tegenwoordig Traktaat gevoegde militaire Conventie.

7. In al de Landen, welke van Meester zullen veranderen, zoo uit krachte van het tegenwoordig Traktaat, als van de, dien ten gevolge te maken, schikkingen, zal aan de Ingezetenen, zoo inboorlingen als vreemden, van welken stand of natie zij zijn, een tijd van zes jaren worden verleend, te rekenen van de uitwisseling der ratificatiën, om, zoo zij het voegzaam oordeelen, over hunne Eigendommen te beschikken, en zich naar zoodanig Land te begeven, als zij verkiezen zullen.

8. Al de bepalingen van het Traktaat van Parijs, van den 30sten Mei 1814, betrekkelijk de bij dat Traktaat afgestane Landen, zullen insgelijks worden toegepast op de verschillende Landen en Distrikten, bij het tegenwoordig Traktaat afgestaan.

9. De hooge contracterende partijën, zich de verschillende reclames hebbende doen voorleggen, welke ontstaan zijn uit het niet volvoeren van het 19de en volgende artikelen van het Traktaat, van den 30sten Mei 1814, alsmede van de additionele artikelen van dat Traktaat, tusschen Groot-Britannie en Frankrijk geteekend, verlangende de bepalingen in die artikelen vervat, nadrukkelijker te maken, en hebbende, te dien opzigte, bij twee afzonderlijke conventiën den gang bepaald,

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

welke van weerszijden, tot de volkomen uitvoering der voormelde artikelen moet gehouden worden, zoo zullen die beide vermelde conventiën, zoo als die bij het tegenwoordig Traktaat gevoegd zijn, dezelfde kracht en waarde hebben, als waren dezelve woordelijk daar in gelascht.

10. Al de, gedurende de vijandelijkheden, gemaakte gevangenen, alsmede al de gijzelaars, welke medegevoerd of gesteld mogten zijn, zullen, binnen den kortst mogelijken tijd, worden terug gegeven. Hetzelfde zal plaats hebben met de gemaakte krijgsgevangenen, vóór het Traktaat van den 30sten Mei 1814, welke nog niet terug geleverd mogten wezen.

11. Het Traktaat van Parijs, van den 30sten Mei 1814, benevens de definitieve Akte van het Congres van Weenen, van den 9den Junij 1815, worden bevestigd en gehandhaafd, in alle zoodanige van derzelver bepalingen, als door de clausulen van het tegenwoordig Traktaat, geene wijziging mogten ondergaan hebben.

12. Het tegenwoordig Traktaat, met de daarbij gevoegde Conventiën, zal in eene eenige akte worden geratificeerd, en de ratificatiën daarvan zullen, binnen den tijd van twee maanden, of, zoo mogelijk, vroeger worden uitgewisseld.

Des ten oorkonde hebben de respectieve Gevolmagtigden hetzelve onderteekend en er het zegel hunner wapens op afgedrukt.

Gedaan te Parijs, den 20sten November, van het jaar Onzes Heeren achttien honderd en vijftien.

RICHELIEU, METTERNICH, HARDENBERG, CASTLEREAGH, RASUMOWSKI, CAPO D'ISTRIA, HUMBOLDT, WELLINGTON, WESSENBERG.

Additioneel Artikel.

De hooge contracterende Mogendheden, opregtelijk verlangende de maatregelen, waarmede zij zich op het Congres van Weenen hebben bezig gehouden, met betrekking tot de volkomen en algemeene afschaffing van den Afrikaanschen Negerhandel voort te zetten, en hebbende reeds, ieder in zijne Staten, aan hunne Koloniën en Onderdanen alle deelneming hoegenaamd in dien Handel verboden, verbinden zich, op nieuw, hunne pogin-

gen te vereenigen, om den eindelijken uitslag der beginselen, door hen, in de declaratie van den 4den Februarij 1815, verkondigd, te verzekeren, en zonder tijdverlies, door hunne Ministers bij de Hoven van Londen en Parijs, de nadrukkelijkste maatregelen te beramen tot het verkrijgen der geheele en definitieve afschaffing van een' zoo hatelijken en zoo ten hoogste door de Wetten van den Godsdienst en der Natuur gewraakten Handel.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

Dit Additioneel Artikel zal van dezelfde kracht en waarde zijn, als ware hetzelve woord voor woord in het Traktaat van heden ingelascht.

Des ter oorkonde hebben de respectieve Gevolmagtigden hetzelve onderteekend en er het Zegel hunner Wapens op afgedrukt.

(*Hier volgen de onderteekeningen.*)

CONVENTIE, gesloten, overeenkomstig het vierde Artikel van het Hoofd-Traktaat, en betrekkelijk tot de betaling der pecuniele schavergoeding, door Frankrijk aan de verbonden Mogendheden te doen.

De betaling, welke Frankrijk, bij het vierde artikel van het Traktaat van dezen dag, op zich heeft genomen om, bij wijze van schavergoeding, aan de verbonden Mogendheden te doen, zal plaats hebben, op de wijze en termijnen, bij de volgende artikelen bepaald:

Art. 1. De som van zeven honderd millioenen franken, zijnde het beloop dier schavergoeding, zal, dag voor dag, in gelijke gedeelten, in den loop van vijf jaren, door middel van Bons aan Toonder, op de Koninklijke Schatkist van Frankrijk, worden betaald, in voege als volgt:

2. De Schatkist zal allereerst aan de verbonden Mogendheden afgeven vijftien stuks Obligatiën, elk van zes-en-veertig en twee derden millioenen, uitmakende de geheele som van zeven honderd millioenen franken, waarvan de eerste den een-en dertigsten Maart achttien honderd en zestien, de tweede den een-en-dertigsten Julij deszelfden jaars, en zoo vervolgens, van vier tot vier maanden, gedurende de vijf achtereenvolgende jaren, betaalbaar zijn.

3. Die Obligatiën zullen niet vernegotiëerd mogen worden; maar zullen, op bepaalde termijnen, tegen verkoopbare, in den bij den gewonen dienst der Konink-

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

lijke Schatkist gebruikelijken vorm, afgegeven Bons aan toonder, verwisseld worden.

4. In de maand, welke de vier voorafgaat, waarin eene Obligatie betaalbaar is, wordt die Obligatie door de Koninklijke Schatkist van Frankrijk in Bons aan toonder, betaalbaar te Parijs, in gelijke deelen, van den eersten tot den laatsten dag der vier maanden, verdeeld.

Zoo zal de, op den een en dertigsten Maart achttien honderd en zestien, vervallende Obligatie, van zes en veertig en twee derde millioenen, in de maand November achttien honderd en vijftien, tegen de Bons aan toonder, betaalbaar bij gelijke deelen, van den eersten December achttien honderd vijftien tot den een-en-dertigsten Maart achttien honderd en zestien, worden uitgewisseld. De Obligatie van zes en veertig en twee derde millioenen, verschijnende den een en-dertigsten Julij achtien honderd en zestien, zal in de maand Maart des zelfden Jaars, tegen Bons aan toonder, worden verwisseld, betaalbaar bij gelijke deelen, van den eersten April achttien honderd zestien tot den een en-dertigsten Julij des zelfden jaars, en zoo vervolgens van vier tot vier maanden.

5 Over hetgeen dagelijks betaalbaar is, zal niet een enkel Bon aan toonder worden afgegeven, maar zal het verdeeld worden in verscheiden Coupons van duizend, twee duizend, vijf duizend, tien duizend en twintig duizend franken, welke alle te zamen genomen, de geheele som zullen uitmaken van hetgeen op iederen dag te betalen is.

6. De verbonden Mogendheden, overtuigd dat hun belang zoo wel als dat van Frankrijk vereischt, dat er geen te groot getal Bons aan toonder te gelijk worde uitgegeven, komen overeen, dat er nimmer voor meer dan vijftig millioenen franken te gelijk in omloop zullen zijn.

7. Frankrijk zal, voor den termijn van vijf jaren, dien de verbonden Mogendheden aan hetzelve, tot de betaling der zeven honderd millioenen, verleenen, geene interessen betalen.

8. Den eersten Januarij achttien honderd en zestien, zal er door Frankrijk aan de verbonden Mogendheden, bij wijze van waarborg voor de regelmatigheid der betalingen, worden ter hand gesteld eene Rente op het Grootboek der Publieke Schuld van Frankrijk, ter somme van zeven millioenen Franken, ter hoofdsomme van hon-

derd en veertig millioenen. Deze rente zal, zoo daartoe termen zijn, dienen om de ongenoegzaamheid der betalingen door het Fransch Gouvernement te doen, aan te vullen, en om, op het einde van ieder half jaar, op de nader hier onder te melden wijze, die betalingen met de verschenen Bons aan toonder te vereffenen. Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

9. De Renten zullen, ten name der, door de verbonden Souvereinen, aan te wijzen personen, worden ingeschreven; doch die personen zullen geene bezitters der Inscriptiën mogen zijn, dan in het, bij Art. 11 hier onder, voorziene geval. De verbonden Mogendheden behouden daarenboven aan zich het regt, om dezelve op andere namen te doen overdragen, zoo dikwijls zij zulks zullen noodig oordeelen.

10. De bewaring dier Inscriptiën zal plaats hebben bij eenen, door de verbonden Mogendheden, en eenen anderen, door het Fransch Gouvernement, te benoemen Kassier.

11. Er zal eene gemengde Commissie bestaan, zamengesteld uit Commissarissen der Bondgenooten en van Frankrijk, van weerszijde gelijk in getal, welke van zes tot zes maanden, den staat der betalingen zal onderzoeken en de balans opmaken; de bons op de Schatkist, welke ingekomen zijn, zullen de gedane betalingen bewijzen. Zoodanige bons, welke aan de Schatkist van Frankrijk als dan nog niet mogten zijn gepresenteerd, behooren tot de volgende afrekening; en zulke eindelijk, die verschenen, gepresenteerd en niet betaald mogten zijn, zullen het bewijs opleveren van het achterstallige, mitsgaders van het beloop der inscriptiën, welke tegen den prijs van den dag moeten gebruikt worden, om het te kort te bestrijden. Zoodra die werkzaamheid zal plaats hebben, zullen de niet betaalde bons aan de Fransche Commissarissen worden terug gegeven, en de gemengde Commissie zal aan de Kassiers bevel geven tot de teruggave der alzoo bepaalde som, terwijl de Kassiers zullen geautoriseerd en verpligt worden, om die aan de Commissarissen der verbonden Mogendheden ter hand te stellen, welke daarover naar hun goeddunken zullen beschikken.

12. Frankrijk verbindt zich, aan de Kassiers dadelijk weder eene met de, volgens het voorgaand artikel, gelijk staande som van inscriptiën te overhandigen, in dier voege, dat de, bij het 8ste artikel, vastgestelde rente steeds voltallig worde gehouden.

13. Er zal door Frankrijk, van den dag af van het

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

verschijnen der Bons aan toonder, een interest van vijf ten honderd worden betaald, van zoodanige dier Bons, waarvan door toedoen van Frankrijk de betaling mogt achterlijk gebleven zijn.

14. Wanneer de eerste zes honderd millioenen Franken zullen zijn betaald, zullen de Bondgenooten, ter bespoediging der geheele liquidatie met Frankrijk, zoo die Mogendheid daarin genoegen neemt, de bij het achtste artikel bepaalde rente in betaling nemen, volgens den koers, dien dezelve op dat oogenblik zal hebben, voor zoo veel er van de zeven honderd millioenen als dan nog mogt schuldig blijven. Zullende Frankrijk dan nog slechts het eventueel te kort hebben te voldoen.

15. Indien die schikking niet naar genoegen van Frankrijk ware, zouden de verschuldigd geblevene honderd millioenen Franken geliquideerd worden, zoo als in de tweede, derde, vierde en vijfde artikelen is gezegd, en na de geheele betaling der zeven honderd millioenen, zou de bij het achtste artikel bepaalde inschrijving aan Frankrijk worden terug geleverd.

16. Het Fransch Gouvernement verbindt zich, om, boven en behalve de, bij de tegenwoordige Conventie, vastgestelde schadeloosstelling, al de, bij de bijzondere, met de onderscheiden Mogendheden en derzelver Bondgenooten, betrekkelijk het kleeden en uitrusten van derzelver legers, gesloten Conventie, gemaakte overeenkomsten te doen ten uitvoer brengen, en de bons en mandaten, uit gemelde overeenkomsten spruitende, prompt te doen betalen, voor zoo verre dezelve, op den tijd van het teeken van het Hoofd-Traktaat en van de tegenwoordige Conventie, nog niet betaald zijn.

Gedaan te Parijs, den 20sten November van het jaar onzes Heeren, achttien honderd en vijftien.

(*Hier volgen de onderteekeningen.*)

CONVENTIE, gesloten, overeenkomstig het vijfde artikel van het Hoofd-traktaat, betrekkelijk de bezetting van eene militaire linie in Frankrijk, door een geallieerd leger.

Art. 1. De zamenstelling van het leger van honderd vijftig duizend man, hetwelk, krachtens art. 5 van het traktaat van heden, eene militaire linie langs de grenzen van Frankrijk moet bezetten, de hoegrootheid en de aard der door iedere Mogendheid te leveren contingenten, benevens de keuze der Veldheeren, welke het

bevel over die troepen zullen voeren, zullen door de verbondene Souvereinen bepaald worden.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

2. Dit leger zal door het Fransche Gouvernement op de volgende wijze onderhouden worden:

Huisvesting, vuur en licht, mondbehoeften en fourrages moeten in natura geleverd worden. Men is overeengekomen, dat al de rations te zamen nooit boven de twee honderd duizend voor de manschappen, en boven de vijftig duizend voor de paarden kan gebragt worden, en dat dezelve, volgens het bij deze conventie gevoegde tarief, zullen geleverd worden.

Wat de soldij, equipering, kleeding en andere accessoire voorwerpen betreft, het Fransche Gouvernement zal deze uitgave te gemoet komen, middels de betaling eener somme van vijftig millioenen franken 's jaars, betaalbaar in kontanten, in handen der Geallieerde Commissarissen, van maand tot maand, te beginnen met den eersten December 1815.

De verbonden Mogendheden ondertusschen, willende, zoo veel mogelijk, medewerken tot alles, wat Z. M. den Koning van Frankrijk genoegen geven en deszelfs onderdanen verligten kan, bewilligen, dat er, in het eerste jaar, slechts dertig millioenen Franken voor soldij zal betaald worden, mits dezelve aangezuiverd worden, in de volgende jaren der bezetting.

3. Frankrijk neemt insgelijks op zich om te voorzien in het onderhoud der vestingwerken, en militaire en civiele administratie-gebouwen, alsmede in de wapening en proviandering der vestingen, die, krachtens art. 5 van het Traktaat van heden, in de handen der geallieërde troepen ten onderpand moeten blijven.

Deze onderscheiden diensten, waartoe men zich naar de, door de Fransche Oorlogs-Administratie aangenomen, grondbeginsels regelen zal, zullen geschieden op aanvragen, deswege te doen aan het Fransche Gouvernement, door den Opperbevelhebber der geallieërde Troepen, met wien men overeenkomen zal nopens de wijze, om de behoeften te constateren, mitsgaders de middelen die geschikt zijn, om alle moeijelijkheden uit den weg te ruimen en het oogmerk deze stipulatie zoodanig te bereiken, dat aan de belangen der wederzijdsche partijen gelijkelijk voldaan worde.

Ten einde de in dit en het vorig artikel uitgedrukte diensten te verzekeren, zal het Fransche Gouvernement de maatregelen nemen, welke hetzelve het krachtdadigst

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

zal oordeelen, en zal over dezelve met den Opperbevelhebber der geallieërde legers raadplegen.

4. Ingevolge Art. 5 van het Hoofd-traktaat, zal zich de door de geallieërde troepen te bezetten, linie uitstrekken langs de grenzen, welke de departementen Pas-de-Calais, du Nord, Ardennes, Maas, Moezel, Neder- en Boven-Rijn van het binnenste van Frankrijk afscheiden. Voorts is men overeengekomen, dat (ingevalle geene bijzondere redenen aanleiding tot verandering hierin, met wederzijdsche toestemming, geven) de volgende Landen en Distrikten noch door de Geallieërde noch door Fransche troepen zullen bezet worden, te weten: in het Departement la Somme, het geheele Land ten Noorden van die Rivier, van Ham af tot dat zij zich in de Zee stort; in het Departement l'Aisne, de Distrikten St. Quentin, Vervins en Laon; in het Departement la Marne, die van Rheims, St. Ménéhould en Vitry; in het Departement Opper-Marne, die van St. Dizier en Joinville; in het Departement la Meurthe, die van Toul, Dieuze, Saarburg en Blamont; in het Departement des Vosges, die van St.-Diey, Bruyères en Remiremont; in het departement Opper Saone, het distrikt Lure; in het departement du Doubs, dat van St. Hypolite.

Niettegenstaande de bezetting door de Geallieërden van het gedeelte grondgebieds, bij het hoofd-traktaat en de tegenwoordige conventie bepaald, zal Z. Allerchr. M., in de Steden, op het bezette Grondgebied gelegen, garnizoenen kunnen leggen, welke manschappen echter de volgende getallen niet te boven zullen gaan;

In Calais 1000 man, Greve, Grevelingen 500, Wynox-Bergen 500, St. Omer 1500, Bethune 500, Montreuil 500, Hesdin 250, Ardres 150, Aire 500, Arras 1000, Boulogne 300, St Venant 300, Rijssel 3000, Duinkerken en deszelfs Forten 1000, Douay en het Fort de Scarpe 1000, Verdun 500, Metz 3000, Lauterburg 200, Weissenburg 150, Lichtenberg 150, Petite-Pierre 100, Phalsburg 600, Straatsburg 3000, Schelestadt 1000, New-Brisach en het Fort Mortier 1000, Befort 1000. Met dien verstande nogtans dat het materieel der genie en artillerie, zoo als ook de voorwerpen van wapening, die niet eigenlijk tot de gemelde Vestingen behooren, uit dezelve genomen en naar zoodanige plaatsen vervoerd zullen worden, als het Fransch Gouvernement geschikt zal oordeelen, mits die plaatsen liggen buiten de door de geallieërde troepen bezette li-

nie, en buiten de distrikten, in welke men overeengekomen is van geene troepen, Geallieërde noch Fransche, te laten.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

Zoo de Opperbevelhebber vernam, dat men deze bepalingen overtrad, zoude hij voorstellen desaangaande aan het Fransche Gouvernement doen, hetwelk op zich neemt zulk abuis te herstellen.

Daar de voorsz. Vestingen thans zonder bezetting zijn, zoo kan de Fransche Regering, zoodra zij wil, het bepaald getal troepen daar heen zenden, echter na voorafgaande kennisgeving aan den Opperbevelhebber der Geallieërde legers, ten einde alle moeijelijkheid en vertraging welke de Fransche troepen in hunnen marsch mogten ontmoeten, voor te komen.

5. De Operbevelhebber van het geallieerde leger voert het militair kommando in den geheelen omvang der Departementen, welke door de geallieërde troepen bezet zullen blijven; wel te verstaan echter, dat de, volgens art. 4. der tegenwoordige Conventie, door Fransche troepen te bezette Vestingen, benevens een omtrek van 1000 toises, niet onder dat kommando mede begrepen zijn.

6. De Burgerlijke Administratie, die der Justitie en der inning van de Belastingen en Contributiën van allerlei aard zullen in handen der Fransche Ambtenaren blijven. Hetzelfde zal plaats hebben met de tollen; dezelve zullen in hunnen tegenwoordigen staat blijven, en de Kommandanten der geallieërde troepen zullen geene hindernis in den weg leggen aan de maatregelen, door de Tolbedienden genomen, om den smokkelhandel te beletten, maar hun, in geval van nood, bijstand verleenen.

7. Om alle misbruik, welke inbreuk op de handhaving der tolreglementen zou kunnen maken, voor te komen, zullen de voor de troepen bestemde kleeder- en equipements-stukken en andere noodzakelijke artikelen, bestemd voor de geallieërde troepen, niet ingevoerd worden, dan voorzien van een *certificat d'orgine* en ten gevolge eener voorafgegane mededeeling, van wege de kommanderende Officiers der verschillende korpsen aan den Opperbevelhebber van het geallieërde leger, welke, wederom van zijne zijde, er aan het Fransche Gouvernement kennis van zal doen geven, hetwelk dien ten gevolge aan de bedienden van de administratie der tollen bevelen zal geven.

8. De dienst der gendarmerie als noodzakelijk erkend

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

zijnde ter handhaving der orde en openbare rust, zal, even als te voren, blijven plaats hebben in de door de geallieërde legers bezette Landen.

9. De geallieërde troepen, met uitzondering van die, welke het bezettings-leger moeten uitmaken, zullen het Grondgebied van Frankrijk, binnen een en twintig dagen na den dag der onderteekening van het Hoofd-traktaat, ontruimen. Het, volgens dit Traktaat, aan de Geallieërden af te ſtane Grondgebied, benevens de Vestingen Landau en Saarlouis, zullen, binnen den tijd van tien dagen, van hetzelfde tijdſtip af te rekenen, door de Franſche autoriteiten en troepen overgegeven worden. Deze Vestingen zullen overgegeven worden, in den ſtaat waarin zij zich, den 20ſten September l.l., bevonden. Van beide zijden zullen er Commisſarisſen benoemd worden, om dien ſtaat te verifiëren en te conſtateren, en om den krijgsvoorraad, de plannen, modellen en archiven, zoo tot de gemelde Vestingen als tot de verſchillende door Frankrijk afgeſtane Distrikten behoorende, tegen eenen zekeren tijd, over te leveren en te ontvangen.

Tot het onderzoek en tot het conſtateren van den ſtaat der aan de Geallieerden, ingevolge art. 5 van het Hoofd-traktaat, voor een' zekeren tijd, ten onderpand af te ſtane Vestingen, en die nog door de Franſchen bezet zijn, zullen er insgelijks Commisſarisſen benoemd worden. Deze Vestingen zullen insgelijks, binnen den tijd van tien dagen, te rekenen van de teekening van het Traktaat, aan de geallieerde troepen overgegeven worden.

Ook zullen er Commisſarisſen benoemd worden, van de eene zijde, door het Franſche Gouvernement, en van de andere zijde, door den Opperbevelhebber der geallieerde troepen, die beſtemd zijn om in Frankrijk te blijven, eindelijk door den Generaal, kommanderende de geallieerde troepen, welke thans in bezit zijn der vestingen Avesnes, Landrecy, Maubeuge, Rocroi, Givet, Montmedy, Longwy, Mézières en Sedan, om den ſtaat dier vestingen en de krijgsammunitie, kaarten, plans en modellen te verifieren en te conſtateren, welke in dezelve zijn zullen, op het oogenblik, hetwelk als dat der bezetting, uit kracht van het Traktaat, zal beſchouwd worden.

De Geallieerden verbinden zich om, op het einde der temporaire bezetting, al de in artikel 5 van het hoofdtraktaat opgenoemde vestingen in denzelfden ſtaat terug

te geven, waarin dezelve op het tijdstip der bezetting zullen geweest zijn, behoudens nogtans de door den tijd veroorzaakte schaden, en welke het Fransche Gouvernement niet door de noodige verbeteringen verhoed mogt hebben.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

Gedaan te Parijs, den 20sten November van het jaar onzes Heeren 1815.

(Hier volgen de onderteekeningen.)

CONVENTIE, gesloten overeenkomstig het negende Artikel van het Hoofd-Traktaat, en betrekkelijk de reclames, voortspruitende uit de non-executie van het 19de en de volgende Artikelen des Traktaats van den 30sten Maart 1814, tusschen Frankrijk ter eene, en Oostenrijk, Pruissen, Rusland en derzelver Bondgenooten, ter andere zijde.

Ten einde de moeijelijkheden te vereffenen, die ten opzigte der uitvoering van de onderscheiden artikelen des Parijschen Traktaats, van den 30sten Mei 1814, en met name van die, welke betrekking hebben tot de reclames der Onderdanen van de verbonden Mogendheden, zijn ontstaan, en de hooge contracterende Partijen, verlangende hunne respectieve Onderdanen spoedig de regten te doen genieten, welke die artikelen hun verzekeren, en ten zelfder tijd, zoo veel mogelijk, alle geschil voor te komen, welke wegens den zin van eenige bepalingen van gezegd Traktaat zich zouden kunnen opdoen, zijn over de volgende artikelen overeengekomen:

Art. 1. Het Parijsche Traktaat van den 30sten Mei 1814 is bekrachtigd door art. 11 van het Hoofd-Traktaat, waarbij de tegenwoordige Conventie gevoegd is. Deze bekrachtiging strekt zich uit, met name tot de Artikels 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 30 en 31 van gezegd Traktaat, voor zoo verre de in die artikelen vervatte stipulatiën door de tegenwoordige Akte niet veranderd of gewijzigd zijn, en men is uitdrukkelijk overeengekomen, dat de uitleggingen en ontwikkelingen, welke de hooge contracterende Partijen voegzaam geoordeeld hebben aan dezelve door de volgende Artikelen te geven, geenerlei nadeel zullen toebrengen aan de reclames van geheel anderen aard, welke door voorz. Traktaat geautoriseerd mogten zijn, zonder door

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

de tegenwoordige Conventie in het bijzonder herhaald te worden.

2. Overeenkomstig deze bepaling, belooft Z. Allerchr. Maj., om, in de hierna aan te wijzen vormen, te doen liquideren al de sommen, welke Frankrijk bevonden wordt schuldig te zijn, in de Landen, buiten deszelfs Grondgebied, zoodanig als vastgesteld is in het Traktaat, bij welke de tegenwoordige Conventie gevoegd is, krachtens art. 19, van het Parijsche Traktaat, van den 30sten Mei 1814, het zij aan Personen, het zij aan Gemeenten, het zij aan Particuliere Etablissementen, welker inkomsten niet ter beschikking der Gouvernementen zijn.

Deze liquidatie zal zich bijzonderlijk tot de volgende reclames uitstrekken:

1. Tot die, welke de fournituren en leverantiën, van welken aard ook, betreffen, gedaan door Gemeenten op Personen, en in het algemeen door ieder ander behalve de Gouvernementen, krachtens contracten of dispositien, gemaakt door Fransche Administratieve autoriteiten, belofte van betaling inhoudende, om het even of die fournituren en leverantiën gedaan zijn in en voor de militaire Magazijnen in het algemeen, of voor de proviandering der Steden en Vestingen in het bijzonder, of eindelijk aan de Fransche legers, of aan detachementen troepen, of aan de gendarmerie, of aan de Fransche Administratie, of aan de Militaire Hospitalen, of eindelijk voor eenigen publieken dienst hoe ook genaamd.

Deze fournituren en leverantiën zullen moeten blijken uit de reçus der Magazijnmeesters, civiele of militaire Beambten, Commissarissen, Agenten of Opzigters, wier deugdelijkheid door de Commissie van Liquidatie zal erkend worden, waarvan in art. 5 der tegenwoordige Conventie zal gesproken worden.

De waarden van dezelve zullen geregeld worden volgens de contrakten of andere verbindtenissen der Fransche autoriteiten, of, bij gebreke van dien, volgens de marktlijsten der plaatsen, welke het digst gelegen zijn bij die, waar de artikelen zijn geleverd.

2. Tot den achterstand der soldij en traktementen, reiskosten, gratificatien en andere schavergoedingen, toekomende aan militairen of geemplooijeerden van het Fransche leger, welke, vóór de Parijsche Traktaten van 30 Mei 1814 en 20 November 1815, onderdanen van

eene

eene andere Mogendheid geworden zijn, over den tijd, dat die perfonen in de Fransche legers dienden, of dat zij aan etablissementen verbonden waren, welke aan dezelve behoorden, zoo als Hospitalen, Apotheken, Magazijnen of anderen.

Vredestraktaat den 20ften November te Parijs geteekend.

Deze vorderingen moeten gestaafd worden door de overlegging der stukken, bij de militaire wetten en reglementen gevorderd.

3.) Tot de teruggave der kosten van onderhoud der Fransche militairen in de burgerlijke Hospitalen, die niet aan het Gouvernement behoorden; voor zoo verre de betaling van dat onderhoud door uitdrukkelijke verbindtenissen bedongen is; de hoegrootheid dier kosten zal blijken uit de borderels, door de Hoofden dier etablissementen gecertificeerd.

4.) Tot de teruggave der Fondsen, toevertrouwd aan de Fransche Posterijen, welke niet tot de plaats hunner bestemming gekomen zijn, het geval van onwederstaanbare magt uitgezonderd.

5.) Tot de voldoening van afgegeven mandaten, bons en ordonnantiën van betaling, het zij op de publieke Schatkist van Frankrijk, het zij op de Amortisatie-kas, of derzelver annexen, alsmede van de bons, door deze laatste kas afgegeven, welke mandaten, bons en ordonnantiën onderteekend zijn, ten behoeve van ingezetenen, gemeenten of etablissementen, gelegen in de Provinciën, welke opgehouden hebben een gedeelte van Frankrijk uit te maken, of zich in de handen dier ingezetenen, gemeenten en etablissementen bevinden; zonder dat men, van de zijde van Frankrijk, weigeren kan dezelve te betalen, uit hoofde dat de voorwerpen, door welker verkoop die bons, mandaten en ordonnantiën moesten gerealiseerd worden, aan een vreemd Gouvernement overgegaan zijn.

6.) Tot de geldleeningen, door de burgerlijke of militaire Fransche Autoriteiten gedaan, met belofte van teruggave.

7.) Tot de schavergoedingen, verleend wegens het gemis van het genot van in pacht gegeven Domein-goederen; tot alle andere schavergoeding en teruggave wegens verpachting van Domein-goederen, als ook tot de vacatiën, emolumenten en honoraria, wegens het waarderen, onderzoeken of beoordeelen van gebouwen en andere voorwerpen, gedaan op last en voor rekening van het Fransche Gouvernement, voor zoo verre die

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

schavergoedingen, teruggaven, vacatiën, emolumenten en honoraria erkend zijn ten laste van het Gouvernement te wezen, en door de als toen bestaande Fransche Autoriteiten wettiglijk bevolen te zijn.

8.) Tot betaling der verschotten, door de Gemeentekassen gedaan, op last der Fransche Autoriteiten, en met belofte van teruggave.

9.) Tot de schavergoedingen, verschuldigd aan Partikulieren, wegens het innemen van erven, het afbreken, vernielen van gebouwen, hetgeen op last van Fransche Militaire Autoriteiten geschied is tot vergrooting of tot veiligheid der Vestingen en Citadellen, in het geval, waarin schavergoeding verschuldigd is uit kracht van de Wet van 10 Julij 1791, en wanneer er verbindtenis om te betalen aangegaan is, voortspruitende, of uit eene contradictoire tauxatie, welke het beloop der schadevergoeding heeft geregeld, of uit eenige andere akte der Fransche Autoriteiten.

3. Reclames van den Senaat van Hamburg, aangaande de Bank dier Stad, zullen het voorwerp zijn eener bijzondere Conventie, tusschen de Commissarissen Zijner Allerchr. M. en die van de stad Hamburg.

4. Zullen insgelijks geliquideerd worden de reclames, door onderscheiden personen ingeleverd, tegen de uitvoer van een bevel, gedagteekend Nossen, den 8sten Mei 1813, uit krachte van welk men, te hunnen nadeele, beslag gelegd heeft op Koloniale Waren, waarvan zij een gedeelte van het Fransche Gouvernement gekocht hadden, en ten gevolge van welke zij genoodzaakt waren voor Katoenen ten tweede male de regten en dubbelde regten der Tollen te betalen, hoewel zij zich, ter bekwamer tijd, van hetgeen zij wettig schuldig waren, gekweten hadden. Deze reclames zullen door de Commissiën, daargesteld bij de Conventie van heden, geliquideerd worden, en derzelver montant zal worden betaald in inscriptiën op het Grootboek der publieke Schuld; tegen een' koers, die niet onder de 75 kan zijn, op dezelfde wijze, als men, bij de tegenwoordige Conventie, ten opzigte van de te betalen Borgtogten overeengekomen is.

5. De hooge contracterende Partijen, bezield door het verlangen, om wegens eene wijze van liquidatie overeen te komen, die ter zelfder tijd geschikt is, om den termijn er van te verkorten, en, in elk bijzonder geval, tot eene spoedige decisie te leiden, hebben besloten, de dispositiën van art. 20 van het Traktaat van

den 20sten Mei 1814 uitleggende, Commissiën tot liquidatie op te rigten, welke zich in de eerste plaats zullen bezig houden met het onderzoek der reclames, alsmede Commissiën van Scheidsmannen, welke daarover zullen beslissen, in geval, dat het de eerste niet gelukt was om het onderling eens te worden. De wijze, welke te dien opzigte zal aangewezen worden, is de volgende: Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

1.) Dadelijk na de uitwisseling der ratificatiën van dit Traktaat, zal Frankrijk en de andere hooge contracterende Partijen of Belanghebbers bij deze zaak, Commissarissen ter liquidatie en Commissarissen-Regters aanstellen, welke te Parijs zullen resideren; en gelast zullen zijn om de bepalingen, vervat in de art. 18 en 19 van het Traktaat van den 30sten Mei 1814, en in de art. 2, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 22, 23 en 24, van de tegenwoordige Conventie, te regelen en te doen uitvoeren.

2.) De Commissarissen ter liquidatie zullen benoemd worden door al de belanghebbende Partijen, die er zouden willen aanstellen, tot zoo groot getal, als ieder derzelve raadzaam zal oordeelen. Zij zullen belast zijn; om alle reclames aan te nemen, en, naar de orde van een Tabel, hetwelk daartoe binnen den kortst mogelijken tijd zal vervaardigd worden, te onderzoeken, en, zoo daartoe termen zijn, te liquideren.

Het zal aan ieder Commissaris vrij staan, in eene en dezelfde Commissie al de Commissarissen van de onderscheidene Gouvernementen te vereenigen, om hun voor te leggen en door hen te doen examineren de reclames van de Onderdanen van zijn Gouvernement, of wel met het Fransche Gouvernement afzonderlijk te handelen.

3.) De Commissarissen-Regters zullen belast zijn, om definitivelijk en in het hoogste ressort uitspraak te doen over alle naar hen, overeenkomstig dit Artikel, door de Commissarissen ter liquidatie gerenvoijeerd wordende zaken, wanneer deze het onderling niet eens hebben kunnen worden. Elke der hooge contracterende of belanghebbende partijen zal zoo vele Regters kunnen benoemen, als zij geschikt zal oordeelen; doch al deze Regters zullen in handen van den Zegel-Bewaarder van Frankrijk, en in tegenwoordigheid der Ministers van de te Parijs residerende hooge contracterende partijen, den eed afleggen, van, zonder eenige eenzijdigheid voor de partijen, te zullen uitspraak doen, volgens de beginse-

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend

len, daargesteld bij het Traktaat van den 30sten Mei 1814, en bij de tegenwoordige Conventie.

4.) Dadelijk na dat de Commissarissen-Regters, door Frankrijk, en door ten minste twee der andere belanghebbende partijen benoemd, dien eed zullen hebben afgelegd, zullen al deze Regters, te Parijs aanwezig, onder voorzitting van den oudsten in jaren, bijeen komen, om overeen te komen wegens de benoeming van een' of meerdere Griffiers, en van een' of meerdere klerken, welke den eed in hunne handen zullen afleggen, alsmede om, zoo daartoe termen zijn, te delibereren over een algemeen Reglement nopens de behandeling der zaken, het houden der Registers en andere voorwerpen van inwendige orde.

5.) De Commissarissen, bestemd om de Commissiën van scheidsmannen uit te maken, aldus ingesteld zijnde, zoo zal men, wanneer de Commissarissen ter liquidatie het omtrent eene zaak niet hebben kunnen eens worden, voor de Commissarissen Regters, in voege hier onder te bepalen, procederen.

6.) In de gevallen, dat de reclames van zoodanigen aard mogten zijn, als die, welke bij het Traktaat van Parijs, of de tegenwoordige Conventie, voorzien zijn, en het er alleenlijk zou op aankomen, wegens de deugdelijkheid van de aanvrage te statueren, of het beloop der gereclameerde sommen te bepalen, zal de Commissie van scheidsmannen uit zes Commissarissen-Regters zijn zamengesteld, te weten: drie Franschen, en drie personen, door het reclamerend Gouvernement benoemd. Deze zes Regters zullen door het lot bepalen, wie hunner zich aan de deliberatiën zal moeten onttrekken. Deze Commissarissen, aldus op een getal van vijf verminderd, zullen definitief omtrent de hun voor te dragen reclame uitspraak doen.

7.) Ingeval er questie ware om te weten, of de betwiste reclame gerangschikt kon worden onder de zoodanige, voorzien bij het Traktaat van Parijs, van den 30sten Mei 1814, of in de tegenwoordige Conventie, dan zal de Commissie van Scheidsmannen bestaan uit zes Leden, waarvan drie Franschen, en drie, door het reclamerend Gouvernement benoemd. Deze zes Regters zullen bij meerderheid beslissen, of de reclame vatbaar is om tot die liquidatie te worden toegelaten; in geval van gelijke verdeeling van gevoelen, zal men het onderzoek der zaak surcheren, en zal dezelve het onder-

werp eener andere diplomatieke onderhandeling tusfchen de Gouvernementen uitmaken. Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

8) Zoo dikwijls eene zaak ter beslissing van eene Commissie van scheidsmannen gesteld zal worden, zal het Gouvernement, welks Commissaris ter liquidatie het met het Fransche Gouvernement niet heeft kunnen eens worden, drie Commissarissen-Regters benoemen, en Frankrijk even zoo veel, de eene en de andere genomen uit diegene, welke, alvorens te procederen, den voorgeschreven eed gedaan hebben, of nog zullen doen. Men zal deze keus aan den Griffier doen kennen, aan hem overleggende den summieren inhoud der stukken. De Griffier zal akte geven van deze aanwijzing en overlegging, en op een bijzonder register, tot dit einde aangelegd, de reclame inschrijven. Wanneer, volgens de orde dezer inschrijvingen, de beurt van eene reclame zal zijn gekomen, zal de Griffier de zes benoemde Commissarissen-regters bijeenroepen.

Indien het een der in Paragraaf 6 van dit Artikel vermelde gevallen geldt, zullen de namen der zes Commissarissen-Regters in eene bus geworpen worden, en de laatst uitkomende zal, van regtswege, worden uitgeschrapt, zoodanig, dat het getal der Regters op vijf verminderd wordt. Het zal echter aan de partijen vrijstaan zich te houden, indien zij hierin wederzijds toestemmen, aan eene Commissie van vier Regters, waarvan het getal, om een oneven aantal te bekomen, op dezelfde wijze, op drie gebragt zal worden. In het geval, voorzien bij Paragraaf 7 van dit Artikel, treden de zes of de vier Regters, indien de beide partijen, wegens dit getal, zijn overeen gekomen, in discussie, zonder voorafgaande uitschrapping van een hunner Leden. In beide gevallen zullen de Commissarissen-Regters, tot dat einde bijeen geroepen, zich onmiddellijk bezig houden met het onderzoek van de reclame, of van het punt der reclame in questie, en zullen bij meerderheid van stemmen in het hoogste ressort uitspraak doen. De Griffier zal bij alle Zittingen tegenwoordig zijn, en daarbij de pen voeren. Indien de Commissie van Scheidsmannen niet heeft beslist over een punt van reclame, maar over eene reclame zelve, zal deze decisie de zaak eindigen. Indien zij over een punt van reclame beslist heeft, keert de zaak, ingeval dat dit geldig wordt erkend, terug naar de Commissie van liquidatie, ten einde deze laatste het eens worde, over het admissibele van de particuliere reclame, en

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

over de bepaling van derzelver montant, of dat zij dezelve op nieuw naar eene Commissie van Scheidsmannen, op het getal van vijf, of van drie Leden verminderd, terug zende. De uitspraak gedaan zijnde, zal de Griffier aan de Commissie van liquidatie van elk uitgesproken vonnis kennis geven, opdat zij dezelve bij hare notulen voege, daar deze vonnissen moeten beschouwd worden, als een gedeelte van den arbeid der Commissie van liquidatie uitmakende.

Voor het overige dient men wel te verstaan, dat de uit krachte van het tegenwoordig art. daar gestelde Commissiën haren arbeid niet verder kunnen uitstrekken, dan tot de liquidatie der verbindtenissen, uit het tegenwoordig traktaat, en uit dat van den 30sten Mei 1814, voortspruitende.

6 De hooge contracterende Partijen, de vervulling willende verzekeren van Art. 21 van het Traktaat van Parijs, van den 30sten Mei 1814, en dienvolgens de wijze bepalen, op welke men met Frankrijk rekening zal houden van zoodanige schulden, welke oorspronkelijk op Landen gehypothekeerd zijn geweest, die opgehouden hebben aan Frankrijk toe te behooren, of voor derzelver inwendige administratie aangegaan zijn, en welke zijn geconverteerd geworden in inschrijvingen op het Grootboek der Publieke Schuld van Frankrijk; zijn overeengekomen, dat het beloop van het kapitaal, hetwelk ieder der Gouvernementen dier respectieve Landen in het geval zal zijn aan Frankrijk te moeten rembourseren, bepaald zal worden op den gemiddelden koers van den prijs, die de Renten van het Grootboek gehad zullen hebben, tusschen den dag der onderteekening van deze Conventie, en den eersten Januarij 1816. Dit kapitaal zal aan Frankrijk vergoed worden uit de Staten, welke de Commissie, bij Art. 5 der tegenwoordige Conventie daargesteld, van twee tot twee maanden, zal opmaken en arresteren, na de verificatie der bewijsstukken, op welke de inschrijving plaats gehad heeft.

Men zal aan Frankrijk niet rembourseren het beloop der inscriptiën, herkomstig van schulden, op vaste Goederen gehypothekeerd, welke door het Fransch Gouvernement veralieneerd zijn, van welken aard die Goederen ook zijn mogen; mits de koopers dier vaste Goederen den koop-prijs in handen der Agenten van het Fransch Gouvernement betaald hebben, ten ware zulke vaste Goederen zich thans (anders dan door middel van verkrijging *titulo oneroso*, gedurende den loop van de

Fransche Administratie, geschied) in handen mogten bevinden, het zij van de tegenwoordige Gouvernementen of van openbare Gestichten, het zij van de voormalige bezitters. Het Fransch Gouvernement blijft belast met de betaling van de renten dier inscriptiën.

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

De compensatie, tusschen hetgeen aan Frankrijk, wegens het beloop der inschrijvingen, en de betalingen, waartoe hetzelve zich, bij deze conventie, verbonden heeft, verschuldigd is, zal niet geschieden, dan met wederzijdsche toestemming, behoudens hetgeen in het volgend Artikel gezegd zal worden.

7. Van deze rembourfementen zullen worden afgetrokken:

1.) De Interessen der Inscriptiën op het Grootboek van den Staat, tot het tijdstip van 22 December 1813. Op dezelfde wijze zullen door de respectieve Gouvernementen aan Frankrijk te goed gedaan worden de Interessen, welke hetzelve, na dat tijdstip, mogt hebben betaald.

2.) De Kapitalen en Interessen, gehypothekeerd op door het Fransch Gouvernement veralieneerde, onroerende Goederen, alhoewel gemelde Kapitalen in geene Inscriptiën op het Grootboek der publieke Schuld geconverteerd mogten zijn geworden, zonder dat nogtans door de tegenwoordige bepaling eenigzins aan de Wetten of Akten van het Gouvernement gederogeerd wordt, waarbij de prescriptiën en de vervaltijden worden voorgeschreven, en uit krachte van welke de schuldvorderingen, bij wijze van ineensmelting of compensatie, ten voordeele van Frankrijk moesten vernietigd worden.

8. Het Fransch Gouvernement geweigerd hebbende om de reclame van het Gouvernement der Nederlanden, betrekkelijk de betaling der Interessen van de Hollandsche Schuld, welke over de semestres van Maart en September 1813 niet voldaan zouden zijn geweest, te erkennen, is men overeen gekomen, om aan de bemiddeling van eene bijzondere Commissie de beslissing van het grondbeginsel dezer questie over te laten.

Deze Commissie zal zamengesteld zijn uit zeven Leden, waarvan twee door het Fransch Gouvernement, twee door het Gouvernement der Nederlanden benoemd zullen worden, en de drie andere te kiezen uit de volstrekt onzijdige en bij de questie geen belanghebbende Staten; zoo als Rusland, Groot-Brittannie, Zweden, Denemarken en het Koningrijk Napels. De keus van deze laatste drie Commissarissen zal op zoodanige wijze

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

geschieden, dat de een door het Fransch Gouvernement, de andere door het Gouvernement der Nederlanden, en de derde, door de twee vereenigde neutrale Commissarissen zal geschieden.

Dezelve zal, den eersten Februarij 1816, te Parijs bijeen komen. De Leden derzelve zullen denzelfden eed afleggen, tot welken de Commissarissen-Regters, bij het 5de Artikel van de tegenwoordige Conventie, daargesteld, verpligt zijn, en op dezelfde wijze.

Zoodra de Commissie geconstitueerd zal zijn, zullen de Commissarissen ter liquidatie der beide Mogendheden haar de argumenten schriftelijk mededeelen, ieder tot staving zijner gevoelens, ten einde de scheidsmannen in staat te stellen om te beslissen, welke van de twee Gouvernementen, het Fransche of het Nederlandsche, gehouden zal zijn de voorgemelde achterstallige interessen te betalen, tot basis nemende de bepaling van het Traktaat van Parijs, van den 30sten Mei 1814, en of de betaling, welke het Gouvernement der Nederlanden in het geval zal zijn aan Frankrijk te doen van de inschrijvingen van schulden der aan deszelfs Kroon vereenigde en van Frankrijk afgescheidene Landen, gevorderd kan worden, zonder aftrekking der interessen van de Schuld van Holland, die over de verschenene termijnen van 1813 achterstallig zijn.

9. Men zal overgaan tot de liquidatie der niet betaalde interessen van de Schulden, gehypothekeerd op den grond der Landen, welke bij de Traktaten van Campo-Formio en Luneville aan Frankrijk zijn afgestaan, spruitende uit leeningen, welke door de Staten der afgestane Landen formeel toegestaan zijn, of uit gemaakte kosten voor de effective Administratie van gemelde Landen.

De Commissarissen ter liquidatie zullen tot regel hunner werkzaamheden moeten nemen, en de bepalingen van het Vredes-traktaat, en de wetten en akten van het Fransch Gouvernement, omtrent de liquidatie en de vernietiging van soortgelijke schuldvorderingen, als waarover hier gehandeld wordt.

10. Daar, bij het 25ste Artikel van het Traktaat van Parijs, van den 30sten Mei 1814, bepaald is, dat het Fransch Gouvernement de borgtogten der ambtenaren, die het beheer van publieke gelden in de van Frankrijk afgescheidene Landen gehad hebben, zes maanden na de inlevering hunner rekeningen zou rembourseren, met

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

uitzondering alleen, in gevalle van malverſatie; zoo blijft men bij het volgende overeengekomene:

1.) Dat de verpligting, om hunne rekeningen aan het Fransch Gouvernement in te leveren, zich niet uitſtrekt tot de Gemeente-ontvangers: des niettemin, daar het Fransch Gouvernement voor zekere gedeelten geïnteresſeerd was bij de ontvangſten, waarmede die comptabelen belast waren, en dat, dien volgens, ingeval van malverſatie, het deszelfs verhaal op hen behoudt, zoo zal geene reclame tot de teruggave hunner borgtogten gepreſenteerd worden, zonder verzeld te zijn van een Certificaat der opperſte autoriteiten van het Land, tot hetwelk die comptabelen behooren, bepalende de ſom, welke, na de verificatie hunner rekeningen, bevonden zal worden, ter zake voormeld, aan het Fransch Gouvernement toe te komen, hetwelk dezelve van den borgtogt zal aftrekken, of bewijzen, dat er dat Gouvernement niets van toekomt, behoudens, in beide gevallen, de aftrekking van zoodanige debets, welke Frankrijk zich, bij het 24ſte Artikel der tegenwoordige conventie, voorbehouden heeft

2.) De rekeningen der geëmploijeerden, die fondſen van het Franſch Gouvernement in handen gehad hebben, en welke gehouden waren hunne Adminiſtratie door het hof van rekeningen te doen goedkeuren, zullen door het Fransch Gouvernement, gezamenlijk met den Commisſaris van het tegenwoordig Gouvernement der Provincie, in welke de comptabele geëmploijeerd is geweest, onderzocht worden. Het onderzoek van iedere rekening zal binnen de zes maanden, welke onmiddelijk op hare inlevering volgen, plaats hebben; indien er, gedurende dien tijd, geene deciſie hoegenaamd op zoodanige rekening genomen is, zoo ziet het Fransch Gouvernement van alle verhaal op den comptabelen af. Deze bepaling derogeert niets, ten opzigte der comptabelen, aan den vervaltijd, bepaald bij het 16de Artikel, wel te verſtaan, dat, ingevalle van het niet inleveren der Rekeningen, het Fransch Gouvernement zich het regt voorbehoudt, om de comptabelen door de gewone middelen te doen vervolgen.

3.) De Geëmploijeerden niet verantwoordelijk geſteld kunnende worden, wegens hetgeen er omtrent hunne kasſen voorgevallen is, ſedert het binnen rukken der vreemde troepen. is men uitdrukkelijk overeen gekomen, dat het Fransch Gouvernement op hen niet zal kunnen verhalen de ſaldos, welke zij op dat tijdſtip

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

schuldig waren, en dat niet dan eene baarblijkelijke malversatie, vóór het binnen rukken dier troepen begaan, het Fransch Gouvernement kan magtigen, om den geheelen of gedeeltelijken borgtogt in te houden. In alle andere gevallen, zal dezelve, op de wijze, bij het 19de Artikel, paragraaf 2, vermeld, te rug gegeven worden.

11. Overeenkomstig het 25ste Artikel van het Traktaat, van 30 Mei 1814, zullen de Fondsen, welke door de Gemeenten en de publieke Etablissementen in de Gouvernements-kassen gedeponeerd zijn, hun terug gegeven worden, na aftrek der voorschotten, welke aan dezelve gedaan mogten zijn. De Commissarissen ter liquidatie zullen het montant van gemelde depôts en van de voorschotten verifiëren. Desniettemin, wanneer zich oppositie wegens die gelden mogt opdoen, dan zal de teruggave geene plaats hebben, vóór dat door de competente Regtbanken de opheffing van het beslag bevolen, of door de opponerende schuldeischers vrijwilliglijk gedaan zal zijn. Het Fransch Gouvernement zal gehouden zijn gemelde oppositiën te justificeren; wel te verstaan, dat de oppositiën, door schuldeischers, geene Franschen zijnde, gedaan, het Fransch Gouvernement niet zullen magtigen, om die depôts in te houden.

12. De gelden, welke in het Fonds tot den Landbouw van Holland voorhanden waren, en die, bij wijze van depôt, in de Amortisatie-kas, in de Kas voor den dienst, of in alle andere Gouvernements-kassen, gestort waren, zullen, even gelijk alle andere depôts, worden terug gegeven, behoudens de compensatiën, welke gemelde Kassen in het geval mogten zijn van uit gemelde Fonds te vorderen.

13. De Commissie van Liquidatie en die van Scheidsmannen, welke, overeenkomstig het 5de artikel der tegenwoordige Conventie opgerigt zijn, zullen zich ook met de liquidatie der onderwerpen, in de artikels 22 en 25 van het Traktaat van den 30sten Mei 1814 opgenoemd, bezig houden, en zullen, te dezen aanzien, den zelfden gang volgen, als voor de andere liquidatiën, waarmede zij belast zijn. Het Fransch Gouvernement verbindt zich, om, vier maanden na de onderteekening van de tegenwoordige Conventie, aan de respectieve Commissarissen ter Liquidatie ter hand te doen stellen de juiste staten, welke uit de Registers van de Schatkist en andere getrokken zijn, van al de sommen en schuldvorderingen, waarvan in gemelde artikels gespro-

ken wordt, en deze staten zullen vergeleken worden met de reçus der reclamanten, ten einde op die wijze te worden geverifiëerd.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekende

14. Het 26ste art. van het Traktaat van den 30sten Mei 1814, hetwelk het Fransch Gouvernement, te rekenen van den eersten Januarij van het zelfde jaar, van de betaling ontslaat van alle burgerlijke, militaire en kerkelijke pensioenen, soldijen van retraite en traktementen van reforme, aan alle personen, welke bevonden worden geene Fransche Onderdanen meer te zijn, wordt gehandhaafd. Wat de achterstallige pensioenen aangaat, tot aan het hier boven gemelde tijdstip bepaald, zoo verbindt zich het Fransch Gouvernement dezelve te constateren, door de juiste staten, uit de Registers der Pensioenen getrokken, te bezorgen, welke vergeleken zullen worden met de zoodanige, die bij de plaatselijke administratieve Autoriteiten voorhanden zijn.

15. Daar er, wegens het 31ste artikel van den Vrede van den 30sten Mei 1814, verschillen ontstaan zijn, betrekkelijk de teruggave van de Kaarten der Landen, die opgehouden hebben tot Frankrijk te behooren, is men overeen gekomen, dat al de Kaarten van de afgestane Landen, en voornamelijk dezulke, die het Fransche Gouvernement heeft doen vervaardigen, binnen den tijd van vier weken na de uitwisseling der ratificatie van het tegenwoordig Traktaat, met de Platen, daartoe behoorende, stiptelijk terug gegeven zullen worden. Hetzelfde zal plaats hebben omtrent de archieven, kaarten en Platen, welke in de Landen, thans door de onderscheidene legers bezet wordende, weggenomen mogten zijn, zoo als zulks vastgesteld is bij de tweede paragraaf van artikel 31 van bovengenoemd Traktaat.

16. De Gouvernementen, welke, in naam hunner Onderdanen, reclames te doen hebben, verbinden zich om dezelve, binnen den tijd van een jaar, te rekenen van den dag van de uitwisseling der ratificatiën van het tegenwoordig Traktaat, aan de liquidatie te doen toekomen, na welken tijd alle regten, reclames en verhaal vervallen zullen zijn.

17. Alle twee maanden zal er een Borderel worden opgemaakt van de definitivelijk vastgestelde, goedgekeurde of beoordeelde liquidatiën, met aanduiding van den naam van elken Crediteur, en van de som, waarmede zijne schuldvordering moet betaald worden, zoo wat de hoofdsom, als wat de achterstallige interessen betreft. De door de Koninklijke Schatkist contant te be-

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

talen sommen, hetzij voor kapitalen, hetzij voor interessen, zullen aan de Commissarissen ter liquidatie van het daarbij belanghebbende Gouvernement worden afgegeven, op derzelver, door de Fransche Liquidateurs gevifeerde quitantiën. Wat betreft de schuldvorderingen welke, achtervolgens art. 4 en 19 dezer Conventie, in inscriptiën op het Grootboek der publieke Schuld gerembourseerd moeten worden, dezelve zullen worden ingeschreven ten name der Commissarissen ter liquidatie van de daarbij belanghebbende Gouvernementen, of dergene, die zij zullen opgeven. Deze inscriptiën zullen worden genomen uit het Fonds van garantie, bij art. 20 dezer Conventie opgerigt, en in voege, bij art. 21 bepaald.

18. Al de schuldvorderingen, aan welke een interest is verbonden, hetzij uit krachte der Wetten, hetzij uit dat des Traktaats van den 30sten Mei 1814, zullen dien in gelijke mate blijven genieten. Betreffende de zoodanige, waaraan, noch uit haren aard, noch uit krachte van gemeld Traktaat, interessen verbonden zijn, deze zullen vier ten honderd interest geven, in te gaan van de onderteekening der tegenwoordige Conventie. Al de interessen zullen betaald worden in contanten en over het bedragen van de nominale waarde der schuldvordering. De bepalingen, betrekkelijk de interessen, zullen wederkeerig zijn tusschen Frankrijk en de andere contracterende Mogendheden.

19 Het Traktaat van den 30sten Mei 1814, de termijnen regelende, binnen welke de betalingen gedaan moesten worden, had drie klassen van schuldvorderingen aangewezen. Om eene soortgelijke bepaling nabij te blijven, heeft men, bij de tegenwoordige Conventie, vastgesteld, dat men insgelijks drie klassen van rembourseringen zou aannemen, als volgt:

1.) De geregtelijke depots en consignatiën, in de amortisatie-kas gestort, zullen, binnen den termijn van zes maanden, te rekenen van de uitwisseling der ratificatiën van deze Conventie, voor zoo veel de teruggave der stukken in de drie eerste maanden der liquidatie, heeft plaats gehad, in geld betaald worden. De voorwerpen, waarvan de stukken later mogten zijn ingekomen, zullen, in de volgende drie maanden, geliquideerd worden.

2.) De schulden, voortvloeijende uit de overstortingen van borgtogten, of van door de gemeenten en publieke gestichten in de dienst-kas, in de amortisatie-kas, of in iedere andere kas van het Fransche Gouvernement

gedeponeerde fondsen zullen gerembourseerd worden in inscriptiën op het Grootboek der publieke Schuld, à pari, op voorwaarde nogtans, dat, ingevalle dat de koers van den dag, op welken deze regeling geschiedt, onder de 75 was, het Fransche Gouvernement het verschil tusschen den koers van den dag en 75 zal te goed doen.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

3.) De andere schulden, niet begrepen in de twee voorgaande paragrafen, zullen insgelijks gerembourseerd worden in inscriptiën à pari, met dit onderscheid, dat het Fransche Gouvernement hun niet dan eenen koers van 60 waarborgt, verbindende het zich het verschil tusschen den koers van den dag en 60 te zullen te goed doen.

20. Er zal, uiterlijk den eersten Januarij aanstaande, tot een fonds van waarborg, op het Grootboek der publieke Schuld van Frankrijk, een kapitaal, rentende drie millioenen vijf honderd duizend franken, met het genot van de interessen, verschijnende den 22sten Maart 1816, worden ingeschreven, ten name van twee, vier of zes Commissarissen, voor de eene helft, Onderdanen van Z. Allerchr. M., en voor de andere helft, Onderdanen der Geallieerde Mogendheden, welke Commissarissen gekozen en benoemd zullen worden, te weten, een, twee of drie door het Fransch Gouvernement, en een, twee of drie door de verbondene Mogendheden.

Deze Commissarissen zullen de gezegde interessen van zes tot zes maanden ontvangen. Zij zullen er het beloop van in de publieke fondsen beleggen, en zullen den geaccumuleerden en gezamenlijken interest ten voordeele der schuldeischers ontvangen.

Ingeval de drie millioenen vijf honderd duizend franken rente ongenoegzaam waren, zullen er aan de bovengemelde Commissarissen inscriptiën voor nog grooter sommen afgegeven worden: en wel tot het beloop dier sommen, welke noodig zullen zijn ter betaling van de, bij de tegenwoordige Conventie, aangewezene schulden.

Deze additionele inscriptiën, zoo er termen toe zijn, zullen afgegeven worden met den interest, te rekenen van denzelfden vervaltijd, die voor de hierboven gestipuleerde drie millioenen vijf honderd duizend franken bepaald is, en zullen zij door dezelfde Commissarissen en naar dezelfde grondbeginsels bestuurd worden; in diervoege, dat de te betalen schuldvorderingen in dezelfde evenredigheid van geaccumuleerden en gezamenlijken Interest voldaan zullen worden, als of het Fonds van waarborg van het begin af genoegzaam geweest ware.

Vredes-traktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

Wanneer de aan de schuldeischers verschuldigde betalingen gedaan zullen zijn, zal het surplus der niet aangewezen interessen, zoo er dat is, benevens de evenredigheid van geaccumuleerde en gezamenlijke interessen, die daarbij behooren, ter beschikking van het Fransche Gouvernement gesteld worden.

21. Naarmate de Liquidatie-Lijsten, bij art. 17 der tegenwoordige Conventie voorgeschreven, aan de Commissarissen, die de bewaarders der Renten zijn, aangeboden worden, zullen deze dezelve viseren, ten einde die dadelijk op het Grootboek der Publieke Schuld ingeschreven, hun depot daarvoor gedebiteerd, en de Commissarissen ter Liquidatie der reclamerende Gouvernementen daarvoor gecrediteerd worden.

22. De tegenwoordige Souvereinen der Landen, welke opgehouden hebben aan Frankrijk toe te behooren, vernieuwen de verbindtenis, welke zij bij Art. 21 van het Vredes-Traktaat, van 30 Mei 1814, aangegaan hebben, om, te rekenen van den 22sten December 1814, aan het Fransche Gouvernement rekenschap te doen van de schulden, die in inscriptiën op het Grootboek der Publieke Schuld van Frankrijk geconverteerd zijn. De Staten van al die schulden zullen door de, bij Art. 5 der tegenwoordige Conventie, daargestelde Commissie opgemaakt en gearresteerd worden; wel te verstaan, dat het Fransche Gouvernement zal voortgaan de Renten der Inscriptiën te betalen.

23. Dezelfde Gouvernementen vernieuwen de verbindtenis, om aan de Fransche Onderdanen, in dienst der afgestane Landen, uit hunne respective Schatkisten de sommen te betalen, welke die te reclameren hebben, uit hoofde van borgtogten, depots of consignatiën. Deze uitbetalingen zullen op dezelfde wijze geschieden, als bij art. 19 van de tegenwoordige Conventie, ten opzigte der Onderdanen van die Landen, die overstortingen van denzelfden aart gedaan hebben, bepaald is.

24. Aan het Fransche Gouvernement is gereserveerd, om van de borgtogten, welke het, bij art. 22 van het traktaat van 30 Mei 1814, en bij art. 10 der tegenwoordige conventie, op zich genomen heeft te betalen, de debets der comptabelen te mogen aftrekken, welke een vonnis van het hof van rekeningen, geslagen vóór den 30sten Mei 1814, voor terughouders van 's lands penningen zou verklaard hebben. Deze aftrekking zal geschieden, zonder prejudicie der regterlijke vervolgingen, die, ingeval van ongenoegzaamheid der borgtogten, te-

gen die terughouders kunnen gedaan worden, langs de gewone wegen, en voor de Regtbanken van het Land, waar die Comptabelen woonachtig zijn.

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

25. In de Landen, bij den Vrede van 30 Mei 1814 en bij het tegenwoordig Traktaat afgestaan, zullen de Onderteekenaars van Effekten, handelbaar ten voordeele der Koninklijke Schatkist of der Amortisatie-Kas, geene Ontvangers der Directe Belastingen zijnde, en dezelve bij de verwisseling niet voldaan hebbende, ter betaling vervolgd kunnen worden voor de gewone Regtbanken van het Land, alwaar zij woonachtig zijn; ten zij dezelve gedwongen mogten geweest zijn, vóór den 10den Mei 1814, of, met opzigt tot de bij het tegenwoordig Traktaat afgestane Landen, voor den 20sten November 1815, aan de Agenten van de nieuwe Bezitters van het Land te betalen.

26. Alles, waarover men bij de tegenwoordige Conventie overeengekomen is, ten opzigte van den termijn, binnen welken de schuldvorderaars van Frankrijk hunne reclames ter liquidatie zullen inleveren, van de tijdsbepalingen, waarin de liquidatie-lijsten zullen opgemaakt zijn, van alle interessen, aan de onderscheiden klassen van schuldvorderingen toegekend; en van de wijze, waarop zij zullen betaald worden, wordt insgelijks toegepast op de schuldvorderingen, welke de Franschen te doen hebben van de Governementen der van Frankrijk afgescheiden Landen.

Gedaan te Parijs, den 20sten November 1815.

(*Hier volgen de onderteekeningen.*)

ADDITIONEEL ARTIKEL.

Het Huis der Graven van Bentheim-Steinfurt, tegen het Fransche Gouvernement eene reclame hebbende gedaan op onderscheidene gronden, te weten:

Uit krachte eener Conventie van den 22sten Mei 1804, de som van	Fr. 800,000
Interessen, à 6 pCt. van die som .	— 480,000
Wegens teruggave van Grondbelasting .	— 78,200
Het uitdiepen van den IJssel . .	— 30,000
Wegens verschillende alienatiën en schavergoedingen	— 634,000
Wegens inkomsten van het Graafschap Bentheim, sedert de in bezit neming door het Fransche Gouvernement . .	— 2,225,000
Totaal . . .	Fr. 4,247,200

Vredestraktaat den 20sten November te Parijs geteekend.

Zoo is men, bij wijze van transactie, overeengekomen, dat het Fransche Gouvernement aan dat huis voor alle vorderingen, hoe ook genaamd, zal betalen.

1. De som van achtmaal honderd duizend franken contant, betaalbaar bij twaalfde gedeelten van maand tot maand, te beginnen met den eersten Januarij 1816.

2. Die van vijfmaal honderd en tien duizend franken in inschrijvingen op het Grootboek der Publieke Schuld, a pari; hetzelve den koers van 75 waarborgende, of het verschil tusschen den koers van den dag en 75 te goede doende. Deze inschrijvingen zullen, tusschen heden en den eersten Januarij, worden afgegeven, en met het genot van den Interest, op den 22sten Maart 1816 verschijnen.

Door middel der betaling van deze som van 1,310,000 Franken, ziet het Huis der Graven van *Bentheim-Steinfurt* verder af, om iets van het Fransche Gouvernement te vorderen, met welk regt, of op welken grond zulks ook zoude mogen wezen, daar gezegde afstand bij wijze van transactie is geschied.

Gedaan te Parijs, den 20sten November 1815.

(*Hier volgen de onderteekeningen.*)

Traktaat tusschen Oostenrijk, Groot-Brittannie, Pruissen en Rusland van 20 November.

Ten zelfde dage werd te Parijs tusschen Oostenrijk, Groot-Brittannie, Pruissen en Rusland gesloten, het volgende traktaat:

In naam der Allerheiligste en ondeelbare Drieëenheid.

Daar het doel der alliantie, gesloten te Weenen, den 25sten Maart 1815, gelukkig bereikt geworden is door het herstellen der orde van zaken in Frankrijk, die door *Buonaparte* voor een oogenblik was omvergeworpen, en HH. MM. de Keizer van Oostenrijk, de Koning van het vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland, de Koning van Pruissen en de Keizer aller Russen, overwegende, dat de rust van Europa wezenlijk in verband staat met de bevestiging van die orde van zaken, gegrond op de instandhouding der Koninklijke waardigheid en van het constitutioneel Charter, en willende al hunne middelen in het werk stellen, dat de algemeene rust, het voorwerp der wenschen van de menschheid en het gestadig doel hunner pogingen, niet op nieuw gestoord worde; verlangende daarenboven de banden nog naau-

naauwer toe te halen, die hen voor het algemeen belang der Volken verbinden, hebben besloten om aan de door de traktaten van Chaumont, van den eersten Maart 1814, en van Weenen, van den 25sten Maart 1815, geheiligde grondbeginselen eene toepassing te geven, die het meest met den tegenwoordigen staat van zaken overeenstemt, en bevorens door een plegtig Traktaat de grondbeginselen te bepalen, die zij voornemens zijn te volgen, om Europa voor de gevaren te behoeden, die hetzelve nog maals zouden kunnen bedreigen.

Traktaat tusschen Oostenrijk, Groot-Brittannie, Pruissen en Rusland van 20 November.

Te dien einde hebben de hooge contracterende partijen, om de voorwaarden van dat traktaat te bediscutiëren, te bepalen en te teekenen, benoemd, te weten:

(*Hier volgen de namen en titels der Gevolmagtigden.*)

Welke, na hunne Volmagten te hebben uitgewisseld, die in goeden en behoorlijken vorm zijn bevonden, wegens de volgende artikelen zijn overeengekomen:

Art. 1. De hooge contracterende partijen beloven elkander, het, met Z. Allerchr. M., op heden geteekend, Traktaat in deszelfs kracht en vigeur te handhaven, en te zorgen, dat de bepalingen van dat Traktaat, alsmede die der daarop betrekking hebbende afzonderlijke conventiën, stiptelijk en getrouwelijk in derzelver geheele uitgestrektheid worden uitgevoerd.

2. Zich in den afgeloopen oorlog gewikkeld hebbende, om de, in het verleden jaar, voor de veiligheid en het belang van Europa, te Parijs gemaakte schikkingen, onverbreekbaar in stand te houden, hebben het de hooge Verbonden Mogendheden voegzaam geoordeeld, om, bij de tegenwoordige akte, gezegde schikkingen te vernieuwen en als wederzijds verpligtend te bevestigen, behoudens de wijzigingen, die het, op heden met de Gevolmagtigden van Z. Allerchr. M. geteekende, Traktaat daaraan heeft gemaakt, en bijzonder die, waardoor *Buonaparte* en zijne Familie, ingevolge het Traktaat van den 11den April 1814, voor altijd van het oppergebied van Frankrijk worden uitgesloten, welke uitsluiting de contracterende Mogendheden zich bij de tegenwoordige Akte verbinden, in volle kracht, en, indien zulks noodig ware, met hunne geheele legermagt te zullen handhaven, en daar dezelfde revolutionaire grondbeginselen, die de laatste strafwaardige overweldiging hebben ondersteund, nogmaals, onder eene andere gedaante, Frankrijk zouden kunnen verscheuren, en alzoo de rust der andere Staten bedreigen, erkennen de hooge contracterende partijen

Traktaat tusschen Oostenrijk, Groot-Brittannie, Pruissen en Rusland van 20 November.

plegtiglijk haren pligt, om hare zorgen te verdubbelen, ten einde, in zoodanige omstandigheden, voor de rust en belangen hunner Onderdanen te waken, en verbinden zich onderling, om, ingeval er op nieuw eene dergelijke rampspoedige gebeurtenis voorviel, onder elkander en met Z. Allerchr. Maj. de maatregelen te beramen, die zij voor de veiligheid van hunne respective Staten en de algemeene rust van Europa zullen noodig oordeelen.

3. Door met Z. Allerchrist. Maj. overeen te komen, om, gedurende een zeker getal jaren, eene linie van militaire positiën in Frankrijk door een korps geallieerde troepen te doen bezetten, is het oogmerk van de hooge contracterende partijen geweest, om, zoo veel in haar vermogen was, de uitwerking der bepalingen van art. 1 en 2 des tegenwoordigen Traktaats te verzekeren; en steeds gezind, om elken heilzamen maatregel aan te nemen, die geschikt is, om, door het handhaven der in Frankrijk gevestigde orde, de rust in Europa te verzekeren, verbinden zij zich om — ingeval dat gemelde leger-korps wierd aangerand of van wege Frankrijk met eenen aanval bedreigd, even zeer als in het geval, dat de Mogendheden verpligt wierden, om zich weder in staat van oorlog tegen hetzelve te stellen, om eene der voorzeide bepalingen te handhaven, of om de groote belangen, waarop dezelve betrekking hebben, te verzekeren en te schragen, — volgens de bepalingen van het Traktaat van Chaumont, en voornamelijk ingevolge art. 7 en 8 van dat Traktaat, zonder verwijl, boven de magt, die zij in Frankrijk laten, ieder zijn geheel contingent van zestig duizend man, of zoodanig gedeelte van dat contingent te leveren, als men, volgens den drang der omstandigheden, in activen dienst zou willen stellen.

4. Indien de, bij het voorgaand Artikel opgegeven, Krijgsmagt ongelukkig onvoldoende ware, zullen de hooge contracterende Partijen, zonder tijd te verliezen, raadplegen over het additioneel getal troepen, door ieder tot de instandhouding der gemeenschappelijke zaak te leveren, en zij verbinden zich, des noods hunne geheele magt te bezigen, om den oorlog spoedig en gelukkig te eindigen; zich onderling voorbehoudende, betrekkelijk den Vrede, dien zij gemeenschappelijk zouden teekenen, schikkingen te treffen, berekend om aan Europa eenen voldoenden waarborg tegen de terugkeering van eenen soortgelijken ramp te verschaffen.

5. De hooge contracterende partijen, het eens gewor-

den zijnde wegens de bepalingen, in de vorige artikelen vervat, om de uitwerking harer verbindtenisfen, gedurende den tijd der temporaire bezetting, te verzekeren, verklaren daarenboven, dat, zelfs na het afloopen van dien maatregel, gezegde verbindtenisfen niet minder derzelver volle kracht zullen blijven behouden, ter uitvoering van die, welke tot het in ftand houden der in de art. 1 en 2 van de tegenwoordige akte vervatte bepalingen, noodig geoordeeld worden.

Traktaat tusfchen Oostenrijk, Groot-Brittannie, Pruisfen en Rusland van 20 November.

6. Om de uitvoering des tegenwoordigen Traktaats te verzekeren en gemakkelijk te maken, en de naauwe betrekkingen te bevestigen, waardoor de vier Souvereinen tot het geluk der wereld thans vereenigd zijn, zijn de hooge contracterende Partijen overeengekomen, om, op bepaalde tijden, het zij onder het onmiddellijk oog der Souvereinen, het zij door hunne refpective Ministers, zamenkomften te vernieuwen, gewijd aan de groote gemeenfchappelijke belangen en aan het onderzoek der maatregelen, welke op ieder dier bepaalde tijden het heilzaamst zullen geoordeeld worden tot de rust en welvaart der volken en tot de handhaving van den vrede van Europa.

7. Het tegenwoordig Traktaat zal geratificeerd, en de ratificatiën daarvan zullen, binnen twee maanden of eerder, indien zulks mogelijk is, uitgewisfeld worden.

Des ten oorkonde hebben de refpective gevolmagtigden hetzelve geteekend, en daarop het zegel hunner wapens afgedrukt.

Wegens de regeling der bepalingen van de territoiren en vestingen, door Frankrijk, bij de artikels 1, 2 en 3 van het Vredes-Traktaat afgeftaan, werd het volgende extract des protocols gemeen gemaakt.

De Ministers der Keizerlijke en Koninklijke Hoven van Oostenrijk, Rusland, Groot-Brittannie en Pruisfen, de maatregelen in overweging genomen hebbende, welke door die fchikkingen met Frankrijk, welke den tegenwoordigen oorlog moeten eindigen, noodzakelijk worden, zijn overeengekomen, om in het tegenwoordig protocol de bepalingen vast te ftellen, betrekkelijk zoo tot de territoriale cesfiën, door Frankrijk te doen, als tot de contributiën, ter verfterking der verdedigings-linie van de aangrenzende Staten beftemd.

Bepalingen van de Territoiren en Vestingen door Frankrijk afgeftaan.

Bepalingen van de Territoiren en Vestingen door Frankrijk afgestaan.

Art. 1. *Koningrijk der Nederlanden.*

Overwegende, dat Z. M. de Koning der Nederlanden, in eene billijke evenredigheid in de voordeelen, uit de tegenwoordige schikking met Frankrijk voortspruitende, behoort te deelen, en den staat van deszelfs grenzen naar den kant van dat land in aanmerking nemende, zoo is men overeengekomen, dat de distrikten, welke een gedeelte van de Belgische Provinciën, van het Bisdom van Luik en van het Hertogdom van Bouillon hebben uitgemaakt, benevens de steden Philippeville en Marienburg, met derzelver grondgebied, welke Frankrijk aan de Bondgenooten moet afstaan, aan Z. M. den Koning der Nederlanden zal toegewezen worden, om met deszelfs Staten vereenigd te worden.

Z. M. de Koning der Nederlanden zal daarenboven, uit dat gedeelte der Fransche contributiën, welke tot versterking der verdedigingslinie der aan Frankrijk grenzende Staten bestemd is, de som van 60 millioenen franken ontvangen, welke besteed zal worden tót het versterken der frontieren van de Nederlanden, overeenkomstig de plans en regelingen, welke de Mogendheden te dien opzigte bepalen zullen.

Daarenboven is men overeengekomen, dat, uit overweging der voordeelen, welke Z. M. de Koning der Nederlanden uit deze schikkingen bekomen zal, zoo in de vermeerdering als in de verdedigings-middelen van zijn grondgebied, dat aandeel van pecuniële door Frankrijk te betalen schavergoeding, waarop gezegde Z. M. aanspraak zou kunnen maken, strekken zal, om de schavergoedingen van Oostenrijk en Pruissen in eene billijke evenredigheid te brengen.

Art. 2. *Aanwinst van Pruissen.*

De distrikten, welke, bij het nieuwe traktaat van Frankrijk, in het departement van de Saar en Moezel, van het Fransche grondgebied zullen afgescheiden worden, de vesting Saar-Louis daaronder begrepen, zullen met de Staten van den Koning van Pruissen vereenigd worden.

Art. 3. *Aanwinst van Oostenrijk.*

De territoiren, welke Frankrijk in het departement van den Neder-Rijn moet afstaan, de stad en vesting Landau

daaronder begrepen, zullen met die bezittingen op den linker-oever van den Rijn vereenigd worden, welke, bij de definitieve akte van het Weener Congres, aan Z. K. en K. Apostol. M. ten deel zijn geworden. Z. M. kan over zijne bezittingen op den linker-oever van den Rijn, bij de territoriale schikkingen met Beijeren en andere Staten van het Duitsche verbond, disponeren.

Bepalingen van de Territoiren en Vestingen door Frankrijk afgestaan.

Art. 4. *Zwitsersch Bondgenootschap.*

Versoix, met dat gedeelte van het land van Gex, hetwelk door Frankrijk moet afgestaan worden, zal met Zwitserland vereenigd worden en een gedeelte van het kanton van Geneve uitmaken.

De onzijdigheid van Zwitserland zal tot dat grondgebied uitgestrekt worden, hetwelk gelegen is ten Noorden eener linie, getrokken van Uniga af (die stad daaronder begrepen), tot aan den mond van het meer Annecy, en van daar tot het meer Bonyget, tot aan den Rhone. Op dezelfde wijze, als zij tot de provincie Chablais en Faucigny, bij het 92ste artikel der definitieve akte van het Weener Congres, uitgestrekt is.

Art. 5. *Sardinie.*

Ten einde Z. M. de Koning van Sardinie, in eene billijke evenredigheid, genot hebbe van de voordeelen, uit de tegenwoordige schikking met Frankrijk voortvloeijende, is men overeengekomen, dat het gedeelte van Savoye, hetwelk aan Frankrijk, krachtens het vredestraktaat van den 30sten Mei 1814, is verbleven, wederom met de Staten van gezegde Z. M. zal vereenigd worden, met uitzondering van de gemeente St. Julien, welke aan het kanton van Geneve zal gegeven worden.

De Kabinetten der verbonden Hoven zullen hunne goede diensten aanwenden, om Z. Sard. Maj. over te halen, om aan het kanton van Geneve af te staan de gemeenten Chesne-Thonex en eenige andere, die noodzakelijk zijn, om het Zwitsersch grondgebied van Jassy te bevrijden van de uitwerksels der retrocessie, door het kanton van Geneve van dat grondgebied, gelegen tusschen den weg van Euron en het meer, hetwelk, door Z. Sard. M., bij de akte, van den 29sten Maart 1815, was afgestaan.

Het Fransche Gouvernement, bewilligd hebbende om zijne tolliniën van de grenzen van Zwitserland, aan den

Bepalingen van de Territoiren en Vestingen door Frankrijk afgestaan.

kant van den Jura, te verwijderen, zoo zullen de Kabinetten der verbonden Mogendheden hunne goede diensten aanwenden, om Z. Sard. M. over te halen, om insgelijks zijne tolliniën, aan de zijde van Savoye, op zijn minst meer dan eene mijl van de Zwitsersche grenzen, terug te trekken, alsmede aan de buitenzijde van den grooten weg van Saleve en van de bergen van Sion en van Waache.

Z. M. de Koning van Sardinie zal daarenboven, van dat gedeelte der Fransche contributie, welke tot de versterking der verdedigingslinie van de, aan Frankrijk grenzende, Staten bestemd is, de som van 10 millioenen franken ontvangen, welke besteed moet worden, tot verdediging van deszelfs frontieren, overeenkomstig het plan en de regelingen, welke de Mogendheden te dien opzigte bepalen zullen.

Insgelijks is men overeengekomen, dat, uit overweging der voordeelen, welke Z. Sardinische M. uit deze bepalingen trekken zal, zoo in de uitbreiding als in de verdedigingsmiddelen van zijn grondgebied, dat gedeelte der door Frankrijk te betalen pecuniele schavergoeding, waarop Z. M. aanspraak zou kunnen maken, strekken zal, om de schavergoedingen van Oostenrijk en Pruissen in eene billijke evenredigheid te brengen.

De Ministers der vereenigde Hoven hadden op denzelfden 20sten November aan den Hertog *de Richelieu* geaddresseerd twee notas, de eerste van dezen inhoud:

Eerste nota van de Ministers der vereenigde Hoven aan den Hertog *de Richelieu.*

De ondergeteekenden, Ministers der vereenigde Kabinetten, hebben de eer aan Z. Exc. den Hertog *de Richelieu*, het nieuw Alliantie-Traktaat, welke zij, in naam en op last hunner hooge Souvereinen, geteekend hebben, mede te deelen, van welk Traktaat het oogmerk is, aan de grondbeginsels, door de Traktaten van Chaumont en Weenen bekrachtigd, de met de tegenwoordige omstandigheden meest overeenkomende toepassing te geven, en het lot van Frankrijk met het algemeen belang van Europa zamen te verbinden.

De geallieërde Kabinetten beschouwen de vastheid der in dit Land gelukkiglijk herstelde orde van zaken als eenen der wezenlijke grondslagen eener welgevestigde en duurzame rust. Het is naar dit doel, dat hunne vereenigde pogingen steeds gerigt zijn geweest; het is hun

opregt verlangen, den uitflag dier pogingen, welke al de bepalingen van het nieuwe Traktaat voorgefchreven heeft, te handhaven en te beftendigen. Z. Allerchr. M. zal in deze akte de zorgvuldigheid erkennen, waarmede zij de maatregelen beraamd hebben, die het gefchiktfte zijn, om al dat gene te verwijderen, wat in het toekomende de inwendige rust van Frankrijk in gevaar zou kunnen brengen, en waarmede zij tevens herftellingsmiddelen tegen de gevaren, waarmede het Koninklijk gezag, die grondflag der openbare orde, nog zou kunnen bedreigd worden, hebben voorbereid. De grondbeginfels en bedoelingen der Souvereinen te dien opzigte zijn onveranderlijk. De verbindtenisfen, welke zij komen aan te gaan, leveren het ondubbelzinnigst bewijs hiervan op; maar hunne hartelijke belangftelling in de tevredenheid Zr. Allerchr. M. en in de rust en welvaart van Hoogstdeszelfs Koningrijk, geeft hun de hoop dat de mogelijkheid der noodlottige gevaren, bij deze verbindtenisfen verondersteld, niet zal verwezenlijkt worden.

Eerste nota van de Ministers der vereenigde Hoven aan den Hertog *de Richelieu*.

De Geallieerde Kabinetten vinden den eersten waarborg van deze hoop in de verlichte beginfelen, de grootmoedige gevoelens en de perfoonlijke deugden van Z. Allerchrist. Maj. Z. M. heeft met hen erkend, dat, in eenen Staat, gedurende een vierde gedeelte eener eeuw door revolutionaire ftuiptrekkingen van een gereten, het niet de magt alleen is, die de rust in alle gemoederen, het vertrouwen in de zielen en het evenwigt in de verfchillende gedeelten van het maatfchappelijk ligchaam kan te rug brengen; dat de wijsheid zich bij de kracht, de gematigdheid bij de ftandvastigheid moet voegen, om deze gelukkige veranderingen tot ftand te brengen. Verre van te vreezen, dat Zijne Allerchristelijke Majesteit immer het oor zal leenen aan onvoorzigtige of hartstogtelijke raadgevingen, ftrekkende om der ontevredenheid voedfel te geven, de ongerustheid te vernieuwen, den haat en de verdeeldheid te doen herleven, zijn de Geallieerde Kabinetten volkomen gerust gefteld door de zoo verftandige als edelmoedige gezindheden, welke de Koning, op ieder tijdftip zijner regering, en met name, opdat van zijne terugkeering, na den jongften misdadigen aanflag, heeft aangekondigd. Het is hun bekend, dat Z. M. aan al de vijanden van het algemeen welzijn en van de rust zijns Koningrijks, onder welke gedaante zij zich mogten opdoen, zijne gehechtheid aan de conftitutionele wetten zal tegenftellen, welke onder zijn eigen gezag

uitgevaardigd zijn, mitsgaders zijnen wel uitgedrukten wil van de vader te zijn van alle zijne Onderdanen, zonder onderscheid van stand of Godsdienst; van tot de herinnering toe uit te wisschen aller door hen geledene rampen, en van de verleden tijden slechts dat goede te behouden, wat de Voorzienigheid uit den boezem zelven van de algemeene rampen heeft doen ontstaan. Op deze wijze alleen is het, dat de door de Geallieërde Kabinetten gevormde wenschen tot behoud van het constitutioneel gezag van Z. Allerchrist. M., voor het geluk zijns Lands en voor de handhaving van den vrede der wereld kunnen vervuld worden, en dat Frankrijk, op zijne oude grondslagen hersteld, de verheven plaats zal hernemen, waartoe het in het Europeesch stelsel geroepen is.

De tweede nota van de Ministers der vier groote Mogendheden aan den Hertog *de Richelieu* behelsde het afscheid der Ministers als ook de omschrijving der magt, met welke Lord *Wellington* in zijne hoedanigheid van Opperbevelhebber van het beveiligings-leger in Frankrijk bekleed werd. Zij luidde aldus:

Tweede nota van de Ministers der vereenigde Hoven aan den Hertog *de Richelieu*.

De geallieërde Souvereinen aan den Maarschalk Hertog *van Wellington* het opperbevel hebbende toevertrouwd over dat gedeelte van derzelver troepen, het welk, overeenkomstig Art. 5 van het op heden met Frankrijk gesloten Traktaat, gedurende een zeker aantal van jaren in dit land moeten achterblijven, oordeelen de ondergeteekende Ministers enz., enz., enz., het van hunnen pligt om aan Z. Exc. den Hertog *de Richelieu* eenige inlichting te geven betrekkelijk den aard en omvang der magt, aan dit bevel verbonden.

Offchoon ten aanzien van dezen maatregel, voornamelijk bestuurd door beweegredenen gegrond in het belang en de welvaart hunner onderdanen, en verre verwijderd van eenig oogmerk om hunne troepen te gebruiken ter hulp van de Policie of van het innerlijk bestuur van Frankrijk, of op eenigerlei wijze, welke inbreuk zou kunnen maken op, of eene bemoeijing geoordeeld worden met de vrije uitoefening van het Koninklijk gezag in dit Land, hebben echter de geallieërde Mogendheden, uit aanmerking van het hooge belang het welk zij stellen in het ondersteunen der magt van wet-

Tweede nota van de Ministers der vereenigde Hoven aan den Hertog *de Richelieu.*

-zige Souvereinen, aan Z. Allerchr. Maj. beloofd, denzelven met hunne wapenen te ondersteunen tegen alle revolutionaire staatsschokken, welke strekken mogten, om met geweld de thans gevestigde orde van zaken om verre te werpen, en dus mede op nieuw de algemeene rust van Europa te bedreigen. Zij ontveinzen zich echter niet, dat onder de verscheidenheid van gedaanten, waarin de revolutionaire geest zich weder in Frankrijk kan openbaren, twijfelingen zouden kunnen ontstaan, omtrent den aard van het geval, dat de tusschenkomst van eene vreemde magt noodzakelijk mogt maken; en de moeijelijkheid gevoelende van het opstellen van instructiën, juist toepasselijk op ieder bijzonder geval, hebben de geallieërde Souvereinen beter geoordeeld, aan de beproefde voorzigtigheid en het oordeel van den Hertog *van Wellington* over te laten om te beslissen, wanneer en in hoe verre raadzaam zijn mag de troepen onder zijne bevelen te gebruiken; altoos in onderstelling dat hij in geen geval hiertoe besluiten zal, zonder alvorens zijne maatregelen met den Koning van Frankrijk beraamd te hebben, noch ook zonder, zoo spoedig mogelijk, de geallieërde Souvereinen berigt te geven van de drangredenen, die hem tot zulk een besluit hebben doen overgaan. En naardien het, ten einde den Hertog *van Wellington* een rigtsnoer aan te bieden in de keuze zijner schikkingen, van gewigt is, dat hij naauwkeuriglijk onderrigt zij van alle gebeurtenissen, welke in Frankrijk mogen voorvallen, hebben de Ministers der vier geallieërde Hoven, bij Z. Allerchr Maj. geaccrediteerd, bevel ontvangen, om eene regelmatige correspondentie met den Hertog *van Wellington* te onderhouden, en te gelijk zorg te dragen dat er eene regelregte correspondentie plaats hebbe tusschen het Fransch Gouvernement en den Opperbevelhebber der Geallieërde troepen, ten einde aan het Fransch Gouvernement de mededeelingen te doen toekomen, welke de Hertog *van Wellington* noodig mogt oordeelen aan hetzelve te doen, en den Maarschalk de berigten of vorderingen mede te deelen, welke het Hof van Frankrijk in het vervolg mogt wenschen hun te doen. De ondergeteekenden vleijen zich, dat de Hertog *de Richelieu* in deze schikkingen gereedelijk dien zelfden geest en die zelfde beginselen zal erkennen, die aan den dag gelegd zijn in het onderling beramen en vaststellen der maatregelen tot de militaire bezitnemingen van een deel van Frankrijk. Desgelijks nemen zij, dit Land verlatende, met zich de vertroos-

tende overtuiging, dat, ondanks de beginfelen van wanorde, welke Frankrijk nog bevatten mag, en die het uitwerkfel zijn van revolutionaire gebeurtenisfen, een wijs en Vaderlijk Beftuur, op de gefchiktfte wijze zich bevlijtigende om de gemoederen des volks te doen bedaren en onderling te verzoenen, en zich onthoudende van alle daden, die met zulk een ftelfel mogten ftrijden, flagen kan niet alleen in het handhaven der publieke rust, maar ook in het herftellen van algemeene eendragt en vertrouwen; daardoor, zoo veel de gedragingen des Gouvernements zulks kunnen bewerken, de Geallieerde Mogendheden ontheffende van de fmartelijke noodwendigheid, om toevlugt te nemen tot die maatregelen, welke, ingevalle van nieuwe ftaatsfchokken, hun gebiedend zouden voorgefchreven worden door hunnen pligt om zorg te dragen voor de veiligheid hunner eigene Onderdanen en voor de algemeene rust van Europa, enz.

Het fluiten van den vrede in den Haag aangekondigd.

Op den 26ften November werd de aangename tijding van het fluiten van dezen vrede met Frankrijk, op den middag door het losfen van 100 kanonfchoten in 's Gravenhage aangekondigd.

Maandelijkfche bedeftonden al in October afgefchaft.

Z. M. in aanmerking nemende, dat door den zegen des Allerhoogften de vijandelijkheden, waartoe de landing van *Napoleon Buonaparte* had aanleiding gegeven, bij het herftel der wettige regering in Frankrijk, volkomen hadden opgehouden, en men zich vleijen mogt met het eerlang fluiten van een definitief traktaat van algemeenen vrede, had reeds bij befluit van 25 October goedgevonden de maandelijkfche bedeftonden, die bij vroeger befluit van 20 Junij waren bevolen, te doen ophouden, zich referverende om na het fluiten en publiek maken van het algemeen vredes-traktaat, ten bewijze van dankbaarheid voor die groote weldaad, eene algemeene Godsdienstoefening, ingerigt naar de gebruiken van de onderfcheidene gezindheden, te bevelen.

Algemeene dankftond bepaald.

Deze dankftond werd nu nader bepaald op den 20ften December en vooráfgegaan door de navolgende uitfchrijving van den Heer Commisfaris-Generaal, provifioneel belast met de zaken van den Hervormden en andere eerediensten, behalve dien der Catholieken.

LANDGENOOTEN!

De groote ftrijd is geftreden! Een magtig heerleger van geoefende krijgslieden, door wraak en eerzucht geleid, ftout op hunne krachten en reeds aanvankelijk behaalde voordeelen, dreigde ons Vaderland den ondergang en Europa eene nieuwe flavernij! Uitfchrijving van den algemeenen dankftond voor den vrede.

Nederlandfche benden, weinig in getal, meest nog ongeoefend in den ftrijd, maar fterk door vaderlandfche trouw en ftandvastigen moed, aangevuurd door het verheven voorbeeld van Neêrlands jongen Held, onverwinnelijk door vertrouwen op den God onzer vaderen, weêrftonden den aanval des trotfchen vijands, en verfchaften aan onze dappere Bondgenooten de gelegenheid, tot die voorbeeldelooze overwinning, waardoor andermaal de vrijheid der wereld bevochten werd. De krijg was verfchrikkelijk, maar kort en beflisfend. Het beftaat niet meer dat geduchte leger: de Heer der heerfcharen beval deszelfs vernietiging! De overweldiger zelf, die reeds weder de volken in zijne ketenen waande, op den voet vervolgd, ontvlood zijne hoofdftad, en vond geene fchuilplaats dan in de gevangenis. Voor de tweedemaal beklom in zijne plaats de wettige Vorst den troon, wiens herftel Europa als het noodzakelijk onderpand harer rust moest vorderen.

Op nieuw verheugt ons de blijmare van den algemeenen Vrede, tegen nieuwe fchennis, door vaster waarborg dan ooit te voren verzekerd.

Zoo groote gebeurtenisfen, welker afloop jaren fcheen te vorderen, ontwikkelden zich in weinige maanden; de overwinning was reeds daar, terwijl nog de bloem onzer jongelingen, die met geestdrift den jeugdigen arm het vaderland toewijdden, ten ftrijde fpoedde, om in de eer onzer dappere Prinfen te deelen.

Wie erkent niet in dat alles het aanbiddelijk en goedertieren beftuur der Opperfte Wijsheid? Wie voelt niet de behoefte, om, voldoende aan de uitnoodiging van onzen geliefden Koning, zich met zijne medeburgers en geloofsgenooten in de gewijde tempels te vereenigen, ten einde de opregte offers der gemeenfchappelijke dankbaarheid den Vader der menfchen plegtig aan te bieden.

Het is waar, veel kostte de bevochten zege, groot waren de verliezen; het bloed der dappere verdedigers van Europa's vrijheid, ook dat van velen onzer waardige

Uitschrijving van den algemeenen Dankstond voor den vrede.

landgenooten, is vergoten; dan heerlijk en niet te duur gekocht was de vrucht van deze opofferingen.

Neen, dat bloed vloeide niet te vergeefs! Het was de prijs van de redding der volken en van Neêrlands geluk. In dat bloed is andermaal roemrijk de schandelijke herinnering vernietigd aan onze vernedering en verguizing, gevestigd de eer van onzen herboren staat! Met edele fierheid, zien wij, in de op het vreemd geweld heroverde kunstschatten, den roem onzer vaderen en tevens de zegeteekenen onzer zonen; de banden, die Nederlanders en Nederlanders, die Koning en Onderdanen vereenigen, zijn naauwer toegehaald, zijn onverbreekbaar geworden, bezegeld door wederzijdsche opoffering en trouw; door het bloed van Vorst en Burgers!

Het Nederlandsche rijk, welks vernietiging het eerste hoofddoel was van den vijand der volken, staat daar, vermeerderd en versterkt, krachtiger dan te voren; bestuurd volgens eene naar de algemeene en bijzondere belangen gewijzigde Grondwet, terwijl 's Lands Oudsten reeds met onzen beminden Monarch maatregelen beramen, om in de behoeften van den Staat te voorzien.

Zoo werden de raadslagen der boozen verijdeld en het kwaad voor ons in eenen zegen verkeerd. Door hartelijke dankzeggingen zullen wij God onzen Redder verheerlijken en tevens met een kinderlijk, op ervaring rustend vertrouwen, Hem alle onze belangen aanbevelen; van Hem, die den vrede gebood, de bevestiging van dien vrede smeeken. Hij schenke rust en welvaart, na zoo vele bloedige jaren van onrust en ellende; geve dat de droeve ondervinding Vorsten en Volken wijzer en beter make; bevele, dat vorderingen in ware verlichting, Christelijke godsvrucht en opregte deugd de gezegende vruchten worden van zoo vele en zoo verschrikkelijke rampen.

Den Allerhoogsten de belangen der menschheid opdragende, zullen wij inzonderheid gedenken aan die van ons dierbaar Vaderland; en ook vooral zijnen zegen smeeken over onzen geëerbiedigden Koning, die, in den hoogsten nood, moedig het roer van Staat aanvaardde, en, te midden van stormen en gevaren, met vaste hand bestuurde. Hij, de geliefde Vader des Vaderlands, geniete al het heil, hetwelk een waardig vader smaakt in het geluk van dankbare kinderen, en deze zegen ruste bestendig op zijn Huis, tot in het laatste nageslacht.

Dat ook zij, wien, met en onder den Koning, de belangen des Volks zijn aanbevolen, door ijver, trouw en vaderlandsliefde, zich de eer waardig toonen, mede arbeiders van zoo een' Vorst te wezen!

Met een ootmoedig hart, begeerig om dankbaarheid door daden te doen blijken, God onzen Vader naderende, mogen wij van Hem, die ons hielp in de dagen onzer benaauwdheid, de gunstige aanneming onzer dankzeggingen en de genadige verhooring onzer gebeden getroostig afwachten, in den naam van onzen Heer en Zaligmaker *Jesus Christus!*

Na den slag bij Waterloo had de eerste afdeeling van het Nederlandsche leger den Hertog *van Wellington* in zijnen snellen marsch op Parijs verzeld, terwijl het tweede onder bevel van Z. K. H. Prins *Frederik* op de grenzen was blijven staan ter belegering der vestingen. Het ging met de vestingen thans, gelijk in den vorigen jare. Nog lang nadat Koning *Lodewyk* was gezeten op zijnen troon, hield de halstarrigheid van derzelver bevelhebbers vol, tot dat hun geen schijn van tegenspraak of twijfel aan de bevelen, die hun werden gezonden van den Koning zelven, overig bleef. — Wij zijn hiervan het verslag verschuldigd. Werkzaamheden van de tweede divisie van het Nederlandsche leger onder Prins *Frederik.*

Den 30sten Junij zond Z. K. H. *Frederik* Prins der Nederlanden aan Z. M. Hoogstdeszelfs vader het volgende rapport uit het hoofdkwartier Curgies. Quesnoy kapituleert.

Ik heb de eer U. M. te melden, dat ik op den 25sten ll. de vesting Quesnoy geheel gecerneerd heb. Op den 26sten is de Generaal *de Rotalier* in het hoofdkwartier van den Luitenant-Generaal *Anthing* aangekomen, ten einde uit naam van Z. M. den Koning *Lodewyk XVIII*, de vesting Quesnoy op te eischen. De Kommandant derzelve weigerde zich over te geven; dien ten gevolge heb ik eenige hauwitzers en zes ponders van de veldbatterijen gedetacheerd, door verscheidene kompagniën infanterie gesouteneerd, welker tirailleurs tegen het glacis der vesting voortgerukt zijn, en van half elf des avonds tot het aanbreken van den dag heb Rapport van Prins *Frederik* aan Z. M.

Rapport van Prins *Frederik* aan Z. M.

ik hauwitzer-granaten in de vesting laten werpen, en had de noodige orders gegeven den volgenden nacht daarmede voort te gaan, wanneer mij een Adjudant van den Luitenant-Generaal *Anthing* gezonden werd, meldende, dat de Gouverneur van Quesnoy van intentie scheen te zijn, de aan hem door den Luit. Generaal *Anthing* gedane propositiën aan te nemen; en in den nacht reeds, werden de hoofdpunten eener kapitulatie vastgesteld, en, onder anderen bepaald, dat de Kommandant en twee Officieren, *Vinache*, Majoor der genie, en *Humblet* Chef de bataillon, vergezeld van den Kapitein *Anthing*, Adjudant van den Generaal *Anthing*, naar Kamerijk zoude zenden, ten einde zich te overtuigen, dat Z. M. *Lodewyk XVIII* zich wezenlijk in Kamerijk bevond. Bij hunne terugkomst zoude, des avonds om 6 uren, eene der poorten door de troepen van U. M. bezet worden. Deze officieren later teruggekomen zijnde, dan men gedacht had, heeft het bezetten van de poort eerst den volgenden morgen, bij het aanbreken van den dag plaats gehad, en ik heb mij ook dadelijk naar herwaarts begeven.

Ons verlies bij dit bombardement is zeer gering geweest, bestaande in:

1 Wachtmeester der rijdende artillerie, en } gesneuveld.
1 Man, bataillon Landmilitie . . }

1 Sergeant-Majoor }
1 Sergeant . . . } 1ste bataillon Landmilitie, gekwetst.
6 Man . . }

Den 29sten, is de vesting Valenciennes, ook uit naam van Z. M. den Koning van Frankrijk, door den Generaal *Lauriston* opgeëischt, na door den Luit. Generaal *Stedman* reeds opgeëischt te zijn; doch de Gouverneur heeft niet alleen geenen parlementair willen aannemen, maar heeft op dezelve geschoten; ik liet mij ondertusschen hierdoor niet terug houden, en de Generaal *Stedman* zond nog twee parlementairen, doch welke het zelfde lot ondergingen.

Vervolgens hebben de troepen, welke die vesting thans blokkeren, dezelve enger gecerneerd, en ik heb er eenige hauwitzer-granaten in laten werpen, waardoor een hooi-magazijn in brand is geraakt, doch weldra gebluscht; de vijand heeft ons vijf man gedood, namelijk:

1 Officier.
2 Sergeanten.
1 Korporaal.

1 Soldaat.
en 6 Man geblesseerd, namelijk:
1 Luitenant-Kolonel, (*de Man.*)
1 Korporaal.
1 Tamboer, en
3 Soldaten.

Rapport van Prins Frederik aan Z. M.

Reeds had ik, zoodra Quesnoy in onze handen was, order gegeven eenige zware metalen stukken naar Valenciennes te dirigeren, en ik denk, dezen nacht eenige 24 ponders en hauwitzers van 8 duim in batterij te hebben, welke de citadel vooral zullen beschieten, ten einde, zoo veel mogelijk de stad nog te sparen.

De positiën van mijn leger-korps zijn zoodanig, dat ik Condé en Bouchain kan observeren.

De Luitenant-Kolonel *Herdeboud*, welke met eenige troepen tot bij Douai is voortgerukt, meldt mij, dat die vesting tot nog toe geweigerd heeft, eenige propositiën aan te hooren, hetzelfde is het geval van Condé en Bouchain.

Ik kan niet nalaten dit rapport te sluiten, na de betuiging, dat ik van het gedrag en van den geest, die de troepen onder mijne orders bezielt, bij uitstek te vrede ben, en hun tot nog toe getoonde moed laat mij geen oogenblik in twijfel, of zij zullen zich, in alle gelegenheden, den naam van Nederlanders waardig maken.

De Luitenant-Generaal, Kommandant en Chef,

FREDERIK,
Prins der Nederlanden.

Halsstarrigheid van Valenciennes en Condé.

De Fransche Generaal *Rey*, die te Valenciennes kommandeerde, deed den 6den Julij alle inwoners, die zich niet voor zes maanden van leeftogt konden voorzien uit de vesting vertrekken, en kondigde der bezetting aan, dat hij den hem toevertrouwden post tot het uiterste zou verdedigen.

Het beleg van Valenciennes en Condé werd steeds voortgezet met gering verlies aan onze zijde, doch zonder dat derzelver Kommandanten het oor wilden leenen aan eenige voorslagen, die hun op grond der in Frankrijk plaats hebbende gebeurtenissen, herhaaldelijk werden gedaan. Zelfs

had zich de Kommandant van Condé op eene onverantwoordelijke wijze vergrepen aan den Kolonel *Gordon*, een Officier in dienst van den Koning van Frankrijk, die, als Parlementair in de vesting gekomen zijnde, eerst door het gepeupel mishandeld en vervolgens gefusilleerd was. — Kleine uitvallen uit Valenciennes, zoo wel als uit Condé werden telkens terug geslagen, en strekten slechts om de wakkerheid en ijver der Nederlandsche troepen te doen onderscheiden.

Landreciës kapituleert.

De Kommandant van Landrecies was even halsstarrig en volstrekt weigerachtig, om zich aan *Lodewyk XVIII* over te geven, doch op den 21sten Julij, twee dagen na de opening der loopgraven op den afstand van 300 schreden, ging deze vesting bij kapitulatie over aan Z. K. H. Prins *August* van Pruissen.

Te Valenciennes was den 28sten Augustus niet een soldaat der linie-troepen meer. Zij waren zonder onderscheid afgedankt, gelijk mede de geconfedereerden en vrijkorpsen, die den eigenlijken aanhang van *Napoleon* hadden uitgemaakt. Zelfs de Plaatselijke Staf werd afgedankt en moest op 's Konings bevel de vesting ontruimen, welke daarna aan de stedelijke magt werd overgelaten.

Hetzelfde had ook te Condé plaats, van waar de Kommandant en allen, die zich aan den moord van den Kolonel *Gordon* hadden schuldig gemaakt, de vlugt namen.

Overgaaf van Carignan, Mouzon, Sedan en Mezieres.

Terwijl de steden Carignan en Mouzon, aan de grenzen van Luxemburg, zich zonder slag of stoot aan het Hessische legerkorps, bij afwezigheid van den Infanterie-Generaal Graaf *von Kleist* door den Luitenant-Generaal *Engelhart* gekommandeerd, overgegeven hadden, werd Sedan tweemaal te vergeefs opgeëischt: doch na het bombardement van eenige uren waren onderhandelingen begonnen, die na twee dagen, de kapitulatie ten gevolge hadden dier vesting, welke zich op den 27sten Junij reeds aan gemelde troepen overgaf. — De citadel van Mezieres werd op den 1sten

1ften September eerst in bezit genomen door de Geallieërden. — De vesting Longwy ging den 18den September bij kapitulatie aan de Pruisfen over; haar tegenftand was allerhardnekkigst geweest. Tot hare overgave was befloten, omdat in den nacht van den 13den op den 14den de Pruisfifche troepen eene halve maan ftormenderhand met gevelde bajonetten hadden veroverd. Longwy kapituleert.

De vesting Marienburg had zich den 28ften Julij reeds aan de Geallieërden, en de vesting Philippeville den 9den Augustus aan den Prins *August van Pruisfen* overgegeven. Beide waren zij wel hevig aangetast, maar hadden zeer weinig of niets geleden, zijnde flechts eenige huizen in het binnenfte gedeelte dier fteden door het bombardement befchadigd geworden. — De vesting Rocroi ging den 16den aan de Pruisfifche troepen over, na een bombardement van vier uren, zijnde verdedigd door 39 ftukken gefchut. Overgave van Marienburg en Philippeville.

Op den 12den September had zich de ftad Givet, na een heftig bombardement aan de Pruisfifche troepen, die het belegerden, overgegeven; alsmede de forten Montd'or en des Vignes op den regter oever van de Maas, tegen over de citadel van Charlemont, werwaarts zich de Franfche troepen, uit kracht der kapitulatie begaven, terwijl de Gouverneur, van eenen anderen Officier vergezeld, naar Parijs werd gezonden om zijne inftructiën te halen, en de Pruisfen, in afwachting daarvan allen toeftel maakten, om ook Charlemont tot de overgaaf te dwingen. Den 18den October werden de vijandelijkheden gestaakt, en trokken tevens de Pruisfen tot op zekeren afftand van Diedenhoven terug. Overgave van de forten Montd'or, des Vignes en de citadel van Charlemont.

De vesting Montmedy gaf zich den 21ften September bij kapitulatie aan den Prins *August van Pruisfen* over; de ftad was geheel vernield. Montmedy kapituleert.

Voor de zekerheid der Zuidelijke Nederlandfche Provinciën en de Provincie Luxemburg werden na het fluiten van het traktaat met Frankrijk deze maatregelen beraamd, dat een leger van

Cordon van troepen op de Fransche grenzen en bezetting der vestingen.

90,000 man een dubbeld cordon zou trekken op de Fransche grenzen en zich van de Moezel uitstrekken tot de Noordzee. Van dit leger zouden de Pruissen den linker-vleugel en het geallieerde leger onder de bevelen van den Hertog *van Wellington* het centrum en den regter-vleugel uitmaken, waarbij drie sterke plaatsen achter elkander op den weg naar Parijs gelegen, als Valenciennes, Bouchain en Cambray zouden bezet worden; zullende alle de vestingen, door de geallieërden gedurende vijf jaren in bezit te nemen, voor verscheidene maanden van levensmiddelen worden voorzien, ten einde men in allen gevalle gedekt ware. De bezettingen werden in dezer voege verdeeld. De Pruissen bezetteden Diedenhoven, Montmedy, Longwy, Sedan, Givet, Charlemont, Rocroi, Landrecies, twee vestingen in Picardie, Rouan en het bijgelegen land in Normandie; — de Belgische troepen Marienburg, Philippeville, Quesnoy, Valenciennes, Bouchain, Maubeuge, Condé; — de Engelschen, Hanoveranen en Brunswijkers Cambray, Peronne, den geheelen grooten weg naar Parijs en de ommestreken der hoofdstad.

Besluit van Z. M. van 29 Junij tot splitsing van het departement van oorlog in twee hoofdafdeelingen.

Zijne Majesteit de Koning, van den Commissaris Generaal voor het departement van oorlog *ad interim* eene voordragt gehoord hebbende, opzigtelijk de menigvuldige werkzaamheden, waarmede dit departement in de toenmalige tijdsomstandigheden was overladen, en gelet hebbende, dat, wanneer de ineensmelting van de administratie van oorlog, toen nog in Brussel gevestigd, met hetzelve departement zou zijn daargesteld, dat departement eenen omvang zou bekomen, te uitgebreid om door één enkel hoofdambtenaar te worden gade geslagen en beheerd; en willende aan den Commissaris-Generaal van oorlog, op wien uit hoofde der glorierijke bestemming van den Prins *van Oranje* de last van dat departement alléén neder kwam, die verligting en hulp toebrengen, welke Z. M gereedelijk erkende, dat hij behoefde, om de belangrijke pligten van zijne ambtsbetrekking te kunnen vervullen, had

op den 29sten Junij besloten, „ dat van den „ 10den Julij aanstaande, het departement van „ oorlog, in *twee* hoofdafdeelingen zou worden „ gesplitst, en onder de opperdirectie van Hoogst- „ deszelfs beminden zoon den Prins *van Oranje* „ zou werkzaam zijn. — Dat de *eerste* hoofd- „ afdeeling zou omvatten de algemeene zaken; „ het personeel van het leger en generaallijk alles, „ wat de defensie te Lande betreft. — Tot de „ *tweede* afdeeling zou behooren de administratie „ van het materieel van het leger, en alles, wat „ de comptabiliteit aanging."

Op den 10den Julij aanvaardde de Staatsraad *Piepers*, bij gelijktijdig besluit van Z. M. van den 29sten Junij, tot Intendant-Generaal van de administratie van oorlog benoemd, deze zijne functiën.

Piepers Intendant Generaal van de administratie van oorlog

Uit aanmerking, dat de veranderde omstandigheden in Europa geene langere voortduring vorderden van het verbod van uitvoer van wapenen, buskruid, ammunitie en paarden uit het Koningrijk der Nederlanden, vervat in het besluit van den 23sten Maart, vond Z. M. goed dit besluit in te trekken en te stellen buiten effect bij besluit van den 12den Augustus (1).

Besluit van 12 Augustus tot intrekking van het verbod van 23 Maart wegens den uitvoer van wapenen. (Staatsbl. no. 44.)

Reeds in Augustus had de aftogt plaats van de vrijwilligers, die zich gereed getoond hadden om, als dit gevorderd werd, voor Vaderland en den Koning lijf en leven te wagen.

De Haagsche Schutters, die in Breda garnizoen hadden gehouden, hadden zich door goede krijgstucht en door geschikt gedrag zóó zeer de goedkeuring en genegenheid van alle standen dier stad verworven, dat hun, bij den aftogt op den 27sten Augustus, de Bredasche Schutterij uitgeleide deed, in tegenwoordigheid van schier de gansche bevolking der stad, en onder het weder zijdsch geroep *hoezee! leve de Koning!* — Den 18den had zich dit korps der Haagsche schutterij op de Ginneksche heide vermaakt met

Terugkeering van de veldkompagnie Haagsche schutterij uit Breda.

(1) Zie boven bl. 123.

het schijfschieten, waarbij de eerste der prijzen, door de Heeren officieren uitgeloofd aan de beste scherpschutters, met het eerste schot werd behaald door den sergeant der flankeur-kompagnie *Cornelis Vinju*, wien dit tevens eene aangename herinnering was, dat eene soortgelijke belooning zijnen grootvader bij de oude Haagsche schutterij was te beurt gevallen, waarvan hij als een familie-geschenk nog twee zilveren lepels, bewaarde. Zijn prijs was een zilveren tabaksdoos. De twee naaste prijzen werden door *Franciscus Becks*, bombardier, en *Johannes Wolff*, schutter, behaald. Een aantal anderen werden bij de kompagnies-oefeningen met de toegezegde eereprijzen beloond. — Op den 12den October had de afdanking van de teruggekeerde kompagnie plaats bij eene groote parade van de, in de Residentie garnizoen houdende korpsen, door den Generaal-Majoor *van Well*, militair Gouverneur van Zuidholland en de Residentie, in naam en onder betuiging der hoogste tevredenheid van Z. M. den Koning.

De vrijwillige jager-kompagnien door Z. M. gelicentieerd.

De kompagniën vrijwillige jagers, in onderscheiden steden des Koningrijks opgerigt, werden bij een besluit van Z. M. gelicentieerd. De eerste, aan welke dit besluit werd medegedeeld was die van 's Gravenhage. Dezelve kwam, den 5den September in volle wapenrusting op het parade-plein bijeen, alwaar haar, almede door den Generaal-Majoor *van Well*, het voormelde Koninklijk besluit werd medegedeeld en het ontslag onder betuiging van Hoogstdeszelfs weltevredenheid gegeven.

Vrijwillige infanterie van Rotterdam teruggekeerd.

Te Rotterdam werd op den 8sten October aan het Ysselmondsche veer de terugkeerende kompagnie vrijwillige infanterie dier stad door een groot aantal burgers opgewacht, en daarna door een bataillon der schutterij met de muzijk, benevens den Staf en verdere Officieren, als ook door een depôt der landmilitie, aldaar in garnizoen, ingehaald en naar de groote markt begeleid, alwaar zij door den Plaatselijken Kommandant, den Heer *van Wyn* met eene gepaste aanspraak werd begroet.

Te Groningen had de ontbinding van het detachement vrijwillige jagers te paard op den 7den October plaats door den Provincialen Kommandant van Groningen en Drenthe den Generaal Majoor Graaf *van Limburg Stirum*, met een aanspraak, door *leve de Koning!* beantwoord. — Den 8sten werd de kompagnie vrijwillige jagers, te Arnhem met openlijke eerbewijzing ingehaald en afgedankt. — Den 13den werden 21 vrijwilligers uit Middelburg op eene plegtige wijze, aldaar ontslagen. — Den 19den zagen zich de vrijwillige jagers van Vriesland te Leeuwarden tot op een uur afstands van deze stad verwelkomd en door de Regering derzelve, ten Raadhuize, op eenen maaltijd onthaald. — Dordrecht zag hare vrijwillige ruiters op den 23sten terug keeren. — De kompagnie vrijwillige jagers uit Utrecht werd er den 26sten plegtig ingehaald en eervol ontslagen. — Met nog grooter toevloed dan de vrijwillige infanteristen zagen zich de vrijwilligers te paard te Rotterdam verwelkomen op den 25sten, en twee dagen later op de plegtigste wijze ontslaan wanneer de President-Burgemeester, de Graaf *van Hogendorp* en de Heer Mr. *F. Frets*, Vice-President der Commissie ter aanmoediging van den gewapenden dienst, de rondom hen geschaarde dapperen achtervolgens op de meest gepaste wijze aanspraken, terwijl een hartelijk gejuich en vreugde-muzijk zich bij tusschenpoozingen liet hooren. — Te Deventer werden de vrijwilligers op den 25sten door de schutterij en het garnizoen onder veldmuzijk en volksgejuich ingehaald en door den Luitenant-Generaal *Sweerts de Landas* aangesproken, waarna zij op het Stads wijnhuis op eenen maaltijd werden vergast.

Ontslag der vrijwillige jagers in onderscheidene plaatsen.

Te Amsterdam had op den 23sten October het plegtig ontslag van de terugkeerende vrijwillige jagers te paard plaats. Een bataillon schutters en het korps jagers te voet, onder kommando van den Heer *A. Roseboom* trokken hun te gemoet tot aan de Duivendrechtsche brug, omtrent een uur van de stad gelegen, ten einde aan het

Inzonderheid te Amsterdam.

verlangen van Z. M. te voldoen door dezelve plegtig ter stad in te halen, alwaar zich dan ook de Luitenant-Generaal Graaf *van Limburg Stirum*, kommanderende het 1ste of westelijk generaal kommando, benevens den Generaal-Majoor *van Brienen* Kommandant der schutterij en plaatselijke Kommandant van Amsterdam, met derzelver Staven bevonden. — De kompagnie werd met eene aanspraak van den Graaf *van Stirum* begroet. De kolonne zich nu in marsch hebbende gesteld, opende het bataillon schutterij, met muzijk aan het hoofd den trein. Na hetzelve volgden de beide Generaals, met derzelver Staven, en daarna onmiddellijk de kompagnie vrijwillige jagers te paard, welke door het korps jagers te voet werd opgesloten. De trein door de Diemermeer naar de stad getrokken en de Muiderpoort ingekomen zijnde, stelde zich op den Dam voor het Paleis in bataille, en werd door den Graaf *van Limburg Stirum* met eene deftige aanspraak bedankt. — Den 26sten werden de vrijwillige jagers te paard met eenen Lierzang van en door den Heer *M. Westerman* ten Amsterdamsche Schouwburge plegtig vereerd. — De Hoofdcommissie ter aanmoediging van den gewapenden dienst, te Amsterdam gevestigd, schonk op den 16den November aan de gewapende manschappen, tot den vrijwilligen dienst aldaar ingeschreven eenen zilveren gedenkpenning, hebbende op de voorzijde *Veldtogt* 1815, in eene krans van olijfen lauertakken, en op de keerzijde *Hulde van de Hoofdcommissie te Amsterdam* aan (de naam van den persoon) in eene eiken-krans; met nevensgaande open brief van dezen inhoud.

Open brief van de Hoofd-Commissie ter aanmoediging van den gewapenden dienst.

Wij voldoen met het levendigste genoegen aan de heilige belofte, welke wij, bij het uitbarsten der vijandelijkheden aan de Nederlandsche krijgslieden plegtig hebben gedaan. Wij hebben aan hen, die door dapperheid en trouw zouden uitmunten, eenig bewijs toegezegd van onze hoogachting en dankbaarheid; en wij bieden u, in dezen gedenkpenning dit bewijs aan. Toen het gevaar dreigde, hebt gij u vrijwillig aangeboden ter verdediging van het Vaderland; getrouw aan den Koning

hebt gij u ter zijner beschikking gesteld; toen gij opgeroepen zijt tot den gewapenden dienst hebt gij u bereidvaardig getoond om uwe haardsteden te verlaten, en de vermoeijenissen van het krijgsmans-leven, niet zonder velerlei opofferingen kloekmoedig en standvastig te verduren; had de kans des oorlogs of de drang der omstandigheden u ten strijde gevoerd, de vijand zou de kracht van uwen welgeoefenden arm hebben ondervonden, en uw bloed zou voor de heilige zaak gestroomd hebben, even zoo als dat uwer brave Landgenooten bij Quatre-Bras en la Belle Alliance. Thans hebben wij het genoegen u weder te zien in ons midden. Gij hebt aan uwe roeping loffelijk voldaan; een vereerend ontslag uit 's Konings dienst veroorlooft u de welverdiende rust te genieten, welke de ontberingen en vermoeijenissen van uwen togt u dubbel zullen doen smaken. Tot uwe betrekkingen, tot uwe bezigheden, tot uw beroep wedergekeerd, zijn u de burgerpligten des vredes even heilig als die van den krijgsman in den oorlog; en de achting, welke een lofwaardig gedrag vergezelt en beloont, volgt u, en blijft u ook bij in rustiger tijden en in vrediger kring. Streelend is het voor ons, u, in den aangeboden penning daarvan een bewijs te geven. Het geschenk ontleent zijne waarde van deszelfs doel, van de, aan ons door Z. M. verleende, vergunning, om het te mogen vereeren, van de gezindheid, waarmede het uitgereikt wordt, en van de herinneringen, waartoe het aanleiding geeft. Mogt het u alzoo niet onaangenaam zijn; en u ten duurzame blijke strekken onzer hoogachting! En indien immer het vaderland weder onregtvaardig mogt worden aangevallen, en onze geliefde Koning de Nederlanders andermaal ten strijde riep; dan vure een blik, op dezen gedenkpenning geslagen, den ouden moed weder aan, en bevestige de welbeproefde trouw; onder de streelende gedachte, dat heldenmoed en burgertrouw steeds dankbaarheid en achting vinden in het gezegend Nederland.

Open brief van de Hoofd-Commissie ter aanmoediging van den gewapenden dienst.

Behalve de reeds plaats gehad hebbende afdankingen op den 5den September en den 12den October van de, in 's Gravenhage terug gekeerde, kompagniën vrijwillige kavalleristen en schutters, was tot de meer plegtige afdanking van beiden de dag van den 31sten October nog bijzonderlijk bestemd, waarvan ons niet slechts gewag staat te maken, maar waaromtrent wij meenen meer bijzon-

Plegtige afdanking der vrijwillige kavalleristen en infanteristen in 's Gravenhage.

der en uitvoerig te moeten zijn, voor zoo ver de afscheids-aanspraak, uit naam Zijner Majesteit bij die gelegenheid gedaan, van gelijke toepasfing is en moet beschouwd worden op en door allen, die den onsterflijken roem der voorvaderen in den worstelstrijd tegen de dwingelandij heerlijk hebben gehandhaafd.

De beide Haagsche kompagniën vrijwilligers kwamen in volle uniform en wapenrusting, op den middag, op het plein bijeen, werwaarts zich mede vervoegden de Koninklijke gardes, de gardes d'honneur der residentie, benevens de garnizoen houdende detachementen huzaren en depots infanterie, alsmede al de officieren van de schutterij; onder eenen ontzaglijken toevloed van aanschouwers dier vaderlandsche plegtigheid. Weldra vervoegden zich op het plein de Leden der Stads regering, benevens de aldaar opgerigte Commisfie tot ondersteuning van den gewapenden dienst in de Nederlanden, voorafgegaan door boden. De twee kompagniën eenen kring geformeerd hebbende, las de Heer Generaal-Majoor *van Well* allereerst aan de voorz. kompagniën Zr. Ms. besluit voor, waarbij dezelve werden gelicentiëerd. Daarna sprak de Hoog Ed. Gestr. Heer *de Leeuw*, Staatsraad in buitengewonen dienst, haar op de volgende wijze aan:

Verdienstelijke Nederlanders!

Aanspraak van den Heer *de Leeuw*, Staatsraad in buitengewonen dienst aan de ontslagen vrijwilligers.

Toen ik op den 9den Mei l.l., onzen gevaarlijken toestand en hetgeen u te doen stond, om uw loffelijk voornemen, van Vorst en Vaderland te verdedigen, met voorzigtigheid, moed, en standvastigheid ten uitvoer te brengen, aan ulieden voor oogen stelde, konden wij eene zoo spoedige en volkomen verlosfing niet voorzien; gijlieden, die de wapenen vrijwillig hebt opgenomen, behoort onder de middelen, waardoor ons Vaderland is gered, en onze Koning beschouwt u voorzeker als zoodanigen. Uw gedrag blijft in het toekomende een voorbeeld ter navolging, en is thans het voorwerp der dankbaarheid van alle Nederlanders. Bijzonder van de Commisfie, die uwe uitrusting op zich heeft genomen; gij

hebt aan hare verwachting voldaan; zij heeft het genoegen nl. plegtiglijk te verwelkomen, hare goedkeuring te betuigen, en, zoo als aan mannen, die zich bij het Vaderland verdienstelijk gemaakt hebben, toekomt, nu, en bij aanhoudenheid, van hare onuitwischbare erkentenis te verzekeren.

Aanspraak van den Heer *de Leeuw*, Staatsraad in buitengewonen dienst aan de ontslagen vrijwilligers.

Dat alle ingezetenen van dit Rijk over het onwaarschijnlijk groot aantal der vrijwillige verdedigers zich verheugen; dat alle onderdanen de onvermoeide arbeidzaamheid van onzen Koning *Willem den I* den vader van zijn volk, hoogstdeszelfs wijze voorzieningen, en noodige voorzigtigheid in het beramen en daarstellen van, al wat strekken kon tot behoud van onze vrijheid en onafhankelijkheid, en tot vermeerdering van onze nationale welvaart en grootheid, bewonderen en erkennen; dat alle Nederlanders den Prins van Oranje, aan wien wij in de uitvoering onze verlossing verschuldigd zijn, eerbiedigen en beminnen, als hebbende, in zijne jonge jaren, zich door onversaagden moed en uitnemend beleid, gelijk een ervaren held gedragen, waarvan zijne wonden en de overwinning de sprekendste bewijzen opleveren; eindelijk, dat alle Nederlanders Prins *Fredrik* beschouwen als den krijgsman, die zich in zijne eerste jeugd, door beleid, kunde en dapperheid, zoodanig verdienstelijk heeft gemaakt, dat het vaderland, in alle tijden, op hem kan vertrouwen als op eenen voorganger, met uitmuntende hoedanigheden begaafd; doch dat alle ingezetenen van ons land zich vooral eerbiediglijk en dankbaar overtuigen, dat de aangewende middelen, hoe wenschelijk en voldoende dezelve ook geweest zijn, zonder het bestuur en den zegen van de Goddelijke Voorzienigheid, de boven alle verwachting gelukkige uitkomst nimmer zouden verkregen hebben.

Gijl., thans voldaan hebbende aan uwe verbindtenis, keert weder in uwen burgerlijken kring. Volbrengt in denzelven al de pligten, waardoor goede burgers het algem en welzijn kunnen bevorderen. Geve de goede God, dat alle Nederlanders vredelievend, welgezind en vergenoegd hunne hoop en vertrouwen mogen stellen in de Regering van onzen gewenschten Koning, opdat de wijsheid, welmeenendheid en vaderlandsliefde van Z. M. ondersteund door de medewerking van getrouwe onderdanen, de middelen mogen zijn, om in het Koningrijk der Nederlanden het meest mogelijk volksgeluk te bereiken en te vestigen.

De Commissie zoude aan de belangstelling in al wat

Aanspraak van den Heer *de Leeuw*, Staatsraad in buitengewonen dienst aan de ontslagen vrijwilligers.

heeft kunnen strekken, om deze kompagnie van vrijwillige verdedigers te oefenen en aan te voeren, niet beantwoorden, bijaldien zij zich niet wendde tot de Bevelhebbers, door onzen Koning over dezelve gesteld. Vergunt ons, mijne Heeren, ul. te betuigen, dat wij de gedane keuze van uwe personen volkomen gebillijkt zien, door de vordering in den wapenhandel en de invoering van goede krijgstucht, van welke een en ander de getuigenissen betrekkelijk deze kompagnie zijn ingekomen. Uwe benoeming, mijne Heeren, was uit den aard der zaak geheel buiten onze bestemming; maar zonder goede officieren kon de ware bedoeling der inrigting niet bereikt worden; gijl., mijne Heeren, hebt alles toegebragt, wat strekken kon, om deze kompagnie in staat te stellen, van tegen den vijand te kunnen aangevoerd worden; ontvangt de verzekering van onze wezenlijke dankbaarheid, vooral hetgeen door ul. is aangewend, om het voornemen van deze vrijwillige verdedigers, voor Vorst en Vaderland te besturen, alsmede onze opregte wenschen, dat gijlieden, mijne Heeren, die belooningen moogt bekomen, welke pligtbetrachtende vaderlanders kunnen verlangen van eenen Koning, wiens grootst genoegen is, alle verdiensten evenredig te vergelden. *Lang leve de Koning!*

Deze aanspraak werd met een algemeen en herhaald geroep van *leve de Koning!* zoo door de troepen, als door de tallooze menigte aanschouwers beantwoord. — Daarna deelde de Heer *Schovel*, Secretaris der bovengemelde Commissie, aan elken man der kompagnie Haagsche vrijwillige infanterie, namens dezelve, eene gratificatie van een gouden dukaat uit. De verschillende korpsen defileerden vervolgens voorbij dezelve Commissie en den Generaal; waarna zij naar hunnent terug keerden.

Ontslag der gewapenden Studenten.

Als eene kroon der vaderlandsche erkentenis voor de trouw van deszelfs trouwe zonen moet nu nog voor de geschiedenis worden bewaard de hulde, aan die jongelingen bewezen, die aan 's Lands Akademiën van Leiden en Utrecht de letteroefeningen hadden verlaten, om de wapenen te voeren, zoolang het dierbaar vaderland hunnen gewapenden arm mogt behoeven.

De Leidsche Studenten, bij derzelver terugtogt door Dordrecht op den 6den October door het korps muzijkanten en eene kompagnie schutterij te gemoet gegaan en uitgeleid, keerden den 8sten te Leiden weder. De Kommandant der Stad, de Kolonel en de officieren der schutterij waren hun met het korps muzijkanten derzelve te gemoet getrokken en geleidden den intogt onder de toejuiching der burgerij. De Stads Regering gaf ten Raadhuize een ontbijt, waarbij alle de leden van het vrijwillige korps, de President van de Regtbank van eersten aanleg, de Hoofd-officieren der schutterij, de kommanderende Officier van het 6de regement huzaren en de Rector der Universiteit met den oudsten Professor uit elke faculteit waren genoodigd. — De plegtige afdanking had den volgenden dag plaats, op het plein der tuine. De Rector der Universiteit, door den Kommandant der Stad en den Kolonel der schutterij van zijn huis afgehaald, begaf zich nevens eene Commissie van Burgemeesteren en voorafgegaan van de pedellen der akademie en Stadsboden naar het plein, waar de kompagnie voor het laatst defileerde. — Een kring geformeerd zijnde gaf de Kommandant der stad aan het korps plegtig kennis van deszelfs ontbinding, met dankzegging voor bewezene diensten; en nu deed de Heer *Kemper*, als Rector der Universiteit, de volgende aanspraak:

Terugkomst en ontslag der uitgetrokken Leidsche Studenten.

Mijne Heeren! Gij hebt mijne aandoeningen gezien, toen ik, voor drie maanden, u het laatst vaarwel zeide. Genoegen en zelfsvoldoening, bij het zien, dat het ook mijn vaderland niet aan jonge lieden ontbrak, voor welke het gevaar des lands genoeg was, om alle andere bedenkingen ter zijde te zetten, en de toestemming der ouderen verlof voor eenen veldtogt, als eene weldaad te verzoeken, maakten er den hoofdgrond van uit; maar bekommering over gevaren, die uw leven en gezondheid bedreigden, bij het tegen trekken van eenen vijand, wiens wrok door zijne aanvankelijke vernedering zelve tot woede verhoogd was, en van vermoeijenissen, die door ongewoonte verdubbeld werden, en bezorgdheid

Aanspraak van den Heer *Kemper* aan de Studenten.

Aanspraak van den Heer Kemper aan de studenten.

voor uwe zeden, temperden deze gewaarwording met een gevoel van weemoed, dat ik niet overwinnen kon. Thans, mijne vrienden! heeft mijn hart maar ééne gewaarwording. Blijdschap over uwe behouden terugkomst, maar blijdschap vooral over de wijze, waarop ik u, bij die terugkomst, welkom heeten mag. Het oogmerk van uwen uittogt is bereikt. Want het heerchzuchtige Frankrijk heeft, zoo wel als het overig Europa, gezien, dat ook in de Nederlanden bij alle standen maar ééne leus is, als het vrijheid en vaderland geldt, of het er op aan komt, om liefde en verkleefdheid te bewijzen aan eenen Koning, die met elken dag ons hart dierbaarder wordt; en uwe optreding in de posten, welke de voormuur onzer veiligheid zijn, maar nog door onze vijanden bezet bleven, heeft het onze legers mogelijk gemaakt, met de standaarden van Rusland en Oostenrijk, ook de zoo lang verachte en geschandvlekte banier der Nederlanden overwinnend in de hoofdstad van Frankrijk over te brengen. Gij hebt dan, in de daad tot het herstel en de bevestiging van uw vaderland medegewerkt, en gij kent mij en mijne deelneming in uw lot, zoo wel als in uwe eer, genoeg om te beseffen, hoe aangenaam mij de last van onzen geliefden Koning is, om uit zijnen naam, zijne hoogste tevredenheid over uwen moed, uwen ijver en uwe volharding te kennen te geven. Ja, mijne vrienden, het Vaderland en de Koning dankt u, en wat sterker spoorslag kan er zijn, om op de baan der eer te volharden? Want hoe streelende ook voor mij die last is, hoe genoegelijk ook voor mij de verklaring in den mond van onzen dapperen Kroonprins zelf was, dat uwe dienstijver zijne tevredenheid weg droeg, aangenamer nog waren voor mijn hart en dat uwer ouderen en vrienden de berigten, dat uw korps ook ten aanzien van zeden en gedrag de verwachting regtvaardigde, waarmede ik mij bij uw vertrek streelde, en die de laster zelf vruchteloos zoude pogen te bezwalken. Dank derhalve, mijne vrienden, nog eenmaal uit naam van Koning en Vaderland, voor het offer, dat gij aan het vaderland gebragt hebt. Gij hebt het groote werk helpen voleindigen, en het is op grond van die voleinding, dat ik u, uit naam des Konings, het einde uwer krijgskundige loopbaan aankondige.

Bij het verlaten van dit veld keert gij in uwe oude betrekking terug. Kan ik er wel aan twijfelen, dat gij ook in deze betrekkingen nimmer vergeten zult, wat

gij nu aan het vaderland en uwe eer, verschuldigd zijt. Neen, voorzeker, gij kent deze pligten; de inachtneming daarvan vóór uw vertrek heeft vooral mijne betrekkingen tot deze hooge school mij ten genoegen gemaakt, en het is zeker overtollig, op te wekken of aan te moedigen, waar het gevoel van pligt genoegzaam is.

Aanspraak van den Heer *Kemper* aan de Studenten.

Keert dan nu, mijne vrienden, nog eenige dagen tot de ouderlijke woning terug, om er de genoegens van het wederzien te smaken; waarvan u mijne vriendschap slechts eene schaduwe geven kan. De nieuwe ordening van het hooger onderwijs, deze nieuwe weldaad van onzen geliefden Koning, zal u weldra in ons midden terug brengen, en uw voorbeeld zal bewijzen, dat, waar pligtgevoel en eer de studiën voor eene poos met de wapenen verwisselen, ook de oefeningen des vredes, na het wijken des gevaars, zonder nadeel weder de wapenen kunnen vervangen.

Eervol en nuttig voor het vaderland is deze uwe gewone loopbaan, niet minder, dan die, waaruit gij thans, begeleid met de algemeene toejuiching, aftreedt, en ook daar wacht u dezelfde lauwer, bij dezelfde onvermoeide inspanning voor Koning en Vaderland.

Na het eindigen dezer aanspraak, even als de kennisgeving van den Kommandant met een driewerf herhaald *leve de Koning!* beantwoord, wendde de Rector zich tot de Stedelijke Regering, aan dezelve zijnen hartelijken dank betuigende voor de eervolle ontvangst van het korps op den vorigen dag, met den wensch: „dat deze ontvangst een nieuwe band mogt zijn tusschen de „Universiteit en de Stad, welker wederkeerige „bloei, gedurende twee eeuwen, door de eensgezindheid gewaarborgd was." — De Heer *Nedermeyer van Rosenthal* hierop als spreker van het korps het woord verzoekende, werd door hem aan den Rector der Akademie de volgende aanspraak gerigt:

Beantwoording door den Heer *Nedermeyer van Rosenthal.*

Mijnheer de Rector!

Het oogenblik is daar, waarop onze geëerbiedigde Vorst, nadat de nood des vaderlands geweken is, ons

vergunt, tot onze betrekkingen en tot onze werkzaamheden terug te keeren. Alle kenteekenen van den stand, dien wij thans verlaten, zullende afleggen, blijft ons nog één gedenkteeken over, door vaderlandsche vrouwen aan onze vaderlandslievende toegewijd. Tot de Universiteit terugkeerende vonden wij ons gedrongen u dit ons dierbaarst pand toe te vertrouwen, en uit naam van het thans ontbonden jagerkorps verzoeken wij u, aan hetzelve wel eene bijzondere plaats op het gebouw der Akademie te willen inruimen, opdat het daar tot een, ook voor u streelend, aandenken van den goeden wil, die Pallas zonen bezielde, blijven moge, terwijl wij den God van Nederland bidden, dat wanneer immer de nood des vaderlands vorderde, dat deze vlag hare stille rustplaats in Pallas choren weder met de onrustvolle velden van Mars verwisselde, de overwinning dan steeds daar zijn zal, waar vaderlandslievende Jongelingen met haar strijden.

De Rector aarselde niet dit verzoek toe te staan met den wensch: ,, dat, zoo immer de nood des ,, Lands weder te wapen mogt roepen, dit vaan- ,, del met gelijke eer, als nu mogt gedragen en ,, gevolgd worden "

Plegtige inhaling en ontslag der Utrechtsche Studenten.

Zoodra men te Utrecht de zekere tijding had van de terugkomst der vrijwilligers van de Utrechtsche Akademie, om op last van Z. M. eervol te worden ontslagen, verzuimde men almede niets om hen te ontvangen op eene wijze, welke voegde aan de edele gezindheden en het voorbeeldig gedrag dezer jongelingen. Het schoone weder op den 10den October begunstigde dit oogmerk. De weg van Utrecht tot Jutphaas was met rijdende en voetgangers als bedekt. Reeds te Jutphaas werd de terugkeerende kompagnie, onder een keurig muzijk eerst door den Heer Burgemeester verwelkomd, en door den Heer *P. van Griethuizen* met eenige dichtregelen begroet; en daarna door den Heer *B. de Geer*, vader van den eersten Luitenant van het Studenten-korps, op deszelfs lusthuis met een ontbijt onthaald. Op den middag tot aan de grenspaal van het Stadsgebied genaderd, werden zij buiten de Tolsteegpoort door den Luitenant-Generaal *G. Z. van*

Sandick Provincialen Kommandant, aan wien het van wege den Koning was opgedragen, de vrijwilligers op de meest plegtige en eervolle wijze te bedanken en te ontslaan, ontvangen en begroet. Hij was vergezeld van eene Commissie uit Burgemeesteren en Regeerders der Stad met derzelver Secretaris, van den Plaatselijken Kolonel-Kommandant *Westerlo* en de korpsen Officieren van het garnizoen, en voorts van eenen trein, bestaande uit twee gewapende detachementen der flankeur-kompagniën van ieder bataillon der dienstdoende schutterij, en even zoo vele van ieder der twee in bezetting liggende bataillons Nederlandsche landmilitie met de tamboers en het korps muzijkanten der schutterij. De optogt geschiedde te midden eener ontelbare menigte naar het St. Jans kerkhof, alwaar de kompagnie zich met de gemelde detachementen aan derzelver regter- en linker-vleugel in parade schaarde. Inmiddels had zich aldaar vervoegd eene Commissie uit den Akademischen Senaat, voor welke de trein was gedefileerd. — Nu werd de kompagnie, gekommandeerd door den Kapitein *Techters*, geïnspecteerd door den Luitenant-Generaal, Provincialen Kommandant, en verwelkomd met de volgende aanspraak: Plegtige inhaling en ontslag der Utrechtsche Studenten.

Mijne Heeren de officieren, onderofficieren, en verdere leden dezer kompagnie, . .

Na u van harte met uwe terugkomst alhier verwelkomd te hebben, betuig ik u het genoegen, hetwelk ik ondervinde, door u allen welvarend weder bij elkander alhier geschaard te zien, op deze zelfde plaats, alwaar wij u, een weinig meer dan twee maanden geleden (den 5den Aug. l.l.) vaarwel wenschten, in de hoop, maar echter in de onzekerheid van een voortdurend welzijn. Gedurende uwe afwezendheid, zijn, Gode zij dank! onze wenschen, te dien opzigte niet alleen vervuld, maar zelfs zijt gij van alle gevaren bevrijd gebleven, en, hoewel ik mij verzekerd houde, en met u gevoel, hoe zeer het u smarten en grieven moet, Aanspraak van den Provinciale Kommandant.

niet

Aanspraak van den Provinciale Kommandant.

niet in de gelegenheid geweest te zijn, blijken van uwen moed te geven, of 's Lands vijanden te kunnen bevechten, kan echter het leedwezen hierover bij u gelenigd worden, door de bewustheid, dat onze lotgevallen door eene hoogere, algoede en alwijze magt buiten ons bereik geregeld worden, door het, den militairen betamende, geduldig berusten in de verordeningen hunner bevelhebberen, en vooral door de overtuiging, die, bij u zelven en bij ons allen bestond van uwen *goeden wil*, waarvan uwe bereidvaardigheid, ijver en belangloosheid zoo blijkbaar het bewijs hebben opgeleverd. Intusschen moet het voor u allezins voldoenend wezen, en is mij, bijzonder aangenaam, dat ik mij in het geval bevind, u den lof te kunnen geven, van, volgens alle ingekomen berigten, en volgens het verslag van uwen braven Kommandant (den Kapitein *Techters*) allen, in het algemeen, en ieder uwer in het bijzonder, aan uwe verpligtingen voldaan, en door een goed gedrag uitgemunt te hebben, waardoor gij u dan ook de achting uwer wapenbroeders bij het leger verworven hebt.

Uwe opgenomene taak thans volvoerd zijnde, ben ik, van wege onzen geëerbiedigden en geliefden Koning, bij aanschrijving van het departement van oorlog, en van *Z.* Exc. den Generaal Graaf *van Limburg Stirum*, kommanderende het eerste of westelijk generaal-kommando, gelast, om, zoodra gij zoudt terug gekomen zijn, u met de meeste plegtigheid, op eene eervolle wijze te bedanken, en van uwe aangegane verpligtingen te ontslaan, waartoe u als nu de orde zal voorgelezen worden.

(Deze aanschrijving, dato Amsterdam, den 1sten October 1815, door den Kapitein-Adjudant *van der Monde*, voorgelezen zijnde, vervolgde de Generaal.)

Eer ik nu verder voortga, wil ik aan uwe vorige, en weder aanstaande Leeraars in de Godgeleerdheid en overige wetenschappen gelegenheid geven, u op hunne beurt ook te verwelkomen; waartoe zich eene Commissie uit den achtb. Akademische Senaat herwaarts begeven heeft.

Hierop deed de Rektor der Akademie, de Hoogleeraar *J. Heringa Ez.* deze aanspraak:

Welkom, manhaft Bevelhebber der gewapende jongeling-

lingschap van Utrechts hooge school! die u haren en onzen dank hebt verworven, door de wijsheid en zorgvuldigheid, door den ernst en gematigdheid, met welke gij haar bestuurdet en haar voorgingt! Welkom brave, dierbare jongelingen! die in hoogeren en lageren rang, voor den Koning en het Vaderland vrijwillig de wapenen hebt opgevat! ja! van ganscher harten heeten wij u, in naam van den Akademischen Senaat, welkom.

Aanspraak van den Heer *Heringa* aan de Studenten.

Gelaat en houding dragen het merk van uwe gezondheid en weltevredenheid. De vermoeijenissen van den togt hebben u dan niet afgemat; de last der wapenen heeft u niet gedrukt; de ontberingen hebben u niet verzwakt, en de besmettende ziekte, welke in uwe nabijheid waarde, heeft u niet aangetast. Hoe veel stof tot blijdschap! Hoe veel verpligting tot ootmoedige dankzegging aan den God uwes levens, den leidsman uwer jeugd!

Nog streelender genoegen geeft het ons, dat wij u zien wederkeeren met den lof van onbesproken zeden. Ja! het gerucht van uw voorbeeldig gedrag is u reeds vooruitgesneld. Het zij gij slechts te gehoorzamen, het zij gij ook op uwe beurt te gebieden hadt, gij hebt u gekweten van uwen pligt. Gij hebt u, vrijwillig, in korten tijd gewend aan ongemakken van het krijgsmans leven, tot nu toe vreemd aan uwe stille letteroefeningen. En indien uw arm noodig ware geweest tot redding van het vaderland of tot herstelling van de rust in Europa, wij vertrouwen, gij zoudt niet gearzeld hebben, om in de gelederen der Nederlandsche helden, den vijand onder de oogen te zien.

Doch gedankt zij de God des vredes! Gij hebt geene wonden behoeven toe te brengen, of te ontvangen. De nood des vaderlands is geweken. De eer der Nederlandsche natie is, bij hare naburen gered, ook door uwe vaardigheid tot den heiligen strijd. Onze Koning, de vader des vaderlands, is over u voldaan, en zijne zorg voor u, gepaard met zijne zucht voor de wetenschappen, heeft zijn besluit bepaald, om u uit het leger terug te roepen, en, op eene eervolle wijze, weder te geven aan onze hooge school.

Gij ziet, hoe Utrechts burgerij deelt in ons verlangen, om u weder te aanschouwen; hoe zich de aanzienlijksten van alle standen beijveren, om aan uwen intogt luister en plegtigheid bij te zetten; en hoe de gevoeligste harten vreugdetranen vermengen met die van uwe ouderen en tederste betrekkingen, op dezen schoonen feestdag.

Aanfpraak van den Heer *Heringa* aan de Studenten.

Zoo veel belangneming, zoo vereerend voor u, zal u, hoop ik, tot eene aanmoediging verftrekken in de letterbaan, welke gij nu weder intreedt. Hebt gij door ligchamelijke oefeningen roem verworven, door die van geest en hart zult gij ze verhoogen. Zal uwe dapperheid geene lauweren winnen in het oorlogsveld, daar zijn, door langgewenschte verordeningen, nieuwe eerekroonen voor uwe vlijt te behalen in de loopbaan der wetenfchappen. Kunt gij den Koning met uw bloed niet dienen, dat dan uwe gezondheid en krachten in jeugdigen en mannelijken leeftijd, gewijd zijn aan Vorst en Vaderland, ja aan Menschdom en Christendom, en alzoo aan dien God, wien te gehoorzamen uwe en onze allerhoogfte eer en ware gelukzaligheid is.

De Commisfie na het doen dezer aanfpraak vertrokken zijnde, onder het geleide van een detachement der fchutterij, naar de Senaat-kamer, waar middelerwijl alle de Hoogleeraars waren genoodigd, volgde ook ftraks de geheele trein in dezelfde orde, als bevorens, en werd aan den ingang van het groote Auditorium door eene Commisfie uit den Senaat ontvangen en in den Senaat-kamer binnen geleid, terwijl dit pad met groen en bloemen was beftrooid. — Hier werden de in orde gefchaarde vrijwilligers, nogmaals door den Luitenant-Generaal dus aangefproken:

Volkomen ontflag aan de Studenten, gegeven door den Provincialen Kommandant.

Thans, mijne Heeren de vrijwilligers, bevinden wij ons weder te zamen vereenigd in dezelfde zaal, alwaar ik voor omtrend vier maanden (den 13den Junij l.l.) uwe kompagnie, in het bijzijn van uwen waardigen Rector organifeerde, en u de militaire pligten voor oogen hield, van welke uwe aanftaande ontbinding u weder gaat ontheffen. Dan hoezeer die pligten u als krijgslieden voortaan niet meer zullen opgelegd zijn, zoo vleije ik mij, dat de kennis, welke gij daarvan verkregen, en de onderwerping en gehechtheid, welke gij daaraan betoond hebt, u, in uwen overigen leeftijd, nog van nut en voordeel zijn zal. Immers orde, naauwgezetheid, ondergefchiktheid, geduld, zelfsopoffering, ftandvastigheid, gepaard met onverfchrokken moed, de vereischte eigenfchappen van een goed krijgsman, zijn in alle ftanden der maatfchappij lofwaardige en

gepaste hoedanigheden Bevlijtigt u dan, in dezelve te volharden, en u aldus, bij het hervatten uwer vorige letteroefeningen, en in uwen overigen leeftijd, de achting uwer Landgenooten te verwerven.

Bij de nu aanstaande ontbinding uwer kompagnie, heb ik vermeend, dat het u niet onaangenaam zou zijn, indien het vaandeltje, hetwelk u, bij uw vertrek, door de achtingswaardige Jufferschap dezer stad geschonken werd, en waarvoor wij nogmaals dezelve dank zeggen, ter gedachtenis van uwen moed, en van het gebeurde, alhier bewaard bleef, waarmede de Heeren Professoren dezer Akademie instemmende, goedgevonden hebben, hetzelve als een blijvend gedenkteeken van uwen ijver voor 's Lands verdediging, alhier in de Senaat-kamer over te nemen en te doen plaatsen.

(*De standaard daarop aan den Rector overgegeven wordende, zeide de Luitenant-Generaal:*)

Dat dit veldteeken tot eene aangename en loffelijke herinnering van het verledene, en tot eene krachtige aansporing ter navolging voor het toekomende verstrekke.

De Rector hierop het woord nemende, terwijl hij den standaard aan het jongste Staats-lid overreikte, zeide:

Zoo keert dan deze standaard terug naar den tempel der wetenschappen, in welken ik u dit schoone geschenk der Utrechtsche Jufferschap ter hand stelde. Hier zal hij dan ook ten toon hangen, ter gedachtenis van hare vaderlandsliefde en van uwen moed, met dit bijschrift, door uwen Leermeester *van Heusde* op ons verzoek ontworpen.

Bijschrift voor den standaard in de Senaat kamer opgehangen.

Generosos Juvenes
Academiae Hujus Cives
Pro Rege Et Patria
Adversus Communem Europae Tyrannidem
Ultro
Arma Capientes
Hoc vexillo
Paris Magnanimitatis Indice
Ornavit
Puellarum Trajectinarum
Flos.

A. CIƆIƆCCCXV.

Plegtig ontslag der Studenten te Utrecht.

(Dat is: *De grootmoedige jongelingen Studenten aan deze Akademie, die voor Koning en Vaderland, tegen den algemeenen vijand van Europa, uit eigen beweging de wapenen hebben opgevat, zijn met dit vaandel, als een bewijs van gelijke grootmoedigheid, vereerd door de bloem der Utrechtsche Jufferschap, ten jare* 1815.)

Dit leze nog de nakomelingschap, en volge uw voorbeeld, gelijk gij dat van onze voorvaderen volgdet! Zoo toch Nederland weder bedreigd wordt, gelijk het voor weinige maanden bedreigd werd, dan vinde het aan Utrechts hooge school een aanzienlijk getal vrijwillige verdedigers, gelijk aan u! Dan verlate ook dit veldteeken zijne plaats niet, dan om even welbewaard weder te keeren, onder het toevoorzigt van eenen man als dezen uwen aanvoerder!

Ja, brave krijgsman! veroorloof mij, dat ik zoo in uwe tegenwoordigheid en tot u spreke. Ik zal uwe kieschheid niet kwetsen; maar mijn hart, mijn pligt gebieden het mij te zeggen: de keus, welke u aan het hoofd stelde van deze jongelingschap, houden wij voor eene der gunstige beschikkingen van Gods vaderlijke voorzienigheid over haar. De verwachting, welke wij, bij uw vertrek van u hadden opgevat, bragt veel toe tot onze gerustheid over het lot van onze zonen en kweekelingen. Maar gij hebt onze verwachting overtroffen. Ontvang daarvoor hunnen en onzen dank! De goedkeuring van onzen Koning, die verdiensten waardeert en bekroont, en boven al de zegen des Allerhoogsten, zij uwe belooning!

Die zegen ruste ook op u, hoog aanzienlijk Krijgsbevelhebber, die 's Konings welbehagen omtrent onze jonge lieden, met zoo veel kieschheid en hartelijkheid, ten uitvoer brengt! Die zegen ruste op den Gouverneur dezer provincie, die tot zijn leedwezen, door ongesteldheid verhinderd, hier niet kan tegenwoordig zijn, en op u allen, mijne Heeren, die in onderscheiden standen zoo bereidvaardig hebt medegewerkt, en uwe onderhoorigen hebt doen medewerken, om de plegtigheid van dezen dag vereerend voor de Akademische Jeugd, en aangenaam voor ons te doen afloopen! Ook daarvoor zij u allen, en een iegelijk in zijne betrekking, de welmeenendste dank, uit naam van den Akademischen Senaat, door mijnen mond toegebragt.

Na deze aanspraak bedankte de Generaal den

Kapitein *Techters* voor de zorg, door hem voor de vrijwilligers, in alle opzigten en bij alle gelegenheden gedragen; met verzekering dat daarvan het gunstigst verslag aan het Gouvernement zou worden gegeven; en zich tot de Hoogleeraren rigtende, beval hij deze Studenten weder in derzelver gunst en welwillendheid: „ hopende, dat zij even zoo zeer in het vak der wetenschappen zouden voldoen, als zij in hunne krijgskundige loopbaan genoegen hadden gegeven." Plegtig ontslag der Studenten te Utrecht.

Eindelijk trok de kompagnie weder naar buiten voor de poort der Akademie, waar dezelve door de Provincialen Kommandant bedankt en ontbonden werd met deze aanspraak:

Nu Heeren vrijwilligers! voldoe ik geheel aan den mij opgedragen last, door u in naam van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, plegtig en eervol te bedanken; aan de vrijwilligers, deze kompagnie uitmakende, des Konings tevredenheid en de erkentelijkheid uwer Landgenooten, over den door u aan den dag gelegden moed en ijver te betuigen en te verzekeren, en ul. honorabel van uwe aangegane verpligtingen te ontslaan, gelijk ik zulks verklare gedaan te zijn bij deze; en is als nu deze kompagnie gehouden voor ontbonden, terwijl ik aan de Heeren vrijwilligers, provisioneel, en tot nader order vergun, om des verkiezende, de montering nog te blijven dragen ter gedachtenis van hunnen ijver voor Koning en Vaderland. *Leve de Koning!*

Een driewerf herhaald *hoezee! leve de Koning!* van de kompagnie vrijwilligers en van alle de aanschouwers, onder het spelen der muzijkanten van *Wilhelmus van Nassauen*, besloot deze plegtigheid.

De teruggekeerde Studenten gaven den volgenden dag een bewijs hunner erkentenis, deels aan de Utrechtsche Juffvrschap door eene serenade, deels aan hunnen Kapitein door eenen maaltijd, aan welken alles broederlijke eensgezindheid en vaderlandsliefde ademde.

Vereerende dagorde voor de 2de divisie van het leger.

Bij zoo ruime vermelding van de eer aan de vrijwillige verdedigers des vaderlands bewezen, die beroep en huisgezin, handel en ambtsbediening, letteroefeningen en kunsten hadden verlaten op de wapenkreet der vrijheid en onafhankelijkheid, mag niet ongewaagd blijven de ware roem onzer eigenlijke krijgsbenden, die zich niet min vereerend had gehandhaafd door tucht op vreemden grond, dan door dapperheid in het strijdperk. Ten gedenkwaardige bewijze hiervan strekke het afscheid door den Luitenant Generaal *W. G. H. de Perponcher*, van de 2de divisie van het leger, genomen op den 12den October te St. Leu. Hetzelve was vervat in de volgende dagorde:

Kameraden! Zijne Majesteit de Koning, mij tot andere bezigheden geroepen hebbende, vermeene ik de divisie niet te moeten verlaten, zonder u allen mijnen hartelijksten dank te hebben toegezegd, voor den ijver, waarmede gij. voor 's Konings dienst zijt werkzaam geweest.

De Chefs der korpsen in het bijzonder, en alle de brave Officieren in het generaal, betuig ik mijne erkentelijkheid voor de prompte opvolging mijner bevelen en de goede orde, welke zij in hunne ondergeschikten hebben weten te onderhouden.

Was op het veld van eer, bij Frasnes, bij Quatre-Bras en bij Waterloo, de divisie een voorbeeld der braven, niet minder verdient zij geroemd te worden voor het voorbeeldeloos gedrag, hetwelk zij, sedert drie maanden, in de kantonnementen heeft gehouden. Ik zal, mijne brave kameraden, uw gedrag aan den Koning doen kennen; en het zal voor het vaderlijk hart Zr. M. eene aangename gewaarwording zijn, dat ik Hoogstdenzelven zal kunnen verzekeren, dat de tweede divisie even geacht is door onze vijanden om hare manhafte onversaagdheid, als bemind bij die zelfde Franschen om haar edelmoedig gedrag in hun midden.

Wanneer ooit nieuwe gevaren het vaderland weder mogten dreigen, zal het mij tot eene eere verstrekken, indien het vertrouwen van onzen Monarch mij mede aan uw hoofd mag stellen; en dan, mijne kameraden, vinden wij elkander weder, om nog eens gelijke gevaren en gelijken roem met elkander te deelen.

Toen het andere legerkorps onder bevel van Luitenant-Generaal *Stedman* in December de kantonnementen verliet, welke het in het departement du Nord van Frankrijk had bezet, beijverden zich de Fransche authoriteiten, om aan Zijne Exc. hunne erkentenis te betuigen over de krijgstucht en goede orde, welke hij, gedurende zijn verblijf in dat land had doen handhaven.

Lof van de 1ste divisie van het leger.

Die uitmuntende krijgstucht moest daarna met de bedachtzame maatregelen van het Gouvernement mede werken, om den aftogt van ons gansche leger, bij invallende vorst zeer belemmerd aan de rivieren, wel geregeld en buiten overlast der ingezetenen des lands te houden. Door sterke vorst was den 12den December de Maas reeds zoo zeer met ijs overdekt, dat te Grave de overzijde van die rivier door geene troepen te bereiken was. Eene opeenstapeling der achtervolgends afkomende troepen zou aldaar de grootste ongelegenheid hebben te weeg gebragt zonder tijdige voorziening van Z. Ex. den Luitenant Generaal Baron *van der Duin*.

Voorzorg in de belemmering der terugkeerende troepen door de vroege vorst.

Hetzelfde zou bij Gorinchem plaats gehad hebben zonder de voorzorg om de opgehouden troepen in Op- en Neder-Andel en binnen Woudrichem zoo lang te kantonneren, tot zij de rivier konden overkomen.

In een werk van den Pruisfischen Luitenant-Kolonel *von Plotho*, in dezen jare 1818 uitgegeven onder den titel van *Oorlog van het gecoaliseerd Europa tegen Frankrijk in* 1815 vindt men de navolgende opgaaf van het verlies der vereenigde Pruisfische en Engelsche legers, in dooden, gekwetsten en vermisten. Engelsch en Hanoversch leger 846 officieren en 12,987 man. Nederlandsch en Nassausch leger 144 officieren, 3994 man en

1630 paarden. Brunswijkch leger 59 officieren, 1446 man en 150 paarden. In het geheel 1049 officieren, 18,427 man en 1780 paarden. Het Pruisische leger 753 officieren en 32,367 man, waaronder er alleen in het eerste legerkorps van den Generaal *von Ziethen* zich 205 officieren en 14,162 man bevonden (1).

(1) Zie en vergelijk hier mede het boven opgegevene in de aanteekening op bl. 252.

REGISTER

OP HET

JAARBOEK

VAN 1815.

EERSTE STUK.

A.

Aanhalingen van goederen van geringe waarde. Ampliatie van de wet, rakende de executie van het generaal plakkaat van 1725 nopens dezelven . bl. 38—40.
Adelstand. Besluit omtrent deszelfs vereischten en voorregten. . . . . . bl. 7.
d'Affry, Kommandant der Zwitsers te Parijs. Deszelfs trouw en heldhaftig gedrag. . . bl. 83.
Alpen. Wapenstilstand aldaar . . . bl. 310.
Amsterdam. Vrijwillige kavallerie en derzelver uittogt. bl. 296.
Antwerpen. Gesteldheid aldaar in de gevaarvolle dagen van Junij. . . . . bl. 225.
Arresten en kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen bij de hoofden der onderscheidene departementen van administratie. . . . bl. 28—32.

B.

Barclay de Tolly, Generaal en Chef der Russische legers. Deszelfs proclamatie aan de Franschen. . bl. 309.
Barrière-regt in Belgie. . . . bl. 71.
Bedestonden (*Maandelijksche*) ingetrokken. . bl. 394.

Belastingen en *Ontlastingen* van onderscheidene specien, met alteratiën in het tarief van 1725. . bl. 8.
Belastingen. (Directe) De termijnen van derzelver betaling vervroegd. . . . bl. 147.
Belastingen (Indirecte). Convoijen en Licenten afgescheiden van het algemeen departement van Financie bl. 18. Benoeming van *H. L. Wichers* tot Directeur-Generaal in gemeld afzonderlijk departement. ald.
Belgen. Derzelver roem wegens de algemeene geestdrift tegen *Napoleon.* . . . bl. 177.
Belgie door de Mogendheden op het Congres te Weenen met Nederland vereenigd. bl. 72. Vreugde daarover te Brussel, Antwerpen, Brugge, Gent en door geheel Belgie. bl. 73—76. Deputatiën van allerwege naar den Haag. . . . . bl. 76.
Belgische krijgslieden. Proclamatie aan dezelven. bl. 23.
Bern. Verklaring van het Gouvernement aldaar over den inval van *Napoleon.* . . . bl. 86.
Bezitneming van Landen, behoord hebbende tot den Neder- en Middel-rijn. bl. 144—147. De nationale militie in dezelven bevolen. . . . bl. 147.
Blucher van Wahlstad (Prins) betuigt zijnen dank aan de inwoners van Huy. bl. 92. Brief van de Fransche Commissarissen aan Z. H. bl. 314, doch zonder gevolg. ald.
Bondgenooten. Derzelver legermagt. . . bl. 202.
Braband. Wet houdende bepalingen omtrent de grenzen dier Provincie. . . . . bl. 7.
Breda. Eerepenning aan den Kommandant en Officieren der Schutterij toegestaan door Z. M., wegens betoonden moed en trouw in 1813. . . bl. 158.
Brugmans (S. J.) tot Inspecteur-Generaal bij den geneeskundigen dienst van 's Lands zeemagt benoemd. bl. 20. Deszelfs werkzaamheden, als Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst, na de gevechten van Junij, en derzelver heilrijk gevolg. . . bl. 283—284.
Brunswijk Oels (De Hertog *van*) gesneuveld in den Slag van Quatre-Bras op den 16 Junij. . . . bl 218.
Brussel. Wegens de aflossing van drie millioenen voor die stad. . . . bl. 72.
Brussel Vereering der Schutterij. bl. 113. Feest door de Stad gegeven bij gelegenheid van 's Konings intogt bl. 114—115. Het Rozen-feest. . bl. 115—116.
Brussel Gesteldheid aldaar in de gevaarvolle dagen van Junij. . . . bl. 221.
Buskruid. Bepalingen en voorzieningen omtrent den ver-

voer daarvan en van oorlogsbehoeften en brandstoffen. bl. 21. Ingetrokken . . . bl 403.
Bijbelgenootschap (*Nederlandsch*) Oprigting van vele afdeelingen. . . . bl. 70.

C.

Carignan. Deszelfs overgave. . bl. 400.
Capellen (De Baron *van der*) als Gouverneur-Generaal van Neerlandsch Indiën en Opperbevelhebber van de Land- en Zeemagt van den Staat, beoosten de Kaap de Goede Hoop, beëedigd. . . bl. 53.
Carondal. Deszelfs braaf gedrag . . bl. 126.
Charleroy. Doortogt der Franschen op den 15den Junij. . . . . bl. 204.
Clancarty (De Graaf *van*) tot *Markies van Heusde* verheven. . . . bl. 264.
Collatie (*Regt van*) bij de beroeping van Predikanten. Alteratie van het laatste besluit betreffende de uitoefening daarvan. . . bl. 67.
Commissarissen-Generaal voor Neërlandsch Indiën beëedigd. . . . . bl. 53.
Commissie van den gewapenden dienst. . bl. 408.
Congres te Weenen verneemt de ontkoming van *Napoleon* van Elba. bl. 84. Artikelen uit de akte van hetzelve, betreffende het Koningrijk der Nederlanden. bl. 103—108. Rapport eener Commissie ter zake van *Napoleon*. . . . . bl. 175.
Consul-benoemigen voor Frankrijk, Marokko, Kadix, Gallicie en de Corunna. . . bl. 52 en 53.
Cordon rondom de Fransche grenzen. . bl. 402.
Crimineel Wetboek, voor het krijgsvolk te Lande, gearresteerd. . . . bl. 21.

D.

Dank- en Bededag voor de noordelijke Provinciën op den 5den Julij. — Brief van Uitschrijving. bl. 264—269. — Dankzeggingen en Lofzangen op den 25sten Junij. . . . bl. 269.
Dank der gekwetsten te Bergen op Zoom. . bl. 292.
Dankstond (*Algemeene*) bepaald en uitgeschreven. bl. 394 397.
Davoust. Deszelfs brief aan *Wellington*. bl. 716. Antwoord daarop van *Wellington* en van *Blucher*. bl. 317.

Deserteurs. Alteratie van art. 8 van het besluit ten opzigte der uitbetaling van de premie voor het arresteren van een deserteur. . . bl. 22.
Discipline (*Reglement van*) voor het krijgsvolk te Lande, gearresteerd. . . . bl. 21.
Dienstboden-geld. Wet op den opheve dier belasting. bl. 14.
Domeinen. Besluit ter verdeeling der rentambten van de domeinen in acht arrondissementen van inspectie. bl. 14.

E.

Engeland. (De Prins Regent van) Deszelfs verklaring omtrent Frankrijk. . . . bl. 178.
Eskader naar de Middellandsche Zee. Benoeming eener Commissie van onderzoek omtrent de ongelukken van 's Lands Schepen onder bevel van den Schout bij Nacht *Tulleken.* bl. 20. — Het bevel over dit eskader opgedragen aan den Vice Admiraal *T. F. van de Cappellen.* — De Constructeur-Generaal *P. Glavimans* en de Onder-Constructeurs *van Es* en *Ciebert* uit den dienst van het rijk ontslagen. . . . bl, 20.
Erfprins (*De*) in militaire functiën te Brussel, en aldaar hoogst vereerd. . . . bl. 2 en 3.

F.

Fonds van aanmoediging voor den gewapenden dienst, Rijke ontvangsten en bemoedigende brief. bl. 273—276. — Derzelver Commissiën te Amsterdam en elders. bl. 276.
Fouché. Deszelfs brief aan *Wellington.* . . bl. 314.
Frankrijk. Regerings-Commissie over hetzelve bij den afstand van *Napoleon.* — Dezelve benoemt Gevolmagtigden tot den vrede met de Geallieerden. — Maar zorgt tevens voor tegenweer. bl. 305. — Ontbinding der Commissie. . . . bl. 324.
Frankrijk Bepalingen van de territoiren en vestingen door Frankrijk afgestaan. . . bl. 387—390.
Frederik, Prins der Nederlanden, Kommandant der Belgische en Hollandsche troepen. bl. 131. — Rapport aan Z. M. wegens de vestingen Quesnoy, Valenciennes, Condé en Bouchain. . bl. 397—399.

G.

Geestdrift der natie bij den verwachten aanval van *Buonaparte*. . . . bl. 148.
Geestelijkheid in de zuidelijke departementen. Lof van derzelver medewerking tegen *Napoleon*. . bl. 200.
Geneeskundige dienst bij het leger. bl. 282. Derzelver erkentenis en vereering. bl. 289. alsmede bl. 290 en 291.
Generaals (*Luitenant-*) en Generaal Majoors benoemd. . . . . . bl. 134.
Geweer-fabrieken in Luik geschorst. . bl. 1<3.
Goltz (De Generaal-Majoor *van der*) Commissaris-Generaal van Oorlog. . . . bl. 144.
Gouden en Zilveren werken. Wet rakende den opheve der belastinge op dezelven. . bl. 19 en 45—52.
'*s Gravenhage*. Onderstand door de Commissie aldaar ten behoeve der gekwetsten. bl. 273. — De uitgetrokken schutterij. . . bl. 403, 404.
Grondwet. Commissie tot derzelver herziening, wijziging en ampliatie. . bl. 109 en 110.
Grootboek der nationale Schuld. Wet houdende bepalingen op de inschrijvingen van kapitalen. . bl. 8.
Grouchy. (Generaal) Krijgsbedrijf van deszelfs legerkorps bij het Fransche leger. bl. 300—302. Deszelfs voortreffelijke terugtogt op Parijs. . bl. 311.

H.

Hamel (Mr. *O. T.*) Vernietiging van eene sententie, door het Hof van Gelderland in 1796 tegen denzelven, toen Stadhouder van het Regterambt van Doesburg, uitgesproken. . . . bl. 41 en 42.
Handelingen tusschen de Plenipotentiarissen van Frankrijk en de Ministers van de Verbondene Mogendheden over afstand en schadeloosstelling. . bl. 342—351.
Hemert (Mr. *W. J. J. van*) tot Substituut van den Procureur-Generaal bij het Hoog Geregtshof benoemd. bl. 42.
Heringa (*J.*) Aanspraak aan de uittrekkende Utrechtsche Studenten. bl. 297. — En bij derzelver terugkomst. . . bl. 416.
Huwelijken van behoeftigen. Bepalingen tot het wegnemen van pecuniële bezwaren bij derzelver voltrekking. . . . . . . bl. 40 en 41.

Huishoudelijke belangen. Bepalingen op het ſtatuëren van gepaste ſtraffen en boeten bij de keuren en ordonnantiën van die beſturen, aan welke het 94ſte artikel der grondwet de vrije beſchikking over dezelven verleent. . . . bl. 32—34.

I.

Jagt. Definitive bepaling omtrent de uitoefening van het regt daartoe door de eigenaars van heerlijkheden. . . bl. 58—60.
Impoſitiën. (*Afzonderlijke, ſtedelijke en plaatſelijke*) De wijze, waarop zullen worden goed gemaakt de kosten vallende op calanges, informatiën en procedures, zoo ter eerſter inſtantie als in appel. . bl. 24 en 25.

K.

Kemper (*J. M.*) tolk der algemeene gevoelens van de natie bij den Koning bl. 149—152. Aanſpraak aan de uittrekkende Leidſche Studenten. bl. 294—296. en bij derzelver terugkomst. . . bl. 411.
Kesman (*J. H.*) Inſpecteur van de adminiſtratie bij het leger. . . . . bl. 131.
Keur-Vrijwilligers in de zuidelijke departementen bl. 132.
Koning der Nederlanden. Proclamatie van Z. M. aan het Nederlandſche volk. bl. 94—96. — Intogt en onthaal van HH. MM. te Amſterdam. bl. 96—99. — Plegtigheid bij de Proclamatie te Brusſel bl. 99 — Beëediging van het garnizoen te Brusſel. bl. 100. — Algemeene geestdrift der natie. bl 100. — Uitſchrijving van eenen algemeenen Dank- en Bedeſtond. bl. 101, 102. — 's Konings reis naar Brusſel, en onthaal te Dordrecht, Antwerpen en Mechelen. bl. 111. — Intogt en onthaal van HH. MM. te Brusſel. bl. 111—115. Intrede van Z. M. te Luik. bl. 116. Te Maastricht en te Roermond. bl. 117. Te Venlo en te Grave bl. 118. Op het fort Coehoorn, te Nijmegen en te 's Hertogenbosch. bl. 119. Te Bergen op Zoom. bl. 120. Te Brielle. bl. 121. Te Maasſluis. bl. 122. Z. M. vraagt de toeſtemming van de Staten-Generaal tot het gebruik der nationale militie buiten de grenzen. bl. 137. — Antwoord der Staten-Generaal. bl. 142. — Wet daaromtrent. ald.

Koning (Z. M. de) bezoekt de hospitalen en het slagveld. . . bl. 288 en 289.
Koningin (H. M. de) te Antwerpen en te Rotterdam. bl. 126. De Prins van Oranje door H. M. met moederlijke trouw en tederheid bij zijne wonde verzorgd bl. 257.
Koning (*J. de*) benoemd in de Commissie van geneeskundig onderzoek en toeverzigt te Zwolle. . bl. 34.
Koophandel en Koloniën. Benoemingen bij dit departement. . . . . bl. 53.
Krijgstuig. Wet tegen het vervoeren daarvan bl. 123. Ingetrokken. . . . . . bl. 403.
Krijgsvolk te Lande. Crimineel wetboek en reglement van discipline voor hetzelve gearresteerd. . bl. 21.
Kweekschool voor de Zeevaart viert de verjaring van haar herstel. . . . bl. 57.

L.

Landbouw. Benoeming eener Commissie van denzelven voor de Provincie Braband. — Benoemingen in de Commissiën voor Zuid- en Noord-Holland, Utrecht, Overijssel, Zeeland en Drenthe. . bl. 44 en 45.
Landrecies gaat bij kapitulatie over. . bl. 400.
Leefmiddelen. Verbod van derzelver uitvoer uit de zuidelijke departementen. bl. 133. — Doch buiten toepassing langs de linie der tollen. ald.
Lemmers tot Directeur-Kommandant bij de Marine te Amsterdam benoemd. . . bl. 20.
Levantsche handel. Benoeming van Leden in deszelfs directie. . . . bl 53.
Liefdadigheid aan gekwetsten, alsmede weduwen en weezen van gesneuvelden. . . bl. 272.
Liefdadigheid der natie, na de gevechten van Junij. — Opgewekt door eenen brief van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken aan de Gouverneurs der Provinciën. bl. 276—278. — Geschenk van Z. M. bl. 278. — Van *Johanna van Niel* bl. 279. — Van de Zangeres *Catalani.* bl. 279. — In de zuidelijke provinciën. — Vooral te Brussel en te Antwerpen. — Van Enghien en Soignies. . . bl. 280—282.
Ligny. Vermaarde Veldslag tusschen de Pruissen en Franschen op den 16den Junij. . bl. 210—213.
Lodewyk XVIII te Gent. bl. 125 — Braaf gedrag van den Luitenant *Carondat.* . . bl. 126.
Lodewyk XVIII. Deszelfs verblijf te Gent. bl. 187—192.

Lodewyk XVIII. Intogt te Parijs. bl. 324. — 's Konings erkentelijkheid aan de inwoners van Gent. bl. 325. — Alsmede van zijne Officieren aan verscheidene Gemeenten onzer zuidelijke Provinciën. bl. 326. — Bezoek bij den Koning door de geallieerde Souvereinen bl. 327. — 's Konings besluiten tot ontzetting en proscriptie. . . . . bl. 328.
Longwy kapituleert . . bl. 401.
Luik Lof van de inwoners bij gelegenheid eener opschudding door ontwapende Saksers. . bl. 198.
Luxemburg in bezit genomen. . . bl. 147.

M.

Maatregelen tegen den invloed der Fransche Staatsomkeering. . . . bl. 124.
Marechaussée. Derzelver eerste kompagniën geïnspecteerd te Brussel. . . . bl 24.
Marienburg. Deszelfs overgave. . bl. 401.
May (J. S.) tot Directeur-Kommandant bij de Marine te Rotterdam benoemd. . . bl. 30.
Mezieres. Deszelfs overgave. . . bl. 400.
Mouzon. Deszelfs overgave. . . bl 400.
Militie (Nationale) Wet op dezelve. . bl 4—6.
Militie (Nationale) Besluit tot het in werking brengen van art. 18 der wet op dezelve. bl. 149. — Nationale militie in de departementen van Belgie. . bl. 131.
Militie-raden in de 21 militaire districten. . bl. 131.
Mogendheden (De Vereenigde) Derzelver declaratie tegen *Napoleon Buonaparte.* bl. 84, 85. Protocol, bij hetwelk de Souvereine Vorst erkend werd als Koning der Nederlanden en Groothertog van Luxemburg. bl. 102. Officieel artikel tegen *Napoleon.* . . bl. 164—167.
Montmedy kapituleert. . . bl. 401.
Munters. (Valsche) Doodstraf op dezelven in Belgie gesteld. . . . bl. 71.
Murat (Joachim) Koning van Napels. Geschiedenis van deszelfs listen, trouwloosheden, vijandelijkheden, val en dood. . . bl. 180—186.

N.

Napoleon Buonaparte ontkomt Elba en herstelt zich op den troon van Frankrijk. bl. 77. — Ongegrond vertrouwen van *Lodewyk XVIII.* bl. 81. — De Koning verlaat Parijs. bl. 83. — Komst van *Buonaparte* te Parijs. bl. 83.
Napoleon Buonaparte. Vredelievende houding. — Valsch gerucht van zijnen dood. — Geestdrift van zijn krijgsvolk. — Rapport van den Raad zijner Ministers. bl. 161—164. — Zijn brief aan de Souvereinen. bl. 167. — Brief van zijnen Minister aan de Kabinetten van Europa. bl. 168. — Rapport van zijn Ministerie. bl. 169. — Zijn revue over de nationale garde, en algemeene geestdrift te Parijs. bl. 171. — Zijne volksbelieving bl. 171. — Het Meiveld. bl. 173. — Zijne kunstgrepen. bl. 173. — Mislukte aanslag om den Koning van Rome op te ligten. bl. 174. — Nieuwe kunstgrepen. bl. 176—178. — Overwint de Koningsgezinden in Frankrijk. bl. 186 en 187. — Trekt te veld. — Opgaaf der magt van Frankrijk. bl. 192—195. — Gebrek aan krijgstucht in zijn leger. bl. 195 — Zijne proclamatie aan het krijgsvolk. bl 197 — Zijne voordeelen op den 15den Junij. bl. 208. — Het Zelfsvertrouwen en de losbandigheid zijner benden. bl. 209. — Zijn toeleg in den strijd. bl. 210. — Vleit zich met ijdele hoop op den uitslag zijner onderneming tegen de vereenigde legers. — — Wordt op den 17den verhinderd aan te vallen en door den aftogt van *Wellington* van Quatre-Bras naar Waterloo misleid. — Zijne spijt en de woede der Franschen hierover. — Afgeslagen aanval op onze achterhoede bij Genappe. — Schutgevaarte in den avond van den 17den Junij bij Waterloo. — Zelfsbedrog van hem en de Franschen omtrent de Engelschen — Zijne slagorde op den 18den Junij. — Beleid van den slag van Waterloo. — Zijne nederlaag en vlugt bl. 210—226.
Napoleon Buonaparte met zijn geslagen leger op de vlugt. bl 252 — Zijne vlugt naar Philippeville. bl. 299. — Naar Mezieres en komst te Parijs. bl. 302. Afstand ten voordeele van zijnen zoon. bl. 303. Aangenomen bij de Kamer der Vertegenwoordigers. bl. 304 — Verlaat Parijs. bl. 312. — Opzettelijk van daar verwijderd. bl. 314. — Mislukte aanslag tot zijn herstel, bl. 315 — Zijn verblijf te Rochefort. bl. 329. Komst aan boord van het Engelsch Schip de Bellerophon. bl. 330. — Brief aan den Prins Regent. bl. 331. —

Verbanning naar St. Helena. bl. 332. — Overfcheping op de Northumberland. bl. 333. — Zijn protest tegen deze behandeling. bl. 334 — Komst op St. Helena. — Conventie der geallieërde Mogendheden omtrent zijne gevangenhouding. bl. 336 - 337. — Redenen voor de keuze van St. Helena. bl. 337 en 338. — Memorie voor den Admiraal *Cockburn*, wegens de behandeling en bewaring van den gevangen Generaal. bl. 338 – 342.

Nivelles. Wapenfchouw door den Koning aldaar gehouden. . . . . . bl. 115.

O.

Onderwijs. De departementale Commisfiën ontbonden en vervangen door nieuwe provinciale Commisfiën, met benoeming van derzelver Leden en Secretarisfen. . . . . . bl. 61 – 66.

Oorlog (*Departement van*) in twee hoofddeelingen gefplitst. . . . . . . bl. 402.

Oranje (Prins *van*) Hoogstdeszelfs brief over de komst van *Napoleon* te Parijs. bl. 125. Beleid bij Quatre bras op 15 Junij. bl. 207. — Vooral op 16 Junij. bl. 214 – 221. Gewond in den flag van Waterloo. bl. 243 – 245. Deszelfs rapport van den flag. bl. 254 – 256. Hoogstdeszelfs wonde; hare verzorging en herftelling. bl. 256 – 258. — Dagorde aan het Nederlandfche leger. bl. 258. — Brief van Hoogstdeszelfs Vader Z. M. bl. 258. — Vereerd in den Schouwburg te Brusfel. bl. 259. — Hoogstdeszelfs verdiensten bij het vaderland en de heldenmoed der troepen erkend, bij de wet van 8 Julij. bl. 260 – 264. Alsmede door de regering van 's Gravenhage. bl. 264. Woont het *Te Deum* bij te Brusfel, en daarna den Protestantfchen eerdienst, op den 2den Julij. . bl. 270 – 271.

Orde. (*Militaire Willems-*) Wet van derzelver inftelling. bl. 134 – 137. Vele benoemingen tot deze orde wegens de heldendaden van de maand Junij. bl. 271.

P.

Parate executie aan de plaatfelijke besturen toegekend, tot het invorderen van zoodanige belastingen, als door middel van perfonelen omflag of aanflag worden geheven. . . . . . bl. 34 – 38.

Parijs. Zorgeloosheid der inwoners. — Kapitulatie der stad. bl. 318—321. 's Konings intogt. bl. 324.
Paeſchen (Van) Conſul van den Hertog van Meckelenburg-Schwerin. . . . bl. 54.
Paspoorten. Beſluit van Z. M. omtrent paspoorten en kaarten van veiligheid van en voor vreemdelingen. . . . . bl. 126.
Patent. Het regt daarvan bepaald op allen handel, beroepen en bedrijven, en eenige andere objecten van weelde of vermaak. . . . bl. 19.
Paarden- Plaizier- en Landpasſagiegeld. Wet op den opheve dier belasting. . . . bl. 16.
Penſioenen (Geestelijke) in Belgie. . . bl. 71.
Philippeville. Deszelfs overgave. . bl. 401.
Piepers, Intendant-Generaal bij Oorlog. . bl. 403.
Plaat, (De Generaal *van der*) Gouverneur van Antwerpen. . . . . . . bl. 134.
Plaatſelijke behoeften. Beſluit, houdende bepalingen omtrent het indienen van derzelver begrooting. bl. 13.
Politie. Wet ter ſpoedige beteugeling van onrust en kwaadwilligheid, van 10 April. . bl. 127.
Pruisſen, op den 15den Junij door de Franſchen aangerast en terug gedreven. bl. 203. Achterwaardſche beweging op Wavre, na den ſlag van Ligny, op den 16den Junij. bl. 226. Veroveren Avesnes, Capelle, Guiſe en St. Quintin. . . bl. 307.
Pruisſen (De Koning van) ſchrijft eenen brief van dank aan de inwoners van Namen. . . bl. 291.

Q.

Quatre-bras. Deze ſtelling door den Prins *van Oranje* verdedigd op den 15den Junij, bl. 207. Hooge aangelegenheid dier ſtelling. Hervatte aanval der Franſchen daartegen. Rusteloose werkzaamheid van den Prins *van Oranje.* Roemruchtige en belangrijke ſlag tegen de Franſchen aldaar op den 16den Junij. . . . . bl. 214—221.
Quesnoy gaat bij kapitulatie aan Prins *Frederik* over. bl. 397.

R.

Rheuter, (*P.*) Inſpecteur van de adminiſtratie bij het leger. . . . . bl. 131.
Reinwardt, (*C. G. C.*) als Directeur tot de zaken van den Landbouw, Kunsten en Wetenſchappen op Java en de naburige eilanden aangeſteld. . . bl. 53.

Roomsch-Katholieke Geestelijken. Wegneming van bezwaren door hen geopperd. . . . bl. 68.

S.

Saksers. Een wederstrevig bataillon derzelven ontwapend. . . . . . bl. 198.
Santiago de Jonama, Consul der Spaansche natie te Amsterdam. . . . bl. 54.
Schutterijen. Wet op dezelve. . . bl. 6.
Sedan. Deszelfs overgave. . . bl. 400.
Sluiter. (*J. D.*) Dood en lof van dien Hoogleeraar aan het Athenaeum te Deventer. . . . bl. 67.
Sollicfteurs. Ampliatie en alteratie van het besluit van 20 Januarij 1814, met bepaling van een tarief der Salarissen en wijze van taxatie hunner declaratiën, als mede het gratis bedienen der onvermogenden. bl 25—27.
Smirnoff (*De*) als Consul-Generaal van den Keizer van Rusland erkend. . . . bl. 53.
Souvereine Vorst. De titel van Koning door denzelven aangenomen. bl. 86. — Hoogstdeszelfs aanspraak als Koning aan de Staten Generaal. bl. 87—89. Antwoord van den President der Staten-Generaal op 's Vorsten aanspraak. bl. 89—92 — Afkondiging van het Koningschap. bl. 92. Plegtige optogt tot deszelfs proclamatie. . . . . . . bl. 93.
Spanje. Manifest tegen *Buonaparte.* . bl. 174.
Speciale Geregtshoven. Wet ter spoedige beteugeling van onrust en kwaadwilligheid, van 10 April. bl 127. Vrijstelling der personen, bevorens deze wet gearresteerd. bl. 129. Openbare geest des volks. bl. 129.
Staten-Generaal. Uitnoodiging der Staten van de Provinciën en Landschappen, ter benoeming van een dubbeld getal buitengewone Leden, om uit te maken eene dubbelde vergadering in den Haag, ten einde te raadplegen over de op nieuw gewijzigde en geamplieerde grondwet. . . . . bl. 109.
Stirum. (Graaf *van Limburg-*) Aanspraak aan de uittrekkende vrijwillige kavallerie te Amsterdam. bl. 296.
Stratenus (*A. A.*) tot Secretaris bij de Marine benoemd. . . . . bl. 20.
Studenten van Leiden. Derzelver uittogt. bl. 294. En terugkomst. . . bl. 411—414.
Studenten van Utrecht. Derzelver uittogt. bl. 297. En terugkomst. . . bl. 414—421.
Swinderen, (*Th. van*) tot Hoogleeraar te Groningen benoemd, deszelfs intrede. . bl. 66 en 67.

T.

Te Deum gezongen in de zuidelijke provinciën. bl. 270.
Traktaat der Verbondene Mogendheden van 25 Maart. . . . . bl. 139—141.
Traktaat tusschen Oostenrijk, Groot-Brittannie, Pruissen en Rusland, van 20 November. bl. 384.

V.

Vaderlandsche giften en fondsen bij gelegenheid van den verwachten aanval van *Buonaparte*. . bl. 152—156.
Vaderlandsche heldengeest bij den verwachten aanval van *Buonaparte* . . . bl. 156—160.
Verbeterhuizen in Belgie Wegens het opsluiten in dezelven. . . . . bl. 71.
Vereenigde Mogendheden. Nota's van derzelver Ministers aan den Hertog *de Richelieu*, bij gelegenheid van het Vredes traktaat enz. van den 20 Nov. bl. 390—394.
Versailles. Gevecht aldaar met de Pruisfen. . bl. 317.
Vertaling. Voorschriften tot verzekering van het regt van eigendom aan hen, die van buitenlandsche werken eene vertaling willen uitgeven. . . bl. 54.
Vestingen. Verbod voor Belgie, om op den afstand van 1800 voet van het glacis derzelven te bouwen. bl. 71.
Visscherij (Groote). Derzelver aanmoediging door premiën. . . . . . bl. 57 en 58.
Vlaardingen. Liefderijke werkzaamheid voor de gekwetsten. . . . . . bl. 273.
Vrede met Frankrijk aangekondigd in den Haag. bl. 394.
Vredes-traktaat tusschen Frankrijk en de Verbondene Mogendheden. . . . bl. 351—384.
Vrijwillige kavallerie te Amsterdam; derzelver uittogt. bl. 296. En tehuis komst. . . . bl. 405.
Vrijwillige jagers. Herstel van derzelver korps te Amsterdam, onder bevel van *A. Rosenboom*. bl 134.
Vrijwilligers. Besluit tot het formeren van korpsen vrijwillige infanterie. bl. 130. — Derzelver terugkomst. . . . . . bl. 404—410.
Vrijwilligers. Derzelver aanneming in de nationale militie. . . . . . bl. 137.
Vrijwilligers (Keur-) in de zuidelijke departementen. bl. 132.

W.

Wapening (Algemeene). Besluit betrekkelijk dezelve. bl. 130

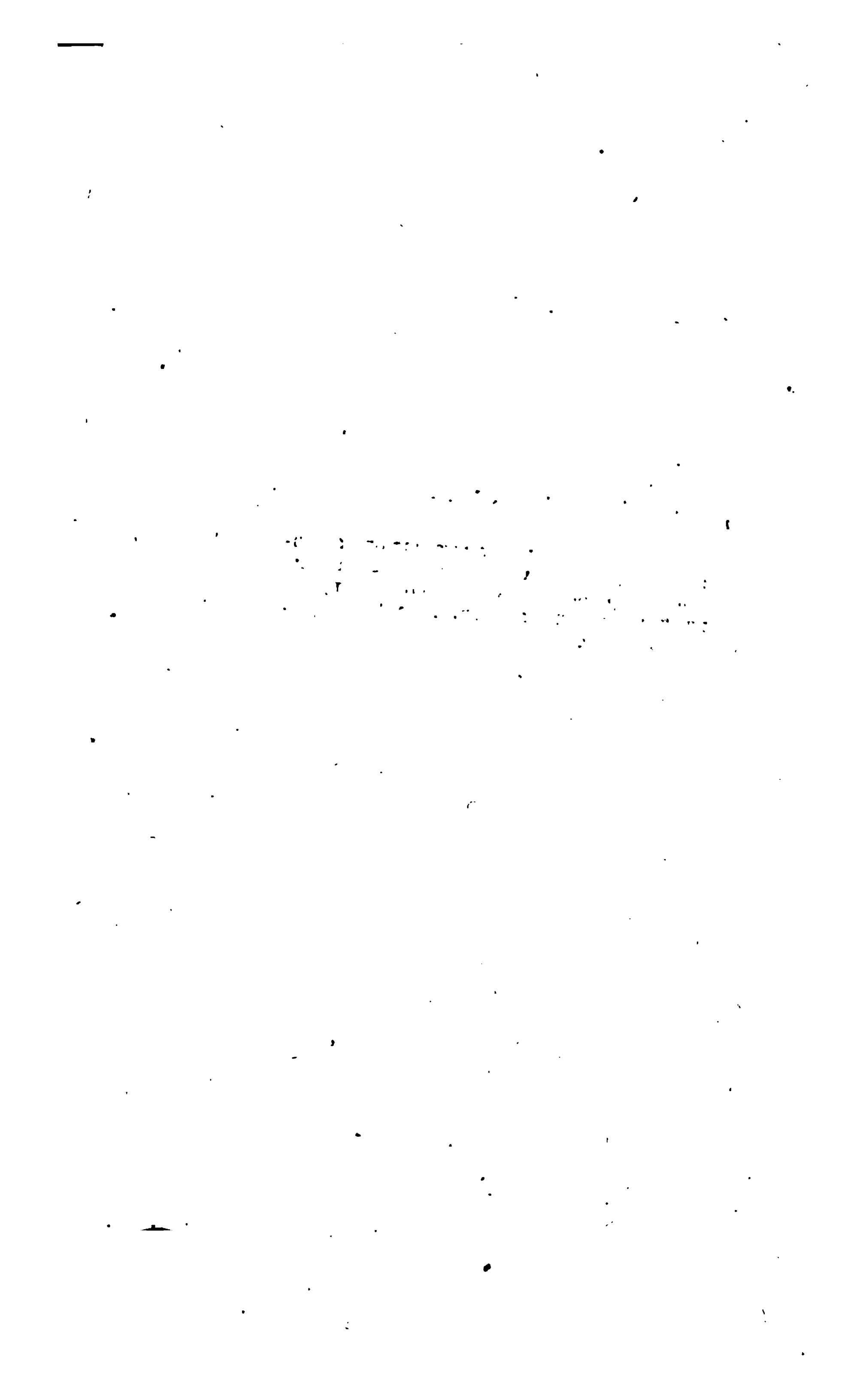
Waterloo. Roemruchtige en beslissende veldslag op den 18den Junij. — Stelling der beide slagorden. — Beschrijving van het beloop van den slag, en van de nederlaag der Franschen. . bl. 230—252.
Weduwen- en Weezen-fonds voor de Officieren van de Landmagt.— Benoeming van deszelfs directie.bl. 22 en 23.
Wegen (*Groote*). Negotiatie ten behoeve derzelven, geopend en gevestigd op de opbrengst der tollen. bl. 42 en 43. — Nieuwe bepalingen omtrent de op of langs de groote wegen staande boomen; het op nieuw beplanten der groote wegen, en het onderhouden der slooten. . . . . bl. 43 en 44.
Wellington (De Hertog *van*) ontvangt de eerste berigten van den aanval der Franschen. bl. 205. Deszelfs beleid bij de achterwaardsche beweging der Pruissen op den 17den Junij. — Deszelfs meesterlijke aftogt van Quatre-bras naar Waterloo. — Voortreffelijk terrein door hem gekozen tot den beslissenden slag. — Inrigting zijner linie. — Deszelfs roemrijke overwinning op *Napoleon.* bl. 225. — Tot *Prins van Waterloo* verheven. bl. 264. Betuigt zijne verpligting aan de inwoners van Brussel. bl. 291. Zijne proclamatie aan de Franschen. bl. 306. — Verovert Chateau-Cambresis en Peronne. Rukt op Parijs aan. . bl. 307.
Weener Congres. Artikelen uit de akte van hetzelve, betreffende het koningrijk der Nederlanden. bl. 103.
Wetboek. (*Algemeen*) De Commissie ter zamenstelling van hetzelve biedt onderscheidene ontwerpen van wetgeving aan. . . . . . bl. 27.
Wetgevend Ligchaam van Frankrijk. Verdeeldheid in de kamers bl. 315. Zitting van 4—7 Julij. bl. 322 en 323. Het paleis gesloten. . bl. 324.
Wisselbank van Amsterdam hersteld. . bl. 55—57.
Wurtenberg (De Kroonprins *van*) overwint den Franschen Generaal *Rapp.* . . . bl. 310.
Wrede (De Prins *von*) maakt zich van den Elsas meester. . . . . bl. 308.

Z.

Zon- en Feestdagen. Wet, houdende voorschrift ter viering van dezelven. . . . bl. 68—70.
Zwitserland. Beantwoording van *Napoleons* aanzoek, en houding ten aanzien der Geallieërden. bl. 179 en 180.

VERBETERING.

De Wet rakende den opheve der belasting op gouden- en zilveren werken, is, bij verzinning, tweemaal vermeld, en heeft op bl. 19 in de kantteekening 20 Maart, hetwelk moet zijn 10, terwijl op bl. 45–52 ſtaat 18 in plaats van 10.

JAARBOEKEN

VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

DOOR

MARTINUS STUART.

HET JAAR 1815.

TWEEDE STUK.

JAARBOEK

VAN

1815.

TWEEDE STUK.

Inleiding.

Terwijl het vaderland roemrijk verdedigd; de vijand dapper wederstaan, de geweldenaar met zijnen aanhang volslagen overwonnen, de troon van *Willem I* heldhaftig gevestigd, en het rijk aanzienlijk werd uitgebreid door moed en trouw en deugd, der afkomst van de vroomste Vaderen alzins waardig, was de grondslag van het nieuwe Staatsgebouw gelegd, de grondwet van hetzelve vastgesteld, en de arbeid aan de uitvoering des geheelen ontwerps met wijsheid ter hand genomen, en waren tevens verbindtenissen met andere Mogendheden aangegaan, die op de algemeene welvaart den belangrijksten invloed konden hebben.

Beschrijving der Staten-Generaal om eene dubbelde vergadering te constitueren.

De Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken had, ten gevolge van eenen last, hem door [illegible] M. gegeven, de Leden van de Vergadering [illegible] Staten Generaal beschreven tegen den 8sten [illegible]gustus in 's Gravenhage, ten einde alsdan eene [illegible]bbelde vergadering te constitueren, en, na het [illegible]oemen van [illegible]nen President, op de wijze bij [illegible] 66 der gro[illegible] bepaald, tot de overweging [illegible]nieuwe gro[illegible] over te gaan; met mededee[illegible] [illegible]evens d[illegible] [illegible]olgende artikelen, door de [illegible]agtigde[illegible] [illegible]ooge Bondgenooten in Junij [illegible]stgestel[illegible] [illegible]oor Z. M. aangenomen als [illegible]en der [illegible]ing van de Nederlanden.

Grondslag der vereeniging.

[illegible] ver[illegible] [illegible]al volkomen en innig zijn, [illegible]de la[illegible] [illegible]s één' enkelen Staat zullen

JAARBOEK

VAN

1815.

TWEEDE STUK.

Terwijl het vaderland roemrijk verdedigd; de vijand dapper wederstaan, de geweldenaar met zijnen aanhang volslagen overwonnen, de troon van *Willem I* heldhaftig gevestigd, en het rijk aanzienlijk werd uitgebreid door moed en trouw en deugd, der afkomst van de vroomste Vaderen alzins waardig, was de grondslag van het nieuwe Staatsgebouw gelegd, de grondwet van hetzelve vastgesteld, en de arbeid aan de uitvoering des geheelen ontwerps met wijsheid ter hand genomen, en waren tevens verbindtenissen met andere Mogendheden aangegaan, die op de algemeene welvaart den belangrijksten invloed konden hebben. Inleiding.

De Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken had, ten gevolge van eenen last, hem door Z. M. gegeven, de Leden van de Vergadering der Staten Generaal beschreven tegen den 8sten Augustus in 's Gravenhage, ten einde alsdan eene dubbelde vergadering te constitueren, en, na het benoemen van eenen President, op de wijze bij art. 66 der grondwet bepaald, tot de overweging der nieuwe grondwet over te gaan; met mededeeling tevens der navolgende artikelen, door de Gevolmagtigden der Hooge Bondgenooten in Junij 1814 vastgesteld, en door Z. M. aangenomen als grondslagen der vereeniging van de Nederlanden. Beschrijving der Staten-Generaal om eene dubbelde vergadering te constitueren.

Art. 1. De vereeniging zal volkomen en innig zijn; zoo dat de beide landen slechts één' enkelen Staat zullen Grondslag der vereeniging.

Grondslagen van de vereeniging van de Nederlanden.

uitmaken, welke bestuurd zal worden volgens de reeds in Holland vastgestelde Grondwet, die, met wederzijdsche overeenstemming, naar de omstandigheden gewijzigd zal worden.

2. Er zal, in de artikelen dier Grondwet, die aan alle godsdiensten gelijke bescherming en voorregten verzekeren, en de benoembaarheid van alle burgers, welke ook hunne godsdienstige gezindheid zijn moge, tot openbare ambten en waardigheden daarstellen, niets worden veranderd.

3. De Belgische provinciën zullen, op eene behoorlijke wijze, in de vergadering van de Staten Generaal worden vertegenwoordigd; zullende derzelver zittingen, in tijden van vrede, beurtelings worden gehouden, in eene Hollandsche en in eene Belgische stad.

4. Al de inwoners der Nederlanden, alzoo volgens de Grondwet gelijk gesteld zijnde, zullen gelijke aanspraak hebben op alle voordeelen van handel en andere, die hunne omstandigheden medebrengen, zonder dat eenige bepaling of belemmering op den eenen kan worden gebragt, ten behoeve der anderen.

5. Onmiddelijk na de vereeniging, zullen de provinciën en steden van Belgie, tot de vaart en handel op de volkplantingen, op gelijken voet als de Vereenigde Nederlanden, worden toegelaten.

6. De lasten zoo wel als de voordeelen gemeen moetende zijn, zullen de schulden, tot op de vereeniging gemaakt, door de Hollandsche provinciën ter eenre, en de Belgische provinciën ter andere zijde, ten laste der algemeene kas der Nederlanden zijn.

7. Naar dezelfde grondbeginselen zullen ook de kosten tot aanbouw en onderhoud der vestingen op de grenzen van het nieuwe rijk, als een voorwerp, de zekerheid en onafhankelijkheid van al de provinciën van het geheele volk betreffende, door de algemeene schatkist worden gedragen.

8. De kosten tot het maken en onderhouden van dijken komen ten koste der landstreken, die het meest onmiddellijk bij dit gedeelte van den algemeenen dienst belang hebben, voorbehoudens de verpligting van den Staat in het algemeen, om, in geval van buitengewone onheilen, ondersteuning te geven, zoo als dit, tot nog toe, in Holland gebruikelijk was.

Z. M. deed den 18den Julij de volgende proclamatie.

Wij WILLEM, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Proclamatie van den Koning ten aanzien der ontworpene Grondwet des Rijks.

Toen het oppergezag in Belgie, ons door de hooge verbondene Mogendheden werd opgedragen, hadden wij vooraf onze plegtige toestemming gegeven tot de voorwaarden van vereeniging tusschen Belgie en de Vereenigde Nederlanden, welke door de Gevolmagtigden der gemelde Mogendheden, in de maand Junij 1814, te Londen, waren vastgesteld, en welker inhoud de volgende is: [Deze inhoud, in 8 artikelen vervat, is hier boven door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken medegedeeld.]

Het traktaat van Weenen, den stelligen afstand der Belgische gewesten, op dezelfde beginselen, en om, gezamenlijk met de Vereenigde Nederlanden, één koningrijk uit te maken, hebbende bevestigd, hebben wij ons beijverd, om door eene bijzondere Commissie te doen onderzoeken, welke veranderingen het nuttig of noodzakelijk was, in de in Holland gevestigde Grondwet te brengen.

Van dezen belangrijken arbeid hebben zich een aantal mannen, die zich door hunne kundigheden, vaderlandsliefde en braafheid onderscheiden, met den lofwaardigsten ijver gekweten.

Het ontwerp, dat zij ons hebben aangeboden, behelst vereerende onderscheidingen voor den adel; verzekert aan alle godsdiensten gelijke bescherming en voordeelen, en waarborgt de benoembaarheid van alle burgers tot openbare bedieningen en ambten. Het vestigt de verdeeling van het gezag op den grondslag van beveiligende, en den Nederlanderen altijd dierbare, instellingen. Het erkent vooral de onafhankelijkheid der regterlijke magt. Het vereenigt de onschendbaarheid en de kracht van het maatschappelijk ligchaam met bijzondere regten van elk van deszelfs leden, en bevat eindelijk in zich de beginselen van alle verbeteringen, waarvan de ondervinding en de verdere overweging der verschillende betrekkingen, allengskens, de noodzakelijkheid zullen doen inzien.

Alvorens echter tot de invoering der nieuwe Grondwet over te gaan, verlangen Wij Ons te overtuigen, dat Onze onderdanen derzelver voornaamste bepalingen goedkeuren.

Te dezen einde zullen, voor elk arrondissement van

Proclamatie van den Koning ten aanzien der ontworpene Grondwet des Rijks.

onder-intendance, notabelen vereenigd worden, in de evenredigheid van één op twee duizend ingezetenen. Wij hebben bevolen, dat derzelver keuze onpartijdiglijk geschieden zoude uit de geschiktste en het vertrouwen hunner medeburgers meest waardige personen. Maar, om zeker te zijn, dat aan Ons verlangen te dezen opzigte is voldaan, en dat zij, die als notabelen zullen worden opgegeven, inderdaad de eer verdienen van de tolken der algemeene denkwijze te zijn, bevelen Wij daarenboven, dat de lijsten hunner namen bekend gemaakt, en, gedurende acht dagen, in de hoofdplaatsen der verschillende onder-intendances nedergelegd worden. Tevens zullen er registers worden geopend, op welke het ieder ingezeten, hoofd des huisgezins zijnde, vrijstaan zal op een of meerdere van de voorgestelde notabelen eene afkeurende stem uit te brengen. Het is, volgens de opneming van deze registers, dat de lijsten zullen worden vastgesteld en de notabelen voor ieder arrondissement bijeen geroepen, om over het ontwerp van Grondwet, dat hun zal toegezonden zijn, te stemmen. Ieder van deze vergaderingen zal haar proces-verbaal naar Brussel zenden, en drie leden benoemen, om aldaar, in eene algemeene bijeenkomst, getuigen te zijn van de opening der processen-verbaal en van de optelling der stemmen van de notabelen.

Ziet daar, Nederlanders, de maatregelen die ons meest voegzaam zijn voorgekomen voor de invoering van een verdrag, dat uw lot bestemmen en het oogenblik verhaasten moet, waarop uw Souverein van eene wettiglijk zamengestelde volksvertegenwoordiging zal omringd zijn.

Gelukkig over een vrijmoedig en ijverig volk te regeren, houden Wij Ons zeker, in hetzelve die trouwhartigheid en opregtheid te zullen aantreffen, die het, te allen tijde, bij uitstekendheid hebben gekenschetst. Alle onze pogingen zullen ten doel hebben het bevestigen der gronden van deszelfs voorspoed en roem, en de burgers van alle standen en provinciën zullen in Ons een' even welwillenden als onpartijdigen beschermer van hunne regten en welvaart vinden. In het bijzonder verzekeren Wij aan de Katholieke kerk haren staat en hare vrijheden; en Wij zullen die voorbeelden van wijsheid en gematigdheid niet uit het oog verliezen, die Ons daaromtrent Onze Voorzaten, uwe oude Vorsten, wier geheugen nog te regt bij u in eerbied staat, nagelaten hebben.

Gedaan in 's Gravenhage, den 18den Julij des jaars 1815, het tweede van Onze Regering.

WILLEM.

Het ontwerp van grondwet, in bovenstaande proclamatie vermeld, was op den 13den Julij aan Z. M. aangeboden door de Commissie, welke Hoogstdezelve had benoemd op den 22sten April (1), nevens eene begeleidende Memorie van dezen inhoud.

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

De Commissie, door Uwe Majesteit benoemd, tot herziening van de Grondwet der Vereenigde Nederlanden en het voorstellen der wijzigingen, door de vergrooting van het grondgebied, de oprigting van het koningrijk der Nederlanden, en de bepalingen der traktaten van Londen en Weenen noodig geworden, heeft zich van deze taak gekweten, met al den ijver, welken het gewigt der zaak en de begeerte om aan het vertrouwen, door Uwe Majesteit in haar gesteld, te beantwoorden, vorderden.

Uwe Majesteit heeft, in het afgeloopen jaar, aan de aanzienlijken, te Amsterdam bijeen gekomen, verklaard, dat dezelve de Souvereiniteit aanvaard had, onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat de vrijheid der personen, de zekerheid der eigendommen, alle burgerlijke voorregten, in één woord, die een waarlijk vrij volk kenmerken, bij eene doelmatige Grondwet zouden gewaarborgd worden.

Deze woorden dankbaarlijk in aller harten geprent, de zeden en gewoonte des volks, zijn huishoudelijk bestaan, inrigtingen door de eeuwen beproefd, hadden dan ook den grond gelegd eener eerste Grondwet, bij welker zamenstelling zeker mistrouwen voor loutere bespiegelingen geheerscht heeft, door zoo veel Staatsregelingen van het oogenblik geregtvaardigd; die Grondwet is niet eene vrucht van het vernuft, maar berekend naar de behoefte der natie in het begin der 19de eeuw.

Zij had niet opgebouwd, wat door den tijd geheel vervallen was; zij had enkel vernieuwd, hetgeen met vrucht kon behouden blijven, en in dien geest had zij de Staten der provinciën doen herleven, maar tevens haar bestaan gewijzigd. In hunne betrekking tot de algemeene landsregering was die bemoeijenis niet altijd boven

(1) Zie het 1ste Stuk, bl. 109.

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

billijke bedenkingen verheven geweest; die bemoeijenis heeft opgehouden: maar belast met het inwendig bestuur, hebben de provinciale Staten oneindig veel toegebragt tot de welvaart van het land; dat bestuur was hun terug gegeven, gelijk mede aan de steden en het platte land die vrije regering hunner inwendige huishouding was verzekerd, welke met het algemeen welzijn bestaanbaar kan gerekend worden.

De wet had voorts den Souverein bekleed met al het gezag en de magt, welke geschikt is, om zijne hooge waardigheid allerwege te doen eerbiedigen. Zij had de wetgevende magt geplaatst in de zamenstemming van den Vorst met de Staten-Generaal, benoemd door de provinciale Staten, welke ieder op hunne beurt gekozen werden door alle ingezetenen, die eenig belang in 's lands welvaart hadden.

In zulk een wel ingerigt zamenstel van wetten en inrigtingen erkenden de leden der commissie uit de zuidelijke provinciën spoedig de gronden hunner aloude gesteldheid, de beginselen hunner aloude vrijheid en onafhankelijkheid, en het heeft weinig moeite gekost, Sire! deze grondwet te wijzigen en te schikken naar de behoeften van twee volkeren, die eenmaal, tot hun ongeluk en dat van geheel Europa, gescheiden, niets meer ter harte hebben, dan zich nu, ter bevordering van eigen welvaart en aller volkeren waar belang, door eenen onverbreekbaren band te vereenigen.

Daartoe bepaalde zich onze taak. Ten grondslag van onze werkzaamheden die eerste wet en hare welmeenende en vaderlijke bedoelingen genomen hebbende, zoo hebben wij de algemeene beginselen en bijzondere bepalingen, daarin voorkomende, geleidelijk nagegaan.

Wij hebben getracht, Sire! in uwen geest in te dringen, en aan de Staatswet, naar welke uw schoon Rijk zal bestuurd worden, dat kenmerk van regtvaardigheid en algemeene welwillendheid te geven, dat men in alle uwe gevoelens telkens wedervindt.

Verre was van ons de trotsche waan in alles te willen voorzien, alles te regelen, en wij hebben aan de ondervinding van lateren tijd ook haar deel ter volmaking van dit werk gelaten; dikwijls hebben wij alleenlijk de fondamenten gelegd, waarop uwe wijsheid, door andere raadslieden en den tijd zelven voorgelicht, de inrigtingen vestigen zal, welke nu meer aangewezen, dan daargesteld zijn, en daarna zonder schadelijke overhaastinge, maar tevens zonder onnoodig dralen opgetrokken, het

gebouw volmaken zullen, waarvan wij de omtrekken ge teekend, de gronden gevestigd hebben.

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

Bij de verdeeling van het Rijk, hebben wij voor de Noordelijke provinciën die der eerste Grondwet behouden, en alzoo aan elke provincie hare oude grenzen, met weinige veranderingen, die haar belang zelve kenschetst, terug gegeven. Gelijk belang heeft ons bewogen, voor de Zuidelijke provinciën eenen tegengestelden grond aan te nemen, en de uitgestrektheid der tegenwoordige departementen te behouden, met verandering alleenlijk van de benamingen. (Art. 2.) Een tijdverloop van meer dan 20 jaren heeft tusschen de ingezetenen der departementen betrekkingen daargesteld, welke men niet kan los scheuren, zonder ontallijke belangen te kwetsen, en eene verwarring te weeg te brengen, even moeijelijk voor de regering, als onnut, ja schadelijk voor de ingezetenen zelve.

Wij hebben den rang der provinciën bepaald, zoo als die vóór hare scheiding bestond, ten tijde van *Karel V*.

De provincie Luxemburg, welke den titel van Groothertogdom voert, en die voor Uwe Majesteit en deszelfs Huis de plaats der voorige Duitsche Staten bekleedt, is voor het Rijk eene zeer belangrijke aanwinst. Wij weten, Sire! dat verdragen, tusschen de leden van uw vorstelijk geslacht gesloten, aan den tweeden uwer Zonen bepaalde regten op de Nassausche Staten gewaarborgd hebben; maar wij gelooven, Sire! dat aan de Staten-Generaal moet worden overgelaten, om, hetzij bij wege eener overgifte van domeinen, of op eenige andere wijze, daaromtrent de vergoeding voor te stellen, welke het meest geschikt zijn zal, om te voldoen aan hetgeen de billijkheid eischt en de erkentenis der natie voorschrijft. Wij verstouten ons nog, Sire! den wensch te uiten, dat, met overeenstemming uwer Bondgenooten, zoodanige schikkingen gemaakt worden, door welke het Groothertogdom Luxemburg nimmer en in geen geval kan ophouden een gedeelte van het Koningrijk uit te maken; deze wensch is gegrond op het belang van den Staat, maar niet minder op dat van Europa zelve.

Al de waarborgen, welke bij de eerste Grondwet aan de persoonlijke vrijheid en het rustige bezit der eigendommen gegeven waren, zijn ook in het nieuw Ontwerp te vinden, en wij hebben niet noodig gehad veel daarbij te voegen.

Alle willekeurige gevangenneming is verboden. (Art. 168.)

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

Vorderen gewigtige bedenkingen eene politieke aanhouding, binnen drie dagen moet dan de aangehouden persoon aan den regter worden aangegeven. (Art. 169.)

Niemand wordt, tegen zijnen wil, aan den dagelijkschen regter onttrokken. (Art. 167.)

De onregtvaardige straf van verbeurdverklaring blijft afgeschaft. (Art. 171.)

Alle vonnissen worden in het openbaar uitgesproken (art. 174): die, in burgerlijke zaken te vellen, moeten de gronden inhouden, op welke zij berusten (art. 173); in criminele vonnissen moet de misdaad met alle hare omstandigheden, en de wet, die den grond tot veroordeeling oplevert, uitgedrukt worden. (Art. 172.)

Niemand mag van zijn eigendom ontzet worden, dan, wanneer het algemeen belang zulks vordert, en tegen eene billijke schadeloosstelling. (Art. 164.)

De woning van elk onderdaan des Konings is hem een veilig verblijf. (Art. 170.)

De wet erkent en regelt op eene voegzame wijze het regt van elk ingezeten, om zijne belangen bij 's Lands regering in te brengen. (Art. 161.)

Zij gedoogt geene voorregten in het stuk der belastingen. (Art. 198.)

Des Konings onderdanen zijn, zonder onderscheid van geboorte of godsdienstige begrippen, tot ambten en bedieningen bevoegd. (Art. 11 en 198.)

Tot de hoogere posten zijn alleenlijk verkiesbaar ingezetenen, geboren uit ouders, binnen het Rijk gevestigd (art. 8); maar tot alle andere kunnen ook zij geroepen worden, die door wetduiding of naturalisatie voor Nederlanders gehouden worden. Het gastvrije Nederland toch zal, bij voortduring, bescherming en hulp verleenen aan allen, die, door deszelfs zachte wetten en vaderlijke regering gelokt, zich in hetzelve nederzetten; maar het regt, om over de hoogere belangen van het volk zijne stem uit te brengen en aan de besturing der gemeene zaak deel te nemen, kan aan niemand worden toegekend, die niet de liefde voor het vaderland met de eerste melk heeft ingezogen.

De vrijheid der drukpers is aan geene andere bepalingen onderworpen, dan elke andere daad der burgeren, de verantwoordelijkheid namelijk van den schrijver, drukker en uitgever. (Art. 227.)

Wij hebben onder de eerste pligten van 's Lands regering gebragt de zorg voor het openbaar onderwijs: hetzelve toch verspreidt bij alle klassen der maatschappij

nuttige kennis, en bij derzelver beschaafde standen die liefde voor de wetenschappen en fraaije letteren, welke het leven veraangenamen, een gedeelte van den waren volksroem uitmaken, en met de welvaart zoo wel als met de zekerheid van den Staat in een waarlijk belangrijk verband staan. (Art. 226.)

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

In weinige landen is zoo veel voor de onvermogenden gedaan, als in het onze; men zoekt vergeefs elders zoo veel gestichten, waar de grijsaard eene rustplaats, de zwakke hulp en bijstand, en de jeugd kosteloos onderwijs vinden kan. Het levendig belang, dat Uwe Majesteit in die gedenkteekenen van voorvaderlijken godsdienst, Christelijke liefde en weldadigheid stelt, is bij de Grondwet aan alle onze Koningen voorgeschreven. (Art. 225.)

Bij hetzelve is eindelijk het dierbaarste van alle regten verzekerd, de vrijheid van geweten. (Art. 190.)

Wij durven ons vleijen, Sire! dat deze onderscheidene bepalingen aan uwe edele bedoelingen beantwoorden.

De steden, distrikten en dorpen rigten hunne huishouding naar elks plaatselijke gesteldheid in, mits maar het algemeen belang daarbij niet worde uit het oog verloren. De plaatselijke regeringen besturen als goede huisvaders; maar hunne bijzondere huishouding maakt een gedeelte van de algemeene uit; zij moeten dus dezer belangen niet kwetsen. (Art. 155.)

De Staten der provinciën keuren de begrooting der plaatselijke uitgaven goed. (Art. 156.) De algemeene regering neemt daarvan (des noods) kennis en beschikt daaromtrent, zoo als het algemeen welzijn vordert. (Art. 159.) Zij schorst en stelt buiten werking alle de handelingen der plaatselijke regeringen, welke tegen de wetten en het algemeen belang aandruischen. (Art. 155.)

De gemeenten ten platte lande zullen hunne oude, of later afgebakende scheidingen behouden, of ook geheel nieuwe verkrijgen; hunne oude en bestaande of geheel nieuwe benamingen aannemen, naar mate de omstandigheden en het plaatselijk belang zulks medebrengen. Dit alles, zoo wel als de wijze, waarop het bestuur zal geregeld worden, wordt bij reglementen bepaald, door den Koning vast te stellen, na ingenomen advies van de provinciale Staten der plaatselijke regeringen of bijzondere commissiën, zamengesteld uit de leden, die met de plaatselijke aangelegenheden bekend zijn en daarin belang hebben. (Art. 132 en 154.)

Wij hebben straks het goede aangestipt, door het be-

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

stuur der provinciale Staten in vroegere dagen tot de algemeene welvaart bijgebragt. Van alle bemoeijenis met de grootere belangen van den Staat ontslagen, zal hun bestuur nog nuttiger zijn. Tallooze inrigtingen, openbare werken van het grootste belang en de steeds bloeijende welvaart van vroegere dagen hebben, zoo in de Noordelijke als Zuidelijke provinciën, de nuttige strekking van zulk een bestuur bewezen, en met weerzin had men deszelfs vernietiging daargesteld gezien. Door verlichte mannen in een naburig land, alwaar zulke regeringen niet zeer algemeen bekend waren, boven alle andere wijze van bestuur aangeprezen, zal hetzelve in ons zamenstel van regering een heilzaam en doelmatig middel zijn, om de gehechtheid en den eerbied voor de wetten aan te kweeken, welke zoo veel te vaster kleven, naar mate zij meer op ernstig vertrouwen gegrond zijn. In uw hart toch, Sire! kunnen die heillooze staatsregelen niet opwellen, welke het belang des Vorsten van dat des volks afscheiden, en alzoo het heil en de kracht miskennen, dat door derzelver standvastige en naauwe vereeniging alleen wordt daargesteld.

De Staten zullen de behoeften en nooden hunner provinciën en de redelijke begeerten van des Konings onderdanen ter zijner kennis brengen. (Art. 151)

Belast met de inwendige huishouding hunner provinciën, maken zij, onder 's Konings goedkeuring, de noodige bepalingen te dien aanzien. (Art. 146.)

Zij deelen naar bepaalde regelen de beheering van den waterstaat (de bruggen en wegen daaronder begrepen) met een bestuur, aan hetwelk de vorige Grondwet, om de belangrijkheid der zaak, zeker constitutioneel bestaan gegeven heeft, hetwelk ook wij behouden hebben. (Art. 215 en 225.)

Voor het overige behooren alle takken van het provinciaal bestuur tot de bemoeijenis der Staten; maar het getal der leden moet uit den aard der instelling aanzienlijk zijn; zij kunnen dus niet altijd vergaderd blijven; en noemen daarom, tot uitvoering van dat gedeelte van hun gezag, hetwelk eene dagelijksche zorg en een steeds voortdurend toezigt vordert, eene vaste commissie uit hun midden, die wegens hare daden aan hen verantwoordelijk is. (Art. 158)

De vergadering der Staten, zoo wel als die van hunne gedeputeerden, heeft tot haren Voorzitter eenen Commissaris, door den Koning benoemd, en die tevens belast is met de zorgen voor de belangen der provinciën, voor

die der algemeene regering en alzoo voor de rigtige uitvoering der wetten. (Art. 137.)

Door deze tusfchenkomst wordt de Koning, als Opperbestuurder van het geheel, op eene regelmatige wijze onderrigt van alles, wat deszelfs vaderlijke bezorgdheid noodig heeft te weten; deze ambtenaar kan alzoo, door de ware beweegredenen van vele bepalingen op te geven, welker doel ligtelijk zou kunnen miskend worden, een nuttig verband daarstellen tusfchen de hoofden der departementen van algemeen bestuur en de Staten.

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

Bij de eerste Grondwet waren geene vaste bepalingen omtrent de zamenstelling der provinciale Staten gemaakt; naderhand is die zamenstelling voor elke provincie bij een reglement geregeld, hetwelk met Uwer Majesteits goedkeuring is bekrachtigd. Bij die reglementen zijn in het oog gehouden de oude inrigting, in de Vereenigde Nederlanden te voren bestaan hebbende; en zij bevatten niets, dat met de Belgische gesteldheid strijdig is. Wij hebben het nuttig geacht, dat de bestanddeelen der Staten in de Grondwet zelve vervat wierden. (Art. 29.)

De edelen, welke zich al of niet tot ridderschappen kunnen vereenigen (Art. 131); de steden, en het platte land nemen deel aan het provinciaal bestuur in eene evenredigheid, welke naar het belang van elke provincie kan geregeld worden (Art. 129); alleen het beginsel staat vast, en is overal gelijkvormig; al het overige verschilt naar de plaatselijke aangelegenheden, en kan door Uwe Majesteit, naar hetgeen de ondervinding leeren zal nuttig te wezen, worden gewijzigd. Hoe gelukkig is niet het volk, dat in het vormen van zijnen Staat zich niet behoeft te wagen aan eenen schadelijken spoed, noch zich overgeven aan eene geheel blinde toekomst, maar met het volste vertrouwen aan zijnen Koning de zorg kan overlaten, om de algemeene staatswetten aftewerken en te volmaken!

Wij hebben echter begrepen, Sire! dat er eindelijk een tijd moet geboren worden, na welke de gestadige begeerte ter verbetering niet behoorde te worden ingewilligd, daar de vastheid en zekerheid van hetgeen goed bevonden is, verkieslijk is boven de ijdele pogingen om zonder ophouden naar volmaaktheid te streven. Wij hebben daarom vastgesteld om de reglementen, door Uwe Majesteit bekrachtigd, voor zoo verre het stemregt en de zitting in de vergaderingen, dat is de beoefening der politieke regten, betreft, na een tijdverloop van tien jaar, als een deel der Grondwet te doen beschouwen. (Art. 7.)

De verkiezing der leden van de Staten-Generaal is ook

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

bij het nieuwe ontwerp aan de provinciale Staten verbleven; daar deze toch middellijk of onmiddellijk door de natie zelve verkozen worden, zoo zoude het geheel overtollig zijn een ander kies-kollegie, ten gemelden einde, op te rigten. Het is bovendien geheel overeenkomstig met den geest der Grondwet, die, zonder aanleiding te geven tot alle de ongelegenheden van eigenlijk gezegde volks-vergaderingen, alle de gestelde magten als schakels van eene gemeene keten beschouwt, door van de eene tot de andere af te dalen, zelfs eindelijk tot de lagere standen der maatschappij, welke, hoezeer een gering gedeelte in de vervulling der behoeften van den Staat bijdragende, echter belang hebben in de nationale vertegenwoordiging. (Art. 133, 134.)

Ten aanzien van het getal der leden, door elke provincie tot de vergadering der Staten-Generaal te benoemen, heeft eenig verschil van gevoelen plaats gehad. Sommige leden der commissie waren van meening, dat daartoe de bevolking als de eenvoudigste, billijkste en zekerste grond in aanmerking komen moest, en bragten vele redenen en voorbeelden bij tot staving van dit gevoelen; andere dachten, dat de juistheid van dezen grond, en vooral ook deszelfs toepassing op de vereeniging onzer provinciën, met klem kon worden tegengesproken, en er werd wijders aangemerkt, dat de buitenlandsche bezittingen, welke de Noordelijke provinciën tot moederland hebben, de uitgebreidheid van den handel daaruit geboren, en de millioenen inwoners onder hare regering levende, niet gedoogden den grondslag voor de vertegenwoordiging enkel in de Europeesche bevolking te zoeken; eindelijk dat het eenige middel tot vestiging van eene opregte en altoosdurende vereeniging tusschen de twee gedeelten van het rijk was eene geheel gelijke vertegenwoordiging van beiden. Met dit gevoelen heeft zich de meerderheid vereenigd.

Het getal van leden uit elke der Noordelijke provinciën is hetzelfde gebleven; dat der zuidelijke is op eene billijke wijze, en in evenredigheid zoo van het getal der ingezetenen, als dat der gedeputeerden, door welke zij reeds waren vertegenwoordigd, geregeld. (Art. 79.)

Dan er is een ander deel der Staten-Generaal, Sire! hetwelk wij meenen, dat niet behoort te worden afgewisseld. De vergrooting van den Staat, de rang, dien dezelve onder de volken van Europa bekleedt, de verschillende bestanddeelen, waaruit dezelve is zamengesteld,

deszelfs meer ingewikkelde belangen maakten ons ten pligt met de ondervinding te rade te gaan.

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

Ten einde dan alle overijling in de raadplegingen voor te komen, in moeijelijke tijden aan de driften heilzame palen te stellen, den troon te omringen door een bolwerk, waartegen alle partijen afstuiten, aan de natie eene volkomen zekerheid te waarborgen tegen alle willekeurige uitbreiding van gezag, oordeelden wij het nuttig, Sire! op het voorbeeld van magtige Rijken en bloeijende Gemeenebesten, de vertegenwoordiging des volks in twee Kamers af te deelen; wij hebben te dezen aanzien echter geene vreemde instellingen nagevolgd, welke met onze zeden niet waren overeen te brengen; wij hebben de gronden en wijziging dezer instelling gezocht in het wezenlijk doel van dezelve.

Aan de afdeeling der Staten-Generaal, daargesteld met oogmerk om driften en dwalingen van het oogenblik tegen te gaan, is niet toegekend het regt om eenige voorstellen te doen; zij behoort enkel lijdelijk te wezen, en bepaalt zich alzoo tot de aanneming of verwerping der voorstellen aan haar gezonden. Voorzigtigheid en wijsheid zijn de groote vereischten in hare leden; de ontworpen Grondwet vordert een' ouderdom van 40 jaren.

De grootste waarborg, welken zij aan den Staat kunnen geven, is het groot belang, dat zij zelve bij het algemeen welzijn hebben; zij worden daarom gekozen uit hen, die door diensten aan den Staat bewezen, door hunne geboorte, of door hun vermogen, tot de aanzienlijkste van den lande behooren. Niets is er bijna, wat elk mensch krachtdadiger zoekt te handhaven, dan persoonlijke achting en aanzien, en de herinnering en de belooning der diensten, door hem bewezen; hartelijk dus moet de verkleefdheid zijn aan het Vaderland van hém, die het aanzien, dat hij geniet, verschuldigd is aan eenen naam, dien zijne voorouders door werkelijke diensten aan het Vaderland veredeld hebben. De bezitters van een groot vermogen, in vaste goederen gevestigd, aan den Staat verstrekt, of nuttiglijk in den handel aangelegd, zullen buiten twijfel zorgvuldiglijk waken, dat geene bron van algemeene welvaart worde gestopt of uitgedroogd.

Om hun eene nuttige onafhankelijkheid te bezorgen, hebben wij voorgedragen, dat zij voor hun leven zullen werden aangesteld. Hunne benoeming staat geheel aan den Koning. De geest der monarchie en het belang der natie vorderen dit om strijd; daardoor bekomt de Vorst op de eerste standen der maatschappij eenen invloed,

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

welks nut zich allerwege verspreidt. Wij hebben ons steeds ten vasten regel uitgekozen, de Grondwet overeen te brengen met den waren aard eener gematigde monarchie. (Art. 80.)

De Koning zendt de voorstellen, welke hij in den Raad van State heeft doen overwegen, aan de Kamer, welke door de provinciale Staten gekozen is (Art. 106); deze onderzoekt dezelve, en brengt ze bij aanneming in de eerste Kamer, welke op gelijke wijze de zaak onderzoekt (Art. 109); deze Kamer ontvangt en overweegt mede de voorstellen, door de tweede Kamer aan den Koning gedaan; nimmer stelt zij zelve iets voor. (Art. 114 en 115.)

Zoo zij zulk een voorstel aanneemt, zendt zij het aan den Koning, die hetzelve aanneemt of verwerpt. (Art. 116.)

Veelal zal deze Kamer, bij het afslaan van eenig voorstel der andere, aan den Koning besparen de oefening van een heilzaam en hoogstnoodzakelijk regt, maar hetwelk toch door eene te veelvuldige herhaling het onderling vertrouwen zou kunnen deren, welks behoud zoo nuttig voor de Vorsten, zoo heilzaam voor de volkeren is. Overigens is de wet steeds het uitvloeisel van het gemeen overleg des Konings en der beide Kamers van de Staten-Generaal. (Art. 119.)

In vele onzer provinciën, bijzonder in de Noordelijke, hadden de gezamenlijke burgers een niet onbeduidend aandeel in de besturing der zaken, door de wijze zelve, op welke de verschillende regerings-kollegiën op zich zelve en onderling waren gewijzigd; deze deelneming bevorderde den publieken geest, die groote springveêr van alle besturen, welke eene vertegenwoordiging ten grondslag hebben. 's Lands regering bekomt meer kracht en wordt beter gehoorzaamd, wanneer zij de beweegredenen van hare wetten en bepalingen open legt, en het doel der opofferingen, welke zij vordert, en der krachten, welker inspanning zij begeert, doet kennen. Verscheiden voorbeelden strekken ten bewijze, welk groot vermogen het gouvernement verkrijgt, wanneer de gehechtheid des volks aan de bevolen maatregelen voortvloeit uit beredeneerde overtuiging.

Wij hebben gemeend, dat deze belangrijke voordeelen best verkregen en bewaard wierden, in het openlijk vergaderen der tweede Kamer, onder zoodanige bepalingen nogtans, als geschikt zijn ter wering van alle misbruiken tot het tegengaan van eene verkeerde strekking. (Art. 108.)

Om de ware reden van eenig voorſtel met kracht te doen ontwikkelen en de heilzame inzigten van het gouvernement naar waarde te doen kennen en beoordeelen, om gelegen heid te geven tot het daarſtellen van doelmatige wijzigingen, zoo zullen de hoofden der departementen van algemeen beſtuur tot beide de Kamers der Staten-Generaal toegang hebben; de bevoegdheid echter om de vergadering voor te lichten geeft hun geen regt van ſtemmen. (Art. 9.)

Memorie van de Commisſie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

Er zijn, bij de Grondwet, eenige bepalingen gemaakt, omtrent de wijze van raadplegen, welke, in den eerſten opſlag, beter bij een reglement van orde ſchijnen te kunnen worden geregeld; dan wij hebben aan dezelve een des te grooter gewigt gehecht, naar mate wij overtuigd werden van het nut eener geſtadige en onderlinge verhouding tusſchen de leden der vergadering, uit de verſchillende oorden van het Rijk te zamen gevloeid, en tevens van het daarſtellen eener gemakkelijke wijze, om aan allen de ware gronden en de teederſte bedenkingen te doen kennen, welke ter aanneming of verwerping van eenig voorſtel leiden kunnen. (Art. 107.)

Het is ter behouding van de volmaakſte eensgezindheid, dat wij de onderſcheiden formulieren hebben voorgeſchreven, welke in de geſtadige wisſeling der Kamers en onderling en met het Gouvernement moeten worden gebezigd.

Wij achten het voor onnoodig, Sire! de redenen op te geven, die ons bewogen hebben tot het voorſchrijven van de onderſcheiden eeds-formulieren. Uwe Majeſteit heerscht over een volk, dat voor den eed eenen heiligen eerbied voedt, denzelven nimmer ligtvaardig aflegt, maar getrouwelijk nakomt.

De gronden tot opbouw der regterlijke verordeningen, in de eerſte Grondwet gelegd, waren grootendeels overeenkomſtig met de oude Hollandſche inſtellingen, en weken niet wezenlijk van die der Belgiſche provinciën af. Wij hebben dezelve behouden.

Tot beſlisſing van burgerlijke zaken, beſtaan er regtbanken van eerſten aanleg, naar het meest gerijf der twistende partijen geplaatst. (Art. 134.) Een hof van hooger beroep ſpreekt regt over eene of meer provinciën. (Art. 182.)

Een opperſte geregtshof heeft het toezigt over de handelingen van alle regterlijke kollegiën, en is bekleed met zoodanig gezag, als de wet aan hetzelve zal toekennen. (Art. 180.)

De vervolging en de beſtraffing der misdaden is in elk

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

regtsgebied toebetrouwd aan regters, die ook in burgerlijke geschillen uitspraak doen, en alzoo matigt deze hunne dubbele betrekking eene te groote helling tot strengheid, welke door eene uitsluitende oefening van het strafregt welligt bij hen zoude kunnen geboren worden.

Een hoog militair geregtshof, uit regtsgeleerden en krijgslieden zamengesteld, is bestemd om de vonnissen der krijgsraden na te gaan, en zelve de regtsmagt, door de wet aan hetzelve toe te kennen, te beoefenen, terwijl zeer belangrijke bedenkingen ons hebben doen besluiten, de kennisneming van alle misdaden, door het krijgsvolk begaan, aan die regtbank op te dragen. (Art. 186.)

Voorts zullen de bepalingen van het burgerlijk en lijfstraffelijk regt, van de regten des koophandels en het beleid en het zamenstel van het justitie-wezen, voor het geheele Rijk, in algemeene wetboeken vervat worden. (Art. 163.)

De onafhankelijkheid der regters is gewaarborgd; zij worden op eenen vasten en wettiglijken voet bezoldigd, door den Koning benoemd, en wel de meeste hunner voor hun leven, op voordragt der provinciale Staten, of van de tweede Kamer der Staten-generaal. (Art. 126, 182 en 183.) Ziedaar, Sire! de gronden van een stelsel, hetwelk door Uwe Majesteit overwogen, en door de Staten-generaal aangenomen, eene nieuwe weldaad voor dit volk wezen zal.

Al wat in de eerste Grondwet, betrekkelijk de verdediging van den Staat, bepaald was, hebben wij ook hier overgenomen.

Eene vaste en duurzame krijgsmagt zal, *als het ware*, de voorhoede der natie zijn. (Art. 204.)

Eene militie, wijselijk geregeld, zal steeds gereed zijn om ter verdediging van het vaderland toe te snellen. (Art. 206 en 212.)

De geheele natie, eindelijk, in schutterijen vereenigd, zal (is het nood) hare vrijheid en onafhankelijkheid tegen eenen vijand weten te verdedigen. (Art. 213.)

Het is ons verder nuttig toegeschenen eenige bepalingen der onlangs gemaakte wetten op de militie in de Grondwet over te nemen, daar zij aan den Staat de diensten verzekert, welke deze regt heeft te vorderen, en aan de ingezetenen de opvolging van vaste en onwrikbare voorschriften toezegt, en hen alzoo behoedt tegen willekeurige en ondoordachte maatregelen.

Bij het regelen van dezen heiligen pligt, hebben wij

ons

ons twee der belangrijkste tijdperken onzer geschiedenis verlevendigd: *de bevrediging van Gent*, welke de ongelukkige scheiding der zeventien provinciën vooraf ging, en de *Unie van Utrecht*, dien eersten grondslag van nationale onafhankelijkheid, die bron van zoo veel roems en voorspoed. Eenmaal zal onze nakomelingschap met eene edele trotschheid terug zien op die gedenkwaardige dagen, toen Hollanders en Belgen, nog niet geheel tot éénen Staat vereenigd, maar door onderlinge liefde en achting naauw verbroederd, onder de standaar den Uwer dappere Zonen, gewedijverd hebben met de geoefendste krijgsbenden, op de oevers van de Sambre en de vlakten van Waterloo, op die schoone dagen, toen zij, waardig, om onder het geleide van Nassau's heldenkroost te strijden, de achting uwer Bondgenooten, den welverdienden roem en onverwelkbare lauweren verwierven, welke de heilige onderpanden zijn van den moed en ijver, waarmede zij te allen tijde zullen gereed zijn, om hun Vaderland, hunnen Koning en eene Grondwet, welke onder zulke gunstige voorteekenen wordt daargesteld, met hun bloed tegen allen aanval te beschermen. Alzoo zal de onafhankelijkheid eens volks, waardig om vrij te wezen, en aan het hoofd hebbende een geslacht, waarin wijsheid en heldenmoed erfgoederen zijn, door zijne naburen steeds geëerbiedigd worden.

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

De Vorsten van uw Huis, Sire! zullen zekerlijk met wijze behoedzaamheid gebruik maken van het regt om oorlog te verklaren; dit regt is in eene welgeregelde Monarchie onafscheidelijk van den persoon des Vorsten; wij hebben hetzelve niet in het minste beperkt. Sire! wij mogen vrijmoediglijk aan U. M. verklaren, dat wij, in de overdenking en behandeling der regten van de kroon, nooit uit het oog verloren hebben, hoezeer de vrijheid en de regten des volks u ter harte gaan; wij zijn overtuigd, dat de ontworpen Grondwet aan den Vorst al het gezag geeft, hetwelk uit het wezen onzer regeringsvorm voortvloeit, door de uitgestrektheid van het grondgebied geboden, en dat tot eene steeds werkzame en vaste bescherming van aller regten en aller belangen vereischt wordt. Wij hebben echter gemeend, hier en daar bepalingen te moeten maken, welke wij ons verzekerd houden, dat U. M. zelve zal willen gesteld zien voor een' Monarch in latere tijden, die het ongeluk had niet geheel met U. M. te kunnen vergeleken worden.

De onderlinge betrekkingen en verpligtingen tusschen den Koning en de Natie worden door plegtige eeden

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

versterkt. De inhuldiging des Konings zal vergezeld gaan van al dien luister, aan zulk eene gewigtige gebeurtenis eigen; en, overeenkomstig de oude gebruiken, openlijk onder den blooten hemel, in tegenwoordigheid van eene groote schaar zijner onderdanen, zal de Koning hulde en verklaring van trouw ontvangen van de geheele Natie, en hij zal zelve met plegtigen eede zweren de Grondwet te zullen nakomen, het geluk van zijn volk met al zijn vermogen te zullen bevorderen, en alzoo zich te zullen gedragen naar de voorbeelden, door den Stichter onzer nationale onafhankelijkheid en den 1sten onzer Koningen gegeven.

De overdragt der kroon in Uwer Majesteits aanzienlijk geslacht, zoo als zij bij de eerste Grondwet geregeld was, is bij de traktaten, welke Europa bevredigd hebben, bevestigd. Wij hebben aan de gelegde gronden alleenlijk die nadere ontwikkeling gegeven, welke vereischt schenen, om in alle gevallen twijfelingen en uitleggingen voor te komen, welke aan de volken dikwijls zoo veel onheil hebben berokkend. (Art. 14—21.)

Verschillende godsdienstige gezindheden zijn in de Vereenigde Nederlanden zamen gekomen en derwaarts gelokt door de zachtheid der wetten en bescherming der regering: zij blijft dezelfde. (Art. 151.)

Welligt was er geene andere bepaling noodig geweest en had men aan Uwe Majesteit geheel kunnen overlaten om naar de inspraak des harten voor de leeraars van den godsdienst te zorgen. Dan wij meenden, dat de Grondwet voor uwe Opvolgers ten pligt moest maken, uwe edele gevoelens over te nemen, en dat zij daarenboven de verzekering geven moest, dat nooit eenige gezindheid eene andere in de beoefening van haren eerdienst storen kon, door stellig te verklaren, dat de Staatswet aan allen gelijke bescherming verleent. (Art. 193—198.)

Wij hebben reeds aangemerkt, Sire! dat, naar ons inzien, eene staatsregeling, welke alle wettige regten verzekert, welker gronden geheel in de zeden en in de geaardheid der natie liggen, op eene grootere duurzaamheid hopen mag, dan wanneer zij op loutere bespiegelingen gebouwd is; maar de tijd verandert en wijzigt alles, en het heeft ons toegeschenen, dat er groote nuttigheid was in het behouden van een middel om die veranderingen, niet op een te voren geregeld en bepaald tijdstip, maar, in geval van gebiedende noodzakelijkheid, te kunnen verkrijgen, zonder gevaar te loopen, tot van alle verkeerde nieuwigheid te vervallen. (Art. 299—233.)

De Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden had aan de commissie, die dezelve ontworpen had, opgedragen de bevoegdheid om derzelver bepalingen, in geval van twijfeling, gedurende de drie eerste jaren na derzelver invoering, uit te leggen; wij hebben gedacht, dat de wet, die het gemeen overleg van den Koning en de Staten Generaal uitdrukt, de meeste bevoegdheid tot zulk eene uitlegging had, daar dezelve in waarheid niets is, dan eene juiste toepassing van de Grondwet zelve

Memorie van de Commissie ter herziening der Grondwet, bij de overgifte van het ontwerp.

Ten einde met behoedzaamheid en zonder schokken de veranderingen daar te stellen, welke de nieuwe Grondwet noodig maakt, heeft zij bij eenige afzonderlijke artikelen aan Uwe Majesteit opgedragen, om geleidelijk al de onderscheiden bepalingen in werking te brengen, welke zij inhoudt, en om voor de eerste reis de leden der tweede Kamer van de Staten-Generaal en alle andere magistraatspersonen en ambtenaren aan te stellen, al ware hunne benoeming voor het vervolg op eene andere wijze geregeld. (Art. add. 1.)

Volgens die artikelen, blijven ook in volle kracht de wetten, welke de onderscheiden gedeelten van het Rijk besturen, tot op het oogenblik, dat zij met den wenschelijken spoed, maar tevens zonder overhaasting, door andere rijpelijk doordachte wetten zullen zijn vervangen, en aldus heeft de Grondwet zich den besten steun, de magtigste hulp verschaft, welke zij erlangen kan, dat is uwe wijsheid en uwe onbegrensde liefde voor het volk. (Art. add. 2.)

Mogt; Sire! deze Grondwet, door uw doorzigt gelouterd, door den tijd verbeterd, tot de welvaart van het Rijk medewerken, het geluk der natie vermeerderen, en de onderlinge liefde en genegenheid van Vorst en onderdanen aankweeken, welke, zoo vruchtbaar tot waar heil, alleenlijk het voorregt is van eenen goeden Vorst, en, onder uw bestuur en dat van uw Huis, ons de heerlijkste toekomst oplevert.

Bij besluit van den 5den Julij had Z. M. de wijze geregeld, op welke het ontwerp van Constitutie aan de goedkeuring der natie moest worden voorgelegd, en bij besluit van den 15den daaraan volgenden den Secretaris van Staat voor de zuidelijke departementen geautoriseerd, om provisioneel de notabelen te benoemen, welke overeenkomstig het bovengemeld besluit moesten worden zamen ge-

Besluiten van Z. M. omtrent de notabelen in de zuidelijke departementen.

Besluiten van Z. M. omtrent de notabelen in de zuidelijke departementen.

roepen, ten einde in de respective arrondissementen der zuidelijke departementen van het Rijk over het gemeld ontwerp te stemmen. Het overzigt der registers, in de hoofdplaatsen der arrondissementen aangelegd, tot het opnemen der stemmen, betrekkelijk de gekozene notabelen, deed alzins blijken, dat zelfs in het arrondissement, alwaar het opnemen der registers de meeste stemmen had opgeleverd, derzelver getal het achtste gedeelte niet uitmaakte der genen, welke van hun stemregt zouden hebben kunnen gebruik maken; en dat er gevolgelijk nergens een aantal stemmen was uitgebragt, om eene afkeurende meerderheid tegen eenen der voorgedragen notabelen daar te stellen; terwijl onder de stemmende velen gevonden werden, die de, bij besluit van den 18den Julij bepaalde, vereischte hoedanigheden niet bezaten. Dien ten gevolge besloot Z. M. op den 5den Augustus: „ de provisioneele lijsten van notabelen, op den 20sten Julij door den Secretaris van Staat den Baron *van der Capellen* opgemaakt, te arresteeren en goed te keuren, behoudens eenige veranderingen ter vervanging van 15 benoemden, die niet meer in leven waren, en van twee onbevoegde personen wegens gebrek aan naturalisatie des eenen en wegens inwoning in Frankrijk des anderen; — voorts de bijeenkomst der notabelen in de hoofdplaatsen der arrondissementen te bepalen op den 14den der loopende maand Augustus; — en den 18den daar aan volgende te stellen tot den dag, waarop men te Brussel zou overgaan tot het opnemen der stemmen van de arrondissements-vergaderingen, waartoe zich de drie notabelen, bij besluit van den 5den Julij bestemd, om bij het opnemen tegenwoordig te zijn, op den 17den in Brussel zouden moeten bevinden.

Bij dit besluit van Z. M. was tevens gevoegd de personeele staat der boven vermelde veranderingen op de lijst der notabelen, en het volgend overzigt van het getal der afkeurende stemmen in

de onderscheidene arrondissementen der zuidelijke departementen uitgebragt.

Departement van de Dyle, arrondissement van Brussel, 37 afkeurende stemmen; van Leuven, 2152 dito; van Nivelles, 226 dito.

Staat der afkeurende stemmen tegen de lijst der notabelen in de zuidelijke departementen.

Departement van de twee Nethen, arrondissement van Antwerpen, 21 afkeurende stemmen; van Mechelen, 98 dito; van Thurnhout, 1 dito.

Departement van de Schelde, arrondissement van Gend, 3 afkeurende stemmen; van Oudenaarde, 26 dito; van Ekloo, 1 dito; van Dendermonde, 41 dito.

Departement van de Leye, arrondissement van Brugge, geene; van Ypren, dito; van Veurne, 10 afkeurende stemmen; van Kortrijk, 34 dito.

Departement van Jemappes, arrondissement van Bergen, 101 afkeurende stemmen; van Charleroi, 1 dito; van Doornik, geene.

Departement van Sambre-en Maas, arrondissement van Namen, geene; van Dinant, dito; van Marche, 8 afkeurende stemmen.

Departement van de Ourthe, arrondissement van Luik, 10 afkeurende stemmen; van Huy, 4 dito; van Verviers, geene.

Departement van de Beneden-Maas, arrondissement van Hasselt, 337 afkeurende stemmen; van Maastricht, geene; van Ruremonde 33 afkeurende stemmen.

Departement des Forêts, arrondissement van Luxemburg, geene; van Diekerk, dito; van Neufchateau, 20 afkeurende stemmen.

De Graaf *de Thiennes*, Commissaris-Generaal van Justitie te Brussel, hield bij de opening der zitting van de presidenten der notabelen op denzelfden 5den Augustus deze aanspraak:

Aanspraak bij de opening der zitting van de Presidenten der notabelen te Brussel.

De volkomen personele vrijheid is het erfgoed, hetwelk de Franken, bij het veroveren van Belgie, hadden aangebragt; hunne nakomelingen namen niets zoo zeer ter harte, als dezelve ongeschonden te bewaren, en van het eene geslacht op het andere over te brengen. Van daar de gebruiken en vrijheden, dat is de provinciale constitutiën, welke, offchoon verschillend gewijzigd, en geregeld naar de omstandigheden van den inwendigen staat van iedere provincie, desniettemin een zoo volko-

Aanspraak bij de opening der zitting van de Presidenten der notabelen te Brussel.

men regeringsstelsel uitmaakten, dat geene soort van roem en welvaart, onder hetzelve, vreemd voor ons vaderland bleef.

Het is nutteloos, dat ik hier schetse, hoe dit stelsel langzamerhand van zijne oorspronkelijke zuiverheid en eenvoudigheid is afgeweken; nog veel minder behoef ik u te herinneren, door welke eene reeks van rampen en jammerlijke aanvallen hetzelve tot in zijne grondslagen vernietigd is; het zal genoeg zijn op te merken, dat het, onder den last van zijne puinen en te midden der verbrijzelingen van de maatschappelijke orde is, dat de Goddelijke Voorzienigheid, eindelijk, met ons onuitsprekelijk leed bewogen, ons een' Souverein heeft gelieven weder te geven, zoo als onze provinciale constitutiën dien verzekerden; het zal genoeg zijn, zeg ik, op te merken, dat dadelijk, met denzelven, ons de Grondwet is voorgesteld, welke ons onze aloude vrijheden terug geeft.

Ja, Mijne Heeren, de Grondwet, welke de Vereenigde Provinciën met zoo veel dankbaarheid uit de weldadige hand van haren nieuwen Souverein ontvangen hebben; die Wet, welke *Willem I*, overeenkomstig de bedingen van Europa op het Weener congres, en ten gevolge der oprigting van het koningrijk der Nederlanden, thans herzien heeft, om dezelve voor de nieuwe omstandigheden geschikt te maken; die Grondwet, zeg ik, is niets anders dan de verzameling der gebruiken en vrijheden, welke het geheele Nederland genoot, vóór dat het in Vereenigde Nederlanden en in Oostenrijksche Nederlanden verdeeld was, en welke de laatste, op het oogenblik van den inval en de bezitneming van de Franschen, nog genoten.

De Souverein, welken zij toen afzonderlijk hadden, vinden zij weder in den Koning.

De wetgevende magt, welke constitutioneel aan hunnen Souverein, gezamenlijk met hunne Staten, toebehoorde, vinden zij weder in den Koning, gezamenlijk met de Staten-Generaal.

Het blijft den Provincialen Staten voorbehouden, de representanten in de Staten-Generaal te benoemen, de provinciale belangen, welke de Koning of de wet hun toevertrouwt, te besturen en voor dezelve te waken.

Even als te voren, zullen de regentschappen, of stedelijke en gemeente-besturen, hunne steden en gemeenten regeren; de door de wet ingestelde regters de regten der justitie toepassen; de Koning zal, als opperbestuurder

van den Staat, het bewind over denzelven besturen, en over de geconstitueerde magten, zoo administrative als judiciele, in de uitvoering hunner ambtsbedieningen, het oppertoevoorzigt hebben.

Aanspraak bij de opening der zitting van de Presidenten der notabelen te Brussel.

Te dien einde stelt Hoogstdezelve in iedere provincie eenen Gouverneur of Commissaris aan. Het zal hier niet meer een één en onverdeeld besturend prefekt, met den dubbelden naam van het gouvernement en de provincie, zijn; maar wel een vaderlijk gezag, door den Koning belast, om de eenparige en grondwettige werking der overige provinciale magten te onderhouden, aan te sporen en te verdedigen.

Zoodanig was oorspronkelijk de instelling van den Stadhouder in Holland, van den Groot-Drossaard in Henegouwen, en van de burgerlijke Gouverneurs in de provinciën, toen de Souverein, uit hoofde van derzelver menigvuldigheid, zich niet meer in eene enkele provincie vestigen kon.

De Koning, de Staten-Generaal, de Regentschappen der steden en gemeenten en de Geregtshoven eindelijk, welke, krachtens de Grondwet, moeten ingesteld worden, zijn, zoo als te voren, zoo vele hiërarchale magten, die leven en orde in den Staat brengen en onderhouden: het zijn de schildwachten en beschermers, die onophoudelijk zullen waken tegen alle inbreuk op het regt, tegen allen aanval op de personelijke of nationale vrijheid.

De Grondwet, aldus de wijze combinatiën onzer aloude provinciale constitutiën terugvoerende, zal de volledigste onschendbaarheid en waarborg van al onze godsdienstige, burgerlijke en staatkundige regten terug brengen; zij zal ons ons vaderland terug geven, en ons door den sterksten band, door het genot van het dierbaarste goed, dat zij kan aanbrengen, door de godsdienstige, burgerlijke en staatkundige veiligheid, naauwer aan hetzelve verbinden; eindelijk zal zij ons aan ons zelven terug geven; en aldus zal de scheidsmuur weder opgetrokken worden, welke ons tot een, van het Fransche zoo verschillend, volk gemaakt had, en die, in weerwil van de menigvuldige pogingen, onder het Fransch bestuur, niet ten eenemale had kunnen omver geworpen worden.

De Grondwet heeft zich moeten bepalen, om de publieke magten (te weten, in de taal onzer voorvaders, onze nationale en provinciale vrijheden) te beschrijven; doch het is, overeenkomstig den inwendigen staat der provinciën, of liever der natie, dat de reglementen, wel-

Aanspraak bij de opening der zitting van de Presidenten der notabelen te Brussel.

ke dezelve definitivelijk organiseren zullen, zullen moeten omschreven worden. De meeste grondstellingen, waarop dezelve te voren gevestigd waren; de meeste zoo burgerlijke als godsdienstige corporatiën; de meeste staatkundige inrigtingen; ja zelfs de menschen, hunne eigendommen, zeden, gewoonten, gebruiken, vrijheden, zijn door de revolutie verdelgd.

Indien wij ons eensklaps tot den vorigen staat terug bragten, het omvergeworpene weder oprigtten, het ingevoerde omverre wierpen, eeniglijk om dat het, gedurende den revolutionnairen storm omvergeworpen of ingevoerd is, dan zouden wij ons in eenen nieuwen storm werpen. Het goede is alleen midden tusschen de uitersten te vinden, en diepe wonden moeten langzamerhand genezen worden.

Het voegt meer bijzonder aan de besturende wijsheid, aan den Koning, gezamenlijk met de Staten-Generaal, om te overwegen, te kennen en te bepalen hetgeen, tot heil van het Vaderland, in de omstandigheden, zal moeten bewaard, besnoeid, hersteld, bijgevoegd worden, zonder de genezing onzer oude wonden te storen.

De voorwaarden der vereeniging van Belgie en de Vereenigde Nederlanden, welke, te Londen, in de maand Junij 1814, vastgesteld waren, aan welke de Koning, in de daarop volgende maand Julij, zijne toestemming heeft gegeven, en welke het Weener congres bekrachtigd heeft, zijn door deze bekrachtiging de wet van Europa geworden. De proclamatie van den 18den Julij 1815 brengt dezelve ter kennisse van het publiek.

Het eerste artikel der conventie van Londen bepaalt, dat de vereeniging innig en volkomen zijn zal, zoo dat de beide landen slechts één' en denzelfden Staat uitmaken, bestuurd naar de in Holland reeds ingevoerde Grondwet, welke eenparigglijk naar de nieuwe omstandigheden zal gewijzigd worden.

Het tweede artikel beveelt, die artikels der Grondwet van de Vereenigde Nederlanden te behouden, welke aan alle godsdiensten gelijke bescherming en voordeelen verzekeren, en den toegang tot alle ambten aan alle ingezetenen, van welke Godsdienstige gezindheid, waarborgen.

Uit deze artikelen vloeit voort: 1°. Dat de Grondwet ons gegeven is, zoodanig als dezelve in de Vereenigde Nederlanden reeds was ingevoerd, behoudens die punten, waarin zij veroorloven eene wijziging te brengen, hetgeen met eenparigheid geschieden moet; 2°. dat alle wij-

zigitng verboden is, betrekkelijk de artikelen, aangaande de gelijke vrijheid en voordeelen voor alle godsdiensten en den toegang van alle ingezetenen tot de ambten, zonder onderscheid van godsdienst.

Aanspraak bij de opening der zitting van de Presidenten der notabelen te Brussel.

Reeds waren die vrijheid van godsdienst en die toegang door de, thans zoo in de Vereenigde Nederlanden als in Belgie vigerende, wetten bekrachtigd; reeds waren er alle burgers, zonder onderscheid van godsdienst, in bezit van die regten; het 2de artikel der conventie van Londen kent hun dezelve toe en waarborgt ze hun op nieuw.

De proclamatie van den 18den Julij meldt, dat eene commissie, gelijkelijk uit Hollanders en Belgen zamengesteld, aangesteld is, om wijzigingen voor te stellen, welke geene inbreuk op de artikelen der conventie van Londen maken.

De voorwaarden van gelijke vrijheid en bescherming voor de onderscheiden godsdienstige gezindheden zijn bewaard gebleven in het ontwerp, hetwelk zij aanbiedt, om dat men verpligt was dezelve daarin te bewaren. Het was eenigtijk om het ontwerp te vormen, waarin de eenparig vast te stellen wijzigingen moesten gebragt worden, dat de commissie aangesteld is. En het is ook eeniglijk om te erkennen, of de wijzingen, zoodanig als zij er ingebragt zijn, de goedkeuring der notabelen verwerven, dat men het ontwerp aan hunne aanneming of verwerping voorstelt.

Met één woord, het is niet over de wet, bepaald door Europa op het Weener congres vergaderd, dat zij geraadpleegd worden, maar alleen over de wijzigingen, welke hetzelve autoriseert eenpariglijk tusschen de zuidelijke en noordelijke provinciën van het koningrijk te doen.

Bij een herderlijk voorschrift, door den Bisschop van Gent te dezer gelegenheid uitgevaardigd, verbood dezelve aan zijne kudde, hare toestemming te geven aan de artikelen van het ontwerp der Grondwet, waarbij de verdraagzaamheid omtrent alle godsdienstige gezindheden, mitsgaders het begeven van ambten aan alle burgers, welken godsdienst zij ook belijden mogen, wordt vastgesteld.

De Bisschop van Gent vermaant de zijnen de Grondwet niet aan te nemen.

De Secretaris van Staat de Baron *van der Capellen*, vond goed, op den 8sten Augustus

Brief van den Baron *van der Capellen*, Secretaris van Staat in Belgie, aan de Presidenten van de vergaderingen der notabelen.

eene circulaire missive te schrijven aan de Presidenten van de vergaderingen der notabelen, van den volgenden inhoud:

Mijne Heeren, ik achte het niet onnuttig u een woord te zeggen over de twee artikelen der Grondwet, welke de godsdienstige gevoelens van sommige der notabelen schijnen verontrust te hebben. Ik bedoel die artikelen, welke betrekking hebben op de verdraagzaamheid omtrent alle godsdienstige gezindheden, en den toegang tot alle ambten voor alle ingezetenen, hoedanig ook hunne geloofsbelijdenis zij.

Die bepalingen, in het ontwerp der Grondwet geplaatst, zijn, in de oogen van sommige lieden, strijdig met de gronbeginselen door den Katholieken Godsdienst beleden, en komen hun als zoodanig onaannemelijk voor. Ten einde de bekommering der angstvalligste gemoederen deswege te doen verdwijnen, meen ik, dat het gepast zijn zal, dat gij aan de notabelen verklaart, dat zij de bepalingen, in die artikelen vervat, niet moeten beschouwen als te behooren tot het getal van die gene, over welker aanneming zij geroepen zijn, hunne stem uit te brengen. Die bepalingen zijn toch in het ontwerp van Grondwet niet ingelascht, dan om dat zij, door de op het Weener congres vergaderde Mogendheden bekrachtigd zijnde, onder het getal waren der voorwaarden, tot de vereeniging van Belgie en de Vereenigde Provinciën geregeld, en als zoodanig grondbeginsels zijn geworden der wetten van het nieuwe koningrijk.

Derhalve kan er, in de tegenwoordige omstandigheid, geene kwestie zijn, om de natie te raadplegen over de aanneming van eene der voorwaarden, waaraan de Mogendheden, die het nieuw staatkundig stelsel van Europa vastgesteld hebben, de oprigting van de Monarchie der Nederlanden verbonden, en dit koningrijk onder de souvereiniteit van onzen doorluchtigen Monarch geplaatst hebben.

De notabelen kunnen dus, bij het onderzoeken der Grondwet, de bedoelde artikelen ter zijde stellen, en beschouwen als bedingen, die, uit haren aard, een geheel moesten uitmaken met de gezamenlijke constitutionele dispositiën van den Staat, maar, vóór de opstelling der laatste, definitivelijk bekrachtigd waren, en waarvan men, sedert dat de conventie van Londen dezelve geregeld had, niet meer mogt afwijken.

Deze formele verklaring, gevoegd bij het met zoo veel welsprekendheid ontwikkelde betoog in de redevoering van den Heer *de Thiennes*, zal, zoo als ik geenzins twijfel, de notabelen gerust stellen, wier godsdienstige gevoelens mogten verontrust geweest zijn, en zal hun de zaken uit derzelver waar oogpunt doen beschouwen.

Voor het beleid van de vergaderingen der notabelen was het volgende reglement gearresteerd. Reglement voor de vergaderingen der notabelen.

1. De President zal, uit de leden van de Vergadering, eenen Secretaris benoemen, die de notulen zal houden.

2. Nadat genoemde President aan de notabelen alle explicatie zal hebben gegeven, die dezelve mogten verlangen, zal hij de leden, volgens de orde van de lijst, oproepen en hen uitnoodigen, om hunne stem uit te brengen, door hunnen naam op een, te dien einde gereed gemaakt, register te schrijven, hetwelk in twee kolommen zal verdeeld zijn, eene voor de goedkeurende, en eene voor de afkeurende stemmen.

3. De Presidenten zullen geene gemotiveerde advisen bij de stemming toelaten. Zij zullen de motiven, die de leden der vergadering mogten goedvinden hun schriftelijk te behandigen, bij de notulen overleggen.

4. Na de naamlijst der leden te hebben nagezien, en, indien er nog leden afwezig zijn, tot ten minste vier uren na den middag gewacht te hebben, zullen zij de registers sluiten, verzegelen, en onderteekende banden om dezelve slaan.

5. Zij zullen dezelve ter hand stellen aan de notabelen, belast om op den 10den Augustus, te Brussel, bij het openen der registers tegenwoordig te zijn.

6. De Presidenten zullen die notabelen benoemen, of door de vergaderingen doen benoemen.

De Vergadering der Staten Generaal, die op den 30sten Junij hare zittingen had uitgesteld tot den 18den Julij, om alsdan hare werkzaamheden te hervatten (1), werd op den 7den Augustus, namens Zijne Majesteit, door eene Com- Het sluiten van de vergadering der Staten-Generaal.

(1) Zie boven St. I, bl. 260.

missie, bestaande uit den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken en de Heeren *Mollerus* en *Fagel*, leden van den Raad van Staten, bij monde van gemelden Heer Secretaris van Staat gesloten met de volgende aanspraak.

EDEL MOGENDE HEEREN!

Aanspraak van den Heer *Röell* Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij het sluiten der vergadering van de Staten Generaal.

De buitengewone omstandigheden, waarin zich dit Land bevonden heeft, hebben Z. M. niet toegelaten, de zitting dezer vergadering, op den tijd, toen hare gewone werkzaamheden waren afgeloopen, te sluiten. Het was voor Hoogstdenzelven pligt en behoefte tevens, zich in de gelegenheid te stellen, om, wanneer de nood zulks vorderen mogt, van de ondersteuning der genen, die de Grondwet als vertegenwoordigers van het geheele volk kenmerkt, ieder oogenblik gebruik te kunnen maken.

Thans, daar die omstandigheden hebben opgehouden, en plaats gemaakt voor andere, welke eene vervanging dezer gewone, door eene buitengewone in dubbelden getale zaamgestelde vergadering, vorderen, heeft het Z. M. goedgedacht, de commissie, in welker naam ik de eer heb tot U Ed. Mog. te spreken, het sluiten dezer vergadering van wege Hoogstdenzelven op te dragen.

Aan dit bevel bij deze voldoende, hebben wij ons tevens van den aangenamen last te kwijten, U Ed. Mog., namens Z. M., plegtig te bedanken voor derzelver volstandige hulp en medewerking, tot het daarstellen van zoo vele belangrijke verordeningen, als, gedurende den loop dezer zitting, aan U Ed. Mog. zijn voorgedragen, en, ten gevolge van derzelver goedkeuring, tot stand gebragt.

Z. M. zal zich die welwillende medewerking steeds met genoegen herinneren; maar vooral zullen bij Hoogstdenzelven onuitwischbaar in het geheugen geprent blijven die ondubbelzinnige blijken van verkleefdheid en trouw, welke door U Ed. Mog., in de donkere omstandigheden, die het verlengen dezer zitting hebben noodzakelijk gemaakt, zijn aan den dag gelegd, en aan Hoogstdenzelven te dierbaarder zijn, daar zij den maatstaf geven der ondersteuning, welke aan U Ed. Mog., bij den verzwaarden last, die op 's Konings schouderen gelegd is, in veranderde betrekkingen, kan verwacht worden. En wie uwer, Ed. Mog. Heeren, zal niet op zijne beurt met welgevallen terug denken aan eene zitting, welke

door het zoo merkwaardig, en inzonderheid voor ons vaderland zoo beslissend *tijdvak*, waarover dezelve zich heeft uitgestrekt, eene der belangrijkste, welke immer in Nederlands vergaderzalen plaats had, geworden is

Aanspraak van den Heer *Roëll* Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij het sluiten der vergadering van de Staten Generaal.

De gewigtige gebeurtenissen, welke dat tijdvak hebben gekenmerkt, en hetgeen daaruit, met betrekking tot de deliberatiën dezer vergadering, is voortgevloeid, dit alles is aan U Ed Mog. te versch in het geheugen, dan dat het noodig zijn zoude, derzelver aandacht andermaal daarop te vestigen.

Genoeg zij het te hebben opgemerkt, dat de uitkomst daarvan voor geen land belangrijker is, dan voor Nederland.

Wanneer wij ons aan den eenen kant voorstellen het rampzalig lot, hetwelk bij den overheerscher zoude zijn beschoren geweest aan een volk, dat, door het los maken der ketenen, waarmede het geboeid was, in der tijd den strijd beslist heeft, die, zonder deze medewerking, wel igt eenen geheel anderen uitslag zoude gehad hebben, en wij aan den anderen kant ons die heilrijke toekomst voorstellen, welke ons nu te wachten staat, dan zal het wel geen verder betoog behoeven, dat, zoo eenig volk, dan zeker het Nederlandsche, de gezegende gevolgen der ontzettende gebeurtenissen, die wij in de laatste maanden beleefd hebben, ondervinden zal.

Schoon het derhalve de Voorzienigheid behaagd heeft, daartoe geheel andere wegen, dan die, welke zich, bij den aanvang dezer zitting, voor den geest deden, in te slaan, zijn nogtans de gunstige uitzigten, welke zich, op dat tijdstip, reeds in het verschiet aankondigden, op de volledigste wijze vervuld geworden.

De vergrooting van ons grondgebied, plegtig bij het traktaat van Parijs verzekerd, heeft zich niet tot eene onbeduidende uitbreiding bepaald, maar landen met ons vereenigd, wier vermogen, gevoegd bij dat gene, hetwelk wij reeds bezaten, in staat zal zijn ons tot eene der eerste Magten van Europa op te voeren.

De belemmeringen, welke aan de uitbreiding van den koophandel in den weg stonden, zijn schier opgeheven en deszelfs bloei tot eene hoogte gebragt, die ons alle hoop geeft, van de gouden eeuw van Neêrlands handel in onze dagen wederom te zien herboren worden.

Alle verdere bronnen van bestaan worden meer en meer geopend, en verspreiden reeds wederom onder alle klassen des volks dien welstand, dat de misvormende trekken des tegenspoeds en der verdrukking allengskens

Aanspraak van den Heer Röell Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij het sluiten der vergadering van de Staten Generaal.

van het gelaat der inwoneren zijn verdwenen, en voor die des voorspoeds en der tevredenheid. hebben plaats gemaakt.

Een verlicht en weldadig bestuur gaat geregeld zijnen tred in het vaststellen van alle die verordeningen, welke tot volmaking van het Staatsgebouw noodig zijn, en wel verre van door de uitbreiding onzer betrekkingen nutteloos te worden, integendeel bij de nieuwe staatshuishouding niet minder dan bij die, welke nog bestaat, tot rigtsnoer en regelmaat strekken kunnen. Dan, wij mogen het ons niet verbergen, alle deze voorregten hebben niet dan tot den duursten prijs kunnen verworven worden, tot den prijs van het bloed zoo veler onzer natuur- en landgenooten, als het slagtoffer geworden zijn van dien woedenden aanval, waarmede de onbegrensde heerschzucht van eenen eenigen al ons maatschappelijk geluk wederom hoopte te vernietigen, en ons onder zijnen ijzeren schepter terug te brengen.

Diep, ja zeer diep moet het gevoelig hart van ieder Nederlander getroffen zijn door het denkbeeld, dat ons volksbestaan niet dan tot zulken prijs heeft kunnen gekocht worden; maar wij mogen daarbij niet uit het oog verliezen, hoe die zelfde omstandigheden, waardoor dat nimmer te vergeten verlies is te weeg gebragt, van den anderen kant hebben medegewerkt om aan vreemden, zoo wel als inboorlingen, dat gevoel van vastheid des Staats te geven, hetwelk een der zekerste waarborgen dier vastheid zelve is.

Wij wisten, ja, dat onze Staat uit volken, weleer vereenigd, zoude worden zamengesteld; de voorspoed en luister, die dezelve genoten, toen zij door éénen schepter bestuurd werden, en nog geene godsdienstige twisten dezelve beroerden, konden die vereeniging niet anders, dan als eene heilverwekkende gebeurtenis doen aanmerken; maar het konde den onbevooroordeelden beschouwer niet ontgaan, dat het tijdsverloop sedert die vroegere betrekkingen te groot was, om daarin alleen den waarborg van duurzaamheid der toekomstige te vinden. Die waarborg bestaat thans op eene wijze, welke geene onzekerheid overlaat. Het bloed der beide volken heeft voor dezelfde belangen gestroomd. En wat kan meer, dan eene door bloed bezegelde verbindtenis, het kenmerk der duurzaamheid met zich dragen?

Wij kenden onzen Koning, als eenen Vorst, wiens verlicht verstand, welwikkend oordeel, ongekreukte regtvaardigheid en onvermoeide arbeidzaamheid hem voor de

omstandigheden des tijds zoo zeer berekend maakten; maar wij hadden nog geene gelegenheid gehad, in hem dat groot en standvastig karakter te onderscheiden, het welk zoo bovenal geschikt is, om, in moeijelijke tijden, vertrouwen in te boezemen, en waarvan U Ed. Mog. de sprekende bewijzen in deze vergaderzaal hebben bijgewoond, op dien merkwaardigen dag, toen Hij, op het bekomen der ontzettende mare, welke, op dat oogenblik, alle harten vervulde, wel overtuigd, dat zwakheid den eersten grondslag tot den val der Vorsten legt, het moedig besluit nam, den schepter, die voor hem bestemd was, op te nemen, en daardoor openlijk voor het oog der volken aan te kondigen, hoe hij dien schepter zou weten te verdedigen tegen al wie onderstaan mogt, hem denzelven te ontwringen.

Aanspraak van den Heer Roëll Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij het sluiten der vergadering van de Staten Generaal.

Spanjens en Portugals velden hadden onzen Kroonprins bekend gemaakt als dien jeugdigen Held, die, door eenen wijzen Opperbevelhebber bestuurd, dood en schrik onder de vijandelijke gelederen wist te verspreiden, en alle die hoedanigheden in zich vereenigde, welke den aanleg uitmaken, om eenmaal zelve met luister aan het hoofd eenes legers geplaatst te worden; maar wij kenden hem niet als dien grooten Veldheer, die, reeds volkomen in de school zijnes onvergelijkelijken Meesters gevormd, alles zoo juist zou weten te berekenen, dat de hardnekkigste aanvallen, door de ervarenste legerhoofden bestuurd, en met de geoefendste krijgsknechten ondernomen, op zijnen koelbloedigen moed en wijs beleid krachteloos zouden afstuiten. En waarom, Ed. Mog. Heeren, zouden wij hier niet nog eenen stap verder gaan, en hem met dankbaarheid erkennen als het werktuig in de hand der Almagt, waardoor onze onafhankelijkheid bewaard, en de troon des gewelds andermaal moest omver gestooten worden? Het getuigenis des vijands zelven, zoo de erkentenis van den Held der eeuw niet voldoende ware, levert hiervan de volledigste bevestiging op. Steeds gewoon zijne nederlagen voor overwinningen te doen doorgaan, heeft hem ditmaal de kracht der waarheid de erkentenis afgeperst, dat hij, op den merkwaardigen dag van 16 Junij, daar alleen, waar de Prins van Oranje aan het hoofd zijner benden streed, is terug geslagen. En is het niet dit terug slaan, hetwelk eigenlijk als de grondslag van alle de ontzettende gebeurtenissen, welke daarop gevolgd zijn, moet aangemerkt worden? Had de vijand daar ter plaatse, op dien dag, gezegepraald, hij had den slag, die, twee dagen

Aanspraak van den Heer *Roëll* Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij het sluiten der vergadering van de Staten Generaal.

later, het lot der wereld besliste, eenen dag vroeger kunnen leveren, en wie onzer is in staat de rampzalige gevolgen te berekenen, welke daaruit hadden kunnen geboren worden?

Onze legerbenden, schoon niet ontbloot van krijgslieden, in de school der ondervinding geleerd, bestonden echter voor een groot gedeelte uit manschappen, wel is waar, zoo veel de kunst vermag, geoefend, en van al, wat tot den krijgsdienst noodig is, toegerust; maar die men naauwlijks verwachten konde, dat reeds dadelijk bestand zouden zijn tegen die oude in het vuur geharde vijandelijke legioenen, wier bijna onwederstaanbare kracht zoo menigmaal het lot der veldslagen beslist had. Er bestond bovendien bij sommigen eene zekere beduchtheid, of zij, die onder de vanen, welke zij nu bestrijden moesten, gediend hadden, wel de noodige mate van standvastigheid bezitten zouden, om, in het oogenblik des strijds, tegen alle wankeling bewaard te zijn.

Nu is alle onzekerheid weggenomen. De heldenmoed en het beleid onzer toen nog onbeproefde legerbenden heeft den alouden Nederlandschen krijgsroem op de schitterendste wijze gehandhaafd, en de bewondering van vriend en vijand te weeg gebragt. Wel verre van op het gezigt hunner vorige wapengenooten aan het wankelen te geraken, en aan hunne verleidende pogingen het oor te leenen, heeft integendeel het gevoel der verontwaardiging nieuw voedsel aan hunnen moed gegeven, en aan de volken doen zien, wat men vermag, wanneer men getrouwheid aan eed en pligt op zijne zijde heeft.

Eindelijk, Ed. Mog. Heeren, wanneer wij eenen terugzienden blik werpen op onze natie zelve, dan lijdt het wel geen' twijfel, dat eendragt en belangelooze vaderlandsliefde zich in alle harten gevestigd vonden; dat afkeer van het pas afgeworpen juk het beginsel was, dat zich in alle gemoederen geworteld had; dat liefde tot den Vorst, die ons regeert, in geen land grooter zijn konde, dan in Nederland; dat de voorregten, ons geschonken, door een ieder levendig gevoeld en naar waarde geschat werden; maar wij kenden de mate van opoffering niet, waartoe men bereid zijn zoude, indien het er op aan mogt komen, het herkregen bestaan, met al wat daaraan verbonden is, te handhaven, en krachtdadige maatregelen, welke daartoe noodig konden geacht worden, te ondersteunen.

Thans weten wij, dat geene schatten te groot, geen bloed te dierbaar zoude geweest zijn, om de vernedering en

en ellende eener vernieuwde dwingelandij en heerschzucht voor te komen. Wij weten, dat de geheele natie juist zoo gestemd is, als vereischt wordt, om eene onafhankelijke en vrije natie te blijven, en dat niets in staat zal zijn, dezelve immer te doen aarzelen in de keuze; om liever alles voor haar volksbestaan veil te hebben, dan immer wederom het juk eener vreemde overheersching te dragen.

Aanspraak van den Heer *Roëll* Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij het sluiten der vergadering van de Staten Generaal:

Zoodanig, Ed. Mog. Heeren, zijn de omstandigheden, waaronder het ons gebeuren mag deze zitting te sluiten. Wij volbrengen den daartoe ons opgedragen last met te meerder genoegen, naar mate de uitzigten, welke deze omstandigheden voorafgingen, donkerder en bedenkelijker waren. Wij mogen echter daarbij het aandoenlijk gevoel niet onderdrukken, van misschien voor de laatste maal gesproken te hebben tot eene vergadering, met welker bestaan te gelijk zal ophouden het afzonderlijk bestaan van dat Vaderland, hetwelk, offschoon later door burgertwisten verdeeld, wij allen nogtans als den zetel van het hoogst mogelijk volksgeluk gekend hebben, en hetwelk ook dan, wanneer deszelfs luisterrijke hereeniging met volken, die nimmer van hetzelve hadden behooren te worden afgescheiden, al dat heil zal aanbrengen, hetwelk wij ons daarvan beloven mogen, bij dit geslacht steeds in dankbare herinnering voor genotene weldaden blijven zal.

Op den 8sten Augustus nam de dubbelde Vergadering der Staten Generaal hare zitting, bestaande dezelve uit de volgende Leden:

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

GELDERLAND:

W. C. H. van Lynden van Blitterswyk, J. E. N van Lynden van Hoevelaken, W. H. A. K. van Heeckeren tot Kell, A. H. van Merkel Bouwer, J. H. A. van der Heyden van Baak, C. P. van Lith de Jeude, D. L. van Brakell tot den Brakell, J. F. W. van Spaen van Biljoen, W. Engelen, J. Brantsen, P. Straalman, L. van Heeckeren van de Cloese.

HOLLAND:

. . . van Boetselaar van Kythoek, J. N. A. van Wassenaar Pancras, G. K. van Hogendorp, H. van Stralen, N. Calkoen, P. van der Heim, J. Slicher, J. M. Collot

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

d'Escury, S. van Hoogstraten, Archibald Hope, J. Busch, F. P. G. van Schuylenburgh van Bommenede, A. A. Deutz van Assendelft, T. J. de Roest van Alkemade, J. F. van Hogendorp, H. A. van Bleiswyk, J. P. van Wickevoort Crommelin, G. A. M van Bommel, C. P. Gevers, G. Clifford, J. Repelaar, F. van Hees, A. F. van der Duin van Maasdam, H. M. van der Goes, J. Huidecoper van Maarsseveen, A. van Rhemen tot Rhemershuizen, D. F. van Alphen, P. G. Clifford, J. Dedel, F. van Harencarspel Dekker van Beverwyk, C. P. Groeninx van Zoelen van Ridderkerk, David Hoeufft, A. van der Hoop, W. Hoyer, J. van Loon, H Onderwater, E. Sandoz, G. Fontein Verschuur, F. Alewyn, W. J. van Brienen van de Groote Lindt, H. Carbasius, D. van Leyden Gael van Vlardingen, J. M. Snoek van Loosen, W. van Vreedenburg.

ZEELAND:

N. Steengracht van Oosterland, W. J. Huyssen van Kattendyke, F C. de Jonge, F. Ermerins, A. C. van Citters, C. G. Bylevelt.

UTRECHT:

W. R. van Tuyll van Seroeskerken van Zuylen, W N. Pesters van Cattenbroek, P. Ram, Maurits van Uttenhoven van Heemstede, P. E. Voet van Winssen, A. J. van Westreenen van Leeuwenburg.

VRIESLAND:

H. W. van Aylva, S. H. R. van Eysinga, T. M. Lycklama à Nyeholt, H. van Sminia, W. H. van Sytzama, Jr. *Johan Sicco Tjalling Camstra tot Schwartzenberg en Hohenlansberg,* Jr. *Bernhard Walraad van Weelderen Rengers,* Jr. *Valerius Lodewyk Vegelin van Claerbergen, Leonardus de Wendt, Jan Albert Willinge.*

OVERIJSSEL:

A. van Pallandt van Eerde, T. C. van Heerdt tot Eversberg, A. J. B. van Suchtelen tot de Haere, F. W. Sloet tot Warmelo. Adolf Carel Bentinck tot Nyenhuis, Samuel Johannes Sandberg, Johan Lubbert Umbgrove, Willem Jan Mulert tot Leemkuile.

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

GRONINGEN:

O. R. Alberda van Ekenstein, O. T. van Alberda van Rensuma, J. Jarges, C. H. Gockinga, D'Aulnis de Bourouill van Byma, Eppo Hondebeek Heerkens, H. L. Wychgel van Lellens, T. J. van Iddekinge.

BRABAND:

M. Bowier, J. Wasfenaar van Onsenoort, J. C. G. van der Brugghen van Croy, A. Reigersman, L. F. J. J. J. van Saisjen van Tsfelt, J. D. van Tuyll van Serooskerken van Heeze en Leende, P. J. Cuypers, A. J. de Voocht, A. J. J. H. Verheyen, A. J. Borgt, V. A. van Ryckevorsfel, F. L. Drabbe, C. F. Wesfelman, A. J. Ingenhousz.

DRENTHE:

S. J. van Helden van Reynestein, ... Hoffteede.

Z. M. de Koning in deze vergadering ontvangen zijnde, overeenkomstig het daarvoor, door den Kamerheer Ceremoniemeester *A. E. Snouckaert van Schauburg* bepaald, ceremonieel (1), hield deze aanspraak:

EDEL MOGENDE HEEREN!

Weinige maanden geleden, gaf ik aan de Staten-Generaal kennis van de vereeniging van alle de Nederlanden onder het Koninklijk gezag.

Maar, om die vereeniging bestendig en heilzaam te doen zijn, is het niet genoeg, dat alle de ingezetenen aan denzelfden Souverein gehoorzamen: zij moeten, daarenboven, door dezelfde wetten en instellingen ten naauwste aan elkanderen verbonden worden, en, bij het vervallen der scheidsmuren, in andere omstandigheden opgetrokken, zich onderling, als kinderen van één huisgezin, leeren herkennen.

U Ed. Mog. weten, dat zoodanig ook de uitzigten zijn, met welke de gezamenlijke Mogendheden van Europa de oprigting der nieuwe Monarchie hebben bevorderd.

Getrouw aan het beginsel, om allerwege de reeds aanwezige betrekkingen te doen stand houden en te bewaren,

(1) *Nederl. Staatsc.* 1815. N°. 186.

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

hebben zij bijzonder verlangd, dat onze Grondwet gehandhaafd en slechts in diervoege gewijzigd zoude worden, als de veranderde omstandigheden, bij gemeenschappelijke overweging, blijken zouden te vereischen.

Mijne eigene wenschen strookten met deze bepalingen. Ik heb tot de herziening der Grondwet diergelijke middelen gekozen, als ik voor het ontwerpen derzelve meest doelmatig bevonden had. Mannen, uit alle provinciën van het Rijk vergaderd, hebben, zonder eenige andere bedoeling, dan die van den voorspoed en roem hunner landgenooten, die gewigtige taak aanvaard, en met vreugde zag ik, in hunne kalme, eendragtige en vertrouwelijke beraadslagingen, een nieuw en heugelijk voorteeken der verbroedering van alle mijne onderdanen.

Deze beraadslagingen duurden nog, toen het geweld van den oorlog onverhoeds en met ongewone woede, doch, Gode zij dank, slechts voor een' korten tijd, op ons grondgebied overgebragt is. Het oogenblikkelijk gevaar was dringende, maar de moed onzer krijgslieden magtiger dan het gevaar. Geene bedenking, geene naburige voorbeelden hadden mij ook kunnen doen twijfelen aan de trouw van beloften, door Nederlanders vrijwillig gedaan. En nu zij, in een hagchelijk tijdsgewricht, bij de banieren der onafhankelijkheid vereenigd, aan de zijde onzer edelmoedige Bondgenooten, die beloften door daden gestaafd hebben, deelen, hoop ik, en de natie en geheel Europa in mijne overtuiging en in mijne gerustheid. Eens zal de historie in de veldslagen van Quatre-Bras en Waterloo twee schitterende zuilen van den nieuwen Nederlandschen Staat aanwijzen, en gelukkig de vader, wiens zonen het te beurte viel, die zuilen met hunnen arm te helpen vesten en met hun bloed te besproeijen.

Het ontwerp, dat bij deze vergadering in overweging komen moet, zoude u door mij niet zijn aangeboden, indien, bij de herziening der Grondwet, slechts één der artikelen ter zijde gesteld ware, door welke de aan onze natie steeds dierbare regten worden verzekerd.

Maar alle zorg is integendeel aangewend om die regten zoo veel mogelijk uit te breiden en duidelijker te omschrijven, en om aan het nieuwe Staatsverbond den stempel eener verlichte eeuw en van het nationaal karakter te doen kennelijk zijn.

De onschendbaarheid der regterlijke magt blijft onherroepelijk, de gewetensvrijheid in den volsten zin gewaarborgd. Geen eigendom kan verbeurd verklaard, geene

meening of gedachte in haren loop gestremd worden. Den geringsten burger staat het vrij zijne stem te doen hooren tot bij den troon. Het volk behoudt zijne vertegenwoordigers; de adel eene billijke onderscheiding; de Provinciale Staten eene doelmatige ruimte van gezag. De lasten worden vrijelijk toegestemd en gelijkelijk gedragen. De inkomsten, naar vaste regelen te verantwoorden, kunnen, in de handen des Konings, tot geen ander einde strekken, dan tot de bekostiging van nuttige staatsdiensten; van het openbaar onderwijs; van 's Lands verdediging; en in het algemeen is de koninklijke magt groot genoeg om het maatschappelijk heil te verzekeren, ongenoegzaam voor de verdrukking of vernedering van een' enkelen onderdaan!

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

Zijn deze beschouwingen juist, zoo kan men, onder het gebied der nieuwe Grondwet, met vermeerderde krachten en een geruster uitzigt op de toekomst, voortzetten en voltooijen wat alreede, onder de blijkbare gunst des Allerhoogsten, voor de eer en welvaart der Nederlanden, is aangevangen, ontworpen of voorbereid. Aan U, Ed. Mog. Heeren, is de beslissing dier vrage toevertrouwd. Elk uwer kent het hooge belang zijner zending; en elk uwer streve dus om zich van dezelve te kwijten, met die kordaatheid en ijver, welke wij te allen tijde, maar vooral in deze gedenkwaardige omstandigheid, aan het lieve vaderland verschuldigd zijn!

Deze aanspraak werd door den Heer *van Hogendorp*, die, als Voorzitter der jongst gescheidene vergadering, voorloopig het Voorzitterschap dezer dubbelde vergadering waarnam, beantwoord op de navolgende wijze:

SIRE!

Wij hebben met eene diepe aandoening het treffend tafereel waargenomen, hetwelk Uwe Majesteit met zoo veel eenvoudigheid en waarheid voor oogen gesteld heeft. Welk een onderscheid met vroegere dagen! Elk onzer heugt, en het zal Uwe Majesteit niet ontgaan zijn, hoe, ruim twintig jaren geleden, alles tegen liep, alle onze pogingen slechts uitliepen tot onzen ondergang, en de welberaden ontwerpen als door eene magtige onzigtbare hand te niet gemaakt werden. Heden is de zon van voorspoed opgedaagt, alle pogingen worden bekroond met eenen goeden uitslag, en dezelfde Goddelijke hand

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

is zigtbaar in de medewerking ten goede; zelfs wanneer rampen en gevaren schijnen te naderen, wanneer de overweldiger van Europa wederom op zijn verschrikkelijken troon gezeten is, dient zijne verheffing tot zijnen geheelen ondergang, en de staat van Europa en van ons Vaderland wordt nog veel meer bevestigd. Dit treffend onderscheid in de leidingen der Voorzienigheid gaat tevens gepaard met geen minder verschil in de gesteldheid der gemoederen. In die vroegere dagen, stonden twee geduchte partijen tegen elkanderen over; de burgeroorlog was reeds ontstoken geweest, en het vuur van haat en nijd smeulde onder de assche. De oorzaak van onze tuchtiging werd dan ook het werktuig tot dezelve, want tweedragt breekt magt. Heden zijn alle partijdigheden vergeten, alle handen zijn in een geslagen, alle harten zijn vereenigd rondom den troon, en nieuwe gevaren strekken slechts tot een nieuwen prikkel voor eensgezindheid en vaderlandsliefde. Het bloed, Sire! van uwen heldhaftigen zoon heeft voor ons gevloeid, en het geheele volk heeft zijn goed, zijn bloed en zijn leven voor de gemeene zaak aangeboden. De oorzaak van onze zegeningen is dan ook het werktuig tot dezelve geworden; want eendragt maakt magt. En niet alleen onder het volk van deze noordelijke gewesten, maar ook tusschen hetzelve en de zuidelijke volken is dezelfde welwillendheid en eensgezindheid opgerezen. Uwe wijsheid, Sire! uw beleid, uwe vaderlandsliefde, heeft veele aanzienlijken uit beiderlei gewesten bijeen geroepen, ten einde de Grondwet, waaronder wij gelukkig leefden, voor uwe gezamenlijke onderdanen, als kinderen van denzelfden vader, te wijzigen. In onze raadslagen zijn genegenheid en vriendschap onderling geboren, en op gulle maaltijden, welke wij, naar de oude Nederlandsche wijze, aan elkander gegeven hebben, en waar alle wantrouwen, alle achterhoudenheid verdween, is het mij gebeurd te zeggen, dat ik veele goede dingen wilde bijeen voegen en instellen: onzen landbouw, onze fabrieken, onzen koophandel, alle kunsten en wetenschappen, de Grondwet en den vrede; waarop een van de zuidelijke leden in eene geestvervoering uitriep: Alle deze goede dingen zullen ons geworden door de Grondwet! Met diergelijke aandoeningen bezield, aanvaarden wij heden, Sire! het werk door Uwe Majesteit opgedragen: wij aanvaarden het met hartelijke liefde en getrouwheid voor onzen Koning en ons vaderland, en met eene hartelijke eensgezindheid onder elkanderen. Wij zullen de zaak met bedaardheid overwegen, onze raadsla-

gen zonder overhaasting voortzetten, en geene van die formen verzuimen, welke eene zoo aanzienlijke en talrijke vergadering voegen. Inmiddels bevelen wij ons allen in de goede genegenheid van Uwe Majesteit, en wij bidden den Hemel, Sire! dat Hij zijne keurigste zegeningen uitstorte over uw huis, en over uwen persoon. Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

De plegtigheid hier mede afgeloopen zijnde, werd Z. M. weder uitgeleid naar het voorschrift des ceremoniëels, en keerde naar Hoogstdeszelfs paleis terug.

De vergadering vervolgens tot het formeeren eener nominatie van eenen President overgegaan zijnde, werden op dezelve gebragt de Heeren *Steengracht van Oosterland*, *Tuyll van Serooskerken van Zuilen* en *Aylva*, uit welke door Z. M. is gekozen de Heer *Steengracht van Oosterland.*

Op den 19den Augustus begaf zich eene talrijke Commissie uit deze vergadering, haren Voorzitter aan het hoofd hebbende, naar Z. M., om Hoogstdenzelven kennis te geven van de aanneming der Grondwet; de Voorzitter deed bij die gelegenheid de volgende aanspraak:

SIRE!

Bij het openen der dubbelde vergadering van de Staten-Generaal, verzekerde Uwe Majesteit ons, dat, om de vereeniging van alle de Nederlanden, onder het koninklijk gezag, bestendig en heilzaam te doen zijn, het niet genoeg is, dat alle de ingezetenen aan denzelfden Souverein gehoorzamen; zij moesten daarenboven, door dezelfde wetten en instellingen, ten naauwste aan elkander verbonden worden, en bij het vervallen der scheidsmuren, in andere omstandigheden opgetrokken, zich onderling, als kinderen van één huisgezin, leeren kennen.

Eenstemmig met deze Uwer Majesteits gevoelens, hebben wij dezelve ten grondslage genomen onzer deliberatiën, over het door Uwe Majesteit aan ons ter overweging overgelegde ontwerp van Grondwet voor het koningrijk der Nederlanden; en, verzekerd van het heilrijk oogmerk van Uwe Majesteit voor het best zijner onderdanen, onze begrippen geregeld naar die van Uwe Majesteit.

Overtuigd van Uwe Majesteits bekende wijsheid, be-

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

leid, regtvaardigheid en godvrucht, durven wij ons vleijen, dat de ons voorgeslagen Grondwet zal strekken tot eene gelukkige hereeniging van gewesten, eertijds te zaam verbonden, doch lange jaren van een gescheiden, en de bij ons gebruikte gematigdheid en toegevendheid, zelfs in het belangrijkste en ons het meest ter harte gaande, ten bewijze van onze opregtheid en verdraagzaamheid, ter bevordering van het welzijn van uw koningrijk en deszelfs onderdanen.

Het is dan op deze gronden, dat wij, na rijpe, bedaarde en vrije overwegingen, in het voorgeslagen ontwerp gewaarborgd hebben gevonden: de onschendbaarheid der regterlijke magt; de gewetens vrijheid; de zekerheid der eigendommen; de vrije uitdrukking onzer meening en gedachten; die van den dadelijken toegang tot uwen troon; een gelijk bezwaar van lasten, met één woord, alles, wat Uwe Majesteit bij deszelfs aanspraak ons verzekerd heeft, en tot heil en welzijn zijner onderdanen strekken kan.

Wij hebben dan ook met eenparigheid besloten, het aan ons voorgestelde ontwerp, als eene Grondwet voor het koningrijk der Nederlanden, aan te nemen; welk besluit wij de eer hebben Uwe Majesteit aan te bieden. Kan er op aarde niets volmaakt zijn, wij vertrouwen, dat zoodanige besluiten, welke mogten bevonden worden veranderingen te moeten ondergaan, nimmer door Uwe Majesteit zullen worden ondersteund.

Wij betuigen Uwe Majesteit onze erkentenis, voor het vertrouwen, in ons gesteld, en hoe zouden wij aan ons geluk kunnen twijfelen met een' Vorst, onder ons geboren, opgevoed, en die zoo vele jaren van leed en onderdrukking met ons heeft gedeeld

Wij hebben, in de veldslagen van Quatre-Bras en Waterloo, de schitterende zuilen gevonden van den nieuwen Nederlandischen Staat, en onze jong gevormde krijgslieden, wedijverende in den strijd met oude soldaten, door hun' moed en de kunde hunner aanvoerders, op hen de overwinning zien behalen.

Uwe Majesteit kan zich reeds met regt dien gelukkigen Vader noemen, wiens Zonen het te beurt is gevallen, die zuilen met hunnen arm te helpen vesten, en met hun bloed te besproeijen; welke vrees kan er dan nog, onder den zegen des Allerhoogsten, voor den bloei van Uw Koningrijk overblijven? Die zegen afsmeekende, wenschen wij, Sire! dat Uwe Majesteits regering, ondersteund door de Grondwet van deszelfs Rijk,

duurzaam, voorspoedig en vreedzaam zijn moge; dat geene tweespalt, of onheilen, Uw geluk storen, maar hetzelve steeds door de liefde, trouw en verknochtheid van Uwe onderdanen vermeerdere.

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

Wij bidden tevens den Almagtigen, dat Hij Zijne beste zegeningen over Uwer Majesteits Persoon en deszelfs Koninklijk Huis, ten allen tijde, uitstorte, vermenigvuldige en uitbreide, en, even als voorheen hetzelve de steun van ons vaderland was, tot in het laatste der dagen, ook dat van Uw Koninkrijk zij.

Nadat deze Commissie in de vergadering was terug gekomen, werd dezelve vergadering door eene Commissie, bestaande uit den Heer Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, benevens de Heeren *Burmania Rengers* en *van Gennep*, leden van den Raad van State, uit naam van Z. M., bij monde van den eerstgemelden, met deze aanspraak besloten.

EDEL MOGENDE HEEREN!

Zoo is dan door deze aanzienlijke vergadering de belangrijke vraag beslist, die aan dezelve door Zijne Majesteit plegtig ter beantwoording was voorgesteld.

De verklaring van U Edel Mogende heeft het zegel gedrukt op de overtuiging van den Koning, dat de gewijzigde Grondwet juist zoodanig is ingerigt, als vereischt wordt, om voor het bestuur der volken, waarvoor dezelve strekken moet, geschikt te wezen.

De oorspronkelijke Grondwet wel voorziende, dat er t'eeniger tijd omstandigheden konden geboren worden, die eene wijziging noodzakelijk maakten, had, ter voorkoming van alle moeijelijkheid, den voet geregeld, waarop, in zoodanig geval, in dat gedeelte van Nederland, hetwelk door deze vergadering vertegenwoordigd wordt, zoude gehandeld worden.

De voorwaarden, waarop Zijne Majesteit het bestuur der overige deelen heeft aanvaard, bragten daaromtrent geenerlei bepalingen mede.

Schoon dierhalve bevoegd, in die gedeelten de beoordeeling van het wijzigen der Grondwet, overeenkomstig de aangenomen voorwaarden, naar welgevallen te regelen, wilde nogtans Zijne Majesteit deszelfs nieuwe onderdanen, als een gedeelte van het geheel, op geen an-

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

dere wijze, dan omtrent de oude onderdanen in der tijd heeft plaats gehad, in de raadplegingen over een zoo gewigtig onderwerp betrekken, en daardoor een sprekend bewijs geven van deszelfs gezindheid, om, van den beginne af aan, de eene in niets aan de andere te doen achterstaan.

De berigten omtrent den uitslag der stemming in dat gedeelte van Nederland bij Zijne Majesteit nog niet zijnde ingekomen, moeten wij U Edel Mog. Hoogstdeszelfs leedwezen betuigen, zich, bij den afloop dezer deliberatien, buiten staat te bevinden, daaromtrent iets stelligs te doen mededeelen. De eenparige aanneming nogtans van het voorgedragen ontwerp door deze vergadering doet Zijne Majesteit de gegronde hoop voeden, dat verre de groote meerderheid des Nederlandschen volks, naar den maatstaf, volgens welken hetzelve is vertegenwoordigd geweest, blijken zal, zich met het aangeboden ontwerp vereenigd te hebben.

Wij zouden ons van den last, door Zijne Majesteit aan ons opgedragen, maar ten deele kwijten, indien wij U Ed. Mog. niet te kennen gaven, hoe zeer Hoogstdezelve, in de deliberatien van deze vergadering over dit gewigtig onderwerp, door de juiste keuze van het standpunt, waarin dezelve zich bij het aan haar opgedragen onderzoek geplaatst heeft, en de wijze, waarop zij hare werkzaamheden heeft geregeld, dat verlicht oordeel aan den eenen, en die pligtmatige naauwgezetheid aan den anderen kant heeft weten te onderscheiden, welker vereeniging, bij de behandeling van zulke teedere belangen, zoo bovenal geschikt is, omtrent de gevolgen van alle raadpleging de beste uitzigten te geven.

Te regt hebben U Ed. Mog. begrepen, dat het in dezen niet zoo zeer een onderwerp van overweging behoorde uit te maken, of in het voorgedragen ontwerp alle die verordeningen gevonden worden, welke, ter bevordering van het algemeen belang, strekken kunnen; maar alleen, of die, welke daarbij zijn vastgesteld, een geheel opleveren, hetwelk, onder een wijs bestuur, voldoende kan geacht worden, om het geluk der maatschappij op duurzame gronden te vestigen.

Met niet minder doorzigt hebben U Ed. Mog. het beginsel aangekleefd, dat het alhier niet op de beoordeeling der vrage aankwam, of het gewijzigd ontwerp voor een gedeelte, maar alleen of hetzelve, met inachtneming der voorwaarden, waarop het rusten moest, voor het geheel der Nederlandsche volken berekend ware.

Wij gevoelen zeer levendig, Ed. Mog. Heeren! dat het Uliedeh kosten moest, wijzigingen te helpen vastftellen in eene Grondwet, die eene genoegzame ondervinding reeds geleerd had, voor de belangen van hen, waarvoor dezelve ontworpen was, zoo volkomen gefchikt te zijn, dat dezelve niets te verlangen overliet; doch een ieder Uwer zal, zoo wij vertrouwen, gereedelijk inftemmen, dat Staatsregelingen niet voor alle volken dezelfde zijn kunnen, maar naar hunne verfchillende omftandigheden en betrekkingen moeten gewijzigd worden, en dat hetgene voor het eene wenfchelijk is, voor het andere verwerpelijk zijn kan. Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

Zoo dan de aangelegenheden der met ons vereenigde volken niet de volkomene opvolging van alle de verordeningen der oorfpronkelijke Grondwet hebben toegelaten, behelzen echter de gemaakte wijzigingen niets, hetwelk in ftaat zijn zoude, aan het genot van een enkel der voorregten, waarop wij prijs ftelden, eenige belemmering toe te brengen.

Neen, Edel Mogende Heeren, wij kunnen het heil der vereeniging fmaken, zonder den zegen der afzondering te missen. Dit wordt ons gewaarborgd door het beftaan van het Huis, dat ons regeert, door de beginfelen, waarop Hij, die over ons gefteld is, het beftuur zijner volken wenscht te vestigen, en inzonderheid door de juiste beperkingen, welke, bij de Grondwet, omtrent alle uitoefening van gezag gemaakt zijn, en, zoo veel menfchelijke wijsheid vermag, tegen alle overtreding verzekeren.

Het moge waar zijn, dat gebrekkige verordeningen, door een goed beftuur uitgevoerd, aan de belangen der maatfchappij kunnen worden dienstbaar gemaakt, en dat de beste wetten, aan verkeerde handen toevertrouwd, al het heilzame van haren aanleg verliezen kunnen, eene wel ingerigte Grondwet zal altijd hare waarde boven eene min doelmatige behouden, en fteeds een' breidel tegen alle misbruik van gezag, zoo wel als tegen alle belemmering, om hetzelve ten nutte der maatfchappij aan te wenden, opleveren.

De Albeftuurder der wereld, die zoo zigtbaar de keeten daarftelde, waarvan de groote gebeurtenis, welke tot de afgeloopene raadplegingen aanleiding gaf, eene fchakel uitmaakt, moge het volbragte werk verder tot eene gelukkige ontwikkeling leiden; de banden, die de beide volken reeds aanvankelijk vereenigen, door onderling vertrouwen en wederkeerige genegenheid meer en meer toe-

Dubbelde vergadering der Staten Generaal.

trekken; den Vorst, die ons regeert, bij voortduring de noodige krachten schenken, om ter bevordering der belangen van zijne onderdanen, met de hem eigene standvastigheid, werkzaam te zijn; het oude stamhuis, waaruit Hij gesproten is, met nieuwen luister onder de Mogendheden doen uitblinken, en ieder van U Ed. Mog., door de heilzame gevolgen, welke uit dat alles voor Nederland mogen voortvloeijen, de gelukkige getuigen doen zijn der voltooijing van een Staatsgebouw, tot welks grondslagen de vergadering, waarvan Gij leden zijt, en die wij op dit oogenblik met dankzegging namens den Koning voor hunnen aan den dag gelegden ijver sluiten, zelve zoo onmiddelijk heeft bijgedragen.

Proces-verbaal van de vergadering der notabelen te Brussel.

De notabelen, door de onderscheidene arrondissements-vergaderingen van den 14den Augustus afgevaardigd, ten einde bij het opnemen der stemmen omtrent het aannemen of verwerpen van het ontwerp van Grondwet uitgebragt, tegenwoordig te zijn, hadden den 18den, in eene der zalen van het Stadhuis te Brussel hunne bijeenkomst gehouden, waarvan opgemaakt werd het volgende proces-verbaal.

In het jaar achttienhonderd vijftien, op den achttienden Augustus, omstreeks half elf uren des voormiddags, heeft de Heer *Holvoet*, geheimraad van Z. M., zich naar eene der zalen van het stadhuis van Brussel begeven hebbende, aldaar de meeste der Notabelen vereenigd gevonden, welke, in de vergaderingen van den 14den dezer, waren benoemd, ten einde het opnemen bij te wonen der stemregisters, constaterende het getal der goedkeurende zoo wel als afkeurende stemmen, welke daarop zijn aangeteekend.

De Voorzitter den Heer *van der Fosse*, een der leden van de vergadering, ten burele geroepen hebbende, heeft hem verzocht de pen te willen voeren, en de noodige aanteekening te houden tot het opmaken van het proces-verbaal.

Men is overgegaan tot een appel-nominaal, bij herhaling, van de drie leden, uitmakende de deputatie van elk arrondissement, en, naar mate deze leden zich aan den Voorzitter bekend maken, biedt een hunner hem het register aan, met welks overbrenging zij belast zijn, als mede het proces-verbaal en andere stukken, welke, het-

zij schriftelijke beweegredenen, hetzij afzonderlijk uitgebragte, en niet op de registers aangeteekende stemmen inhouden.

Proces-verbaal van de vergadering der notabelen te Brussel.

De Voorzitter aan den Secretaris eenen brief overhandigd hebbende, aan den Heer *Holvoet*, geheimraad van Z. M., geschreven, en waarbij Z. Exc. de Commissaris-Generaal van Justitie aan den geheimraad voormeld het voorzitterschap opdraagt der tegenwoordige vergadering, zoo wordt dit stuk voorgelezen, gelijk mede het besluit van Z. Exc., provisioneel waarnemende de functien van Secretaris van Staat.

De Voorzitter stelt aan de vergadering voor, om over te gaan tot het benoemen van vier stemopnemers, welke zich wel zullen willen belasten met het opmaken eener stemlijst, uit elk der vermelde registers. Verscheiden leden der vergadering geven het verlangen te kennen, om de keuze der bedoelde stemopnemers aan den Voorzitter over te laten.

Dit voorstel, bij zitten en opstaan, in omvraag gebragt zijnde, wordt bij eene groote meerderheid aangenomen.

Dien ten gevolge benoemt de Voorzitter tot stemopnemers:

Den Baron *de Blochausen*, van Luxemburg.

Den Heer Graaf *de la Faille*, van Gent.

Den Heer Kommandeur Graaf *van Nieuport*, van Brussel.

Den Heer *Merghelynck*, van IJperen.

Vervolgens wordt door deze vier stemopnemers, en met tusschenkomst van ten minste een' der afgevaardigden van elk arrondissement, overgegaan tot het opnemen der onderscheidene registers, en blijkt door deze verrigting, dat het register van Brussel inhoudt:

Veertig stemmen voor, en vijf en veertig stemmen tegen.

Dat van Leuven levert op dertig stemmen voor, en vier en twintig stemmen tegen,

Dat van Nivelles twaalf stemmen voor, en vijf en twintig stemmen tegen,

Dat van Gent tien stemmen voor, en zeventig stemmen tegen,

Dat van Audenaarden twintig stemmen voor, en zeven en dertig stemmen tegen,

Dat van Dendermonde vier en twintig stemmen voor, en zes en vijftig stemmen tegen,

Dat van Eccloo dertien stemmen voor, en vijf stemmen tegen,

Proces-verbaal van de vergadering der notabelen te Brussel.

Dat van Brugge zes en twintig stemmen voor, en negen en dertig stemmen tegen,

Dat van Veurne vier stemmen voor, en twaalf stemmen tegen,

Dat van IJperen geene stem voor, en vijftig stemmen tegen,

Dat van Kortrijk twee stemmen voor, en een en zeventig tegen,

Dat van Antwerpen geene stem voor, en negen en vijftig stemmen tegen,

Dat van Mechelen vijf stemmen voor, en drie en dertig stemmen tegen,

Dat van Turnhout eene stem voor, en vier en dertig stemmen tegen,

Dat van Bergen twee en dertig stemmen voor, en zes en dertig stemmen tegen,

Dat van Doornik negen stemmen voor, en vijf en zeventig stemmen tegen,

Dat van Charleroy twintig stemmen voor, en twintig stemmen tegen,

Dat van Namen eene stem voor, en een en dertig stemmen tegen,

Dat van Dinant vijftien stemmen voor, en geene stem tegen,

Dat van Marche de St. Hubert twaalf stemmen voor, en tien stemmen tegen,

Dat van Maastricht negen en dertig stemmen voor, en twaalf stemmen tegen,

Dat van Hasselt vijf en twintig stemmen voor, en zeven stemmen tegen,

Dat van Roermonde drie en dertig stemmen voor, en geene stem tegen,

Dat van Luik acht en dertig stemmen voor, en een en dertig stemmen tegen,

Dat van Huy elf stemmen voor, en veertien stemmen tegen,

Dat van Verviers twee en dertig stemmen voor, en geene stem tegen,

Dat van Luxemburg vijf en dertig stemmen voor, en geene stem tegen,

Dat van Neufchateau zeven en twintig stemmen voor, en geene stem tegen,

Dat van Diekirch elf stemmen voor, en geene stem tegen.

De Heer Voorzitter verklaart, dat de registers allen zijn opgenomen.

Een lid vraagt, of men het niet gepast zoude oordeelen aanteekening in het proces verbaal te houden van de stemmen, uitgebragt zonder in de registers te zijn vermeld, door personen, die afwezig of ziek waren, op den dag der vergaderingen in de arrondissementen, den 14den dezer maand. Proces-verbaal van de vergadering der notabelen te Brussel.

Dit voorstel wordt door verscheidene tegenwoordig zijnde leden ondersteund; maar de Voorzitter hebbende doen opmerken, dat het voorwerp van deze vereeniging is het opmaken der stemmen, in de registers vermeld, en dat de overgelegde stukken onder het oog van Z. M. zullen worden gebragt, verklaart, dat men zal overgaan tot het zamenstellen van het proces-verbaal dezer zitting, hetwelk hij de leden verzoekt te willen teekenen.

De Secretaris begeeft zich naar een ander vertrek, om het proces-verbaal op te maken, en komt omtrent een half uur daarna weder binnen, ten einde hetzelve voor te lezen.

Geteekend, *P. J. Holvoet*, Voorzitter; *Fr. de Nieuport*, kommandeur, *M. J. van Gobbelschroy*, Vicomte *Vanderfosse*, *d'Onyn de Chastre*, Baron *de Peuthy*, *de Jongh*, *G. Baesen*, *Idesbalde Snoy*, *H. J. G. Deman de Lennick*, de Graaf *J. de la Faille*, *Ph.* Graaf *de Lens*, *J. Vantoers*, *Em. de Kerchove-Piers*, *J. Fostier*, *P. F. Cnudde Bauwens*, *Albert Spitaels*, *F. de Craecker*, *Everaerts de Geelhants*, *Ant. Anné*, *E. Deschietere-Maelstap*, *M. Peers*, *Verstraeten*, *P. J. Wynckelman*, *J. J. van Zuylen Wykerslooth*, *Roels*, *F. Blangern*, *J. J. Mazeman de Couthove*, *Ollivier*, *Carton de Winezele*, *L. A. Heyplers*, *Merghelynck*, *B. E. Dernee*, *C. A. Mattays*, *P. de Mulié Vereruysse*, *P. J. Vermoelen Martini*, *A. J. Kannekens*, *C. M. M. Nanteuil*, *S. L. J. Pouppez*, *A. J. van der Bosschë*, *Wirix de Kesfel*, *P. J. Diercks*, *J. C. J. Vanael*, *Desierlant*, de Baron *de Secus*, de Baron *de la Barre de Flandres*, Vicomte *de Nieuport*, *M. F. X.* Baron *de Joigny de Pamel*, Baron *de Cazier*, *G. Bomtier*, de Marquis *de Trazegnies*, de Graaf *de Spangen*, *Brouwet*, *Troye*, *H. C. de Namur*, Vicomte *d'Elzée*, *Jos. C. A. Delmarmol de St. Marc*, *X. Wasseige*, *de Gaiffiers*, *Tamison*, *J. F. Decoppin*, *de l'Halle*, de Graaf *Berlaimont de Bormenvill*, *C. de Cartier*, *M. D. Bonhome*, *Léopold* Baron *de Goes*, *A. C. Membrede*, de Graaf *de Hoen*, de Graaf *de Renesse Breidhael*, *G. Mulet-Mors*, *H. B. T. Depitteurs*, *de Cord Hommelen*, de Ridder *Michiels de Hessenich*, *de Lernner de Achis*, *Vandoux-*

Proces-verbaal van de vergadering der notabelen te Brussel.

borgh de Venlo, *Dandrimon*, *J. B.* Baron *de Goes*, *de Warzee d'Hermalle*, de Graaf *Hyacinthe de Liedekerke*, de Baron *van der Steen de Jéhay*, zoon, de Graaf *de Ficquelmon*, *de Vyle*, *Irvan Simonis*, de Graaf *d'Hoernut*, *Pierre Godin*, *J. Blockhausen*, *Terrant*, *Marechal*, *Hoffschmidt*, *Collard Damoret*, *J. Jos. Chaby*, de Graaf *Camille de Villers*, *Ni Necht*.

Voor kopij conform:

De Secretaris van de Staats-Secretarie te Brussel,

L. VAN GOBBELSCHROY.

Publicatie van Z. M. wegens de aanneming der Grondwet.

Op den 24sten Augustus geschiedde aan den Nederlandschen volke door Z. M. zelve deze publicatie der aanneming van de Grondwet.

WIJ WILLEM, *bij de gratie Gods*, *Koning der Nederlanden*, *Prins van Oranje-Nassau*, *Groot-Hertog van Luxemburg*, *enz.*, *enz.*, *enz.*

Aan alle degene, die deze zullen zien, salut:

Van het oogenblik, dat Wij de Koninklijke waardigheid aanvaard hebben, is Onze voornaamste wensch geweest, alle de inwoners van het nieuwe Rijk onder gelijke Staats-instellingen vereenigd, en aldus alle aanleiding tot naijver of tweespalt verwijderd te zien.

Dien ten gevolge moest de reeds voor een gedeelte Onzer onderdanen verbindende Grondwet in het belang van allen, en overeenkomstig de bedoelingen der Mogendheden, aan welker staatkunde, onder de leiding der Goddelijke Voorzienigheid, de nieuwe toestand van zaken te danken is, gewijzigd worden.

De commissie, aan welke Wij die gewigtige taak hebben opgedragen, heeft uit mannen bestaan, die zich door hunne kunde en vaderlandsliefde de achting hunner medeburgers verworven hadden. Maar hoe volkomen ook het vertrouwen was, dat zij Ons hadden ingeboezemd, moesten Wij echter, in eene voor het heil des Vaderlands zoo beslissende omstandigheid, de algemeene denkwijze over het ontwerp, dat de vrucht hunner overwegingen was, trachten te kennen.

In de noordelijke provinciën had de Grondwet zelve daartoe den weg aangewezen, en de Staten-Generaal werden in dubbelden getale bijeen geroepen.

Voor de zuidelijke provinciën scheen, bij gebreke

eener vergadering, die beschouwd kon worden het volk wettiglijk te vertegenwoordigen, die maatregel in aanmerking te moeten komen, welke, naauwelijks een jaar geleden, bij de invoering der eerste Grondwet in de Vereenigde Nederlanden, zonder iemands tegenspraak, ter uitvoer gebragt was. Maar niettegenstaande dit voorbeeld, werd de vrage opzettelijk onderzocht, en het was op het advies der commissie van herziening, dat Wij besloten om in ieder arrondissement, in evenredigheid van deszelfs bevolking, Notabelen te vergaderen.

Publicatie van Z. M. wegens de aanneming der Grondwet.

Met leedwezen hebben Wij vernomen, dat Onze bedoelingen te dien opzigte of miskend of verkeerdelijk uitgelegd zijn, en dat, om redenen, die elken goeden Nederlander moeten bedroeven, de bevolen maatregel verstoken is gebleven van den uitslag, dien Wij daarvan verwacht hadden.

Bijna een zesde der opgeroepene personen zijn niet in de vergaderingen verschenen; en hoewel hunne afwezendheid kan worden beschouwd als een bewijs, dat zij met het voorgestelde ontwerp genoegen hebben genomen, ware het Ons aangenamer geweest, dat niemand de hem aangebodene gelegenheid had verzuimd, van over de hoogste belangen van den Staat zijn gevoelen vrijmoediglijk te uiten.

Van de *zeven honderd zes en negentig* Notabelen, door welke het Ontwerp is afgekeurd, hebben *honderd zes en twintig* uitdrukkelijk verklaard, dat zulks geschied was, uit hoofde van eenige artikelen over den eeredienst; artikelen, die, overeenkomstig met de sedert lang bestaande wetgeving, gegrond op de traktaten en strookende met de beginselen, welke de godsdienstige Souvereinen in het Europesche systema hebben ingevoerd, uit de Nederlandsche Grondwet niet konden worden weggelaten, zonder het bestaan der Monarchie in de waagschaal te stellen, en zonder juist den waarborg van diegenen te verminderen, welken de bedoelde bepalingen bedenkelijk voorgekomen zijn.

Zoo deze waarheid niet verduisterd ware door eenige menschen, van welke de maatschappij integendeel het voorbeeld der Evangelische liefde en verdraagzaamheid verwachten mogt, zouden ten minste de gemelde stemmen zich gevoegd hebben bij die der *vijf honderd zeven en twintig* Notabelen, welke het ontwerp hebben goedgekeurd.

De Staten-Generaal hebben Ons insgelijks hunne goedkeuring te kennen gegeven, des te merkwaardiger, om

Publicatie van Z. M. wegens de aanneming der Grondwet.

dat dezelve, in eene zeer talrijke vergadering, eenparig geweest zijnde, gehouden worden moet voor de duidelijke uitgedrukte meening van al de bewoners der noordelijke provinciën.

En alzoo Ons, na deze optelling en vergelijking der respectivelijk uitgebragte stemmen, geen twijfel overblijven kan, omtrent de gevoelens en wenschen der groote meerderheid Onzer gezamenlijke onderdanen, en de toestemming dier meerderheid ten volle gebleken is, aarzelen Wij niet, maar achten Ons integendeel verpligt, het ontwerp, dat Onzentwege aan de Staten Generaal en aan de Notabelen medegedeeld is, plegtig te bekrachtigen, en te verklaren, zoo als Wij verklaren, bij deze, dat de daarin vervatte bepalingen, van dit oogenblik af, uitmaken de Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden.

Wij zullen onverwijld de maatregelen nemen, die tot het in werking brengen der Grondwet vereischt worden, en vooral door eene spoedige bijeenroeping der beide kamers. de Staten-Generaal in de gelegenheid stellen om, gezamenlijk met Ons, de wetgevende magt uit te oefenen. De eed, dien Wij aldaar zullen uitspreken, staat Ons sedert lang gegriffeld in het harte. Nimmer hebben Wij eene andere bedoeling gehad, nimmer kunnen wij eene andere bedoeling hebben, dan het bevorderen der algemeene welvaart en het beschermen der algemeene en bijzondere vrijheid en der regten van alle Onze onderdanen.

Gezind, om zelve de maatschappelijke instellingen te eerbiedigen, welke die treffelijke panden waarborgen, verwachten en vorderen Wij denzelfden eerbied van alle de inwoners dezer landen, en hij, die zich voortaan veroorloven mogt door daden of geschriften de gevoelens van onderwerping, verkleefdheid en trouw, die elk burger aan de Grondwet verschuldigd is, tegen te gaan of aan het wankelen te brengen, zal zich zelven het leed te wijten hebben, dat voor hem, uit de strenge toepassing der wetten, op zulke overtredingen gesteld, volgen zal.

Maar verre van Ons de gedachte, dat de toepassing dier wetten nu of immer noodzakelijk worden kan. Deze dag, die alle onzekerheid doet ophouden, moet tevens een einde maken aan alle ongerustheid, aan alle verdeeldheden. De Nederlanders zullen de weldaden niet miskennen, die de algoede Voorzienigheid hun aanbiedt. De stem der driften zal weldra zwijgen voor

het koele oordeel, dat dezen landaard eigen is, en allen zullen deelen in de overtuiging, dat het nationaal geluk, waarvan de grondslagen gelegd zijn, niet anders kan worden voltooid of bevestigd dan door onderlinge welwillendheid en een onwrikbaar vertrouwen op den Souverein, die hun allen gelijkelijk genegen is en die zijn geheel bestaan toewijdt aan hunnen voorspoed en aan hunnen roem.

Publicatie van Z. M. wegens de aanneming der Grondwet.

Lasten en bevelen, dat deze zal worden gepubliceerd en geaffigeerd alomme, waar zulks te doen gebruikelijk is, in het Staatsblad en in het officiële Dagblad geplaatst en geregistreerd bij de Hooge Geregtshoven te 's Gravenhage, te Brussel en te Luik.

Lasten en bevelen, voorts, dat de ministeriële departementen en andere autoriteiten, wie zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden, zonder eenige conniventie of dissimulatie.

Ten zelfden dage en bij gelegenheid der vereeniging van alle de Nederlandsche Provinciën tot één Koningrijk, nam Z. M., het Rijkswapen willende vaststellen, dit besluit.

Bepaling van het Rijkswapen.

Art. 1. Het wapen van het Koningrijk der Nederlanden, zoo wel als dat van Ons en onze successeuren, Koningen der Nederlanden, zal bestaan in ons aangeboren geslagtswapen van *Nassau* zijnde een klimmende leeuw van goud, getongd van keel, op een veld van azuur, bezaaid met gouden blokken, welk wapen wij als nu vermeerderen door te bepalen, dat de leeuw zal zijn gekroond, met eene koninklijke kroon, en dat hij in den regter voorklaauw een opgestoken zwaard houden zal, en in den linker een bundel pijlen, met gouden punten, de punten om hoog en de pijlen met een gouden lint te zamen gebonden.

2. De Prinsen van Oranje, Kroonprinsen der Nederlanden, zullen het Rijkswapen voeren gevierendeeld met de wapenen van het Prinsdom van Oranje, zoodanig, als wij die tot dus verre gevoerd hebben; terwijl de oudste Zoon van den Prins van Oranje hetzelfde wapen als zijn vader zal voeren, doch gebroken met een barensteel van keel met drie stukken of *pendants*.

3. De tweede zoon des Konings zal het Rijkswapen

Bepaling van het Rijkswapen.

voeren, gebroken *en Chef* met een barensteel van keel in drie stukken en een gouden pijl op dezelve.

4. De oudste dochter van den Koning zal mede het Rijkswapen voeren, doch gebroken met een barensteel van keel van drie stukken, en op het middelste eene goude Koninglijke kroon.

5 Aan de jongere zonen en dochters des Konings wordt insgelijks het Rijkswapen met een barensteel van keel van drie stukken toegewezen, doch voorzien van zoodanige verdere teekenen als in der tijd voor ieder hunner zal worden bepaald.

6. De jongere zonen, en de dochteren des Prinsen van Oranje, alsmede de verdere kleinzonen en kleindochteren des Konings, voeren het Rijkswapen gebroken met een barensteel van vijf stukken, onder bijvoeging van zoodanige teekenen, als in der tijd voor ieder hunner zal worden bepaald.

7. Alle onze wettige descendenten, zoo vrouwelijke als mannelijke, zullen, tot dekking hunner wapenschilden, de Koninklijke kroon, en tot schildhouders of tenants twee gekroonde Leeuwen voeren.

8. Wij behouden voor ons, en onze mannelijke descendenten het devies *Je Maintiendrai* en het aloude Nassausche Helmteeken of Cimier, zijnde twee uit eene gouden kroon zich verheffende Olifantstrompen van Azuur, met gouden blokken bezaaid, tusschen welke de ongekroonde gouden Leeuw zit.

En hiermede was dan de staat des Rijks, uitwendig gewaarborgd door de verbonden der Mogendheden en door eigen beproefden heldenmoed, ook inwendig verzekerd op eenen grondslag, die nu aan allen kennelijk werd in de volgende

DeGrondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

GRONDWET
VOOR HET
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

VAN HET RIJK EN DESZELFS INWONERS.

Art. 1. Het Koningrijk der Nederlanden (zoo als hetzelve omschreven is bij het traktaat tusschen de Mo-

gendheden van Europa, op het congres van Weenen vergaderd, gesloten en geteekend op den 9den Junij 1815) bestaat uit de volgende provinciën: DeGrondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

Braband, (Noord-)
Braband, (Zuid-)
Limburg,
Gelderland,
Luik,
Vlaanderen, (Oost-)
Vlaanderen, (West-)
Hengeouwen,
Holland,
Zeeland,
Namen,
Antwerpen,
Utrecht,
Vriesland,
Overijssel,
Groningen en
Drenthe.

Het Groot-Hertogdom van Luxemburg, in de grenzen bij het gemelde traktaat bepaald, onder dezelfde Souvereiniteit als het Koningrijk der Nederlanden geplaatst zijnde, zal dezelfde Grondwet hebben, behoudens deszelfs betrekkingen tot het Duitsch verbond.

2. De provinciën van Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe behouden hare tegenwoordige grenzen.

Noord-Braband bestaat uit de Provincie, die tegenwoordig den naam van Braband draagt, met uitzondering van dat gedeelte, hetwelk tot het departement der Beneden-Maas heeft behoord.

De provincie van Zuid-Braband (departement van de Dyle), van Oost-Vlaanderen (departement van de Schelde), van West-Vlaanderen (departement van de Lys), vad Henegouwen (departement van Jemmapes) en van Antwerpen (departement der Beide Nethen) behouden de grenzen van die departementen.

De provincie van Limburg is zamengesteld uit het geheele departement van de Beneden-Maas en die gedeelten van het departement van de Roer, die, volgens het traktaat van Weenen, tot het Rijk behooren.

De provincie van Luik bevat het departement der Ourthe, met uitzondering van dat gedeelte, hetwelk bij hetzelfde traktaat daarvan afgescheiden is.

De provincie van Namen bestaat uit dat gedeelte van

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

het departement der Sambre en Maas, dat niet tot het Groot Hertogdom Luxemburg behoort.

De grenzen van het Groot-Hertogdom Luxemburg zijn bij het gemelde traktaat bepaald.

3. De meer juiste bepalingen, welke nader omtrent de grensscheidingen der provinciën onderling mogten noodig en dienstig worden geoordeeld, zullen bij eene wet worden geregeld, met in achtneming, zoo wel van de belangen der ingezetenen, als van het gerief der algemeene administratie.

4. Allen, die zich op het grondgebied van het Rijk bevinden, hetzij ingezetenen of vreemdelingen, hebben gelijke aanspraak op bescherming van persoon en goederen.

5. De oefening der burgerlijke regten wordt bij de wet bepaald.

6. De oefening van het stemregt in de steden en ten platten lande, zoo wel als de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale en plaatselijke besturen, wordt bij de provinciale en plaatselijke reglementen geregeld.

7. De beschikkingen dezer reglementen, het regt en de bevoegdheid in het vorig artikel gemeld betreffende, zoo als dezelve op het einde van het tiende jaar na de afkondiging dezer Grondwet in werking zijn, zullen beschouwd worden een deel van deze Grondwet uit te maken.

8. Tot leden der Staten-Generaal, hoofden of leden van de departementen van algemeen bestuur, leden van den Raad van State, Commissarissen des Konings in de Provinciën en leden van den Hoogen Raad, kunnen alleenlijk benoemd worden Nederlandsche ingezetenen, geboren binnen het Rijk of deszelfs buitenlandsche bezittingen, uit ouders aldaar gevestigd.

Die uit zoodanige ouders, ter oorzake van 's lands dienst afwezend, of anderzins op reis zijnde, buiten het Rijk geboren zijn, worden met de vorigen gelijk gesteld.

9. Tot alle andere bedieningen zijn al de ingezetenen, zonder onderscheid, benoembaar, welke geboren Nederlanders zijn, of hetzij door de wetduiding, hetzij door naturalisatie daarvoor gehouden worden.

10. Gedurende een jaar na de invoering dezer Grondwet, staat het den Koning vrij, aan personen buiten 's lands geboren, doch binnen het Rijk gevestigd, het

volle regt van inboorlingſchap en de verkiesbaarheid tot alle ambten, zonder onderſcheid, te vergunnen. De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

11. Ieder is, zonder onderſcheid van rang en geboorte, tot alle ambten en bedieningen benoembaar, behoudens hetgene betrekkelijk de zamenſtelling der Provinciale Staten, bij de reglementen, ingevolge het 4de hoofdſtuk, is bepaald.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN DEN KONING.

I. AFDEELING.

Van de troonopvolging.

Art. 12. De kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen aan Zijne Majesteit *Willem Frederik*, Prins van Oranje-Nasſau, om door Hem en Zijne wettige nakomelingen te worden bezeten erfelijk, overeenkomſtig de navolgende bepalingen.

13. De wettige nakomelingen van den regerenden Koning zijn de kinderen reeds geboren, of die nog mogten geboren worden, uit zijn tegenwoordig huwelijk, met Hare Majesteit *Frederika Louiſa Wilhelmina*, Prinſes van Pruisſen, en voorts in het algemeen alle afſtammelingen, welke geboren zullen worden uit een huwelijk, door den Koning met gemeen overleg der Staten-Generaal aangegaan, of toegeſtemd.

14. De kroon gaat over bij regt van eerstgeboorte, des dat de oudſte zoon van den Koning, of wel het mannelijk oir van den oudſten zoon, bij repreſentatie opvolgt.

15. Bij ontſtentenis van mannelijk oir uit den oudſten zoon geſproten, gaat de kroon over aan diens broeders of hun mannelijk oir, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en repreſentatie.

16. Bij geheele ontſtentenis van mannelijk oir uit het Huis van Oranje-Nasſau, gaat de kroon over op de dochters van den Koning, bij regt van eerstgeboorte.

17. Ook dochters van den Koning ontbrekende, brengt de oudſte dochter van de oudſte nedergaande mannelijke lijn uit den laatſten Koning de Koninklijke waardigheid in haar huis over, en wordt, bij vooroverlijden, door hare afſtammelingen gerepreſenteerd.

18. Zoo er geene mannelijke nedergaande lijn uit den laatſten Koning beſtaat, erft de oudſte nedergaande

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.) vrouwelijke lijn, des dat de mannelijke tak vóór den vrouwelijken tak, en de oudste vóór den jongeren, en in iederen tak mannen vóór vrouwen, en ouder vóór jonger den voorrang hebben.

19. Wanneer de Koning zonder nakomelingschap sterft, en er geen mannelijk oir uit het Huis van Oranje-Nassau overig is, volgt hem zijne naaste bloedverwante, mits van den Koninklijken Huize zijnde, op, en wordt, mede bij vooroverlijden, door hare afstammelingen gerepresenteerd.

20. Wanneer eene vrouw de Kroon in een ander Huis heeft overgebragt, treedt dit Huis in alle de regten van het oorspronkelijk Stamhuis, en de vorige artikelen zijn op hetzelve toepasselijk, met dat gevolg, dat haar mannelijk oir vóór alle vrouwen of vrouwelijke afstammelingen erft, en geene andere lijn geroepen wordt, zoolang iemand van hare nakomelingen in leven is.

21. Eene Prinses, buiten toestemming der Staten-Generaal, een huwelijk hebbende aangegaan, heeft geen regt tot de Kroon.

Eene Koningin, buiten die toestemming een huwelijk aangaande, doet afstand van de Kroon.

22. Bij 'ontstentenis van nakomelingschap uit den tegenwoordigen Koning *Willem Frederik van Oranje-Nassau*, gaat de Kroon over aan deszelfs Zuster, Prinses *Frederika Louisa Wilhelmina van Oranje*, Douariere van wijlen *Carel George August*, Erfprins van Brunswijk Lunenburg, of hare wettige nakomelingen, uit zoodanig nader huwelijk, als door dezelve, overeenkomstig art. 13, mogt worden aangegaan.

23. Indien ook de wettige nakomelingschap van deze Vorstin ontbreekt, gaat het erfregt over op het wettig mannelijk oir van Prinses *Carolina van Oranje*, Zuster van wijlen Prins *Willem den Vijfden*, en Gemalin van wijlen den Prins van Nassau-Weilburg, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie.

24. Wanneer bijzondere omstandigheden eenige verandering in de opvolging van den troon mogten noodzakelijk maken, is de Koning bevoegd, daaromtrent eene voordragt te doen aan de Staten Generaal in eene vereenigde zitting van de beide Kamers. In dat geval wordt de Tweede Kamer opgeroepen in dubbelden getale.

25. Ingeval er geen bevoegde Troonopvolger volgens deze Grondwet mogt bestaan, draagt de Koning aan de Staten-Generaal, vergaderd en zamengesteld in voege als

bij het vorig artikel is aangewezen, eenen Opvolger voor. DeGrondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

26. De Staten-Generaal deze voordragt hebbende goedgekeurd, brengt de Koning dien Opvolger ter kennis van den volke, op de wijze waarop de wetten worden afgekondigd, en doet denzelven plegtiglijk uitroepen.

27. Indien zulk een Opvolger niet mogt benoemd zijn, vóór het overlijden van den Koning, zullen de Staten-Generaal, vergaderd en zamengesteld als bij art. 24, eenen Opvolger benoemen en plegtiglijk uitroepen.

28. In de gevallen, bij art. 22, 23, 24, 25 en 27 omschreven, wordt de Troonopvolging geregeld naar de bepalingen van art. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 en 20.

29. De Koning der Nederlanden kan geene vreemde kroon dragen.

In geen geval kan de zetel van de regering buiten het rijk worden verplaatst.

II. AFDEELING.

Van het inkomen der kroon.

30. De Koning geniet, uit 's Lands kas, een jaarlijksch inkomen van *f* 2,400,000.

31. Bij de wet kan worden bepaald, dat aan den tegenwoordigen Koning *Willem Frederik* van Oranje-Nassau, des verkiezende, tot gedeeltelijke voldoening van het gemelde jaarlijksch inkomen, in vollen eigendom als patrimonieel goed zullen worden overgegeven zoo veel domeinen, als een zuiver inkomen van vijf tonnen gouds opbrengen.

32. Den Koning worden tot deszelfs gebruik zomer- en winterverblijven in gereedheid gebragt, voor welker onderhoud echter niet meer dan *f* 100,000 jaarlijks ten laste van den Lande kunnen worden gebragt.

33. De Koning, mitsgaders de Prinsen en Prinsessen van zijn Huis, zijn vrij van alle personele lasten en beschreven middelen, met uitzondering van de verponding. De gebouwen, tot hunne woning of gebruik bestemd, zijn van de verponding ontheven.

Geen vrijdom van eenige andere belasting wordt door hen genoten.

34. De Koning rigt zijn huis naar eigen goedvinden in.

35. Eene Koningin weduwe geniet, gedurende haren

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.) weduwelijken staat, uit 's Lands kas, een jaarlijksch inkomen van ƒ 150,000.

36. De oudste van des Konings Zonen, of verdere mannelijke nakomelingen, die de vermoedelijke erfgenaam is van de kroon, is des Konings eerste onderdaan, en voert den titel van Prins van Oranje.

37. De Prins van Oranje geniet als zoodanig, uit 's Lands kas, een jaarlijksch inkomen van ƒ 100,000, te rekenen van den tijd dat hij den ouderdom van 18 jaren zal hebben vervuld; dit inkomen wordt gebragt op ƒ 200,000 na het voltrekken van een huwelijk, overeenkomstig art. 13 dezer Grondwet.

III. AFDEELING.

Van de voogdij des Konings.

38. De Koning is meerderjarig, als zijn achttiende jaar vervuld is.

39. Ingevalle van minderjarigheid, staat de Koning onder de voogdij van eenige leden van het koninklijk Huis en eenige aanzienlijke inboorlingen van het Rijk.

40. Deze voogdij wordt vooraf beraamd door den regerenden Koning en de Staten-Generaal, in eene vereenigde zitting der beide Kamers.

41. Indien de schikking, betreffende de voogdij, niet mogt gemaakt zijn, vóór het overlijden van den regerenden Koning, wordt daarin door de Staten-Generaal, in eene vereenigde zitting der beide Kamers, voorzien, met overleg, zoo veel mogelijk, van eenige der naaste bloedverwanten van den minderjarigen Koning.

42 Alvorens de voogdij te aanvaarden, legt elk der voogden, in eene vereenigde zitting der beide Kamers van de Staten Generaal, in handen van den President af den volgenden eed:

„ Ik zweer trouw aan den Koning, en dat ik wijders alle de pligten, welke de voogdij mij oplegt, heiliglijk zal vervullen, en mij bijzonderlijk zal toeleggen, om den Koning gehechtheid aan de Grondwet en liefde voor zijn volk in te boezemen.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

IV. AFDEELING.

Van het Regentschap.

DeGrondwet. (Nederl. Staatsc. no. 294.)

43. Gedurende de minderjarigheid van den Koning, wordt het koninklijk gezag waargenomen door eenen Regent.

Deze Regent wordt door den regerenden Koning en de Staten-Generaal, in eene vereenigde zitting der beide Kamers, te voren benoemd.

Op gelijke wijze kan worden vastgesteld de opvolging in het regentschap, tot des Konings meerderjarigheid toe.

44. Wanneer bij het leven van den overleden Koning geene schikking omtrent het regentschap is gemaakt, wordt daarin door de Staten-Generaal, volgens de bepalingen in art. 24 vergaderd en zamengesteld, voorzien.

Ingevalle de opvolging in het regentschap niet is geregeld, kan dezelve door den Regent en de Staten-Generaal als voren gezamenlijk worden beraad.

45. De Regent legt, in eene vereenigde zitting van de beide Kamers der Staten Generaal, in handen van den voorzitter den navolgenden eed af.

„ Ik zweer trouw aan den Koning; dat ik voorts „ in de waarneming van het koninklijk gezag, zoo „ lange de Koning minderjarig is (zoo lange de „ Koning buiten staat blijft de regering waar te ne„ men) de Grondwet van het Rijk steeds zal on„ derhouden en handhaven, en dat ik daarvan, bij „ geene gelegenheid, of onder geen voorwendsel „ hoegenaamd, zal afwijken of gedogen, dat daar„ van afgeweken worde.

„ Ik zweer wijders, dat ik de onafhankelijkheid „ van het Rijk en de algeheele uitgestrektheid van „ deszelfs grondgebied, met al mijn vermogen zal „ verdedigen en bewaren; dat ik de algemeene en „ bijzondere vrijheid, en de regten van alle des „ Konings onderdanen en van een ieder derzelven „ zal beschermen, en tot instandhouding en bevor„ dering van de algemeene en bijzondere welvaart, „ alle middelen aanwenden, welke de wetten ter „ mijner beschikking stellen, gelijk een goed en ge„ trouw Regent schuldig is en behoort te doen.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

46. Het Koninklijk gezag wordt mede waargenomen

(Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)) door een' Regent, ingevalle de Koning buiten staat geraakt de regering waar te nemen.

Wanneer aan den Raad van State, zamengesteld uit de leden daarin gewone zitting hebbende, en de hoofden der ministeriële Departementen, na een naauwkeurig onderzoek gebleken is, dat zulk een geval bestaat, roept dezelve de Staten-Generaal, en wel de Tweede Kamer, in dubbelden getale bijeen, ten einde daarin, gedurende het bestaande beletsel, te voorzien.

De leden der Staten Generaal, die zich op den een en twintigsten dag na deze oproeping ter plaatse bevinden, waar de zetel van het Gouvernement gevestigd is, openen de vergadering.

47. Indien er eenig toezigt op den persoon des Konings, die zich in de omstandigheden, bij het vorig artikel bedoeld, bevindt, noodig is, wordt daarin voorzien, naar de beginselen omtrent de voogdij van eenen minderjarigen Koning, bij art. 39 en 41 bepaald.

48. Wanneer de Prins van Oranje in dat geval zijn achttiende jaar vervuld heeft, is hij van regtswege Regent.

49. Wanneer de Prins van Oranje zijn achttiende jaar niet heeft vervuld, gelijk mede in de gevallen bij art. 27 en 44 voorzien, wordt het koninklijk gezag uitgeoefend door den Raad van State, zamengesteld op dezelfde wijze, als bij art 46, tot daaromtrent door de Staten-Generaal is voorzien.

De leden van dien Raad leggen in handen van den voorzitter, en deze in tegenwoordigheid der vergadering, af den navolgenden eed:

„ Ik zweer, dat ik, als lid (voorzitter) van den
„ Raad van State, de Grondwet van het Rijk zal
„ helpen onderhouden en handhaven, in de waar-
„ neming van het Koninklijk gezag, tot dat daarin
„ door de Staten-Generaal zal zijn voorzien.
„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

50. Bij de benoeming van den Regent wordt tevens bepaald de som, die op het jaarlijksch inkomen van de Kroon zal worden genomen, voor de kosten van het regentschap. Deze bepaling kan, gedurende het regentschap niet worden veranderd.

51. Indien de Koning aan de Staten-Generaal geen' Troonopvolger heeft voorgedragen (art. 25); indien gezamenlijk met denzelven geene voogdij over den minderjarigen Koning is beraamd (art. 40); indien er geen Regent is benoemd (art. 43), verklaren de Staten-Gene-

raal plegtiglijk, welk geval bestaat, en voorzien daarin vervolgens op de gronden, hiervoren gelegd bij art. 27, 41 en 44.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

V. AFDEELING.

Van de inhuldiging des Konings.

52. De Koning wordt, bij het aanvaarden der Regering, plegtiglijk beëedigd en ingehuldigd, in eene openbare en vereenigde zitting der beide Kamers van de Staten-Generaal, welke te dien einde onder den blooten Hemel gehouden wordt; in tijden van vrede heeft deze plegtigheid plaats beurtelings te Amsterdam en in eene der steden van de zuidelijke provinciën, ter keuze des Konings.

53. In deze openbare vergadering wordt aan den Koning de geheele Grondwet voorgelezen, en daarna door denzelven de volgende eed afgelegd:

„ Ik zweer aan het Nederlandsche Volk, dat ik „ de Grondwet des Rijks steeds zal onderhouden „ en handhaven, en dat ik daarvan, bij geene ge„ legenheid en onder geen voorwendsel hoege„ naamd, zal afwijken, of gedoogen, dat daarvan „ afgeweken worde.

„ Ik zweer wijders, dat ik de onafhankelijkheid „ van het Rijk en de algeheele uitgestrektheid van „ deszelfs grondgebied met al mijn vermogen zal „ verdedigen en bewaren; dat ik de algemeene en „ bijzondere vrijheid en de regten van alle mijne „ onderdanen en van ieder derzelve zal beschermen „ en beveiligen, en tot instandhouding en bevorde„ ring van de algemeene en bijzondere welvaart, „ alle middelen zal aanwenden, welke de wetten „ ter mijner beschikking stellen, zoo als een goed „ Koning schuldig is en behoort te doen.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

54. Na het afleggen van den voormelden eed, wordt de Koning in dezelfde openbare vergadering ingehuldigd bij de Staten-Generaal, welker Voorzitter de volgende plegtige verklaring uitspreekt, die vervolgens door hem en elk der leden hoofd voor hoofd beëedigd wordt:

„ Wij zweren, in den naam van het Volk der „ Nederlanden, dat wij, krachtens de Grondwet van „ dezen Staat, U als Koning hulden en ontvangen;

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

„ dat wij de regten Uwer Kroon zullen bewaren
„ en onderhouden, U getrouw en gedienstig zullen
„ zijn in de bescherming van Uwen persoon en van
„ Uwe Koninklijke waardigheid; wij zweren voorts
„ alles te zullen doen, wat goede en getrouwe Sta-
„ ten-Generaal schuldig zijn en behooren te doen.
„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

55. Na dat deze beëediging en inhuldiging door den Koning zijn gebragt ter kennisse van de Staten der Provinciën, brengen deze aan Hem hunne hulde toe, in maniere als volgt:

„ Wij zweren, dat wij U, den wettigen Koning
„ der Nederlanden, steeds gehouw en getrouw zul-
„ len zijn, in de bescherming van Uwen persoon
„ en van Uwe Koninklijke waardigheid; dat wij,
„ achtervolgens de verpligtingen, ons bij de Grond-
„ wet opgelegd, de bevelen, door U of van Uwent-
„ wege aan ons gegeven, zullen gehoorzamen:
„ voorts alle uwe dienaren en raden in de nako-
„ ming van dezelve zullen helpen en bijstaan, en
„ wijders alles zullen doen, wat getrouwe onder-
„ danen schuldig zijn en behooren te doen.
„ *Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig!*"

De Staten der Provinciën brengen deze schriftelijke verklaring aan den Koning over, door eene plegtige bezending van eenige leden uit hun midden.

VI. AFDEELING.

Van de magt des Konings.

56. De Koning heeft het bestuur der buitenlandsche betrekkingen. Hij benoemt en herroept de Gezanten en Consuls.

57. De Koning verklaart oorlog en maakt vrede. Hij geeft daarvan kennis aan de beide Kamers der Staten-Generaal, met bijvoeging van alle de openingen, welke Hij met het belang en de zekerheid van het Rijk bestaanbaar oordeelt.

58. Insgelijks wordt aan den Koning opgedragen het regt om alle andere verbonden en verdragen te doen sluiten en te bekrachtigen.

Hij geeft daarvan kennis aan de beide Kamers der Staten-Generaal, zoodra Hij oordeelt, dat het belang en de zekerheid van het Rijk zulks toelaten.

Ingevalle de verbonden en verdragen, in tijd van vre-

de gesloten, mogten inhouden eenigen afstand of ruiling van een gedeelte van het grondgebied des Rijks of van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen, worden dezelve door den Koning niet bekrachtigd, dan nadat de Staten-Generaal op dezelve hunne goedkeuring hebben gegeven.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

59. De Koning heeft het oppergezag over de vloten en legers. De militaire officieren worden door Hem benoemd en ontslagen, of, daartoe termen zijnde, op pensioen gesteld.

60. De Koning heeft bij uitsluiting het opperbestuur over de volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen.

61. De Koning heeft het opperbestuur van de algemeene geldmiddelen. Hij regelt de bezoldiging van alle kollegiën en ambtenaren, die uit 's Lands kas betaald worden, en brengt dezelve op de begrooting der staatsbehoeften.

De bezoldiging der ambtenaren van de regterlijke magt wordt door de wet geregeld.

62. De Koning heeft het regt van de munt. Hij vermag zijne beeldtenis op de muntspeciën te doen stellen.

63. De Koning verheft in den adelstand: al wie door den Koning in den adelstand verheven wordt, brengt de brieven van adeldom ter kennis van de Staten zijner Provincie, en deelt aanstonds in alle de voorregten daaraan verbonden, bijzonderlijk in de bevoegdheid, om beschreven te worden in de ridderschap, mits voldoende aan de vereischten voor dezelve bepaald.

64. Ridder-orden worden door eene wet, op het voorstel des Konings, ingesteld.

65. Vreemde orden, waaraan geene verpligtingen verbonden zijn, mogen worden aangenomen door den Koning en met zijne toestemming door de Prinsen van zijn Huis.

In geen geval mogen de overige onderdanen des Konings vreemde orden aannemen, zonder deszelfs bijzonder verlof.

66. Insgelijks wordt tot het aannemen van vreemde titels, waardigheden en charges, het bijzonder verlof van den Koning vereischt.

Het is in het vervolg geen' Nederlander geoorloofd, vreemden adeldom aan te nemen.

67. De Koning heeft het regt van gratie, na ingenomen advies van den Hoogen Raad der Nederlanden.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

68. Behalve de gevallen, waarin het regt van dispensatie aan den Koning bij de wet zelve wordt toegekend, verleent dezelve ook, wanneer de Staten-Generaal niet vergaderd zijn, en de zaken niet gevoegelijk uitstel kunnen lijden, na den Raad van State gehoord te hebben, dispensatiën op bepaalde verzoeken van bijzondere personen, wier belangen, na ingenomen advies van den Hoogen Raad in materie van justitie, en na behoorlijk onderzoek der zaken bij de overige departementen van algemeen bestuur, welke zulks aangaat, gebleken zijn zoodanige vrijstelling van wettelijke bepalingen in billijkheid te vereischen.

Bij de eerst volgende vergadering der Staten-Generaal, wordt door den Koning opening gegeven van alle de dispensatiën door Hem alzoo verleend.

69. De Koning beslist alle geschillen, welke tusschen twee of meer provinciën zouden mogen ontstaan, wanneer hij dezelve in der minne niet kan bijleggen.

70. De Koning draagt aan de Staten-Generaal wetten voor, en doet zoodanige andere voorstellen, als Hij noodig oordeelt.

Hij heeft het regt om de voordragten, aan Hem door de Staten-Generaal gedaan, al of niet goed te keuren.

VII. AFDEELING.

Van den Raad van State en de Ministeriële Departementen.

71. Er is een Raad van State.

De Koning benoemt deszelfs leden, ten getale van niet meer dan vier en twintig, zoo veel mogelijk uit de verschillende Provinciën van het Rijk. Hij ontslaat dezelve na welgevallen.

De Koning zelve is voorzitter van den Raad: zulks noodig oordeelende, stelt hij eenen Secretaris van Staat Vice-President aan.

72. De Prins van Oranje is van regtswege lid van den Raad van State, en neemt zitting in denzelven, wanneer zijn achttiende jaar vervuld is.

Het staat aan den Koning vrij, de Prinsen van den Huize, die tot meerderjarigheid gekomen zijn, zitting in den Raad van State te verleenen.

Het getal der gewone Leden ondergaat daardoor geene verandering.

73. De Koning brengt ter overweging bij den Raad van State alle voorstellen door Hem aan de Staten-Ge-

ne-

neraal te doen, of door dezen aan Hem gedaan, alsmede alle algemeene maatregelen van inwendig bestuur van den Staat en van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen. De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

Aan het hoofd der uit te vaardigen wetten en bevelen wordt melding gemaakt, dat de Raad van State deswege gehoord is.

De Koning neemt wijders de gedachten van den Raad van State in, over alle zaken van algemeen of bijzonder belang, waarin hij zulks noodig oordeelt.

De Koning alleen besluit, en geeft telkens van zijn genomen besluit kennis aan den Raad.

74. De Koning kan buitengewone Staatsraden benoemen: zij genieten geen traktement.

Hij roept dezelve in den Raad, wanneer hij zulks noodig oordeelt.

75. De Koning stelt ministeriële departementen in, benoemt derzelver hoofden en ontslaat die naar welgevallen.

Hij roept, zulks geraden oordeelende, een of meer derzelve, tot bijwoning der deliberatiën, in den Raad van State.

76. Onverminderd den verderen inhoud van den eed, welken de Koning goedvindt aan de hoofden van ministeriële departementen en gewone of buitengewone Staatsraden voor te schrijven, wordt hun daarbij opgelegd getrouwheid aan de Grondwet te zweren.

DERDE HOOFDSTUK.

VAN DE STATEN-GENERAAL.

I. AFDEELING.

Van de zamenstelling der Staten-Generaal.

77. De Staten-Generaal vertegenwoordigen het geheele Nederlandsche volk.

78. De Staten-Generaal bestaan uit twee Kamers.

79. Eene dier Kamers bestaat uit 110 leden, benoemd door de Staten der Provinciën, te weten: voor

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

Noord-Braband	7.
Zuid-Braband	8.
Limburg	4.
Gelderland	6.
Luik	6.
Oost-Vlaanderen	10.
West-Vlaanderen	8.
Henegouwen	8.
Holland	22.
Zeeland	3.
Namen	2.
Antwerpen	5.
Utrecht	3.
Vriesland	5.
Overijssel	4.
Groningen	4.
Drenthe	1.
Luxemburg	4.
	110 leden.

80. De andere Kamer, welke den naam van Eerste draagt, is zamengesteld uit niet minder dan veertig en niet meerder dan zestig leden, den vollen ouderdom van veertig jaren bereikt hebbende, welke door den Koning voor hun leven benoemd worden, en gekozen uit hen, die door diensten aan den Staat bewezen, door hunne geboorte of gegoedheid, onder de aanzienlijksten van den Lande behooren.

II. AFDEELING.

Van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

81. Tot leden der Tweede Kamer zijn verkiesbaar ingezetenen der Provincie, waaruit zij genoemd worden, bereikt hebbende den vollen ouderdom van dertig jaren.

De leden, uit dezelfde provincie gekozen, mogen elkander niet nader dan in den derden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaan; geen zee- of land-officieren zijn daartoe verkiesbaar, welke eenen minderen rang dan dien van hoofd-officier hebben.

82. De leden dezer Kamer hebben zitting, gedurende drie jaren.

Een derde van hen valt jaarlijks uit, volgens een daar van te maken rooster.

De uitvallende zijn dadelijk weder verkiesbaar. De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

83. De leden dezer Kamer stemmen voor zich zelven, en zonder last van of ruggespraak met de vergadering, door welke zij benoemd zijn.

84. Bij het aanvaarden hunner waardigheid, doen zij ieder, op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den navolgenden eed:

„ Ik zweer (belove) dat ik de Grondwet der „ Nederlanden zal onderhouden en handhaven; dat „ ik, bij geene gelegenheid en onder geen voor- „ wendsel, hoe ook genaamd, daarvan zal afwij- „ ken, of toestemmen, dat daarvan afgeweken wor- „ de: dat ik voorts de onafhankelijkheid van den „ Staat, de algemeene en bijzondere vrijheid der „ ingezetenen bewaren en beschermen, en het al- „ meen belang met al mijn vermogen bevorderen „ zal, zonder mij daarvan door eenige provinciale „ of andere bijzondere belangen te laten aftrekken.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

Zij zullen, alvorens tot dien eed te worden toegelaten, doen den volgenden eed van zuivering.

„ Ik zweer (verklare) dat ik, om tot lid van „ de Tweede Kamer der Staten-Generaal te wor- „ den benoemd, directelijk of indirectelijk, aan „ geene personen, hetzij in of buiten het bestuur, „ onder wat naam of voorwendsel ook, eenige gif- „ ten of gaven beloofd of gegeven heb, noch te „ beloven of geven zal.

„ Ik zweer (belove), dat ik om iets hoegenaamd „ in deze betrekking te doen of te laten, van nie- „ mand hoegenaamd eenige beloften of geschenken „ aannemen zal, directelijk of indirectelijk.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

Deze eeden worden afgelegd in handen van den Koning, ofte wel in de vergadering der Tweede Kamer, in handen van den President, daartoe door den Koning gemagtigd.

85. De Koning benoemt, uit eene opgave van drie leden, Hem door de Kamer aangeboden, één, om het voorzitterschap, gedurende den tijd van het openen tot het sluiten der zitting, waar te nemen.

86. De leden dezer Kamer genieten voor reiskosten zoodanige som, als, in evenredigheid der afstanden, bij de wet zal worden geregeld.

Tot goedmaking der verblijfkosten in de plaats der

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.) bijeenkomst, wordt hun toegelegd eene som van *f* 2500:-: 's jaars.

Deze verblijfkosten, die maandelijks betaald worden, worden in het tijdvak van de eene zitting tot de andere niet genoten, door de leden, die bij de laatste zitting niet zijn tegenwoordig geweest, ten ware zij bewezen door ziekte belet te zijn geworden.

III. AFDEELING.

Van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

87. De leden der Eerste Kamer genieten voor reisen verblijfkosten 's jaarlijks eene som van *f* 3000:0:0.

88. Bij het aanvaarden hunner waardigheid, leggen zij in handen van den Koning af dezelfde eeden, als voor de leden der tweede kamer zijn bepaald, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid.

89. De voorzitter van de Eerste Kamer wordt door den Koning benoemd, om het voorzitterschap, gedurende den tijd van het openen tot het sluiten der zitting, waar te nemen.

IV. AFDEELING.

Beschikkingen, aan beide Kamers gemeen.

90. Niemand kan te gelijk lid der beide Kamers zijn.

91. De hoofden der departementen van algemeen bestuur hebben zitting in de beide Kamers.

Zij hebben alleenlijk eene raadgevende stem, ten ware zij tot leden der vergadering mogten benoemd zijn.

92. De leden der Staten-Generaal kunnen niet te gelijk zijn leden van de rekenkamer, nochte eenigen aan den lande comptabelen post bekleeden.

93. Leden van provinciale Staten in eene der Kamers van de Staten-Generaal zitting nemende, houden op tot de provinciale Staten te behooren.

94. Iedere Kamer, in den haren, onderzoekt de geloofsbrieven der nieuw inkomende leden, en beslist de geschillen, welke dien aangaande mogten oprijzen.

95. Elke Kamer benoemt haren griffier.

96. De beide Kamers der Staten-Generaal voeren den titel van *Ed. Mog. Heeren.*

97. De Staten-Generaal vergaderen ten minste eenmaal 's jaars. De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

Hunne gewone vergadering wordt geopend, op den 3den maandag in October.

De Koning roept de buitengewone vergadering bij een, zoo dikwijls hij zulks noodig oordeelt.

98. In tijd van vrede, worden de zittingen der Staten-Generaal beurtelings om het andere jaar in eene stad der noordelijke, en in eene der zuidelijke provinciën gehouden.

99. De Staten-Generaal vergaderen, zonder voorafgaande oproeping, bij overlijden des Konings. De leden, die zich, op den 15den dag na dit overlijden, bevinden op de plaats, waar de zetel van het gouvernement gevestigd is, openen de buitengewone vergadering.

100. De vergadering der Staten-Generaal wordt in eene vereenigde zitting der beide Kamers, door den Koning of te wel door eene commissie van zijnentwege, geopend, en op dezelfde wijze gesloten, wanneer hij oordeelt, dat het belang van het Rijk niet vordert, de vergadering langer bijeen te houden.

De gewone jaarlijksche vergadering blijft ten minste 20 dagen bijeen.

101. Geene der beide Kamers vermogen eenige zaak te beslissen, zoo niet meer dan de helft van hare leden tegenwoordig is.

102. Alle besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen opgemaakt.

103. Over alle zaken wordt mondeling, en bij hoofdelijke oproeping gestemd; doch, bij het doen van keuzen of voordragten van personen, bij besloten en ongeteekende briefjes.

104. Wanneer, volgens deze Grondwet, de beide Kamers eene vereenigde zitting houden, het zij de Tweede Kamer in enkelen of in dubbelden getale zij, zitten de leden, zonder onderscheid tot welke kamer zij behooren.

De voorzitter der Eerste Kamer heeft het beleid der vergadering.

V. AFDEELING.

Van de wetgevende magt.

105. De wetgevende magt wordt gezamenlijk door den Koning en de Staten-Generaal uitgeoefend.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

106. De Koning zendt zijne voorstellen aan de Tweede Kamer, hetzij bij eene schriftelijke boodschap, welke de redenen van het voorstel inhoudt, of door eene commissie.

107. Over eenig ingekomen voorstel des Konings, wordt bij de volle Kamer niet geraadpleegd, dan nadat hetzelve is overwogen in de onderscheidene afdeelingen, waarin alle de leden der kamer zich verdeelen, en welke op gezette tijden bij loting vernieuwd worden.

108. De zittingen der Tweede Kamer van de Staten-Generaal worden in het openbaar gehouden. De Kamer raadpleegt met gesloten deuren, wanneer een tiende gedeelte der tegenwoordige leden het vordert, of de president het noodig oordeelt.

Over de punten, die in de besloten Kamer zijn behandeld, kan ook in dezelve een besluit genomen worden.

109. Wanneer de Tweede Kamer, na geraadpleegd te hebben over het algemeen verslag, uit naam der onderscheidene afdeelingen uitgebragt, tot het aannemen van het voorstel besluit, zendt zij hetzelve aan de Eerste Kamer, met het volgend formulier van goedkeuring:

„ De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt „ aan de Eerste Kamer het hiernevensgaande voor„ stel des Konings, en is van oordeel, dat de Sta„ ten Generaal zich met hetzelve behooren te ver„ eenigen."

110. Zoo de Tweede Kamer vermeent het gedane voorstel niet te moeten aannemen, geeft zij daarvan kennis aan den Koning, in de volgende bewoordingen:

„ De Tweede Kamer van de Staten-Generaal be„ tuigt den Koning haren dank voor deszelfs ijver „ in het bevorderen van 's Rijks belangen, en ver„ zoekt denzelven eerbiediglijk het gedane voorstel „ in nadere overweging te nemen.

111. Zoo de Eerste Kamer eenig voorstel des Konings, door de Tweede Kamer aangenomen, ontvangt, verzendt zij hetzelve naar de verschillende afdeelingen, waarin zij verdeeld is.

Zoo zij, na geraadpleegd te hebben over het algemeen verslag uit naam der onderscheiden afdeelingen uitgebragt, het voorstel aanneemt, geeft zij daarvan kennis aan den Koning in de volgende bewoordingen:

„ De Staten-Generaal betuigen den Koning hunnen

„ dank voor deszelfs ijver in het bevorderen van „ 's Rijks belangen, en vereenigen zich met het „ voorstel."

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 504.)

mitsgaders aan de tweede kamer in de volgende bewoordingen.

„ De Eerste Kamer der Staten-Generaal geeft aan „ de Tweede Kamer kennis, dat zij zich met het „ voorstel des Konings, aan haar door de Tweede „ Kamer op den . . . . betrekkelijk . . . . „ toegezonden, heeft vereenigd."

112. Zoo de Eerste Kamer vermeent het voorstel niet te moeten aannemen, drukt zij zich op dezelfde wijze uit, als in art. 110.

Zij geeft daarvan kennis aan de Tweede Kamer in de volgende bewoordingen.

„ De eerste Kamer van de Staten-Generaal geeft „ aan de Tweede Kamer kennis, dat zij den Ko„ ning eerbiediglijk verzocht heeft, deszelfs voor„ stel van den . . . . . . betrekkelijk . . . . . . in „ nadere overweging te nemen."

113. De Staten Generaal hebben het regt, om aan den Koning voorstellen te doen, met inachtneming der volgende voorschriften.

114. De voordragt daartoe behoort bij uitsluiting aan de Tweede Kamer, die dezelve overweegt, op gelijke wijze als zulks ten aanzien van des Konings voorstellen is bepaald.

115. Zoo zij het gedane voorstel goedkeurt, zendt zij hetzelve aan de Eerste Kamer, bij het volgende formulier:

„ De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt „ aan de Eerste Kamer het hier bijgaand voorstel, „ en is van oordeel, dat hetzelve aan den Koning „ zoude behooren te worden aangeboden."

116. Wanneer de Eerste Kamer, na daarover op de gewone wijze geraadpleegd te hebben, het voorstel goedkeurt, zendt zij hetzelve ter bekrachtiging aan den Koning in dezer voege:

„ De Staten-Generaal, oordeelende, dat het ne„ vensgaande voorstel tot bevordering van 's Lands „ belangen zoude kunnen strekken, verzoeken eer„ biedigliljk des Konings bewilliging op hetzelve."

Zij geeft daarvan kennis aan de Tweede Kamer op deze wijze:

„ De Eerste Kamer der Staten-Generaal geeft „ kennis aan de Tweede Kamer, dat zij zich met

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 24.)

„ haar voorftel van den .... betrekkelijk ....
„ heeft vereenigd, en hetzelve namens de Staten-
„ Generaal aan den Koning ter bekrachtiging heeft
„ gezonden."

117. Ingeval van afkeuring, geeft zij daarvan aan de Tweede Kamer kennis in deze woorden:

„ De Eerfte Kamer der Staten-Generaal heeft gee-
„ ne genoegzame reden gevonden, om het hier ne-
„ vens teruggaande voorftel den Koning aan te bie-
„ den."

118. Wanneer de Koning het voorftel van de Staten-Generaal aanneemt, wordt zulks in de volgende bewoordingen uitgedrukt:

„ De Koning bewilligt in het voorftel."

Zoo de Koning het niet aanneemt, wordt zulks op deze wijze te kennen gegeven:

„ De Koning houdt het voorftel in overweging."

119. Alle voorftellen van wet, door den Koning en de beide Kamers der Staten-Generaal aangenomen, verkrijgen kracht van wet, en worden door den Koning afgekondigd.

120. De wijze van afkondiging der wetten, en de tijd wanneer zij verbindende zijn, worden door de wet geregeld.

Het formulier van afkondiging is het volgende:

„ Wij, enz. . . . Koning der Nederlanden, enz.
„ . . . allen, die deze zullen zien of hooren lezen,
„ falut! doen te weten.

„ Alzoo Wij in overweging genomen hebben,
„ dat, enz. (de beweegredenen der wet.)

„ Zoo is het, dat Wij, den Raad van State ge-
„ hoord, en met gemeen overleg der Staten-Gene-
„ raal, hebben goedgevonden en verftaan, gelijk
„ Wij goedvinden en verftaan bij deze, enz.

(De inhoud der Wet.)

„ Gegeven," enz.

VI. AFDEELING.

Van de begrooting der uitgaven van het Rijk.

121. De inwilliging der Staten-Generaal wordt vereischt op de begrooting van de uitgaven van het Rijk, welke aan de Tweede Kamer door den Koning in de gewone vergadering wordt ingezonden.

122. De gemelde begrooting wordt in twee afdeelin-

gen gesplitst; deze splitsing zal moeten plaats hebben bij de begrooting over den jare 1820, of zoo veel vroeger, als de omstandigheden het toelaten.

DeGrondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

123. De eerste afdeeling bevat alle zoodanige gewone, zekere en steeds voortdurende uitgaven, welke, uit den gewonen loop der zaken voortvloeijende, in het bijzonder tot den staat van vrede betrekking hebben.

Deze uitgaven door de Staten-Generaal goedgekeurd zijnde, zijn, gedurende de tien daarop volgende jaren, aan geene jaarlijksche toestemming onderworpen.

Er kan over die uitgaven geene nadere beraadslaging vallen, ten zij de Koning, in dien tusschentijd, te kennen geve, dat een gedeelte dier uitgaven veranderd is, of geheel opgehouden heeft.

124. Bij de goedkeuring van deze afdeeling worden tevens voor gelijken tijd vastgesteld de middelen, tot de vinding dier uitgaven bestemd.

Deze middelen eens bepaald zijnde, blijven vastgesteld, gedurende dien tijd, ten zij de Koning, noodig oordeelende, dat een dier middelen gewijzigd, of door een ander vervangen wierd, daaromtrent een voorstel doet.

125. Een jaar vóór den afloop van den termijn, voor welken deze vaste uitgaven geregeld zijn, wordt door den Koning de nieuwe staat voor de tien jaren, die op dien termijn volgen, voorgesteld.

126. De tweede afdeeling der begrooting bevat die buitengewone, onvoorziene en onzekere uitgaven, welke, inzonderheid in tijden van oorlog, naar voorkomende omstandigheden, moeten worden geregeld.

Deze uitgaven, en de middelen tot bestrijding derzelve, worden slechts voor een jaar vastgesteld.

127. De uitgaven voor ieder departement van algemeen bestuur maken een afzonderlijk hoofdstuk der algemeene begrooting uit.

De penningen, voor een departement toegestaan, kunnen alleenlijk en bij uitsluiting worden gebruikt voor uitgaven, tot dat departement behoorende, zoo dat geene som kan worden overgeschreven van het eene hoofdstuk van algemeen bestuur op een ander, dan met gemeen overleg der Staten Generaal.

128. De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een uitvoerig verslag geven van het gebruik der geldmiddelen.

DeGrondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)]

VIERDE HOOFDSTUK.

VAN DE STATEN DER PROVINCIEN.

I. AFDEELING.

Van de zamenstelling der Staten van de Provinciën.

Art. 129. De Staten der Provinciën zijn zamengesteld uit leden, gekozen door de volgende drie standen, namelijk:

Door de Edelen of Ridderschappen,

Door de Steden,

Door den Landelijken Stand.

130. Het getal van de leden der Provinciale Staten-vergadering en de evenredigheid der verschillende standen worden geregeld door den Koning, die uit elke provincie eene commissie benoemt, om Hem dienaangaande te dienen van advies.

131. In elke provincie maken de edelen of een ligchaam van ridderschap uit of niet, naar mate zulks het voegelijkst geoordeeld wordt.

De eerste bijeenroeping der edelen of ridderschappen en de eerste admissie tot dezelve worden door den Koning gedaan en verleend.

Zij ontwerpen zoodanige reglementen als zij, behoudens deze Grondwet, noodig oordeelen, en zenden dezelve aan den Koning ter bekrachtiging.

132. De stedelijke regeringen zijn zamengesteld op zoodanige wijze, als noodig wordt geoordeeld bij de reglementen, door de bestaande regeringen of bijzondere commissiën, door den Koning te benoemen, ontworpen.

De alzoo ontworpen reglementen worden aan de provinciale Staten toegezonden, die dezelve met hunne bedenkingen aan den Koning ter bekrachtiging aanbieden.

Bij deze reglementen wordt bepaald de wijze, op welke de leden der provinciale Staten, die ter benoeming van dien stand staan, zullen gekozen worden.

133. In alle steden worden ingevoerd kiezers-kollegiën. Zij worden eenmaal in het jaar door de regering bijeengeroepen, alleenlijk tot het bedoelde einde, om de raadplaatsen, in dien tusschentijd open gevallen, door bevoegde personen te vervullen.

134. De openvallende plaatsen in de kiezers-kollegiën worden vervuld bij meerderheid van stemmen der gezeten burgeren, eene zekere in iedere stad bij het stedelijk reglement te bepalen som betalende in de be-

schrevene middelen. Daarover brengt elk dier burgeren eens in het jaar zijne stem uit, bij behoorlijk geteekende en gesloten briefjes, die aan de huizen opgehaald worden van wege de regering.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

135. Tot de verkiezing van den landelijken stand ter provinciale vergadering, wordt elke provincie verdeeld in distrikten.

136. Niemand kan te gelijk lid zijn der Staten van meer dan eene provincie.

137. De Koning stelt in alle provinciën Commissarissen aan, onder zulke benaming als Hij goedvindt, en zoodanige instructiën, als Hij tot de rigtige uitvoering der wetten, tot de waarneming van het belang van den lande en van de provincie, noodig oordeelt.

Deze Commissarissen zitten voor in de vergadering der Staten en in die der Gedeputeerde Staten, volgens art. 153 te benoemen.

Zij doen, bij hunne aanstelling, den eed van getrouwheid aan de Grondwet.

138. De leden der provinciale Staten leggen, bij het aanvaarden hunner functiën, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den volgenden eed af:

„ Ik zweer (belove) dat ik de Grondwet van
„ het Rijk zal onderhouden, zonder daarvan op
„ eenigerlei wijze of onder eenig voorwendsel hoe
„ ook genaamd af te wijken; dat ik de reglementen dezer provincie zal achtervolgen en nakomen, en voorts de welvaart van deze provincie
„ met alle mijne krachten zal bevorderen.
„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

Zij worden tot dien eed toegelaten, na alvorens te hebben afgelegd den eed van zuivering en tegen verboden giften en gaven, hierboven art. 84 voor de leden der Staten-Generaal bepaald.

139. De Staten der provinciën vergaderen ten minste eens in het jaar, en vervolgens zoo dikwijls als zij door den Koning worden bijeen geroepen.

140. De leden der Staten stemmen ieder voor zich zelven en zonder ruggespraak met de vergadering, die hen benoemd heeft.

141. Tot het nemen van eenig besluit wordt de tegenwoordigheid van meer dan de helft der leden vereischt.

De besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen opgemaakt.

142. Over alle zaken wordt mondeling en bij hoof-

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.) delijke oproeping gestemd; doch bij het doen van keuzen of voordragten van personen, bij besloten en ongeteekende briefjes.

II. AFDEELING.

Van de magt der Staten Provinciaal.

143. De Staten dragen de kosten van hun bestuur voor aan den Koning, die dezelve, in gevalle van goedkeuring, op de begrooting der staatsbehoeften brengt.

144. Aan de Staten der provinciën wordt opgedragen het verkiezen van leden voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal in of buiten hun midden, en zoo veel doenlijk uit alle de oorden van hunne provincie.

145. De Staten worden belast met de uitvoering der wetten opzigtelijk de bescherming der verschillende godsdienstige gezindheden, en derzelver uitwendigen eerdienst, het openbaar onderwijs en armbestuur, de aanmoediging van den landbouw, den koophandel, de fabrieken en trafieken, en voorts omtrent alle andere zaken tot de algemeene belangen betrekkelijk, welke aan hen te dien einde door den Koning worden toegezonden.

146. Aan de Staten wordt geheel en al overgelaten de beschikking en beslissing van alles, wat tot de gewone inwendige politie en œconomie behoort. Alle zoodanige reglementen en ordonnantiën, als zij voor het algemeen provinciaal belang noodig oordeelen te maken, moeten, alvorens haar beslag te hebben, aan de goedkeuring van den Koning worden onderworpen.

147. Zij zorgen, dat de doorvoer door, de uitvoer naar, of de invoer uit eenige andere provinciën geene belemmering ondergaan, voor zoo verre bij de algemeene wetten dienaangaande geene bijzondere voorzieningen mogten zijn gemaakt.

148. Zij trachten alle verschillen tusschen plaatselijke besturen in der minne bij te leggen. Indien zij daarin niet kunnen slagen, dragen zij het geval ter beslissing voor aan den Koning.

149. De Koning heeft het vermogen de besluiten der Staten, die met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogten zijn, te schorsen en buiten effekt te stellen.

150. De Staten dragen aan den Koning voor het onderhouden en aanleggen van zoodanige werken, als zij voor het belang van hunne provincie nuttig oordeelen. Zij kunnen de middelen daarbij voordragen, om daarin

geheel of ten deele ten koste der provincie te voorzien. Ingeval van goedkeuring, wordt aan hen het bestuur der werken en de beheering der penningen opgedragen, onder de verpligting tot rekening en verantwoording.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

151. Zij mogen de belangen van hunne provinciën en derzelver ingezetenen bij den Koning en de Staten-Generaal voorstaan.

152. De wijze, waarop het gezag en de magt aan de provinciale Staten, bij en ten gevolge van deze Grondwet gegeven, wordt geoefend, wordt geregeld bij zoodanige reglementen, als door de Staten der provinciën gemaakt en door den Koning goedgekeurd worden.

153. De Staten benoemen uit hun midden een kollegie van Gedeputeerde Staten, aan hetwelk moet worden opgedragen in het algemeen alles wat tot het dagelijksch beleid der zaken en de uitvoering der algemeene wetten betrekking heeft, en zulks hetzij de Staten zijn vergaderd of niet.

In de provincie Holland vermogen, wegens derzelver uitgestrektheid en bevolking, twee kollegien van Gedeputeerde Staten worden aangesteld.

III. AFDEELING.

Van de Plaatselijke Besturen.

154. De Besturen ten platten lande, hetzij van heerlijkheden, distrikten of dorpen, worden ingerigt op zoodanigen voet, als met de bijzondere omstandigheden van elk derzelve, met de belangen der ingezetenen en het wettig verkregen regt der belanghebbenden onderling bestaanbaar geoordeeld wordt, alles in overeenstemming met deze Grondwet, en volgens nadere reglementen, op last der Staten te maken, welke dezelve met hunne consideratiën aan de bekrachtiging van den Koning onderwerpen.

155. De Plaatselijke Besturen hebben, overeenkomstig den inhoud hunner reglementen, de vrije beschikking over hunne huishoudelijke belangen, en maken daaromtrent de vereischte plaatselijke verordeningen, welke echter, in geen geval, met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogen zijn.

Zij zenden afschriften van dezelve aan de Staten der provinciën, blijvende het voorts den Koning onverlet, om ten allen tijde inzage te vorderen, en zoodanige bevelen te geven, als hij vermeent te behooren.

156. De Plaatselijke Besturen zijn gehouden en verpligt de begrooting hunner inkomsten en uitgaven aan de

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. bl. 204.) Staten over te leggen, en gedragen zich naar hetgeen dienaangaande door gemelde Staten noodig geoordeeld wordt.

157. Voor zoo verre, tot goedmaking der plaatselijke uitgaven, eenige belastingen mogten noodig zijn, gedragen dezelve Besturen zich stiptelijk naar hetgene deswege bij de algemeene financiële wetten, ordonnantiën en bepalingen is vastgesteld.

Alvorens deze belastingen in te voeren, zenden zij de daaromtrent gemaakte ontwerpen ter goedkeuring aan de Staten der Provinciën, met overlegging tevens van eenen juisten staat hunner behoeften.

Bij het onderzoek daarvan houden de Staten ook bijzonderlijk in het oog, dat de voorgedragene belastingen nimmer bezwaren den vrijen invoer en doorvoer van producten van den grond of voortbrengsels van nijverheid van andere provinciën, steden of plaatsen, boven die van de plaats zelve, waar de belasting gelegd wordt.

158. Geene nieuwe plaatselijke belastingen kunnen worden ingevoerd, zonder voorafgaande goedkeuring des Konings.

159. De Staten zenden aan den Koning alle de begrootingen van inkomsten en uitgaven, welke Hij vordert.

Ten aanzien van het opnemen en sluiten der plaatselijke rekeningen, worden door den Koning de vereischte voorzieningen voorgeschreven.

160. De gemelde Besturen mogen de belangen van hunne plaatsen en derzelver ingezetenen bij den Koning en de Staten hunner Provinciën voorstaan.

IV. AFDEELING.

Algemeene beschikking.

161. Ieder ingezeten heeft het regt om verzoeken aan de bevoegde magt schriftelijk in te dienen, mits die persoonlijk en niet uit naam van meerderen worden onderteekend, welk laatste alleen zal kunnen geschieden door of van wege ligchamen, wettiglijk zamengesteld en als zoodanig erkend, en in dat geval niet anders, dan over onderwerpen, tot derzelver bepaalde werkzaamheden behoorende.

VIJFDE HOOFDSTUK.

VAN DE JUSTITIE.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

I. AFDEELING.

Algemeene beschikkingen.

162. Er wordt alomme in de Nederlanden regt gesproken, in naam en van wege den Koning.

163. Er zal worden ingevoerd een algemeen wetboek van burgerlijk regt, van koophandel, van lijfstraffelijk regt, van de zamenstelling der regterlijke magt en van de manier van procederen.

164. Ieder ingezeten wordt gehandhaafd bij het vreedzaam bezit en genot zijner eigendommen. Niemand kan van eenig gedeelte derzelve worden ontzet, dan ten algemeenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet te bepalen, en tegen behoorlijke schadeloosstelling.

165. Alle twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende regten, over schuldvordering of burgerlijke regten, behooren bij uitsluiting tot de kennis van de regterlijke magt.

166. De regterlijke magt wordt alleen geoefend door regtbanken, welke bij of ten gevolge dezer Grondwet worden ingesteld.

167. Niemand kan tegen zijnen wil worden afgetrokken van den regter, dien de wet hem toekent.

168. Behalve het geval, dat iemand op heeter daad wordt betrapt, mag niemand in hechtenis worden genomen, dan op een bevel van den regter, inhoudende de redenen der gedane aanhouding, en welk bevel bij, of onmiddelijk na de aanhouding, moet beteekend worden aan dengeen, tegen wien hetzelve is gerigt.

169. Wanneer een ingezeten, in buitengewone omstandigheden, door het politiek gezag mogt worden gearresteerd, is hij, op wiens bevel zoodanige arrestatie plaats heeft gehad, gehouden daarvan terstond kennis te geven aan den plaatselijken regter, en hem voorts den gearresteerden, binnen den tijd van drie dagen, over te leveren.

De criminele regtbanken zijn verpligt, elk in haar ressort te zorgen, dat zulks stiptelijk worde nagekomen.

170. Niemand mag in de woning van eenen ingezeten zijns ondanks treden, dan op last van eene magt, daartoe bij de wet bevoegd verklaard, en volgens de formen daarbij bepaald.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

171. Op geene misdaad mag ten straf gesteld worden de verbeurdverklaring der goederen, den schuldigen toebehoorende.

172. In alle criminele vonnissen, ten laste van eenen beschuldigden gewezen, moet de misdaad worden uitgedrukt en omschreven, met aanhaling van de artikelen der wet, waarop de uitspraak is gegrond.

173. Alle civiele vonnissen moeten de gronden inhouden, waarop dezelve zijn gewezen.

174. Alle vonnissen worden met opene deuren uitgesproken.

II. AFDEELING.

Van den Hoogen Raad, de Hoven en Regtbanken.

175. Er bestaat voor het geheele Rijk een Opperste Geregtshof, onder den naam van Hoogen Raad der Nederlanden.

Deszelfs leden worden, zoo veel mogelijk, uit alle de Provinciën genomen.

176. Van eene voorgevallen vacature wordt door den Hoogen Raad aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal kennis gegeven, die, ter vervulling van dezelve, eene nominatie van drie personen aan den Koning zal aanbieden, ten einde daaruit eene keuze te doen. De Koning benoemt den President uit de leden van den Hoogen Raad, en heeft de directe aanstelling van den Procureur-Generaal.

177. De leden van de Staten-Generaal, de hoofden der departementen van algemeen bestuur, de leden van den Raad van State, de commissarissen van den Koning in de provinciën, staan te regt voor den Hoogen Raad, wegens alle misdrijven, gedurende den tijd hunner functiën begaan. Wegens misdrijven in het uitoefenen van derzelver functiën begaan, worden zij nimmer in regten betrokken, dan nadat door de vergadering der Staten-Generaal daartoe uitdrukkelijk verlof is verleend

178. Bij de wet wordt nader bepaald, welke andere ambtenaren en leden van hooge kollegiën, wegens misdaden door hen gedurende den tijd hunner functiën begaan, voor den Hoogen Raad te regt staan

179. De Hooge Raad oordeelt over alle aktiën, waarin de Koning de leden van het koninklijk Huis, of de Staat als gedaagden worden aangesproken, met uitzondering der reële aktiën, die voor den gewonen regter worden behandeld.

180. De Hooge Raad heeft het toezigt op den geregel-

gelden loop en de afdoening van regtsgedingen; mitsgaders op de nakoming der wetten bij alle hoven en regtbanken, en kan derzelver handelingen, dispositiën en vonnissen, daarmede strijdig, vernietigen en buiten effekt stellen, volgens de bepaling door de wet daaromtrent te maken.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

181. Aan den Hoogen Raad valt beroep van alle gewijsden, welke ter eerster instantie gediend hebben voor de provinciale hoven, naar de bepalingen hiervan bij de wet te maken.

182. In elke provincie is een Geregtshof, ten ware bij de wet één hof over meer dan eene provincie mogt worden gesteld. Bij eene voorgevallene vacature, wordt door de provinciale Staten eene nominatie van 3 personen, ter vervulling van dezelve, den Koning aangeboden, ten einde daaruit de keuze te doen.

De Koning benoemt de Presidenten dier hoven uit de leden, en heeft de directe aanstelling van den Prokureur-Generaal.

183. Het beleid der criminele justitie wordt bij uitsluiting aan de provinciale Hoven en de Regtbanken, welker oprigting daartoe zal noodig worden bevonden, toebetrouwd.

184. De civiele justitie wordt uitgeoefend door de provinciale Geregtshoven en civiele Regtbanken.

185. De zamenstelling der provinciale Geregtshoven, der criminele en civiele Regtbanken, derzelver benaming, magt en regtsgebied, zoo wel als het gezag der Prokureurs-Generaal, Hoofd officieren en Baljuwen wordt door de wet bepaald.

186. De leden en Ministers van den Hoogen Raad, de provinciale Geregtshoven, en criminele Regtbanken, benevens de Prokureurs-Generaal en Hoofd-Officieren bij dezelve, worden voor hun leven aangesteld.

De wet regelt den tijd der bediening van andere regters en regterlijke ambtenaren.

Geen regter mag, gedurende den bepaalden tijd zijner bediening, van zijnen post worden ontslagen, dan op eigen verzoek of bij regterlijk vonnis.

187. De wet regelt de judicature wegens verschillen en overtredingen op het stuk van alle belastingen zonder onderscheid.

188. Het krijgsvolk te water en te lande wordt, wegens alle delicten, door hetzelve gepleegd, te regt gesteld voor krijgsraden en een Hoog Militair Geregtshof, volgens de bepalingen, bij de wet vast te stellen.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.) Dit Geregtshof zal uit een gelijk getal Regtsgeleerden, Zee-officieren en Land-officieren bestaan, die voor hun leven door den Koning worden benoemd.

De President zal altijd een Regtsgeleerde zijn.

189. Het krijgsvolk te water en te lande is, met betrekking tot alle civiele zaken, aan den burgerlijken regter onderworpen.

ZESDE HOOFDSTUK.

VAN DEN GODSDIENST.

190. De volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen wordt aan elk gewaarborgd.

191. Aan alle godsdienstige gezindheden, in het Koningrijk bestaande, wordt gelijke bescherming verleend.

192. De belijders der onderscheiden Godsdiensten genieten allen dezelfde burgerlijke en politieke voorregten, en hebben gelijke aanspraak op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen.

193. Geene openbare oefening van Godsdienst kan worden belemmerd, dan ingevalle dezelve de openbare orde of veiligheid zonde kunnen storen.

194. De traktementen, pensioenen en andere inkomsten, van welken aard ook, thans door de onderscheiden godsdienstige gezindheden of derzelver Leeraars genoten wordende, blijven aan dezelve gezindheden verzekerd.

Aan de Leeraars, welke tot nog toe uit 's Lands kas geen, of een niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd, of het bestaande vermeerderd worden.

195. De Koning zorgt, dat de toegestane penningen, die voor den openbaren Godsdienst uit 's Lands kas worden betaald, tot geene andere einden besteed worden, dan waartoe dezelve bestemd zijn.

196. De Koning zorgt, dat geen Godsdienst gestoord worde in de vrijheid van uitoefening, die de Grondwet waarborgt.

Hij zorgt tevens, dat alle godsdienstige gezindheden zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

VAN DE FINANCIEN.

197. Geene belastingen kunnen ten behoeve van 's Lands kas worden geheven, dan uit krachte van eene wet.

198. Geene privilegiën kunnen in het stuk van belastingen worden verleend.

199. De schuld wordt jaarlijks in overweging genomen, ter bevordering der belangen van de schuldeischers van den Staat.

200. Het gewigt en gehalte der muntspeciën, zoo wel als derzelver waarde, wordt door de wet geregeld.

201. Het toezigt en de zorg over de zaken van de munt met den aankleve van dien en de beslissing der questien over het allooi, essai en wat dies meer is, wordt opgedragen aan een kollegie, onder den titel van *Raden en Generaal-Meesters van de Munt*, achtervolgens zoodanige instructiën als bij de wet zullen worden vastgesteld.

Bij vacature, zendt de Tweede Kamer van de Staten-Generaal eene nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit de verkiezing doet.

202. Er zal eene Algemeene Rekenkamer zijn, ten einde jaarlijks de rekeningen der verschillende departementen van algemeen bestuur op te nemen en te liquideren, mitsgaders behoorlijke rekening en verantwoording te vorderen van alle bijzondere lands comptabelen en andere, alles achtervolgens zoodanige instructiën, als bij de wet zullen worden vastgesteld.

De leden dezer Rekenkamer worden, zoo veel mogelijk, uit alle de Provinciën genomen.

Bij vacature, zendt de Tweede Kamer van de Staten-Generaal eene nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit de verkiezing doet.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

VAN DE DEFENSIE.

203. Het dragen van wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en de beveiliging van deszelfs grondgebied blijft, overeenkomstig 's lands oude gewoonte, den geest van de pacificatie van Gent en de

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

grondbeginselen bij de Unie van Utrecht aangenomen, een der eerste pligten van alle ingezetenen van het Rijk.

204. De Koning zorgt, dat er ten allen tijde eene toereikende zee- en landmagt onderhouden worde, aangeworven uit vrijwilligers, hetzij inboorlingen of vreemdelingen, om te dienen in of buiten Europa, naar de omstandigheden.

205. Vreemde troepen worden niet dan met gemeen overleg des Konings en der Staten-Generaal in dienst genomen; de kapitulatiën dienaangaande door den Koning gemaakt, worden aan de Staten-Generaal medegedeeld, zoodra Hij zulks geraden oordeelt.

206. Behalve de vaste zee- en landmagt, is er steeds eene nationale militie, waarvan in vredestijd jaarlijks een vijfde gedeelte wordt ontslagen.

207. De militie wordt, zoo veel mogelijk, genomen uit vrijwilligers, op de wijze als bij de wet bepaald wordt.

Bij gebrek van genoegzame vrijwilligers, wordt de militie voltallig gemaakt bij loting uit de ingezetenen, die op den 1sten Januarij van elk jaar ongehuwd zijn, hun 19de jaar ingetreden zijn en hun 23ste nog niet hebben volbragt; zij, die hun ontslag bekómen hebben, kunnen onder geen voorwendsel tot eenigen anderen dienst, dan de hierna te melden Schutterijen, worden opgeroepen.

208. De militie komt, in gewone tijden, jaarlijks eenmaal te zamen, om gedurende eene maand of daaromtrent in den wapenhandel te worden geöefend: blijvende het nogtans aan den Koning voorbehouden, om, wanneer Hij zulks voor 's Rijks belangen mogt geraden oordeelen, een vierde van het geheele getal te doen zamen blijven.

209. Indien het, bij dreigend oorlogsgevaar, of andere buitengewone omstandigheden, noodig mogt zijn, de geheele militie bijeen te roepen en te doen zamen blijven, zal zulks, indien de Staten-Generaal niet vergaderd zijn, gepaard gaan met eene buitengewone bijeenroeping van dezelve, ten einde van het verrigte opening te geven en de verdere daartoe betrekkelijke maatregelen met de vergadering te beramen.

210. De militie mag nimmer en in geen geval naar de koloniën worden gezonden.

211. De militie kan nimmer, zonder bijzondere toestemming der Staten-Generaal, buiten de grenzen van het Rijk worden gezonden, ten zij in een oogenblikkelijk dringend gevaar, of ook wanneer, bij garnizoens-veranderingen, de kortste marschroute over vreemden bodem loopt. In beide deze gevallen, geeft de Koning van de

door hem deswege gestelde orders, zoodra mogelijk, kennis aan de Staten-Generaal. (De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

212. Alle de kosten voor de legers van het Rijk worden uit 's Lands kas voldaan.

De inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, de transporten en leverantiën van welken aard ook, aan 's Konings legers of vestingen, kunnen niet ten laste van een' of meerdere inwoners of gemeenten worden gebragt. Zoo door onvoorziene omstandigheden zoodanige transporten of leverantiën van bijzondere personen of gemeenten worden gevorderd, zal het Rijk dezelve te gemoet komen en op den voet, bij de reglementen bepaald, schadeloos stellen.

213. In alle gemeenten, welker bevolking binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen, 2500 zielen en daarboven bedraagt, worden, als van ouds, schutterijen opgerigt, tot behoud der inwendige rust. Deze schutterijen dienen, in tijden van oorlog en gevaar, tegen de aanvallen van den vijand. In andere gemeenten worden, in tijd van vrede, rustende schutterijen ingesteld, welke, ingeval van oorlog, gezamenlijk met de vorengemelde, dienen als een landstorm, tot verdediging des Vaderlands.

214. De bepalingen, welke door den Koning, zoo omtrent het getal en de inrigting der militie, als opzigtelijk het geen de schutterijen en den landstorm betreft, noodig geoordeeld worden, zijn het voorwerp eener door hem voor te dragen wet.

NEGENDE HOOFDSTUK.

VAN DEN WATERSTAAT.

215. De Koning heeft het oppertoezigt over alles wat betreft den Waterstaat van het Koningrijk, de wegen en bruggen daaronder begrepen, zonder onderscheid of de kosten daarvan worden betaald uit 's Lands kas of op eene andere wijze gevonden.

216. De Koning doet het algemeene bestuur van den Waterstaat, wegen en bruggen, uitoefenen op zoodanige wijze, als hij meest geschikt zal oordeelen.

217. Het gemelde algemeen bestuur zal, behalve de uitoefening van zoodanig algemeen oppertoezigt, als de Koning goedvindt aan hetzelve op te dragen over de werken, die door kollegiën, gemeenten of particulieren bekostigd worden, meer bepaaldelijk en achtervolgens de instructie, door den Koning te geven, belast zijn met

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

alle zoodanige waterwerken van zeehavens, reeden, rivieren, schorren, duinen, dijken, sluizen als anderzins; mitsgaders van alle zoodanige wegen en bruggen, waarvan de kosten van aanleg en onderhoud, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, zijn tot laste van 's Lands kas.

218. Voor zoo verre nogtans onder de werken, wegen en bruggen, in het slot van het voorgaande artikel vermeld, dezulke gevonden worden, waarvan de beheering, hetzij uit hoofde dat dezelve niet van een zoodanig algemeen belang voor den Staat zijn, hetzij om andere redenen, uit het nut der zaak ontleend, beter en gevoeglijker door de Staten der Provincie, waarin zij gelegen zijn, zouden kunnen worden uitgeoefend, zal dezelve beheering aan gemelde Staten, hetzij afzonderlijk, hetzij gezamenlijk, met de algemeene directie worden opgedragen.

219. De Koning, na de Staten der Provincie gehoord, en het advies van den Raad van State ingenomen te hebben, bepaalt welke de werken zijn, die, uit hoofde van gemelde onderscheiding, onder de beheering der Staten zullen worden gesteld, zoo wel als de wijze, op welke in de betaling der onkosten van die werken zal worden voorzien.

220 Zoodanige zee- of rivierwater-keerende dijk-, sluis- en andere waterwerken, als door kollegiën, gemeenten of particulieren bekostigd en beheerd worden, staan onder het onmiddelijk toezigt van de algemeene directie van den Waterstaat, welke zorgt, dat, bij het aanleggen of herstellen dier werken, niets geschiede, hetwelk nadeel aan de algemeene belangen zoude kunnen toebrengen, en aan dezelve kollegiën, gemeenten of particulieren daaromtrent de noodige voorschriften geeft.

Het onmiddelijk toezigt over de in dit artikel vermelde werken, zal almede door den Koning aan de Staten der Provincie, in welke de werken zich bevinden, kunnen worden opgedragen, voor zoo veel omtrent eenige van dezelve redenen van nuttigheid bestaan.

221. De provinciale Staten hebben het toezigt over alle andere in het vorig artikel niet bedoelde waterwerken, mitsgaders de kanalen, vaarten, meren, plassen, wegen en bruggen binnen hunne provincie, welke worden beheerd en bekostigd door kollegiën, gemeenten of particulieren. Zij zorgen, dat die werken behoorlijk worden gemaakt en onderhouden.

222. De Staten hebben het toezigt en gezag over alle Hooge en andere Heemraadschappen, Wateringen, Water-

ſchappen, Dijk- en Polderbeſturen en andere dergelijke kollegiën, hoe ook genaamd, binnen hunne provinciën, onverminderd nogtans hetgeen in art. 220 omtrent het onmiddelijk toezigt van de algemeene directie van den Waterſtaat over de daarbij genoemde zee- of rivierwaterkeerende werken is bepaald. De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

De laatst goedgekeurde reglementen dezer kollegiën maken den voet van derzelver inrigtingen uit, behoudens nogtans het regt der Staten, om daarin, onder goedkeuring van den Koning, verandering te maken, en onverminderd de bevoegdheid dier kollegiën, om aan de Staten zoodanige veranderingen daaromtrent voor te ſtellen, als zij voor het belang der ingelanden zullen vermeenen te behooren. Wat de benoeming en het maken van nominatiën voor gemelde kollegiën aangaat, zal daaromtrent door de Staten der Provinciën eene voordragt aan den Koning gedaan worden.

223. De Staten hebben het toezigt over alle verveeningen, ontgrondingen, indijkingen, droogmakerijen, mijnwerken en ſteengroeven binnen hunne provincie.

De Koning kan, uit hoofde van het grooter en algemeen belang van zoodanige ondernemingen, het onmiddelijk toezigt over dezelve aan de algemeene directie van den Waterſtaat, wegen en bruggen opdragen.

224. Wanneer bij vervolg eenig ſubſidie uit de algemeene ſchatkist van het Rijk wordt verleend, ter zake van eenige in dit Hoofdſtuk bedoelde werken, zal tevens worden bepaald, op welke wijze het beheer of het toezigt over zoodanig werk zal worden uitgeoefend.

225. De opbrengst van weg- brug- en ſluisgelden is uitſluitend beſtemd tot het onderhoud en de verbetering van die wegen, bruggen, vaarten en bevaarbare rivieren, waarop dezelve betaald worden; hetgeen boven dit onderhoud mogt overſchieten, wordt tot uitgaven van denzelfden aard in dezelfde provincie beſteed, met uitzondering der gelden, ontvangen op de groote communicatiën van het Rijk, waarvan het overſchot tot gelijke einden kan worden beſteed, dáár, waar de Koning zal goedvinden.

TIENDE HOOFDSTUK.

VAN HET ONDERWIJS EN HET ARMBESTUUR.

226. Het openbaar onderwijs is een aanhoudend voorwerp van de zorg der Regering. De Koning doet van

De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.) den staat der hooge, middelbare, en lage scholen, jaarlijks, aan de Staten-Generaal een uitvoerig verslag geven.

227. Het is aan elk geoorloofd om zijne gedachten en gevoelens door de drukpers, als een doelmatig middel ter uitbreiding van kennis en voortgang van verlichting, te openbaren, zonder eenig voorafgaand verlof daartoe noodig te hebben, blijvende nogtans elk voor hetgeen hij schrijft, drukt, uitgeeft of verspreidt, verantwoordelijk aan de maatschappij of bijzondere personen, voor zoo verre dezer regten mogten zijn beleedigd.

228. Als eene zaak van hoog belang wordt ook het armbestuur en de opvoeding der arme kinderen aan de aanhoudende zorg der Regering bevolen. De Koning doet insgelijks, van de inrigtingen dienaangaande, jaarlijks een uitvoerig verslag aan de Staten-Generaal geven.

ELFDE HOOFDSTUK.

VAN VERANDERINGEN EN BIJVOEGSELEN.

229. Ingeval in het vervolg eenige verandering of bijvoeging in de Grondwet noodig mogte zijn, moet deze noodzakelijkheid bij eene wet verklaard, en de verandering of bijvoeging zelve duidelijk aangewezen of uitgedrukt worden.

230. Deze wet wordt aan de Staten der provinciën gezonden, welke, binnen den tijd daartoe telkens bij de wet bepaald, aan de gewone leden der Tweede Kamer van de Staten Generaal een gelijk getal buitengewone toevoegen, die op dezelfde wijze als de gewone benoemd worden.

231. In de gevallen, waarin, volgens art. 27, 44 en 46, de Tweede Kamer der Staten-Generaal, volgens deze Grondwet, in dubbelen getale moet bijeen komen, wordt deze benoeming door de Staten der Provinciën gedaan, op last van dengenen, die het koninklijk gezag uitoefent.

232. De Tweede Kamer der Staten-Generaal mag over geene voorstellen tot verandering of bijvoeging in de Grondwet eenig besluit nemen, ten zij twee derde gedeelten der leden, die de vergadering uitmaken, tegenwoordig zijn.

De besluiten worden bij eene meerderheid van drie vierde gedeelten der tegenwoordige leden opgemaakt.

Voor het overige wordt in allen gevolgd hetgeen over het maken der wetten is bepaald.

233. Geene verandering in de Grondwet of in de

erf-opvolging mag gedurende een regentschap worden gemaakt. De Grondwet. (Nederl. Staatsc. no. 204.)

234. De veranderingen of bijvoegselen in de Grondwet, door den Koning en de Staten-Generaal vastgesteld, worden plegtig afgekondigd, en bij de algemeene Grondwet gevoegd.

ADDITIONELE ARTIKELEN.

Art. 1. De Koning is bevoegd alle die maatregelen te nemen, welke vereischt worden, om de vorenstaande Grondwet in alle hare deelen op eene geregelde wijze, en zoo spoedig als de aard der zake zulks zal toelaten, in werking te brengen; te dien einde zal hij voor de eerste reize benoemen en aanstellen alle kollegiën en ambtenaren, van welke anderzins de aanstelling of voordragt bij de Grondwet aan anderen is toegekend.

2. Alle bestaande autoriteiten blijven voortduren, en alle thans in werking zijnde wetten behouden kracht, tot dat daarin op eene andere wijze zal zijn voorzien.

3. De eerste aftreding der leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zal plaats hebben met den derden Maandag in October van het jaar 1817.

Heilspellender kon des Konings drie en veertigste geboorte-verjaardag niet invallen, dan op denzelfden dag der proclamatie van de aanneming der Grondwet voor alle de vereenigde Nederlandsche provinciën tot één koningrijk; welk verjaarfeest dit bijzondere tevens had, dat hetzelve door Nederlandsche krijgslieden als overwinnaars op eenen vijandelijken bodem gevierd mogt worden, ter eere van den hersteller van hunne vaderlandsche vrijheid en den ouden Nederlandschen roem. In de vlakte bij Francoville verzamelde zich de tweede afdeeling van het Nederlandsche leger. Na het uitvoeren van eenige manoeuvres, werd den troepen de plegtigheid van den dag herinnerd. De menigte hief het geliefd volkslied aan, hetwelk met een driewerf herhaald *hoezee! leve de Koning!* beantwoord werd. De divisie gedefileerd hebbende, werd een carré geformeerd, in welks midden de Veldprediker eene zeer gepaste rede hield, gevolgd door een gebed voor het welzijn van het 's Konings verjaarfeest.

's Konings verjaarfeest. huis van Oranje en van het dierbaar vaderland. Een groot aantal ingezetenen waren de troepen gevolgd, om die plegtigheid bij te wonen, en werden niet weinig getroffen door de geestdrift, waarmede elk krijgsman zijne gehechtheid aan Vorst en vaderland aan den dag legde. Prins *Frederik* ontving de Generaals aan eene maaltijd, waarbij de teugen op het heil van Z. M. en de koninklijke Prinsen, door een herhaald gejuich der te zamen gevloeide soldaten van het garnizoen werden beantwoord. — Op gelijke wijze werd dit feest in de kantonnementen van Kamerijk gevierd. — Op den volgenden dag gaf Prins *Frederik*, bij afwezigheid van zijnen broeder den Prins van Oranje, aan de Prinsen, Dignitarissen en Generaals der verschillende Mogendheden te Parijs, een diner van 80 couverts.

Komst der koninklijke familie op het paleis te Laken. Terstond na dezen feestdag, door geheel het Rijk met geestdrift gevierd, begaf Z. M. zich op den 25sten Augustus naar Brussel, alwaar Hoogstdezelve reeds des avonds te zeven uren aankwam in het paleis van het park. H. M. de Koningin volgde eerlang met de Prinses *Marianne*, thans van eene ongesteldheid, in de maand Julij H. K. H. aangekomen, ten volle hersteld, en kwam den 4den September op het kasteel van Laken.

Op den 5den begaven zich HH. KK. MM. naar Gent, alwaar Hoogstdezelve met eene geestdrift werden ontvangen, die moeijelijk te beschrijven zou zijn. Na gehouden revue der troepen reed Z. M., vergezeld van den Gouverneur-Generaal, de voornaamste straten der stad langzaam door. Ook werden de uitmuntendste verzamelingen van schilderijen door Hunne Majesteiten beschouwd, waarbij het gegrond kunstoordeel en de zuivere smaak van Hare Majesteit werden opgemerkt. — Op den 7den kwamen Hunne Majesteiten te Bruggen, en keerden in den avond van den 9den in Brussel weder, van Hoogstderzelver reis naar Vlaanderen.

Vereeringen van Z. K. H. de Prins van Oranje was den 21sten Augustus uit Parijs te Brussel aangekomen en in

den schouwburg met geestdrift begroet; op den 23sten was deszelfs komst in 's Gravenhage geweest; den 30sten mogt Amsterdam de hulde aan den held van Quatre-bras en Waterloo bewijzen, en was het ter zijner eere hoogtijd in den schouwburg. — Met geene mindere geestdrift had 's Prinsen ontvangst plaats op den 1sten September te Utrecht. Des avonds van dien dag kwam Z. K. H. te Soestdijk op het paleis, welks toegangen sierlijk waren verlicht, terwijl de landstorm van Baren, Emmenes en Zoest langs dezelve geschaard stond. Een twaalftal jonge jufvrouwen strooide bloemen voor de voeten van den Kroonprins bij het intreden van het paleis. De oudste dochter van den Heer *Kemper*, verwelkomde uit aller naam Z. K. H., aan wien vervolgens werden voorgesteld de Gouverneur der provincie, de officier bij de regtbank te Amersfoort, de Burgemeester van Baren en Zoest, benevens de Leeraars van de beide kerkgenootschappen en de officieren van den landstorm, als mede eenige heeren en dames, die van omgelegen buitenverblijven waren gekomen, en wier talrijke tegenwoordigheid niet weinig toebragt tot den luister van dien avond. Het was reeds half elf uren geworden, en niemand vleidde zich meer dan Z. K. H. zich nog in het openbaar zou vertoonen, wanneer Z. K. H. zich bij fakkellicht in eene opene cales begaf naar het huis Peking te Baren, door den Heer *Kemper* bewoond, en zich aldaar nog eenigen tijd minzaam onderhield met de aldaar verzamelde heeren en dames; voorts ging Z. K. H. naar het fraai verlichte dorp, hetzelve tweemaal doorrijdende. — Den volgenden morgen besteedde Z. K. H. om het paleis, de tuinen en parken, benevens een gedeelte van het domein naauwkeurig te bezigtigen, bij deze wandeling eene minzaamheid aan den dag leggende, welke in de oogen aller aanschouwers aan den glans zijner groote daden nog grooter luister bijzettede. — Op den 5den werd Z. K. H. te Spa op de luisterrijkste wijze ontvangen, en kenmerkte zich elke dag door

den Prins van Oranje.

nieuwe vreugdebedrijven, gedurende Hoogstdeszelfs verblijf.

Z. K. H. Prins *Frederik* kwam tusschen den 15den en 16den September van Parijs te Brussel.

Naamlijst der Leden van de Staten-Generaal.

Uit krachte van het eerste additionele artikel der Grondwet, had Z. M. bij verschillende besluiten, tot Leden der Staten Generaal benoemd:

VOOR DE EERSTE KAMER.

F. A. Graaf *de Mean*, voormalig Prins Bisschop van Luik; de Graaf *de Thiennes de Lombize*; Jonkheeren *van Lynden van Blitterswyk*, *Steengracht d'Oosterland*, *van Tuyll van Serooskerken*, *H. W. van Aylva*, *van Pallandt tot Eerde*, *O. R. Alberda van Ekenstein*; de Heer *R. J. Schimmelpenninck*; de Prins *de Gavre*; de Marquis *de Trazegnies*; de Graaf *de Hane de Steenhuyse*; de Burggraaf *de Nieuport*; . . . . *de Bruges*; de Heeren *Della Faille de Leverghem*, *H. van Stralen*, *P. van der Heim*, *J. F. van Hogendorp*, *H. A. van Bleiswyk*; Jonkheeren *Sloet tot Warmelo*, *M. Bouvier*, *M. van der Goes van Dirxland*; de Baron *van Spaen La Lecq*; de Graaf *de Lens*; de Baron *von Blockhausen*; Jonkheer *van Brienen van de Groote Lindt*; de Baron *d'Anethan*; de Graaf *Du Chastel*; de Baron *Stockhem de Heers*; de Graaf *de Borchgrave*; de Heeren *Obert de Quevy*, *N. Warin*, *F. W. Boers*; Jonkheer *F. A. C. Lampsins*; de Graven *Florent de Barlaimont Renesse*, *de Harchies de Vlamertinghe*; Jonkheer *G. F. van Asbeck*.

VOOR DE TWEEDE KAMER.

PROVINCIE NOORD-BRABAND.

Jonkheeren *Wassenaer van Onsenoort*, *van der Brugghen van Croy*; de Heer *A. Reigersman*; Jonkheeren *L. van Sasse van Ysselt*, *J. D. van Tuyll van Serooskerken van Heeze en Leende*; de Heeren *P. J. Cuypers* en *A. J. J. H. Verheyen*.

VOOR ZUID-BRABAND.

De Kommandeur *de Nieuport*; de Heeren *d'Onyn de Chastre*, *Dotrenge*, *Baesen de Houtain*, *de la Vieilleuze* (de zoon); de Graaf *Cornet de Grez*; de Heeren *de Spoelberch d'Eynthouts*, *F. J. Meeus*.

VOOR LIMBURG.

Naamlijst der Leden van de Staten-Generaal.

De Baron *Keversberg van Aldengoor*; de Heeren *J. A. C. van Panhuys*, *de Surlet de Chokier*, *Membrede*.

VOOR GELDERLAND.

Jonkheeren *van Lynden van Hoevelaken*, *van Heeckeren tot Kell*; de Heeren *van Markel Bouwer*, *C. P. van Lith de Jeude*; de Baron *Spaan van Biljoen*; Jonkheer *O. van Randwyk*.

VOOR LUIK.

De Baron *Ph. de Geer*; de Heeren *de Pitteurs Budingen*, *Iwan Simonis*; de Baron *Ernest Woot de Tinlot*; de Heeren *de Grady de Bellaire*, *Schiervel d'Altembrouck*.

VOOR OOST-VLAANDEREN.

De Graaf *della Faille d'Huysse*; de Graaf *Vilain XIV*; de Heeren *C. Vaernewyk*, *Norbert van Aken*, *Pycke*, *Baut de Rasmona*, *Verstraeten*, *Jan Tack*, *Huytens Kervemans*, *L. de Potter*.

VOOR WEST-VLAANDEREN.

De Heeren *van Zuylen van Nievelt Wykerslooth*, *de Schietere de Lophem*, *van de Malé de Nys*, *J. B. Serruys*, *Helvoet*, *de Codt*, *Reyphins*, *Dubois* (de vader).

VOOR HENEGOUWEN.

De Graaf *de Thiennes de Pontaine*; de Heer *Gendebien*; de Baron *de Secus*; de Heeren *A. de la Motte de Baruffe*, *de Lebidart*, *Troye*, *de Rasse*; de Burggraaf *de Ham*.

VOOR HOLLAND.

Jonkheeren *van Wassenaer Pancras*, *G. K. van Hogendorp*, *J. Slicher*; de Heeren *J. M. Collot d'Escury*, *S. van Hoogstraten*, *A. Hope*, *J. Busch*; Jonkheeren *Schuylenburch van Bommenede*, *Deutz van Assendelft*, *Roest van Alkemade*; de Heer *J. P. Wickevoort Crommelin*; Jonkheer *G. A. M. van Bommel*; de Heeren *C. P. Ctevers*, *G. Clifford*, *J. Repelaer*, *F. van Hees*, *E. Canneman*, *T. B. 's Jacob*, *H. Carbasius*, *R. Metelerkamp*, *C. Duvelaer van de Spiegel*, *J. M. Sneeck van Loosen*.

Naamlijst der Leden van de Staten-Generaal.

VOOR ZEELAND.

Jonkheeren *Huyssen van Kattendyke*, *F. C. de Jonge*; de Heer *C. G. Byleveld*.

VOOR NAMEN.

De Heeren *Wasseige*, *Paul Maibe*.

VOOR ANTWERPEN.

De Heeren *de Vinck van Westwezel*, *de Wargny*, *Woutier van Genechten*, *de Bors*, *A. Cogels*.

VOOR UTRECHT.

Jonkheer *Pesters van Cattenbroek*; de Heeren *Ph. Ram*, *Voet van Wimsen*.

VOOR VRIESLAND.

Jonkheer *S. H. R. van Eysinga*; de Heeren *Lycklama a Nyeholt*, *H. L. van Sminia*; Jonkheer *W. H. van Sytzama*; de Heer *van Andringa de Kempenaer*.

VOOR OVERIJSSEL.

Jonkheer *van Heerdt tot Eversberg*; de Heer *A. van Suchtelen tot de Haere*; Jonkheer *A. C. Bentinck tot Nyenhuis*; de Heer *S. J. Sandberg*.

VOOR GRONINGEN.

Jonkheeren *C. T. A. Alberda van Renfuma*, *J. Jarges*; de Heeren *C. H. Gockinga*, *P. G. van Iddekinge*.

VOOR DRENTHE.

Jonkheer *S. J. van Heyden tot de Reinestein*.

VOOR LUXEMBURG.

De Heeren *J. A. d'Olimart*, *Em. de Hoffschmidt*, *J. B. de Gerlache de Biourge*; de Baron *de Tornaco de Berlo*.

Tot Griffiers waren door Z. M. aangesteld:

Bij de Eerste Kamer, Jonkheer *van Pabst tot Bingerden*;

Bij de Tweede Kamer, de Heer *Ch. van Hulshem*;

En tot Presidenten, gedurende de buitengewone zitting, die in Brussel zou geopend worden, benoemd:

De Graaf *de Thiennes de Lombize*, voor de Eerste, en Jonkheer *J. E. N. van Lynden van Hoevelaken*, voor de Tweede Kamer.

Bij besluit van Z. M. van denzelfden 16den September werden de Graven *van Hogendorp* en *de Thiennes* benoemd tot Staatsministers. Tevens werden tot Ministers benoemd voor het departement van Justitie de Heer *van Maanen*; voor de Buitenlandsche zaken Jonkheer *A. W. C. van Nagell tot Ampsen*; voor de Marine de Heer *van der Hoop*; voor de Binnenlandsche zaken Jonkheer *W. F. Roëll*; voor de Financiën *C. C. Six van Oosterleek*, en voor den Waterstaat en de publieke werken, de tegenwoordige Superintendentie der gebouwen daaronder begrepen, de Hertog *van Ursel*. Benoemingen van Ministers.

De Generaal Graaf *van der Goltz* werd bevestigd in de functiën van Commissaris-Generaal van Oorlog, welke hij tot dus verre *ad interim* had waargenomen. Het Commissariaat-Generaal voor het Onderwijs en voor de Kunsten en Wetenschappen werd opgedragen aan Jonkheer *O. Repelaar van Driel*, die tevens provisioneel belast werd met de portefeuille van den Hervormden en andere Eerediensten, met uitzondering van den Roomsch-Katholieken. Commissarissen-Generaal.

Voorgemelde Staatsambtenaren formeerden des Konings kabinetsraad. 'sKonings Kabinetsraad.

Voorts benoemde Z. M. tot Directeurs-Generaal den Staatsraad *Goldberg* voor Koophandel en Koloniën; den Staatsraad *Appelius* voor de indirecte belastingen; den Heer *Wichers* voor Konvooijen en Licenten, en den Baron *Goubau d'Hovorst* voor de zaken van den Roomsch-Katholieken Eeredienst. Directeuren-Generaal.

De dag van den 21sten September was tot de plegtige inhuldiging van den Koning der Nederlanden te Brussel bestemd. Den avond te voren hadden de herauten van wapenen, het luiden der klokken en een salvo van 101 kanonschoten, aan het volk deze luisterrijke plegtigheid Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

aangekondigd. Bij de herdenking, dat, nog naauwelijks drie maanden geleden, het donderen van het geſchut, ſchier aan den voet der wallen, het teeken was van den moord en de verwoesting, gevoelde men levendig den zegen van den tegenwoordigen toeſtand, waarin het gebulder van het geſchut, toen zoo vreeslijk, nu zoo heugelijk, de tolk der algemeene blijdſchap en voorbode des aanſtaanden volksgeluks was. Op den beſtemden dag ten half tien uren waren de Staten-Generaal vergaderd in het lokaal, te dien einde op het Stadhuis in gereedheid gebragt.

Nadat de Voorzitters der beide kamers afzonderlijk het decreet van hunne benoeming hadden voorgelezen, vereenigden zich de Staten in eene algemeene vergadering, ten einde den Koning af te wachten, die ten elf uren, vergezeld van een talrijken en luisterrijken ſtoet, gerangſchikt naar de wijze, bij een programma voorgeſchreven, Hoogstdeszelfs paleis verliet (1). De tallooze menigte, wel-

(1) Het programma had den volgenden trein bepaald. *a*. Een kommando kavalerie. *b*. Een pikeur te paard met twee palfreniers te paard. *c*. Een pauker en trompetters te paard. *d*. Vier herauten van wapenen te paard op eene rij, en bij ieder een hoflakei. *e*. De Kamerheer-Ceremoniemeester met het teeken zijner functie, in eene koets met twee paarden, gaande een lakei naast ieder portier; en de hoffoerier met een wagenmeester te paard naast de koets. *f*. De Leden van den Raad van State, de Grootkruisſen der militaire Willemsorde in eigen koetſen; naast ieder portier een lakei te voet, rijdende de jongste in rang vooruit. *g*. De Secretarisſen van Staat en Hoofden der departementen, gezeten en rijdende als boven. *h*. Twaalf Kamerheeren van Z. M., gezeten vier aan vier in drie hofkoetzen, met zes paarden, gaande naast ieder portier een lakei. *i*. De Groot-Officieren van 's Konings huis, gezeten in eene koets met zes paarden, gaande naast ieder portier twee lakeijen. *k*. Een onderſtalmeester met vier pages te paard. *l*. Twee koningen van wapenen te paard, een lakei bij ieder paard. *m*. De ſtandaard van het koningrijk, gedragen door den Heer Graaf *Leopold van Limburg Stirum* te paard, met twee palfreniers te voet

welke de straten ter wederzijde vervulde en alle tamen bezettede, de helderheid van den schoonsten herfstdag, de pracht der equipagiën, de schoone houding der troepen, alles gaf aan dezen optogt het luisterrijkst aanzien. Aan het hotel der Staten Generaal gekomen, plaatste Z. M. zich, met het bepaald ceremoniëel, ten troon en sprak van daar de volgende redevoering uit:

Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

voet naast het paard. *n* Het rijkszwaard ontbloot, gedragen door den Hertog *van Ursel* te paard, met twee palfreniers te voet naast het paard. *o*. Z. M. de Koning, gezeten in eene koets met acht paarden, naast ieder van welke een palfrenier te voet, voor op de koets vier pages en achter vier lakeijen; naast de koets, voor zoo ver de straten zulks toelieten en anders achter de koets, de Aides-de-Champs des Konings te paard, en een brigadier met twaalf hellebaardiers te voet naast dezelve, makende deze laatsten twee buitenrijen. — Z. K. H. de Prins van Oranje, alsmede Z. K. H. Prins *Frederik* der Nederlanden geplaatst in de koets van Z. M. den Koning, tegen over Hoogstdenzelven gezeten. *p*. De Luitenant-Generaal, het generaal commando voerende, en de overige aanwezige Vlag-officiers en Generaals te paard, rijdende achter de koets van Z. M., doch zonder eenige begeleiding. *q*. Een commando der garde d'honneur te paard tot sluiting van den trein. — Dezelve trok door de hertogelijke straat, langs het paleis van justitie, door de koningstraat en de treurenbergstraat, over het St. Gudula's plein, door de bergstraat, over de groenmarkt en door de voorste poort van het stadhuis, zijnde deze geheele weg door gewapende burgers en het garnizoen in dubbelde rijen bezet — In de vergaderzaal plaatsten zich de officieren van 's Konings Huis regts en links van den troon, de Groot-officieren achter 's Konings armstoel, de pages, zittende, op de voorste treden van den troon; de Kamerheer-Ceremoniemeester ter regter zijde, en de beide koningen van wapenen regts en links voor den troon; de Ambtenaars, des Rijks standaard en zwaard dragende, regts en links op den eersten trap des troons; de vier Herauten bleven in de zaal aan de deur staan. Beide de Koninklijke Prinsen zaten ter regter en linkerzijde van Z. M. op den troon, op stoelen een weinig lager dan de armstoel van Z. M. geplaatst.

Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

EDELMOGENDE HEEREN!

De dag, op welken ik dezen troon mag omringd zien van Staten-Generaal, gekozen uit de Nederlandsche Provinciën, vervult een der vurigste wenschen van mijn hart.

De naauwe en duurzame vereeniging dier Provinciën was, reeds vóór drie eeuwen, het doel van een Vorst, die, boven velen zijner voorzaten en opvolgers, het voorregt had, van hier te lande geboren te zijn en opgevoed, en wien niemand ooit eene diepe kennis van deszelfs behoeften, of eene opregte verkleefdheid aan deszelfs belangen heeft kunnen betwisten.

Karel de V was overtuigd, dat de Nederlanden, om gelukkig en onafhankelijk te zijn, niet alleen aan denzelfden Souverein moesten gehoorzamen, maar ook naar dezelfde algemeene wetten bestuurd worden. Hem echter werd het niet vergund zijn roemrijk leven aan een zoo heilzaam werk toe te wijden, en in plaats van de naauwere verbintenis, welke hij, zoo wel als zijn Kweekeling, Vader *Willem*, wenschte, volgde weldra eene droevige scheuring

Wanneer waren de uitwerkselen dezer scheuring treffender en noodlottiger, dan in de laatste jaren? Welk geslacht is, meer dan het tegenwoordige, getuige en tevens slagtoffer geweest van hare rampen?

Het bestuur van het land was in de hand des vreemdelings overgegaan; de schaduw zelve der staatkundige zelfstandigheid verdwenen, en, met de magt ook de naam des Nederlandschen volks vernietigd.

Maar de eigenaardige zeden, de goede trouw, de eerbied voor Godsdienstige begrippen, de gehechtheid aan voorvaderlijke instellingen en gewoonten bleven in al deze Provinciën aanwezig, en maakten er een naauwelijks zigtbaren, doch sterken band. En zoo is het gekomen, dat, zoodra de onvergetelijke gebeurtenissen der twee vorige jaren de stichting der Nederlandsche Monarchie mogelijk hadden gemaakt, de bouwstoffen zich als van zelven scheenen aan te bieden, en in schier alle deelen, als het ware, eene strekking bespeurd werd om zich zamen te voegen tot hetzelfde geheel.

Dat geheel, Edelmogende Heeren! is thans tot stand gebragt, en voor zijne bewaring en bevestiging zijn wij aan tijdgenooten, en nakomelingen verantwoordelijk.

In den gewigtiger pligt, die mij te beurt valt, reken ik op uwe medewerking en vaderlandschen ijver.

zwarigheden kunnen zich vertoonen; van welke groote taak zijn zij afscheidelijk? maar zij zullen geene Nederlanders afschrikken, aan wie de goede Voorzienigheid reeds zoo veele teekenen verleend heeft van hare gunst.

Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

Vrij van inwendige tweespalt en beroerten, hebben mijne onderdanen rustig de aloude vlijt kunnen ontwikkelen. De koophandel bloeit; de velden en woningen zijn veilig, de kerken en kerkdienst in eere. Van de welvaart, in de meeste streken des Rijks verspreid, hebben zij, die door den oorlog geleden hadden, troost en bijstand ontleend, en die oorlog zelve schijnt slechts herwaarts te hebben moeten losbreken, om Brussels muren getuigen te doen zijn van den moed onzer verdedigers; en hunner heldhaftige Bondgenooten; om binnen die muren de deugden der weldadigheid en der menschenliefde; in eene tot dus verre onbekende mate, te doen schitteren, in één woord, om allerwege wederkeerige gevoelens van welwillendheid, achting en vertrouwen in te boezemen of aan te kweeken.

Edelmog. Heeren! aan u is het, dat de ontwikkeling dezer heilige zaden toekomt. De natie voor het eerst in haar geheel vertegenwoordigd, heeft het oog op uwe handelingen. Vergeten wij nimmer, dat de eensgezindheid de beste waarborg is voor ons aller veiligheid. Toont, in alle gelegenheden, die zucht voor het goede, die verkleefdheid aan de algemeene belangen van den Staat, die den verlichten Vaderlander behooren te kenmerken; en dat uw voorbeeld eerlang in aller harten de liefde voor de vrijheid en voor de instellingen, welke haar verzekeren, op onwrikbare gronden vestigen!

Gelukkig dan de monarchie der Nederlanden, en gelukkig de Souverein, die hen, gesterkt door hun vertrouwen en genegenheid, op de baan des voorspoeds, en der glorie zal geleiden!

De Graaf *de Thiennes*, Voorzitter der eerste Kamer beantwoordde deze aanspraak aldus:

Sire! De Staten Generaal van uw Koningrijk brengen aan de voeten van U. M. de betuigingen over van hunnen eerbied, en van hunne onbegrensde verknochtheid.

Op het oogenblik waarin U. M. in eene eerbiedwekkende plegtigheid, volgens het overoud gebruik, den eed

Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

van handhaving en nakoming der Grondwet zal gaan uitspreken, en van de Staten-Generaal denzelfden eed, alsmede dien van gehoorzaamheid aan zijnen Koninklijken persoon en waardigheid, zal ontvangen: zoo geven zich de Staten Generaal vol vertrouwen over aan de hoop op het geluk, hetwelk de ingezetenen van dit Koningrijk, onder het bestuur van U. M. en van Hoogstdeszelfs doorluchtige Dynastie, zullen smaken.

In vroegere tijden vereenigd, en slechts éénen staat uitmakende, waren deze Provinciën, onder de regering van Keizer *Karel den V*, tot het toppunt van roem en voorspoed gestegen.

Zijn opvolger, dezelve gewelddadiglijk willende beheerschen, ontmoette eenen tegenstand, welke hem noodzaakte van zijn ontwerp af te zien, en terwijl, ten gevolge van de oorlogen, welke, bij deze gelegenheid uitbarstten, de noordelijke provinciën hare onafhankelijkheid bevochten, verwierven de zuidelijke het behoud harer wetten en gebruiken, waarin zij al haar geluk stelden

Eindelijk hebben, na drie eeuwen van afscheiding, en vele wisselvalligheden, de jongste gebeurtenissen de vereeniging der twee landen onder den Schepter van U. M te weeg gebragt.

Aldus is het aan den afstammeling van hem, die de Republiek van Holland heeft gegrondvest, en de Belgische Provinciën van het juk bevrijd, gegeven, om, op nieuw het geluk der beide landen te verzekeren.

Uwe regering, Sire! konde onder geen gelukkiger voorteeken aanvangen De eeuwig gedenkwaardige dag van Waterloo heeft het lot van dit nieuwe rijk onherroepelijk bepaald; en onder de aanvoering van uwen dapperen zoon, den Doorluchtigen Prins van Oranje, hebben de Nederlandsche troepen aldaar hunnen ouden moed gehandhaafd en in dapperheid gewedijverd met de krijgslieden van den onsterfelijken *Wellington*.

Uwe volken, Sire! hebben den voorsmaak gehad van het geluk, dat zij onder uwe regering zullen genieten. Uwe deugden, de wijsheid, welke alle uwe daden kenmerkt, de schitterende hoedanigheden der beide Prinsen, uwe beide zonen, en eindelijk de standvastigheid, en gematigdheid, welke, door alle tijden heen, het erfdeel van het Doorluchtig Huis van Oranje Nassau geweest zijn, vermeerderen en versterken hunne hoop op de toekomst; en de Grondwet welke de burgerlijke en

ſtaatkundige regten van een volk, dat waarlijk vrij is, regelt, is de zekerſte waarborg van zijn geluk. Plegtige inhuldiging van den Koning te Brusſel.

Wij bidden het Opperwezen, dat het zijne zegeningen op Uwe Majesteit, haar Doorluchtig Huis en haar Rijk uitſtorte. *Leve de Koning!*

Zijne Majesteit hierna de vergaderzaal verlatende en in het vertrek geleid wordende, voor Hoogstdenzelven in gereedheid gebragt, begaven zich de Leden der Staten-Generaal, gezeten in eigen koetſen met een bediende naast ieder portier, door een commando kavallerie vooraf gegaan en door een ander gevolgd, naar de plaats der inhuldiging, en zulks langs den kortſten weg, door de heuvelſtraat, langs de kleine groenmarkt, de Magdalena-ſtraatberg van het hof en de koningsplaats. Aldaar gekomen zijnde, begaven zij zich, door de Aides van den Ceremoniemeester ontvangen, naar de zittingen voor hen bereid op de verhevene ſtellaadje der huldiging, om er de komst van Z. M. te verbeiden. — De trein, waarmede Hoogstdezelve derwaarts kwam, trok de groote markt over, de heuvelſtraat door, de groenmarkt langs, de cathedrale ſtraat, de windſtraat, de St. Gudula's plaats en de treurenbergſtraat door. Op de koningsplaats ontwikkelde dezelve zich naar het bepaald voorſchrift, en plaatste Z. M. zich op den troon, omringd even als in de Vergaderzaal. De vier herauten ſtelden zich vóór aan de verhevene ſtellaadje; de paukers en trompetters aan de twee zijbogen van de koningsplaats, de hellebaardiers aan de trappen in een dubbelen rij, ook de livereibedienden. — Z. M. gezeten zijnde, gaf last tot het voorlezen van de Grondwet ingevolge deszelfs art. 53; welke Grondwet benevens de Koninklijke kroon, de Rijksſtaf en Rijksappel op eene kredenstafel in de nabijheid van den troon gereed lagen, toevertrouwd aan de Officieren van 's Konings Huis, die niet in den trein waren geweest. Gedurende de lezing zaten de Staten-Generaal, doch met ongedekte hoofden.

Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

Na de lezing der Grondwet stond Z. M. op, ontdekte deszelfs hoofd en sprak den eed uit met eenen nadruk, die aan de toeschouwers niet ontging, en ten waarborge strekte eener getrouwe uitvoering des verdrags. Hierna werd de plegtige verklaring, bij art. 54 der Grondwet voorgeschreven, in de beide talen uitgesproken door de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer, zich gesteld hebbende aan den voet des troons. Nu hief een der Wapenkoningen onder het zwaaijen van zijnen Schepter, driemaal de kreet aan *leve de Koning*, welke telkens herhaald werd door de menigte, aan den voet der stellaadje. Onmiddelijk daarna werden de gedenkpenningen, te dien einde geslagen, onder het volk geworpen. De voorzijde van den penning draagt het afbeeldsel van Z. M., met het opschrift: *Wilh. Nass. Belg. Rex Luxemb. M. Dux.* (Willem van Nassau, Koning der Nederlanden, Groot-Hertog van Luxemburg;) op de keerzijde zijn de woorden: *Patr. Sal. Reg. et Ord. Solen. Sacram. Asserta* MDCCCXV. (Het heil des vaderlands, door den plegtigen eed des Konings en der Staten gevestigd.) Daar zijn er geslagen in goud, in zilver en in koper. — Te gelijker tijd deed zich het pauken- en trompetten-geschal hooren met het Vaderlandsche Lied *Wilhelmus van Nassouwen*, en werd deze plegtige verrigting door 101 kanonschoten aan den volke bekend gemaakt. — Hierna begaf zich de trein te voet naar de Cathedrale kerk. Zijne Majesteit was omhangen met den mantel der oude Souvereinen des lands, welk heerlijk kostuum het aandenken opwekte aan het luisterrijkst tijdperk van roem en voorspoed. — Het *Te Deum* geëindigd zijnde, keerde de trein naar het paleis te rug, alwaar te vijf uren een banket plaats had. De straten waren tot aan middennacht vol menschen, onder het genot der illuminatiën, door eenen schoonen avond begunstigd. Voor het hotel der justitie las men op een doorschijnend raam, twee leeuwen vertoonende, houdende te zamen de 17 pijlen,

waarboven een gekroonde Leeuw, die dezelve beschermde, dit tijdschrift: *bataVo-beLgae, Vere ConCorDes regeM. saLVtant* (de Bataven en Belgen, waarlijk eensgezind, groeten den Koning); voor dat der financiën, welks doorschijnend raam de Zon verbeeldde, door de wolken brekende en hare stralen schietende op eene hand, die 17 pijlen gevat hield, las men: *Redeunt in unum* (zij keeren tot één terug). Op het doorschijnend raam van het oud hotel van den Ontvanger-generaal van het departement, zag men een Leeuw onder eenen Oranjeboom, de 17 pijlen beschermende, met dit tijdschrift: *fIDes beLgICa IVrata gVILLIeLMo.* (Nederlandsche trouw aan Willem gezworen.)

Plegtige inhuldiging van den Koning te Brussel.

Op den 22sten September legden de Ministers des Konings, die zich te Brussel bevonden, de Secretaris van Staat en de Hoofden der verschillende departementen van algemeen bestuur in handen van Z. M. den eed af, voor hunne respective functiën bepaald. — Op gelijke wijze liet Z. M. tot den eed toe de Leden van den Staatsraad, zijnde de Heeren *Mollerus*, Graaf *van der Duyn van Maasdam*, *Lynden van Lunenburg*, *van Hambroeck*, Baron *J. Fagel*, *Queysen*, *van Lamsweerde*, *Alberda*, *Rengers*, *van Gennep*, Baron *van Feltz*, *Limpens*, *de la Veilleuse*, *Holvoet*, Graaf *van Aerschot*, *Lammens*, Baron *Goubeau de Bergeyk*, en Baron *d'Anethan*; — voorts de Staatsraden in buitengewonen dienst, zijnde de Heeren *Appelius*, *Canneman*, Ridder *de Coninck*, Baron *H. Fagel*, Baron *A. Lamotte de Baraffe* en *Piepers*. — Alsmede de Provinciale Gouverneurs, zijnde: de Heer *de Brouckere* voor Limburg; de Graaf *Alex. de Liedekerke* voor Luik; de Ridder *de Coninck* voor Oost-Vlaanderen; de Baron *de Loen* voor Westvlaanderen; de Heer *Bonaventure de Boussies* voor Henegouwen, en de Baron *de Keverberg de Kessel* voor Antwerpen; — ook de Admiraal *Kikkert*, als Gouverneur-Generaal van Curaçao en aanhoorigheden; de Heer *Daendels* als Gouverneur-

Beëediging der Ministers, Leden van den Staatsraad in gewonen en buitengewonen dienst, provinciale Gouverneurs, enz.

Algemeene feestdagen te Brussel. Generaal der etablisfementen van Z. M. op de kust van Guinea; — en eindelijk de Leden van den Raad van Adel, zijnde de Heeren *O. Kelly de Galivan* en *de Witte van Citters*.

Zoo wel de 22, 23 en 24ste als de 21ste September waren bestemd voor de kunstverlichting der openbare gebouwen, en toonden de ingezetenen tevens hun aandeel aan deze algemeene vreugde door de verlichting hunner huizen. Ook hadden er gedurende die dagen verscheidene openbare vermaaklijkheden plaats, welke almede door een programma waren geregeld. Men schoot naar eenen vogel van vuurwerk om den prijs eener zilveren koffijkan. Voor de overwinnaars in de kaatsspelen waren vijf prijzen van zilverwerk bestemd. Den 22sten woonden Hunne Majesteiten den schouwburg bij. Den 23sten werden de gedenkpenningen aan de schutterij uitgedeeld, waarbij de Kroonprins zelf alle de gelederen doorging, en de uitreiking deed, en werd er des middags met den handboog naar den vogel geschoten, zijnde kostbare zilveren geschenken voor de overwinnaars gesteld. Des avonds stond de schouwburg om niet open, terwijl schuiten met muzijkanten de vaart op en nedervoeren. — Op den 24sten werd eene loterij van eetwaren getrokken; des avonds was het park door illuminatie en muzijk in een vauxhal verkeerd. Er waren tevens orchesten opgerigt om den dans te geleiden. Ook werd een prachtig vuurwerk, op het uur, door Z. M. zelve bepaald, afgestoken. — Op den 25sten hield Z. K. H. de Prins van Oranje bij en in de vlakte van Laken over de 28ste en 29ste bataillons militie en over het, in garnizoen liggend, bataillon Zwitsers wapenschouw.

Verheffing tot Graven en Baronnen. Zijne Majesteit bij gelegenheid der vestiging van het koninklijk gezag en van Hoogstdeszelfs inhuldiging, een nieuw bewijs van deszelfs blijvende erkentelijkheid willende geven, voor den moed en de zelfsopoffering, waarmede verscheiden Nederlanders, in een hagchelijk tijdsgewricht, den weg gebaand hebben tot de bevrijding van het

vaderland en de herstelling van den Staat, heeft tot Graven verheven: Jonkheer *A. F. van der Duyn van Maasdam* en Jonkheer *G. H. van Hogendorp*; in den Adelstand, den Luitenant-Generaal *Krayenhoff*, met den naam van Baron; — mitsgaders de Heeren *J. M. Kemper*, *Fannius Scholten*, *F. D. Changuion* en *J. G. van Oldenbarnevelt*, genaamd *Witte Tullingh*. — Nog heeft Z. M. den titel van Graaf verleend aan Jonkheer *T. C. van Heerdt tot den Eversberg*, Opperstalmeester, en den titel van Baron aan Jonkheer *H. Fagel*, Ambassadeur bij het hof van Engeland; aan den Staatsraad *J. C. Fagel*; aan den Kapitein ter zee *Frans Fagel*; aan den Luitenant-Generaal *Robert Fagel*, extraordinaris Envoyé en Minister Plenipotentiaris te Parijs; aan Jonkheer *Willem Fagel*, Secretaris van Ambassade in Engeland; aan den Luitenant-Generaal *Dupont*, Inspecteur-Generaal der artillerie; aan den Luitenant-Generaal *Ralph Tindal*, kommanderend Generaal in de zuidelijke departementen van het rijk, en aan den buitengewonen Staatsraad *August de la Motte Baraffe*.

Gelijktijdig heeft de Koning, een blijk willende geven van Hoogstdeszelfs genegenheid aan Nederlandsche familiën, zoo adelijke als andere, welke in tijden en onder een vorm van regering, weinig geschikt ter wettige uitbreiding van den adelstand, diensten aan den Staat hebben bewezen, de nagenoemde personen in den adelstand van het koningrijk verheven: Verheffing tot den Adelstand.

De Heeren *W. Alewyn*, *D. F. van Alphen*, *C. Backer*, *De la Basfecour Caan*, *Bichon Visch Jr.*, *H. Bicker*, *J. A. B. Bloys van Treslong*, *W. O. Bloys van Treslong*, *P. S. Dedel*, *S. Dedel*, *J. van der Dussen van Middelharnis*, *Duvelaer van de Spiegel*, *D. W. Elias*, *Paulus Gevaerts*, *L. R Gevaerts*, *C. P. Gevers*, *J. Craafland Pz.*, *Groeninx van Zoelen*, *P. Iwan Hogguer*, *P. van der Heim*, *E. van der Hoeven*, *W. van Hogendorp*, *D. Hooft Jbz.*, *A. Hope*, *J van Loon*, *A. C. W. Munter*, *J. van de Poll*, *W. Rendorp*, *W. F. Roëll*, *A. van den Santheuvel*, *van Schinne*, *C. C. Six van Oterleek*, *J. D. van*

Slingelandt, *W. van Sypestein*, *J. P. Tedingh van Berkhout*, *J. Tedingh van Berkhout van Heemloo*, *van Teylingen*, *A. C. Twent*, *N. Warin* en *D. Witte van Citters*.

Benoemingen in de Ridderschap.

Eindelijk is door Z. M. benoemd en geadmitteerd in de Ridderschap van Holland Jonkheer *Joh. Fr. van Hogendorp*, Lid der eerste kamer van de Staten Generaal, welke tevens met den titel van Graaf in den Nederlandschen adel is ingelijfd; en in de Ridderschap van Utrecht de Heer *Everard van Weede van Dykvelt*, een der 36 Raden van Amsterdam; en later onder de Edelen van Zeeland den Graaf *van Spangen*.

Vergadering der Staten-Generaal.

De eerste zitting der Tweede kamer van de Staten-Generaal werd den 25sten September, des morgens ten tien uren, geopend, en had ten onderwerp het ontwerpen van een concept-reglement van orde, en het verdeelen der Leden in een zeker aantal sectiën, respectivelijk belast met het werk, betrekkelijk tot de objecten, met welke zich de vergadering had bezig te houden. — In de tweede zitting, op den 26sten, was men bedacht op eene instructie voor de Griffiers, in de beide talen, op te maken; en kwamen twee boodschappen van Z. M., betreffende de eene het voorstel eener dotatie ten voordeele van den Prins van Waterloo, den Hertog *van Wellington*, bestaande in landerijen en bosschen op de plaats zelve gelegen, alwaar deze Veldheer had gezegepraald, en welke hem eene jaarlijksche inkomst zouden verschaffen van 20,000 Hollandsche guldens, als een bewijs der nationale dankbaarheid; de andere boodschap behelsde het voorstel tot de instelling van eene orde van burgerlijke verdiensten, onder de benaming van *Orde van den Nederlandschen Leeuw*, ten zinspreuk voerende: *Virtus nobilitat* (*deugd veredelt*) en bestemd ter belooning van burgerdeugden, en van belangrijke ontdekkingen en vorderingen in de kunsten en wetenschappen; en werden deze boodschappen naar de sectiën verzonden. — In de zitting van den 27sten gaf de kamer den wensch te kennen, dat er eene dotatie mogt wer-

De Hertog *van Wellington* wordt als Prins *van Waterloo* gedoteerd.

Instelling der orde van den Nederlandschen Leeuw.

den voorgedragen voor den Prins van Oranje, wegens zijne daden te Quatre-bras en te Waterloo, terwijl zij zich vereenigde met de beide voorstellen, in 's Konings boodschappen van den 26sten vervat. — Zij ontving op den 28sten eene boodschap van de eerste kamer, dat zij, zich mede vereenigd hebbende met die beide voorstellen, dezelve als aangenomen had terug gezonden aan Z. M., en tevens dat zij zich had vereenigd met den wensch der tweede kamer, omtrent de nationale erkentenis aan den Prins van Oranje, en daartoe een voorstel bij Z. M. door eene deputatie had ingezonden, om op hetzelve Hoogstdeszelfs bekrachtiging te vragen.

Vergadering der Staten Generaal.

Nationale erkentenis aan den Prins van Oranje.

In deze zitting werd door Z. M. den Koning, overeenkomstig art. 58 der Grondwet, ter kennisse der tweede kamer gebragt de vier volgende traktaten en overeenkomsten, met andere Mogendheden. 1°. Het traktaat van toetreding van Groot-Brittannie, op den 25sten Maart 1815 te Weenen gesloten (1). 2°. De overeenkomst tusschen Rusland en de koningrijken van Groot-Brittannie en de Nederlanden, op den 19den Mei 1815 te Londen gesloten, ten einde bepaaldelijk de Russische schuld in Holland te regelen, zijnde van dezen inhoud:

Traktaat van toetreding van Groot-Brittannie met de andere Mogendheden.

Z. M. de Koning der Nederlanden, verlangende bij de volkomen vereeniging der Belgische provinciën met Holland, aan de verbonden Mogendheden, welke partijen waren in het traktaat, gesloten te Chaumont den 1sten Maart 1814, eene behoorlijke vergelding te geven voor de zware uitgaven, hun veroorzaakt in het verlossen der gezegde landen uit de magt des vijands, en de voorzeide Mogendheden, in overweging der onderling gemaakte schikkingen, wederzijds overeen gekomen zijnde, om van hunne wederkeerige pretentiën te dien opzigte af te zien, ten behoeve van Z. M. den Keizer aller Russen, zoo heeft Z. M. de Koning der Nederlanden besloten, om dadelijk over te gaan tot het sluiten met Z. Keiz. Maj. eener Conventie van den onderstaanden inhoud, waarvan Z. Brittische Majesteit bewilligt partij te wezen, in nakoming van

Overeenkomst met Rusland en met Groot-Brittannie.

(1) Zie boven 1ste St. bl. 178.

Vergadering der Staten-Generaal.

Overeenkomsten met Groot-Brittannie en met Rusland.

verbindtenissen, door Z. M. voorzeid, met den Koning der Nederlanden getroffen, bij eene Conventie, geteekend den 14den Augustus 1814.

Art. 1. Z. M. de Koning der Nederlanden verbindt zich bij deze, om op zich te nemen een gedeelte der hoofdsom en der achterstallige interessen, tot op den 1sten Januarij 1816, van de Russische leening, in Holland gedaan, door tusschenkomst van het kantoor van *Hope en Comp.* te Amsterdam, ten bedrage van vijf en twintig millioenen guldens Holl. Cour., de jaarlijksche interest van welke som, benevens eene jaarlijksche betaling tot liquidatie van dezelve, zoo als hierna bepaald wordt, zullen gedragen worden door, en komen ten laste van, het koningrijk der Nederlanden; en Z. M. de Koning van het vereenigd koningrijk van Groot Brittannie en Ierland verbindt zich, om van zijne zijde aan zijn parlement aan te bevelen, om eene gelijke hoofdsom der gezegde Russische leening, namelijk vijf en twintig millioenen Holl. Cour., op zich te nemen; de jaarlijksche interest van welke som, mitsgaders eene betaling ter liquidatie van dezelve, zoo als hierna gespecificeerd is, zullen gedragen worden door, en komen ten laste van, het gouvernement van Z. Britt. Majesteit.

2. De toekomstige lasten, waartoe gezegde Nederlandsche en Brittannische Majesteiten respectivelijk, in gelijke deelen, verpligt zullen zijn, uit hoofde der voorz. schuld, zal bestaan in eenen jaarlijkschen interest van 5 pCt. van de voormelde kapitalen, ieder van vijf en twintig millioenen, benevens een amortisatie-fonds, ter vernietiging van dezelve schuld; kunnende echter het voorz. amortisatie-fonds vermeerderd worden, op verzoek van het Russiesch Gouvernement, tot eene jaarlijksche som, die geen drie pCt. te boven gaat.

3. Voorsz. hunne Nederlandsche en Brittannische Majesteiten verbinden zich, op of voor den gewonen dag of dagen in elk jaar, op welke de interest van gezegde schuld vervallen, en betaalbaar is, met den Agent van het Russische Gouvernement in Holland, hunne respective evenredige gedeelten van gezegde interessen en fonds te deponeren, met dien verstande, dat, voor de nadering van elken zoodanigen termijn van betaling, gemelde Agent gemagtigd zijn zal om een Certificaat af te geven van elk der twee genoemde contracterende partijen, verklarende, dat in den voorgaanden termijn, de betaling van den interest en aflosing van het kapitaal van gezegde schuld deugdelijk gedaan is, te zamen met gelijke

betalingen, van wege het Russische Gouvernement, voor dat gedeelte der schuld, hetwelk ten laste van dat Gouvernement blijven zal.

Vergadering der Staten-Generaal.

4. Het Russische Gouvernement zal, als tot hiertoe, met de zekerheid voor het geheel dezer leening voor de schuldeischers, en met de administratie van dezelve belast zijn. De Gouvernementen van den Koning der Nederlanden, en van Z. Brit. Maj. blijven verpligt en verbonden aan het Gouvernement van Z. Keiz. Maj. elk voor de stiptelijke voldoening van hunne respectieve gedeelten in genoemden last.

Overeenkomsten met Groot-Brittannie, en met Rusland.

5. Wordt hierbij verstaan en overeengekomen tusschen de hooge contracterende partijen, dat gemelde betalingen, van wege HH. MM. den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot Brittannie zullen ophouden en eindigen, ingeval het bezit en de Souvereiniteit der Nederlandsche Provinciën, hetgeen God verhoede, ten eenigen tijd van onder de heerschappij van Z. M. den Koning der Nederlanden, mogt afgaan, of van dezelve gescheiden mogt worden, vóór de geheele afdoening van dezelve.

Ook wordt nog hierbij verstaan, en overeengekomen tusschen de hooge contracterende partijen, dat de betalingen van wege HH. MM. den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot-Brittannie niet afgebroken zullen worden, ingeval, hetgeen God verhoede, er een oorlog mogt uitbreken tusschen eenige der drie hooge contracterende partijen; zijnde het Gouvernement van Z. M. den Keizer aller Russen thans door eene gelijke overeenkomst met zijne schuldeischers verbonden. —

Staat van de hoofdsom, interest en amortisatie-fonds, van dat gedeelte der Russische schuld in Holland, waarin door Groot-Brittannie voorzien moet worden, ter nakoming der Conventie van den 19den Mei 1815.

	Holl. guldens.
Kapitaal	25,000,000.
Interest à 5 pCt.	1,250,000.
Amortisatie-fonds à 4 pCt. . . .	250,000.
Geheele jaarlijksche last. . .	1,500,000.

3°. Het traktaat van grensscheiding met Pruis-

Vergadering der Staten-Generaal. sen, te Weenen op den 31sten Mei 1815 gesloten; 4°. het traktaat van grensscheiding met Engeland, te Weenen op den 31sten Mei 1815 gesloten; 5°. het traktaat van grensscheiding met Oostenrijk, te Weenen op den 31sten Mei 1815 gesloten, van dezen inhoud:

Traktaten van grensscheiding.

In naam der zeer Heilige en ondeelbare Drieëenigheid.

Traktaat van grensscheiding met Oostenrijk.

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden en Zijne Majesteit de Keizer van Oostenrijk, begeerig om ten uitvoer te brengen en volkomen te maken de bepalingen van het te Parijs, op den 30sten Mei 1814, gesloten Vredes-Traktaat, hetwelk, ten einde een juist evenwigt in Europa daar te stellen en de Vereenigde Provinciën in die evenredigheid te brengen, welke dezelve in staat stellen kan, door eigene middelen, hare onafhankelijkheid te handhaven, aan haar de verkregene, en tusschen de Zee, de Grenzen van Frankrijk en de Maas gelegene Landen verzekert, maar hetwelk de grenzen op den regter oever van die Rivier nog niet bepaalt; en Hunne voormelde Majesteiten besloten hebbende te dien einde een afzonderlijk Traktaat, overeenkomstig de bepalingen van het Congres te Weenen, daar te stellen, hebben Gevolmagtigden benoemd, ten einde omtrent al het geen tot dit onderwerp betrekking heeft, over een te komen, vast te stellen en te teekenen; (*volgen alhier de namen en titels*) dewelke, na hunne in goede orde bevondene Volmagten uitgewisseld te hebben, omtrent de volgende Artikelen zijn overeen gekomen.

Art. 1. De oude Provinciën der Vereenigde Nederlanden en de voormalige Belgische Provinciën zullen, de eenen zoo wel als de anderen, binnen de, bij het volgend artikel, bepaalde Grensscheidingen, gezamenlijk met de in hetzelfde artikel aangeduide landen en grondgebied, onder de souvereiniteit van Zijne Koninklijke Hoogheid, den Prins van Oranje-Nassau, Souverein der Vereenigde Nederlanden, uitmaken het Koningrijk der Nederlanden, erfelijk in de reeds door de akte van Constitutie der voormelde Vereenigde Nederlanden vastgestelde orde van opvolging. Zijne Keizerlijke en Koninklijke Apostolische Majesteit erkent den titel en voorregten der Koninklijke waardigheid, in het Huis van Oranje-Nassau.

2. De linie van het grondgebied, het welk het Koningrijk der Nederlanden zal uitmaken, is bepaald, op de volgende wijze: dezelve begint van de Zee af, en

ſtrekt zich uit, langs de Grenzen van Frankrijk, aan de zijde der Nederlanden, zoodanig als dezelve Grenzen bij het artikel 3 van het Traktaat van Parijs van den 30ſten Mei 1814, zijn vastgeſteld en bepaald, tot aan de Maas, en vervolgens, langs die zelfde Grenzen, tot aan de oude Grensſcheidingen van het Hertogdom Luxemburg; van daar volgt dezelve de rigting der Grensſcheidingen, tusſchen dat Hertogdom en het oude Bisdom van Luik, tot dat dezelve (ten Zuiden van Deiffelt), de Westelijke Grenzen van dat Kanton en van dat van Malmedy ontmoet, tot aan het punt, waar op deze laatſte de Grensſcheidingen tusſchen de oude Departementen van de Ourte en van de Roer bereikt; dezelve gaat vervolgens langs die Grensſcheidingen, tot dat deze met die van het voormalig Fransch Kanton van Eupen, in het Hertogdom Limburg, in aanraking komen, en volgende de Westelijke Grensſcheiding van dat Kanton Noordwaarts, latende ter regter zijde een gedeelte van het voormalig Fransch Kanton van Aubel liggen, vereenigt zij zich op het punt van aanraking der drie oude Departementen van de Ourthe, de Neder-Maas en de Roer, en van dit punt der linie afgaande, volgt dezelve linie die, welke deze twee laatſte Departementen van een ſcheidt, tot daar, waar dezelve raakt aan de Worm (eene Rivier, welke in de Roer uitloopt), en gaat langs die Rivier, tot aan het punt, alwaar dezelve de Grensſcheidingen dier twee Departementen aanraakt; zij volgt deze Grensſcheiding, tot aan het Zuiden van Stillenberg (oud Departement van de Roer), gaat van daar naar het Noorden, latende ter regter zijde het Kanton Stillenberg liggen; en het Kanton van Sittard in twee genoegzaam gelijke deelen doorſnijdende, zoodanig, dat Sittard en Susteren, ter linker zijde blijven, komt zij aan het oude Nederlandſche grondgebied; vervolgens dat grondgebied ter linker zijde latende liggen, volgt zij deszelfs Oostelijke Grensſcheiding, tot aan het punt, waar deze met het oude Oostenrijkſche Prinsdom van Gelder naar den kant van Roermonde in aanraking komt; en zich rigtende naar het meest Oostelijke punt van het Nederlandſche grondgebied ten Noorden van Swalmen, gaat zij voort dat grondgebied te omvatten. Eindelijk uitgaande van het meest Oostelijke punt, gaat zij zich vereenigen met dat andere gedeelte van het Nederlandſche grondgebied, waarop zich Venlo bevindt. Zij zal die Stad en derzelver grondgebied bevatten. Van daar zal zij tot aan de oude Nederlandſche Grensſcheiding, bij Mook, beneden Gennep gelegen, den loop der Maas volgen, op

Vergadering der Staten-Generaal.

Traktaat van grensſcheiding met Oostenrijk.

Vergadering der Staten Generaal.

Traktaat van grensscheiding met Oostenrijk.

eenen afstand van den regter oever, zoodanig dat al de Plaatsen, welke van dien oever niet meer dan duizend Duitsche Roeden (waarvan 1970 met het vijftiende gedeelte van een graad van den Meridiaan over een komen), gelegen zijn, met derzelver Jurisdictiën aan het Koningrijk der Nederlanden zullen behooren, wel te verstaan echter, ten opzigte der wederkeerigheid van dit grondbeginsel, dat geen punt van de Rivier de Maas eenig deel van het Pruissisch grondgebied zal uitmaken, hetwelk daar aan niet dan op den afstand van 800 Duitsche Roeden raken mag.

Van het punt, waarop de hier boven beschrevene linie de oude Nederlandsche Grenzen bereikt tot aan den Rijn, zullen die Grenzen voornamelijk blijven zoo als dezelve zich in 1795 bevonden, tusschen Kleef en de Vereenigde Provinciën. Dezelve zullen onderzocht worden door de Kommissie, welke onmiddellijk door beide de Gouvernementen zal worden benoemd, ten einde tot de naauwkeurige bepaling der Grensscheidingen, zoo wel van het Koningrijk der Nederlanden als van het Groot-Hertogdom Luxemburg, welke in het 4de Artikel opgegeven zijn, over te gaan. En deze Kommissie zal, met behulp van deskundigen, al het geen de Waterbouwkundige werken en andere punten betreft, overeenkomstig het gemeenschappelijk belang der beide Hooge kontracterende partijen, op de billijkste en geschikste wijze, regelen. Deze zelfde bepaling strekt zich uit tot de bepaling der Grensscheidingen in de Distrikten van Kijfwaerd, Lobith en van het geheele Grondgebied tot aan Kekerdom. De ingesloten Plaatsen, Huijssen, Malburg, de Lijmer met de Stad Sevenaer en de Heerlijkheid Weel, zullen een gedeelte van het Koningrijk der Nederlanden uitmaken, en Zijne Pruissische Majesteit doet daarvan, zoo voor zich zelve als hare Afstammelingen en Opvolgeren, afstand, ten eeuwigen dage.

3 Het gedeelte van het oud Hertogdom Luxemburg, binnen de, in het volgend Artikel opgegevene, Grensscheidingen gelegen, is aan den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, thans Koning der Nederlanden, op gelijke wijze, afgestaan, om ten eeuwigen dage, door Hoogstdenzelven en Hoogstdeszelfs Opvolgers, in vollen eigendom en souvereiniteit te worden bezeten. De Souverein der Nederlanden zal bij zijne titels voegen dien van Groot-Hertog van Luxemburg; en het vermogen om, ten opzigte van de opvolging in het Groot-Hertogdom van Luxemburg, tusschen de Prinsen, zijne Zonen,

„zoodanige Familie-beschikking te maken als Hoogstdezelfs vaderlijke oogmerken overeenkomstig zijn; is aan Zijne Majesteit voorbehouden.

Vergadering der Staten-Generaal.

Het Groot-Hertogdom Luxemburg, strekkende tot vergoeding voor de Prinsdommen Nassau-Dillenburg, Siegen, Hadamar en Dietz, zal een der Staten van het Duitsche Verbond uitmaken, en de Vorst, Koning der Nederlanden, zal, als Groot-Hertog van Luxemburg, tot het stelsel van dat verbond toetreden, met al die Prerogativen en Privilegiën, welke alle de andere Duitsche Vorsten genieten zullen.

Traktaat van grensscheiding met Oostenrijk.

De Stad Luxemburg zal, met betrekking tot het krijgswezen, beschouwd worden als eene Vesting van het Duitsche Verbond; de Groot-Hertog zal echter het regt hebben den Gouverneur en Militairen Kommandant dier Vesting te benoemen, behoudens de goedkeuring van de uitvoerende magt van het Verbond, en onder zoodanige andere voorwaarden, als men geschikt en noodzakelijk zal oordeelen vast te stellen, overeenkomstig de toekomstige Constitutie van het gezegd Verbond.

4. Het Groot-Hertogdom van Luxemburg zal bestaan uit het geheele Grondgebied, het welk gelegen is tusschen het Koningrijk der Nederlanden, zoodanig als hetzelve in Artikel 2, is aangeduid, tusschen Frankrijk, de Moesel, tot aan de monden van de Sure, tusschen den loop der Sure tot aan de zamenvloeijing van de Oure, en tusschen den loop van deze laatste Rivier tot aan de Grensscheidingen van het voormalig Fransch Kanton van St. Vith, hetwelk niet aan het Groot-Hertogdom Luxemburg zal behooren.

Aangezien er, wegens den eigendom van het Hertogdom Bouillon, geschillen gerezen zijn, verbindt zich Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden, Groot-Hertog van Luxemburg, dat gedeelte van dit Hertogdom, het welk binnen de hier voren opgegevene Grenslinie is begrepen, aan die der partijen, wier regten op eene wettige wijze zullen uitgewezen zijn, terug te zullen geven.

5. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden doet, zoo voor zich als voor zijne Afstammelingen en Opvolgers, ten voordeele van Zijne Majesteit den Koning van Pruissen, ten eeuwigen dage, afstand van de Souvereine Bezittingen, welke het Huis van Nassau-Oranje in Duitschland bezeten heeft, en wel, met name, van de Vorstendommen Dillenburg, Dietz, Siegen en Hadamar; daar onder begrepen de Heerlijkheid Beilstein, en zoo-

Vergadering der Staten-Generaal.

Traktaat van grensscheiding met Oostenrijk.

danig als deze Bezittingen bepaaldelijk tusschen de twee takken van het Huis van Nassau, bij het, op den 14den Julij 1814, bij het in 's Gravenhage gesloten verdrag, geregeld geworden zijn. Z. M. doet even zeer afstand van het Vorstendom Fulda en van alle andere Distrikten en Territoiren, welke aan Hoogstdenzelven, bij het 12de Artikel van het Hoofdreces der buitengewone Rijks-Deputatie, van den 21sten Februarij 1803, verzekerd waren.

6. Het regt en de orde van opvolging tusschen de beide Takken van het Huis van Nassau vastgesteld bij Acte van 1783, *Nassauischer Erbverein* genaamd, wordt gehandhaafd, en van de vier Vorstendommen van het Huis van Oranje-Nassau op het Groot-Hertogdom van Luxemburg overgebragt.

7. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden, de hier boven in Artikel 2 en 4 aangewezen Landen, onder zijne Souvereiniteit vereenigende, treedt in al de regten en neemt op zich al de lasten en al de verbindtenissen, welke bedongen zijn, betrekkelijk de van Frankrijk, ingevolge het te Parijs, op den 30sten Mei 1814, gesloten Traktaat, afgetrokken Provinciën en Districten.

8. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden, op den 21sten Julij 1814, de acht Artikelen, in het aan dit verdrag gehechte stuk vermeld, erkend en bekrachtigd hebbende als grondslagen van de vereeniging der Belgische Provinciën met de vereenigde Provinciën, zullen de gezegde Artikelen dezelfde kracht hebben, als of zij woordelijk in dit tegenwoordig verdrag vervat waren.

9. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden, en Zijne Majesteit de Koning van Pruissen, zullen dadelijk eene kommissie benoemen, ten einde al dat gene te regelen, het welk betrekking heeft tot den afstand der Nassausche bezittingen van Zijne Majesteit, ten aanzien der archiven, schulden, saldos van kassen en andere voorwerpen van denzelfden aard. Dat gedeelte der archiven, het welk niet de afgestane Landen, maar het Huis van Oranje betreft, en alle, zoo als Bibliotheken, verzamelingen van kaarten en andere dergelijke, het bijzonder en personeel eigendom van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden uitmakende, zaken, zal aan Zijne Majesteit verblijven, en aan Hoogstdenzelven worden uitgeleverd. Daar een gedeelte der voormelde bezittingen geruild is tegen bezittingen van den Hertog en den Prins van Nassau, zoo verbindt zich Zijne Majesteit de Koning van Pruissen, en Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden

ftemt daarin toe, om de, bij dit tegenwoordig Artikel bedongene, verpligting, op Hunne Doorluchtige Hoogheden den Hertog en den Prins van Nasfau, te zullen doen overbrengen, wat betreft dat gedeelte dier bezittingen, het welk met hunne Staten zal vereenigd worden. Vergadering der Staten-Generaal.

10. Dit tegenwoordig verdrag zal worden geratificeerd en de ratificatiën zullen binnen den tijd van zes weken, en, zoo mogelijk, eer worden uitgewisfeld.

Het reglement van orde voor de Tweede Kamer bevattede de volgende hoofdzaken. Reglement van orde voor de tweede Kamer.

1. De gewone Vergaderingen van de Tweede Kamer zullen plaats hebben, gedurende derzelver zitting, des Dingsdags, Woensdags, Donderdags en Vrijdags op den middag. De Voorzitter kan evenwel de Vergadering buitengewoon bijeenroepen, wanneer de omftandigheden het vorderen, of de gewone Vergaderingen uitftellen, wanneer de werkzaamheden het gedogen. — 2. Elk Lid, in de Vergadering komende, fchrijft zijnen naam op eene lijst aan het bureau der griffie, ten einde de tegenwoordigheid blijke van het vereischte getal leden, om een befluit nemen. Hij gaat voorts zitten, waar hij verkiest. Zoodra de lijst onderteekend is door vijf zesde gedeelten der Leden, geeft de Griffier dezelve over aan den Voorzitter, die de Vergadering opent. Ook ligt er aan het bureau van den Griffier eene aanvullingslijst, waarop de Leden teekenen, die na de opening der Vergadering inkomen, ten einde van hunne tegenwoordigheid blijke. 3. Bij de opening van elke zitting leest de Griffier het proces-verbaal der laatstvoorgaande, om aan de goedkeuring der Leden te worden onderworpen. Het proces-verbaal behelst tevens de namen der Leden, die tegenwoordig zijn geweest. Het opftel van het proces-verbaal wordt door den Voorzitter aan de Vergadering onderworpen, en hij arresteert hetzelve bij goedkeuring en befluit der meerderheid. 4. De Kamer verdeelt zich, in voldoening aan art. 107 van de Grondwet, in zeven bijzondere fectiën, die alle maanden bij het lot vernieuwd worden. Elke fectie kiest een van hare Leden om haar voor te zitten, haar befluit bij meerderheid op te maken en er verflag van te doen in de centrale fectie. 5. De centrale fectie beftaat uit de rapporteurs der bijzondere fectiën. In dezelve Prefideert de Voorzitter der Kamer, en is de Griffier tegenwoordig. De advifen der bijzondere fectiën worden er in overweging genomen en van

Vergadering der Staten-Generaal.

Reglement van orde voor de Tweede Kamer.

het geheel een algemeen rapport opgemaakt en door den Griffier gesteld. 6. De Voorzitter der Kamer zorgt, dat elk der Leden zijne aanmerkingen kan maken. 7. Wanneer de Voorzitter het voorwerp der overweging genoegzaam opgehelderd acht, brengt hij het in stemming, volgens de lijst, bij art. 2 vermeld. Hij is niet te min gehouden de Vergadering te raadplegen, wanneer een tiende gedeelte of meer van de aanwezige Leden vorderen, dat de overweging aanhoude. 8. Geen protest, aanteekening, contra-protest of tegen-aanteekening mag in de registers ingeschreven of in de processen-verbaal vermeld worden: eeniglijk heeft elk lid de vrijheid te doen aanteekenen, dat hij niet heeft gestemd voor het besluit, doch zonder melding te mogen maken van zijne beweegredenen. 9. De Voorzitter kan, wanneer de aard der zaak het vordert, een besluit doen uitvaardigen, zonder de goedkeuring af te wachten van de volgende zitting op het opstel van het proces-verbaal der zitting, waarin hetzelve genomen is, mits daarvan gewag wordt gemaakt in het proces verbaal van deze buitengewone uitvaardiging. 10. Alle teeken van goed- of afkeuring is verboden aan hen, die zich op de tribunes, voor het publiek geschikt, bevinden, overeenkomstig art. 108 der Grondwet. De President kan elk, die zich zulks veroorlooft, oogenbliklijk doen vertrekken. Eene wacht zal ter zijner beschikking staan aan den ingang der zaal, en een deurwaarder zal op de publieke tribunes geplaatst worden, met last om er de orde en stilte te doen in acht nemen. 12. Wanneer de Kamer raadpleegt met gesloten deuren, zal de Voorzitter, indien de Vergadering het toestemt, het geheim kunnen leggen op alle de zaken, die zulks, naar zijn oordeel, zouden vorderen. Dit geheim zal zorgvuldig worden gehouden door alle de Leden en door den Griffier, tot dat de verpligting op dezelfde wijze is opgeheven, als zij was opgelegd. 13. Elk voorstel, welk een Lid zou willen doen, uit kracht der vrijheid, hem bij art 114 van de Grondwet toegestaan, zal in geschrift moeten gesteld zijn, onderteekend, en den avond te voren in handen van den Voorzitter gesteld. 14. De drie dubbelde lijst, tot de keus van eenen Voorzitter in te brengen volgens art. 85 van de Grondwet, zal aan den Koning schriftelijk worden aangeboden in de eerste zitting na de opening van elke Vergadering. Zij zal aan Z. M. worden overgebragt door eene Commissie van acht Leden, indien de Koning zich bevindt in de

ftad, waar de Staten-Generaal vergaderd zijn. Tot dat de bepaling van Z. M. bekend is, zal de laatste President de functiën waarnemen. 15. De verkiezingen of de voorstellingen van Candidaten, die aan de Kamer behooren, moeten geschieden bij hoofdelijke stemming. Wanneer na twee stemopeningen geen der Candidaten de besliste meerderheid heeft, worden de namen der twee Candidaten, die bij de tweede stemming de meeste stemmen hebben, uitgeroepen, en mag de derde stemming alleen tusschen deze kiezen. Indien bij de tweede stemming meer Candidaten onder de genen, die de meeste stemmen hebben, een gelijk getal hebben, of indien er gelijke stemmen bij de derde stemming plaats hebben, komt de voorkeur toe aan den oudsten van jaren. 16. Ingeval van kortstondige ongesteldheid of van noodzakelijke afwezigheid van den Voorzitter, neemt de laatste der oude aanwezige Voorzitters zijnen post waar. 17. Indien geen der oude Voorzitters aanwezig is, wordt de Vergadering voorgezeten, door den oudsten harer leden, die geene voldoende reden van ontschuldiging heeft. 18. Ingeval van overlijden des Voorzitters, zal de Vergadering overgaan tot het maken eener drie dubbelde nominatie, waaruit des Konings keus zal geschieden. 19. De Kamer behoudt zich voor, dit reglement te vermeerderen of te veranderen, zoo dikwijls zij dit voegzaam zal oordeelen

Vergadering der Staten-Generaal. Reglement van orde voor de Tweede Kamer.

Op den 29sten September gaf de Voorzitter van de tweede Kamer te kennen, dat hij een besluit had ontvangen van den Koning, waarbij Z. M. den Minister van Binnenlandsche Zaken had gelast, om zich, vergezeld van twee Staatsraden, ten een ure, naar de Vergadering der beide Kamers van de Staten-Generaal te begeven, ten einde aan hun Ed. Mog. te verklaren, dat deze zitting was gesloten; en, thans alles afgedaan zijnde, hetwelk aan de orde was, noodigde de Voorzitter de leden der Kamer, om zich gemeenschappelijk naar de zaal te begeven, ten einde door de vereenigde zitting aldaar met de Leden der eerste Kamer de Vergadering der Staten-Generaal uit te maken.

Besluit der tegenwoordige zitting van de Vergadering der Staten-Generaal.

Zijne Exc. de Minister van Binnenlandsche Zaken, de Heer *Roëll*, met de Leden van den

Besluit der zitting van de Vergadering der Staten-Generaal.

Raad van State de Heeren *Queysen* en de Baron *Feltz* in de Vergadering gekomen zijnde, deed hare zitting eindigen met deze aanspraak.

EDELMOGENDE HEEREN!

De Vergadering, tot welker sluiting wij ons in derzelver midden begeven hebben, zoo al niet merkwaardig door een aantal van gewigtige onderwerpen, was het in dubbele mate door de eerbiedwaardige plegtigheid, welke het hoofdoogmerk van hare zamenroeping heeft uitgemaakt. Hem, die het beeld der Godheid op aarde is, die Godheid zelve, in tegenwoordigheid zijns volks, tot getuige te zien aanroepen, dat hij de pligten, welke op hem rusten, met al die getrouwheid en naauwgezetheid zal vervullen, waarop zij, die aan zijn bestuur onderworpen zijn, aanspraak hebben, kan niet anders dan de levendigste aandoening, en den diepsten indruk bij al, wie zijn vaderland bemint en een gevoelig hart omdraagt, te weeg brengen. Dit moet inzonderheid het geval wezen, wanneer de Vorst, die deze plegtige verbindtenis aangaat, reeds vooraf door daden getoond heeft, hoe hij den geheelen omvang zijner pligten kent, en hoe hoogen prijs hij op de heilige vervulling van dezelve stelt. — En Edelmog. Heeren, wij mogen het met vertrouwen zeggen, de eed van uwen Koning is de zekerste waarborg, dat hij de bezworene Grondwet ongeschonden zal bewaren, en als een heilig pand aan de nakomelingschap trachten over te brengen. Het is niet dan na rijpe overweging, dat hij aan de daarin gemaakte verordeningen zijne goedkeuring heeft gegeven, en het is dus met de volle overtuiging der mogelijkheid van daaraan getrouw te zijn, dat hij zich onherroepelijk aan zijn volk heeft verbonden.

Maar ook gijl., Edelmog. Heeren, hebt voor het oog van den Alwetenden verklaard, alle de bepalingen en voorschriften te zullen naleven en handhaven, welke de Grondwet zoo wijsselijk heeft vastgesteld, om, aan den eenen kant, den troon te helpen schragen, en, aan den anderen kant, de regten en belangen der gene, die door Ulied. vertegenwoordigd worden, voor te staan. Die eed was niet minder plegtig, niet minder aandoenlijk dan die van den Monarch. Een ieder, die denzelven heeft afgelegd, heeft daardoor, even als Hij, eene verpligting op zich geladen, waarvan niets hem

ontſtaan kan. De vervulling daarvan, Edelmog. Heeren, zal echter voor UEd. niet moeijelijk wezen; de Koning zelf zal de eerſte voorſtander der belangen zijn, waarvan de behartiging aan UEd. Mog. is toevertrouwd; Hij kent de regten en belangen zijns volks in het algemeen; hij kent die van elk gedeelte, in godsdienſtige zoo wel als burgerlijke betrekkingen, in het bijzonder. En heeft hij eenmaal als Vorst van Corveij en Fulda getoond, dat verſchil van Godsdienst met het grootſte gedeelte zijner onderdanen niet in ſtaat was, hem in het minſte af te trekken van eene even zorgvuldige eerbiediging hunner Godsdienſtige regten, als Hij omtrent zijne geloofsgenooten zoude hebben kunnen aan den dag leggen, welke twijfeling kan er dan bij eenen eenigen, die niet willens en wetens zijne eigene reden geweld wil aandoen, omtrent de volledigſte en opregtſte behartiging der godsdienſtige belangen van een gedeelte dezer volken, onder het opperbeſtuur van eenen Vorst, die eenen anderen Godsdienst belijdt, overblijven? Maar! zoo de Koning, aan den eenen kant, aan een ieder ingezeten geven wil, waarop hij aanſpraak heeft, Hij verwacht niet minder, dat een ieder, op zijne beurt, zijne pligten kenne, nakome en zich de beſcherming der wetten waardig make.

Besluit der zitting van de Vergadering der Staten-Generaal.

Op u, Ed. Mog. Heeren, die, zoo wel ieder afzonderlijk als alle gezamenlijk, de vertegenwoordigers van het Nederlandſche volk zijt, rust inzonderheid de ſchoone en belangvolle taak, om, bij het terugkeeren tot uwe haardſteden, uwe vertegenwoordigden het gewigt der verpligtingen, waarvan zij, enkelen uitgezonderd, reeds aanvankelijk zoo zeer blijken doordrongen te zijn, meer en meer te doen gevoelen, hun allen die goede indrukken in te boezemen, welke liefde voor Vorst en Vaderland kunnen aankweeken, en in hunne harten vestigen, en hun daarbij, in het bijzonder te doen beſeffen, dat de volken, thans onder den ſchepter van het aloude Huis vereenigd, waaraan allen, ook die, welke van de overigen waren afgeſcheiden, zoo groote verpligting hebben, eene vereeniging van kracht uitmaken, ſterker zelfs dan die, waartoe de grootſte hunner Vorſten zijnen wensch durfde uitſtrekken; en dat alle ander doel, dan het belang van het geheel, dat alle andere naijver, dan die, welke uit liefde tot het algemeen vaderland, en de zorg tot vermeerdering van deszelfs welvaart en luister ontſpruit, uit aller harten behoort geweerd te worden.

Besluit der zitting van de Vergadering der Staten-Generaal.

Zijne Majesteit verlaat zich ten volle op de goede gezindheid, welke U Ed Mog. zoo zigtbaar onderscheidt. De wijze waarop een ieder van UEd. Mog. zich bij deze eerste algemeene vergadering heeft doen kennen; de toegevendheid, welke men, schoon grootendeels nimmer in eenige betrekking tot elkander geweest zijnde, onderling heeft aan den dag gelegd; de eendrachtige stemming der gemoederen, welke daarbij, onder de leiding uwer geachte Voorzitters, heeft plaats gehad, geven aan Z. Majesteit de volledigste gerustheid, van zijne keuze gevestigd te hebben op mannen, zijn vertrouwen, en dat der achtenswaardige natie, tot welker medebestuur zij geroepen zijn, volkomen waardig, en hebben het Hoogstdenzelven tot eenen aangenamen pligt gemaakt, UEd. Mog. voor al die blijken van welwillende medewerking, door onzen mond, zijnen dank te doen betuigen, en de verzekering te doen geven, dat het steeds eene zijner dierbaarste zorgen zal uitmaken, door alle middelen, welke in zijn vermogen zijn, die wederkeerige medewerking en dat wederkeerig vertrouwen te helpen vestigen, welke de eenigste waarborgen van de vastheid der Staten, zoo wel als van het geluk der volken zijn.

Ons blijft niet anders overig, dan, uit naam van Zijne Majesteit te verklaren, dat deze buitengewoone Vergadering der Staten-Generaal, op dit oogenblik, hare zittingen geëindigd heeft.

Onmiddellijk hierna begaven zich de Leden ten hove, en, in tegenwoordigheid des Konings toegelaten, bood de Graaf *de Thiennes*, Voorzitter der eerste kamer, aan Z. M. de hulde der Vergadering; waarna de Koning wel wilde betuigen, hoe zeer Z. M. gevoelig was voor den wensch der Staten Generaal, om een blijk van nationale erkentenis aan Hoogstdeszelfs zoon den Prins van Oranje te geven.

Ten zelfden dage werden door Z. M. de wetten gearresteerd, omtrent de instelling der orde van den Nederlandschen Leeuw, en de dotatie van den Prins van Waterloo.

De wet ter instelling van de orde van den Nederlandschen Leeuw, heeft dit considerans. „ Als

„ zoo wij in aanmerking genomen hebben, dat „ het uitdeelen van vereerende onderscheidings- „ teekenen aan hen, die door beproefde vader- „ landsliefde, bijzonderen ijver en trouw in het „ volbrengen hunner burgerpligten, of buitenge- „ wone bekwaamheid in wetenschappen en kuns- „ ten, zich eene billijke aanspraak op de algemee- „ ne achting en onze erkentenis verworven heb- „ ben, eenen heilzamen invloed oefenen kan op „ de aankweeking van deugd en kennis, zoo is „ het enz." De wet bevat de volgende artikelen;

Wet ter instelling van de orde van den Nederlandschen Leeuw. (Staatsbl. 1815. no. 47.)

Art. 1. Er wordt ingesteld eene orde, strekkende ter vereerende onderscheiding van alle Nederlanders, die bewijzen geven van beproefde vaderlandsliefde, bijzonderen ijver en trouw in het volbrengen hunner pligten, of buitengewone bekwaamheid in wetenschappen en kunsten.

Deze orde zal in bijzondere gevallen ook aan vreemdelingen kunnen gegeven worden.

2. Deze orde zal den naam dragen van *Orde van den Nederlandschen Leeuw.*

3. Wij verklaren ons te zijn Grootmeester dezer orde.

Het Grootmeesterschap van dezelve zal onafscheidelijk aan de kroon der Nederlanden verbonden zijn.

4. De orde van den Nederlandschen Leeuw zal bestaan uit drie klassen.

De Ridders van de eerste klasse dragen den naam van Grootkruisen, die van de tweede klasse dragen den naam van Kommandeurs, en die van de derde klasse dragen enkel den naam van Ridders.

5. Zij, die zich door nuttige daden, zelfsopoffering of door andere blijken van menschenliefde eene onderscheiding waardig maken, zullen onder den naam van Broeders aan de orde kunnen worden verbonden.

6. Alle benoemingen bij de orde geschieden door den Grootmeester.

7. Het versiersel der orde zal bestaan in een wit geëmailleerd kruis met een gouden W., tusschen elk der armen van hetzelve, hebbende aan de eene zijde in het midden, een blaauw geëmailleerd rond, waarop in gouden letteren geschreven zijn de woorden *Virtus nobili-*

Wet ter instelling van de orde van den Nederlandschen Leeuw. (Staatsbl. 1815. no. 47.)

tat, en aan de tegenzijde de Leeuw, zoo als hij in het wapen van het Rijk voorkomt, alles gedekt met eene gouden Koninklijke kroon.

Het lint zal zijn van Nassausch blaauw met twee smalle Oranje strepen.

8. Het teeken van onderscheiding zal zijn:

Voor de Groot-kruisen.

Het ordensteeken van de zijde, waarop de Spreuk *Virtus nobilitat* gevonden wordt, zonder kroon op eene gouden ster geborduurd op den rok aan de linkerzijde, en het juweel van de orde aan een lint, vier vingeren breed *en écharpe* van de regter- naar de linker zijde.

Voor de Kommandeurs.

Het ordensteeken als voren geborduurd op den rok zonder ster, doch gedekt met de kroon, en het juweel aan een lint, drie vingeren breed *en sautoir* om den hals.

Voor de Ridders.

Het ordensteeken aan een lint, twee vingeren breed aan het knoopsgat.

9. De Broeders zullen, in plaats van het kruis, eene zilveren medaille dragen, hebbende aan de eene zijde het zinnebeeld der orde, en aan de keerzijde hare spreuk, en hangende aan een Nassausch blaauw lint, ter breedte van anderhalf duim, met een oranjestreep in het midden.

10. De genen, die tot Broeders van den *Nederlandschen Leeuw* benoemd worden, treden dadelijk in het genot eener jaarlijksche toelage van *twee honderd guldens*, waarvan, ingeval van overlijden, de helft voor hunne weduwen behouden blijft.

11. Tot goedmaking van deze, en van de andere onkosten der orde zal jaarlijks eene somme op de begrooting der Staatsbehoeften worden gebragt.

12. Het lidmaatschap en versiersel dezer orde kan niet worden verloren, dan ten gevolge van een onteerend vonnis.

13. Het kapittel der orde zal bestaan uit zoo vele leden, als door ons noodig zal worden geoordeeld en wij daartoe uit de Groot-kruisen, Kommandeurs of Ridders, zullen aanstellen.

Bij hetzelve kapittel zullen fungeren een Kanselier en een Thesaurier, door ons uit de leden der orde te benoemen.

14. Door ons zullen in het vervolg worden vastgesteld, zoodanige statuaire bepalingen als Wij ter rigtige uitvoering dezer wet geschikt oordeelen zullen.

De Wet ter dotatie van den Prins van Waterloo, heeft dit considerans. „ Verlangende den „ Prinse van Waterloo, Hertog *van Wellington*, „ een blijk te geven van de nationale erkentelijk„ heid wegens de uitstekende diensten, door hem „ in de onvergelijkelijke dagen van den 16den, „ 17den en 18den Junij l.l. aan ons Rijk bewe„ zen, als in welke zijn wijs beleid en kalme „ onverschrokkenheid, onder het opperbestuur „ der Goddelijke Voorzienigheid, zoo veel heb„ ben toegebragt tot het afweren van den alge„ meenen vijand en het schragen van ons pas „ gevestigd staatsgebouw, zoo is het enz." waarna dan volgen deze artikelen:

Wet, waarbij aan den Titel van Prins van Waterloo, eene dotatie wordt verbonden. (Staatsbl. 1815. no. 48.)

Art. 1. Aan den titel van Prins van Waterloo wordt gehecht eene dotatie van een jaarlijksch inkomen van omtrent twintig duizend hollandsche guldens, om door den Prins van Waterloo en deszelfs wettige nakomelingen onherroepelijk te worden bezeten.

2. Tot voorschreven dotatie worden geäffecteerd drie partijën dominiale bosschen, gelegen tusschen Nivelles en de Quatre-Bras aan beide zijden van den weg van Nivelles op Namen, en te zamen uitmakende omtrent duizend drie en tachtig hectares, of twaalf honderd en zeventig morgen, te weten:

Vooreerst: Zes honderd vijf en dertig hectares, bestaande uit de volgende partijën:

Het bosch van Nivelles, gemeente Nivelles, groot vijf honderd vijf en dertig hectares.

Het bosch la Bruyere, gemeente te Thinnes, groot zestig hectares.

Het bosch Faux, gemeente Obaix, groot veertig hectares.

Ten tweede: Twee honderd zeven en zestig hectares, bestaande uit de volgende partijën:

Wet, waarbij aan den Titel van Prins van Waterloo eene dotatie wordt verbonden. (Staatsbl. 1815. no. 48.)

Het bosch Hazois, gemeente Thinnes, groot twee honderd vijf hectares.

Het bosch genaamd grand et petit Forriet, gemeente oud Genappe, groot twee en zestig hectares.

En ten derde: honderd en tachtig hectares, bestaande uit de volgende partijën:

Het bosch Bosfut, gemeente Baizy, groot honderd twee en twintig hectares.

Het bosch petit Bosfut, gemeente Fraine, groot twintig hectares.

Het bosch Pierpont, gemeente Fraine, groot negen en dertig hectares.

3. Voorschreven bosschen zullen aan den Prins van Waterloo worden overgedragen, met remissie van alle regten van registratie, doch onder gehoudenis van zich te onderwerpen aan zoodanige bepalingen, als nader door ons betrekkelijk het registreren van dotatiën of majoraten mogten worden gemaakt.

Zullende het genot der inkomsten van wel gemelde dotatie aan den Prins van Waterloo worden gegeven van den dag zijner verheffing tot genoemde waardigheid.

Z. M. de Keizer van Rusland te Brussel.

Naauwelijks waren de feestdagen wegens de inhuldiging van den Koning te Brussel, ten einde, wanneer de Keizer van Rusland deze residentie met Hoogstdeszelfs komst vereerde. Op den 28sten September des avonds ten 6 uren bezocht Z. K. Majesteit den schouwburg, alwaar HH. MM. de Koning en Koningin, alsmede Z. K. H. de Prins *van Oranje* den luister vermeerderden van dien schoonen avond onder veelvuldige toejuichingen, waarin de naam van den Doorluchtigen vreemdeling met dien van den Souverein en van den Held van *les Quatre-Bras* gedurig vermengd werd. — Den volgenden morgen zag men den waarlijk grooten *Alexander* met den Prins *van Oranje* in de grootste vertrouwelijkheid wandelen in het park. Het was schier eene eeuw geleden, dat *Peter de Groote* zich te Brussel ophield, om aan zijne brandende begeerte naar kennis van fabrieken en trafieken, die de vermaardheid van Belgie uitmaakten, te voldoen.

Het aandenken daarvan is bewaard door het opschrift van de marmeren kom der fontein in een der boschjes van het park onder het beeld van Magdalena, dus luidende: *Petrus Alexiowitz, Czaar, Magnus Moscoviae dux, residens margine hujus fontis, aquam illius nobilitavit, libato vino, hora post meridiem tertia. Die. 16 Aprilis anni* 1717. (Czaar Peter Alexiowitz, Groothertog van Moskou, gezeten aan den kant van deze fontein, heeft hare wateren veredeld, door daar wijn in te storten, 16 April 1717 des namiddags ten drie uren.) Op den 29sten des voormiddags bezocht Keizer *Alexander* die zelfde plaats, hem heilig door het aandenken aan zijnen Doorluchtigen Voorvader. Ook twee Prinsen van Pruissen bevonden zich thans te Brussel. Dezen vergezelden op den 30sten den Keizer van Rusland en den Koning der Nederlanden nevens den Prins van Oranje naar Waterloo. HH. MM. aan het dorp Mont-St.-Jean afgestapt, begaven zich naar de landhoeve Haye Sainte en Hougoumont, waar zij de onderscheidene stellingen opnamen en in het bijzonder die, waar de Kroonprins werd gewond. Van daar tot boven Belle-Alliance gekomen, hielden zij stil op eene hoogte, om de plaatsen te bezigtigen, waar de Generaal *Bulow* voorbij Frichemont doorbrak en waar de Generaal *von Ziethen* zich met den linkervleugel van het leger vereenigde. Te Belle Alliance gebruikte de Keizer een glas wijn, als ook zijn gevolg. Aldaar het opschrift bemerkende, wendde zich Z. K. M. tot onzen Monarch en den Kroonprins, en sprak beiden met deze woorden toe: „ ja, dat is waarlijk wel het Schoon „ Verbond, zoo wat de Staten, als de Familiën „ aangaat. God geve, dat het lang mag du„ ren!" – Des namiddags bezocht het Doorluchtige Gezelschap de publieke Bibliotheek en het Museum van Schilderijen te Brussel. — Des avonds was er bal op het paleis, door Z. M. den Keizer met H. M. de Koningin geopend. — Na het middagmaal den 1sten October op het

Z. M. de Keizer van Rusland te Brussel.

Z. M. de Keizer van Rusland te Brusfel.

paleis van Laken gebruikt te hebben, keerde de Keizer, de twee Prinſen van Pruisſen en het geheele Hof des avonds weder naar Brusſel. Het dorp Laken was geheel verlicht en de fraaije landhuizen langs den weg met vlaggen verſierd. De groene laan was inzonderheid prachtig verlicht en vol aanſchouwers, door den ſchoonſten avond bij zulk een heerlijk feest ter ſtad uitgelokt. Twee vaartuigen met lampions en gekleurde glazen flikkerende, rondom de masten en ſtengen, doorkruisten de vaart onder een welluidend muzijk, terwijl het geſchut zich bij tusſchenpoozen deed hooren. In de ſtad zelve waren alle de ſtraten van de poort van Laken tot aan het plein der munt verlicht, gelijk ook de voorgevel van den ſchouwburg, alwaar men echter dien avond de tegenwoordigheid van het Keizerlijk en Koninklijk gezelſchap niet genoot. — De Keizer verliet Brusſel niet zonder kostbare geſchenken gegeven te hebben aan de Groot-officieren en officieren, die bij Hoogstdenzelven den dienst hadden verrigt. — De Prins van Oranje begaf zich met een klein gevolg naar Spa, de overige Koninklijke familie keerde met Z. M. den Koning naar het paleis van Laken terug.

Z. M. de Koning van Pruisſen te Brusſel.

In den korten tusſchentijd van het vertrek Zijner Keizerlijke Majesteit en van dat der Koninklijke Familie van Brusſel naar den Haag, genoot die reſidentie nog de eer der tegenwoordigheid van Z. M. den Koning van Pruisſen, die den 9den October in den avond aangekomen, in den morgen van den volgenden dag met HH. MM. de Koning en Koningin, nevens Z. K. H. Prins *Frederik* der Nederlanden het Muſeum van Schilderijen, het Kabinet van Natuurlijke Historie en eenige andere voorname geſtichten bezocht, en daarna zich naar het paleis van Laken begaf. Den 10den werd de ſchouwburg te Brusſel met de tegenwoordigheid van den Koning van Pruisſen en onze Koninklijke familie vereerd. — In den nacht van den 11den verliet de Koning van Pruis-

ſen Bruſſel weder, en vertrok over Aken en Keulen naar Berlijn.

Den 12den October keerde het Hof naar den Haag terug; doch bevorens Bruſſel te verlaten had Z. M. aanzienelijke ſommen afgezonderd, om bijſtand toe te brengen aan die zijner onderdanen, die het meest door de rampen des oorlogs hadden geleden. Voorts bepaalde Z. M. dat al het vee, tot proviandering van het leger beſtemd en waarvan geen uitdeeling was geſchied, zou worden verdeeld onder alle die burgers, die het minst in ſtaat waren hunne verliezen te dragen. Men ſtelde aan den Koning voor, dat deze afgifte *in natura* ten minſte vier of vijf honderd guldens zou kosten, en dat het geſchikter zijn zou het vee te verkoopen en de opbrengst daarvan op de meest geëvenredigde wijze te doen uitdeelen: doch Z. M., gevoelende, dat deze gift, niet *in naturâ* gegeven, veel minder zou af doen, bepaalde, dat het benoodigde tot deze uitgaaf uit zijne eigene kas zou worden genomen, en dat zij, die aan deze weldadigheid zouden deel erlangen, daarvan ook het volle genot zouden hebben. — Nog had Z. M. gewild, dat er te Bruſſel uit de bank van leening gratis en ten beloope eener aanzienelijke ſom, panden zouden worden afgegeven, en wel zoodanige, wier beleenprijs aanduidde, dat zij aan de behoeftigſte lieden toebehoorden; welke weldadigheid aan de armen onmiddellijk hare uitvoering bekwam. Vorſtelijke weldaden te Bruſſel.

Ten dage tot de opening van de eerſte gewone Vergadering van de Staten-Generaal beſtemd, zijnde den 16den October, kwamen de Leden der beide Kamers in derzelver reſpective Vergaderzalen, op het Binnenhof in den Haag, bijeen, te weten, de eerſte Kamer in de Trèves-kamer, de tweede in de voormalige danszaal, alwaar tribunes voor het publiek en afzonderlijke loges voor de Leden van het diplomatiek ligchaam en andere perſonen van hoog aanzien waren gemaakt. — De Graaf *de Thiennes* was de proviſionele Preſident der Eerſte Kamer, en de Heer Opening van de eerſte gewone Vergadering der Staten-Generaal in den Haag.

Opening van de eerste gewone Vergadering der Staten-Generaal in den Haag.

van Lynden van Hoevelaken der Tweede.

Aan de eerste Kamer werd kennis gegeven, dat in de tweede een genoegzaam aantal Leden aanwezig was, weshalve de eerste genoodigd werd zich bij deze te voegen, ten einde de opening der gewone Vergadering der Staten Generaal door Z. M. den Koning bij te wonen. Ook werd eene talrijke deputatie benoemd, om Z. M. aan den ingang van het gebouw te ontvangen.

Z. M. de Koning, in groote statie, overeenkomstig een daartoe voorgeschreven ceremoniëel, van Hoogstdeszelfs paleis onder het vreugdejuich der zamen gevloeide menigte en een salvo uit het geschut, naar het binnenhof gereden zijnde, werd door de bovengemelde deputatie ontvangen, en tot in de Vergaderzaal geleid. Vervolgens plaatste Z. M. zich op den troon, omgeven van Hoogstdeszelfs Kamerheeren, hebbende vooraf de pages op de trappen van den troon zitting genomen. Daarna deed Z. M. deze aanspraak:

EDELMOGENDE HEEREN!

In de Vergadering, welke ik heden, uit kracht der Grondwet open, zullen gewigtige belangen aan uwe overweging worden voorgedragen.

Sedert het voorjaar hebben onvoorzienbare gebeurtenissen, buitengewone pogingen noodzakelijk gemaakt. Geen Nederlander of hij ziet met welgevallen op dat tijdperk terug, want in hetzelve werd de onafhankelijkheid des vaderlands gevestigd. Dit algemeen gevoelen zal de opofferingen verzachten, welke het onvermijdelijk is te vorderen. Om, in een zoo klein tijdsbestek geheele rijen vestingen in staat te stellen, het nationale leger te verdubbelen, en aan de nog talrijker legers der Bondgenooten het noodige te verschaffen, hebben schatten moeten besteed worden. UE. Mog. zullen kennis nemen van hetgeen in alle opzigten gedaan en van het aanmerkelijk bezwaar, dat daaruit voor de finantiën gesproten is.

De regtvaardigheid pleit hier met dubbelde kracht voor de voldoening der schuldeischers; want een groot gedeelte derzelve behoort tot die streken des Rijks,

wel-

welke onmiddelijk de rampen gevoeld hebben, van krijgsbewegingen onafscheidbaar. In de beraming echter der alzoo noodzakelijk gewordene maatregelen ben ik zorgvuldig te rade gegaan met het vermogen mijner goede onderdanen, en heb getracht, den last door verdeeling over een aantal jaren, en onder alle standen, even ligt als gelijk, en die maatregelen dus de onbeschroomde goedkeuring der Staten-Generaal waardig te maken.

Opening van de eerste gewone Vergadering des Staten-Generaal in den Haag.

De berekening der staats uitgaven voor het toekomstige jaar en de middelen tot derzelver bestrijding zullen vervolgens een even ernstig onderwerp van uwe raadplegingen opleveren; maar ik ben verre van te twijfelen, of ook deze raadplegingen zullen eenen heilzamen uitslag hebben, en de voorzigtige vaststelling van gelijksoortige belastingen, in alle deelen van het Rijk zal de belemmering doen ophouden, die derzelver onderling verkeer thans nog moet ondervinden.

Onder de wetten, die bereids in kracht voor eenige onzer Provinciën met behoorlijke wijzigingen voor alle toepasselijk te maken zijn, bekleedt die op de nationale militie eene aanzienlijke plaats. Ook ten deze zij de gelijkmatige behandeling van alle Nederlanders en de trouwe betrachting van het beginsel hunner vereeniging ons aller doelwit, en al bleek die instelling nog jaren lang voor volmaking vatbaar te zijn, geene poging kan ons te moeijelijk, geene inspanning te groot schijnen, waar het er op aan komt om in haar het stevigste bolwerk der veiligheid van den Staat te gronden.

Overigens mogen UE. Mog. de billijke hoop koesteren, dat het volgend jaar, vreedzamer dan het tegenwoordige, geene onverhoedsche of bovenmatige opofferingen tot behoud dier veiligheid zal vereischen. Waarschijnlijk zal ik binnen weinige dagen u een algemeen traktaat der thans nog gewapende Mogendheden mededeelen, hetwelk nieuwe waarborgen zal aanbieden voor de rust van Europa. Zoo zal eindelijk de tijd genaderd zijn, dat de wetgever, niet meer van zijne eigenlijke bestemming afgetrokken, zijne geheele aandacht aan de verbetering van tucht en zeden, aan de uitbreiding van het openbaar onderwijs, aan de doelmatigste hervorming van het armbestuur kan wijden. Reeds heeft het vertrouwen, dat de vrede inboezemt, veele takken der oude volksvlijt doen herleven. De koophandel zal een nieuw voedsel ontleenen, niet alleen uit die koloniën, welke aan Nederland terug gegeven, en tot welker bezetting de kostbare toebereidselen thans voltooid zijn, maar ook uit

Opening van de eerste gewone Vergadering der Staten-Generaal in den Haag.

die, in welker afstand ik verleden jaar heb moeten bewilligen. De nadere overeenkomst, deswege met de kroon van Groot-Brittannie gesloten, zal U Ed. Mog. worden medegedeeld, en, zoo ik vertrouw, in een dubbeld opzigt welgevallig zijn, daar zij ten bewijze strekt, zoo wel van de billijke en welmeenende gezindheid van dien magtigen Bondgenoot, als van de zorg, met welke ik, van mijne zijde, voor 's Lands commercieele belangen gewaakt heb.

Onder den bijstand der Goddelijke Voorzienigheid, zal ik met onafgebroken ijver, en regtvaardig jegens allen, in de mij opgelegde pligten volharden. Uwe medewerking in het daarstellen der algemeene bepalingen, maakt u tot getuigen en tot borgen tevens van de zuiverheid der bedoelingen van 's Lands regering. Bezigt den invloed, dien deugden en kundigheden u verzekeren, en dien uwe vrijmoedige en eendragtige behartiging van het volksbelang nog gaat versterken, om allerwege de kalmte in de gemoederen te onderhouden. En dat er weldra niemand onzer landgenooten zij, die niet in een vol vertrouwen op zijne Vertegenwoordigers en op zijnen Koning, zich aan het genot der voordeelen overgeve, die de Staatswet duidelijk en onherroepelijk aan alle burgers verzekert.

Dadelijk na het doen van deze aanspraak vertrok Z. M. met Hoogstdeszelfs gevolg. — De Graaf *de Thiennes* hield daarna, als President der Eerste Kamer, in de Fransche taal deze rede:

EDEL MOGENDE HEEREN!

De aloude en dappere Nederlandsche natie, welke wij op dit oogenblik de eer hebben te vertegenwoordigen, ten gevolge van de oorlogen en van onderscheiden staatkundige gebeurtenissen verdeeld, vervolgens door den revolutionairen stroom van Frankrijk mede gevoerd en ingezwolgen, zag zich onlangs van de lijst der natiën uitgewischt.

Ons vaderland was ons ontrukt, maar was echter in onze harten diep ingedrukt gebleven; de dierbaarste herinneringen en de onsterfelijke jaarboeken der geschiedenis deden het in dezelve voortduren.

Gelukkiglijk werden, met de hulp der Goddelijke Voorzienigheid, en naar de besluiten harer oneindige wijsheid, de ontwerpen van den gemeenen vijand der natiën verijdeld en omver geworpen.

Voor *Willem den I*, den doorluchtigen afstammeling van een huis, van hetwelk Nederland, sedert vele eeuwen, niet dan bescherming en weldaden had ontvangen, was het bewaard, om hetzelve tot een nieuw aanwezen terug te roepen, de afgescheiden en afgerukte deelen van hetzelve bijeen te verzamelen, en eindelijk het edele erfgoed van Bourgondie te hereenigen en te doen herleven.

Opening van de eerste gewone Vergadering der Staten-Generaal in den Haag.

De geschiedenis zal opmerken, dat Nederland, weleer onder eenen Vorst vereenigd, aan wien het den bijnaam van *den goeden Hertog* gaf, thans wederom vereenigd is onder *Willem den I*, aan wien het den bijnaam van *den goeden Koning* geeft.

Welke uitzigten openen zich voor onzen geest! Welk vertrouwen moet ons bezielen; vooral wanneer wij het goede overwegen, hetwelk reeds van deszelfs troon afgevloeid is!

Ja, Mijne Heeren! ik zeg het met volkomen overtuiging en onwijfelbare zekerheid, kennende de grootmoedigheid, regtschapenheid en vaderlandsliefde van onzen goeden Koning: hij zal altijd de voornaamste beschermer van de belangen zijner volken zijn; hij kent hunne regten en behoeften; hij kent ze in derzelver betrekkingen, zoo tot het godsdienstige, als tot het burgerlijke en staatkundige, en zal niets onbeproefd laten van hetgeen tot hun voordeel strekken kan. Onze ijver, Mijne Heeren! en onze zorgen zullen zijne pogingen ondersteunen; wij zullen door de stiptste naauwkeurigheid bij het onderzoek en de behandeling der zaken bewijzen, dat de Koning en zijne volken nooit te vergeefs op ons zullen staat maken.

Wij zullen, ieder in onze respective Kamers, de aanspraak overwegen, welke Z. M. zoo even van zijnen troon aan ons gedaan heeft.

Het behage den Opperregeerder van hemel en aarde, de overvloedigste zegeningen over onzen goeden Koning, over Hoogstdeszelfs huis en koningrijk uit te storten! *Leve de Koning!*

Eenstemmig werd de kreet herhaald, waarmede deze aanspraak was besloten.

In de zitting der Tweede Kamer van den 17den October ging men over tot het verkiezen, bij hoofdelijke stemming, van drie kandidaten, om aan Z. M. te worden voorgedragen, ten einde uit dezen, achtervolgens art. 85 der Grondwet, een President van deze Kamer, voor de tegenwoordige

Vergadering der Staten-Generaal.

zitting, te benoemen; en werden, na herhaalde stemmingen, tot kandidaten verkozen, Jonkheer *van Lynden van Hoevelaken*, Graaf *G. K. van Hogendorp* en de Heer *Dotrenge*. Vervolgens werd door den Voorzitter eene deputatie van acht Leden benoemd, aan wier hoofd zich de Jonkheer *van Sasse van Ysselt* bevond, om de voormelde lijst van kandidaten aan Z. M. aan te bieden.

In de zitting van den 18den October deed de Voorzitter een besluit van Z. M. voorlezen, waarbij tot President der Tweede Kamer, voor de gewone zitting van dit jaar, uit de lijst der kandidaten benoemd was Jr. *van Lynden van Hoevelaken*. Hierop deed de benoemde President eene op de aanvaarding dier waardigheid toepasselijke aanspraak. Vervolgens werd eene Missive gelezen van den Secretaris van Staat, kennis gevende, dat den volgenden dag de Minister van Financiën, vergezeld van twee Leden van den Raad van State, zich in de Kamer zoude vervoegen, om eene boodschap van Z. M. voor te dragen, en benoemde de Voorzitter eene Commissie van vier leden tot derzelver ontvangst en inleiding. — De Griffier en Commies van Staat, tot assistentie van den eerstgemelden aangesteld, legden in handen van den President den eed af, bij hunne instructiën bepaald. — Voorts ging men over tot de loting voor de verdeeling der leden in sectiën, die, zich afgezonderd hebbende, elk derzelver Presidenten-Rapporteur benoemden, gezamenlijk de Centrale sectie uitmakende, aan welke opgedragen werd het delibereren over een adres aan Z. M. in antwoord op Hoogstdeszelfs aanspraak aan de Staten Generaal gedaan, waarvan het ontwerp door de respective sectiën zou worden overwogen, om alzoo eindelijk tot een voorstel aan de Eerste Kamer te besluiten, ten einde gezamenlijk zoodanig adres van wege de Staten Generaal te arresteren en aan Z. M. aan te bieden. — Op den 19den gaf de Voorzitter te kennen, dat de Centrale sectie gereed was, haar rapport daarover

uit te brengen, en werd besloten hetzelve in geheim Committé aan te hooren, waarna de Vergadering weder werd geopend.

Vergadering der Staten-Generaal.

En nu werden ter Vergadering van de Tweede Kamer binnen geleid de Minister van Financiën, de Heer *Six van Oterleek*, nevens twee leden van den Raad van State, ter overbrenging van een ontwerp van wet tot regeling van het te kort, veroorzaakt door de buitengewone uitgaven van het loopend jaar, en tot bepaling der middelen, geschikt om dezelve te bestrijden, doende de Minister van Financiën daarbij deze aanspraak:

EDEL MOGENDE HEEREN!

Voordragt van den Minister van Financiën.

Bij den eersten dageraad van het tegenwoordig jaar, bespeurde het kortziend menschelijk oog geene wolken aan den Staatkundigen gezigteinder; maar de misdaad, die nimmer rust, was daarom niet minder in het duister werkzaam, en geen drie maanden daarna, bijna ten zelfden dage, dat van Weenen de aangename mare werd aangebragt van de volkomene hereeniging der te lang van elkander afgescheiden zeventien Gewesten, trof ons het schrikkelijk berigt, dat de vijand van het menschdom, dat onze onverzoenbare vijand uit zijne schuilplaats weder te voorschijn getreden was, en dat hij, voorafgegaan door verraad, omheind door begoocheling, en in de hand gewerkt door ligtzinnigheid en gebrek aan Vaderlandsliefde, zonder slag of stoot de Hoofdplaats van Frankrijk naderde.

De natie, die, in zulke oogenblikken van overrompeling en schrik, niet moedig en vereenigd blijft, gaat ten gronde: maar wanneer zij nog voorouderlijke deugden en moed bezit; wanneer aan haar hoofd een Vorst staat, die op God boven al bouwt, die den tegenspoed kent, en die, gerust op zijne goede zaak, geruggesteund door de ongeveinsde liefde van zijn Volk, en van de trouwe zijner Bondgenooten overtuigd, het gevaar durft te gemoet treden, en met spoed, onpartijdigheid en volharding, gebruik weet te maken van de middelen, die een krachtige regeringsvorm en de ontvlammende algemeene geestdrift in zijne handen stellen, dan stuit niet alleen de vijand tegen eenen koperen muur van zelfvertrouwen, dan blijft die natie niet alleen behouden, maar uit het kwaad

Vergadering der Staten Generaal.

Voordragt van den Minister van Financiën.

zelve wordt menigwerf een goed geboren, dat anderzins niet, of moeijelijker te bereiken zoude zijn geweest.

Indien ooit, heeft zich deze geschiedkundige waarheid bij ons bevestigd, Edel Mogende Heeren! Zonder den geweldigen schok, dien het gevaar, van onder een ondragelijk juk terug gebragt te worden, aan den Vaderlandschen geest gegeven heeft, zouden Vorst en Volk, Veldheer en Soldaat, Belg en Hollander, oudere en jongere Broeders van het thans hereenigd huisgezin, elkanderen in het veld van eer en gevaar zóó niet hebben leeren kennen. Zij allen weten nu, dat zij op elkander onderling als op éénen man kunnen bouwen.

Deze nu voorbij gegane Staats-orkaan heeft, te dien aanzien, een nut gesticht, dat in deszelfs heilrijke gevolgen op den voorspoed van het vereenigd Rijk onberekenbaar is; maar dezelve heeft ook tevens sporen nagelaten, die, zonder verdere opofferingen, niet uit te wisschen zijn, en die, zonder spoedige voorziening, 's Lands crediet en het geheel Gebouw der Financiële Administratie volkomen zouden ondermijnen.

Deze voorziening ligt onzen geëerbiedigden Koning naauw aan het hart, en Zijne Majesteit haast zich, door mijnen mond, de aandacht uwer Vergadering, in de eerste dagen van hare gewone bijeenkomst, op het belangrijk onderwerp van 's Rijks tegenwoordigen Financiëlen toestand te vestigen, en met U Ed. Mog. over de middelen, om denzelven te verzekeren, te raadplegen.

De Wet van den 2den December 1814 had, voor zoo veel de Noordelijke Provinciën aangaat, de begrooting der uitgaven van den Staat over het loopend jaar vastgesteld, en tevens bepaald de bronnen van inkomst, waaruit deze uitgaven zouden worden bestreden.

Deze begrooting bedroeg een montant van *f* 51,900,000; de middelen ter bestrijding werden geraamd op een geheel van *f* 51,384,868; en ik kan de eer hebben U Ed. Mog. de verzekering te geven, dat, niettegenstaande de moeijelijke oogenblikken, die wij doorgeworsteld hebben, het meer dan waarschijnlijk is, dat de ondervinding het juiste dezer raming, zoo niet in derzelver onderdeelen, immers in hare slotsom, zal komen te bewaarheden.

Voor de Zuidelijke Departementen was in de behoeften en middelen van den dienst van 1815 insgelijks voorzien in het begin van dit jaar, voor zoo verre den toenmaligen stand van zaken aldaar aanging; en ook daar doet zich een gerustsstellend vooruitzigt op, alhoewel de inkomsten door het in bezit nemen van een nieuw gedeelte

van territoir, aan den eenen kant, vermeerderingen, en, aan den anderen kant, door de gevolgen van den Oorlog, verminderingen ondergaan hebben, en het dus voor als nog niet mogelijk is, ten opzigte van den financiëlen toestand van dat gedeelte van het Rijk, op even zekere en bepaalde datas door te gaan, als omtrent dien der Noordelijke Provinciën, welke geene verandering ondergaan heeft.

Vergadering der Staten-Generaal.

Voordragt van den Minister van Financiën.

Aldus zouden, indien Europa in rust gebleven ware, in geen der beide gedeelten van het Rijk, eenige maatregelen noodig geweest zijn, om den dienst van het tegenwoordig jaar geregeld te doen afloopen, en alleen hebben behoeven gezorgd te worden, dat 's Rijks inkomsten, voor het vervolg, in genoegzame mate vergroot wierden, naar aanleiding der vermeerdering van de Landmagt, en van verscheidene andere onontbeerlijke Staatsuitgaven, welke het onmiddelijk gevolg moeten zijn der tegenwoordige gesteldheid van zaken.

Maar de Voorzienigheid heeft dit anders gewild: wij zijn plotseling in eenen Oorlog ingewikkeld geworden, daar het op lijf en leven aankwam, en de eer en veiligheid van den Staat, het behoud van al wat den regtschapen mensch dierbaar is, hebben maatregelen en onkosten gevorderd, even groot als onvoorzien.

In de maand Maart dezes jaars zijn die buitengewone uitgaven reeds begonnen, en desniettemin heeft 's Rijks Schatkist nog steeds hare betalingen behoorlijk voortgezet.

Dit heilzaam einde is bereikt geworden door bij de gewone Inkomsten te voegen het gebruik van het overschot der aanzienlijke hulpmiddelen, door de Wet van 14 Mei 1814, tot herstel der Nationale Schuld aangebragt; door de administratie zoodanig in te rigten, dat 's Lands penningen in geene afzonderlijke kassen opgesloten gerakende, steeds een des te grooter bruikbaar geheel opleveren, en eindelijk door den vervroegden opbrengst der Directe Belastingen in de Noordelijke gedeelten van het Rijk, voorgeschreven bij de Wet van den 23sten Junij dezes jaars, en in de Zuidelijke bij Zijner Maj. Besluit van den volgenden dag.

Doch deze middelen hebben de inkomsten, welke alleen berekend waren om de gewone uitgaven te bestrijden, niet doen vermeerderen, en het oogenblik is nu gekomen, dat deze inkomsten, zonder verder uitstel, op eene prompte en geregelde wijze, moeten worden opge-

Vergadering der Staten-Generaal.

voerd tot gelijke hoogte, als die, waartoe de buitengewone behoeften geklommen zijn.

Om hier toe te geraken, was dan in de eerste plaats noodig, deze laatste zoo goed mogelijk te leeren kennen.

Voordragt van den Minister van Financiën.

Tot bereiking van dit oogmerk heeft Zijne Majesteit, zoo ras als de drang der omstandigheden eenige verademing gaf en eenige berekening op de toekomst duldde, zich bezig gehouden met de diepte dezer wonde te peilen, en uit de Rapporten, door de hoofden der verschillende Staats-Departementen gedaan, is gebleken, dat de suppletoire begrooting van Staats-behoeften voor den dienst van 1815 op niet minder dan de aanzienlijke som van veertig millioenen Guldens kan bepaald worden.

Te gelijken tijde had Zijne Majesteit met zorge de verschillende wegen nagegaan, langs welke men tot het dragelijk maken van dezen nieuwen last zoude kunnen geraken, en ik zal alleen bij dezen, als het ware, den leiddraad harer gedachten aan Ulieder Vergadering hebben te openbaren.

Het eerste middel, dat in zulke gevallen voor den geest komt, is dat van eene *vrijwillige Negotiatie*.

Dit middel prijst zich aan door het aangename uiterlijke van niets gedwongens met zich te brengen, en dus alle stof tot klagen voor te komen; maar het is onuitvoerlijk, in den toestand, waarin wij ons als nog bevinden.

De proef in de eerste dagen onzer herkregene onafhankelijkheid van dit middel genomen, doch met zeer weinig vrucht, bewijst dit zonneklaar.

De redenen hiervan zijn te vinden; in den waarlijk verarmden staat van de eigenlijke Renteniers, die dan hoofdzakelijk, zoo niet uitsluitend, de gene zijn, welke zulke Negotiatiën moeten doen gelukken; in den speculativen geest of zucht tot winnen, die, zelfs bij dien stand der Maatschappij, door den lust tot herstel van het verlorene, aanwezig is geraakt; en in den staat van onzekerheid, geboren uit alle die buitengewone en schielijk elkander opgevolgde gebeurtenissen, waarvan wij ooggetuigen zijn geweest, en waardoor eene zekere huiverigheid ontstaan is tegen het eigenlijk plaatsen of vast leggen van gelden; — in het groot onderscheid, hetwelk er, in dit opzigt, tusschen ons en het naburig Engeland, alwaar dit middel met vrucht wordt aangewend, bestaat.

Sedert den jare 1794 verdeeld, overheerd, verguisd, hebben wij te veel geleden, en zijn nog te kort in eenen staat van vooruitgang geweest, om middelen tot plaatsing

Vergadering der Staten-Generaal.

Voordragt van den Minister van Financiën.

voor overgewonnene kapitalen te behoeven; want deze bezitten wij nog niet; de vermeerderende handel en alomme opwakkerende nijverheid vinden gereed en goed gebruik voor de bestaande, en het zoude dan alleen door het uitloven van zeer groote voordeelen, bij het openen eener vrijwillige Negotiatie, zijn, dat men de niet losse kapitalen tot deze destinatie zoude kunnen uitlokken; maar, boven en behalve het altijd onzekere, of deze voordeelen groot genoeg zouden wezen in de publieke opinie om het voorgesteld doelwit te bereiken, en het overgroot nadeel dezer onzekerheid voor 's Lands crediet en voor de rigtige administratiën der Financiën, spruit hieruit het tweeledig kwaad voort, van den Staat aan de bezwarende gevolgen dezer meerdere voordeelen bloot te stellen, en van, wat nog erger is, de bestaande Nationale schuld in waarde te doen dalen, door nieuw voordeeliger papier naast dezelve te stellen.

Deze vrijwillige weg dan niet ingeslagen kunnende worden, werd het noodzaak en pligt tot gedwongene middelen over te gaan, en uit deze de minst drukkende te kiezen.

De eenvoudigste dezer gedwongene middelen zijn *geforceerde Heffingen*, percentswijze op Bezittingen of Inkomsten te slaan; maar de bittere ondervinding, die het misbruik van dit middel opgeleverd heeft, heeft te veel doen zien, dat, vooral in een handeldrijvend land, waar men alle inquisitoriale vormen nog meer dan elders moet vermijden, het bijna uitsluitend op de verklaring van contribuabelen en op de waarde van den eed in dezen aankomt, en dat als dan, het geweten bij velen voor het belang wijkende, de eerlijke en gemoedelijke Ingezetenen dubbeld moet opbrengen, om dat zijn zedelooze en slimmer nabuur onbeschaamd zijn fortuin verzwijgt en straffeloos de Wet ontduikt.

Deze klip behoorde gemijd te worden, en ook de andere, namelijk die van het hatelijke en willekeurige, altijd gelegen in een tweede middel van soortgelijken aard, dat van *quotisatiën*, op geenen bekenden maatstaf van opbrengst gebaseerd, maar alleen verhoogd of verlaagd ten gevolge der vermoedelijke waarde van elks bezittingen of inkomsten, berekend naar mate van zijne vertering of andere uiterlijke en zeer bedriegelijke kenteekenen.

En uit deze negative consideratiën is gesproten het denkbeeld, om, gebruik makende van de kennis, die het Gouvernement draagt van een ieders opbrengst in de Directe Belastingen door middel der bestaande Kohieren,

Vergadering der Staten-Generaal.

deze wetenschap te nemen tot basis van den als nu te heffen Oorlogslast.

Voordragt van den Minister van Financiën.

Dit bepaald zijnde, kwam in de tweede plaats in aanmerking, of deze last een don gratuit zoude behooren te zijn, waaruit geene verdere bezwaren voor den Lande, in het vervolg, zouden voortspruiten, dan wel, of, voor de te bepalene som, rentegevend Papier in de plaatse zoude moeten worden gegeven en dan gezorgd voor de Interest-betaling en aflossing van dit Papier.

Ware de gevorderde som kleiner geweest, dan zeker zoude Zijne Majesteit aan het eerste dezer alternativen de voorkeur gegeven hebben; maar dezelfde redenen, waarom men van vrijwillige negotiatiën geen succes kan verwachten, zoo lang er geene overtollige Kapitalen aanwezig zijn, pleiten hier met dubbelde kracht tegen het opnemen van zulk eene groote somme gelds uit de Kassen der Ingezetenen, zonder dezen last aanmerkelijk te verminderen, door hun andere verkoopbare waarden in de plaats te geven.

Aan deze verkoopbare waarden den hoogstmogelijken prijs te verschaffen, te gelijken tijde deze geforceerde geldmaking, zoo veel mogelijk, te verdeelen, zoo wel door het getal der opbrengers, als door de termijnen, binnen welke de opbrengst geschieden moet, en eindelijk te zorgen, door middel eener op tijd werkende restitutie, dat dezelve niet alleen op de schouders der bekende Contribuabelen in de directe Belastingen drukke, is hetgeen Zijne Majesteit, in de noodzakelijkheid gebragt om tot eenen gedwongenen maatregel over te gaan, zich, bij deze gelegenheid, voor den geest gesteld had, en wat Hoogstdezelve vertrouwt, dat U Ed. Mog. met hem bewerkstelligd zullen vinden in de Wet, welke ik gelast ben, op heden, ter dezer Vergadering over te brengen, en waarvan het mij alsnu geoorloofd zij lecture te doen.

Deliberatiën over de financiële Concept-wet.

Hierop volgde de voorlezing der concept-wet en de voordragt der ophelderende en aandringende aanmerkingen van den Minister van Financiën, omtrent onderscheidene artikelen. — De concept-wet aan de bijzondere sectiën ter overweging verwezen zijnde, deed de Centrale Sectie op den 4den November Rapport, dat zij eene bedenking had ingezonden aan Z. M. over een artikel derzelve, bij hetwelk, onder de gepriviligeerde schuld-

vorderingen, de hypothecaire schuldvorderingen niet speciaal waren genoemd; en werd nu eene missive gelezen van Z. M., waarbij gemelde bedenking werd geapprobeerd, en de begeerde verandering voorgesteld. Ook deze werd ter overweging aan de sectiën overgegeven; en den volgenden dag reeds bragt de Centrale Sectie haar nader rapport uit, waarvan voorlezing in de beide talen geschiedde. Verscheiden bedenkingen, in de sectiën gemaakt, werden daarin opgegeven, opgelost en wederlegd, en, in de overtuiging, dat er alle redelijkheid en gemakkelijkheid zou worden gebezigd, om de opbrengsten der belasting voor de belastingschuldigen gemakkelijk te maken, naar aanleiding van het meest gemanifesteerd gevoelen der sectiën, werd bij hetzelve tot de aanneming der concept-wet geadviseerd. — Onmiddelijk daarna gaf de President te kennen, dat eene der bedenkingen, bijzonder door de Leden der zuidelijke departementen geopperd, en voornamelijk daarin bestaande, dat de zoodanige der contribuabelen, welke slechts geringe sommen hebben om op te brengen, bijzonder aan nadeelen en agiotage zouden kunnen ten prooi worden, hem van zoo veel gewigts was voorgekomen, dat hij zich in persoon bij Z. M. had vervoegd, en aan Hoogstdenzelven de gemelde zwarigheid had onder het oog gebragt, dat Z. M. gezegd had, den Minister van Financiën daarover te zullen onderhouden, zoo veel mogelijk den wensch der Kamer, tot het welzijn zijner onderdanen, te zullen te gemoet komen, en den Minister voorn. te zullen authoriseren, deswege aan de vergadering het noodige verslag te doen en de vereischte inlichting te geven. — Zijne Exc. de Minister van Financiën zich nu ook in de vergadering vervoegd hebbende, las een rapport voor wegens den last, hem door Z. M. opgedragen, hierop neder komende; „dat Z. M. de hier voor omschrevene bedenkingen willende te gemoet komen, en, wanneer de concept-wet anders geene zwarigheid zou ontmoeten, dezelve uit den weg ruimen, eene daar-

Vergadering der Staten-Generaal.

Deliberatiën over de financiële Concept-wet.

Vergadering der Staten-Generaal.

Deliberatiën over de financiële Concept-wet.

toe strekkende inlasscbing voorstelde." — Ook dit aan de sectiën gerenvoijeerd, en daarop den 4den November rapport namens de Centrale Sectie gedaan zijnde, overeenkomstig het door Z. M. voorgestelde, zeide de President: „voor zich geene zwarigheid te maken om dadelijk ter hoofdelijke stemming over te gaan, doch aan de leden, die het woord begeerden, zulks gaarne te zullen geven, met herinnering alleen, dat men zich bij de concept wet moest bepalen, zonder zich met nieuwe ontwerpen bezig te houden." — Eenige leden hierop het woord gevraagd en gevoerd hebbende en door den Minister van Financiën beantwoord zijnde, had de hoofdelijke stemming plaats, en bleek het, dat 77 Leden voor en 27 tegen het ontwerp hadden gestemd, zoodat de Kamer de concept-wet, met de daarin gemaakte bijvoeging, aannam en aan de Eerste Kamer verzond.

Bij de Eerste Kamer had de goedkeuring der financiële wet plaats in hare zitting van den 10den November, waarna dezelve als wet werd gearresteerd op den 11den, zijnde van dezen inhoud:

Wet van 11 Nov. tot vermeerdering der begrooting van 1815 en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. (Staatsbl. no. 52.)

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de tijd daar is, om, door krachtdadige buitengewone middelen te voorzien in het te kort, te weeg gebragt door de extraordinaire uitgaven, waartoe de thans zoo gelukkig als roemrijk geëindigde oorlog, de vereeniging der bevorens van elkander afgescheiden gewesten, welke het Koningrijk der Nederlanden uitmaken, en andere buitengewone oorzaken aanleiding hebben gegeven, en Wij het raadzaam geoordeeld hebben, dat dit te kort worde bestreden zonder ten gevolge te hebben eene vermeerdering der nationale gevestigde schuld, waaromtrent het gestatueerde bij de wet van 14 Mei 1814 (zie Staatsblad d'A°. 1814. n°. 58) tot herstel derzelve, in allen deele zal blijven worden nagekomen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze.

Art. 1. De begrooting der uitgaven van den Staat over den jare 1815, wordt vermeerderd in maniere als volgt:

Vergadering der Staten-Generaal.

Wet van 11 Nov. tot vermeerdering der begrooting van 1815 en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. (Staatsbl. no. 52.)

De eerste post derzelve:	
Voor het *Vorstelijk Huis*, ter voldoening aan art. 30 der Grondwet, over de vier laatste maanden sedert 1°. September, met eene som van . . . . . *f*	300,000
De tweede post:	
Voor het *Departement van den Secretaris van Staat*, met . . . . -	500,000
De derde post:	
Voor het *Departement van Binnenlandsche Zaken*, met . . . . -	300,000
De zevende post:	
Voor het *Departement der Marine*, met . . . . . -	2,800,000
De achtste post:	
Voor het *Departement van Oorlog*, met . . . . . -	35,000,000
De tiende post:	
Voor *Buitengewone en Onvoorziene Uitgaven*, met -	1,100,000
En dus te zamen met eene som van . *f*	40,000,000

2. De buitengewone middelen ter bestrijding der vorenstaande som van veertig millioenen guldens, zullen worden gevonden op soortgelijke wijze, als in de afbetaling der pretensiën, antérieur aan den jare 1810, en in de meerdere behoeften van dat jaar in de Noordelijke Provinciën is voorzien geworden.

3. Het ten laatstgenoemd einde opgerigt Syndikaat zal met primo Januarij aanstaande ontbonden zijn, en alle de als dan nog onafgeloste bons successivelijk losbaar wezen, te weten die van de 6de series, vóór of op ultimo Januarij, die van de 7de series, vóór of op ultimo Februarij, en die van de 8ste series, vóór of op ultimo Maart aanstaande.

4. Tegen het opgenoemd tijdstip van 1 Januarij aanstaande zal ook het thans geheven wordende additioneel

Vergadering der Staten-Generaal.

Wet van 11 Nov. tot vermeerdering der begrooting van 1815 en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. (Staatsbl. no. 52.)

voor de nu nog overgebleven syndikaat-bons geheel cesseren, en zal door Ons een nieuw syndikaat der Nederlanden worden benoemd, hetwelk belast zal zijn met de inning der nog achterstallige pretensiën van het voormalig syndikaat, met de afdoening der verdere bij hetzelve aanhangende zaken, met de interest-betaling en aflossing der hier voormelde resterende bons, op de hiervoren bepaalde termijnen, en wijders met de werkzaamheden uit de tegenwoordige wet voortvloeijende.

5. De inkomsten van het syndikaat der Nederlanden, zullen bestaan in 15 additionele percenten, met den aanvang van het volgend jaar te heffen over de geheele oppervlakte van Ons Rijk, op het principaal der navolgende belastingen en regten, te weten, op de personele en mobilaire belasting, op het regt op de deuren en vensters, op het dienstboden-, paarden-, plaizier- en landpassagie-geld, op het regt op de patenten, op alle de indirecte belastingen zonder uitzondering, het regt van registratie, zegel en hypotheek, het regt van succesfie, en de belasting op de gouden en zilveren werken daaronder begrepen, en eindelijk op den impost op de buitenlandsche produkten, mitsgaders op de tol- en konvooi-regten, alle, zoo als dezelve thans bestaan, of bij vervolg van tijd bestaan zullen.

6. Deze inkomsten zullen bij uitsluiting gebezigd worden, en verbonden zijn en blijven, tot de rentebetaling en succesfive aflosfing van een kapitaal van veertig millioenen schuldbekentenisfen van het syndikaat, welke gecreëerd zullen worden, om, op de hierna te meldene wijze, te voorzien in de extraordinaire behoeften van het tegenwoordig jaar.

7. Deze schuldbekentenisfen zullen ieder groot zijn in kapitaal één honderd guldens.

De renten derzelve zullen ingaan met 1 Januarij aanstaande, tegen vijf ten honderd in het jaar en betaalbaar half jaars gewijze.

8. De aflosfingen zullen plaats hebben naar aanleiding van te doene maandelijksche lotingen, bij reeksen van honderd achtereenvolgende nummers, op gelijken voet en wijze, als bij het tegenwoordig syndikaat gebruikelijk is.

Er zal dus maandelijks een twaalfde gedeelte van het jaarlijksch losbaar kapitaal worden afgelost, hetwelk bepaald wordt over het eerste jaar, zijnde van 1°. Januarij tot 31 December 1817 op *f* 3,000,000-0-0 en zoo van jaar tot jaar, doch telkens zoo veel meerder als er op de rentebetaling door vooraf gaande aflosfingen, zal zijn

uitgespaard, zoo dat op ultimo December 1826 alle de uitgegeven schuldbekentenissen zullen zijn afgelost en ingetrokken.

Deze aflossingen zullen naar bevind van zaken, wel voor vermeerdering en vervroeging, maar nimmer voor vermindering of vertraging vatbaar zijn.

9. De aldus door het syndikaat der Nederlanden, onder verband van deszelfs inkomsten, te creëren schuldbekentenissen, zullen bij 's Rijks Rekenkamer worden geregistreerd en gecontrasigneerd ten blijke van echtheid, en tot waarborg, dat het bepaald montant van veertig millioenen guldens niet kan worden overschreden, zij zullen vervolgens in 's Rijks schatkist worden gestort, om te strekken tot de einden bij deze wet bepaald.

10. Ten einde dadelijk 's Rijks schatkist van de benoodigde penningen te voorzien, zal een ieder gehouden zijn, als oorlogsbelasting, op deze schuldbekentenissen, een voorschot in gereeden gelde te doen, gewijzigd zoo als in de volgende artikelen wordt bepaald, terwijl het overblijvend niet aldus besteed gedeelte der gezegde schuldbekentenissen zal strekken om, met bijvoeging van ten minste een derde gedeelte in gereed geld, in betaling te worden gegeven voor zoodanige der buitengewone uitgaven van het tegenwoordig jaar, als daarvoor door Ons zullen worden vatbaar geoordeeld.

11. Dit voorschot zal bestaan in den opbrengst eener som, gelijk staande aan hetgeen een ieder dit jaar in de grondbelasting, personele en mobilaire belasting, het regt op de deuren en vensters, het dienstboden, paarden-, plaizier- en landpassagie-geld, mitsgaders het regt op de patenten, te zamen genomen, volgens den vollen aanslag der primitive kohieren, de additionele percents- en gaarderloonen daaronder begrepen, heeft moeten opbrengen.

12. Voor zoo ver in sommige provinciën de bruiker of huurder van eenig vast goed in de kohieren der directe belastingen voor de grondbelasting, het zij alleen of te zamen met den eigenaar, zoude mogen zijn aangeslagen, zal dezelve wel verpligt zijn het geheel bedrag, waarvoor hij in het voorschot, bij het vorig artikel bepaald, volgens den letter dezer wet moet deelen, te voldoen, doch, voor zoo veel het aandeel uit dit algemeen bedrag betreft, hetwelk op de grondbelasting gebaseerd is, alleen voor rekening van en behoudens zijn regres

Vergadering der Staten-Generaal.

Wet van 11 Nov. tot vermeerdering der begrooting van 1815 en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. (Staatsbl. no. 52.)

Vergadering der Staten-Generaal.

Wet van 11 Nov. tot vermeerdering der begrooting van 1815 en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. (Staatsbl. no. 52.)

tegen den eigenaar; onverminderd nogtans een ieders onderling goed regt, hetwelk hiermede niet zoude mogen overeenkomen, en met dien verstande, dat, wanneer onverhooptelijk eenige executie te dezer zake zoude moeten plaats hebben, dezelve, onverminderd ieders regt als voren, zal gedirigeerd worden tegen den eigenaar, en het vast goed daarvoor, ingevolge de bepaling bij het laatste artikel dezer wet voorkomende, in de eerste plaats aansprakelijk zijn zal.

13. Van het doen van dit voorschot zullen alleen vrij zijn zoodanige contribuabelen, welker volle aanslag in maniere als voren, over alle de gezegde belastingen te zamen genomen, de som van zes guldens niet te boven gaat.

14. Naar aanleiding van de beide voorsz. artikelen, zullen er behoorlijke kohieren worden geformeerd, aanwijzende een ieders te dragen aandeel in het gezegde voorschot, en executoir te verklaren door de respective Gouverneurs der provinciën.

15. Aan de belastingschuldigen zal van het montant van den door hen te dragen oorlogslast eene kennisgeving door de ontvangers der directe belastingen worden uitgereikt, welke zij verpligt zullen zijn bij het doen der betaling van elken hierna te bepalen termijn te vertoonen, ten einde op dezelve den tijd en het montant der gedane betaling en de handteekening van den ontvanger zouden kunnen worden gesteld, ten bewijze dat de belastingschuldige aan deze wet heeft voldaan, doch zullen zoodanige kennisgevingen overigens geene waarde hoegenaamd bezitten.

16. De opbrengst van dit voorschot zal geschieden, in vijf gelijke termijnen, waarvan de eerste verschijnen zal vóór of op ultimo November aanstaande, de tweede vóór of op ultimo Debember daaraanvolgende, de derde vóór of op ultimo Januarij 1816, de vierde vóór of op ultimo Februarij daaraanvolgende, en laatstelijk de vijfde termijn vóór of op ultimo Maart 1816; — zullende daarentegen de opbrengt der gewone directe belastingen over den jare 1816 eerst met de maand April eenen aanvang nemen, en bij negende gedeelten van die maand af, tot op ultimo December daaraanvolgende, afbetaald moeten worden.

17. De gezegde ontvangers der directe belastingen zullen tegen betaling der vervallene, of voor die genen die zulks verkiezen zullen, nog te vervallene termijnen, af-

afgeven recepissen van zoodanige sommen als een ieder in elken termijn te betalen heeft.

Het zal een ieder vrijstaan den voorschreven oorlogslast te kwijten, bij wijze van afkoop, door alleen het vijfde gedeelte of twintig ten honderd van zijnen aanslag in gereeden gelde op te brengen en zijne anderzins te erlangene recepissen aan de schatkist af te staan.

In dit geval zal zoodanig vijfde gedeelte vóór of uiterlijk op den vijftienden Januarij aanstaande moeten zijn opgebragt.

18. Alle de aldus door de ontvangers der directe belastingen uit te geven recepissen zullen inhouden den naam van den contribuabelen ter regtige contrôle voor 's Rijks schatkist, doch desniettemin, met opzigt tot de particuliere belanghebbenden, als gereed geld, en even als of dezelve aan toonder hielden, worden beschouwd, en dienvolgens voor dezelve nimmer, in geval van verlies of ontvreemding, duplikaten kunnen worden afgegeven.

19. Deze recepissen zullen, na primo Mei 1816, op zoodanige wijze als Wij ten meeste gerijve der contribuabelen zullen oordeelen te behooren, ingewisseld worden tegen schuldbekentenissen van het syndikaat der Nederlanden, waarvan de interessen ingaan zullen met 1°. Januarij aanstaande.

Voor zoo verre deze recepissen in de zuidelijke provinciën van het Rijk, en dus alsnog in franken zullen worden uitgegeven, zal bij de verwisseling, de hollandsche gulden berekend worden tegen 2 franken 6 centimes, in dit bijzonder geval en zonder prejudicie van de, nader bij de wet te regelen, onderlinge verhouding der binnen het Rijk circulerende muntspeciën jegens elkanderen.

20. Ten einde de verwisseling der gebrokene sommen in volle schuldbekentenissen van een honderd guldens des te gemakkelijker te maken, zullen de ambtenaren daartoe gekwalificeerd, tevens geautoriseerd zijn om alle de slotsommen, die, hetzij aan gecombineerde, hetzij aan afzonderlijke recepissen mogten ontbreken, tot completering der vereischte som van een honderd guldens, in gereeden gelde, te mogen aannemen.

21. Die genen, welke over hunnen aanslag van 1815 doleantiën hebben ingediend, zullen wel gehouden zijn, zoo lang dezelve niet volgens de bestaande wetten beoordeeld zijn, de termijnen door hen in dit voorschot verschuldigd, aan te zuiveren, doch zullen zij niet ver-

Vergadering der Staten-Generaal: Wet van 11 Nov. tot vermeerdering der begrooting van 1815 en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. (Staatsbl. no. 52.)

Vergadering der Staten-Generaal.

Wet van 21 Nov. tot vermeerdering der begrooting van 1815 en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. (Staatsbl. no. 52.)

pligt wezen, deswege nieuwe reclamatiën in te dienen; zullende de beoordeeling omtrent den aanslag van 1815, ook omtrent dit voorschot van applicatie zijn, en' ingevalle van eene geheele of gedeeltelijke vrijstelling over 1815, ook eene evenredige vrijstelling van dit voorschot, of wel de restitutie van het bereids betaalde, ter voldoening aan den inhoud dezer wet, ten gevolge hebben.

22. Er zullen overigens geene andere of nieuwe redenen van bezwaar worden geadmitteerd, en bij de beoordeeling der onwaarden en van de oninvorderbare posten van dit voorschot zullen de staten van het jaar 1815 tot grondslag worden genomen.

23. Alle de werkzaamheden betrekkelijk tot dit voorschot, zullen buiten kosten van de belastingschuldigen verrigt worden.

Wij reserveren aan Ons om nader te regelen het montant der belooning, welke uit 's Rijks schatkist voor deze buitengewone werkzaamheden en te maken onkosten van de daarmede belaste ambtenaren zal moeten worden toegestaan.

24. De genen, die in gebreken mogten blijven om het, door hen op te brengen, voorschot binnen de, bij deze wet gestatueerde, termijnen te voldoen, zullen in allen deele op dezelfde wijze daartoe worden geconstringeerd, en dezelfde penaliteiten incurreren, als bij de wetten op de directe belastingen is vastgesteld; wordende daarenboven alle zoo wel onroerende als andere goederen der contribuabelen voor de rigtige opbrengst van dit voorschot verbonden en executabel verklaard, behoudens desniettemin elks gepriviligeerd of gehypothekeerd regt daarop tot aan de publicatie dezer wet behoorlijk verkregen.

In de zitting van den 20sten October had Z. M. twee missives bij de Tweede Kamer ingezonden, waarvan de eerste ten onderwerp had: „ om het defectueuse in sommige akten door den Notaris *Le Sage ten Broek* in den jare 1809, 1810 en 1811 gepasseerd, in dier voege te redresseren, dat al de bedoelde akten, benevens het protocol van. gem. Notaris nul en van geener waarde zouden zijn, ten zij dezelven door den Notaris *de Lange* te Rotterdam zouden zijn gevifeerd." — Bij de tweede werd eene concept-wet voorgedragen, houden-

de hoofdzakelijk: „dat de dispositiën van de Staten der respective provinciën, of van derzelver gedeputeerde Besturen, betrekkelijk doleantiën van partijen omtrent het regt van Successie enz. aan herziening zullen onderhevig zijn, en dat daarvan zal kunnen worden geappelleerd voor het hooge Geregtshof van Financiën en Zeezaken."

Vergadering der Staten-Generaal.

Het rapport der centrale Sectie, betrekkelijk het redresseren van het defectueuse in sommige akten door den Notaris *le Sage ten Broek*, voormaals te Rotterdam residerende en nu woonachtig te Naaldwijk, en tenderende om overeenkomstig de voordragt te besluiten: „dat de wetgevende „magt *ex plenitudine potestatis* zou verklaren, „dat de hierbij bedoelde akten, benevens het „protocol van gemelden Notaris, zouden wor„den gehouden voor valide en authentiek, mits „dezelve door den Notaris *de Lange*, te Rot„terdam residerende, werden geviseerd;" — werd in de zitting van 9 November gediscutieerd. — Men beweerde, dat het onderhavige geval in geenen deele was van de bevoegdheid der wetgevende magt; dat deze zich met eenmaal gepasseerde akten niet kon inlaten, als hetwelk alleen tot de regterlijke magt behoorde; dat zoodanige inbreuk op die magt aanleiding tot misbruik zou geven en nadeelige gevolgen kunnen hebben; terwijl volgens het burgerlijk Wetboek eene akte wegens gebrek aan den form nul was, en dit vooral het geval was met Testamenten. — Hier tegen werd wel ingebragt, dat de voorgestelde wet eenen maatregel behelsde, die niet vreemd was in de noordelijke Provinciën van het Rijk; dat de belangen van geïntresseerden, die, buiten hun toedoen, benadeeld waren, niet behoorden te worden opgeofferd aan een beginsel; dat er in het onderhavige geval alle zekerheid bestond, dat de geïnteresseerden ter goeder trouwe waren te werk gegaan; dat het slechts eenige formaliteiten waren, waartegen de geïnteresseerden niet hadden kunnen waken, en dat Zr Ms. oogmerk bij deze wet was voor te komen, dat de chicanes van

Eene Concepts wet tot het redresseren der akten van den Notaris *Le Sagé ten Broek* niet aangenomen.

Vergadering der Staten-Generaal. kwade trouw misbruik van het ongeval der geïnteresseerden zouden maken, zijnde daarenboven de voordragt geschied op het rapport van den Minister van Financiën en nadat eene Commissie van wege den eersten President van het hooge Geregtshof de zaak, op de plaats zelve, had onderzogt; terwijl volgens het vigerende burgerlijke wetboek notarieële akten bij gebrek aan form wel nul waren, maar zulke akten ten minste met onderhandsche akten werden gelijk gesteld; — ook merkte de President wel aan, dat onder de, bij de concept-wet bedoelde, akten slechts één testament was, en dit slechts aan gebrek van zegel laboreerde: — doch de hoofdelijke stemming over de conceptwet gehoord zijnde, werd dezelve afgekeurd met 52 tegen 27 stemmen, en Z. M. verzogt dezelve conceptwet nader in overweging te nemen.

Eene Concept-wet tot het redresseren der akten van den Notaris *le Sage ten Broek* niet aangenomen.

Wet van 21 November, houdende alteratie der wet van 3 Januarij 1814, ten opzigte der manier van procederen in zaken sommige directe belastingen betreffende. (Staatsbl. no. 53.)

Het rapport der centrale sectie op het ontwerp van Wet, houdende bepalingen omtrent de judicatuur over de directe belastingen in de Noordelijke Provinciën van het Rijk en bepaaldelijk wegens Ambtenaren *in officio* begaan, strekkende dit rapport tot aanneming van de andere Conceptwet, was den 8sten November overwogen. Na onderscheidene gemaakte en wedersproken bedenkingen, werd dezelve bij hoofdelijke stemming met 46 tegen 41 stemmen aangenomen, waarmede zich de Eerste Kamer vereenigde.

Ten gevolge daarvan werd door Z. M. den 21sten November eene wet gearresteerd, houdende deze artikelen:

Art. 1. De jurisdictie en judicature over de bij de wetten van den 10den Februarij 1815, n°. 47 en 48, en den 9den Maart 1815 n°. 7, gearresteerde belastingen, onder de namen van *dienstboden-geld*, *paarden-*, *plaizier* en *land-passagie-geld*, en het *regt van patent* (zie Staatsblad van 1815, n°. 12, 13 en 22) is, zoo wel betrekkelijk tot malversatiën, ontrouw en andere delicten *in officio*, door de ambtenaren en bedienden begaan, als betrekkelijk tot resistentiën, feitelijkheden of geweld, die zij bij het uitoefenen hunner functiën mog-

een ondervinden, met uitsluiting van den gewonen regter, opgedragen aan het Hoog Geregtshof voor de financiën en zeezaken, en aan de kollegiën van Gedeputeerde Staten in de respective Noordelijke Provinciën, ieder voor zoo veel zijn gewoon resfort aangaat; en zal het regt van de overheid worden waargenomen bij het Hoog Geregtshof voornoemd, door den Raad en Advokaat Fiskaal-Generaal over de middelen te water en te lande en bij de kollegiën van Gedeputeerde Staten, door de Advokaten Fiskaal voor de middelen te lande in de respective Noordelijke Provinciën.

Vergadering der Staten-Generaal.

Wet van 11 November, houdende alteratie der wet van 4 Januarij 1814, ten opzigte der manier van procederen in zaken sommige directe belastingen betreffende. (Staatsbl. no. 53.)

Gezegde Raad en Advokaat-Fiskaal-Generaal en Advokaten-Fiskaal zullen de vervolgingen der voorschrevene delicten, resistentiën en fraudes voor het Hoog Geregtshof en de respective Kollegiën van Gedeputeerde Staten vervolgen, overeenkomstig hunne instructiën, en op den voet, als bij de wet van den 4den Januarij 1814 n°. 33, (zie Staatsblad van 1814, n°. 4.) is bepaald.

2. Aan het Hoog Geregtshof en de Kollegiën van Gedeputeerde Staten voornoemd, is op den voet, en ter instantie van den Raad en Advokaat-Fiskaal-Generaal en de Advokaten-Fiskaal art. 1. gemeld, met uitsluiting van den gewonen Regter, almede opgedragen de cognitie in alle zaken betrekkelijk de delicten door ambtenaren en bedienden van de overige directe belastingen, als daar is de grondlasten, zoo op de gebouwde als op de ongebouwde eigendommen, het deuren- en venster-geld, de personele en mobilaire belastingen en de belasting voor het vee fonds, *in officio* begaan, en de resistentiën en feitelijkheden door hun ondervonden bij gelegenheid van het uitoefenen hunner functiën.

3. De ontvangers en percepteurs van 's Lands directe belastingen in de Noordelijke Provinciën, voor zoo verre dezelve in die kwaliteit en als een gevolg van dezelve tevens zijn ontvangers van Gemeenten, eenige delicten *in officio* begaande, zal de actie ten hunnen opzigte niet worden gesplitst, maar door den Raad en Advokaat-Fiskaal-Generaal en de Advokaten-Fiskaal worden vervolgd als in artikel 1 en 2 is gezegd.

4. De ontvangers en percepteurs van 's Lands directe belastingen in de Noordelijke Provinciën, voor zoo verre dezelve tevens zijn ontvangers van Gemeenten, doch niet uit de wet of als een gevolg van hunnen landelijken post, zullen, gelijk mede de afzonderlijke stedelijke, gemeentelijke of plaatselijke ontvangers, wanneer door dezelven eenige malversatie, ontrouw of andere de-

Vergadering der Staten-Generaal.

lieten in hunne stedelijke of plaatselijke kwaliteit mogen worden begaan, deswege zijn en blijven onderworpen aan de judicature van den gewonen Regter, en zal dus deswege tegen hen *ordinario modo* moeten worden geprocedeerd.

In de zitting van den 24sten October had de tweede kamer eene Missive ontvangen van Z. M. daarbij overzendende eene Conventie door Hoogstdenzelven den 12den Augustus dezes jaars met de kroon van Groot-Brittannie gesloten, bij welke, ten gevolge van het eerste additioneele artikel des traktaats van 13 Aug. 1814, de noodige bepalingen vastgesteld zijn, omtrent de vaart en handelsbetrekkingen der onderdanen van Z. M. den Koning der Nederlanden op de aan Groot-Brittannie gecedeerde koloniën Demerarij, Essequebo en Berbice, en opzigtelijk de betrekking over den eigendom der Nederlandsche onderdanen in dezelve koloniën gelegen: — en werd deze, op grond van art. 58 der Grondwet gedane, kennisgeving als zoodanig aangenomen.

Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden wegens de teruggave der Nederlandsche koloniën. (Staatsc. no. 148.)

Het hierbij vermelde traktaat van den 13den Augustus 1814 tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden, te Londen geteekend, was op last van Z. K. H. den Prins Regent in Junij 1815 aan de beide Kamers van het Parlement voorgelegd, en had dezen inhoud:

In den naam der Allerheiligste en Ondeelbare Drieëenheid.

De Vereenigde Provinciën der Nederlanden, onder de hooge gunst der Goddelijke Voorzienigheid, in hare onafhankelijkheid hersteld, en door de getrouwheid der Hollandsche natie, alsmede door de wapenfeiten der verbonden Mogendheden, onder het bestuur van het doorluchtig Huis van Oranje geplaatst zijnde; en Z. Britsche M., verlangende met den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, ten opzigte van de koloniën der voorz. Vereenigde Nederlanden, welke, gedurende den jongsten oorlog, door de wapenen Zr. M. veroverd zijn, in zoodanige schikkingen te komen, als tot den voorspoed van den voormelden Staat kunnen medewerken en een duurzaam bewijs van Zr. Ms. vriendschap voor, en verkleefdheid aan het Oranje-Huis, kunnen opleveren; zoo hebben gezegde hooge contracterende partijen, gelijkelijk door die gevoe-

lens van hartelijke welwillendheid en verkleefdheid voor elkander bezield, tot hare gevolmagtigden benoemd:

(*Hier volgen de respectieve benoemingen.*)

Art. 1. Zijne Brit. Maj. verbindt zich, om den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, binnen de hierna te bepalen tijdperken, de koloniën, faktoriën en etablisfementen terug te geven, welke door Holland, in het begin van den laatsten oorlog, bezeten zijn, te weten: den 1sten Januarij 1803, in de zeeën en op het vaste land van Amerika, Afrika en Azia, met uitzondering van de Kaap de Goede Hoop en de etablisfementen van Demerarij, Essequebo en Berbice, over welke bezittingen de hooge contracterende Mogendheden zich het regt voorbehouden, om bij eene supplementaire conventie te beschikken, welke hierna, overeenkomstig derzelver wederzijdsche belangen, zal genegotieerd worden, en bijzonder met betrekking tot de voorzieningen, vervat in het 6de en 9de artikel van het vredes-traktaat, tusschen Z. Brit. Maj en Z. Allerc. Maj, den 30sten Mei 1814, geteekend.

Vergadering der Staten-Generaal. Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden wegens de teruggave der Nederlandsche koloniën. (Staatsc. no. 142.)

2. Z. Brit. Maj. bewilligt, om het eiland Banca, in de Oost-Indische zee, in volle souvereiniteit af te staan aan den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, tegen het etablisfement van Cochin en deszelfs onderhoorigheden op de kust van Malabar, welke in volle souvereiniteit aan Z. Brit. Maj. zal verblijven.

3. De plaatsen en forten, in de koloniën en etablisfementen, welke, krachtens de twee vorige artikels, door de hooge contracterende partijen afgestaan en verruild worden, zullen in dien staat overgegeven worden, waarin zij zich bevonden, op het oogenblik der teekening van de tegenwoordige conventie.

4. Z Brit. Maj waarborgt de onderdanen van Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, dezelfde gerijven, voorregten en bescherming, met betrekking tot den handel en de veiligheid hunner eigendommen en personen, binnen de grenzen van het Britsche gebied op het vaste land van Indie, welke thans, of voortaan zullen, worden verleend aan de meest begunstigde natiën.

Z. K. H. de Souvereine Vorst van zijne zijde niets meer ter harte nemende, dan de onafgebroken voortduring van den vrede tusschen de kroon van Engeland en de Vereenigde Nederlanden, en verlangende al, wat mogelijk is, te doen, om alles te vermijden, hetgeen aan derzelver wederzijdsche goede verstandhouding zoude kun-

Vergadering der Staten-Generaal.

Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden wegens de teruggave der Nederlandsche koloniën. (Staatsc. no. 142.)

nen nadeelig zijn, verbindt zich, om geene fortificatiën op te werpen in de etablissementen, welke hem moeten terug gegeven worden binnen de grenzen van het Britsch gebied, op het vaste land van Indie, en slechts in die etablissementen een getal troepen te plaatsen, noodig tot handhaving der politie.

5. Die koloniën, faktoriën en etablissementen, welke door Z. Brit. Maj., in de zeeën of op het vaste land van Amerika, aan Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden moeten afgestaan worden, zullen, binnen drie maanden, en die, welke aan gene zijde de Kaap de Goede Hoop gelegen zijn, zullen, binnen zes maanden na de ratificatie der tegenwoordige conventie, overgegeven worden.

6. De hooge contracterende partijen, wenschende de verdeeldheden, welke Europa beroerd hebben, in eene volkomene vergetelheid te begraven, verklaren en beloven, dat niemand, van welken rang of staat, in de bij het tegenwoordig traktaat terug gegeven of afgestane landen, in zijnen persoon of eigendom, onder welk voorwendsel ook, vervolgd, verstoord, of gekweld zal worden, het zij uit hoofde van zijn gedrag of staatkundige gevoelens, van zijne verkleefdheid aan eene der contracterende partijen of aan een gouvernement, hetwelk opgehouden heeft te bestaan, het zij om eenige andere reden, behalve voor schulden, tusschen afzonderlijke personen aangegaan, of voor daden, na den datum van het tegenwoordig traktaat verrigt.

7. Aan de inboorlingen en vreemden, van welke natie of stand zij mogen zijn, in die landen, welke van Souverein zullen veranderen, zoo uit krachte van de tegenwoordige conventie als van volgende schikkingen, waartoe dezelve aanleiding zou kunnen geven, zal een tijdvak van zes jaren vergund worden, te rekenen van de uitwisseling der ratificatiën, ten einde over hunne eigendommen te beschikken, indien zij zulks voegzaam oordeelen, het zij dezelve vóór of gedurende den laatsten oorlog verkregen zijn, en zich te begeven naar welk land zij mogen verkiezen.

8. De Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, verlangende op de krachtdadigste wijze met Z. M. den Koning van het Vereenigd koningrijk van Groot-Brittannie en Ierland mede te werken tot het daarstellen der algeheele afschaffing van den slavenhandel op de kust van Afrika, en hebbende, den 15den Junij 1814, uit eigen beweging een besluit uitgevaardigd, behelzende, dat geene schepen

of vaartuigen hoegenaamd, tot den handel in slaven bestemd, in eene der havens of plaatsen van zijn bewind zullen uitgerust of bemand, of in de forten of bezittingen op de kust van Guinea toegelaten worden, en dat geene inwoners van dat land als slaven verkocht of ter koop zullen aangeboden worden, verbindt zich, buitendien, bij deze, om al zijne onderdanen, op de krachtdadigste wijze en bij de plegtigste wetten, te verbieden eenig deel hoegenaamd in dien onmenschelijken handel te nemen.

Vergadering der Staten-Generaal.

Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden wegens de teruggave der Nederlandsche kolonien. (Staatsc. no. 148.)

CASTLEREAGH.
H. FAGEL.

Eerste additioneel artikel.

Ten einde te beter in de verdediging en vereeniging der Belgische provinciën met Holland te voorzien, en tevens, overeenkomstig het 9de artikel van het traktaat van Parijs, te zorgen voor eene behoorlijke schadevergoeding, wegens de regten, door Z. Zweedsche Maj. bij gezegd artikel afgestaan, welke schadevergoeding, ingeval der voormelde vereeniging, Holland zou behooren te geven, ter volbrenging der bovengemelde bepalingen; zoo zijn, bij deze, de hooge contracterende partijen overeengekomen, dat Z. Brit. Maj. op zich nemen en zich verbinden zal tot de volgende uitbetalingen:

1°, Het betalen van 1 millioen ponden sterling aan Zweden, ter voldoening van de voorz. regten, en overeenkomstig eene conventie, op heden, met de gevolmagtigden van Z. Zweedſ. Maj te dien einde gesloten.

2°. Het voorschieten van 2 millioenen pond, sterl., om, gezamenlijk met den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, en met bijvoeging van eene gelijke som, door Hoogstdenzelven, tot het vermeerderen en verbeteren der verdedigingspunten van de Nederlanden te doen strekken.

3°. Het dragen, gelijkelijk met Holland, van zoodanige verdere lasten, als waaromtrent de hooge contracterende partijen en derzelver Bondgenooten zullen overeen komen, tot de eindelijke en volkomen vereeniging der Nederlanden met Holland, onder het bestuur van het Huis van Oranje; echter alles te zamen de som van drie millioen, door Groot-Brittannie te betalen, niet te boven gaande.

Uit overweging en ter voldoening van de voorz. verbindtenissen, als door Z. Brit. Maj. aangegaan, bewilligt

Vergadering der Staten-Generaal.

Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden wegens de teruggave der Nederlandsche koloniën. (Staatsc. no. 142.)

de Souvereine Vorst der Nederlanden, om aan Z. Brit. Maj de Kaap de Goede Hoop en de etablissementen van Demerarij, Essequebo en Berbice in volle souvereiniteit af te staan, op voorwaarden echter, dat de onderdanen van gezegden Souvereinen Vorst, grondeigenaars in voorz. koloniën of etablissementen zijnde, de vrijheid zullen hebben (onder zoodanige regelingen, als waarover men naderhand, bij eene supplementaire conventie, zal overeenkomen) om handel te drijven tusschen gezegde etablissementen en de landen in Europa van gezegden Souvereinen Vorst.

De beide hooge contracterende partijen zijn tevens overeengekomen, dat de schepen van allerlei soort, aan Holland toebehoorende, vrijelijk naar de Kaap de Goede Hoop zullen mogen varen, tot het innemen van verversschingen en het doen van reparatiën, zonder onderhevig te zijn aan andere lasten, dan dezulke, welke de Britsche onderdanen verpligt zijn te betalen.

Tweede additioneel artikel.

Het kleine distrikt van Bernagore, digt bij Calcutta gelegen, noodzakelijk zijnde tot de behoorlijke bewaring van den vrede en de rust dier stad, zoo bewilligt de Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, om gezegde distrikt aan Z. Brit. Maj. af te staan, tegen jaarlijksche betaling van zoodanige som aan Z. K. H., als Commissarissen, door de respective Gouvernementen te benoemen, billijk en betamelijk zullen oordeelen, met inachtneming der voordeelen of inkomsten, welke het Hollandsche Gouvernement gewoonlijk daarvan erlangde.

Gegeven te Londen, den 13den Augustus 1814.

CASTLEREAGH.
H. FAGEL.

De Conventie over de vaart en handel op de West-Indische volkplantingen van Demerarij, Essequebo en de Berbice, den 12den Augustus van dit jaar te Londen gesloten, en in de zitting der tweede Kamer van 24 October medegedeeld luidt aldus:

In den naam der Allerheiligste en Onverdeelbare Drieëenheid.

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden en Zijne Majesteit de Koning van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannië en Ierland, beide even zeer verlangende om de eensgezindheid en goede verstandhouding, die zoo gelukkig tusschen de beide Landen bestaat, te bevorderen en te bevestigen, door het in dadelijke werking brengen van dat gedeelte der bepalingen van het eerste der additionele artikelen van de conventie van den 13den Augustus 1814, hetwelk mede brengt; „dat de „onderdanen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, zijnde grondeigenaren in de Kolonie van „Demerarij, Essequebo en Berbice, de vrijheid zullen „hebben om tusschen de voorz. Etablissementen en het „grondgebied van Hoogstgez. Zijne Majesteit in Europa (onder zekere bepalingen) te handelen;" hebben benoemd tot hunne Plenipotentiarissen te weten: Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden den Heere *Hendrik* Baron *Fagel*, Lid van de Ridderschap der provincie van Holland en Zijn Extraordinairis Ambassadeur en Plenipotentiaris bij Zijne Groot Britannische Majesteit, en Zijne Majesteit de Koning van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Britannie en Ierland, *Henry* Grave *Bathurst*, Lid van Hoogstgemelde Zijner Majesteits Geheimraad en een Zijner voorname Secretarissen van Staat, dewelke, na zich onderling medegedeeld te hebben hunne respective volmagten, in goede en behoorlijke forma bevonden zijnde, overeengekomen zijn omtrent de volgende artikelen;

Vergadering der Staten-Generaal.

Conventie tusschen den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot-Brittannie gesloten, omtrent de vaart en handelsbetrekkingen der Nederlanders op de koloniën, Demerarij, Essequebo en Berbice. (Neêrlands Betrekkingen. 1813—1817. bl. 277.)

Art 1. De voorsz. handel zal, gedurende den tijd van vijf jaren, beginnende met den 1sten Januarij 1816, mogen gedreven worden met schepen, zijnde het eigendom van de onderdanen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, waar ook gebouwd, en zonder eenige bepaling of restrictie, voor zoo veel betreft de zeelieden, die dezelve bevaren; maar na verloop van de voorsz. vijf jaren, of zoo veel vroeger als Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden het zal goedvinden, zal gemelde handel moeten geschieden, alleen met zoodanige schepen in de Nederlanden gebouwd, en waarvan de schipper en drie vierde van de equipagie zijn onderdanen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden.

Art. 2. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden

Vergadering der Staten-Generaal.

Conventie tusschen den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot-Brittannie gesloten, omtrent de vaart- en handelsbetrekkingen der Nederlanders op de Koloniën Demerarij, Essequebo en Berbice. (Neerl. Staatsc. bl 977.)

behoudt aan zich de vrijheid, op den invoer van producten uit gezegde Koloniën in de Europesche Staten van Hoogstgezegde Zijne Majesteit, en vice versa, op den uitvoer, zoodanige regten als Hoogstdezelve zal oordeelen te bepalen; maar de regten die in de Koloniën zelve geheven worden, zijn toepasselijk zoo wel op den Nederlandschen als op den Engelschen handel.

Art. 3 De onderdanen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, zijnde grondeigenaren in gezegde Koloniën, zullen de volkomene vrijheid hebben om naar gezegde Koloniën te gaan, en van dezelve terug te keeren, zonder in dit opzigt aan eenig uitstel of moeijelijkheid te zijn blootgesteld; ook personen kunnen aanstellen, om in hunnen naam, in dien handel hunne zaken te doen, of het opzigt over hunne eigendommen aldaar te houden; zullende echter dezelve, gedurende hun verblijf in de voorz Koloniën, aan de wetten en ordonnantiën aldaar onderworpen zijn Zij zullen ook volkomen vrijheid hebben, om over hun eigendom, op zoodanige wijze als zij geschikt zullen oordeelen, te beschikken; met dien verstande nogtans dat, met opzigt tot de Negers, zij gehouden zullen zijn aan dezelfde bepalingen, als de Britsche onderdanen.

4 Ten einde de eigenaren van plantagiën in voorsz. Koloniën van de verderfelijke gevolgen welke eene onmiddellijke executie van de hypotheken die zij aan de onderdanen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden mogten verschuldigd zijn, te beveiligen, zoo zijn de Hooge Contractanten verder overeengekomen, dat in alle gevallen, in welke de eigenaar van eene plantagie aan den houder van eenig hypotheek op dezelve plantagie, vroeger dan den eersten Januarij 1814 (zoodanig hypotheekhouder, zijnde een onderdaan van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden), de hierna te meldene zekerheid mogt aanbieden, dezelve hypotheekhouder de vrijheid niet zal hebben, om tot immediate executie van gezegde hypotheek over te gaan; wel verstaande echter, dat in alle gevallen, in welke zoodanige securiteit door den eigenaar niet zal worden aangeboden, de hypotheekhouder alle zijne regten tot de executie, tot welke hij geregtigd is, behouden zal.

De bedoelde zekerheid moet bepalen, dat de hypotheekhouder ten koste van den eigenaar van de plantagie, eene nieuwe hypotheek zal bekomen tot het gansche beloop van de schuld thans aan denzelven verschuldigd, daarin begrepen zoo wel dat gedeelte van

de oorspronkelijke schuld, hetwelk niet is afgelost, als de intrest, die daarop te goed mogt zijn tot den 31sten December 1814 ingesloten. Dat deze zekerheid aan den hypotheekhouder zal voorbehouden dat regt van preferentie, boven andere hypotheekhouders en schuldeischers, waartoe hij onder zijn oorspronkelijke hypotheek geregtigd was. Dat het zal loopen tegen een jaarlijkschen intrest, beginnende met den eersten Januarij 1815, van hetzelfde beloop en betaalbaar op dezelfde wijze als het origineel hypotheek medebragt; en dat het gansche beloop van de nieuwe schuld betaalbaar zal zijn in acht jaarlijksche termijnen, de eerste van welke zal vervallen op den eersten Januarij 1820. Deze nieuwe zekerheid zal mede aan den hypotheekhouder waarborgen alle zoodanige middelen van legale voorziening in cas van wanbetaling van intrest, of van achterlijk blijven in het aflossen van het kapitaal, wanneer het zal verschuldigd zijn, en alle zoodanige andere voorregten en voordeelen, waartoe hij onder zijn thans bestaande hypotheek geregtigd is; en zal hem met opzigt tot de schuld, voor welke de nieuwe zekerheid gegeven wordt, in denzelfden staat stellen, in welke hij was met betrekking tot zijne oorspronkelijke vordering op de plantagie, met uitzondering alleen van het geen betrekking heeft tot den tijd, op welke de betaling gevorderd zal kunnen worden, te dien effecte dat geen latere schuldeischer uit deze schikking eenige de minste bevoegdheid zal kunnen afleiden ten nadeele der regten van den oorspronkelijken crediteur; en dat geene verdere opschorting van betaling (surcheance) buiten die, welke hierin bepaald is, plaats zal kunnen hebben zonder het speciaal consent van den crediteur.

Vergadering der Staten-Generaal. Conventie tusschen den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot-Brittannie gesloten, omtrent de vaart en handelsbetrekkingen der Nederlanders op de kolonien Demerarij, Essequebo en Berbice. (Neerl. Betr. bl. 277.)

Verder wordt bepaald, dat ten einde de hypotheekhouder geregtigd zij, om de zekerheid in dit artikel omschreven te bekomen, hij verpligt zal zijn, om, zoodra de gemelde akte in de Kolonie zal zijn geregistreerd, en aan den hypotheekhouder of zijn agent in de Kolonie ter hand gesteld (de onkosten van welke registratie door den eigenaar moeten gedragen worden) over te geven, ten fine van roijering, de akte van hypotheken of schuldverbintenissen hem oorspronkelijk ter hand gesteld, of een legaal bewijs over te leggen, dat die akten van hypotheek of schuldverbintenissen behoorlijk zijn geroijeerd, en niet verder van eenige waarde of kracht zijn.

Wordende verder wel expresselijk bepaald, dat, met

Vergadering der Staten-Generaal.

uitzondering van de wijzigingen in dit artikel gespecificeerd, de regten van de hypotheekhouders of schuldeischers zullen blijven in hun geheel.

Conventie tusschen den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot-Brittannie gesloten, omtrent de vaart en handelsbetrekkingen der Nederlanders op de koloniën Demerarij, Essequebo en Berbice. (Neerl. Bett. bl. 277.)

5. Alle Nederlandsche eigenaren, die als zoodanig bij deze conventie erkend worden, zullen bevoegd zijn, om hunne plantagiën uit de Nederlanden van de gewone benoodigdheden te voorzien; en, in retour naar de Nederlanden, te mogen uitvoeren, de produkten van voorschreven plantagiën; maar zal alle andere invoer van produkten uit de Koloniën naar de Nederlanden striktelijk verboden zijn; en wordt verder bepaald, dat geen uitvoer van eenig artikel, hetwelk mogt verboden zijn, uit de Britsche Staten derwaarts te voeren, uit de Nederlanden derwaarts zal mogen geschieden.

6. Door Hollandsche eigenaren moeten verstaan worden, vooreerst: alle onderdanen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden in *Hoogstdeszelfs* Europesche Staten wonende en thans grond-eigenaren in de voorsz. Koloniën zijnde.

Ten tweede: alle onderdanen van Hoogstgezegde Zijne Majesteit die in vervolg van tijd mogten geraken in het bezit der plantagiën thans aan Hollandsche eigenaren in dezelve behoorende.

Ten derde: alle zoodanige grond-eigenaren, die, in gezegde Koloniën thans wonende, in de Nederlanden geboren zijn, en in conformiteit van art. 8 van deze conventie mogten verklaren als Nederlandsche eigenaren bij voortduring te willen blijven geconsidereerd, en

Ten vierde: alle onderdanen van Hoogstgezegde Zijne Majesteit, die mogten zijn houders van hypotheken op plantagiën in gezegde Koloniën, vóór de dagteekening van deze conventie gevestigd, en die volgens hunne akte van hypotheek het regt bezitten, om de produkten van gezegde plantagiën naar de Nederlanden uit te voeren, onder de restrictie echter in artikel 9 bepaald.

7. In alle gevallen, in welke het regt van voorziening van gehypothekeerde plantagiën met behoeften en het regt van uitvoer van produkten van dezelve naar Nederland niet dadelijk aan den hypotheekhouder verzekerd is, zal het dezen vergund zijn, om alleen uit de Kolonie zoodanige kwantiteit van produkten uit te voeren, als genoegzaam zal zijn, om, gerekend naar de prijs-courant in de Kolonie, het beloop van de interessen of kapitaal jaarlijks aan hem verschuldigd, te betalen, en daarentegen in dezelfde evenredigheid, artikelen van benoodigheden in de Kolonie in te voeren.

8. Alle eigenaren, onderdanen zijnde van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden thans in dezelve Kolonien woonachtig, zullen verpligt zijn, ten einde tot de voordeelen van deze conventie geregtigd te zijn, binnen drie maanden, na de publicatie van dien in de voorsz. Koloniën, te verklaren, of zij genegen zijn, als zoodanig bij voortduring te worden aangemerkt.

9. In alle de gevallen, in welke beide Nederlandsche en Engelsche onderdanen op dezelfde plantagie in de voorsz. Koloniën hypotheek hebben, zal de hoeveelheid van produkten, die aan de onderscheiden hypotheekhouders moet worden geconsigneerd, zijn in evenredigheid van het beloop van de schuld aan elk respectivelijk verschuldigd.

10. Ten einde de bepalingen van de tegenwoordige conventie des te gemakkelijker in werking te brengen en te houden, wordt bepaald, dat elk jaar, op order van den Koning der Nederlanden, naauwkeurige en specifieke lijsten zullen worden opgemaakt, bevattende de namen en woonplaatsen der eigenaren in de Nederlanden residerende; te gelijk met de namen en beschrijvingen van de plantagiën hun respectivelijk toebehoorende, met bijvoeging, of de laatstgemelde zij een suiker of eenige andere plantagie en of de eerstgemelde voor het geheel, dan voor een gedeelte, eigenaars der plantagie zijn; soortgelijke lijsten zullen ook worden opgemaakt van de hypotheken op de plantagiën gevestigd, in zoo verre die hypotheken in het bezit van Nederlandsche onderdanen zijn; specificerende het bedragen van de schuld op hypotheek, zoo als die thans bestaat, of zoo als die uit krachte van art. 4 zal worden bepaald.

Deze lijsten zullen aan het Britsch Gouvernement worden ter hand gesteld, en naar de meergemelde Koloniën worden gezonden, ten einde, met bijvoeging van de lijst der Nederlandsche eigenaren in de voorsz. Koloniën wonende, te kunnen dienen tot het bepalen van het gansche bedragen van de Nederlandsche populatie en eigendom of interest in de voorsz. Koloniën

11. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden, aan Zijne Groot Brittannische Majesteit voorgesteld hebbende, dat de Nederlandsche kooplieden en aktiehouders (bekend onder den naam van *de Societeit van de Berbice*) eene regtmatige aansprack hebben op zekere plantagiën voormaals door dezelve in de kolonie de Berbice aangelegd, uit het bezit van dewelke zij door de revolutionaire regering in Holland gezet waren; en welke

Vergadering der Staten-Generaal.

Conventie tusschen den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot-Brittannië gesloten omtrent de vaart en handelsbetrekkingen der Nederlanders op de koloniën Demerary, Essequebo en Berbice. (Neerl. Betr. bl. 277.)

Vergadering der Staten-Generaal.

Conventie tusschen den Koning der Nederlanden en den Koning van Groot-Brittannie gesloten, omtrent de vaart en handelsbetrekkingen der Nederlanders op de koloniën Demerary, Essequebo en Berbice. (Neerl. Betr. bl. 277.)

bij de laatste inname van de gemelde Kolonie door de wapenen van Zijne Groot-Brittannische Majesteit zijn aangezien geworden als gouvernements-eigendom, zoo verbindt zich Zijne Groot-Brittannische Majesteit aan de gemelde societeit van de Berbice, binnen den tijd van zes maanden na de uitwisseling der ratificatiën van de tegenwoordige conventie te restitueren, de plantagiën, Dageraad, Dankbaarheid, Johanna en Sandvoort, met derzelver negers en verder toebehooren, tegenwoordig op dezelve dadelijk gebruikt wordende, en zulks in volkomen vergoeding en voldoening van alle pretensiën, welke gemelde societeit zoude mogen hebben of sustineren te hebben ten laste van Zijne Groot-Brittannische Majesteit of Hoogstdeszelfs onderdanen uit hoofde van eenigen eigendom, voormaals aan meergemelde societeit in de Kolonie de Berbice toebehoord hebbende.

12. Alle kwestiën, die tusschen bijzondere personen, betrekkelijk de eigendoms-regten in de bepaling van deze tegenwoordige conventie vallende, mogten ontstaan, zullen door den bevoegden regter volgens de wetten, in de voorsz. Koloniën in kracht, worden beslist.

13. Zijne Britsche Majesteit neemt aan, om, in alle gevallen, waarin de regten en belangen van de Nederlandsche eigenaren betrokken zijn, met de uiterste billijkheid en onpartijdigheid te werk te gaan.

14. De beide hooge contracterende partijen behouden zich de magt, om in het vervolg zoodanige modificatiën in deze tegenwoordige conventie te maken, als de ondervinding mogt doen zien, dat voor de belangen van beiden mogten te verlangen zijn.

15. Eindelijk wordt bepaald dat de stipulatiën van deze conventie van kracht zullen zijn van den dag der uitwisseling van de ratificatiën van dien.

16. De tegenwoordige conventie zal worden geratificeerd en de ratificatiën van dien worden uitgewisseld te Londen binnen drie weken na de dagteekening derzelve of eerder indien mogelijk.

Ten oorkonde dezer hebben de respective Plenipotentiarissen deze geteekend en met het cachet hunner wapenen voorzien.

Aldus gedaan te Londen, den 12den Augustus in het jaar onzes Heeren, een duizend acht honderd en vijftien.

(L. S.) (*Get.*) H. FAGEL.

De

De tegenwoordige conventie is den 23sten Augustus 1815 door Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden geratificeerd, — Verradering der Staten-Generaal.

en

Den 28sten September 1815 door Zijne Groot Britt. Majesteit.

Ten gevolge dezer Conventie bepaalde Z. M. bij besluit van den 21sten December dezes jaars, de volgende nadere voorschriften nopens de vaart op de West-Indiën door de Nederlandsche ingezetenen. — Besluit van Z. M. van 21 December houdende nadere voorschriften nopens de vaart op de West-Indiën, door Nederlandsche ingezetenen. (Staatsbl. no. 55.)

Art. 1. De bovengemelde conventie zal worden publiek gemaakt, ten einde een iegelijk, wien zulks aangaat, zich daar naar kunne gedragen.

2. Naar aanleiding van de nadere bepalingen, bij die conventie vastgesteld, worden de voorschriften, betrekkelijk de opengestelde vaart op de West-Indiën, door Nederlandsche ingezetenen, bij de wet van den 9den Julij 1814, n°. 47, (*Staatsblad* n°. 75) gegeven, van en met den 1sten Januarij aanstaande, gehouden voor vervallen.

3 De Nederlandsche onderdanen, grond-eigenaren zijnde in de Koloniën Demerarij, Essequebo en de Berbice, of hypotheken hebbende op plantagiën aldaar liggende, zullen, te beginnen met 1°. Januarij 1816, op die Koloniën mogen varen en handelen, mits zich gedragende naar de bovengemelde conventie.

4. De bepalingen van artikel 1 en 2 der wet van den 27sten Mei 1815 n°. 25 (*Staatsblad* n°. 37) worden verklaard toepasselijk te zijn op de Nederlandsche vaart en handel, zoo wel naar de Koloniën Demerarij, Essequebo en Berbice en van dezelve naar de Nederlanden, als naar de Koloniën Suriname en de eilanden Curaçao, St. Eustatius en St. Martin en derzelver onderhoorigheden, en van daar herwaarts, met deze uitzondering nogtans, dat de goederen, welke met Nederlandsche schepen uit de Nederlandsche havens naar Suriname worden vervoerd, vrij zullen zijn van de betaling van uitgaande regten.

5. De Nederlandsche onderdanen, grond-eigenaren zijnde in de Koloniën Demerarij, Essequebo en Berbice, en in de Nederlanden wonende, zullen uiterlijk op den

Vergadering der Staten-Generaal.

Besluit van Z. M. van 21 December, houdende nadere voorschriften nopens de vaart op de West-Indiën, door Nederlandsche Ingezetenen. (Staatsbl. no. 55.)

1sten Februarij aanstaande aan het Departement van Koophandel en Koloniën (ingevolge art. 10 der conventie) opgeven hunne namen en woonplaatsen, de namen en beschrijvingen der plantagiën in de voorsz. Koloniën geheel of gedeeltelijk hun toebehoorende, met bijvoeging, of deze zijn suiker- of andere plantagiën.

6. De Nederlandsche onderdanen, houders zijnde van hypotheken op plantagiën in de voorsz. Koloniën gelegen, zullen mede vóór of uiterlijk op den 1sten Februarij aanstaande aan het Departement van Koophandel en Koloniën opgeven het bedrag van de schuld op hypotheken, zoo als die thans bestaat, of zoo als die uit krachte van artikel 4 der conventie zal worden bepaald.

7. De opgaven in de twee voorgaande artikelen gevorderd, zullen door de belanghebbenden in het vervolg jaarlijks, en wel vóór den eersten Januarij van ieder jaar moeten worden vernieuwd.

8. Het Departement van Koophandel en Koloniën zal van de voormelde opgaven jaarlijks lijsten doen formeren en daarvan afschriften zenden aan de Departementen van Buitenlandsche Zaken en van de Konvoijen en Licenten.

9. Het Departement van Buitenlandsche Zaken wordt geautoriseerd, om de veranderingen, welke door Ons, naar aanleiding der conventie van den 12den Augustus l. l., in de bepalingen op de vaart en handel met de West-Indische Koloniën zijn gemaakt, officiëel te doen mededeelen aan het Ministerie van Zijne Groot-Brittannische Majesteit, alsmede om de jaarlijksche lijsten, welke ingevolge het voorgaande artikel aan hetzelve door het Departement van Koophandel en Koloniën, zullen worden toegezonden, telkens te doen brengen ter kennis van dat Ministerie, met aanzoek gelijktijdig om te verkrijgen de communicatie der lijsten van Nederlandsche eigenaren van plantagiën of hypotheek-houders in de Koloniën Demerarij, Essequebo en Berbice wonende, welke lijsten ingevolge de artikelen 8 en 10 der conventie aldaar moeten worden geformeerd.

10. De laatstgemelde lijsten zullen, naarmate dezelve bij het Departement van Buitenlandsche Zaken ontvangen worden, telkens kopijelijk worden medegedeeld aan dat van Koophandel en Koloniën en aan dat der Konvoijen en Licenten.

Ten zelfden dage, den 24sten October, droeg

Z. M. bij misſive eene conceptwet voor, houdende bepaling van den tijd, binnen welken alle pretenſiën, ten last van het Rijk, zouden moeten worden ingediend. Dit concept, bij de tweede en eerſte Kamer aangenomen zijnde, nadat Z. M. de bedenkingen der Centrale Sectie, omtrent de kortheid des tijds bij de Conceptwet opzigtelijk de inlevering der pretenſiën tot 30 November, had goedgekeurd, en dien ten gevolge het concept had veranderd, werd gearresteerd door Z. M. den 8ſten November in de volgende artikelen:

Vergadering der Staten-Generaal.

Art. 1. Alle pretenſiën, ten laste van het Rijk, loopende van het tijdſtip, dat het Fransch Beſtuur in deze landen heeft opgehouden te beſtaan, tot op den 31ſten December 1814 ingeſloten, zullen door de belanghebbenden moeten zijn ingediend vóór of uiterlijk op den laatſten December dezes jaars 1815.

Wet van 8 November, houdende bepaling van tijd, binnen welken alle pretenſiën, ten laste van het Rijk, zullen moeten worden ingediend. (Staatsbl. no. 51.)

2. Alle pretenſiën, ten laste van het Rijk, zullen in het vervolg altijd moeten worden ingediend binnen zes maanden, volgende op het jaar, waarover dezelve loopen, en zullen alzoo de pretenſiën ten laste van den dienst van het thans loopend jaar 1815 moeten zijn ingediend vóór of op den laatſten der maand Junij 1816, en zoo vervolgens van jaar tot jaar.

3. Alle zoodanige pretenſiën, welke niet binnen de termijnen, bij de voorgaande artikelen bepaald, zullen wezen ingediend, zullen worden gehouden voor verjaard en vernietigd.

4. Onder de pretenſiën in de voorgaande artikelen bedoeld, zijn niet begrepen de renten en kansbiljetten van de nationale ſchuld, de burgerlijke, militaire en kerkelijke penſioenen, op het grootboek der penſioenen ingeſchreven, de vaste traktementen en ſoldijen van de burgerlijke en militaire ambtenaren en bedienden, en alle zoodanige andere pretenſiën, welker bedragen bepaald en welker afdoening en betaling gebruikelijk is, zonder dat eene voorafgaande aanvrage of productie van ſtukken van de zijde der belanghebbenden gevorderd wordt.

5. De indiening van alle pretenſiën in het 1ſte en 2de artikel bedoeld, zal, ten allen tijde, behooren te geſchieden bij zoodanige adminiſtratiën, kollegiën, autoriteiten of ambtenaren, als welke de orders tot het doen der leverantiën of anderzins gegeven hebben en op de

Vergadering der Staten-Generaal.

wijze bij elke administratie, kollegie of autoriteit gebruikelijk en voorgeschreven; — en zullen de belanghebbenden geacht worden door dusdanige indiening aan het gestatueerde bij deze wet te hebben voldaan, terwijl aan dezelve wordt onverlet gelaten, om van de administratie, het kollegie, de autoriteit of de ambtenaar, aan welke zij hunne pretensiën hebben ingeleverd, een bewijs van die inlevering te vorderen, ten einde, zich, in allen gevalle, daardoor, tegen de applicatie der prescriptie bij het 3de artikel dezer wet bepaald, te kunnen vrijwaren.

Den 25sten October werd Jonkheer *Bentinck tot Nyenhuis* als Lid der tweede Kamer ingeleid. Voorts kwam van de eerste Kamer berigt in, wegens hare goedkeuring van het gedane voorstel der tweede Kamer, tot het zenden van een adres aan Z. M. in antwoord op Hoogstdeszelfs gedane aanspraak bij de opening dezer Vergadering der Staten-Generaal, en tevens wegens hare aanneming van het daartoe voorgedragen ontwerp, van den volgenden inhoud:

SIRE!

Antwoord van de Staten-Generaal op de aanspraak van Z. M. bij het openen dezer Vergadering.

Het is aan den voet van den troon, dat wij onze eerbiedige dankbetuigingen komen nederleggen voor de voorloopige mededeelingen, die het Uwe Koninklijke Majesteit heeft goedgedacht, ons, bij de plegtige opening dezer gewone Vergadering, te doen. Uwe Koninklijke Majesteit heeft ons een uitzigt gegeven op vrede, rust en steeds toenemende welvaart, die 's Lands lasten dragelijk, en alle inspanning van krachten, welke zij regt heeft van het volk te verwachten, mogelijk maken. Uwe Koninklijke Majesteit verbergde ons niet, dat die toekomende voorspoed door oogenblikkelijke opofferingen gekocht moet worden, dat die onafhankelijkheid van ons vaderland behouden en bevestigd is, door ontzettende uitgaven, en dat daardoor 's Lands schatkist eene buitengewone toelage behoeft. Maar die onafhankelijkheid is tot geenen te duren prijs verworven, en wij moeten dan ook verwachten, dat alle maatregelen, die tot herstel van het geledene moeten dienen, met bereidwilligheid zullen worden aangenomen, omdat

onze nationale eer gehandhaafd, en onze toekomende veiligheid gewaarborgd is. Al de lasten kunnen niet anders dan volvaardig gedragen worden, om dat de wijze voorzorg van Uwe Koninklijke Majesteit de gelijkmatige verdeeling over alle standen en over een aantal jaren geboden heeft. Met vertrouwen zien wij dan ook nu te gemoet de vordering der onvermijdelijke opofferingen, en de voordragt der benoodigdheden voor het volgend jaar, en der middelen tot derzelver bestrijding vereischt, wanneer alle gedeelten des Rijks het gebouw gelijkelijk zullen schragen. Op gelijke wijze zien wij de algemeene invoering der, na omstandigheden gewijzigde, wetten op de nationale militie, als een onderpand onzer veiligheid aan. Reeds hebben onze jongelingen, door hunne dapperheid en door hun vergoten bloed, het zegel van goedkeuring op deze groote en heilzame inrigting gezet.

Vergadering der Staten-Generaal.

Antwoord van de Staten-Generaal op de aanspraak van Z. M. bij het openen dezer Vergadering.

De betrekkingen met de overige buitenlandsche Mogendheden, met onze hooge Bondgenooten, zijn door Uwe Koninklijke Majesteit behartigd, zoodanig, dat wij voor onzen handel en volksvlijt de oude kanalen weder zullen zien ontsloten, of nieuwe gevormd; en zoo de vrede van Europa, die Uwe Koninklijke Majesteit ons op korten afstand doet aanschouwen, op komt dagen, zullen wij spoedig de gezegende uitwerking bespeuren van die rust, welke wij voor onze zedelijkheid zoo hoog noodig hebben, en die ons zal vergunnen, om aan het openbaar onderwijs, aan kunsten en wetenschappen, en alle nuttige en heilzame inrigtingen, onverdeeld onzen tijd te besteden.

Mede te werken tot alle hooge en edele bedoelingen van Uwe Koninklijke Majesteit, zal steeds onze zucht, en ons streven, het volksbelang te behartigen, zal altoos ons doel zijn; en Uwe Koninklijke Majesteit vindt ons bereid, om, onder den bijstand van den Opperregeerder, de gewigtige belangen, waartoe wij hier zijn zamen geroepen, met onpartijdigheid en eensgezindheid in ernstige overweging te nemen.

Eenige plaatsen van Leden in de Tweede Kamer, zoo door sterfgeval als anderzins open zijnde, gaf Z. M., bij Missive van den 26sten October, aan de kamer te kennen, eenige benoemingen tot vervulling dier plaatsen te hebben ge-

Benoemingen tot Leden in de tweede Kamer.

Vergadering der Staten-Generaal.

daan, als: voor de provincie Luik de Heer *J. A. Simonis*, in plaats van den Heer *Iwan Simonis*, en de Baron *de Floen Adlercrona*, in plaatse van den Baron *Woot de Tinlot*; voor de provincie Antwerpen de Heer *de Cacter*, kommandant der schutterij van Antwerpen, in plaats van den Heer *Wauthier van Genechte*, en de Heer *de la Faille*, president der regtbank van eersten aanleg te Mechelen, in plaats van den Heer *de Bors*. — De Heer *de Faille* nam ten zelfden dage zitting.

In de zitting van den 27sten October zond Z. M. aan de Tweede Kamer een authentiek afschrift van een traktaat, gesloten met Z. M. den Keizer van Rusland, houdende bepalingen nevens de juiste grensscheidingen van het Koningrijk der Nederlanden. — Men besloot dit traktaat, in allen deele eensluidende met die, welke met de hoven van Londen, Berlijn en Weenen, te dezen opzigte waren gesloten en reeds den 26sten September l. l. aan de vergadering medegedeeld (1), in het archief te deponeren, en, in de beide talen gedrukt, aan de leden uit te deelen.

Akte van het Weener-Congres.

De akte van het Weener Congres (2), waarvan bovengemeld traktaat een bijzonder deel uitmaakte, was te Weenen opgemaakt en geteekend wegens Oostenrijk, Frankrijk, Groot-Brittannie, Portugal, Pruisfen, Rusland en Zweden, op den 9den Junij 1815. De akte bestond uit 121 artikelen, waarvan er negen (van art. 65 tot art. 73) betrekking hadden tot het Koningrijk der Nederlanden en het Groot-Hertogdom Luxemburg.

Deze artikelen zijn overeenkomstig met het door ons, hierboven bl. 110—115, ingevoegde traktaat van grensscheiding met Oostenrijk, behalve alleen in de meerdere uitvoerigheid omtrent de volgende:

(1) Zie boven bl. 107.

(2) Dezelve wordt gevonden in de Staatsc. N°. 180, en in *Neêrlands Betrekkingen*, bl. 157—286.

Schikkingen, betrekkelijk het hertogdom Bouillon.

Vergadering der Staten-Generaal.

Akte van het Weener-Congres.

69. Z. M. de Koning der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg, zal, ten eeuwigen dage, voor zich en zijne opvolgers, de volle en geheele souvereiniteit van dat gedeelte van het hertogdom Bouillon, dat bij het traktaat van Parijs aan Frankrijk niet is afgestaan, bezitten, en, in deze betrekking, zal hetzelve met het groothertogdom Luxemburg vereenigd worden.

Daar er geschillen over het gemelde hertogdom Bouillon ontstaan zijn, zal die geen der mededingers, wiens regten, op de wijze hieronder bepaald, wettiglijk erkend zullen worden, het gemelde deel van het hertogdom in allen eigendom bezitten, zoo als hetzelve door den laatsten Hertog bezeten is, en zulks onder de souvereiniteit van Z. M. den Koning der Nederlanden, Groot-Hertog van Luxemburg.

Deze beslissing zal onherroepelijk bij arbitraal vonnis uitgesproken worden. Scheidsmannen zullen te dien einde benoemd worden, een door ieder der beide mededingers, en de andere, ten getalle van drie, door de hoven van Oostenrijk, Pruissen en Sardinie. Zij zullen te Aken bijeenkomen, zoodra de staat van oorlog en de omstandigheden zulks zullen toelaten, en hunne beoordeeling zal binnen zes maanden, te rekenen van hunne bijeenkomst, moeten afgedaan zijn.

Z. M. de Koning der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg, zal, in dien tusschentijd, het eigendom van het gemeld gedeelte van het hertogdom Bouillon in bewaring nemen, om het terug te geven, te gelijk met de inkomsten van dit tusschenbestuur, aan dien der mededingers, ten voordeele van welken de arbitrale beslissing zal uitgesproken zijn. Gemelde Z. M. zal hem voor het verlies der inkomsten, herkomende van de regten der souvereiniteit, schadeloos stellen, mits onder eene billijke schikking. En, indien aan den Prins *Karel van Rohan* deze teruggave geschieden moet, zullen deze goederen, in zijne handen, aan de wet van erfopvolging, die zijn' titel uitmaakt, onderworpen zijn.

In dezelfde zitting van den 27sten October ontving de Tweede Kamer bij missive van Z. M. de authentieke afschriften van kapitulatiën aangaande het in dienst nemen van verscheidene

Vergadering der Staten-Generaal.

regimenten, gesloten tusschen Z. M. en den Vorst *van Nassau*; den Graaf *van Bentinck*, Heer van Kniphausen, de Zwitsersche kantons Bern, Graauwbunderland, Zurich en andere Roomsche kantons.

De Heeren *J. A. Simonis*, de Baron *de Floen Adlercrona* en *de Caeter* namen den 31sten October zitting. De Heer *van Alphen*, wegens de provincie Holland in plaats van den overleden Jonkheer *J. Slicher* door Z. M. benoemd, nam den 3den November zitting

De Vergadering op reces gescheiden.

De Voorzitter gaf in de zitting van den 10den November te kennen, dat, er geene stukken meer in deliberatie zijnde, hij zich bij Z. M. had vervoegd, om een reces van eenige weken te erlangen; en werd in de volgende zitting eene boodschap van Z. M. ontvangen, behelzende, dat, dewijl de zaken, welke het dringendste de tusschenkomst der Staten-Generaal hadden vereischt, waren geëindigd, en er eenige tijd zou verloopen, alvorens er zaken van groot aanbelang, van wege Z. M. aan de Kamer zouden worden voorgedragen, Hoogstdezelve er geene zwarigheid inzag, dat de beide Kamers der Staten Generaal tot en met den 11den December precies scheidden; dienvolgens adjourneerde de President de Vergadering tot den daarop volgenden dag van den 12den December.

Hervatte zitting.

De hervatte zitting der Staten-Generaal werd op de heugelijkste wijze geopend door eene boodschap van Z. M. van den 11den December, aan de tweede Kamer te kennen gevende, dat door Hoogstdenzelven was besloten tot het Huwelijk van Z. K. H. den *Prins van Oranje* met Mevrouwe de Groot-Vorstin *Anna Paulowna*, zuster van Z. M. den Keizer aller Russen, Hoogstdeszelfs bondgenoot, met inzending eener Conceptwet, om daarop, ter voldoening aan art. 13 der Grondwet, de toestemming der Staten-Generaal te erlangen. — Reeds den volgenden dag werd het algemeen verslag der centrale sectie voorgelezen, zoo als hetzelve was opgemaakt uit

Voordragt van het huwelijk van den Prins *van Oranje*.

het rapport der verschillende afdeelingen, aan welke 's Konings boodschap was gerenvoijeerd. — Hetzelve was van dezen inhoud:

Vergadering der Staten-Generaal.

De centrale afdeeling heeft de eer bij deze, ter kennisse van UEd. Mog. te brengen, den uitslag der overwegingen van de onderscheiden afdeelingen der Kamer, ter zake van het ontwerp van wet aan UEd Mog. toegezonden, bij de boodschap des Konings, van den 11den dezer, en strekkende, om de vereischte toestemming te verleenen tot de voorgenomene echtverbindtenis van Z. K. H. den Prins *van Oranje* met Mevrouwe de Grootvorstin *Anna Paulowna* zuster van Z. M. den Keizer aller Russen. In elke der verschillende afdeelingen van de Kamer heeft dit ontwerp van wet den eenparigsten en nadrukkelijksten bijval gevonden. De centrale afdeeling meent zich verzekerd te mogen houden, dat bij alle de leden eene volkomene overtuiging heerscht, van de wezenlijke en duurzame voordeelen, die men uit het voorgestelde huwelijk te wachten heeft voor de natie, welke wij vertegenwoordigen. Deze natie zal zich daardoor te naauwer verbonden zien aan een volk, dat door zijne moedige volharding, zoo wel als door zijne magtige hulpmiddelen, zoo krachtdadig tot de verlossing van Europa en tot de herschepping van ons vaderland bijdroeg, en welks staatkundige belangen wellligt in geen enkel opzigt tegen die onze strijdig, en, buiten allen twijfel, in het algemeen volkomen met dezelve overeenstemmende zijn. De voorgeslagene verbindtenis tusschen ons Koninklijk Stamhuis, en het Doorluchtig Stamhuis van Rusland zal te naauwer toehalen de banden van wederzijdsche vriendschap en hoogachting, die alreede tusschen de beide Souvereinen bestaan; en de menschlievende en edelaardige gevoelens van Keizer *Alexander* en deszelfs treffelijk geslacht, al die bekommeringen wegnemende, waartoe anderzins de vermaagschapping met magtige Vorstenhuizen te meermalen aanleiding gaf, kan zulks integendeel, in deze tot een stevigen waarborg strekken, tegen de heerschzuchtige inzigten, die zich andere volken of Vorsten, ten eenigen tijde, omtrent ons geluk en onze onafhankelijkheid, mogten veroorloven. De koophandel, met welken de welvaart en het bestaan van een zoo aanzienlijk deel der Nederlandsche natie in het naauwste ver-

Aanneming der voordragt van het huwelijk van Z. K. H.

Vergadering der Staten-Generaal.

band staat, ziet, in de verwachting van menigvuldiger en duurzamer betrekkingen met het Russische Rijk, het blijde vooruitzigt van eenen vermeerderden voorspoed en geluk.

Aanneming der voordragt van het huwelijk van Z. K. H.

En behalve deze overwegingen, geput uit de beschouwing van de belangen der Natie, welke UE. Mog. vertegenwoordigt, overwegingen, die, daardoor zelve, zich in de eerste plaats bij ons moesten voordoen, heeft de centrale afdeeling bovendien nog, even algemeen, andere beweegredenen ontmoet voor het aannemen der voorgestelde wet. Al hetgeen ter onzer kennis gekomen is, aangaande de persoonlijke deugden en uitmuntende hoedanigheden van de Groot-Vorstin *Anna Paulowna* levert in de voorgestelde echtverbindtenis eenen waarborg op voor het toekomstig geluk van den jongen held, die het voorwerp is onzer algemeene liefde en erkentenis. Wij vinden er dagelijks eene reden van het levendigste en waarachtigste genoegen in voor onzen Doorluchtigsten Koning en deszelfs waardige Gemalinne. En, indien het voorbeeld van huisselijke deugden op den troon ten allen tijde den weldadigsten invloed uitoefent op de deugden en het geluk der volken, en zoo wij het uitmuntend voorregt, hetwelk wij te dien opzigte genieten, op den waren prijs weten te stellen, zal het UE Mog. niet bevreemden, dat de centrale afdeeling ook als eene der beweegredenen ten voordeele der aangebodene wet bij de leden der onderscheidene afdeelingen hebbe opgemerkt de welgegronde hoop, van, in de benoemde doorluchtige huwelijks-vereeniging, een dergelijk voorbeeld van Vorstendeugden vernieuwd te zien, en alzoo ons tegenwoordig onschatbaar geluk ook tot de volgende geslachten te zien uitgestrekt.'

Dit rapport dadelijk in deliberatie gebragt zijnde, werd bij hoofdelijke stemming eenparig dien overeenkomstig besloten. — Twee dagen later ontving de tweede Kamer de goedkeuring der eerste. — Z. K. H de Prins *van Oranje* was den 29sten November reeds uit den Haag vertrokken naar Berlijn, om van daar met Hoogstdeszelfs gevolg de reis naar Petersburg aan te nemen, van waar men vernam, dat Z. K. H. er gelukkig aangekomen was en de openbare huwe-

lijksbekendmaking had plaats gehad op den 27sten December.

Vergadering der Staten-Generaal.

In de zitting van den 14den December werd eene missive gelezen van Z. M., daarbij voordragende eene Concept-wet, hoofdzakelijk behelzende, vooreerst de bepaling, dat de eerste uitloting van de uitgestelde schuld, welke met 1 April aanstaande moest plaats hebben, in plaats van 4 millioenen, bij de wet van 14 Mei 1814 bepaald, 6 millioenen zou beloopen, welke alzoo tot de werkelijke schuld zouden overgaan, en, ten andere de aanwijzing van verschillende fondsen tot stijving van de amortisatie-kas, ten einde daardoor, boven en behalve de som van 2 millioenen guldens, welke jaarlijks op het budget komen, de jaarlijksche amortisatie te verzekeren van zoodanig gedeelte der schuld, hetwelk niet minder, maar wel meerder zal kunnen beloopen dan eene som van 4 millioenen. — Op deze Conceptwet, aan de sectiën verzonden, kwam geen rapport uit voor in het volgende jaar.

Uitloting van 6 in plaats van 4 millioen der uitgestelde schuld.

Op den 15den December kwamen twee Concept-wetten in, houdende de eene bepaling van reiskosten, aan de Leden der Staten-Generaal, ter voldoening aan art. 86 der Grondwet toe te kennen, wanneer zij zich naar de plaats, waar de Vergadering wordt gehouden, moeten begeven; de andere strekte, om thans over het geheele Koningrijk, beginnende met den jare 1816 tot het jaar 1820 ingesloten, in te voeren de belasting op het rundvee, paarden en schapen, welke tot een fonds voor den Landbouw strekken zou en bijzonder bestemd was, om den eigenaar van vee, dat, bij gelegenheid van veepest, gedood moet worden, dadelijk en op eene voldoende wijze schadeloos te stellen.

Reiskosten bepaald voor de Leden der Staten-Generaal.

Fonds voor den Landbouw.

De eerste Concept-wet werd, na gehoord rapport der centrale sectie, op den 20sten met algemeene stemmen aangenomen en daarna door de eerste Kamer goedgekeurd.

Op de tweede Concept-wet kwam het algemeen rapport den 22sten in, strekkende ter aanneming

Vergadering der Staten-Generaal.

der Concept-wet, waartoe op den 27sten, na gehoudene deliberatie met 75 tegen 2 stemmen werd besloten. — Het besluit der eerste Kamer kwam eerst in na het einde des jaars.

Geheim artikel met den Keizer van Oostenrijk.

In de zitting van den 19den December ontving de tweede Kamer eene Missive van Z. M. daarbij inzendende een afzonderlijk en geheim artikel, gesloten, tusschen Hoogstdenzelven en Z. M. den Keizer van Oostenrijk op den 11den October l. l. betrekkelijk de overneming van zekere schulden van het voormalig Belgie, welke tot dus verre ten laste van Oostenrijk waren loopende ten bedrage van ƒ 31,466,679, die als nu door het Koningrijk der Nederlanden zouden worden overgenomen; zijnde de intresten daarvan ten laste dit Koningrijk ingegaan met 1 November l.l. Bij deze missive waren gevoegd alle de protocollen der conferentiën over dit onderwerp, te Weenen hebbende plaats gehad tusschen Zr. Ms. buitengewonen Gezant en Gevolmagtigden Minister met de Commissarissen van Z. K. M.; de door Zr. Ms. Minister deswege overhandigde nota; het geheim artikel, behoorende tot het traktaat met het Hof van Oostenrijk op den 27sten September l.l. gesloten en de daaruit geresulteerde Conventie. — Deze missive werd voor kennisgeving aangenomen, de protocollen ter griffie gedeponeerd, en de overige stukken, in de beide talen gedrukt aan de Leden gedistribueerd.

Concept-wet tot eene nationale erkentenis aan den Prins van Oranje.

In dezelfde zitting werd eene boodschap van Z. M. gelezen, geleidende eene Concept-wet ter voldoening aan het voorstel, door de Staten-Generaal op den 27sten September l.l. aan Z. M. gedaan (1) strekkende, om aan Z. K. H. den Prins *van Oranje* een blijk van nationale erkentenis te geven wegens de verdediging der positie van les Quatre Bras, tenderende de Concept-wet, om voor rekening van den Staat, in de residentie Brussel aan te koopen een paleis, en hetzelve gemeubileerd af te staan, benevens het domein-park van Ter Vueren, gelegen in het

(1) Zie boven bl. 106 en 107.

bosch van Soignies, met een daarbij behoorend jagthuis. — Op den 21sten bragt de centrale sectie het volgend verslag uit: Vergadering der Staten-Generaal.

UEd. Mogende hadden, in de laatste buitengewone zitting, aan Z. M. den wensch uitgedrukt, om aan den Prins van Oranje een openbaar blijk te geven van de gevoelens, welke de natie hem toedraagt. Als vertegenwoordigers dier natie hadden UE. Mog. te kennen gegeven, dat het haar aangenaam zijn zoude, waardiglijk te zien vereeuwigd de dankbaarheid en de liefde, die zij gewijd heeft aan den Vorst, wiens dappere en hardnekkige verdediging van den belangrijken post van Quatre-Bras de gedenkwaardige overwinning van Waterloo heeft voorbereid, en die onder al de helden van dien onsterfelijken dag, door den schitterendsten moed en door de uitstekendste talenten uitblonk.

Zijne Majesteit is toegetreden tot den waarlijk vaderlandschen wensch, door UE. Mog. uitgebragt, en de wijze, waarop Z. M. gemeend heeft, aan dat verlangen te moeten beantwoorden, levert eene nieuwe drangreden op, ten voordeele van het ontwerp van wet. Het is in de nabijheid van dezelfde oorden, die het tooneel waren der krijgsverrigtingen van den Prins van Oranje, en alwaar hij het geluk had, van zijn bloed voor het vaderland te storten, dat men u voorstelt hem een paleis en een behoorlijk domein aan te bieden. Zoodanig ontwerp van wet moest noodzakelijk niet slechts eene algemeene goedkeuring verwerven, maar met algemeene geestdrift worden ontvangen: en de leden der centrale afdeeling hebben zich hiervan in al de verschillende sectiën kunnen overtuigen. Zij twijfelen niet, of de Vergadering zal zich met de voorgestelde wet vereenigen.

Met eenparige stemming werd overeenkomstig dit rapport besloten, hetwelk voorts door de eerste Kamer werd goedgekeurd en ten gevolge had deze wet van Z. M. van den 27sten:

Wet van 29 December, waarbij wordt bepaald, dat den Prins van Oranje een Paleis te Brussel en het park Ter Vueren in eigendom zal worden afgestaan. (Staatsbl. no. 57.)

Alzoo wij in overweging genomen hebben, dat het volgens een voorstel, op den 27sten September laatstleden door de Staten-Generaal aan ons gedaan, de natie aangenaam zoude zijn, dat een openlijk bewijs van

Vergadering der Staten-Generaal. goedkeuring en dankbaarheid aan onzen beminden Zoon den Prins van Oranje gegeven werd, wegens de hardnekkige verdediging van den post bij Quatre-Bras op den 16den Junij 1815, en het lofwaardig aandeel door hem genomen aan den onsterfelijken slag bij Waterloo.

Wet van 29December, waarbij wordt bepaald, dat den Prins van Oranje een Paleis te Brussel en het park Ter Vueren in eigendom zal worden afgestaan. (Staatsbl. no. 57.) Zoo is het, dat wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, zoo als wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. In Onze residentiestad Brussel zal, ten koste der publieke schatkist, een paleis worden aangekocht, en behoorlijk gemeubileerd, en zal hetzelve vervolgens aan onzen beminden Zoon den Prins van Oranje, als een bewijs der nationale achting en erkentelijkheid, in vrijen en vollen eigendom worden overgedragen.

2. Ten zelfden einde zal hem in vollen eigendom worden afgestaan het, in het bosch van Soignies gelegene, domein, bekend onder den naam van het park van Ter Vueren op eene behoorlijke wijze, en zelfs, des noods, met eenige dominiale grondstukken vergroot, en nadat in hetzelve, mede ten koste van het Rijk, een Jagthuis zal zijn opgerigt.

3. De overdragt van het park van Ter Vueren met deszelfs aanhoorigheden, en het te Brussel aan te koopen Paleis, zal vrij zijn van alle regten van registratie.

Kapitulatie met Zurich. In de zitting van den 20sten December werd eene missive gelezen van Z. M., daarbij inzendende eene, tusschen Hoogstdenzelven en de Regering van het Kanton Zurich, geslotene en geratificeerde kapitulatie, tot het in Nederlandschen dienst nemen van een regiment Zwitsers van dat Kanton; — hetwelk voor kennisgeving werd aangenomen.

De Voorzitter deed in deze zitting het volgende voorstel.

EDEL MOGENDE HEEREN!

Voorstel van den President wegens de petitiën. De vierde afdeeling van het vierde hoofdstuk van de Grondwet, handelende over de Staten der Provinciën, beheist een enkel artikel onder het opschrift van *algemeene beschikking.*

Vergadering der Staten-Generaal.

Voorstel van den President wegens de petitiën.

Bij dat artikel is bepaald, dat elk ingezeten het regt heeft om verzoeken aan de bevoegde magt schriftelijk in te dienen, onder zekere daarbij gestelde bepalingen.

Wie is die bevoegde magt? Zijn dat ook andere, dan waarvan melding gemaakt wordt in dit hoofdstuk? en zoude men ook uit het 151ste artikel moeten opmaken, dat hier inzonderheid beoogd worden de Staten der Provinciën, daar aan Hun Ed. Gr. Achtbare toegekend wordt, niet alleen het regt en de belangen hunner provincie bij de Staten-Generaal voor te staan, maar ook die van derzelver ingezetenen, en dat dus deze door het intermediair der provinciale Staten alleen toegang tot U Ed. Mog. hebben.

Dan, dit gevoelen schijnt niet algemeen te zijn. Onlangs heb ik, met de post, petitiën van mij onbekenden ontvangen. De onzekerheid, of petitiën van particulieren een onderwerp van Uwer Edel Mog. raadplegingen kunnen zijn, de onbekendheid der personen, de aard der verzoeken zelve; hebben mij tot dus verre weerhouden, die petitiën onder het oog van U Ed. Mog. te brengen; en daar het mij voorkomt, dat dit eene zaak van het hoogst belang is, zoude ik U Ed. Mog. voorstellen, door eene bijzondere Commissie, bestaande uit zeven leden, te doen onderzoeken, of het 161ste art. in geen verband staat met het overig gedeelte van dit hoofdstuk, en of ook, uit kracht van dat art., bijzondere personen, met voorbijgaan van de Provinciale Staten, en andere bij dat hoofdstuk genoemde bevoegde magten, het regt hebben, om hunne verzoeken schriftelijk aan de Staten-Generaal in te dienen.

Indien die Commissie begrijpen mogt, dat te allen tijde aan elk ingezeten de vrije toegang tot U Ed. Mog. diende open te staan, zoude het dan ook niet raadzaam zijn, dat dezelve aan U Ed. Mog. voordroeg een reglement, om te bepalen de wijze, op welke die verzoeken dienden ingerigt te worden, ten einde zeker te zijn dat de personen en de zaken, het onderwerp der verzoekschriften, wezenlijk bestonden.

Indien dit mijn voorstel bij U Ed. Mog. bijval mogt vinden, zoude ik verder voordragen, om hetzelve te verzenden aan de onderscheidene afdeelingen, met verzoek om uit den haren elk een Lid te willen benoemen, om die Commissie te helpen uitmaken, ten einde deze zaak te onderzoeken, en daarvan ter Vergadering rapport te doen.

Vergadering der Staten-Generaal.

De Voorzitter bragt daarna, op den 28sten, ter kennisse van de Vergadering, dat de verschillende sectiën, ten gevolge van dit, door hem gedane, voorstel, ieder een Lid hadden benoemd, om de Commissie uit te maken ten fine van rapport omtrent hetzelve voorstel. — Welk rapport eerst in het volgende jaar werd uitgebragt.

Concept-wet der nationale militie.

Op den 22sten December werd door Z. M. eene Concept wet ingezonden, houdende de bepaling, dat de nationale militie nog eenigen tijd langer in haar geheel op den been zou blijven, dan bij de wet van 27 Februarij van dit jaar voor de Noordelijke, en bij art. 4 van het besluit van 1 April voor de Zuidelijke gewesten was bepaald (1), en wel in haar geheel tot 1 April 1816 en de helft derzelve tot 1 Junij daaraanvolgende. — Na dat door de centrale sectie omtrent dit concept gunstig was geadviseerd, werd hetzelve op den 28sten met eenparigheid van stemmen aangenomen; doch kreeg deze wet eerst haar vol beslag in het volgende jaar.

Concept-wet omtrent het leggen van arresten enz. op traktementen enz.

In de zitting van den 27sten December werd gelezen eene missive van Z. M., daarbij inzendende eene Concept wet, waarbij werd voorgedragen, dat de, sints eenigen tijd in de noordelijke provinciën bestaan hebbende bepalingen, opzigtelijk het leggen van arresten en het bekomen van kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen, en het invoeren van algemeene bepalingen deswege, waarvan de ondervinding het nut heeft bewezen, thans algemeen over het geheele Koningrijk zouden worden ingevoerd.

Over het invoegen van advisen in de notulen.

In de Vergadering van den 28sten December merkte de Heer *van Hoogstraten*, na het voorlezen van de notulen van het verhandelde in de vorige zitting, op, dat het hem ongeschikt en strijdig met het reglement van orde voorkwam, dat er melding in de notulen werd gemaakt van de advisen der Leden. Eenige Leden zich voor, andere tegen, dit gevoelen verklaard

(1) Zie boven 1ste St. bl. 5 en 131.

hebbende, werden de notulen wel gearresteerd, doch de vraag, of er voortaan van de adviesen der Leden in de notulen melding zou worden gemaakt, verzonden aan de sectiën. — In deze zitting deelde de Voorzitter eene, door hem ontvangene kennisgeving mede uit het kabinet van Z. M., daarbij aankondigende, dat op den dag van morgen ten elf uren eene Commissie van wege Z. M. een ontwerp van wet in de Vergadering zou brengen, welke Commissie bestaan zou uit Z. Exc. den Minister van Financiën, en de Leden van den Staatsraad *van Gennep* en de Baron *van Felz*.

Vergadering der Staten-Generaal.

Deze Commissie op den 29sten December, door eene Commissie van vier Leden uit de Vergadering, ter Kamer ingeleid zijnde en zitting genomen hebbende, deed de Minister van Financiën voorlezing van eene Conceptwet, houdende bepaling van 's Rijks uitgaven over den jare 1816, welke in 15 Hoofdstukken of posten was ingedeeld, te zamen 80 millioenen guldens bedragende; en van eene andere Conceptwet, houdende de regeling van 's Rijks inkomsten over denzelfden jare 1816: waarna Z. Exc. eene omstandige deductie voorlas tot toelichting van de meeste artikelen en posten, in laatstgemelde Conceptwet voorkomende. — Deze Commissie vertrokken zijnde, werden de beide ontwerpen verzonden aan de afdeelingen, terwijl zij in beide de talen gedrukt en aan de Leden zouden worden uitgedeeld.

Voordragt der financiële wetten over 1816.

In die zelfde zitting, de laatste van dit jaar, werd eene missive gelezen van Z. M., daarbij voordragende, om over het geheele Rijk in te voeren de wet, met het begin dezes jaars gearresteerd, betrekkelijk de vaart op Groenland en de Straat Davids, tot herlevendiging en aanmoediging van die vaart en visscherij; — welke voordragt almede aan de afdeelingen werd verzonden.

Concept-wet over de Groenlandsche visscherij.

Op den 2den December zijn door Z. M., naar aanleiding van art. 1 van de additionele artike-

Provinciale benoemingen. len der Grondwet, de nog aanwezig zijnde Leden van de Vergaderingen der Provinciale en Gedeputeerde Staten der Provinciën Noord-Braband, Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe, in derzelver functiën bevestigd, en voorts tot vervulling der bestaande vacatures in de Vergaderingen der Staten benoemd de navolgende Heeren, als:

In de PROVINCIE NOORD-BRABAND.

Voor de Ridderschap:

De Heer *J. G. R. van Reede tot Ginkel.*

Voor de Steden:

De Heeren *A. G. Verheijen*, . voor 's Hertogenbosch.
J. H. Sassen. . . — 's Hertogenbosch.
C. Hartman van Hoek, — Bergen op Zoom.
D. Verbunt, . . . — Tilburg.

Voor de Eigenerfden:

De Heeren *S. E. Jantzen van Nieuwland*,
G. de Jong van St. Oedenrode.

In de PROVINCIE GELDERLAND.

Voor de Ridderschap.

De Heeren *F. S. van Bylandt Halt*,
G. van Hardenbroek,
A. J. H. C. C. van Heeckeren,
S. J. Limburg Stirum,
A. van Pallandt.

Voor de Steden:

De Heeren *Bovier*, . . voor Nijmegen.
T. H. van Eeckelens . . — Harderwijk.

Voor de Eigenerfden:

De Heer *B. Willink.*

In de PROVINCIE HOLLAND.

Voor de Steden:

De Heeren *P. J. Groen van Prinsterer*, voor 's Gravenhage.
D. J. van Lennep, . . — Amsterdam.
M. C. van Reverhorst, . — Leiden.

Provinciale benoemingen.

Voor de Eigenerfden:

De Heeren *J. Velius Baert*,
G. J. H. Hoofst,
H. Huyghens,
L. Quarles,
J. van Styrum,
C. van der Willigen.

In de PROVINCIE ZEELAND.

Voor de Edelen:

De Heeren *J. C. H. van Hoorn van Burgh en Westland*,
A. D. de Perponcher.

Voor de Steden:

De Heer *S. P. Folker*, . . voor Middelburg.

Voor de Eigenerfden:

De Heer *S. O. Casembroot*.

In de PROVINCIE UTRECHT.

Voor de Ridderschap.

De Heer *J. M. K. van Utenhove van Heemstede*.

Voor de Steden.

De Heeren *J. C. Cobius*, . . voor Montfoort.
L. T. Nepveu . . . —— Utrecht.
O. Schellus van Leusden, . —— Amersfoort.

Voor de Eigenerfden:

De Heeren *P. A. Beelaerts van Blokland*,
. . . *Strick van Linschoten*,

In de PROVINCIE VRIESLAND.

De Heeren *T. M. W. van Asbeek*, voor Acht Karspelen.
J. H. van Boelens, . —— Lemsterland.
J. Cannegieter, . —— Workum.
A. G. Lycklama a Nyeholt, —— Utingeradeel.
C. Schultz, . . —— Idaarderadeel.
E. Tpey, . . . —— Dantumadeel.

Provinciale benoemingen.

In de PROVINCIE OVERIJSSEL.

Voor de Ridderschap:

De Heeren *J. H. Coninck Bentinck*,
J. J. W. van Coeverden,
F. A. C. van Rechteren tot de Hoffstede.

Voor de Steden:

De Heeren *J. E. Hubert*, . . . voor Zwolle.
H. J. Westenberg, . — Zwolle.

Voor de Eigenerfden:

De Heer *H. Penninck*, *Hz.*

In de PROVINCIE GRONINGEN.

Voor de Ridderschap:

De Heer *A. van Panhuis*.

Voor de Steden:

De Heeren *T. J. J. Cremers*, . voor Groningen.
A. J. van der Hoop, . . — Idem.
W. W. Jullens, . . — Idem.

Ten aanzien der financiën had Z. K. H. in dit jaar, behalve de reeds vermelde (1), de volgende besluiten genomen.

Besluit van Z. M. houdende, dat het bestuur van de registratie belast blijft met alle bemoeijingen, spruitende uit de executie van contumacieele vonnisfen.

Uit overweging, dat, daar bij de thans bestaande orde van zaken, in de noordelijke provinciën der Nederlanden het beheer der domeinen van dat der registratie was afgescheiden, het noodzakelijk werd bepalingen te maken, ten aanzien van zoodanige verrigtingen, voortvloeijende uit de executie van contumaciëele condemnatiën, als aan het voormaals vereenigd bestuur der registratie en domeinen bij de vigerende wetboeken waren opgedragen, besloot Z. M., het rapport van den Secretaris van Staat voor de Financiën en van den Eersten President van het Hoog Geregtshof gehoord, op den 14den April: „ dat het bestuur

(1) Zie boven. iste. St. bl. 8 . 19.

„ van de registratie- het zegel en de hypotheek- (Staatsbl.
„ regten belast zou blijven met alle zoodanige no. 33.)
„ bemoeijenissen, als, met betrekking tot de
„ executie van contumaciëele condemnatiën, bij
„ de bestaande wetten, aan het vereenigd be-
„ stuur der registratie en domeinen waren opge-
„ dragen."

Bij besluit van den 15den Junij verleende Z. M., op het rapport van den Commissaris Generaal der Financiën, vrijdom van uitgaande en restitutie van de inkomende regten, aan ingezetenen, welke van woonplaats veranderden, van en naar plaatsen, door de toen nog bestaande tol-linie gescheiden.

Besluit van Z. M. tot vrijdom en restitutie van uit- en ingaande tolregten binnen het Rijk. (Staatsbl. no. 38.)

Z. M. in overweging nemende, dat het billijk was, om te gemoet te komen aan de bezwaren van zoodanige houders van domein-rescriptiën en van, daarmede bij art. 34 der wet van 14 Mei 1814 (1) gelijk gestelde, rente-certifikaten, welke, geen gebruik gemaakt hebbende van de faculteit hun bij art. 33 dier wet tot plaatsing derzelve toegekend, en ook niet in de gelegenheid geweest zijnde om hunne domein-rescriptiën in betaling van gekochte dominiale goederen te bezigen, verzogt hadden, dat hun nog een weg tot emplooi hunner voorschreven domein-rescriptiën en rente-certifikaten mogte worden aangewezen, ordonneerde bij eene wet van 7 Augustus, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten Generaal: „ dat gemelde domein-rescrip-
„ tiën en certifikaten als nog zouden worden
„ aangenomen op den voet, bij de wet van 1814
„ bepaald, in dier voege, dat twee duizend francs
„ derzelven, meerdere of mindere sommen naar
„ evenredigheid, met alle daarop te goed zijnde
„ interessen zouden worden beschouwd als één
„ bij voorschreven wet bepaald fournissement
„ van oude renteschulden, en dienvolgens, met
„ bijvoeging der vereischte bijlage van *f* 100-:-
„ worden verkregen *f* 200-:- kapitaal 2½ per-

Wet van 7 Aug. houdende bepalingen tenopzigte van de conversie der nog in omloop zijnde domein-rescriptiën en rente-certifikaten. (Staatsbl. no. 42.)

(*) Zie het *Jaarboek* van 1814. bl. 301—309.

„ cent integrale werkelijke en f400 kapitaal, uit„ gestelde schuld, waarvan de rente zou ingaan „ met 1º. Julij dezes jaars, met injunctie van „ aanbod ter converfie voor- of uiterlijk op 1 „ December van hetzelve jaar onder poenaliteiten „ bij art. 19 en 20 der wet van 14 Mei 1814 „ bepaald."

Wet van 8 Aug. no. 25 waarbij de Duitsche orde, Balije van Utrecht wordt hersteld. (Staatsbl. no. 42.)

De belanghebbende bij de voorens hier te lande bestaan hebbende, doch op 27 Februarij 1811 gesupprimeerde Duitsche orde, Balije van Utrecht, hadden het herstel van dezelve orde verzogt: Z. M. zich genegen bevindende, om aan dit verzoek te voldoen, voor zoo ver zulks met de bestaande regeringsvorm, met Hoogstdeszelfs regt en met de algemeene belangen-was, overeen te brengen, bepaalde op den 8sten Augustus, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg van de Staten-Generaal eene wet, vervattende de volgende artikelen:

Art. 1. De Duitsche orde, Balije van Utrecht wordt hersteld, zoodanig als dezelve, ten tijde van derzelver suppressie in den jare 1811, heeft bestaan; voorbehoudens nogtans Onze bevoegdheid om aan dezelve orde in tijd en wijle zoodanige andere en meer doelmatige inrigting te geven, als Wij zullen goedvinden; en voorts op den voet, en onder de bepalingen, in de volgende artikelen vermeld.

2. Zoodra mogelijk na de dagteekening van dit besluit, zullen alle goederen en eigendommen, hoe ook genaamd, en waarin dezelve ook mogen bestaan, die aan de Duitsche orde, bij derzelver suppressie in 1811 hebben behoord, voor zoo ver die als nog in *natura* voorhanden zijn, en thans door de administratie der domeinen beheerd worden, doch verder of anders niet, aan de orde worden overgegeven, en zulks met de revenuen over den jare 1814 en vervolgens, waartegen de orde gehouden zal wezen om aanvankelijk over 1814 en vervolgens, te betalen al zoodanige lasten en uitkeeringen ten dienste van kerken en scholen en al zoodanige betalingen van predikanten, als anderzins, met welken zij bevorens is belast geweest.

3. De goederen, welke tot de Duitsche orde, Balije

van Utrecht, hebben behoord, en federt hare fuppresfie door de Fransche administratie zijn verkocht geworden, zullen aan de koopers verblijven; behoudens de bevoegdheid van deze laatsten, om zich, indien zij tot vernietiging van den verkoop genegen zijn, deswege, in der minne met de orde te verstaan. Wet van 8 Aug. no. 55 waarbij de Duitsche orde, Balije van Utrecht, wordt hersteld. (Staatsbl. no. 48.)

De termijnen, welke op de koopsom dier goederen aan de Fransche administratie zijn betaald geworden, zullen door de orde niet kunnen worden gereclameerd, doch zullen de onbetaalde termijnen door de koopers aan de orde zelve voldaan en uitbetaald worden, onder gehoudenheid om het bedragen daarvan aan te leggen en te besteden tot aankoop van vaste goederen, of tienden binnen deze landen gelegen, of van inschrijvingen in het Grootboek der Nationale Schuld.

4. Alle hypotheken, en kapitalen ten laste van particulieren geloopen hebbende en welke voor 1°. Januarij 1814 afgelost en alzoo aan de Fransche administratie betaald zijn geworden, zullen evenmin als de betaalde kooppenningen door de orde kunnen worden gereclameerd, edoch zal aan dezelve worden uitgekeerd het bedragen van al zulke kapitalen, als in den loop van den jare 1814 afgelost, en aan de dominiale administratie zijn verantwoord geworden.

5. De kapitalen, welke op het grootboek der nationale werkelijk rentegevende en uitgestelde schuld, ten name van de administratie der domeinen zijn ingeschreven en geprovenieerd zijn uit oude kapitalen, welke, ten tijde van de suppressie der Duitsche orde, aan dezelve hebben toebehoord, zullen ten name van de orde worden overgeschreven, en de interessen daarvan federt den 1sten Januarij 1814 gepercipieerd, aan dezelve worden uitgekeerd, waartegen door de orde aan de administratie des domeinen zal worden gerembourseerd het bedragen der bijlagen, welke, ingevolge de wet van den 14den Mei 1814 voor die kapitalen zijn gefourneerd geworden, mitsgaders de kosten op de reconversie derzelve gevallen.

6. Ten gevolge van de herstelling der Duitsche orde, Balije van Utrecht, zullen de schadevergoedingen aan de titularissen en geëmploijeerden der orde, bij de decreten van den 4den Julij 1812 en van den 13den Augustus 1813 toegestaan, komen te cesseren, en dienvolgens de ingeschrevene lijfrenten worden gehouden voor vernietigd op het tijdstip van den 1sten Januarij 1814; terwijl de kapitalen rentende 5 pCt. integraal, op het

Wet van 8 Aug. no. 55 waarbij de Duitsche orde, Balije van Utrecht, wordt hersteld. (Staatsbl. no. 43.)

oud grootboek der nationale schuld ten behoeve van eenige adspiranten ingeschreven, worden gelaten ter dispositie van de orde, onder gehoudenheid van een, met opzigt tot het beloop der interessen, gelijkstaand kapitaal, nieuwe werkelijke schuld, en de daartoe behoorende kapitalen, uitgestelde schuld aan 's lands amortisatie-kas af te schrijven, waartegen aan de orde zal worden vergoed de, volgens de wet van 14 Mei 1814, gedane bijbetaling.

7. De ingevolge het vorig artikel vernietigd wordende lijfrenten, voor zoo veel dezelve niet aan de titularissen, maar aan geëmploijeerden der orde waren toegekend, zullen, door de orde bij voortduring aan dezelve geëmploijeerden moeten worden uitbetaald, te rekenen van den 1sten Januarij 1814 af en tot tijd en wijle zij zal goedvinden hen in hunne oude functiën te herstellen.

8. De orde, met en sedert den 1sten Januarij 1814 wordende gesteld in het genot der revenuen van alle de goederen, welke aan dezelve, ten gevolge van de voorgaande artikelen, zullen worden gerestitueerd, zal verpligt zijn tot het betalen van alle grondlasten, dijk-, sluis- en molengelden en dergelijke voor het geheele jaar 1814, zoo mede alle de kosten van onderhoud en reparatie, die na 1 Januarij 1814, zijn geëmpendeerd geworden, zullende hetgeen deswege over het jaar 1814 reeds door de administratie der domeinen mogte zijn betaald geworden, door de orde worden gerestitueerd.

9. Bij den staat van liquidatie en afrekening tusschen de administratie der domeinen en de Duitsche orde, welke, ter volledige executie van de vorenstaande bepalingen moet worden opgemaakt, is speciaal in het oog te houden en tot basis te nemen.

Vooreerst: dat van alle pachten, renten enz. in den loop van het jaar, en alzoo niet met ultimo December verschijnende, slechts zoo veel ten voordeele van de Duitsche orde worde uitgetrokken, als gelijk staat met het getal van dagen sedert den 1sten Januarij 1814, tot aan den verschijndag in dat jaar verloopen, en dat het resterende als revenuen van 1813, ten behoeve van de Domeinen worden bekeerd.

Dat wederkeerig *ten tweede* van alle renten, uitgangen en dergelijke in 1814 verschenen en betaald, niet meerder ten laste van de orde gebragt worden, dan volgens dezelfde berekening naar gelang van het getal dagen van

1 Januarij 1814 tot aan den verschijndag over 1814 verschuldigd is. En

Ten derde: dat de tienden, garvezaden en houtgewassen in 1813 verkocht, gerekend zullen worden tot de inkomsten van dat jaar te behooren, al ware het, dat de betaling in 1814 bepaald, en gepresteerd mogte zijn geworden.

Besluit eener nieuwe tollinie aan de oevers van de Maas, benevens het stapelregt aan de stad Venlo, (Nederl. Staatsc. no. 201.)

Een Koninklijk besluit van den 8sten Augustus bragt eene nieuwe tollinie tot stand, in plaats van die, welke aan de oevers van de Maas bestond. Dezelve werd verdeeld in zes hoofdkantoren, waarvan de hoofdplaatsen waren Dinant, Florenville, Luxemburg, Vianden, Henri-Chapelle en Roermond. Bij hetzelfde besluit werd aan de stad Venlo een stapelregt voor den koophandel toegestaan, mits de stad voor het daartoe noodige gebouw zorgde.

Gevolg van dit besluit op den doorvoer van goederen. (Amsterd. Cour. no. 203.)

De doorvoer van alle goederen, behalve diegenen, welke bij het transit van 27 October 1814 waren uitgesloten, werd, ten gevolge van bovengemeld besluit, gepermitteerd langs de navolgende kantoren, op de zuidelijke grenzen van het Koningrijk en van het Groothertogdom van Luxemburg, te weten: Dinant, Paliznel, Remich, Wasserbillig, Echternach, Bocholtz of Behault, Petit-Hier, Stavelot, Francorchamp, Gemereth, Henri Chapelle, Moresnet, Herlen, Susteren, Roermond, Reuver, Venlo en Wel.

Besluit van Z. M. ter executoir verklaring der indirecte belastingen in de nieuw aangewonnen departementen. (Nederl. Staatsc. no. 210.)

Z. M. nam voorts een besluit, waarbij de, in de zuidelijke provinciën bestaande, indirecte belastingen, te rekenen van den 1sten September 1815, in al de nieuwelinks aan het bestuur van Z. M onderworpene departementen werden ingevoerd; wordende bij dit besluit tevens door Z. M. de besluiten van 27 Oct. 1814 en van 10 Januarij 1815 alsmede de artikelen 6 tot 20 ingesloten van het besluit van 30 October 1814, zijnde een vervolg op dat van den 27sten dier zelfde maand, in gezegde provinciën executoir verklaard.

Op den 4den September nam Z. M. het be-

M 5

Besluit van Z. M. van 4 Sept. tot continuatie der in de zuidelijke departementen bestaande Loterij en executoir verklaring voor dezelve der reglementen van de Classikale Loterij der noordelijke provinciën. (Staatsc. no. 217.)

sluit: „ dat de Loterij, in de zuidelijke departementen geïntroduceerd, zou worden gecontinueerd; doch dat, dien onverminderd, de collecte der Classikale Loterij, in de noordelijke provinciën getrokken, in de zuidelijke departementen, werd toegestaan, te beginnen met de toen aanstaande 117de Loterij, en in zoo verre zou worden gederogeerd aan de bepalingen, volgens welke de collecte van eenige andere, dan de zoogenaamde Belgische Loterij, in de zuidelijke departementen was verboden. Voorts werden de wetten en reglementen op het stuk der Classikale Loterij geëmaneerd en bepaaldelijk het reglement van 13 October 1812 en het besluit van 19 Januarij 1814, n°. 38, waarbij het 4de artikel van het zoo even gemelde reglement was gealtereerd geworden, in de zuidelijke departementen executoir verklaard." — De trekking der Classikale Loterij der noordelijke provinciën, de Nederlandsche Loterij genaamd, had met de 116de Loterij weder plaats gehad op de oude Gottische zaal van het Binnenhof, van ouds onder de benaming van de Loterijzaal bekend, doch van waar de Loterij sedert zeven jaren naar een ander lokaal was verplaatst, zijnde die zaal in dien tusschentijd tot een hospitaal ingerigt geweest, maar nu weder op eene zoo fraaije wijze in order gebragt, dat dit gedenkstuk der Graven van Holland voor ingezetenen en vreemdelingen een opmerkelijk voorwerp van beschouwing en nadenken is gebleven.

Besluit van 19 December bepalingen behelzende omtrent het Syndikaat.

Bij besluit van den 19 December bepaalde Z. M., dat het Syndikaat der Nederlanden zal bestaan uit 50 Leden, en benoemde Z. M. tevens als zoodanige de Leden van het toen ontbonden Syndikaat, zijnde de Heeren: *W. J. van Brienen van de Groote Lindt*, *Jan Brouwer Jzn.*, *J. P. van Wickevoort Crommelin*, *Jan Six van Hillegom*, *W. Willink*, *J. G. van der Meulen*, *P. P. Charlé*, *J. Hodshon*, *G. Blaauw*, *J. N. van Eys*, *D. C. van Lennep*, *W. Rendorp*, *G. ten Sande*, *D. Hooft*, *J. Huidecoper van Maarsseveen*, *J. van Collen*, *J. Carp*, *J. Graafland*,

P. A. van Eys, *A. Meynts*, *A. Paats van Troostwyk*, *J. van de Poll de Jonge*, *J. Severeyn*, *C. T. M. de Lepel*, *W. H. Voomberg*, *D. W. Elias*, *J. van Loon Jz.*, *J. A. van Iddekinge*. — En voorts de Heeren: *van Aken*, *Bareel*, *A. Cogels*, *Gendebien*, *Hennecy*, *Holvoet* (*St. Gent.*), Baron *Keverberg d'Aldengoor*, *Overman*, *Paul de Maibe*, *J. J. Piret*, *Pharazin*, *Ricour*, *Roemers*, *Serruys*, *Jos. Simonis*, *Spoelberch d'Eynhouts*, *Surlet de Chokier*, *Tornaco de Berlo*. — Tot Secretaris van het Syndikaat werd aangesteld de Heer *C. Apostool*, en tot Thesaurier van hetzelve de Heer *J. Fraser*.

Zijne Exc. de Minister van Financiën heeft, naar aanleiding van de wet van 11 November 1815 en der nadere bevelen, daartoe van Z. M. ontvangen, het, bij decreet van 23 September 1810 opgerigt, en bij koninklijk besluit van 2 Februarij 1814 n°. 19. in deszelfs attributiën geconfirmeerd Syndikaat, op den 30sten December 1815, uit naam des Konings ontbonden. Daarna heeft de Minister het nieuwe Syndikaat der Nederlanden, in naam des Konings, geïnstalleerd, aan de tegenwoordig zijnde Leden, benevens den Secretaris en den Thesaurier, den vereischten eed afgenomen, en de eerste vergadering van dit nieuwe Syndikaat gepresideerd.

Bij de Algemeene Rekenkamer was door Z. M. in de maand Mei de Heer *Exrik*, tot dus verre Secretaris dier kamer, tot lid in hetzelve kollegie benoemd. Benoeming bij de Rekenkamer.

In de maand December werd de Heer *C. Webbers* benoemd tot Secretaris bij het departement van Convoijen en Licenten, als mede tot Administrateur in dat vak voor de zuidelijke departementen. Benoeming bij Convoijen en Licenten.

Behalve de verordeningen in het Justitie-wezen, reeds bevorens vermeld (1), had ten dezen jare nog het volgende plaats.

Z. M. in aanmerking genomen hebbende, dat

(1) Zie boven 1ste St. bl. 32—42.

Besluit van Z. M. van 1 April, relatief de onder den Eersten Griffier van het Hoog Geregtshof berustende cachetten of wapens van steden, plaatsen en kollegiën. (Nederl. Staatsc. no. 83.)

sommige steden, dorpen of heerlijkheden, ten gevolge van Hoogstdeszelfs besluit van 24 December 1814, zouden kunnen noodig hebben de wapens of cachetten, welke, in den jare 1811, van hen zijn afgevorderd en opgezonden aan het toenmalig keizerlijk Geregtshof in 's Gravenhage, heeft den 1 April, op voordragt van den eersten President van het Hoog-Geregtshof der Vereenigde Nederlanden, besloten: „ dat alle gemelde wapens of cachetten, door de stedelijke regeringen, of door de regeringen van dorpen of heerlijkheden, zullen worden terug gevraagd; — dat door den fungerenden eersten Griffier van het Hoog-Geregtshof alle zoodanige wapens of cachetten, welke niet ten gebruike hebben gediend van eenig regterlijk kollegie of ter bezegeling van regterlijke akten, maar alleen als het voormalig wapen van eenig plaatselijk bestuur gebruikt werden, en toen in zijne bewaring waren, aan de belanghebbenden, tegen behoorlijke reçus, zullen worden afgegeven; — doch dat de wapens of cachetten van alle voormalige Schepensbanken, Baljuagiën of Distrikts-Vierscharen, en in het algemeen, die van alle voormalige regterlijke kollegiën, provisioneel zullen blijven gedeponeerd, tot Hoogstdeszelfs nadere dispositie."

Besluit van Z. M. ter loslating van rustverstoorders bevorens het besluit van 10 April. (Amst. Cour. no. 108.)

Bij besluit van 1 Mei autoriseerde Z. M. den Procureur-Generaal bij het Hoog Geregtshof, om de personen in vrijheid te stellen, die, vóór de afkondiging van het besluit van 10 April 1815 (1), door gesprekken of oproerig geschreeuw, de publieke rust en de veiligheid van den Staat hadden aangerand; wordende hun de straffen of geldboeten, die zij verdiend hadden, kwijt gescholden.

Besluit van Z. M. wegens het gratis voor armen directiën.

Op den 17den Augustus besloot Z. M. te verklaren: „ dat alle armen-directiën, hier te Lande „ geëtablisseerd, onder welke benaming dezelve „ ook zouden mogen voorkomen, in alle civiele „ regtszaken, die dezelve in hare kwaliteit, het

(1) Zie boven 1ste St. bl. 127—129.

„ zij eischende of vorderende, voor de respectie„ve Hoven, of Regtbanken van justitie zouden „ moeten voeren, gratis zullen worden bediend, „ zonder eenige betaling van zegel- of registra„tie-regten der judiciële akten of stukken, als „ mede zonder eenige betaling van eenige griffie„en expeditie-kosten, judiciële boeten, salaris„sen van praktizijns of deurwaarders, hoege„naamd, dan alleen en voor zoo veel zij die „ van hare partijen zullen kunnen verhalen, al„les met inhaesie der verdere bepalingen, bij de „ besluiten van 2 Februarij 1814 n°. 4. en 27 „ Junij daaraanvolgende uitgedrukt (1)." (Nederl. Staatsc. no. 200.)

Z. M. overwegende, dat de werkzaamheden van het Hoog Geregtshof te Brussel, door het behandelen der zaken in cassatie, aanmerkelijk zijn vermeerderd, en van den anderen kant alle omslagtigheid in de behandeling, zoo veel mogelijk, willende verminderen, besloot den 31sten October: „ dat alle civiele zaken en van koop„handel, voortaan bij het Hoog Geregtshof te „ Brussel, door eene kamer, uit vijf leden za„mengesteld, zullen kunnen worden beslist; — „ en dat hetzelfde mede zal plaats hebben om„trent de geschillen over den burgerlijken stand." (Besluit van Z. M. omtrent civiele zaken, koophandel en den burgerlijken stand voor het Hof te Brussel. (Staatsbl. no. 49.))

Op voordragt van den Minister van Justitie, besloot Z. M. den 1 November: „ de civiele „ kamers der Hooge Geregtshoven, belast met de „ kennisneming der gedingen, in cas van cassa„tie, zullen, ingevalle dezelve, om welke rede„nen dan ook, het bij de wet vereischte getal „ regters niet mogten kunnen bijeen brengen — „ bevoegd zijn, het ontbrekend getal aan te vul„len door leden van de kamer van appellen „ van correctionele politie, of die van beschul„diging, daartoe door den Eersten President te „ committeren." (Besluit omtrent het appel van Geregtshoven. (Staatsbl. no. 50.))

Slechts enkele regtszaken, wier bijzondere aard of aangelegenheid vermelding vordert, te boek kunnende brengen, oordeelen wij dat, het volgende

(1) Zie het Jaarboek van 1814 bl. 374.

Schrikkelijk voorbeeld van wreed bijgeloof te Onkerzeele.

geval deze onderscheiding alzins vereischt. — Te Onkerzeele bij Grammont werd op den 14den November eene vrouw, verdacht van tooverij, op de gruwzaamste wijze verbrand. Zij was eene gegoede vrouw van 50 jaren, moeder van zeven kinders en van een onbesproken gedrag. Een landbouwer *Pierre Bruyland*, oud 53 jaren, en zijne huisvrouw *Jeanne Spitaels*, oud 49 jaren, beide geboren en wonende te Onkerzeele, eene dochter van 20 jaren hebbende, die door eene kwijnende ziekte was aangetast, namen den raad van waarzeggers in, en hielden zich overtuigd, dat hunne dochter betooverd was. Zij meenden de tooveres in hunne buurvrouw te ontdekken, en lokten haar in huis, waarin zij bevorens geen voet had gezet. Men sloot terstond deuren en vensters, en na haar met vervloekingen overladen en ten sterkste gedrongen te hebben tot bekentenis harer gewaande misdaad, bond men haar aan handen en voeten, zonder op hare verklaringen van onschuld en op hare tranen te letten, en bedreigde haar met den schrikkelijksten dood, onder het toebrengen van verscheiden sabelslagen. Daarna stak men een vuur aan, hetwelk men drie maal vernieuwde, en op hetwelk men de rampzalige herhaalde malen plaatste, zoodat hare voeten, beenen en dijen langzamerhand verbrandden. Drie uren lang werd de ongelukkige aldus gepijnigd, zonder te kunnen schreeuwen of om hulp roepen, wijl men haar den mond had toegestopt. Toen hare beulen haar zagen zieltogen en om den Pastoor smeeken, ten einde haar in hare laatste oogenblikken bij te staan, verlieten zij haar, om den Geestelijken te halen, waardoor dit afschuwelijk feit ontdekt werd. Terstond in hechtenis genomen, betoonden beide geen berouw hoegenaamd, geloovende door goddelijke ingeving te hebben gehandeld. De zieke dochter was niet zonder deelneming aan dien gruwel gebleven; de tweede dochter en dienstmeid, welke de misdadigen in een naburig vertrek hadden doen gaan, hadden de vlugt genomen, door zich langs het dak

neder te laten. Het slagtoffer des wreeden bijgeloofs overleed, na een verschriklijk lijden, op den 21sten November. Het Cour d'assises, zitting houdende te Gent, heeft op den 13den Mei van het volgende jaar, man en vrouw beide veroordeeld, den eersten tot de doodstraf, de tweede tot dwang-arbeid levenslang, ten toon stelling en brandmerk met de letters T. P. en in de kosten van het proces. — De debatten over deze zaak, waarvan de bijzonderheden meer dan eens al de toehoorders met schrik vervulden, leverden een ontzettend bewijs op, wat het bijgeloof vermag op wezens zonder opvoeding, en vervreemd van menschelijk gevoel (1).

Geneeskundige staatszorg had Z. M., bij onderscheidene besluiten, in provinciale commissiën van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt doen benoemen den Heer *J. de Koning*, Med. Doct. te Vollenhoven, in plaats van den Heer *J. Themmen*, Med. Doct., eervol ontslagen, voor Zwolle, en den Heer *J. Ripping*, Med. Doct. te Rotterdam, in plaats van wijlen den Heer *S. A. de Moreez*, voor Dordrecht. Benoemingen tot het geneeskundig toevoorzigt.

Voorts was, bij besluit van den 25sten October, door Z. M. eene personele commissie daargesteld, belast om de, zoo wel in de zuidelijke als noordelijke provinciën bestaande geneeskundige wetten en verordeningen te herzien, en een geheel te ontwerpen, hetwelk als het geneeskundig wetboek voor het koningrijk zou moeten verstrekken, en tot Leden dezer Commissie benoemd de Heeren *P. J. Groen van Prinsterer* en *Harbauer*, en tot Amanuensis den Heer *F. J. van Maanen*. Commissie tot het ontwerpen van een geneeskundig wetboek.

(1) Een weinig vroeger; en wel den 18den October, was een gelijke gruwel door het bijgeloof schier volbragt te Belleghem, alwaar men eene vrouw van 68 jaren, door stokslagen en het branden harer voeten, had willen dwingen tot bekentenis van het betooveren en tot het onttooveren van een kind; tot dat eindelijk de vader des kinds, minder dwaas of minder wreed dan de overigen, de ongelukkige vrouw deed los laten.

Medailles, wegens koepokstof-inënting uitgereikt.

Bij besluiten, eindelijk, van den 2den November, wees Z. M. aan de vijf Med. Doctoren *J. C. van Gennep* en *J. C. Belen* te Gorinchem, *G. A. Ramaer* te Zwolle, *J. de Koning* te Vollenhoven, en *B. W. van der Zande* te Meppel, gouden medailles toe ter belooning van de koepokstof-inënting, in den jare 1814 in de provinciën Zuidholland, Overijssel en Drenthe, en wel het grootste getal zonder belooning; — de medaille heeft de waarde van tien dukaten.

Werking van het Amsterdamsch Genootschap ter inenting.

Uit het jaarlijksch verslag van het Amsterdamsch Genootschap ter bevordering der koepokstof-inënting voor minvermogenden bleek, dat in hetzelve van 1 November 1814 tot 1 November van dit jaar, 1407 personen, meestal kinderen, met den besten uitslag waren gevaccineerd, hebbende toen reeds in den tijd van twaalf jaren, boven de 14000 in dit instituut deze kunstbewerking, met het heilzaamst gevolg, ondergaan.

Benoeming van G. Sandifort.

Tot Lid der Commissie tot het examineren van Vee-artzen, was bij besluit van 24 Februarij benoemd de Hoogleeraar *G. Sandifort* te Leiden.

Algemeene Vergadering van de Provinciale Commissie van Landbouw.

Op den 17den Junij had de eerste algemeene vergadering plaats gehad in 's Gravenhage, van afgevaardigden uit de provinciale Commissie van Landbouw, zijnde de Heeren *G. C. C. J. van Lynden van Sandenburg* wegens Utrecht, *van Tuyll van Serooskerken van Heeren en Leende* wegens Braband, *J. N. van Bys* wegens Noordholland, *J. D. Steengracht* wegens Zeeland, *M. Siderius* wegens Vriesland, *Ph. J. van der Goes* wegens Zuidholland, *J. van Riemsdyk* wegens Drenthe, *J. F. W. van Spaen van Biljoen* wegens Gelderland, *J. A. Uilkens* wegens Groningen, en *J. Teding van Berkhout* wegens Overijssel; wordende de functiën van Secretaris waargenomen door den Heer *J. Kops*, Commissaris tot de zaken van den Landbouw bij het departement van Binnenlandsche zaken. Deze vergadering eindigde hare zitting op den 22sten daar aan volgende.

Op het verslag door den Minister van Binnen-

landsche zaken gedaan, dat de runderpest in vele departementen van het Fransche rijk verwoestingen aanrigtede, en zich bereids tot aan de grenzen der Nederlanden had verspreid, vond Z. M. goed, bij besluit van 15 November, allen invoer van rundvee, runderhuiden en kalfshuiden uit Frankrijk in het koningrijk der Nederlanden, ten strengste en onder verbeurte der ingevoerde voorwerpen, te verbieden.

Besluit van 15 November no. 65, waarbij de invoer van rundvee uit Frankrijk wordt verboden. (Staatsbl. no. 54.)

Daarentegen had Z. M. uit aanmerking, dat de beweegredenen van Hoogstdeszelfs besluit van 16 April 1814, waarbij alle invoer van rundvee uit de stad Bremen en haie ommestreken streng gelijk werd verboden, geheel waren komen te vervallen, dewijl aldaar sedert lang de besmettelijke ziekte onder het rundvee had opgehouden, op den 4den Julij, op voordragt van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, het bovengemeld verbod van 16 April 1814 ingetrokken.

Het verbod van invoer uit Bremen van 16 April 1814 ingetrokken.

Z. M. in aanmerking genomen hebbende de aanzienlijke voordeelen, welke de Groenlands- en Straat-Davids-visscherij, de daaruit voortvloeijende handel in traan en olie; en de, met beide in verband staande, neringen en handteringen, in het bijzonder de scheeps-timmerwerven, smederijen, zeilmakerijen, touwslagerijen en andere, aan menigvuldige ingezetenen en daardoor ook aan den Staat in vorige jaren hebben aangebragt; dat wijders, bij het aanvanklijk verval van die visscherij en van dien handel, dezelve, door het uitloven van kostbare premiën van 's Lands wege is geschraagd, en daarmede vol gehouden tot op het tijdstip, dat dezelve door de rampen van den oorlog ten eenemale is te niet geloopen; terwijl aan Hoogstdenzelven de gezindheid was gebleken van sommige ingezetenen, om zich tot het hervatten dier visscherij op nieuw in staat te stellen en gereed te maken, wanneer zij zich van de zijde zijner Majesteit spoortgelijke ondersteuning en aanmoediging konden beloven, als in den jare 1788 en 1802 aan dezelve zijn toegelegd en ten deel

Besluit van 19 Maart 1815. houdende bepalingen omtrent de premiën, welke uit 's Lands kas aan de Groenlands- en Straat-Davids-vaarders zullen worden uitgeloofd. (Staatsbl. no. 27.)

Besluit van 19 Maart no. 14. houdende bepalingen omtrent de premiën, welke uit 's Lands kas aan de Groenlands- en Straat-Davidsvaarders zullen worden uitgeloofd. (Staatsbl. no. 27*)

geworden; — en de drangredenen, welke het toenmalig bestuur dezer landen noopten, om, tot de instandhouding van dezen belangrijken tak van vaderlandsche nijverheid, naar de omstandigheden gewijzigde penningen uit te loven, en uit 's lands kas te betalen, van des te meer kracht en klem zijn, naar mate de toestand van zaken te dezen opzigte zoo veel ongunstiger was dan in de beide voormelde jaren, en mitsdien eene proeve willende nemen, in hoe verre gelijksoortige maatregelen, als toen ter tijd genomen, vermogend en voldoende zouden zijn, om het voorgestelde doel tot aanwakkering en herstel der voorschreven visscherij en handel te bereiken, besloot op den 19den Maart, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten Generaal, te arresteren de volgende bepalingen:

Art. 1. Aan de directeuren of boekhouderen der reederijen van de twaalf eerste schepen van honderd vijftig tot twee honderd lasten, welke in het tijdvak van den 1sten Januarij 1815 tot den 1sten Januarij 1818 voor rekening van ingezetenen dezer landen, met een volkomen vleet van zes tot zeven sloepen, en vier-en-dertig tot veertig man equipagie of daarenboven, ter walvisch- en robbenvangst naar Groenland of Straat-Davids uit de Vereenigde Nederlanden zullen zijn in zee gestoken, zal eene premie van uitrusting, ter somme van vier duizend guldens, uit 's lands kasse worden betaald.

2. Gelijkerwijze zal aan ieder zoodanig schip ter Groenlands- of Staat-Davids-Visscherij uit de havens dezer landen uitgevaren en gebruikt als in art. 1. is omschreven, eene premie van schaevergoeding, ter somme van vijftig guldens, voor ieder kwartdeel traan uit 's lands kasse worden goedgedaan, hetwelk hetzelve minder dan honderd kwartdeelen binnen de Vereenigde Nederlanden zal hebben aangebragt, mits hetzelve schip in Groenland tot den zevenden Julij, boven de twee-en-zeventig graden, of in de Straat-Davids tot den tienden Julij, boven de vijf-en-zestig graden, en alzoo eenen behoorlijken tijd ter plaatse, waar eene walvischvangst had kunnen vallen, zij verbleven, en vervolgens, zonder eenige vreemde haven te hebben aangedaan (ten zij in geval van hoogen nood) al het door hetzelve gevangen spek in eene der

havens van dezen Staat hebben binnen gebragt; en zal gezegde premie mitsdien niet genoten worden van schepen, die, op de uitreize, zonder in de visscherij geweest te zijn, maar wel van schepen, die op de te huis reize of in de visscherij en in het ijs verongelukken; alsmede die uit het ijs, door sterfte of ziekte van het volk of eenig ander onvoorzien toeval hebben moeten gaan; mitsgaders van schepen, die, om aanmerkelijke geleden schade, vóór den bepaalden tijd uit de visscherij zijn geloopen, dewelke, zoo zij van hunne vangst niets hebben kunnen inzenden, zullen worden beschouwd en behandeld, als of zij ledig waren binnen gekomen; doch wanneer zij hunne vangst geheel of gedeeltelijk hebben kunnen bergen en met andere schepen van de visscherij inzenden, de premie zullen genieten van de traan, die zij minder dan honderd kwartdeelen zullen doen inbrengen.

Besluit van 19 Maart no. 14. houdende bepalingen omtrent de premien, welke uit 's Lands kas aan de Groenlands- en Straat-Davids-vaarders zullen worden uitgeloofd. (Staatsbl. no. 27.)

3. Om te doen blijken van het schip, de vleet en equipagie en de reize, zal moeten worden overgelegd een declaratoir, onder aanbod van eede, door den directeur of boekhouder en den kommandeur en stuurman of volgende officier bij derzelver overlijden gegeven of geteekend, inhoudende, dat het schip, genaamd . . . . . houdende . . . . . last, in den jare . . . . . ter walvischvangst naar Groenland of Straat-Davids is uitgerust en uitgevaren met behoorlijk walvischvangers-gereedschap, zes tot zeven sloepen, en vier-en-dertig tot veertig man of meerder; dat hetzelve in Groenland tot den zevenden Julij boven de twee-en-zeventig graden, of in de Straat-Davids tot den tienden Julij boven de vijf-en-zestig graden is verbleven; en dat hetzelve geene vreemde haven heeft aangedaan, en al het spek door hetzelve gevangen, binnen de Vereenigde Nederlanden te . . . . heeft aangebragt, of anderzins, dat het om op te geven redenen van hoogen nood, is binnen geloopen in zoodanige haven, als het zal hebben aangedaan en aldaar heeft gelost, zoo vele vaten spek, als hetzelve zal hebben gelost.

Ingeval van verlies van schepen moet hetzelve declaratoir, onder aanbod van eede van den kommandeur, stuurman of volgende officier, tevens inhouden de opgave der hoeveelheid spek, die aan andere schepen is overgegeven, of dat niets aan anderen is overgedaan, en ingeval schepen vroeger uit de visscherij zijn geloopen, opgave van de geleden schade en de reden, waarom zij de visscherij vroeger hebben verlaten, en van den tijd, wanneer zij de te huis reize vroeger hebben aangenomen.

4. Om te doen blijken, dat waarlijk minder dan hon-

Besluit van 19 Maart no. 14. houdende bepalingen omtrent de premiën, welke uit 's Lands kas aan de Groenlands- en Straat-Davids-vaarders zullen worden uitgeloofd. (Staatsbl. no. 27*)

derd kwartdeelen traan is bevischt en ingebragt, en hoe veel minder, het kwartdeel gerekend tot twaalf steek-kan of negentig stoop, zal moeten worden overgelegd eene verklaring van den directeur of boekhouder van het schip, onder aanbod van eede, en gesterkt met een declaratoir van den baas of meesterknecht der kokerij, mede onder aanbod van eede en een certificaat van een beëedigden roeijer, die de traan, na dat het spek gekookt zal zijn, zal hebben geroeid, insgelijks op den eed, bij hem als roeijer gedaan, en onder aanbod van denzelven bij vernieuwing:

De verklaring van den directeur of boekhouder zal moeten behelzen, dat al het spek met het schip, waarvoor premie wordt gevraagd, aangebragt, ter kokerij is opgeleverd; en dat al de traan, daarvan gekookt, aan den roeijer is overgegeven om geroeid te worden; het declaratoir van den baas of meesterknecht der kokerij, dat uit het schip, met name te noemen, ter kokerij is aangebragt zoodanig getal vaten spek, *als waarlijk in de* kokerij zal zijn aangebragt, dat dezelve zijn gekookt afzonderlijk, zonder dat er in andere ketels, waarin ander spek gekookt wordt, is overgebragt, en dat daarvan zijn gestookt zoo vele vaten traan, als de uitkomst zal hebben opgeleverd, en dat dezelve te gelijk, zonder afhouding, aan den beëedigden roeijer ter roeijing zijn overgegeven, en het certificaat van den roeijer, dat alle de vaten traan aan hem gepresenteerd, als gestookt van spek, door het schip met name te noemen, aangebragt, aan hem ter roeijing overgegeven, ten zoodanigen getale als hem zullen zijn overgegeven, door hem geroeid zijnde, hebben uitgeleverd zoo veel steek-kan of stoopen, en vervolgens zoo veel kwartdeelen van twaalf steek-kan of negentig stoopen, ieder als de roeijing hem zal hebben doen bevinden, de breuken, of wat minder is dan een half kwartdeel, voor niets, doch hetgeen daarboven is, voor een geheel kwartdeel gerekend.

5. Om vervolgens de premie te kunnen genieten zullen alle de, in art. 3 en 4 vermelde, bescheiden door den directeur of boekhouder van het schip, waarvoor premie wordt gevraagd, binnen twee maanden na de terugkomst van het schip, zijn ter hand gesteld aan het hoofd van het plaatselijk bestuur, waar het schip zal komen te lossen, en zullen dezelve alle de gevallen en bescheiden naauwkeurig moeten examineren, en de bescheiden volledig bevonden hebbende, moeten opmaken, hoe vele premiën, volgens art. 1 en 4 van dit besluit, aan ieder

schip toekomt, en eenen staat daarvan formeren, inhoudende, met vermelding van den naam van den directeur of boekhouder van ieder schip, waaraan eenige premie, naar hun oordeels, zoude toekomen, eene naauwkeurige opgave van alle de, in dit besluit omschrevene en op zoodanig schip toepasselijke, bijzonderheden, welke tot het verkrijgen van premie in aanmerking moeten komen, en van het bedrag der premie welke, uit hoofde dier bijzonderheden, aan ieder schip zoude behooren te worden toegelegd.

De voorschreven aldus opgemaakte staten zullen eindelijk, met de daartoe behoorende bescheiden, aan de Gedeputeerde Staten der Provincie of Landschap van elks ressort toegezonden, en door dezen, na gedaan onderzoek bevindende, dat in allen deele overeenkomstig de bepalingen, in dat besluit omschreven, gehandeld is, aan het Departement van Binnenlandsche Zaken opgezonden worden, ten einde door hetzelve, na liquidatie der gemelde staten bij de Algemeene Rekenkamer der Vereenig. de Nederlanden, voor den directeur of boekhouder van ieder schip afzonderlijk, worden geordonnanceerd; zullende, ingeval van eenige twijfeling omtrent de toekenning der bij deze uitgeloofde premiën, het zij geheel, het zij gedeeltelijk, als mede bijaldien in 't algemeen bij de toepassing van dit besluit zich zwarigheden mogten opdoen, die strijdig met het oogmerk, waarmede hetzelve is genomen, de belanghebbenden zouden kunnen prejudiciëren, uit hoofde dat zij in eenigerhande opzigte aan alle daarin voorkomende bepalingen niet hebben kunnen voldoen, daaromtrent door Ons zoodanig worden gedisponeerd, als Wij zullen vermeenen te behooren.

Besluit van 19 Maart no. 14. houdende bepalingen omtrent de premiën, welke uit 's Lands kas aan de Groenlands- en Straat-Davidsvaarders zullen worden uitgeloofd. (Staatsbl. no. 27.)

Het kollegie van de groote visscherij te kennen hebbende gegeven, dat de belangen derzelve zouden kunnen worden bevorderd indien, in navolging van hetgeen in vroegere jaren had plaats gehad, vrijheid wierd verleend, om ook in dezen jare, een of meer ventjagers uit zee direct naar de Elve of Wezer te zenden, en hunnen overgenomen haring te Hamburg, Bremen, of [illegible] liggende plaatsen aan de markt te b[illegible] verkoopen, heeft Z. M., den Raa[illegible] hoord en met gemeen overleg [illegible] neraal, bij besluit van de[illegible] vonden: [illegible], om, bij [illegible]

Wet van 30 April no. 6, omtrent de Haringvisscherij. Premiën voor de Haringvisscherij in de zuidelijke departementen. (Amst. cour. no. 171.)

„ wet van den 28sten Julij 1801 nopens de Ha-
„ ringvisscherij, ingevolge het bepaalde bij art. 5
„ van het reglement en instructie voor het kol-
„ legie van de groote visscherij, achter voor-
„ schreven wet gevoegd, te verklaren, dat het
„ voor den loopenden jare 1815 zou vrijstaan,
„ één of meer ventjagers uit zee direct naar de
„ Elbe of Wezer te zenden, ten einde hunnen
„ overgenomen haring te Hamburg, Bremen of
„ daar omliggende plaatsen aan de markt te bren-
„ gen en te verkoopen."

Besluit van 16 Junij no. 18, houdende nadere bepalingen op de Haringvisscherij. (Staatsbl. no. 39.)

Z. M. in ervaring gekomen zijnde, dat, in weerwil der bij 's lands plakkaten en nog onlangs bij de wet van 25 November 1814 zoo stellig verklaarde bedoeling der Hooge Overheid, om alle kwade praktijken, welke den gevestigden roem van den Hollandschen haring benadeelen, te keer te gaan, nogtans eenige baatzuchtige personen van zich konden verkrijgen, hun voordeel te zoeken in bedrijven, welke met dat doel zijdelings of regtstreeks strijdig zijn; en in aanmerking nemende, dat het, voor het bedoelde oogmerk, volstrekt noodzakelijk is, dat aan zoodanige kwaadwilligen alle gelegenheid ontnomen worde, om de straffen, tegen zulke kwade praktijken gestatueerd, te ontduiken, besloot den 16den Junij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten Generaal, vast te stellen de volgende verordeningen.

Art. 1. Onder de wettige redenen, waarom door het kollegie van de groote visscherij, volgens art. 1 der wet van 28 Julij 1801 (bij de wet van den 31sten Januarij 1814, nº. 31, in het Staatsblad van dat jaar nº. 6 vermeld), consent zal behooren geweigerd te worden, zal door hetzelve worden begrepen de navolgende bepaling: dat geene schepen of vaartuigen, hoe ook genaamd, voor zout-haringschepen zullen mogen worden gebruikt, dan ter grootte van ten minste vier-en twintig lasten haring, van veertien ton op het last, en bemand met niet minder dan dertien koppen.

2. In verband met het voorgaande, wordt, voor het vervolg, en aanvang nemende met den eersten Januarij

1816, het getal der tonnen, die, volgens art. 15 dier zelfde wet, ééne volle lading uitmaken, bij dezen bepaald op ten minste twintig lasten tonnen, vol met wel gepakten haring.

Besluit van 16 Junij no. 18, houdende nadere bepaling op de Haringvisscherij. (Staatsbl. no. 39.)

3. De vreemde haring, die, volgens art 43 der zelfde wet, in dezelfde fust, waarin die is aangebragt, moet worden uitgevoerd, zal ter plaatse, alwaar die is aangekomen, dadelijk door of van wege de ontvangers der konvoijen en licenten moeten worden gebrand met de woorden *vreemde haring*.

4. Worden van kracht en waarde verklaard alle vroegere wetten, in deze Landen op het stuk der haringvisscherij geëmaneerd, voor zoo verre de, daarin voorkomende, verordeningen niet door latere wetten stellig en uitdrukkelijk zijn gealtereerd of geabrogeerd, en de instandhouding van het crediet van den Hollandschen haring ten doel hebben, en wordt mitsdien speciaal bij dezen weder in werking gebragt de wet van 30 Mei 1800.

5. Wordt eindelijk bij deze uitdrukkelijk verboden, eenigerhande bedrijf, het vangen en behandelen van haring betreffende, of eenigen tak dier visscherij uit te oefenen, zonder alvorens van het kollegie van de groote visscherij daartoe akte van consent te hebben bekomen; zullende tegen hen, welke zich als nog mogten verstouten contrarie dezes te handelen, en, het zij zonder zoodanig consent, het zij na het bekomen van hetzelve, iets te doen of te verrigten, hetwelk den roem van den Hollandschen haring door eene handelwijze, strijdig met de wet, zoude kunnen benadeelen, worden geappliceerd zoodanige boeten en straffen, als bij de bestaande en weder ingevoerde wetten zijn vastgesteld; en zullen, voor zoo verre geene boete of straffe zoude mogen bepaald zijn, de overtreders worden gestraft met eene boete naar den aard van het misdrijf, mits niet te boven gaande de somma van *een honderd* gulden.

Besluit van 5 Julij omtrent premiën voor de Haringvisscherij in de zuidelijke departementen. (Amst. cour. no. 171.)

De kamer van koophandel te Brugge had een adres ingezonden met verzoek, dat aan de reeders der Haringvisscherij in de zuidelijke departementen gelijke premiën, als aan die der noordelijke provinciën, mogten worden toegekend. Z. M. overwegende, dat, hoezeer de omstandigheden niet toelaten de wetten en bepalingen op de haringvisscherij in de noordelijke provinciën geheel in de zuidelijke departementen over te ne-

(Besluit van 5 Julij omtrent premiën voor de haring-visscherij in de zuidelijke departementen. Amst. cour. no. 171.)

men, die tak van nijverheid echter alle aanmoediging verdiende; en aan Hoogstdeszelfs onderdanen in de zuidelijke departementen een nieuw bewijs van Hoogstdeszelfs deelneming in derzelver welvaart willende geven, bepaalde bij besluit van 5 Julij de volgende artikelen:

Art. 1. Onze Commissaris-Generaal tot de binnenlandsche zaken zal de kamers van koophandel te Antwerpen, Gent, Brugge en Ostende aanschrijven, dat de kooplieden en reeders, welke gedurende dit jaar schepen ter haringvangst zullen hebben uitgerust, zich per rekweste, tot het bekomen van premiën uit 's Lands kas, aan zijn kommissarissen zullen kunnen vervoegen.

2. Voorschrevene premiën zullen, op het gecombineerd rapport van onze Kommissarissen-Generaal voor de binnenlandsche zaken en voor de financiën, door Ons worden geregeld, naar mate van de grootte der schepen, van derzelver bemanning, en van het getal der netten, waarmede zij ter vischvangst zijn uitgevaren, welk een en ander mitsdien in het rekwest zal moeten worden uitgedrukt, wordende echter het maximum der premie bepaald op duizend franken per schip of buise voor de zout-haringvisschers, en van vier honderd franken voor de versch-haringvisschers.

3. Voorschrevene premiën zullen in geen geval worden gegeven, ten ware de schepen geheel met onze onderdanen zijn bemand geweest, en voldoende bewezen worde, dat het produkt der visscherij geheel in de havens der zuidelijke departementen is ingevoerd.

(Ongeluk te Enkhuizen bij het uitloopen der Haringbuizen.)

Bij het uitloopen der haringbuizen te Enkhuizen op den 15 Junij, welk feest men sedert het jaar 1802 niet had mogen vieren, en waarbij nu de vlaggen, zoo van het Stadhuis als van de Westerpoort, wapperden ten blijke der deelneming van de stedelijke regering in de wederopening dezer bron van welvaart, was de toevloed, van binnen en buiten de stad, zoo groot, dat een treurig ongeval aan dien dag een droevig herdenken gaf. De dubbelde wipbrug, waardoor de buizen doorhaalden, was aan de eene zijde opgehaald, terwijl eene menigte menschen zich verzamelde op de liggen-

de val; deze bezweek onder de zwaarte; de ijzeren bout, waaraan de keting der wip was vastgeklonken, brak, de val kantelde, en zestien of twintig menschen storteden in het water. Door de snelle hulp der menschlievendheid en de onvermoeide pogingen der geneesheeren, werden de meesten gered en hersteld; doch drie slagtoffers van dit ongeluk lieten bitteren rouw na.

Te Gent begon men in dit jaar vaartuigen te bouwen, tot de groote visscherij op de Doggersbank bestemd; de twee eerste liepen in de maand Julij af, en voerden den naam van *Willem I* en van *Belle Alliance*. Visscherij op de Doggersbank.

Onder de bijzonderheden der visscherij stelde men, in September, te Winschoten een zwaardvisch ten toon, ter lengte van elf voet en ter zwaarte van drie honderd pond, hebbende op den rug elf duim spek, en een bovensnavel van twee en een half voet. Hij was gevangen achter Furstenwolde in den Dollart. Groote zwaardvisch.

Wat de jagt betreft. — Z. M. benoemde, bij besluit van den 4 September, tot Opperjagermeester in de zuidelijke departementen, en rang hebbende onder de groot-officieren van de kroon, den Graaf *van Marnix*. De Graaf *van Marnix* Opperjagermeester.

In de provincie Noord-Braband zag men in September twee wolven zwerven. Ook vertoonde zich in November een wolf bij Nijmegen.

Na de beschikkingen ten beste der belangen van koophandel en zeevaart, in de drie eerste maanden van dit jaar, boven door ons vermeld (1), staan ons thans op te geven de verdere besluiten, benoemingen en beschikkingen van Z. M., benevens de voornaamste aangelegenheden van die rijke bronnen van 's Lands welvaart, gedurende de overige maanden dezes jaars. Koophandel en Zeevaart.

(1) *Zie boven* 1ste St. bl. 52—57.

Consul-benoemingen en admissiën.

Bij onderscheidene besluiten had Z. M. tot Consuls benoemd: op het eiland Madera den Heer *Thomas Harrison*, en te Poole, in het Graafschap Dorset in Engeland, den Heer *Joseph Garland Jr.* — en van deze zijde geadmitteerd: den Heer *van Beek Vollenhoven*, door Z. M. den Koning van Pruissen tot Hoogstdeszelfs Consul te Amsterdam benoemd; den Heer *J. A. van Hasselgreen*, bij besluit van 17 November 1814, als Agent van Koophandel voor Zweden te Amsterdam erkend, nu Consul van Zweden en Noorwegen; — den Heer *Juan Hernandez Macias*, als Consul der Spaansche natie te Antwerpen; — den Heer *Samuel Hazard*, als Consul der Vereenigde Staten van Amerika te Antwerpen; — den Heer *Wachter*, koopman, residerende in den Haag, als Consul-Generaal in de Vereenigde Nederlanden, door Z. M. den Koning van Wurtemberg benoemd; — den Heer *Sylvanus Bourne*, benoemd tot Consul-Generaal der Vereenigde Staten van Amerika te Amsterdam; — den Heer *Christ. During* eerst, en daarna den Heer *J. P. Ring*, te Antwerpen, en den Heer *Jean van Iseghem* te Ostende, als Consuls van Z. M. den Koning van Denemarken; — den Heer *C. W. Theremin*, als Consul van Z. Prussische Majesteit te Antwerpen, en den Heer *Richard Rochfort*, als Consul van Z. M. den Koning van Groot Brittannie te Ostende.

Moord van den Consul van Rusland.

De Heer *de Smirnoff*, wiens erkenning als Consul Generaal van Z. M. den Keizer van Rusland wij boven vermeldden (1), sneuvelde den 1sten Augustus te Rotterdam, als een slagtoffer van zijne onwrikbare trouw voor de belangen van zijn Gouvernement, aan de gevolgen van mishandelingen, hem door de woede van een zijner landgenooten aangedaan. Zeker Russiesch Majoor, met eenige financiële zaken wegens Rusland belast, werd meermalen door den Consul wegens oneerlijkheid berispt, en eindelijk

(1) Zie boven 1ste St. bl. 54.

bedreigd met de kennisgeving daarvan aan zijn Gouvernement. Deze kwam den 15den Julij op des Consuls kamer in het Badhuis, waar hij den Heer *de Smirnoff* aan het schrijven vond, en hem terstond vroeg, of hij nog voornemens was van het gebeurde rapport te doen. De Consul wijst hem op het voor hem liggend papier, en antwoordt, daarmede bezig te zijn. De ander trekt terstond den sabel en houwt den Consul in het hoofd; die dadelijk opspringt en naar de deur van de kamer grijpt: maar de moordenaar slaat hem den regter duim met een deel van de hand af, en brengt hem eene steek in de zijde toe. De Heer *de Smirnoff* geraakt evenwel nog op het portaal, doch stort van de trappen, en ontvangt, beneden liggende, alhoewel de knechts uit het logement toeschieten, nog eenen houw in den arm door zijnen woedenden vervolger, die terstond gegrepen en naar het dolhuis in verzekering wordt gebragt. — Schoon niet ééne wond van den Consul doodlijk werd geacht, vreesde men terstond voor de gevolgen. — Het lijk van dezen algemeen geprezen man werd met alle eerbewijzingen, aan zijnen rang verschuldigd, te Rotterdam ter aarde besteld.

Den 23sten Maart had Z. M., den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, gearresteerd eene wet, houdende oprigting van eene Maatschappij voor den Chinaschen Theehandel, waarvan dit het hoofd was.

Wet van 23 Maart houdende oprigting van eene maatschappij voor den Chinaschen Theehandel. (Staatsbl. no. 30.)

Alzoo Wij in aanmerking hebben genomen, dat, hoezeer het steeds onze begeerte zij, den vrijen handel in het algemeen voor te staan en te bevorderen, echter de aard van sommige takken van handel, en inzonderheid de handel op China, eene uitzondering op den algemeenen regel vereischen; en, na ons de verschillende belangen der genen, die in den Theehandel betrokken zijn, te hebben doen voorhouden, benevens het gewigt van den geheelen omvang van dezen aanzienlijken tak van handel te hebben verstaan, Ons gebleken zijnde, hoezeer voor de commercie in het algemeen, gelijk voor bronnen van welvaart, als zeevaart, scheepsbouw, fabrieken, bene-

Wet van 23 Maart houdende oprigting van eene maatschappij voor den Chinaschen Theehandel. (Staatsbl. no. 30.)

vens daarmede verzeld gaande handeltakken en middelen van bestaan, in het bijzonder, allezins gevorderd wordt, dat deze aanzienlijke tak van handel uitsluitend voor deze landen geconserveerd blijve; dat nogtans deze handel niet kan gedreven worden, dan door middel van zeer aanzienlijke kapitalen, op uitgebreide grondbeginselen, en met standvastigheid gedurende een aantal jaren onafgebroken voortgezet, met observantie van alle zoodanige vaste en welgeregelde instellingen, als waardoor de ingezetenen van het Rijk van China van de goede trouw en commerciële vermogens der vreemde natiën, met hunlieden handel drijvende, gewoon kunnen worden gemaakt;

Dat dienvolgende met geene genoegzame veiligheid de groote doeleinden, de gestadige en tevens jaarlijksche genoegzame voorziening van de markt, beide voor inlandsche behoefte en buitenlandsch debiet, tot matige prijzen, behoudens een genoegzaam voordeel voor den deelnemer, aan de onzekere en afwisselende ondernemingen van bijzondere personen of associatiën kan worden aanbetrouwd, maar veel meer daartoe benoodigd is een groot ligchaam van zamengevoegde fondsen, met een uitsluitend voorregt voorzien, en zoodanig gewijzigd, dat aan een iegelijk de deelneming daarin worde gefaciliteerd, benevens alle uiteenloopende particuliere belangen vereenigd worden; weshalve willende overgaan tot het daarstellen van finale bepalingen te dezer materie dienende;

Zoo is het, enz.

De wet zelve bestond uit 57 artikelen, waarvan de drie eersten de oprigting der Maatschappij, onder den naam van *Nederlandsche geoctroyeerde Maatschappij voor den Chinaschen Theehandel*, haar bestuur, door een kollegie van vijf Bewindhebberen, benevens eenen Secretaris en geadsisteerd door eenen Agent, te Amsterdam vergaderende; en aan haar gedurende den tijd van vijf en twintig jaren het uitsluitend voorregt bepaalden, om den regtstreekschen handel voor dezen lande met het rijk van China te drijven

Intermediaire maatregelen.

Bij besluit van den 12den April bepaalde Z. M. intermediaire maatregelen wegens den Theehandel, tot zoo lange deze geoctroijeerde maatschappij zelve in staat zou zijn, om door regtstreekschen

aanvoer uit China, in de behoeften van dien handel te voorzien (1).

Aanzienelijke inschrijvingen tot aandeelen in deze maatschappij hadden terstond plaats. Behalve dat het Z. M. den Koning zelven behaagde, uit eigene middelen daaraan deel te nemen, schreven nog voor aanmerkelijke sommen in, de Heeren *G. K. van Hogendorp*, *van der Duyn van Maasdam*, *van Burmania Rengers*, *J. F. van Hogendorp*, *Repelaar van Driel*, *Roëll*, *Mollerus*, *W. van Hogendorp*, *van Lamsweerde* en vele anderen: doch werd deze maatschappij twee jaren later ontbonden en vernietigd door de wet van 24 December 1817, waarvan op zijnen tijd zal worden gewag gemaakt (2).

Bij besluit van den 12den April vond Z. M. goed te bepalen: „ dat de turf-asch, die uit de noordelijke provinciën naar de zuidelijke was overgebragt, vrij zou kunnen worden uitgevoerd, mits een regt van uitvoer van 2 franken voor 200 hektoliters betalende." Vrije uitvoer van Turf-asch.

Z. M. in aanmerking genomen hebbende, hoe raadzaam het voor de belangen van het koningrijk in het gemeen, en voor die van deszelfs commercierende ingezetenen in het bijzonder te beschouwen was, dat de eenvoudige en liberale beginselen van wetgeving, die met betrekking tot de vaart en handel van en op Europesche havens in het koningrijk zijn aangenomen, ook op de vaart en handel van en op andere werelddeelen algemeen werden toepasselijk gemaakt, en hoe veel de daarmede gepaard gaande ontlastingen zouden kunnen toebrengen tot vermenigvuldiging van Noord- en Zuid-Amerikaansche produkten, en tot uitbreiding van de commerciële belangen van Hoogstdeszelfs onderdanen met andere volken, arresteerde op den 27sten Mei, den Raad Wet van 27 Mei no. 25, houdende bepalingen van den handel met de eilanden en het vaste land van Noord- en Zuid-Amerika. (Staatsbl. no. 37.)

(1) *Staatscour.* 1815. n°. 96.

(2) Deze wet, houdende algemeene voorschriften omtrent den vrijen Theehandel, komt voor in het *Staatsbl. over* 1817, onder n°. 36.

Wet van 27 Mei no. 25, houdende bepalingen van den handel met de eilanden en het vaste land van Noord- en Zuid-Amerika. (Staatsbl. no. 27.)

van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, eene wet, behelzende deze artikelen:

Art. 1. Voortaan zullen de goederen en koopmanschappen, die van de eilanden en het vaste land van Noord- en Zuid-Amerika binnen het koningrijk der Nederlanden worden aangebragt, of uit deze landen derwaarts geëxpedieerd, of te wel van daar of derwaarts over het gebied van dezen Staat mogen worden doorgevoerd, aan geene meerdere of andere inkomende, uitgaande of transito regten of formaliteiten onderworpen zijn, dan aan die, welke met betrekking tot de Europische vaart en handel zijn daargesteld.

2. Ook van de schepen, die tot de vaart en handel van en op het vaste land, en de eilanden van Noord- en Zuid-Amerika worden gebezigd, zullen geene hoogere of andere lastgelden gevorderd worden, dan dezulken betalen, welke van en op Europische havens navigeren.

3. Door de voorschreven bepalingen wordt niet gederogeerd aan het provisioneel gestatueerde bij de wet van 9 Julij 1814, betrekkelijk de voor Nederlandsche ingezetenen op de West-Indiën opengestelde vaart.

4. De vaart en handel van en op de kust van Guinea zal geheel en al vrij zijn van de betaling van regten en lastgelden, voorbehoudens zoodanige administrative maatregelen, als tegen het misbruiken van dezen vrijdom noodig zullen bevonden worden.

Bevoordeelingen van Antwerpen.

Te Antwerpen werden reeds in Mei werken begonnen voor eene ladingsplaats aan de kaaijen der haven; en in December maakte de Gouverneur der provincie bekend, dat Z. M. door eene nieuwe daad van grootmoedigheid jegens zijne onderdanen van Antwerpen, aan hen had toegestaan in vollen eigendom de dokhavens ten dienste van den koophandel, met al de daarbij gelegen gronden, vrij van alle hoegenaamde lasten.

Veelvuldig herstel van de haven van Ostende.

Bij besluit van 6 April had Z. M. een credit van 50,000 fr. toegestaan, om weder in staat van dienst te herstellen de voortreffelijke jagthuis van de haven van Ostende, en om de gaten te vullen, welke aan den voet van den vloer der sluis door den storm gemaakt waren. — De moeijelij-

ke werken, welke deze onderneming noodzakelijk maakte, werden den 10den Julij aan den Heer *J. de Ridder* toevertrouwd, en werden, door de zorgen van de departementale regering en van de administratie der publieke werken in de provincie van West-Vlaanderen, met zoo veel ijver en zulk een goed gevolg voortgezet, dat Z. M. den 9den September getuigen kon zijn van eene eerste opening der sluis, welke het gelukkigste gevolg had. Den 6den October werd de sluis op nieuw geopend, met dat gevolg, dat de bank, genaamd *Banc de la Raia*, ten westen van de haven, een hoop zand verloor, van 8 meters in de breedte op een meter 59 centimeters hoogte, en op eene uitgestrektheid van 300 meters. Eene derde opening twee dagen later plaats hebbende gehad, was het gevolg daarvan, dat van het gedeelte der voorz. bank, hetwelk buiten het water was, 4 meters in de breedte op eene uitgestrektheid van 300 meters werden weggespoeld, en dat de kil van de haven bevonden werd, van een meter tot één meter 60 centimeters dieper te zijn geworden, van deszelfs begin af tot aan de sluis, en dat het strand 80 centimeters diep over deszelfs geheele breedte was uitgespoeld. — De herstelling dier sluis, en die van den vuurtoren, die sedert vele jaren niet brandde, het maken van de brug, van de dokken en de ontelbare werken, die aan de haven van Ostende gemaakt werden, of door Z. M. beslist waren, dat tegen het volgende voorjaar gemaakt zouden worden, waarborgden aan deze haven onschatbare voordeelen, en voorspelden den meesten voorspoed aan de bewoners der provincie. Veelvuldig herstel aan de haven van Ostende.

Het graven eener nieuwe haven te Middelburg naar den kant van Wulpenburg, in de maand Mei ondernomen, schonk aan de bewoners dier, weleer bloeijende, stad almede het vooruitzigt op herstel. Nieuwe haven te Middelburg.

Den 26sten April kwam te Hellevoetsluis, na een reis van 42 dagen, het eerste Hollandsche schip binnen, genaamd *Sara Maria*, Kapitein *J. M.* Het eerste schip van Curaçao.

Jetter, van Curacao voor Rotterdam, van waar het in December des vorigen jaars, uit Goeree, was uitgezeild.

De inwoners van Curacao schreven den 2den Junij 1815 aan den Heer *John le Couteur*, Luitenant-Gouverneur en Kommandant-en-chef in en over het eiland Curacao en onderhoorige distrikten, Bonaire en Aruba, Vice Admiraal en President van alle Hoven, enz. enz. eenen brief van dezen inhoud:

De inwoners van Curacao aan den Heer *J. le Couteur* Luitenant-Gouverneur enz.

Wij ondergeteekenden, inwoners en kooplieden op dit eiland, smaken het grootste genoegen, in het toezenden der zuiverste getuigenis onzer dankbaarheid aan U Wel Edele Achtbare voor de voordeelen, welke, zoo ieder in het bijzonder, als allen gezamenlijk, door het voorzigtig en wijs bestuur van U Wel Edele Achtbare, gedurende de beproevendste omstandigheden, en op een tijdstip, waarin, zoo door politieke oorzaken, als uit hoofde van eenen zeer ongunstigen oogst, niets dan een schrikkelijke hongersnood op dit eiland te wachten stond, en waarvan de rampzalige uitwerkingen op de onderhoorige distrikten zich reeds gedeeltelijk lieten voelen, genoten hebben.

Een bloeijend en rijk land, in tijd van vrede en overvloed, met goed succes te regeren, is geene moeijelijke taak, maar een dor en onvruchtbaar eiland uit ellende te redden, en voor het naderend gevaar van eenen zeer nabij zijnden en schier onvermijdelijken hongersnood te bevrijden, daartoe zijn weinigen in staat, en is ten volle door U Wel Edele Achtbare, door den invoer van alle soorten van broodwaren gedurende een bepaalden tijd te gedogen, en het afschaffen van zekere bepalingen, welke den gemelden invoer in kleine vaartuigen in deze haven verhinderden, gelijk uit U Wel Edele Achtbare publicatiën in dato 30 September 1814 blijkt, bereikt geworden.

Ontvang dus onze warmste en zuiverste dankbetuigingen voor de vaderlijke zorg, welke U Wel Edele Achtbare voor ons allen heeft genomen, en gedoog ons U Wel Edele Achtbare te verzekeren, dat de waardige naam van *le Couteur* ten eeuwigen dage in de Jaarboeken dezer landen, onder dezelver edelmoedigste weldoeners uitblinken, en als die van eenen waren en opregten vriend en welwenscher dezer kolonie, herinnerd zal worden.

Bo-

Deze brief werd door den Heer *Le Couteur* in eene misſive aan den Heer *J. R. Lauffer* aldus beantwoord:

Beantwoording aan de gevoelens der inwoners van Curaçao door den Heer *Le Couteur*

Gedoog, dat ik UEd. verzoeke, aan de inwoners en kooplieden mijne zuiverſte dankbetuiging aan te bieden voor het ſtreelend adres, hetwelk ik gisteren de eer had, hunnentwege van UEd. te ontvangen.

Gehouden niet alleen door de heiligſte banden, mij, bevorens ik den post van Luitenant-Gouverneur over ulieden aanvaardde, reeds opgelegd, maar tevens ook door het verlangen, waarmede ik zeer natuurlijk bezield moet zijn, voor het welvaren van het Britſche Rijk, zoo is het niet alleen uit gevoel van pligt, maar ook door eigen beweging, dat ik ten hoogſte bezorgd ben, onze wetten omtrent den koophandel ſtriktelijk ten uitvoer te doen brengen. Dan ik ben in gemoede overtuigd, dat ieder Britsch onderdaan van gevoelen zal zijn, dat de uitwerking dier wetten moet ophouden, indien het ooit gebeurde, dat de nakoming daarvan, hongersnood en alle de onheilen, die dezelve vergezellen, onder eenig gedeelte Zr. Ms. onderdanen kan te weeg brengen; zulks dan mijne gevoelens zijnde, en deze Kolonie zich in dusdanigen ſtaat bevindende, toen het gouvernement op mij overging, kon er ook geene aarzeling omtrent het aannemen der voorgeſtelde middelen in mij opkomen. Het gevolg daarvan was, gelijk het aan UEd. bekend is, overvloed, ten tijde men hongersnood te gemoet zag.

Alhoewel ik bekennen moet, niets van hetgeen ik tot hulp dezer Kolonie heb kunnen bedenken, onaangeroerd te hebben gelaten, zoo gevoel ik niet te min, dat een groot gedeelte der verdienſten, welke de inwoners de goedheid hebben aan mij toe te ſchrijven, aan anderen, en bijzonderlijk aan de heilzame raadgevingen, welke ik op verſcheiden tijdſtippen van Zr. Ms. raad alhier ontvangen heb, verſchuldigd is.

Vergun mij, Mijnheer! dat ik u mijne erkentenis betuige over de zeer aangename wijze, waarop de gevoelens van voornoemde Heeren, omtrent mijn gedrag, door UEd. aan mij zijn' medegedeeld; kunnende gijlieden altijd verzekerd zijn, dat ik, gedurende den korten tijd, welken ik waarſchijnlijk onder ulieden te vertoeven heb, ſteeds aanhouden zal mijne beste pogingen voor het welvaren en geluk van het eiland Curaçao aan te wenden.

De Haven te Vlissingen.

Den 25sten Augustus kwamen op de reede van Vlissingen ten anker 's Konings schepen de Hollander en de Friedland. Den volgenden dag werd de Friedland, daarna de Vlaming genoemd, zijnde, even als het andere, een schip van 80 stukken, in nog minder dan een half uur binnen de haven en door het groote Sas in het achterdok gebragt. — Voormaals hadden de Franschen, na het verbranden van het Sas, meerdere diepte in de marine-haven van Vlissingen getracht te brengen, maar nooit was het hun gelukt een schip van oorlog, diep gaande 21 voet en 8 duim, in dien korten tijd, en wel met dood getijde, binnen te halen, zoo als nu door de tegenwoordige directie der marine geschied was.

Een eskader voor de West-Indische bezittingen uit Vlissingen uitgeloopen.

Den 21sten November zeilde van de reede van Vlissingen het eskader van Z. M. voor de West-Indiën bestemd, onder kommando van den Vice-Admiraal *van Braam*, bestaande in de schepen, de Prins van Oranje, Kapit. *Lewe van Aduard*, aan wiens boord zich bevonden de Gouverneurs van Curacao en St. Martin; het Fregat van der Werf, Kapit. *Kolf*, aan wiens boord zich bevond de Admiraal; het Fregat de Euridice, Kapit. *Guiseneau*, aan wiens boord zich bevond de Gouverneur van Suriname; de Brik de Irene, Kapitein-Luitenant *Spengler* en de Schooner de Haaij, Kapitein-Luitenant *Quartel*. Het eskader had het 11de bataillon jagers en eenige kompagniën artillerie aan boord, om de bezetting uit te maken der onderscheidene Nederlandsche bezittingen in de West-Indiën. Dien zelfden morgen zeilden tevens naar zee de Middelburgsche Fregatschepen de Dageraad, Kapit. *S. Rinkels*, met Kalk en Steen naar Rio Demerarij, en de Onderneming, Kapit. *van Citters*, met Stukgoederen naar de Berbice, des avonds te voren uit de dokhaven uitgehaald, waar zij waren klaar gemaakt. — Ongemeen groot was de toevloed der menigte, ook uit het naburig Middelburg op de hoofden en stads wallen van Vlissingen, om het uitzeilen des eskaders, ter weder in bezitneming

der overzeesche bezittingen te aanschouwen, en voor de eerste maal na de verlossing des vaderlands eene uitrusting uit Middelburg naar die gewesten te zien stevenen.

De Heer *Henry William Bentinck*, Luitenant-Gouverneur en Kommandant en Chef in de Kolonie Berbice en derzelver onderhoorigheden had den 8sten Augustus gedaan de volgende proclamatie.

Proclamatie van den Heer *H. W. Bentinck*, Luitenant-Gouverneur in de Berbice. (Amsterd. cour. no. 248.)

Nademaal ik op den dag van den 4den Januarij jl., kennis gegeven heb van de, van wege Zijner Majesteits Gouvernement ontvangene, Instructiën, inhoudende dat ik alle Procedures zou voorkomen, die het uitwerksel hebben mogten, om de Hollandsche Houders van Hypotheek-regten op Plantagiën in deze Kolonie, in staat te stellen, bij summier regt, hunne vorderingen tegen die Plantagiën te vervolgen, en zulks tot dat er middelen beraamd zouden zijn, om gezegde vorderingen op eene wijze minder schadelijk voor de tegenwoordige eigenaren te vervolgen.

Zijner Majesteits Gouvernement heeft sedert reden bekomen om te gelooven, dat de bedoelde Hypotheekhouders niet ongenegen zouden zijn, om tot eene schikking te komen, van welke de uitwerking zijn zou, den tijd der betaling van het hun verschuldigde tot een later tijdstip uit te stellen, te gelijk met den interest, die zich op hetzelve heeft opgehoopt.

Ik heb dienvolgens op heden door den Edelen Graaf *Bathurst* Instructie bekomen, omtrent de bevelen van Zijne Kon. Hoogh. den Prins Regent.

Dat in alle gevallen, waarin eene schikking van den hierna te vermelden aard, door de tegenwoordige eigenaars van Plantagiën, voor den eersten Januarij 1814 aan Personen in Holland in Hypotheek verbonden, zal worden voorgeslagen, aan hen bij voortduring verleend zal worden die bescherming tegen eene summiere opzegging der op hunne Plantagiën gevestigde Hypotheken, als waartoe magtiging verleend was bij de mij gegevene en deugdelijk op den hier bovengemelden 4den dag van Januarij bekend gemaakte Instructiën.

Wel te verstaan nogtans, dat gezegde Instructie in geenen deele toepasselijk zijn zal op zoodanige gevallen, waarin bij het opzeggen der Hypotheek geen verslag van dien aard door den schuldenaar gedaan zal zijn.

Proclamatie van den Heer *H. W. Bentinck*, Luitenant-Gouverneur in de Berbice. (Amsterd. Cour. no. 248.)

Zullende in deze gevallen de houders van Hypotheken alle die regten van opzegging behouden, welke zij bezeten zouden hebben, ingevalle de Order of Instructie door mij op voorgezegden dag van den 4den Januarij afgekondigd, niet uitgevaardigd ware.

De schikking, welke ten behoeve van den Hollandschen Hypotheekhouder, in plaats van oogenblikkelijke betaling, wordt voorgeslagen, is deze, dat hij ten koste van den Eigenaar der Plantagie eenen nieuwen Hijpotheek brief zal ontvangen, voor het geheel beloop van de hem thans toekomende schuld, bevattende beide dat gedeelte der oorspronkelijke hoofdsom, welke nog niet afgelost mogt zijn, en de interest, welke zich tot den 31sten December 1814 ingesloten op hetzelve heeft opgehoopt.

Dat dit verband aan hem die prioriteit van aanspraak over alle andere Hypotheekhouders en verdere Schuldeischers voorbehouden zal, op welke hij krachtens zijnen ouden Schuldbrief regt had.

Dat hetzelve eenen jaarlijkschen interest zal opleveren, beginnende met den eersten Januarij 1815, van dezelfde hoogte en betaalbaar op dezelfde wijze als die, welke volgens den ouden Verbandbrief betaald moet worden, en dat het geheele beloop der nieuwe schuld aflosbaar zal zijn in acht gelijke jaarlijksche termijnen, de eerste van welke vervallen zal op den eersten Januarij 1820.

Daarenboven zal vereischt worden, dat de nieuwe Verband-brief des Hollandschen Hypotheek-Houders alle die middelen van geregtelijk redres levere, ingevalle van niet betaling van den interest of nalatigheid in het aflossen der hoofdschuld, op derzelver vervaltijden, als ook alle overige privilegiën en voorregten, tot welke hij krachtens zijne tegenwoordige Hypotheek geregtigd zou zijn; met één woord hem, ten aanzien der schuld, voor welke de nieuwe Verbandbrief gegeven wordt, omtrent alle punten in denzelfden toestand plaatse, als waarin hij stond, met opzigt tot zijne oorspronkelijke aanspraak op de Plantagie, uitgezonderd alleen den termijn, op welken betaling gevorderd kan worden, zoo dat geen later Schuldeischer uit deze schikking eenige magt zal erlangen, om de regten der oorspronkelijke Schuldeischers aan te doen, en dat geene verdere surcheance van betaling zal plaats grijpen, zonder uitdrukkelijke toestemming van den oorspronkelijken Schuldeischer.

Ten einde den Hypotheekhouder in staat te stellen, den hier boven omschreven nieuwen Verbandbrief te er-

langen, zal het noodig zijn, dat hij, zoodra de nieuwe Verbandbrief aan het Bureau der Secretarie van deze Kolonie zal ingeschreven en aan den Hypotheek-Houder of aan deszelfs gelastigden hier zal zijn overhandigd (de kosten van welke inschrijving gedragen moeten worden door den Schuldenaar) de oorspronkelijke aan hem gegeven Hypotheek of Kustingbrief overlevere, ten einde dezelve vernietigd worde, of ten minste regtskrachtig bewijs levere, dat de oude Hypotheek- of Kustingbrief vernietigd en niet langer van eenige waarde is. Proclamatie van den Heer *H. W. Bentinck*, Luitenant Gouverneur in de Berbice. (Amsterd. Cour. no. 248.)

Ten einde alle en een iegelijk in het voorschrevene betrokken of belang hebbende daarvan wettige kennis drage, en dus in staat gesteld worde, om hunne regten ten aanzien der hier boven voorgeslagene schikking te bewaren; —— heb ik noodig geoordeeld aan het publiek behoorlijke kennis te geven, *gelijk bij deze door mij kennis gegeven wordt*, van het vorengemelde bevel.

En ten einde niemand hiervan onwetendheid voorwende, heb ik gelast, dat deze tegenwoordig afgekondigd zal worden, zoo als gebruikelijk is.

Gegeven onder mijne handteekening en het zegel mijner wapenen, in 's Konings Huis, te Nieuw Amsterdam, dezen 31sten dag van Julij 1815 en in het 55ste jaar van Zijner Majesteits Regering.

H. W. BENTINCK.

Op deszelfs bevel,

F. WHITE, *Gouv. Secr.*

Den 5den Junij kwam voor de kust van Guinea behouden aan het schip de Afrikaan, Kapitein *Scholtys*, uitgerust door Amsterdamsche en Rotterdamsche huizen, in gemeenschap met een oud huis te Vlissingen, hetwelk sints onheugelijken tijd handel op die kust had gedreven. Het schip was meestal beladen met voortbrengselen van Nederlandsche fabrieken, en uitgezeild den 9 September 1814. — Ook deze, door een langen oorlog gestremde, vaart was alzoo hersteld: doch werd dezelve weleer alleen gepleegd, om van daar negerslaven te vervoeren naar de Westindische volkplantingen; zij was thans eeniglijk hervat, om zulke handelsbetrekkingen met de inboorlin- Het eerste schip aan de kust van Guinea.

gen aan te knoopen, welke het welzijn van hunnen inwendigen staat, door het verwisselen van koopwaren, bloeijende konden maken, en hun tevens eenen voorsmaak geven van die beschaving, welke de Europeërs tot nog toe zoo zeer van hen deed verschillen. De geestdrift der inwoners was onbeschrijfelijk geweest bij het vernemen van het herstel der orde van zaken in Europa door hunne hoop van wederkeering onder het voorouderlijk Gouvernement van dezen Staat, welks vlag zij nog immer hadden gevoerd.

Uitloopen van een eskader naar Oost-Indie.

Het eskader van Z. M. onder het kommando van den Schout bij-Nacht *Buyskes*, naar Batavia bestemd, zeilde op den 29sten October uit Texel, bestaande uit de Schepen: de Admiraal Eversen, Kapitein *Dietz*, Amsterdam, Kapitein *Hofmeyer*, Braband, Kapitein *van der Hart*, de Admiraal de Ruiter, Kapitein *'t Hoofd*, Maria Reigersberg, Kapitein *E van der Niepoort*, de korvet Iris, Kapitein *Poel* en de Spion, Kapitein *van der Loef*. Het schip de Braband stootede bij het uitloopen op den drempel, geraakte weder vlot, doch liep in Portsmouth binnen, en kon de reis niet voortzetten, maar bleef aldaar achter, om af te wachten, tot het schip Prins Fredrik, onder bevel van Kapitein *van Zenden*, de troepen kwam overnemen, hetwelk niet voor den 21sten September 1816 plaats had. — Het fregat Maria Reigersberg trof hetzelfde lot, doch werd door de gevolgen daarvan slechts vertraagd in het voortzetten der reize.

Vertrek van den Gouverneur-Generaal der Oostindische bezittingen.

Z. M. had bij besluit van 16 September den Heer Baron *van der Capellen*, tot Gouverneur Generaal der Oostindische bezittingen benoemd, den rang doen behouden van Secretaris van Staat. Den 27sten daaraanvolgende verliet de Gouverneur-Generaal Brusfel, om zich naar zijne bestemming te begeven, tot leedwezen van alle de genen, die in hem de vereeniging van administrative bekwaamheden en beminnelijke hoedanigheden hadden weten te waarderen.

In de Middellandsche zee was de vaart onveilig door de Algerijnsche roovers. Dit ondervond

Kapitein *Hendrik Das* op den 21sten Mei. Uit de Taag uitgezeild zijnde, werd hij door een Algerijnsch fregat den volgenden dag ontmoet, hetwelk op hem afkwam, doch door hem, met kracht van zeilen, ontvlugt werd. Naauwelijks uit deszelfs gezigt geraakt, bevond hij zich op zijde van eenen anderen roover, die dadelijk met handgeweer schoot, dat hem de kogels door de zeilen gingen. Kapitein *Das*, zich daarop naar Land wendende kwam het roofschip vooruit, hetgeen hem nog verscheiden kanonschoten nazond. De wind was zoo hevig, dat beide schepen schier onder water doorzeilden. Nabij het land hield het roofschip af, en kwam Kapt. *Das* behouden in de Taag terug, alwaar men nu reeds gewaarschuwd was, wijl de Algerijnen eenen kof en eene pink hadden weggenomen. Algerijnsche zeerooverij.

Den 22sten Julij kwam het Nederlandsche eskader, onder den Schout-bij-Nacht *Tulleken*, zes fregatten en eene brik sterk, met den Nederlandschen Consul op de reede van Algiers. — Er werden onderhandelingen geopend, doch zonder gevolg. Ook werd door den Dei alle gemeenschap met het Nederlandsche eskader verboden, hetwelk vervolgens in de Straat van Gibralter kruiste. Vruchtelooze onderhandeling met den Dei van Algiers.

Op den 17den October kwam de Vice-Admiraal *van de Capellen* te Livorno, verzamelde er al de schepen van het eskader, heesch zijne vlag op aan boord van den Melampus, en ging eerlang met hetzelve in zee. Komst van *van de Capellen* op het eskader in de Middellandsche zee.

Omtrent den staat van Zeevaart en Koophandel in dit jaar kwamen ons deze bijzonderheden voor; dat van de 156 schepen, die in de havens van Kroonstad en Riga waren aangekomen, 38 de Nederlandsche vlag hadden gevoerd, waarvan het grootste gedeelte met granen beladen weder was vertrokken; en dat de staat van ontvangst der belasting ten behoeve van het Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, op de respective kantoren van Convoijen en Licenten ontvangen, in Staat van de algemeene Zeevaart en Koophandel.

de vier departementen, geweest was, van 1 Januarij tot 31 December 1815.

Amsterdam	2428	Schepen	f 4078	17	2
Rotterdam	1314	—	2089	9	:
Harlingen	1119	—	919	19	2
Middelburg	195	—	265	6	2
Totaal	5056	Schepen	f. 7348	11	:

In de Maas, Goeree en Maassluis waren binnengekomen 1603 schepen en uitgezeild 1569, behalve de vischhoekers, jagers, haringbuizen en schepen, van Rotterdam, Dordrecht, Schiedam en langs de Zeeuwsche Stroomen in- of uitgezeild, of die, binnen door, langs de Wadden van Hamburg, Bremen enz. waren aangekomen of derwaarts vertrokken; zijnde in dit jaar meer dan in het jaar 1814 binnengekomen 400 schepen en uitgezeild 216 schepen. De Schelde waren in dit jaar op- en uitgezeild 1673 schepen, waarvan 380 onder Hollandschen vlag binnen- en 243 uitzeilden. Hieronder waren niet begrepen, de onderscheidene kustvaarders en kleine vaartuigen, alsmede de jagten, ponen, sprietschepen en tjalken, zoo met rijs, steen als andere benoodigdheden.

Het hooger en lager Schoolonderwijs werd in dit jaar zoo zorgvuldig en zoo volkomen geregeld, als ware hetzelve het eenige voorwerp geweest der voorzieningen van het Gouvernement.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën

Z. M. geëxamineerd hebbende het rapport der Commissie, bij Hoogstdeszelfs besluit van 18 Januarij 1814 (1) belast met de organisatie van het hooger onderwijs; zijnde hetzelve rapport vergezeld geweest van een daarop geteekend concept-besluit en van de bedenkingen, sub dato 31 Mei 1814, bij de Commissie ingebragt, zoo door derzelver medeleden *Muntinghe* en *Camper* gezamenlijk, als door laatstgemelden afzonderlijk; — gezien de consideratiën van Hoogstdeszelfs Se-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 352.

cretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, en den Raad van State gehoord, bepaalde, bij besluit van den 2den Augustus dezes jaars, de volgende artikelen; wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

Art. 1. Onder den naam van *hooger onderwijs* wordt verstaan zoodanig onderwijs, als ten doel heeft, den leerling, na afloop van het lager en middelbaar onderwijs, tot eenen geleerden stand in de maatschappij voor te bereiden.

2. Het staat ieder, die zich daartoe geschikt voelt, vrij, in de onderwerpen van dit onderwijs aan anderen onderrigt te geven, doch, bij de tijdsberekening der studiën, zal alleen in aanmerking komen het onderwijs, genoten van inrigtingen, door algemeen openbaar gezag gevestigd en erkend;

3. Als zoodanige inrigtingen worden erkend de bij dit besluit bevestigde Latijnsche scholen, Athenæen en Hooge scholen, en zulks naar gelang der bepalingen, omtrent dezelve respectivelijk in de volgende hoofdstukken voorkomende.

EERSTE HOOFDSTUK.

Latijnsche scholen.

4. De Latijnsche scholen moeten beschouwd worden als de eerste trap van het hooger onderwijs, en als inzonderheid bestemd voor diegene, welke, na aanvankelijk door het lager en middelbaar onderwijs te zijn beschaafd geworden, nu verder tot eenen of anderen geleerden stand in de maatschappij zullen worden opgeleid.

5. Geen leerling kan tot de Latijnsche scholen worden toegelaten, dan van wien, bij een voorgaande examen, zal gebleken zijn, dat hij wel bedreven is in het lezen, schrijven, rekenen, de gronden der Hollandsche taal en de beginselen van de aardrijks- en geschiedkunde. In gevallen echter, waarin de vordering der kennis van laatstgemelde beginselen schijnen mogt eenige hardheid te hebben, wordt aan de Curatoren vrijheid gegeven daaromtrent naar billijkheid te handelen.

6. Tot het afnemen van dit examen zal tweemaal 's jaars, en wel kort vóór het begin van elken halfjarigen *cursus*, moeten gevaceerd worden door eene commissie, te dien einde door de stedelijke regering benoemd of gequalificeerd.

7. Deze commissie, eenen leerling hebbende bekwaam

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D II. bl. 50.)

bevonden, zal aan hem daarvan een getuigschrift afgeven, ten einde bij zich, daarmede voorzien, bij den Rector der Latijnsche scholen als leerling op dezelve kunne doen inschrijven.

8. In alle plaatsen, waar op hoog gezag scholen van middelbaar onderwijs zullen opgerigt of erkend zijn, kan het bovengemeld examen of getuigschrift vervangen worden door eene schriftelijke verklaring van den opziener of bestuurder dier scholen, omtrent de genoegzame bedrevenheid van eenen leerling, in de zaken, bij art. 5 vermeld.

9. Op de Latijnsche scholen zal onderwijs gegeven worden, vooral gelijk de naam zulks aanduidt, in de *Latijnsche*, en ook aan meer gevorderden, in de Grieksche taal, doch zoo veel mogelijk iadiervoege, dat de leerlingen daarbij tevens andere voor hen onmisbare kundigheden opdoen: en zal daarenboven, na den afloop van het dagelijksch onderwijs der oude talen, ook opzettelijk in die overige kundigheden onderwijs gegeven worden.

10. De kundigheden, in welke voortaan op de Latijnsche scholen, behalve de oude talen, onderwijs zal gegeven moeten worden, zijn: de beginselen der wiskunde, de nieuwe en oude aardrijkskunde, de nieuwe en oude geschiedkunde, de Grieksche en Latijnsche fabelkunde.

11. Op de Latijnsche scholen zal, buiten de vakantiën, onderwijs gegeven en school gehouden moeten worden, alle dagen van de week, uitgenomen op zon- en feestdagen, des morgens van negen tot twaalf uren, en des namiddags, in de drie wintermaanden, van twee tot vier, en in de overige maanden van twee tot vijf uren, met uitzondering alleen van den woensdag en zaturdag namiddag, op welken, in geenen tijd van het jaar, school zal gehouden worden.

12. Er zal eene groote vakantie zijn van zes weken, in den zomer, op zoodanigen tijd, als met de plaatselijke omstandigheden best overeenkomt. Buitendien zal er, in de kersweek, en in de week, die op elk der hieronder te vermelden halfjarige examins en promotiën volgt, geene school gehouden worden.

13. Het onderwijs in de oude talen zal moeten gegeven worden, des morgens, gedurende de eerste twee uren van den schooltijd, en des namiddags, gedurende den geheelen schooltijd, in de drie wintermaanden, en gedurende de twee eerste uren van den schooltijd, in de overige maanden van het jaar. Het laatste uur van den ochtend-schooltijd, gedurende het geheele jaar, en

het laatste uur van den namiddag-schooltijd, gedurende negen maanden van hetzelve, zal aan het opzettelijk onderwijs in eene of andere van de bij art. 10 vermelde kundigheden worden toegewijd.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

14. De Latijnsche schooljeugd zal verdeeld worden in zes klassen; ten zij Curatoren, uit hoofde der plaatselijke omstandigheden, eene andere verdeeling noodzakelijk achten. Aan het hoofd der hoogste zal de Rector, aan het hoofd der daarop volgende de Conrector staan; de lagere zullen door Praeceptoren bestuurd worden. De Rector, en bij deszelfs afwezendheid of ziekte, de Conrector, heeft het toevoorzigt over allen.

15. In steden, wier bevolking niet zeer groot is, zullen twee of meerdere klassen door éénen Praeceptor, Conrector of Rector mogen onderwezen en bestuurd worden.

16. Niemand zal als Praeceptor op eenige Latijnsche school aangesteld worden, zonder den graad van candidaat in de letteren bekomen te hebben.

17. In steden, wier bevolking grooter is dan 20,000 zielen, zal niemand Conrector of Rector mogen zijn, zonder den graad van Doctor in de letteren bekomen te hebben.

18. In steden, wier bevolking geen 20,000 zielen beloopt, zal dit vereischte van den doctoralen titel alleen op den Rector toepasselijk zijn.

19. Tot het geven van onderwijs in de bij art. 10 vermelde kundigheden, zullen, indien zij er de bekwaamheid toe hebben, bij voorkeur, tegen eene, aan den meerderen arbeid geëvenredigde, verhooging van hun gewoon traktement, door Curatoren aangesteld worden de onderwijzers en bestuurders der klassen, waarvan melding gemaakt is in art. 14, doch, zoo het dezen aan de vereischte bekwaamheid ontbreken mogt, zullen, tot het geven van het voormeld onderwijs, andere bekwame personen, op een behoorlijk traktement, worden aangesteld.

20. Deze personen zullen geen deel hebben in het minerval of schoolgeld, dat door de leerlingen op de Latijnsche scholen betaald wordt; maar zal dit minerval alleen strekken ten behoeve van Rector, Conrector en Præceptoren.

21. Het onderwijs zal bij alle de klassen in het algemeen in diervoege worden ingerigt, dat alle de leerlingen tevens op eene nuttige wijze worden bezig gehouden.

22. Het oefenen des geheugens bij de leerlingen

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

wordt niet alleen niet verboden, maar zelfs ten sterkste aanbevolen; doch zal het van buiten leeren moeten geschieden buiten den schooltijd, en de onderwijzer niets aan zijne leerlingen doen van buiten leeren, dan hetgeen hij hun te voren duidelijk verklaard en bevattelijk gemaakt zal hebben.

23. De oefeningen in iedere klasse der Latijnsche scholen, en de in dezelve te vertalen auteuren, zullen worden aangewezen in een reglement, te dien opzigte door het departement van Binnenlandsche Zaken uit te vaardigen.

24. Ter behandeling van hetgene tot het toezigt op de Latijnsche scholen betrekkelijk is, zal het hoofd van dat departement worden geadsisteerd door eenen ambtenaar, onder den titel van *Commissaris voor de Latijnsche scholen*, op zoodanige instructie als nader zal worden bepaald; zullende hem ook het inspecteren dier scholen kunnen worden opgedragen.

25. Overal, waar het kleine getal van onderwijzers of andere plaatselijke beletselen te weeg brengen, dat niet al de bepalingen van het reglement omtrent het onderwijs in de klassen volkomen en stiptelijk kunnen worden nagekomen, zal men dezelve echter, zoo veel mogelijk, in het oog houden en achtervolgen.

26. In alle steden, alwaar zich Latijnsche scholen bevinden, zal van wege de stedelijke regering een kollegie van ten minste drie personen, onder den naam van Curatoren en Scholarchen, het bestuur over deze scholen hebben, en bepaaldelijk zorg dragen, dat het onderwijs op dezelve ingerigt zij en blijve op den voet, als bij het reglement zal worden voorgeschreven.

27. Dit kollegie zal met de stedelijke regering de traktementen van den Rector, Conrector en verdere onderwijzers, gelijk ook het minerval door de schooljeugd te betalen, naar gelang der plaatselijke omstandigheden, regelen.

28. Curatoren of Scholarchen zullen ook op het zedelijk gedrag en de vorderingen der schooljeugd, zoo veel mogelijk, acht geven, en bepaaldelijk tweemaal in het jaar daartoe een plegtig examen houden, bij hetwelk hun door de onderwijzers verslag zal worden gedaan van de naarstigheid, het gedrag en de vorderingen van elk leerling, met opgave ook van het getal der fouten, door hen in de themata en explicatiën gemaakt, en voorts door de leerlingen zelve, te dien einde ondervraagd zijnde,

proeven zullen worden gegeven van hunne bekwaamheid in de onderscheidene deelen van het onderwijs.

29. Na den afloop van dit examen, zullen Curatoren de leerlingen, welke zij wegens hunne vorderingen daartoe geschikt oordeelen, van eene lagere naar eene hoogere klasse bevorderen, en aan die der hoogste klasse, bijaldien zij dezelve bekwaam achten om tot het akademisch onderwijs bevorderd te worden, hun ontslag van de scholen, en daarbij een loffelijk getuigschrift in de Latijnsche taal verleenen.

30. Zonder gewigtige redenen echter, zal niemand de hoogste of rectors-klasse mogen verlaten, dan na een jaar op dezelve te hebben doorgebragt.

31. Leerlingen van buiten komende, die, zonder de lagere klasse door te gaan, dadelijk op eene der hoogere wenschen geplaatst te worden, zullen vooraf bij eene commissie, benoemd zoo als die, waarvan melding is gemaakt bij art. 6, een examen ondergaan, waaruit blijke, dat zij de vereischte bekwaamheid, hebben om tot die hoogere klasse te worden toegelaten.

32. Het openbaar afkondigen van deze en andere bevorderingen en het openbaar uitdeelen van prijzen aan hen, die de minste fouten in de themata en explicatiën gemaakt, en in het algemeen het meest uitgemunt hebben, blijft, zoo wel als het houden bij die gelegenheid van *gratiarum actiones* door de leerlingen, als eene loffelijke oude gewoonte, aan de Curatoren ter handhaving aanbevolen.

33. Leerlingen, die door Curatoren met een loffelijk getuigschrift van de scholen ontslagen, en tevens met een' der eerste prijzen begiftigd worden, zullen ook in het openbaar eene proeve moeten geven van hunne vorderingen, door het doen van eene Latijnsche oratie, of het doen voordragen van een Latijnsch gedicht, door hen zelven opgesteld.

34. Curatoren zullen tweemaal in het jaar, na den afloop van elk half-jaars examen, van den staat hunner scholen verslag doen aan Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken.

35. Tot het vervullen van eene opengevallen plaats van onderwijzer aan deze scholen, zal, ingevalle die van 's Lands wege eenig subsidie genieten, eene nominatie worden ingezonden aan den voornoemden Secretaris van Staat, die daaruit de verkiezing zal doen.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

TWEEDE HOOFDSTUK.

Athenaea.

36. Er zal in elke provincie of landschap der Vereenigde Nederlanden, met uitzondering van *Utrecht*, *Groningen* en *Drenthe*, één Athenaeum kunnen zijn, welks bedoeling is:

1°. Zoo veel mogelijk, algemeene verspreiding van smaak, beschaving, geleerdheid, enz.

2°. Het, ten minste gedeeltelijk, vervangen van de hooge scholen en van het akademisch onderrigt, ten behoeve van die jonge lieden, welke door hunne omstandigheden verhinderd worden, den tijd, tot eene akademische loopbaan noodzakelijk, geheel aan eene der hooge scholen door te brengen.

37. De genoemde Athenaea zullen kunnen bestaan:

Voor *Gelderland*, te *Harderwijk*;
Voor *Holland*, te *Amsterdam*;
Voor *Zeeland*, te *Middelburg*;
Voor *Vriesland*, te *Franeker*;
Voor *Overijssel*, te *Deventer*;
Voor *Braband*, te *Breda*.

38. De kosten der Athenaea zullen zijn ten laste der steden, binnen welke dezelve zullen zijn gevestigd, met uitzondering van die van *Harderwijk* en *Franeker*, welke van 's Lands wege zullen worden bekostigd.

39. Ten gevolge van dit onderscheid, zullen dan ook het bestuur der van stadswege bezoldigde Athenaea, de aanstelling van Curatoren en het beroepen van Professoren geheel stedelijk blijven, onverminderd het toezigt van het departement van Binnenlandsche Zaken; terwijl, behoudens hetzelfde toezigt, het bestuur der Athenaea, uit de algemeene kassen betaald wordende, zal verblijven aan Curatoren, door Ons te benoemen.

40. De benoeming van Professoren aan de laatstgemelde Athenaea, geschiedt door Ons, uit eene dubbelde nominatie, door Curatoren aan het departement van Binnenlandsche Zaken in te dienen.

41. Het getal der ordinaire Professoren aan de Athenaea zal naar den regel niet meer dan vijf zijn, van welke zich *een* met de voorbereiding tot de godgeleerde studiën, *een* met de voorbereiding tot de regtsgeleerde studiën, *een* met de bespiegelende en natuurlijke wijsbegeerte en wiskunde, *een* met de Grieksche en Latijn-

fche letterkunde en gefchiedenisfen en *een* met de Oosterfche letterkunde belasten zal.

Zullende de Athenæa, welke in de hoofdftad van eenige provincie of landfchap gevestigd zijn, daarenboven eenen Hoogleeraar hebben in de Nederduitfche taal- en letterkunde.

42. De regeringen van fteden, welke hare Athenæa zelve bekostigen en van ouds het getal der Hoogleeraren en de vakken van onderwijs naar welgevallen hebben kunnen regelen, zullen ook voortaan, met voorkennis en toeftemming van het departement van Binnenlandfche Zaken, van de bepalingen, in het voorgaande artikel voorkomende, kunnen afwijken.

43. In de geneeskunde en daarmede verwante wetenfchappen van natuurlijke historie, fcheikunde en kruidkunde, zal, om de kostbaarheid der inrigtingen, daar mede in verband ftaande, en het gebrekkelijke van dit onderwijs zonder die inrigtingen, aan de Athenæa geen onderwijs gegeven worden, dan voor zoo verre in dezelfde ftad een geneeskundig provinciaal of ftedelijk onderwijs mogt gevestigd zijn, ten behoeve van chirurgijns, apothekers en vroedvrouwen; in welk geval er ook Profesforen aan het Athenæum zullen kunnen zijn, die een voorbereidend onderwijs in de medicijnen zullen kunnen geven, zonder dat echter hierdoor de ftudenten in de medicijnen ontflagen worden van de verpligting, om ten minste twee jaren de lesfen aan eene der hooge fcholen bij te wonen.

44. Onverminderd de bepalingen van art. 41, zullen echter op de Athenæa van Harderwijk en Franeker, uit hoofde der oude verdiensten van de voormalige Akademiën, aldaar gevestigd, ook twee Profesforen ter voorbereiding tot bekoming der geneeskundige graden zijn, van welke de eerfte zich met de eigenlijk gezegde medifche ftudiën, en wel bepaald met ontleedkunde en phyfiologie, zal bezig houden; terwijl de andere de gronden der voorbereidende wetenfchappen van kruid- en fcheikunde en pharmacie onderwijzen zal; zullende nogtans ook dit de verpligting niet kunnen wegnemen, om ten minste twee jaren aan eene der Hooge fcholen de lesfen bij te wonen.

45. De bepaling van art. 40 zal insgelijks niet toepasfelijk zijn op het geval, wanneer, of uit hoofde van ouderdom of van ongefteldheid, of van verdeeling bij fchikking, een tweede Profesfor naast en met een' ander' in hetzelfde vak, zonder uitbreiding van het onder-

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organifatie van het Hooger onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgefteld. (Bijvoegf. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

wijs, zal beroepen worden; zullende echter hiertoe, ook bij Athenæa, die ten koste komen der steden, waar zij gevestigd zijn, de autorisatie noodig zijn van het departement van Binnenlandsche Zaken.

46. Het onderwijs, dat aan de Athenæa als voorbereidende inrigtingen ter bekoming der akademische graden zal moeten gegeven worden, bestaat:

1°. Voor de godgeleerdheid, in een kollegie over de kerkelijke historie, een over de gronden der bijbelsche uitlegkunde, een over de natuurlijke godgeleerdheid;

2°. Voor de regtsgeleerdheid, in een kollegie over de instituten, een over de pandecten, een over het natuurregt en een over het hedendaagsche burgerlijk regt;

3°. Voor de medicijnen, waar dit onderwijs volgens art. 43 en 44 gevestigd is, in een kollegie over de ontleedkunde en een over de physiologie;

4°. Voor de wis- en natuurkundige wetenschappen, in een kollegie over de wiskunde, een over de natuurkunde, een over de kruidkunde en een over de scheikunde, pharmacie en *materies medica*;

5°. Voor de bespiegelende wijsbegeerte en letteren, in een kollegie over de redeneer- en bovennatuurkunde, een over de Latijnsche letterkunde, een over de Romeinsche oudheden, een over de Grieksche letterkunde, een over de Oostersche letterkunde en oudheden, een over de gronden van het Arabisch, een over de geschiedenissen en een over de Hollandsche taal- en letterkunde, daar, waar dit onderwijs gevestigd is, volgens art. 41.

47. Het zal echter aan de Professoren der Athenæa vrijstaan hun onderwijs ook verder uit te breiden, doch zonder dat zij, welke naar den graad van Doctor staan, daardoor van de verpligting zullen ontslagen zijn, om voor de theologie en medicijnen twee, en voor de overige vakken ten minste één jaar, en wel het laatste of de laatste, aan eene der hooge scholen de lessen te hebben bijgewoond.

48. Van deze laatste verpligting zullen echter ontslagen zijn zij, die, zonder zich voor den regtsgeleerden stand te bestemmen, na zich gedurende drie jaren op de studiën van het regt te hebben toegelegd, alleen als vrucht van hunne oefeningen, eenigen wetenschappelijken titel zouden wenschen; zullende deze, ook zonder

aan

aan eene der Hooge scholen eenigen tijd te hebben doorgebragt, na behoorlijk examen, het regtsgeleerd doctoraal diploma kunnen bekomen, zoodanig als dit hieronder voor vreemdelingen zal bepaald worden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegsel op het Staatsblad D. II. bl. [illegible])

49. Insgelijks zal deze verpligting niet toepasselijk zijn op zoodanige kweekelingen van de Athenæa, welke zich, gedurende hun verblijf aldaar, zoodanig hebben bekwaam gemaakt, dat zij bereid zijn, zich aan de mindere moeijelijkheid van eene openbare promotie te onderwerpen.

50. De taal, waarin aan deze Athenæa onderwijs gegeven wordt, zal verschillen naar gelang der onderwerpen, blijvende voor de onderwerpen van eigenlijke geleerdheid ook aldaar de Latijnsche taal gehandhaafd, terwijl, ter voldoening aan het eerste doel der Athenæa, in het Hollandsch zullen moeten onderwezen worden:

1°. Het hedendaagsch regt;
2°. De wiskunde;
3°. De natuurkunde;
4°. De scheikunde;
5°. De natuurlijke historie;
6°. De vaderlandsche historie;
7°. De Hollandsche letterkunde.

Zullende voorts het onderwijs in de ontleedkunde en physiologie op die plaatsen, waar hetzelve te voren in het Nederduitsch gegeven is, ook vervolgens in die taal *kunnen*, en op de plaatsen, waar dit onderwijs met eene stedelijke inrigting van genees- en heelkundig onderwijs verbonden is, *moeten* gegeven worden.

51. Het *minimum* van het traktement der Professoren aan de Athenæa wordt bepaald op *f* 1600; wordende de stedelijke besturen in plaatsen, waar de Athenæa geheel ten koste der steden komen, uitgenoodigd dit beginsel in het oog te houden.

52. De Curatoren van de Athenæa te *Harderwijk* en *Franeker* zullen jaarlijks de begrooting opmaken van de sommen, welke in het volgend jaar benoodigd zullen zijn, en aan het departement van Binnenlandsche Zaken inzenden, om Ons ter goedkeuring te worden aangeboden.

DERDE HOOFDSTUK.

Hooge scholen.

53. Er zullen op het tegenwoordig grondgebied der

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger onderwijs in de noordelijke provinciën worde vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

wijs, zal beroepen worden; zullende echter hiertoe, ook bij Athenæa, die ten koste komen der steden, waar zij gevestigd zijn, de autorisatie noodig zijn van het departement van Binnenlandsche Zaken.

46. Het onderwijs, dat aan de Athenæa als voorbereidende intigtingen ter bekoming der akademische graden zal moeten gegeven worden, bestaat:

1°. Voor de godgeleerdheid, in een kollegie over de kerkelijke historie, een over de gronden der bijbelsche uitlegkunde, een over de natuurlijke godgeleerdheid;

2°. Voor de regtsgeleerdheid, in een kollegie over de instituten, een over de pandecten, een over het natuurregt en een over het hedendaagsche burgerlijk regt;

3°. Voor de medicijnen, waar dit onderwijs volgens art. 43 en 44 gevestigd is, in een kollegie over de ontleedkunde en een over de physiologie;

4°. Voor de wis- en natuurkundige wetenschappen, in een kollegie over de wiskunde, een over de natuurkunde, een over de kruidkunde en een over de scheikunde, pharmacie en *materies medica*;

5°. Voor de bespiegelende wijsbegeerte en letteren, in een kollegie over de redeneer- en bovennatuurkunde, een over de Latijnsche letterkunde, een over de Romeinsche oudheden, een over de Grieksche letterkunde, een over de Oostersche letterkunde en oudheden, een over de gronden van het Arabisch, een over de geschiedenissen en een over de Hollandsche taal- en letterkunde, daar, waar dit onderwijs gevestigd is, volgens art. 41.

47. Het zal echter aan de Professoren der Athenæa vrijstaan hun onderwijs ook verder uit te breiden, doch zonder dat zij, welke naar den graad van Doctor staan, daardoor van de verpligting zullen ontslagen zijn, om voor de theologie en medicijnen twee, en voor de overige vakken ten minste één jaar, en wel het laatste of de laatste, aan eene der hooge scholen de lessen te hebben bijgewoond.

48. Van deze laatste verpligting zullen echter ontslagen zijn zij, die, zonder zich voor den regtsgeleerden stand te bestemmen, na zich gedurende drie jaren op de studiën van het regt te hebben toegelegd, alleen als vrucht van hunne oefeningen, eenigen wetenschappelijken titel zouden wenschen; zullende deze, ook zonder

aan

aan eene der Hooge scholen eenigen tijd te hebben doorgebragt, na behoorlijk examen, het regtsgeleerd doctoraal diploma kunnen bekomen, zoodanig als dit hieronder voor vreemdelingen zal bepaald worden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 31.)

49. Insgelijks zal deze verpligting niet toepasselijk zijn op zoodanige kweekelingen van de Athenæa, welke zich, gedurende hun verblijf aldaar, zoodanig hebben bekwaam gemaakt, dat zij bereid zijn, zich aan de meerdere moeijelijkheid van eene openbare promotie te onderwerpen.

50. De taal, waarin aan deze Athenæa onderwijs gegeven wordt, zal verschillen naar gelang der onderwerpen, blijvende voor de onderwerpen van eigenlijke geleerdheid ook aldaar de Latijnsche taal gehandhaafd, terwijl, ter voldoening aan het eerste doel der Athenæa, in het Hollandsch zullen moeten onderwezen worden:

1°. Het hedendaagsch regt;
2°. De wiskunde;
3°. De natuurkunde;
4°. De scheikunde;
5°. De natuurlijke historie;
6°. De vaderlandsche historie;
7°. De Hollandsche letterkunde.

Zullende voorts het onderwijs in de ontleedkunde en physiologie op die plaatsen, waar hetzelve te voren in het Nederduitsch gegeven is, ook vervolgens in die taal *kunnen*, en op de plaatsen, waar dit onderwijs met eene stedelijke inrigting van genees- en heelkundig onderwijs verbonden is, *moeten* gegeven worden.

51. Het *minimum* van het traktement der Professoren aan de Athenæa wordt bepaald op *f* 1600; wordende de stedelijke besturen in plaatsen, waar de Athenæa geheel ten koste der steden komen, uitgenoodigd dit beginsel in het oog te houden.

52. De Curatoren van de Athenæa te *Harderwijk* en *Franeker* zullen jaarlijks de begrooting opmaken van de sommen, welke in het volgend jaar benoodigd zullen zijn, en aan het departement van Binnenlandsche Zaken inzenden, om Ons ter goedkeuring te worden aangeboden.

DERDE HOOFDSTUK.

Hooge scholen.

53. Er zullen op het tegenwoordig grondgebied der

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

2°. In de regtsgeleerde faculteit:
a. De institutem;
b. De pandecten;
c. Het natuurregt;
d. Het staats- en volkenregt;
e. Het hedendaagsch burgerregt, en
f. Het hedendaagsch lijfstraffelijk regt;
En daarenboven aan de Universiteit te Leiden;
g. De staatkundige historie van Europa;
h. De statistiek;
i. De diplomatiek.
De twee laatste bij afwisseling, of in het algemeen of in het bijzonder, met betrekking tot ons vaderland.

3°. In de geneeskundige faculteit:
a. De ontleedkunde;
b. De physiologie;
c. De pathologie;
d. De praktijk;
e. De pharmacie en materies medica;
f. De heelkunde;
g. De vroedkunde;
h. De diaetaetica, medicina politica et forensis.

4°. In de faculteit der wis- en natuurkundige wetenschappen:
a. De elementaire wiskunde;
b. De hoogere wiskunde;
c. De wiskunde op waterloop en waterbouwkunde toegepast;
d. De proefondervindelijke natuurkunde;
e. De wiskundige natuurkunde;
f. De natuurkundige sterrekunde;
g. De wiskundige sterrekunde, gepaard met het onderwijs in sterrekundige waarnemingen en in de scheepvaart;
h. De scheikunde, zoo wel algemeene als toegepaste;
i. De kruidkunde en physiologie der planten;
j. De natuurlijke historie der dieren en delfstoffen, welke, voor zoo verre de dierkunde betreft, met *anatome comparata* zal moeten vereenigd worden;
k. De landhuishoudkunde.

5°. In de faculteit der bespiegelende wijsbegeerte en letteren:
a. De redeneerkunde;

b. De bovennatuurkunde;
c. De geschiedenis der wijsbegeerte;
d. De wijsgeerige zedekunde.
De beide laatste zullen echter ook bij afwisseling kunnen gehouden worden.
e. De Latijnsche letterkunde;
f. De Romeinsche oudheden;
g. De Grieksche letterkunde;
h. De Grieksche oudheden;
i. De Hebreeuwsche letterkunde;
j. De Arabische, Syrische en Chaldeeuwsche letterkunde;
k De Joodsche oudheden;
l. De algemeene geschiedenis;
m. De vaderlandsche geschiedenis;
n. De Hollandsche letterkunde en welsprekendheid.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegsel op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

64. Ingeval de Professoren over de verdeeling der lessen, welke jaarlijks moeten gegeven worden, onderling niet mogten overeenkomen, zal de beslissing deswege door Curatoren geschieden.

65. De rangschikking dezer wetenschappen naar derzelver aard in het 63ste artikel belet niet, dat Curatoren eenen Hoogleeraar, wiens vakken van onderwijs hem, uit hoofde van dat artikel, aan deze of gene faculteit schijnen te verbinden, tot eene andere faculteit zouden kunnen overbrengen, waarmede de vakken van zijn onderwijs in het naauwst verband staan, zonder dat echter deze verplaatsing hem wettigen zal tot het geven van eenig verder akademisch onderwijs, dan behoorende tot de faculteit, waarin hij bepaald beroepen is

Niemand kan echter te gelijk lid van twee faculteiten zijn. De tegenwoordige Hoogleeraren behouden hunne regten.

66. De taal, van welke zich de Professoren in de faculteiten, met uitzondering alleen van de Hoogleeraren in de Nederduitsche letterkunde en de œconomische wetenschappen, bedienen moeten, blijft bij voortduring en uitsluiting de Latijnsche; kunnende echter hieromtrent, ten aanzien ook van andere vakken, waarin dit nuttig zoude kunnen zijn, Curatoren de noodige vrijstellingen geven.

67. Het gewoon getal der Professoren in elk der faculteiten zal onderscheiden zijn aan elk der Hooge scholen, hetwelk zijn zal als volgt:

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

	te *Leiden*,	te *Utrecht*,	te *Groningen*.
Voor de theologie .	4.	3.	3.
„ „ regten . .	4.	3.	3.
„ „ medicijnen .	4.	3.	3.
„ „ wis- en natuurkundige wetenschappen .	4.	4.	4.
„ „ bespiegelende wijsbegeerte en letteren . .	5.	5.	5.

68. In buitengewone gevallen, wanneer het belang der wetenschappen dit vordert, zal dit getal ook kunnen vergroot, of een Professor boven het gewoon getal kunnen beroepen worden, mits in dat geval Onze autorisatie daartoe gevraagd en bekomen zij.

69. Er zullen, buiten de ordinaire Professoren, aan de Universiteit te *Leiden*, daarenboven, wanneer men dit, hetzij voor de wetenschappen en universiteit, hetzij voor het behouden van het een of ander uitstekend voorwerp voor de letteren of wetenschappen, noodig oordeelt, ook *Professores extraordinarii* in een der vakken van hooger onderwijs kunnen worden aangesteld. Deze aanstelling geeft echter geen regt van opvolging bij de vacature van eenen ordinairen Professor, en zullen zelfs de *Professores extraordinarii* niet tot opvolgers kunnen worden voorgedragen, zonder een gemotiveerd advies. Op de andere Hooge scholen kunnen deze *Professores extraordinarii* worden aangesteld, wanneer duurzame ongesteldheid of eenig ander dergelijk bezwaar den gewonen Professor verhinderen mogt de werkzaamheden van zijnen post naar eisch waar te nemen.

70. Elke wetenschap, die het onderwerp van eene afzonderlijke les uitmaakt, zal, naar den regel *in één* jaar moeten afgehandeld worden; wordende de Curatoren voorloopig gelast, vooral dit punt te behartigen.

71. Er zal, zoo veel mogelijk, op alle kollegiën gerespondeerd worden, en blijven daarenboven de Professoren uitgenoodigd, de andere akademische oefeningen van dispuut-kollegiën, reciteer-kollegiën, enz. als van ouds voort te zetten.

72. De lessen blijven particulier. Zij mogen aan de huizen der Professoren gehouden worden, en zal te dezen aanzien aan elke der Hooge scholen de staat van zaken blijven, zoo als die in den jare 1810 hier te lande was.

73. Niemand wordt tot de eigenlijke faculteits-lessen

der theologie, regtsgeleerdheid en medicijnen toegelaten, zonder voor de eerste en tweede faculteit den graad van Kandidaat in de letteren, en voor de derde faculteit dien van Kandidaat in de wis- en natuurkundige wetenschappen bekomen te hebben; zullende hiervan alleen uitgezonderd zijn de lessen over de ontleedkunde, osteologie en physiologie, welke men, om de uitgebreidheid van den medischen *cursus*, met de voorbereidende studiën zal mogen vereenigen.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

74. Ten aanzien der volgorde van studie, zal er geen bepaalde regel zijn, doch zal niemand tot het definitief examen, waardoor hij eenen stand in de maatschappij bekomt, toegelaten worden, zonder te bewijzen, dat hij, na de bekoming van den voorbereidenden graad, gedurende *drie* jaren in de theologie, gedurende *drie* jaren in de regten, gedurende *vier* jaren in de medicijnen, (of *drie* jaren, zoo men de lessen in de ontleedkunde, osteologie en physiologie met de voorbereidende studiën vereenigd heeft), gedurende *drie* jaren in de wijsbegeerte, en gedurende *drie* jaren in de letteren gestudeerd hebbe, en behalve de vakken, waarin hij opzettelijk en in allen gevalle moet geëxamineerd worden, nog daarenboven de subsidiaire kollegiën gehouden hebbe, bij elken der onderscheidene graden, hieronder uitgedrukt.

Zullende echter de bepalingen van dit artikel niet toepasselijk zijn op degene, die in de faculteiten, waarin zij studeren moeten, reeds bij eenen vroegeren *cursus*, vóór de invoering van dit besluit, kollegie hebben gehouden.

75. Ook zal de verpligting van het vorig artikel niet toepasselijk zijn op hen, die zich tot de grootere moeijelijkheid van de publieke promotie bereid verklaren; zullende deze, evenmin als vreemdelingen, verbonden zijn, of den tijd, of den loop hunner studiën, te bewijzen.

76. De Curatoren der verschillende Hooge scholen zullen de maatregelen voordragen, die hun het meeste dienstig zullen voorkomen, om het onderwijs in de moderne talen, en in de teeken-, rij- en schermkunst op den tegenwoordigen voet staande te houden, of te verbeteren en uit te breiden door het benoemen van Lectoren of andere Onderwijzers.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

TWEEDE TITEL.

Over de akademische graden.

77. Er zullen in elke der faculteiten twee graden zijn, die van Kandidaat en die van Doctor.

78. Geen dezer graden zal verkrijgbaar zijn, zonder de hieronder te bepalen examina; zullende het echter *als* van ouds aan de Hooge scholen vrij staan, om aan mannen van uitstekende verdiensten, zoo wel buiten- als binnenslands, den doctoralen titel, als blijk van achting, toe te staan of aan te bieden; doch zal in dat geval de zaak, op voordragt van de faculteit, bij welke de graad gegeven wordt, door den geheelen senaat, daartoe opzettelijk bijeen geroepen, moeten behandeld worden, en zullen, in dat geval, de kosten, evenmin als de examina, gevorderd worden

79 De graad van Kandidaat geeft geene regten naar buiten, dan voor zoo verre daarvan uitdrukkelijke uitzonderingen hieronder voorkomen.

Hij is slechts een akademische graad, voorbereidende tot dien van Doctor, en wordt alleen door een uittreksel uit de handelingen der faculteit bewezen. Hij zal door hen, die de akademische loopbaan der studiën volgen, altijd, gewigtige verhinderingen alleen uitgezonderd, een jaar voor het bekomen van den doctoralen graad, moeten gevraagd worden, zonder dat dit echter op vreemdelingen, of op hen, die in art. 85 daarmede gelijk gesteld wordon, zal kunnen toegepast worden.

80. De graad van Doctor wettigt, zonder eenig nader examen, tot de waarneming van alle functiën, in het diploma uitgedrukt, voor zoo verre dit in dit besluit niet uitdrukkelijk nader gewijzigd is.

81. De aard en strekking der examina zullen onderscheiden zijn, naarmate van het doel, dat men zich daarbij voorstelt. Zij zullen tweederlei zijn, een voor het kandidaatschap, en een voor het doctoraat.

82. In de faculteit der theologie wordt voor den graad van Kandidaat vereischt:

1°. Een examen in de natuurlijke godgeleerdheid, kerkelijke geschiedenis en algemeene leer van den Christelijken Godsdienst;

2°. Een bewijs, dat men, buitendien, de lessen over de bovennatuurkunde, de zedelijke wijsbegeerte (het zij bij een Hoogleeraar in het natuurregt,

hetzij bij den Hoogleeraar in de wijsbegeerte) en de Oostersche letterkunde buiten het Hebreeuwsch, hebbe bijgewoond.

83. Tot het doctoraal examen in de theologie wordt gevorderd:

1°. Een examen in de dogmatiek, de Christelijke zedekunde, de theorie der uitlegkunde en de pastorale wetenschap;

2°. De uitlegging van eene plaats uit het Oude, en eene uit het Nieuwe Testament, welke te dien einde door de faculteit, bij den gunstigen afloop van het vorig examen, zullen worden opgegeven. Dit examen zal, daags na het evengemelde, plaats hebben;

3°. Het bewijs, dat men buitendien de lessen der proefondervindelijke natuurkunde, der natuurkundige sterrekunde, der algemeene gronden van landhuishoudkunde en vooral over den Hollandschen stijl en welsprekenheid, met vrucht hebbe bijgewoond.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 22.)

84. In de faculteit der regtsgeleerdheid wordt tot den graad van Kandidaat gevorderd:

1°. Een examen over de institutien van het Romeinsch regt;

2°. Het bewijs, dat men buitendien de lessen over de encyclopedie der regtsgeleerde studiën, over de historie van het regt, over de historie van het vaderland en over het natuurregt gehouden hebbe.

85. De doctorale graad in de faculteit der regten zal tweederlei zijn: het *doctoratus juris romani et hodierni*, te verleenen aan zoodanigen, die de ontwijfelbaarste proeven van hunne bekwaamheid zullen gegeven hebben, en op dien titel hunne aanspraak willen vestigen tot de waardigheid, voor de bekoming van welke een akademische graad vereischt wordt, en het eenvoudig *doctoratus juris*, ten behoeve van vreemdelingen en van hen, welke eenen wetenschappelijken titel verlangen.

86. Tot het doctoraal examen van deze laatste soort wordt, na het Kandidaats-examen, niets gevorderd, dan alleen de schriftelijke uitlegging van eene wet uit de pandecten en eene uit den codex, met verdediging van dezelve tegen de bedenkingen der Professoren.

87. Tot het doctoraal examen in de Romeinsche en hedendaagsche regten wordt vereischt:

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 92.)

1°. Een examen over het hedendaagsch, burgerlijk en lijfstraffelijk regt;

2°. Eene uitlegging van twee plaatsen, een uit het Romeinsche, en een uit het hedendaagsche regt, op gelijke wijze, als dit hierboven bij de theologie bepaald is;

3°. Het bewijs, dat men buitendien de lessen over de pandecten, over het staat- en volkenregt, over de statistiek des vaderlands, over de staatkundige historie van Europa, over de staatshuishoudkunde, *medicina legalis et forensis*, en over den Hollandschen stijl en welsprekendheid bijgewoond hebbe: voor zoo verre die kollegiën gehouden worden aan de akademie, waar de graad gevraagd wordt.

88. In de faculteit der medicijnen wordt tot het examen van Kandidaat vereischt:

1°. Een examen over de ontleedkunde, physiologie, pathologie, pharmacie en *materies medica*;

2°. Eene ontleedkundige demonstratie;

3°. Het bewijs, dat men buitendien de lessen over de natuurlijke geschiedenis en de *anatome comparata* gehouden hebbe.

89. Tot het doctoraal examen in de medicijnen wordt vereischt:

1°. Een examen over de praktijk der medicijnen en over de theorie der chirurgie en *ars obstetricia*;

2°. Eene uitlegging van twee casus positiën of aphorismen van Hippocrates, waaromtrent hetzelfde zal worden in acht genomen, hetwelk bij art. 83 omtrent de theologie bepaald is;

3°. Het bewijs, dat men buitendien ook de lessen over de diaetaetiek en de *medicina politica et forensis* en het clinisch onderwijs met vrucht hebbe bijgewoond.

90. Wanneer iemand, den graad van *medicinae doctor* bekomen hebbende, zich vervolgens opzettelijk op de heelkunde, de *ars pharmaceutica*, of de vroedkunde bepalen wil, zal het hem vrijstaan, gelijk ieder *medicinae doctor*, die zich daartoe van buiten 's lands aanbiedt, den afzonderlijken titel van *chirurgiae*, *artis obstetriciae* of *artis pharmaceuticae doctor* te vragen; in welk geval:

1°. Door den *Chirurgus*, behalve een theoretisch examen in de heelkunde, eenige aan hem opgegevene operatiën op het *cadaver* zullen moeten gedaan worden.

2°. Door den *Obstetricator*, behalve een afzonderlijk

examen over zijn vak, eenige verlossingen op het fantome zullen moeten gedaan worden, met bijgevoegd bewijs, dat hij onder het oog van een kundig *Obstetricator*, of in een of ander clinisch Instituut een genoegzaam en de faculteit bevredigend getal van natuurlijke en onnatuurlijke verlossingen gedaan hebbe,

3°. Door den' *Pharmaceuticus*, behalve een afzonderlijk examen in de scheikunde en pharmacie, eene aan hem opgegevene scheikundige en pharmaceutische bewerking zal moeten gedaan worden.

91. Tot den graad van Kandidaat in de wis- en natuurkundige wetenschappen zijn de vereischten onderscheiden, naar mate men dien graad als eenen voorbereidenden graad voor het doctoraat in de wis- en natuurkundige wetenschappen, of wel als eenen voorbereidenden graad voor de studie der geneeskunde vraagt.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II, bl. 58.)

92. Als voorbereidende graad voor het doctoraat in de wis- en natuurkundige wetenschappen wordt tot het kandidaatschap gevorderd:

1°. Een examen in de wiskunde, proefondervindelijke natuurkunde, sterrekunde en de algemeene beginselen der natuurlijke historie en kruidkunde;

2°. Het bewijs, dat men buitendien de lessen over de Latijnsche en Grieksche letterkunde, en die over de redeneerkunde met vrucht hebbe bijgewoond.

93. Als voorbereidende graad voor de studie der geneeskunde wordt tot dit kandidaatschap geëischt:

1°. Een examen in de wiskunde, natuurkunde en kruidkunde, en de gronden der algemeene scheikunde;

2°. Het bewijs, dat men buitendien de lessen over de Latijnsche en Grieksche letterkunde, en over de redeneerkunde met vrucht gehouden hebbe.

94 Tot het doctoraal examen in de faculteit der wis- en natuurkundige wetenschappen, waardoor de titel bekomen wordt van *Matheseos Magister, Philosophiae Naturalis Doctor*, wordt gevorderd:

1° Een examen in de toegepaste wiskunde, de wiskundige natuurkunde, de wiskundige sterrekunde, de toegepaste scheikunde en de geologie;

2°. De oplossing van een wiskundig en van een natuurkundig vraagstuk;

3°. Het bewijs, dat men buitendien de lessen over de bovennatuurkunde en de geschiedenis der wijsbegeerte met vrucht hebbe bijgewoond.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

95. De diplomata in deze faculteit zullen inzonderheid uitdrukken het gedeelte der wetenschappen, waarin iemand bij voorkeur eenen stand gekozen heeft, en waarin hij dus bij voorkeur geëxamineerd is.

96. Tot den graad van Kandidaat in de letteren zijn de vereischten even als in art. 91 onderscheiden naar gelang der bedoeling.

97. Als voorbereidende graad voor het doctoraat in de letteren, wordt tot dit kandidaatschap gevorderd:

1°. Een examen over de theorie der Grieksche en Latijnsche taalkunde, over de Romeinsche en Grieksche oudheden, over de algemeene geschiedenis en over de redeneerkunde;

2°. Het bewijs, dat men bovendien met vrucht de lessen over de wiskunde, de proefondervindelijke natuurkunde en de Nederduitsche letterkunde hebbe bijgewoond.

98. Als voorbereidende graad voor de studie der godgeleerdheid, wordt tot dit kandidaatschap gevorderd:

1°. Een examen over de Nederduitsche, Grieksche, Latijnsche en Hebreeuwsche letterkunde; en over de Grieksche en Hebreeuwsche oudheden;

2°. Het bewijs, dat men bovendien met vrucht de lessen over de wis- en redeneerkunde en de algemeene geschiedenis gehouden hebbe.

99. Als voorbereidende graad voor de studie der regtsgeleerdheid, wordt tot dit kandidaatschap geëischt:

1°. Een examen over de Grieksche en Latijnsche taalkennis, en over de Romeinsche oudheden en de algemeene geschiedenis;

2°. Het bewijs, dat men bovendien de lessen over de wiskunde en redeneerkunde met vrucht gehouden hebbe.

100. Tot den graad van Doctor in de letteren, welke den titel geeft van *Philosophiae Theoreticae Magister*, *Litterarum Humaniorum Doctor* wordt gevorderd:

1°. Een examen over de hoogere Grieksche en Latijnsche taalkunde, over de oude geschiedkunde, de bovennatuurkunde en de geschiedenis der oude wijsbegeerte;

2°. Het uitleggen van twee duistere of het te regt brengen van twee gebrekkige plaatsen, een uit een Grieksch en een uit een Latijnsch Schrijver;

3°. Het bewijs, dat men bovendien de lessen over de instituten, de geschiedenis des Romeinschen regts,

over de vaderlandsche geschiedenis en de natuurkundige sterrekunde met vrucht gehouden hebbe.

101. De examina, waarvan in de vorige artikelen gesproken wordt, moeten alle geschieden ten overstaan der geheele faculteit, waarbij de graad gegeven wordt, welker leden te dien einde in kostuum ter vergadering beschreven worden, en wel, zonder uitdrukkelijke vergunning van Curatoren, niet dan in de Latijnsche taal. Ten einde de bepalingen omtrent de tegenwoordigheid der leden van de faculteit niet vruchteloos te laten, zal bij elke faculteit eene boete op de absentie kunnen bepaald worden.

Besluit aan Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoeg. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

102. Zij, die de akademische loopbaan niet gevolgd hebben, en dus de in art. 82 enz. gevorderde certificaten niet geven kunnen, zullen ook van de, in die artikelen vermelde, kundigheden bij de examina van elk der graden blijken moeten geven.

103. Vreemdelingen echter, die van elders komen en tevens verklaren, zich ook in het vervolg hier niet te willen nederzetten, zullen van deze verpligting, zoo wel als van de bewijzen van het bijwonen der genoemde lessen, ontslagen zijn. Van besluit veranderende, zullen zij zich in geen geval tot de uitoefening der wetenschap, waarin zij den graad bekomen hebben, hier te Lande kunnen nederzetten, zonder, op gelijke wijze als alle inlanders, aan de verpligtingen, welke op deze rusten, voldaan te hebben.

104. Alle examina zonder onderscheid moeten een vol uur duren, en die, in art. 102 vermeld, twee uren; zij moeten, zoo veel mogelijk, gelijkelijk over de onderwerpen verdeeld worden, en voor elk toegankelijk zijn; te welken einde, elk examen *ad valvas academiae*, daags te voren, zal worden bekend gemaakt. Wanneer er meer dan één aanzoek tot examen is, zullen de Kandidaten echter altijd afzonderlijk moeten geëxamineerd worden. Vereeniging van examen wordt niet toegelaten.

105. Zoo men in alle deze examina voldaan heeft, zal men eindelijk tot de promotie zelve toegelaten worden.

106. Deze promotie zal tweederlei zijn, eene publieke en eene private. Ook zal de promotie met de kap, of *more majorum*, bij voortduring worden toegestaan aan degene, die dezelve verlangen.

107. Tot de promotiën is noodig het schrijven en defenderen van een *specimen inaugurale*, hetwelk, of

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

in eene uitgewerkte verhandeling over een of ander onderwerp, tot de wetenschap behoorende, waarin men den graad vraagt, of in uitgewerkte observatiën over sommige onderscheidene onderwerpen bestaan zal. Losse stellingen, zonder eenige redenering voorgedragen, zullen niet aangenomen worden.

108. Dit *specimen* opgesteld zijnde, zal hetzelve aan de beoordeeling der faculteit onderworpen worden, om toe te zien, dat daarin niets gevonden worde, strijdig met de openbare orde en goede zeden; blijvende het voor het overige ieder onverlet, de vruchten zijner overtuiging voor te dragen, zonder dat die in eenig geval voor het gevoelen der faculteit of der Hooge school zal gehouden worden.

109. Het *specimen* goedgekeurd zijnde, zal hetzelve gedrukt, en, bij private promotie, in de faculteit tegen de oppositiën der Professoren, doch altijd met opene deuren, en, bij publieke promotiën, in het openbaar auditorium, tegen de oppositiën van allen, die zich daartoe opgewekt gevoelen, moeten verdedigd worden.

110. Het zal ieder vrijstaan, of de private of de publieke promotie te kiezen; doch zullen zij, welke de lessen aan de hooge scholen voor het boven bepaald aantal jaren niet hebben bijgewoond (vreemdelingen alleen uitgezonderd) hun *specimen inaugurale* altijd publiek moeten defenderen.

111. De private defensie van het *specimen* geschiedt, ten overstaan van den Rector der akademie en den Secretaris van den Senaat, welke altijd in de faculteitsvergaderingen te dien einde zullen geroepen worden, en in de goed- of afkeuring van den Kandidaat eene dadelijke stem zullen hebben. Bij publieke promotiën wordt de geheele Senaat geroepen, en de admissie tot het doctoraat ook door de meerderheid van dien Senaat uitgemaakt.

112. De Kandidaat, tot den graad van Doctor admissibel verklaard zijnde, wordt hem deze graad plegtig door eenen der Professoren van de faculteit, naar volgorde der beurten, als Promotor opgedragen, en de Secretaris verzocht ten spoedigste voor de expeditie van het diploma te zorgen, nadat echter vooraf door de *Doctores medicinæ*, *chirurgiæ*, *artis obstetriciæ* en *artis pharmaceuticæ* de ambtseed of verklaring zal zijn afgelegd.

113. De inhoud van de diplomas zal aan alle de Hooge scholen dezelfde zijn, doch zal in die voor het

doctoraat der regten, onderscheid worden gemaakt tusschen degene, die het *doctoratus juris romani et hodierni*, en die welke het eenvoudig *doctoratus juris* bekomen hebben.

114. De regten, aan de akademische graden in dezen titel verknocht, zijn:

1°. De onverhinderde uitoefening der werkzaamheden, in hun diploma uitgedrukt, indien daartoe geene nadere admissie gevorderd worde;

2°. Het regt, om toegelaten te worden tot zoodanige waardigheden, ambtsbedieningen en standen, als tot welker bekoming een akademische graad noodzakelijk is;

3°. De rang van voorziening in alle kollegiën, waarin Doctoren en ongegradueerde personen tevens admissibel zijn, boven de ongegradueerde personen, met welke zij gelijktijdig zitting nemen.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegl. op het Staatsbl. D. II. bl. 50.)

115 De waardigheden, ambtsbedieningen en standen, tot welke niemand, zonder eenen akademischen graad, toegelaten kan worden, zijn die, aan welke deze voorwaarde bij de volgende artikelen verbonden wordt, of waaraan dezelve, bij vervolg, nog mogt verbonden worden.

116. Niemand bij het Hervormd Kerkgenootschap zal tot den predikdienst, als Predikant toegelaten worden, zonder ten minste den graad van Kandidaat in de letteren, en dien van Kandidaat in de theologie bekomen, en daarenboven de bewijzen van een tweejarig met vrucht bijwonen der lessen over de uitlegkunde van het Oude en Nieuwe Testament, de dogmatiek, de Christelijke zedekunde en landhuishoudkunde, overgegeven te hebben.

117. De bepaling van art. 116 is niet toepasselijk op de Predikanten en Proponenten, welke, vóór het uitvaardigen van dit besluit, reeds dadelijk aan het predikambt verbonden zijn of geweest zijn.

118. Ten aanzien van het opleggen van soortgelijke verpligtingen aan de Leeraren van andere gezindheden, zullen in vervolg van tijd bepalingen kunnen worden gemaakt.

119. De graad van Kandidaat in de regten geeft volstrekt geene regten naar buiten. Die van Doctor in de beide regten, zoo als ten behoeve der vreemdelingen dezelve in art. 85 vooral is aangeduid geworden, geeft alleen wetenschappelijke en zoodanige in het diploma

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

uitgedrukte regten, welker uitoefening geene nadere admissie of vocatie vereischt.

120. De admissie, om voor een Onzer hoven en regtbanken als Advokaat te mogen praktiseren, zal, van het uitvaardigen van dit Ons besluit af, alleen gegeven worden aan hen, die het diploma van het doctoraat in het hedendaagsch regt zoo wel als in het Romeinsche zullen bekomen hebben. Alleen zijn hiervan uitgezonderd zij, die vóór dien tijd, een diploma van Doctor of Licentiaat in de regten bekomen hebben.

121. De bedieningen, ambten en waardigheden, tot welke voortaan het eerste of tweede doctoraat der regten vereischt zal worden, zullen bij afzonderlijke besluiten worden vastgesteld. Het aanvaarden derzelve zal altijd door de overlegging der diplomas moeten worden voorafgegaan.

122. De graad van *Medicinæ Doctor* wettigt, zonder eenig nader examen, tot alle uitoefening van inwendige geneeskunde. Hetzelfde geldt voor den graad van *Chirurgiæ Doctor*, *Doctor artis obstetriciæ* en *artis pharmaceuticæ*, welke, zonder eenig nader examen, overal tot de uitoefening der heel- en vroedkunde en apothekerskunst wettigen.

123. Geene uitoefening van een dezer deelen der geneeskundige wetenschappen staat aan iemand vrij, zonder den daarmede in verband staanden graad bekomen te hebben, behalve alleen het geval van dringende noodzakelijkheid, en behoudens de bepalingen, hieromtrent bij thans bestaande verordeningen vastgesteld, of in het vervolg vast te stellen.

124. De graad van *Matheseos Magister*, *Philosophiæ naturalis Doctor* ontslaat van alle nader examen in de vakken, bij het diploma uitgedrukt, bij het bekomen van posten, waartoe anders dergelijke examina zouden kunnen noodig zijn. Wanneer echter het door den Doctor bekomen diploma geene uitdrukkelijke en bijzondere melding maakt van het vak, waarin hij geplaatst zoekt te worden, zal het aan zijne keuze staan, om, of zijn doctoraal diploma op dit punt bij nader examen te doen amplieren, of zich aan het gewoon examen bij de daartoe gestelde kollegiën te onderwerpen. Deze graad wordt gevorderd in alle inlanders, welke op een professoraat en lectoraat in de wis- en natuurkundige wetenschappen aanspraak maken.

125. De letterkundige graden wettigen, zonder eenig nader examen, tot het onderwijs in de vakken, bij de exa-

mina tot die graden uitgedrukt. Dezelve worden gevorderd bij allen, die aan het onderwijs op de Latijnsche scholen verbonden worden, volgens art. 16, 17 en 18.

126. De bepaling van het vorig artikel is niet toepasselijk op hen, die, vóór de uitvaardiging van dit besluit, reeds dadelijk aan het onderwijs verbonden zijn of geweest zijn.

127. De onkosten der, in dezen titel genoemde, graden zullen, voor elk derzelve, behalve hetgeen daarvan als landsregt, of thans gevorderd wordt of immer mogt gevorderd worden, en buiten hetgeen op dit respect aan de pedellen der akademie als emolument zal toegekend worden, zijn als volgt:

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegsl op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

1°. Die van het kandidaatschap in de letteren, de wis- en natuurkundige wetenschappen en de theologie . . . . . . *f* 30:0:0

2°. Die van het kandidaatschap in de regten en medicijnen 50:0:0

3°. Die van het doctoraat in de faculteiten der theologie en letterkunde . . 60:0:0

4°. Die van het doctoraat in de overige faculteiten 100:0:0

Terwijl daarenboven door hen, welke de buitengewone examina noodig hebben, waarvan in art. 90, 102 en 124 van dit besluit gesproken wordt, voor elk der examina op gelijke wijze zal betaald worden *f* 30:0:0.

DERDE TITEL.

Van de Professoren.

128. Alle de Professoren, zoo wel die aan de universiteit van *Leiden*, als aan die van *Utrecht* en *Groningen*, zijn lands beambten.

129. Zij zijn derhalve, evenmin als de Curatoren, wegens hunne respective werkzaamheden, eenige verantwoording aan de provinciale of stedelijke regeringen schuldig.

130. De vrijdom van schutterlijken dienst, zoo wel voor de Professoren, als voor de studerende jeugd, is geregeld bij de wet, omtrent de militie en landstorm.

131. Ingeval van inkwartiering zal het den Professoren altijd vergund zijn, zich van dien last, bij wijze van afkoop, door eene somme gelds te bevrijden.

132. Het gewoon traktement der Professoren aan de Hooge scholen, waarop voortaan beroepen worden zal, wordt bepaald, als volgt:

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

1°. Voor die te *Leiden* . . *f* 2,800:0:0
2°. Voor de akademie te *Utrecht* en *Groningen* . . . „ 2,200:0:0

Wanneer aan eenige Hooge school bij toeval de vrije woning in een 's lands-huis of akademie-huis mogte verbonden zijn, zal de huur van dat huis tegen eenen bepaalden prijs bij de berekening van het traktement in aanmerking komen; deze laatste bepaling is niet toepasselijk op het geval, wanneer aan eenige der Hooge scholen akademie-huizen mogten zijn, welke niet tot eene bepaalde professie behooren, maar als een voorregt ter belooning van langen dienst aan de oudste Professoren in eenige faculteit plegen ter woon gegeven te worden.

133. Dertig jaren onderwijs, als gewoon Hoogleeraar op eene of meer der Nederlandsche Hooge scholen, geeft het regt op eene vermeerdering van traktement, ten bedrage van het vierde van het gewoon traktement aan de Hooge school, alwaar de Hoogleeraar zich dan bevindt.

134. De emolumenten van het gewoon professoraat zullen bestaan:

1°. In het gelijkelijk tusschen alle de leden der faculteit te verdeelen saldo, hetwelk, na aftrek van het geen daarvan aan de akademie, den Rector en den Secretaris der akademie zal te goed komen, van het betaald wordende voor de akademische graden zal overschieten;

2°. In een gelijkelijk tusschen alle de Professoren te verdeelen tiende van het geen door den Rector bij de inschrijving van elk Student ontvangen wordt;

3°. In de voordeelen, welke aan hen, volgens de hieronder gemaakte bepalingen, uit de beurtelingsche waarneming van eene der buitengewone akademische werkzaamheden, zal te goed komen.

De oude, bij sommige akademiën in gebruik zijnde emolumenten (als van tabbaard- en konijnengeld, enz.) zijn en blijven afgeschaft. De *Professores extraordinarii* en Lectoren, in art. 69 en 76 vermeld, als geene leden der faculteit zijnde, kunnen onder geenen titel immer aanspraak op deze emolumenten maken.

Alles onverminderd hetgene in het vervolg mogt worden bepaald omtrent zekere inhouding of aftrek op deze verschillende emolumenten, ten behoeve van een op te rigten en algemeen weduwen-fonds.

135. De kollegie-gelden voor de lessen, waartoe ieder Professor uit kracht van zijn beroep is gehouden, zijn op alle onze Hooge scholen dezelfde, te weten:

f 15:0:0 voor een kollegie van tweemaal 's weeks, en *f* 30:0:0 voor kollegiën van meer dan tweemaal 's weeks. Voor buitengewone kollegiën, en afzonderlijke, aan eenen of meerdere Studenten in het bijzonder te geven, lessen (*privatissima*), staat het elken Professor vrij, zoodanige schikkingen te maken, als hij zal goedvinden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 521)

136. Op de wijze en tijd van de betaling dezer kollegie-gelden maken de faculteiten of de Senaat zoodanige schikkingen, als zij zullen goedvinden. In allen gevalle zal men echter voor de eenmaal betaalde *f* 15:0:0 of *f* 30:0:0 denzelfden *cursus* zoo dikwijls kunnen bijwonen, als men goedvindt.

137. De bepalingen van art. 135 en 136 zijn ook toepasselijk op de *Professores extraordinarii*. De Lectoren zullen, voor eenen *cursus* van viermaal 's weeks, niet meer dan *f* 20, en van tweemaal 's weeks, niet meer dan *f* 10 kunnen vorderen; en zal men denzelfden gewonen *cursus* daarvoor ook twee- en driemaal kunnen hooren.

138. Het zal elken Professor aan eene onzer Hooge Scholen vrij staan te verzoeken, om *emeritus* te worden verklaard:

1°. Op grond van eene zoodanige ongesteldheid, welke hem verhindert, de werkzaamheden van zijnen post langer waar te nemen;

2°. Op grond zijner jaren, wanneer hij den ouderdom van 60 jaren bereikt, en tevens eenen vijf en dertig-jarigen dienst aan het akademisch onderwijs hier te lande vervuld heeft.

139. Dit emeritaat toegestaan zijnde, geeft regt:

1°. Op het behoud van den professoralen rang en de zitting in den akademischen senaat, zonder dat men echter uit dien hoofde eenige aanspraak op de voortduring van het regt op de emolumenten zal kunnen maken;

2°. Op een pensioen van *f* 500, en verhooging voor elk dienstjaar boven de 5 jaar van $\frac{1}{15}$ deel van het traktement, dat men bij het vragen van zijn pensioen heeft, ten zij men in het geval van art. 138 de verhooging van $\frac{1}{4}$ bekomen heeft, wanneer het pensioen slechts naar het oorspronkelijk traktement zal worden berekend; kunnende echter nimmer het pensioen de som van het traktement te boven gaan.

140. Wanneer een Hoogleeraar den ouderdom van 70 jaren bereikt heeft, zal hij op gelijke wijze, als in het vorig artikel vermeld is, doch met behoud van zijn volle

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II bl. 52.)

traktement en emolumenten, aan zijnen post verbonden, van zelf emeritus zijn, met de faculteit echter van te kunnen blijven onderwijzen; zullende, dien onverminderd, in dit geval echter altijd tot verligting der werkzaambeden, een tweede Professor, hetzij ordinair, hetzij extraordinair, in dezelfde faculteit beroepen worden.

141. Aan het genot van het pensioen als emeritus wordt bij inlanders de voorwaarde verbonden, van het grondgebied der Vereenigde Nederlanden te blijven bewonen.

142. Professoren of Lectoren, bij hun overlijden weduwen of minderjarige kinderen achter latende, zullen de eerste tot op hun hertrouwen, en de laatste tot op hunne meerderjarigheid of vroegere winstgevende standbekoming, het genot hebben van een pensioen van *f* 500, vermeerderd met de helft der verhooging, waarop hun overleden echtgenoot of vader aanspraak zoude gemaakt hebben; zoodanig echter, dat dit pensioen nimmer het dubbeld der oorspronkelijke som van *f* 500 zal kunnen te boven gaan.

143. Het bezwaar, uit de bepalingen van het voorgaand artikel voor de publieke schatkist voortspruitende, zal, zoo veel mogelijk, worden verminderd door het oprigten van een weduwen-fonds, in gelijker voege als hetgene ten behoeve der ministeriële ambtenaren bestaat; en dus van de sommen, welke de Hoogleeraren en andere belanghebbenden jaarlijks uit hunne emolumenten of anderzins aan hetzelve fonds zullen contribueren.

144. De weduwe overlijdende, zullen de kinderen het pensioen blijven behouden tot op hunne meerderjarigheid of winstgevende standbekoming.

145. Ook omtrent de weduwen en kinderen, geldt de bepaling van art 141.

146. De bepalingen van art. 138 en 141 zijn ook toepasselijk op *Professores extraordinarii*, alsmede op den tegenwoordigen Lector in de wiskunde aan de universiteit te *Leiden*.

147. Het kostuum der ordinaire en extraordinaire Professoren zal zijn een gekleede zwarte rok en daarover een toga, zoo als die in gebruik was in 1810.

De Lectoren hebben tot kostuum eenen gekleeden zwarten rok en eenen opgetoomden punthoed.

VIERDE TITEL.

Van de Studenten.

148. Niemand zal als Student aan eene der Hooge

scholen beschouwd worden, zonder zich, alvorens de akademische lessen bij te wonen, bij den tijdelijken Rector der akademie als Student te hebben doen inschrijven op de rolle der Studenten.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

149. Deze inschrijving zal door den Rector niet mogen geschieden, zonder dat door den Student een behoorlijk getuigschrift worde vertoond, en kopijelijk overgegeven, waarbij het blijke, dat hij, na afloop van den eersten graad van het hooger onderwijs, door een bevoegd schoolbestuur aan eene der Latijnsche scholen bekwaam is verklaard tot het bijwonen der akademische lessen.

150. Wanneer iemand zich, of door huisselijk onderwijs of buiten 's lands, of door eigene studie, tot het bijwonen der akademische lessen heeft voorbereid, en dus buiten staat is een getuigschrift, als in het vorig artikel vermeld is, te vertoonen, zal hij zich, ter bekoming van hetzelve, bij de faculteit der letteren kunnen aanmelden, welke hem het examen zal afnemen in die kundigheden, welke, volgens het eerste hoofdstuk van dit besluit, kunnen ondersteld worden in iemand, welke de aldaar genoemde zes klassen doorloopen heeft.

151. Een Student, die reeds eenigen tijd aan eene andere akademie, hetzij binnen of buiten 's lands, heeft gestudeerd, en zich aan eene andere hooge school vervoegt, zal hieraan niet onderworpen zijn, maar zal, in dat geval, een behoorlijk gewettigd getuigschrift van die studie op eene andere plaats genoegzaam zijn.

152. Tot de inschrijving zullen niet toegelaten worden zij, die, bij eene wettige uitspraak, van eene andere akademie om wangedrag verbannen zijn. Een bloot *consilium abeundi* sluit niet noodzakelijk uit, maar wordt in dat geval de admissie of weigering aan Rector en Assessoren overgelaten

153. De bepalingen der bovenstaande artikelen, met uitzondering alleen van het laatste, voor zoo verre de daarin vermelde verbanning bekend mogt zijn, zijn niet toepasselijk op vreemdelingen, die van elders komen, en verklaren, na afloop hunner studiën weder huiswaarts te willen keeren, schoon ook deze altijd, om Student te zijn, zullen moeten worden ingeschreven.

154. Voor deze inschrijving zal aan alle onze Hooge scholen betaald worden drie guldens, behalve hetgeen als emolument aan de pedellen voor het door hen te verrigten, volgens hunne instructie, zal moeten betaald worden.

155. Het wordt aan de prudentie en het oordeel der

(Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

Rectoren overgelaten te beslissen, op wat wijze zij, bij gelegenheid dezer inschrijving, aan den Student den aard zijner nieuwe betrekking, en de verpligting, daaruit zoo wel als uit de akademische statuten voortvloeijende, meenen te moeten doen kennen of te herinneren. De akademische eeden en de jaarlijksche voorlezing der wetten worden afgeschaft, doch zullen daarentegen de akademische statuten, te allen tijde, bij den akademie-drukker verkrijgbaar moeten zijn, en bij de inschrijving onderteekend worden.

156. Het effect der inschrijving duurt niet langer dan het loopende akademie-jaar. Na verloop van dien tijd, zal het echter ieder vrijstaan zich op nieuw te doen inschrijven of te doen recenseren, om, op nieuw, voor één jaar als Student te worden beschouwd.

157. Deze recensie of herziening van de rolle der akademie-burgers zal elk jaar, in de eerste veertien dagen na de aankoming van den nieuwen Rector en Secretaris, plaats hebben. Zij zal te bunnen overstaan geschieden, en zal daarvoor, buiten hetgeen aan de pedellen, voor het na de recensie door hen te verrigtene, zal worden toegelegd, betaald worden één gulden. Na verloop van den, tot de recensie aangekondigden, tijd zullen de kosten dezer recensie driedubbeld zijn.

158. Behalve de eigenlijk gezegde Studenten, welke dadelijk de lessen der Professoren bijwonen, en als zoodanig bij hunne onderwijzers bekend zijn, zal niemand als akademie-burger ingeschreven, of als zoodanig kunnen gerecenseerd worden, dan alleen:

1°. De Lectoren en andere akademische onderwijzers, hierboven art. 76 opgegeven; en

2°. De eigenlijke en dadelijke suppoosten der akademie.

Zoo er te voren aan eenen of anderen van zoodanige akademische burgers privilegiën mogten toegestaan zijn geweest, waarvoor naderhand dedommagementen gegeven zijn, zullen deze dedommagementen, van de dagteekening dezes, voor den tegenwoordigen bezitter behooren tot het traktement, en vervolgens aan niemand verder gegeven worden.

159. Tot voorkoming van alle misbruik van den titel van Student, zal de Secretaris van den senaat, elk jaar, eenige dagen vóór de recensie, aan den Deken van elke der faculteiten eene lijst der op de rolle staande Studenten doen toekomen, welke tot hunne faculteit behooren, ten einde elk Professor aan den, dat jaar fungerenden,

Deken zijner faculteit de Studenten opgeve, welke daarvan dadelijk bij hem de lessen bijwonen; zullende hij, die onder geene dezer opgaven gevonden wordt, in eene zamenkomst van Rector en Assessoren, daags vóór de recensie van de rolle geroijeerd, niet weder ter recensie toegelaten worden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het HoogerOnderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoeg. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

160. Elk Student is verpligt zich te gedragen naar de wetten en statuten der Hooge school, waartoe hij behoort. De verwaarloozing van dezen pligt zal de gevolgen hebben, welke daarop bij de statuten gesteld zijn.

161. Hij is onvoorwaardelijk gehoorzaamheid schuldig aan den Rector, behoudens zijn regt van beklag aan den akademie raad, wanneer hij meenen mogt, dat hem onregt ware aangedaan; weigering van gehoorzaamheid zal, wanneer de akademie-raad van oordeel is, dat de Rector zijne magt niet heeft te buiten gegaan, naar gelang der omstandigheden, of een *consilium abeundi*, of eene relegatie ten gevolge hebben.

162. Het onmiddelijk opzigt over het gedrag en de zeden der Studenten behoort bij den Rector der Hooge school. Hij zal dezelve over elk verzuim tegen de akademische orde en ondergeschiktheid kunnen onderhouden, en bepaald ook over het verzuim van het bijwonen van het onderwijs, zoo dit plaats heeft.

163. Hij zal, na herhaalde vruchtelooze waarschuwing, de zaak kunnen brengen voor de vergadering van Rector en Assessoren, welke laatste respectivelijk uit de vier faculteiten gekozen worden, met uitzondering der faculteit, waartoe de Rector behoort.

164. Ten aanzien van het *forum privilegiatum*, hetwelk dadelijke Studenten aan alle de Hooge scholen zullen hebben, zal eene voordragt worden gedaan aan de Staten-Generaal.

VIJFDE TITEL.

Over de materiele subsidiën van het akademische onderwijs.

165. De aan den lande toebehoorende gebouwen, thans ten gebruike van het hooger onderwijs geschikt, of daartoe, bij vervolg van tijd, af te staan, zullen worden gesteld onder de beheering der respective Curatoren, en, zonder Onze speciale autorisatie, aan het evengemelde gebruik niet mogen worden onttrokken.

166. De stichting van een nieuw akademisch gebouw

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

te Leiden zal worden aangevangen, zoodra de omstandigheden het maar eenigzins zullen toelaten, en inmiddels zullen Curatoren de plannen en bestekken doen vervaardigen, naar welke de hoegrootheid der daartoe benoodigde uitgaven zal kunnen berekend worden.

167. De bibliotheken, thans aan de Hooge scholen en *Athenaea* aanwezig, blijven aan de stichtingen toebehooren, waar zij zich thans bevinden. De *Athenaea* van *Franeker* en *Harderwijk* blijven in het bezit der bibliotheken, welke te voren aan de in *Vriesland* en *Gelderland* gevestigde akademiën hebben toebehoord.

168. Aan ieder der hooge scholen van *Leiden*, *Utrecht* en *Groningen* zal op de jaarlijksche begrooting harer uitgaven eene ruime som worden toegestaan tot het aankoopen van de meest belangrijke werken, die zoo wel binnen het Rijk als buiten 's Lands uitgekomen zijn of verder uitkomen zullen.

169. Van dit subsidie zal een derde komen ten behoeve der natuurkundige wetenschappen (al de takken van natuurlijke historie daaronder begrepen), terwijl de overige twee derden in gelijke deelen voor de behoeften der vier overige faculteiten zullen kunnen besteed worden, na aftrekking nogtans der benoodigde sommen voor de *acta academiarum et societatum* in al de talen, de journalen en werken van algemeenen inhoud, die men noodig zal oordeelen.

Curatoren houden het oog over de billijke verdeeling, volgens den geest van dit artikel.

170. Elke faculteit zal te dien einde jaarlijks aan den eersten Bibliothekaris opgeven, hetgeen dezelve oordeelen zal dat meest dringend moet aangekocht worden. Zij kan ook, bij voorkomende openbare verkoopingen, tot op het beloop van haar aandeel in genoemd subsidie, aankoopen, doch altijd met in achtneming, dat het, aan haar toekomend, aandeel nimmer te boven worde gegaan, en na voorloopig overleg met den eersten Bibliothekaris.

171. Wanneer, gedurende den loop van een jaar, eenige faculteit beneden haar aandeel blijft, zal het overschietende op een volgend jaar meer besteed kunnen worden.

172. Het instellen of ondersteunen van openbare bibliotheken door jaarlijksche subsidiën aan de *Athenaea*, blijft aan de besturen der steden, waar zij gevestigd zijn, aanbevolen. Bij de *Athenaea*, welke ten koste komen van den lande, zal daarvoor jaarlijks een post op de begrooting gebragt worden.

173. De bestaande legaten of donatiën, ten behoeve der tegenwoordige bibliotheken, blijven aan de plaatsen, waaraan zij gemaakt zijn.

174. Op elke akademische bibliotheek, hetzij aan de Hooge scholen, hetzij aan de *Athenaea*, zal eene dubbelde geschrevene of gedrukte catalogus moeten voorhanden zijn van alle boeken of manuscripten, welke zich aldaar bevinden. Een van deze catalogussen zal wetenschappelijk, de andere alphabetisch moeten ingerigt zijn; Curatoren zijn verpligt te zorgen, dat aan deze bepaling, zoo spoedig mogelijk, voldaan worde. De opgave van den staat van zaken op dat punt maakt een noodzakelijk deel uit van hun jaarlijksch verslag.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

175. Het bestuur dezer bibliotheken en het personeel daaraan verbonden, blijven provisioneel op den bestaanden voet. Curatoren der Hooge scholen zullen zich, onmiddelijk na hunne benoeming, onledig houden, om de bruikbaarheid der bibliotheken, behoudens die bestaande inrigtingen, zoo veel mogelijk, te vermeerderen.

De Curatoren der Hooge scholen van *Utrecht* en *Groningen*, en der *Athenaea* van *Harderwijk* en *Franeker*, zullen hunne ontwerpen hieromtrent, zoo spoedig mogelijk, aan het Departement van Binnenlandsche Zaken inzenden.

176. Zoo spoedig de *Leidsche* bibliotheek naar een beter lokaal zal zijn overgebragt, zal Ons, door eene afzonderlijke daartoe te benoemen commissie, een ontwerp worden aangeboden van het bestuur en de inrigting dezer bibliotheek, overeenkomstig hare innerlijke waarde en het voorbeeld, te dezen aanzien door naburige volken gegeven.

177. Er zullen aan elke der Hooge scholen, tot ondersteuning en bevordering van het onderwijs in de ontleedkunde, geneeskunde, heelkunde en vroedkunde, kabinetten zijn van anatomische, physiologische en pathologische praeparaten en voorwerpen, waarbij ook zoodanige praeparaten van *anatome comparata*, welke tot opheldering van de kennis van het menschelijk ligchaam kunnen dienen, zullen gevoegd worden; alsmede eene, zoo veel mogelijk, volledige verzameling van heelkundige en vroedkundige instrumenten, niet alleen voor zoo verre die thans in gebruik zijn, maar ook voor zoo verre die bij geschiedkundige vergelijkingen kunnen dienen, om de vorderingen der wetenschappen, of de manier van anderen bij het onderwijs te doen kennen. De fantomes tot vroedkundig onderwijs zijn hieronder begrepen.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld (Bijvoegl. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

178. Het opzigt over deze verzameling wordt toevertrouwd aan de Professoren in de anatomie, chirurgie en *ars obstetricia*, ieder voor zoo veel zijn vak aangaat, welke tevens de besteding der toegestane sommen, behoudens de behoorlijke rekening en verantwoording aan Curatoren, wordt overgelaten.

179. De zorg voor de plaatsing dezer kabinetten blijft aan Curatoren aanbevolen.

Ten aanzien der Hooge school te *Leiden*, wordt hiervoor herhaald gehouden, hetgeen bij artikel 166 is vastgesteld.

180. Er zullen aan de Hooge scholen akademische gasthuizen voor het clinisch- genees- en heelkundig, en voor het practisch-vroedkundig onderwijs zijn.

181. Om bij het meestal klein getal bedden in deze akademie-gasthuizen het clinisch onderwijs echter zoo uitgebreid als mogelijk te maken, worden de stedelijke regeringen of Regenten der stads- of diakonie-gasthuizen uitgenoodigd, met Curatoren der Hooge scholen schikkingen te maken, ten einde zoodanige patiënten uit de diakonie-armen of stads-gasthuizen, welke voor het clinisch onderwijs nuttig of leerzaam zouden kunnen zijn, op eene allezins veilige wijze naar het akademie-gasthuis worden overgebragt, en daarentegen weder uit het akademie-gasthuis naar het stads-gasthuis worden overgebragt zoodanige patiënten, die, na dat hunne ziekte geweken is, gedurende hun volgend verblijf tot herstelling hunner krachten, voor het clinisch onderwijs onnut geworden zijn.

182. Daar deze akademie-gasthuizen inzonderheid voor het onderwijs geschikt zijn, zullen Curatoren toezien, dat dezelve niet, geheel en al strijdig met het doel der instelling, in bloote liefde-gestichten ontaarden, waarvoor het onderwijs volstrekt onbelangrijke of ten minste weinig belangrijke patiënten uit gunst geplaatst worden.

183. Ten behoeve van deze gasthuizen, zal bij de Hooge school van *Leiden* *f* 10,000, en bij die van *Utrecht* en *Groningen*, ieder *f* 4500 in rekening kunnen gebragt worden, alles daaronder begrepen, ook het traktement van den Controleur dier stichtingen, welke door Curatoren op een traktement van *f* 200 zal worden aangesteld.

184. De schikkingen omtrent het inwendig bestuur dezer stichtingen worden aan Curatoren overgelaten; zij zullen toezien, dat bij dit clinisch onderwijs, zoo veel mogelijk, gelijkmatig, voor het onderwijs in de geneeskunde, de heelkunde en vroedkunde gezorgd worde.

185. Er zullen aan elk dezer gasthuizen te allen tijde de noodige heel- en verloskundige instrumenten moeten aanwezig zijn tot het doen der operatiën, welke de omstandigheden zouden kunnen vorderen. Het zal eene der zorgen van de directie dier gasthuizen zijn toe te zien, dat deze instrumenten altijd zoodanig onderhouden blijven, dat zij te allen tijde, als het noodig is, kunnen gebruikt worden. De noodige aankoopen daartoe zullen van tijd tot tijd uit de, aan die stichtingen toegestane, fondsen gedaan worden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 54.)

186. Ten behoeve van het onderwijs in de natuurkundige wetenschappen, zal aan elke der Hooge scholen een kabinet zijn van natuurkundige instrumenten, zoo wel als van modellen der meest belangrijke zaamgestelde werktuigen; Curatoren zullen tot bewaring daarvan een droog en geschikt lokaal aanwijzen. Ten aanzien der universiteit van Leiden wordt hier, gelijk ten aanzien van alle kabinetten, voor herhaald gehouden, hetgeen boven bij artikel 166 gezegd is.

187. Het bestuur over dit kabinet en de keuze der instrumenten, welke jaarlijks aangekocht worden, is bij den Hoogleeraar of de Hoogleeraren in de natuurkunde.

188. Ten behoeve van het astronomisch onderwijs, zullen aan elke der Hooge scholen de vereischte astronomische instrumenten voorhanden zijn.

189. Het bestuur over deze instrumenten is bij den Professor in de astronomie; te Leiden en te Utrecht zullen zich deze instrumenten bij de aldaar bestaande *observatoria* (bevinden); te Groningen zullen zij bij de natuurkundige werktuigen geplaatst worden; behoudens eene andere schikking van Curatoren omtrent de plaatsing, waar men zulks voegelijk oordeelt.

190. Er zal mede aan elke der Hooge scholen een chemisch *laboratorium* zijn. Curatoren zullen voor een noodig en geschikt lokaal te dien einde zorgen, en aan de bestaande *laboratoria* van tijd tot tijd zoodanige verbeteringen maken, als zij met overleg van den Hoogleeraar in de scheikunde het meest nuttig zullen oordeelen.

191. Bij dit *laboratorium* zal eene, zoo veel mogelijk volledige, verzameling van chemische instrumenten en van alles, wat daartoe noodig is, voorhanden zijn.

192. Het bestuur over dit chemisch *laboratorium* en van de verzamelingen, daartoe behoorende, wordt toevertrouwd aan de Professoren in de scheikunde.

193. Ten behoeve van het onderwijs in de natuur-

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

lijke historie, en bijzonder in de zoölogie, zal er aan de Hooge scholen een kabinet zijn voor de natuurlijke historie der dieren, en voor de *anatome comparata* derzelve.

194. Er zal insgelijks aan alle de Hooge scholen, vooral in betrekking tot het geologisch onderwijs, eene verzameling van steensoorten en *mineralia* bestaan.

195. Het bestuur dezer kabinetten behoort aan den Hoogleeraar in de natuurlijke historie. Curatoren der respective Hooge scholen zullen daartoe de behoorlijke lokalen aanwijzen.

196. Er zal aan elke der Hooge scholen een kruidtuin zijn. Curatoren zullen er ten spoedigste hun werk van maken, om zich, door den Hoogleeraar in de kruidkunde, die verbeteringen aan denzelven te doen opgeven, welke hoogst noodzakelijk mogten zijn, en uit de jaarlijks geaccordeerde uitgaven moeijelijk kunnen worden gevonden, ten einde de uitgaven, daartoe noodig, door hen op de begrooting van het volgend jaar zouden kunnen gebragt worden.

197 Het bestuur van den kruidtuin, zoo wel als van de daarbij behoorende verzameling van gedroogde planten, is aan den Hoogleeraar van de kruidkunde toevertrouwd. De hortus-bibliotheek, welke zich thans in de Leidsche bibliotheek bevindt, zal onder dit bestuur worden gebragt.

198 Tot aanleg en onderhoud van alle de inrigtingen, in dit hoofdstuk vermeld, zullen jaarlijks, even als bereids ten aanzien der bibliotheken bepaald is, op de begrooting der uitgaven van iedere Hooge school, zoo vele afzonderlijke posten, als er inrigtingen zijn, gebragt kunnen worden, daaronder begrepen zekere sommen, welke, voor kleine uitgaven en verschotten bij de natuurkundige, chemische en landhuishoudkundige proeven, aan de respective Professoren, behoudens derzelver verantwoording, moeten worden geleden.

199. De onderscheidene Directeuren zullen verpligt zijn te zorgen, dat van alle de verzamelingen, onder hun bestuur zich bevindende, volledige Inventarissen of Catalogussen, wetenschappelijk en alphabetisch gerangschikt, voorhanden zijn Van deze zal zich altijd een exemplaar of kopij op het lokaal der verzameling moeten bevinden, en zal elk nieuw stuk dadelijk op dien catalogus moeten gebragt worden. De afgaande Rector zal verpligt zijn, jaarlijks vóór zijne aftreding, deze inschrijving te vergelijken, en daarvan aan Curatoren

verslag doen, aan welke ook door de Directeuren jaarlijks eene lijst der aangekochte voorwerpen zal gegeven worden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegf. op het Staatsbl. D. II. bl. 92.)

200. De bestuurder van elk kabinet of verzameling is verantwoordelijk voor de stukken, welke zich, volgens de Inventarissen, in zijne bewaring moeten bevinden. Wanneer eenig Professor of ook de bestuurder van het kabinet zelf, tot wetenschappelijk gebruik of ten nutte van het onderwijs, eenig voorwerp uit die verzameling mogt behoeven, zal hij te dien einde wel zijn toevlugt tot een der kabinetten of verzamelingen kunnen nemen, doch zal hij in dat geval altijd aan den Hoogleeraar, met het bestuur belast, een reçu moeten afgeven, waardoor alleen de Directeur van zijne verantwoordelijkheid ontslagen wordt, mits het blijke, dat de terugvordering door hem niet verwaarloosd zij.

201. Dit laatste geldt ook den Bibliothekaris of de Bibliothekarissen, ten aanzien der boeken, welke door Professoren uit de Bibliotheken aan hunne huizen genomen worden.

202. Het getal der ondergeschikte bedienden bij deze stichtingen en hunne traktementen worden aan Curatoren overgelaten, om daaromtrent de beschikkingen te maken, die zij noodig of nuttig zullen oordeelen. Alles met inachtneming der bepalingen, die daaromtrent bij de jaarlijksche begrootingen van kosten zullen worden gemaakt.

203. Alle deze mindere geëmploijeerden, in het vorig artikel vermeld, worden gerekend slechts voor één jaar te zijn aangesteld. Zij worden jaarlijks gecontinueerd, wanneer zij bij het verzoek daartoe een getuigschrift van den Hoogleeraar of de Hoogleeraren, bij welke het bestuur van de inrigting is, overleggen, waarbij verklaard wordt, dat men op den duur over hunne vlijt en goed gedrag wel te vreden is.

ZESDE TITEL.

Over de inrigtingen tot aanmoediging en ondersteuning der akademische studiën.

204. Er zal tot belooning van uitstekende verdiensten, zoo wel als tot onderstand van bekwame, doch met middelen schaars bedeelde, jongelingen, jaarlijks eene bepaalde som besteed worden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegsel op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

205. Tot bereiking van het eerste oogmerk, zullen er jaarlijks aan de Hooge school te Leiden *tien*, en aan die van Utrecht en Groningen ieder *zes* gouden medailles, elk ter waarde van *f* 50:-, of de geldswaarde van dien uitgeloofd worden, waartoe alleen de eigenlijk gezegde Studenten aan Onze Hooge scholen en *Athenaea* regt zullen hebben, doch altijd met dien verstande, dat tot elk dezer medailles, waar ook uitgeloofd, zonder eenig onderscheid, alle Studenten, aan welke Hooge school of *Athenaeum* zij ook hun verblijf houden, zullen kunnen mededingen.

206. De uitdeeling dezer prijzen geschiedt jaarlijks in het openbaar door den Rector, na het doen der redevoering, waarbij hij zijne waardigheid aan zijnen opvolger overdraagt.

207. Zij zullen uitgeloofd worden, op de beste in het Latijn geschrevene beantwoording eener prijsvraag, waarvan te Leiden:

1 Uit het vak der theologie, door de theologische faculteit uit te schrijven;
1 Uit het vak der regtsgeleerdheid, door de juridische uit te schrijven;
1 Uit het vak der geneeskunde, door de medische uit te schrijven;

1 Uit het vak der natuurkunde,
1 Uit het vak der wiskunde,
1 Uit het vak der sterrekunde,
1 Uit het vak der natuurlijke historie,
1 Uit het vak der scheikunde,
} door de wis- en natuurkundige uit te schrijven;

1 Uit het vak der bespiegelende wijsbegeerte,
1 Uit het vak der letterkunde,
} door de wijsgeerige en letterkundige uit te schrijven;

te Utrecht en Groningen:

1 Uit het vak der theologie, door de theologische faculteit uit te schrijven;
1 Uit het vak der regtsgeleerdheid, door de juridische uit te schrijven;
1 Uit het vak der geneeskunde, door de medische uit te schrijven;

2 Uit het vak der wis- en natuurkunde, } door de wis en natuurkundige uit te schrijven;

2 Uit het vak der letteren of bespiegelende wijsbegeerte, } door de wijsgeerige en letterkundige uit te schrijven; | Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegsel op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

zal moeten genomen zijn.

208. Men zal deze prijsvragen bij beurtwisseling zoodanig inrigten, dat zij, binnen een bepaald aantal jaren, den geheelen omvang van het onderwijs zullen omvat hebben, en bijzonder in acht nemen, dat, onder het woord prijsvraag, voor de letterkundige faculteit ook verstaan wordt zoodanig ander stuk van welsprekendheid of dichtkunde, als waarop van tijd tot tijd een prijs zal moeten gesteld worden, om den Hollandschen roem in het vak der Latijnsche welsprekendheid en dichtkunde, ook door dit middel, te schragen.

209. Men zal deze prijsvragen over het geheel zoodanig trachten in te rigten, dat de beantwoording daarvan niet zoo zeer natuurlijke vlugheid, als wel meer bijzondere vlijtige beoefening van het gegeven onderwijs, onderstelle.

210. Wanneer eenige ingekomen verhandeling den prijs waardig gekeurd is, zal de faculteit, door welke die prijsvraag is uitgeschreven, alvorens den prijs openlijk toe te kennen, den schrijver, wiens verzegeld naambriefje, met dezelfde spreuk van boven onderscheiden, waarmede de verhandeling geteekend is, nu geopend wordt, uitnoodigen, om zich op eenen bepaalden tijd voor die faculteit te vervoegen, ten einde, gedurende een half uur, zijne verhandeling tegen de bedenkingen van de leden der faculteit te verdedigen. Wanneer, na opening van het naambriefje, blijken mogt, dat de verhandeling door den steller zelven in schrift was gebragt, zal deze daardoor onmiddelijk het regt op den prijs verliezen.

211. Wanneer dit examen bewezen zal hebben, dat het ingezonden stuk inderdaad het werk van den inzender heeft kunnen zijn, zal aan hem de medaille toegekend, en daarvan in alle de dagbladen en tijdschriften berigt gegeven worden, met bepaling van den dag, waarop de medaille volgens art. 206 aan hem in het openbaar zal uitgereikt worden.

212. Het bekomen van eene of meerdere zoodanige medailles zal door Ons, bij het aanzoek tot bevordering of bekoming van dezen of genen stand, in aanmerking genomen worden.

213. De bekroonde stukken zullen in de Jaarboeken

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

der Hooge scholen, waarvan hieronder nader zal gesproken worden, gedrukt worden.

214. Behalve de in artikel 205 genoemde *f* 1,100 tot aanmoediging, zal er jaarlijks, van landswege, eene bepaalde som besteed worden, tot ondersteuning van zoodanige jonge lieden van goeden aanleg, welker omstandigheden van fortuin hun niet toelaten, op eigen kosten, de lessen aan de Hooge school bij te wonen.

215. Deze ondersteuning zal bestaan in 70 pensioenen over de drie Hooge scholen, in dier voege te verdeelen, dat er 30 daarvan ten voordeele van de Hooge school van Leiden en 20 aan die van Utrecht en Groningen respectivelijk komen.

Deze pensioenen vervangen de tegenwoordig bestaande of tot in 1810 bestaan hebbende inrigtingen van weldadigheid van 's Lands wege, ten behoeve van mingegoede Studenten, als welke alle, onder wat naam ook, door dit besluit opgeheven en afgeschaft verklaard worden. Zoo er door deze afschaffing personen in hun wettig verkregen regt mogten benadeeld worden, zullen Curatoren aan de zoodanigen uit het fonds der pensioenen vooraf eene billijke schadevergoeding kunnen toestaan.

216. Het bedrag van elke dezer beurzen of pensioenen zal te Leiden *f* 300, te Utrecht en te Groningen *f* 200 zijn en de geheele som aan onderstand-gelden aldus beloopen *f* 17000.

217. De verdeeling dezer pensioenen over de verschillende faculteiten zal plaats hebben als volgt:

	Leiden.	Utrecht.	Groningen.
Voor de Godgeleerdheid . .	10	5	5
„ „ regtsgeleerdheid .	2	2	2
„ „ medicijnen . .	4	4	4
„ „ wis- en natuurkundige wetenschappen . .	4	4	4
„ „ wijsbegeerte en letteren	10	5	5
	30	20	20

218. Wanneer zich in eenige faculteit geen genoegzaam aantal van voorwerpen mogt bevinden, welke naar billijkheid op de bepaalde pensioenen aanspraak mogten kunnen maken, zal het in dat geval aan Curatoren vrijstaan, zoo er zich in eene andere faculteit verdienstelijke voorwerpen bevinden, welke naar het vorig artikel geene aanspraak op eene beurs konden maken, aan de

deze de overschietende som of geheel of gedeeltelijk te besteden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl: 62.)

219. Omtrent het toezigt op de, met deze beurzen bevoorregte, jonge lieden, zoo wel ten aanzien van hun gedrag, als van hunne studiën, zullen door Curatoren de noodige bepalingen worden gemaakt, zoo veel mogelijk, buiten bezwaar van den lande; blijvende inmiddels de Inspector, die thans in functie mogt zijn, in het genot van zijn traktement en emolumenten gehandhaafd.

220. Het begeven der beurzen staat aan Curatoren van elke der Hooge scholen, zullende het echter aan elke faculteit vrijstaan verdienstelijke jonge lieden, welke zich reeds aan de Hooge school door vlijt, goed gedrag en goeden aanleg onderscheiden hebben, aan de aandacht van Curatoren aan te bevelen.

221. Elke der bovengemelde beurzen of pensioenen wordt slechts voor één jaar toegestaan; zij zullen echter op nieuw telkens voor een jaar kunnen verlengd, doch nimmer langer dan zes jaren genoten worden.

222. Deze verlenging zal niet kunnen plaats hebben, zonder het eenparig getuigenis der Professoren, bij welke zoodanig een Student, volgens het hier voorgestelde, gerekend moet worden kollegie te houden, dat hij die lessen getrouw heeft waargenomen; en zonder het schriftelijk getuigschrift van de faculteit, waartoe hij behoort, dat hij door vordering en goed gedrag deze verlenging verdient.

223. De beurzen, aan eene der Hooge scholen van Leiden, Utrecht en Groningen thans bestaande, welke, of uit eenig kontrakt, of uit eenige testamentaire beschikking van bijzondere personen voortkomen, blijven ... waard, overeenkomstig de kontrakten en beschikkingen der instellers; zoo er aan de gewezene Hooge scholen van Franeker en Harderwijk dergelijke onderstand... ...aan hebben, blijven dezelve aan de Atheneen ...d en Gelderland geaffecteerd.

...e bijzondere beurzen zullen echter niet te ...e openbare beurzen, in dezen titel vermeld, ...oten worden, ten ware de onderstand uit ...zondere beurs de som van ƒ 100:-: niet te ...aan.

... geen' Student zal te dien effecte eenig ... Lands kas door Curatoren worden toege... ingeleverd verzoekschrift van den Student, ...vens verklaart het genot van geen ande...

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

te beurs te hebben, dan welke in het vorig artikel is opgegeven.

226. Indien het naderhand blijken mogt, dat een Student hierin niet ter goeder trouw ware te werk gegaan, of, na het inleveren van zijn verzoekschrift, eene andere beurs, meer dan *f* 100:- gevende, hetzij op, hetzij buiten zijn verzoek, mogt bekomen hebben, zal hij daardoor onmiddellijk alle regt op eenigen onderstand van 's lands wege niet alleen voor dat jaar, maar voor zijne geheele akademische loopbaan verliezen.

227. Tot opwekking van den naijver zoo wel, als ter proeve, in hoe verre de, in dezen titel vermelde, bepalingen het gewenscht gevolg gehad hebben, zullen er aan elke van onze Hooge scholen akademische Jaarboeken worden uitgegeven, met de zorg van welker uitgave de Secretaris van den Senaat voor dat jaar zal belast zijn.

228. Deze Jaarboeken zullen bestaan:

1°. Uit de redevoering, met welke de Rector jaarlijks zijnen post nederlegt, zoodanig als dit hieronder nader (art. 251) bepaald wordt.

2°. Uit de bekroonde prijsvragen, in dezen titel vermeld, en

3°. Uit eene lijst der inaugurale of andere, *sub Praesidio* vervaardigde, dissertatiën, welke dat jaar aan de akademie zijn uitgegeven.

In de Jaarboeken der Leidsche Hooge school zullen hierbij opgenomen worden de oratiën en de opgave der dissertatiën van de Athenaea van Amsterdam en Middelburg; in de Jaarboeken van Utrecht, de oratiën en opgave van dissertatiën van Harderwijk en Breda; en in de Jaarboeken van Groningen, de oratiën en opgave der dissertatiën van Franeker en Deventer.

Deze Jaarboeken zullen altijd voorafgegaan zijn van eene lijst der in dat jaar gefungeerd hebbende Professoren, en van een programma der lessen, welke aan elke der Hooge scholen en der Athenaea gehouden zijn.

ZEVENDE TITEL.

Over het akademisch bestuur.

229. Er zal bij elke der Hooge scholen van *Leiden*, Utrecht en Groningen een kollegie van Curatoren zijn, zamengesteld uit vijf personen, even zeer onderschei-

den door hunne zucht voor de letteren en wetenschappen, als door hunnen stand in de maatschappij.

230.* Deze Curatoren zullen onmiddelijk door Ons worden aangesteld, en ten minste voor drie vijfden gekozen zijn uit het landschap, waar de Hooge school gevestigd is, terwijl de twee overige ook uit aangrenzende landschappen kunnen gekozen worden.

231. In de kollegiën van Curatoren zullen de leden rang van zitting hebben naar de orde hunner aanstelling.

232. De Voorzitter van de stedelijke Regering der stad, waar de Hooge school is gevestigd, is door deze waardigheid te gelijk lid van het kollegie van Curatoren. Hij blijft niet langer Curator, dan de waardigheid duurt, welke hem daartoe wettigt. De overige Curatoren blijven leden van het kollegie, zoo lang zij van Ons geene andere bestemming ontvangen, die met dat lidmaatschap onvereenbaar is.

233. De leden dezer vergadering zullen in die qualiteit geen traktement genieten, maar zal voor elke vergadering een presentiegeld van 75 guldens te Leiden en 50 guldens te Utrecht en te Groningen, onder de tegenwoordig zijnde leden deelbaar zijn. De reiskosten zullen berekend worden naar de tweede klasse van het tarief, bij besluit van den 1sten Mei 1808, n°. 3, gearresteerd, of hetgeen in het vervolg door Ons mogt worden vastgesteld.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld (Bijvoegsel op het Staatsb. D. II. bl. 524.)

Bij akademische plegtigheden of vergaderingen, heeft het kollegie van Curatoren den eersten rang.

234. De werkzaamheden en het gezag, aan deze Curatoren opgedragen, zijn:

1°. De zorg en het toezigt, dat alle wetten en besluiten op het Hooger Onderwijs, ook dit akademische Statuut daaronder begrepen, behoorlijk door allen, waartoe dezelve betrekking hebben, worden in acht genomen;

2°. De zorg en het toezigt, dat alle vakken van het onderwijs behoorlijk bezet zijn en blijven niet alleen, maar ook dat de bepalingen op het onwijs, bij dit besluit vastgesteld, behoorlijk worden in acht genomen;

3°. De zorg en het toezigt over alle akademische gebouwen, verzamelingen, kabinetten, en over alles, wat middelijk of onmiddelijk tot de Hooge school behoort;

4°. De ontwerping en vastftelling, of alteratie en suppliatie van alle de instructiën der geëmploijeer-

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

den, welke van de Hooge scholen afhangen; zullende echter hierop altijd vooraf het advijs van den Senaat, zoo het de pedellen betreft, en het advijs van de Directeuren der verzamelingen en kabinetten, wanneer het daarbij geëmploijeerden betreft, en eindelijk dat van den Professor *botanices*, zoo het geëmploijeerden bij den kruidtuin betreft, moeten worden ingenomen.

5°. Het toevoorzigt over de rigtige administratie der fondsen, inkomsten en eigendommen, aan de Hooge scholen behoorende, niet alleen, maar ook der legatiën of donatiën, van welken aard ook, die ten nutte der Hooge scholen mogten gemaakt of gedaan zijn, of wel nog gemaakt en gedaan zullen worden, met uitsluiting alleen der donatiën of legaten, welker beheer uitdrukkelijk aan eenig ander kollegie of particulieren door den insteller is toevertrouwd.

6°. De opmaking van eene jaarlijksche *begrooting*, waarop alle de presumtive uitgaven van het volgend jaar zullen worden gebragt, ten einde daaruit, na aftrek der eigene inkomsten van elke Hooge school, waar die voorhanden zijn, de hoegrootheid zoude kunnen worden opgemaakt van hetgeen ten behoeve derzelve uit 's Lands kas zal behooren te worden verstrekt. Deze begrooting wordt door hen aan den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, om aan Ons, met zijne consideratiën, ter goedkeuring te worden aangeboden, ingezonden, en dient, na door Ons te zijn bekrachtigd, tot leiddraad der betalingen, voor iedere Hooge school te doen, en met welker bezorging het voorschreven departement, bij voortduring, zal belast zijn.

7°. De behartiging van alles, hetwelk, naar hun oordeel, zoude kunnen strekken tot handhaving of vermeerdering van het nut en den roem der Hooge school, waarover zij het toezigt hebben.

235. Bij de openvalling van eenen professoralen leerstoel, zal de voordragt van een dubbeldtal tot vervulling door Curatoren, met opgave der beweegredenen van hunne keuze, aan het departement van Binnenlandsche Zaken worden ingezonden, en de definitive aanstelling door Ons geschieden.

236. Indien Curatoren van oordeel zijn, dat het nuttig ware, eenen nieuwen leerstoel op te rigten, of wel eenen opengevallenen te vernietigen of te splitsen, zullen zij op dit punt eene beredeneerde voordragt aan het departement van Binnenlandsche Zaken doen toekomen.

237. De begeving der beurzen wordt op den voet en de wijze, als bij den zesden titel bepaald is, aan Curatoren overgelaten.

238. Tweemaal in het jaar zullen Curatoren verpligt zijn, in de stad, waar de Hooge school gevestigd is, bij elkander te komen, bij gelegenheid namelijk van het verwisselen van het rectoraat op den oorspronkelijken jaardag der Hooge school, en in de maand October, tot opmaking der begrooting voor het volgende jaar. Voor het overige zullen zij, op uitnoodiging van d n Voorzitter, zoo dikwijls vergaderen, als de omstandigheden dit vorderen.

Besluit van Z. M. van 2 Augustu, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

239. Curatoren der Hooge scholen leggen, na hunne benoeming, in Onze handen den volgenden eed af:

„ Ik zwere (ik belove) trouw aan het vader-
„ land en den Koning.
„ Ik zwere de wetten en besluiten, omtrent
„ de akademische inrigtingen, voor zoo verre de-
„ zelve met mijnen post als Curator van de Hoo-
„ ge school van .... in verband staan, te
„ zullen in acht nemen, en verder, zoo veel in
„ mij is, tot derzelver bloei en luister te zullen
„ medewerken."

240. Er zullen bij het kollegie van Curatoren der Hooge school te Leiden een Secretaris en een Rentmeester zijn, op de traktementen, die tot in 1810 betaald geweest zijn. De instructiën dezer ambtenaren zullen door Curatoren herzien en vastgesteld worden. De tegenwoordige bezitters dier posten blijven, zoo er geene billijke reden van verwijdering bestaat, in die posten gehandhaafd, welke echter, bij het overlijden of den afstand van een der tegenwoordige bezitters, in denzelfden persoon als Secretaris zullen worden vereenigd.

Bij elk der kollegiën van Curatoren te Utrecht en Groningen zal een Secretaris fungeren, op een traktement van *f* 600, zonder meer, en op zoodanige instructie, als door Curatoren zal worden vastgesteld.

241. Het ligchaam der universiteit wordt vertegenwoordigd door Rector en ordinaire Professoren gezamenlijk, vergaderd onder voorzitting van den eersten.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

Deze vergadering zal den titel voeren van *senatus academicus*.

242. Wanneer Curatoren het noodig oordeelen, over de hoogere belangen der Hooge school met den gebeelen *senatus academicus* te handelen, zal de Rector, op verlangen van dezelve, eene gecombineerde vergadering beschrijven, welke den titel voert van *senatus amplissimus*. Wanneer de senaat eene dergelijke gecombineerde vergadering noodig oordeelt, zal de voordragt daartoe door den Rector aan Curatoren geschieden, welke over de noodzakelijkheid daarvan beslissen zullen. Deze vergadering zal jaarlijks eenmaal plaats hebben voor de overdragt van het rectoraat, wanneer Curatoren, na met Rectoren en Assessoren in hunne vergadering een' Secretaris voor het volgend jaar gekozen te hebben, zich in den *senatus academicus* begeven, ter afneming van de eeden der jaarlijksche akademische waardigheden.

243. Het toezigt over de akademische tucht en studiën is aan den akademischen senaat, onder voorzitting van den Rector, aanbevolen. De senaat zal ook aan Curatoren zoodanige voordragten mogen doen, als het belang der Hooge school zal vorderen. De Rector zal ten bovenstaanden einde den senaat zoo dikwijls bijeen roepen, als hij zal goed vinden.

244. De senaat heeft het regt, tot handhaving van orde en tucht, alle zoodanige, met de algemeene wet niet strijdende, edicten en statuten te geven, als het belang der Hooge school zal vorderen. Deze edicten en statuten zullen gegeven worden, op naam van Rector en senaat; zij zullen door den Rector geteekend, en door den Secretaris van den senaat gecontrasigneerd worden. De Hooge scholen zullen zich onderling hunne statuten mededeelen, en daarvan kopij geven aan het kollegie van Curatoren, met opgave der beweeggronden, welke tot ieder edict of statuut aanleiding hebben gegeven.

245. De edicten en statuten, welke meer dan eene oogenblikkelijke en voorbijgaande kracht hebben, zullen worden gedrukt, bij de akademische wetten gevoegd en algemeen verkrijgbaar gemaakt.

246. De bijwoning der senaats-vergadering maakt een deel der Professorale verpligting uit voor alle de *Professores ordinarii*, welke van die verpligting niet uitdrukkelijk ontslagen zijn. Men zal daarvoor geene buitengewone belooningen ontvangen. De noodzakelijke kosten dier vergadering zullen door de pedellen aan den

Rector, en door dezen aan de Hooge school in rekening gebragt worden.

247. Het blijft aan elken senaat op de onderscheidene Hooge scholen overgelaten, omtrent de orde, rang van zitting en huishoudelijke regeling hunner vergaderingen, als ook omtrent het geheimhouden van het verhandelde in elke vergadering, zoodanige, met de algemeene wetten niet strijdende, reglementen te maken, als dezelve nuttig zal oordeelen.

De taal echter, waarvan zich de senaat in plegtige handelingen, en wel bepaald bij het geven van statuten en edicten, of bij het schrijven van plegtige brieven, bedient, blijft, bij voortduring, aan alle onze Hooge scholen, de Latijnsche, van welke men zich ook in het houden der notulen van de senaats-vergadering bedienen zal.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

248. Het bestuur en de bijeenroeping der vergadering van den senaat blijft echter altijd bij den Rector, of, bij afwezendheid en wettige verhindering, bij den Prorector, dat is den zoodanigen van de aanwezige en niet verhinderde *Professores ordinarii*, welke het laatst te voren Rector geweest is, als op welken, bij verhindering of afwezigheid van den Rector, alle regten en pligten van het rectoraat overgaan.

249. De waardigheid van Rector der Hooge school, welke den titel van *Rector magnificus* geeft, is niet bestendig; zij gaat jaarlijks, op den van ouds daartoe bestemden jaardag der Hooge school, van de eene faculteit in de andere over, ten welke einde jaarlijks, veertien dagen vóór dien jaardag, of zoo veel vroeger als noodig zal zijn, om vóór den jaardag der Akademie, voegelijk antwoord te kunnen verwachten, aan Ons door den senaat eene nominatie van vier personen ter verkiezing zal worden aangeboden; op deze nominatie wordt de faculteit, waartoe de afgaande Rector behoort, met stilzwijgen voorbij gegaan; de faculteit, welke gedurende den langsten tijd geenen Rector gegeven heeft, boven aan geplaatst, en de daarop volgende de tweede, en zoo verder, terwijl uit elke faculteit die persoon wordt voorgedragen, welke, gedurende den langsten tijd, geen Rector geweest is, of die waardigheid in het geheel nog niet bekleed heeft.

250. Wanneer de Professor, die volgens het vorig artikel de eerste op de nominatie zoude moeten gebragt worden, nog geen vol akademisch jaar aan de Akademie mogt geweest zijn, zal niet hij, maar die naar de bepa-

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

ling van het vorig artikel op hem volgt, op de nominatie gebragt worden.

251. Bij het afgaan van den Rector van het vorig jaar, draagt deze de waardigheid aan zijnen opvolger over bij eene plegtige Latijnsche redevoering in het groot auditorium der Hooge school; deze redevoering, die altijd in de akademische jaarboeken wordt opgenomen, moet bevatten;

1°. Een historisch overzigt over de lotgevallen van de Hooge school, gedurende het vorig jaar.

2°. Eene vermelding van de Professoren, welke gedurende dat jaar overleden zijn, met een kort berigt aangaande hun leven en letterkundige verdiensten. Tot meerdere volmaking der akademische letterkundige geschiedenis zal achter elke redevoering, waarin zoodanig eene vermelding geschiedt, eene volledige lijst en bijlage gegeven worden van alle de schriften, door zoodanigen Professor uitgegeven of tot de uitgave gereed gemaakt De breedere of minder breede behandeling dezer onderwerpen, en de beoordeeling, of dat historisch verslag op zich zelf als onderwerp eener redevoering genoegzaam zij, of met een ander onderwerp, ter keuze van den redenaar, kunne of moete vereenigd worden, is willekeurig.

252. De benoemde Rector neemt zitting, op den jaardag der Hooge school. Hij legt, vóór dat de plegtige overdragt van het rectoraat aan hem geschiedt, in handen van den President-Curator den volgenden eed af:

„ Ik zwere (ik belove), dat ik de wetten en „ besluiten, op het Hooger Onderwijs gegeven of „ nog te geven, en wel bepaaldelijk ook de aka- „ demische statuten en edicten, zal in acht ne- „ men en doen in acht nemen; dat ik de verplig- „ tingen, daarin aan mij opgelegd, zal nakomen, „ en verder, dat ik alles zal doen, wat ik in mij- „ ne qualiteit ten nutte van het land, den Koning „ en de akademie zal kunnen doen"

253. Behalve het hiervoren opgegeven uitsluitend regt van bijeenroeping, en besturing van en voorzitting in den senaat, behoort aan het rectoraat het opperbeheer van de akademische politie. Hij heeft op dien grond het regt niet alleen, om elk Student bij zich te ontbieden, ten einde van denzelven zoodanige opening te vragen, en aan denzelven zoodanige teregtwijzing te doen, als hij zal noodig oordeelen, maar ook, om, wanneer dit noo-

dig moge zijn, een' Student arrest op zijne kamer te geven, of denzelven in verzekerde bewaring te doen brengen. In het laatste geval zal echter de Rector verpligt zijn, de zaak binnen 24 uren te brengen aan de commissie van Rector en Assessoren, ten einde deze tot de voortduring of opheffing van het arrest besluite, en dadelijk van de zaak, die er aanleiding toe gegeven heeft, kennis neme.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoeg. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

254. De besluiten, edicten en statuten zullen altijd aan het hoofd moeten hebben de inleiding: *Wij Rector en Senaat*. Zij zullen, even als elke naar buiten werkende akademische akte, in het Latijn geschreven, door den Rector geteekend, en door den Secretaris van den senaat gecontrasigneerd worden.

255. De akademische schepters (*fasces academiae*), zoo wel als het groot zegel van de Hooge school, berusten bij den Rector. Wanneer deze zich in zijne qualiteit naar de Akademie begeeft, wordt hij door eenen der pedellen met den schepter voorafgegaan; de senaat, bij plegtige gelegenheden in het openbaar verschijnende, wordt voorafgegaan door de beide pedellen der Hooge school, ieder eenen der akademische schepters dragende.

256. De uitgaven en verschotten van den Rector, zoo wel als de onkosten van den akademischen senaat, zullen jaarlijks door den Rector geliquideerd en bij Curatoren ingediend worden, welke, na onderzoek, bevindende, dat dezelve met de voorschriften der begrooting overeenkomen, de noodige aanvrage tot voldoening aan het departement van Binnenlandsche Zaken inzenden.

257. De voordeelen, aan het Rectoraat verbonden, zijn:

1°. Het regt van inschrijving;

2°. Het regt van recensie, te gelijk met den Secretaris van den senaat;

3°. Het regt van deelneming in de emolumenten der promotiën, bij welke hij presideert, gelijkelijk met de overige leden der faculteit, zoo hij van dezelve geen lid is, en voor het dubbelde, zoodra de promotie geschiedt bij de faculteit, waarvan hij lid is;

Er zal daarenboven aan den Rector op zijne jaarlijksche rekening van onkosten en verschotten, eene som van *f* 150 : 0 : 0 in rekening geleden worden voor kleine uitgaven, schrijf-behoeften, briefporten, enz.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

258. Er zal bij den akademischen senaat een Secretaris zijn, die belast is:

1°. Met de bewaring van het gewoon zegel en der archiven, welke laatsten naar en met eene genummerde en altijd dagelijks bij te houdene lijst jaarlijks bij den overgang van het secretariaat door den afgaanden Secretaris aan zijnen opvolger, ten overstaan van den nieuw aangekomen Rector, zullen moeten verantwoord worden;

2°. Met het houden der notulen van alle vergaderingen des senaats en van Rector en Assessoren, zoo wel als van den *senatus amplissimus*.

De inhoud dezer handelingen, die, gelijk alles, wat tot de akademische archief behoort, in het Latijn moeten geschreven zijn, zal van nu af aan door den Secretaris kortelijk op een algemeen *alphabetisch register van akademische handelingen* worden aangeteekend; dit register zal door elken volgenden Secretaris behoorlijk bijgehouden en aan zijnen opvolger, ten overstaan van den nieuw aangekomen Rector, verantwoord worden.

3°. Met het behoorlijk in orde houden van het akademisch register, en hetgeen hem te dien aanzien bij n°. 2. is opgelegd;

4°. Met het schrijven of doen schrijven, en het expediëren of doen expediëren van alle zoodanige akten, besluiten, diplomata, enz. als ten gevolge der akademische handelingen zouden moeten uitgevaardigd of kunnen gevorderd worden. Alle expeditiën zullen dien ten gevolge niet alleen door den Rector onderteekend, maar door den Secretaris gecontrasigneerd zijn;

5°. Met de redactie en bezorging der uitgave van de hierboven vermelde jaarboeken.

259. Ook deze Secretaris zal jaarlijks gekozen worden op gelijke wijze, als hierboven van den Rector is bepaald, doch zal deze keuze uit de ingezondene nominatie geschieden door Curatoren, met adjunctie van Rector en Assessoren.

260. De voordeelen, aan het secretariaat van den senaat verbonden, zijn:

1°. Het regt van recensie, te gelijk met den Rector der Hooge school;

2°. Het regt van deelneming in de emolumenten der promotiën, op gelijke wijze, als dit zoo even

van den Rector gezegd is. Behalve deze gelijke deelneming van presentie-geld, zal hij voor de uitvaarding van het diploma *f* 7:0:0 vooruit genieten.

Er zal daarenboven voor den Secretaris op de jaarlijksche onkostrekening van den Rector aan schrijfmaterialen, kopieerloonen, briefporten, enz. eene globale som van *f* 200:0:0 geleden worden.

261. De Assessoren in zoodanigen getale en zoodanig gekozen, als hier voren bij art. 163 is bepaald, en jaarlijks afwisselende, zullen, op bijeenroeping, en onder voorzitting van den Rector, hem behulpzaam zijn in de afdoening en bezorging van alle loopende zaken, en hem, wanneer hij zulks verlangt, door raadgeving ondersteunen. De werkzaamheden van dit assessoraat behooren tot de professorale functiën, en geven geen regt tot belooningen of traktementen.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 58.)

262. Behalve deze senaats-vergadering en commissie van Rector en Assessoren, zullen ook de Professoren in elke faculteit zich over de belangen van die faculteit in eene vergadering kunnen vereenigen, bij welke elke Hoogleeraar bij die faculteit jaarlijks op zijne beurt als Deken zal presideren, terwijl de jongste der overige Professoren de functiën van Secretaris bij deze vergadering zal waarnemen.

263. Ook deze functiën geven geen regt op eenig traktement of belooning uit dien hoofde: zij zijn gevolgen van de algemeene verpligting der Professoren.

264. Het toekennen der graden behoort aan deze faculteits-vergaderingen; de leden daarvan verdeelen het examen onder zich, zoo als zij dit meest geschikt zullen oordeelen, volgens het hierboven gezegde in den tweeden titel.

265. Ten dienste zoo wel van den Rector als van de kollegiën, in dezen titel vermeld, zullen er aan elke Hooge school twee pedellen zijn, hunne traktementen zullen blijven, zoo als die tegenwoordig aan elke Hooge school zijn.

Zij zullen daarenboven van elken Student genieten voor de bezorging van ieder biljet van inschrijving of van recensie *f* 1:0:0, voor het bijwonen van elk examen *f* 2:0:0, voor elke promotie *f* 7:0:0.

266. Eene nadere instructie zal voor hen door Curatoren, met overleg van den Rector der Hooge school, ontworpen worden.

Besluit van Z. M. van 2 Augustus, waarbij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. (Bijvoegs. op het Staatsbl. D. II. bl. 52.)

267. Bij de Universiteit te Leiden zal daarenboven een poortier zijn, gelast met het sluiten en ontsluiten der akademie-gebouwen, waar dit noodig is, gelijk mede met het schoon houden der Auditoria. Hij zal ook de custodes van de Bibliotheek assisteren op de dagen, waarop deze toegankelijk is, en verder zoodanige diensten verrigten, als de Rector in der tijd van hem vorderen zal.

Hij zal een traktement genieten van *f* 250.

268. Omtrent de overige geemploijeerden der Hooge scholen, en de inrigtingen daartoe behoorende, wordt hiervoor herhaald gehouden, hetgeen, omtrent dezelve, bij den vijfden titel is bepaald.

269. De voorschriften, in het tegenwoordig besluit vervat, zullen zoodra mogelijk in de Noordelijke provinciën van het Rijk in werking worden gebragt, terwijl Wij Ons voorbehouden, om dezelve, bij de regeling van het Hooger onderwijs in de *Zuidelijke* provinciën, in dier voege te wijzigen, als het meest overeenkomstig zal bevonden worden met de plaatselijke omstandigheden en den aard der aldaar bereids aanwezige inrigtingen.

270. Onze Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit, waarvan te dien einde een afschrift aan denzelven zal worden toegezonden.

Wij vermeldden reeds, dat Z. M. bij besluit van 16 September een Commissariaat-Generaal afzonderde voor het Onderwijs, de Kunsten en Wetenschappen, en in hetzelve benoemde Jonkheer *O. Repelaar van Driel:* ten zelfden dage werd door Z. M. tot Secretaris bij dit departement benoemd Jonkheer *J. L. W. de Geer.*

Besluit van Z. M. van 27 Sept. houdende bepalingen tot regeling van het openbaar onderwijs in de zui-

Willende voorts, zoo veel mogelijk, de inrigting van het openbaar onderwijs, in de zuidelijke lijke provinciën van het Koningrijk in te voeren, overeenbrengen met die, welke nu in de noordelijke provinciën plaats had, en tevens herstellen, hetgeen weleer in de eerstgemelde provinciën bestond, met zoodanige wijzigingen, als de vorderingen der verlichting en het beter bekend belang der ingezetenen noodzakelijk maakten, bepaalde Z.

M. op het rapport van Hoogstdeszelfs Commissaris-Generaal voor de Binnenlandsche zaken, bij besluite van den 27sten September de navolgende artikelen: delijke provinciën. (Nederl. Staatsc. no. 279.)

Art. 1. In de zuidelijke provinciën zullen eene of meer Hooge scholen worden opgerigt, en in het laatste geval zal eene derzelve te Leuven zijn gevestigd.

2. Wij behouden Ons voor nader te beschikken:

1°. Omtrent de middelen, om de manier van onderwijs op die Universiteiten te doen overeenstemmen met die, welke in de overige gedeelten van dit Rijk gevolgd wordt;

2°. Omtrent het getal der faculteiten, waaruit dezelve bestaan zullen;

3°. Omtrent haar inwendig bestuur;

4°. Omtrent de middelen, om de onkosten van eerste oprigting en onderhoud goed te maken, en eindelijk

5°. Omtrent het tijdstip, waarop het onderwijs in de onderscheiden faculteiten aldaar moet beginnen.

3. Eene Commissie, op de voordragt van onzen Commissaris-Generaal voor de Binnenlandsche Zaken te benoemen, zal belast zijn Ons een rapport aan te bieden, waarin de onderscheiden punten, bij het vorig artikel vermeld, zullen worden ontwikkeld en omtrent elk derzelve de besluiten worden voorgedragen, welke deze Commissie zal oordeelen overeenkomstig te zijn met het belang van het openbaar onderwijs, volgende daarin, zoo veel mogelijk, den leidraad in de noordelijke provinciën aangenomen en in werking.

4. Onze Commissaris-Generaal voor de Binnenlandsche Zaken is met de uitvoering van 't tegenwoordig besluit belast, waarvan een afschrift zal worden gezonden aan onzen Directeur-Generaal van het openbaar onderwijs.

Besluit van Z. M. van 15 November tot benoeming der Commissie ter regeling van het openbaar onderwijs.

Ten gevolge van bovenstaande besluit benoemde Z. M. bij een ander van den 15den November tot leden van de daarbij bepaalde Commissie de Heeren *de la Hamaïde*, Advokaat-Generaal bij het Hooge Geregtshof te Brussel; den Baron *G. H. de Broeck*, den Kanonnik *de Bast*, *Sentelet*, *Lesbroussart* en *Rouillé*, zullende vergaderen te Brussel.

Bij besluit van den 16den October werden door Z. M. gedaan voor de Hooge scholen in de noordelijke provinciën de navolgende benoemingen.

Benoemingen voor de Hooge scholen in de noordelijke provinciën.

Tot Curatoren over de Hooge school te Leiden:

De Graaf *van der Duyn van Benthorn en Maasdam*, Jonkheer *F. van Leyden van West-Barendrecht*, de Heer *F. W. Boers*, Jonkheer *Hendrik Collot d'Escury van Heinenoord* en de tijdelijke Voorzitter der stedelijke regering van Leiden;

Tot Secretaris van Curatoren:

De Heer *J. de Fremerij*, en

Tot Rentmeester der Hooge school:

De Heer *J. de Kruyff.*

Tot Curatoren over de Hooge school te Utrecht:

Jonkheer *W. E de Perponcher de Sedlnitsky en Wolphaarsdyk*, de Heer *P. Ram*, *W. de Beaufort*, de Baron *J. F. W. van Spaen tot Biljoen* en de tijdelijke Voorzitter der stedelijke regering van Utrecht;

Tot Secretaris van Curatoren:

De Heer *J. D. van Ewyck*, te Utrecht.

Tot Curatoren over de Hooge school te Groningen:

De Heer *H. L. Wichers*, Jonkheer *O. R. Alberda van Ekenstein*, *T. A. ten Berge*, *T. Sypkens* en de tijdelijke Voorzitter der stedelijke regering van Groningen;

Tot Curator Honorair:

De Heer *J. D. Quintus*;

Tot Secretaris van Curatoren:

De Heer *M. Salverda.*

Tot Curatoren over het Athenaum te Harderwijk:

Jonkheer *J. H. van Kinsbergen*, *A. C. W. Staringh tot den Wildenborgh* en *J. C. F. de Vries.*

Tot Curatoren over het Athenaum te Franeker:

De Heeren *A. G. Camper*, *A. J. Coyradt* en Jonkheer *F. G A. Boelens van Lynden.*

Tot *emeriti* zijn verklaard de navolgende gewone Hoogleeraren en Lectoren, te weten:

Te Leiden:

De Heeren *J. W. te Water*, *D. G. van der Keessel*, *N. G. Oosterdyk*, *M. Tydeman*, *H. Tollius*, en *J. A. Fas*, met titel en rang van buitengewoon Hoogleeraar in de Wiskunde. Benoemingen voor de Hooge scholen in de noordelijke provinciën.

Te Utrecht:

De Heeren *S. Rau*, *M. van Geuns* en *J. T. Rosyn*;

Te Franeker:

De Heer *E. Wassenbergh*, met de faculteit van, aan het Athenæum te Franeker, zijn vorig onderwijs te hervatten.

Als gewone Hoogleeraren zijn in hunne respective waardigheden en posten bevestigd:

Aan de Hooge school te Leiden:

In de Godgeleerdheid:

De Heeren *J. W. van Voorst*, *J. Clarisse* en *L. Suringar*;

In de Regtsgeleerdheid:

De Heeren *N. Smallenburg*, *E. Hageman*, Jonkheer *J. M. Kemper* en *H. W. Tydeman*;

In de Geneeskunde:

De Heeren *M. S. du Pui*, *G. Sandifort*, *J. C. Krauss* en *A. Ypey*;

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heeren *S. J. Brugmans*, *S. Speyert van der Eyk* en *C. Ekama*;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *J. H. van der Palm*, *D. Wyttenbach*, die tevens als eerste Bibliothekaris is bevestigd, *M. Siegenbeek* en *S. S. van de Wynpersse*.

Aan de Hooge school te Utrecht:

In de Godgeleerdheid:

De Heeren *H. Royaards*, *J. Heringa Jz.* en *G. van Oordt*;

In de Regtsgeleerdheid:

De Heeren *C. W. de Rhoer* en *H. Arntzenius*;

In de Geneeskunde:

De Heer *J. Bleuland*;

Benoemingen voor de Hooge Scholen in de Noordelijke provinciën.

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heeren *N. C. de Fremery* en *G. Moll*;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *Ph. W. van Heusde*, *D. Huisman* en *J. H. Pareau.*

Aan de Hooge school te Groningen:

In de Godgeleerdheid:

De Heeren *H. Muntinghe*, *E. Tinga* en *A. Ypey*;

In de Regtsgeleerdheid:

De Heeren *S. Gratama* en *A. J. Duymaer van Twist*;

In de Geneeskunde:

De Heeren *E. J. Thomassen a Thuessink* en *G. Bakker*;

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heeren *P. Driessen*, *J. B. de la Faille* en *T. van Swinderen*;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *C. de Waal*, *J. R. van Eerde* en *G. Wolters*;

Als Professor Honorarius:

De Heer *H. D. Guyot*, met zitting en rang in de voormelde faculteit.

Tot gewone Hoogleeraren zijn benoemd en aangesteld:

Aan de Hooge school te Leiden:

In de Godgeleerdheid:

De Heer *E. A. Borger*, tot dus verre buitengewoon Hoogleeraar aan dezelve Hooge School;

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heer *J. A. Bennet*;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

Tot buitengewoon Hoogleeraar:

De Heer *J. Bake*, Conrector der Latijnsche scholen te Leiden.

Tot gewone Hoogleeraren aan de Hooge school te Utrecht:

In de Regtsgeleerdheid:

De Heer *J. R. de Brueys*, gewoon Hoogleeraar in de Regten aan het Athenæum te Deventer;

In

In de Geneeskunde:

De Heer *B. F. Suerman*, gewezen Hoogleeraar aan de Hooge School te Harderwijk; Benoemingen voor de Hooge Scholen in de Noordelijke provinciën

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heeren *J. F. L. Schröder*, gewezen Directeur en Chef van het voormalig Instituut te Fyenoord, *J. Kops*, Commissaris tot de zaken van den Landbouw en Directeur van het kabinet van landbouwkundige werktuigen te Amsterdam;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *A. van Goudoever*, Hoogleeraar en Rector der Latijnsche Scholen te Zwolle, en *P. Weiland*, Leeraar bij de Remonstrantsche gemeente te Rotterdam.

Tot gewone Hoogleeraren aan de Hooge School te Groningen:

In de Regtsgeleerdheid:

De Heer *C. A. van Enschut*, gewezen gewoon Hoogleeraar in de Regten te Harderwijk,

In de Geneeskunde:

De Heer *S. E. Stratingh*, tot dus verre buitengewoon Hoogleeraar aan dezelve Hooge School;

Tot Lector in de Heel- en Vroedkunde:

De Heer *P. Hendriksz*;

Tot gewone Hoogleeraren:

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heer *J. A. Uilkens*, Leeraar bij de Hervormde Gemeente te Eenrum;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *J. ten Brink* gewezen gewoon Hoogleeraar in de Oude Letterkunde te Harderwijk, thans Rector der Latijnsche Scholen te Haarlem, en *B. H. Lulofs*, Substitut-Officier bij de regtbank van eersten aanleg, te Zutphen.

Tot gewone Hoogleeraren aan het Athenaeum te Harderwijk:

In de Godgeleerdheid:

De Heer *J. A. Lotze*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Franeker;

Benoemingen voor de Hooge Scholen in de Noordelijke-provinciën.

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heeren *N. C. de Fremery* en *G. Moll*;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *Ph. W. van Heusde*, *D. Huisman* en *J. H. Pareau.*

Aan de Hooge school te Groningen:

In de Godgeleerdheid:

De Heeren *H. Muntinghe*, *E. Tinga* en *A. Ypey*;

In de Regtsgeleerdheid:

De Heeren *S. Gratama* en *A. J. Duymaer van Twist*;

In de Geneeskunde:

De Heeren *E. J. Thomassen a Thuessink* en *G. Bakker*;

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heeren *P. Driessen*, *J. B. de la Faille* en *T. van Swinderen*;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *C. de Waal*, *J. R. van Eerde* en *G. Wolters*;

Als Professor Honorarius:

De Heer *H. D. Cuyot*, met zitting en rang in de voormelde faculteit.

Tot gewone Hoogleeraren zijn benoemd en aangesteld:

Aan de Hooge school te Leiden:

In de Godgeleerdheid:

De Heer *E. A. Borger*, tot dus verre buitengewoon Hoogleeraar aan dezelve Hooge School;

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heer *J. A. Bennet*;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

Tot buitengewoon Hoogleeraar:

De Heer *J. Bake*, Conrector der Latijnsche scholen te Leiden.

Tot gewone Hoogleeraren aan de Hooge school te Utrecht:

In de Regtsgeleerdheid:

De Heer *J. R. de Bruejs*, gewoon Hoogleeraar in de Regten aan het Athenæum te Deventer;

In

In de Geneeskunde:

De Heer *B. F. Suerman*, gewezen Hoogleeraar aan de Hooge School te Harderwijk; Benoemingen voor de Hooge Scholen in de Noordelijke provinciën

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heeren *J. F. L. Schröder*, gewezen Directeur en Chef van het voormalig Instituut te Fyenoord, *J. Kops*, Commissaris tot de zaken van den Landbouw en Directeur van het kabinet van landbouwkundige werktuigen te Amsterdam;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *A. van Goudoever*, Hoogleeraar en Rector der Latijnsche Scholen te Zwolle, en *P. Weiland*, Leeraar bij de Remonstrantsche gemeente te Rotterdam.

Tot gewone Hoogleeraren aan de Hooge School te Groningen:

In de Regtsgeleerdheid:

De Heer *C. A. van Enschut*, gewezen gewoon Hoogleeraar in de Regten te Harderwijk,

In de Geneeskunde:

De Heer *S. E. Stratingh*, tot dus verre buitengewoon Hoogleeraar aan dezelve Hooge School;

Tot Lector in de Heel- en Vroedkunde:

De Heer *P. Hendriksz*;

Tot gewone Hoogleeraren:

In de Wis- en Natuurkunde:

De Heer *J. A. Uilkens*, Leeraar bij de Hervormde Gemeente te Eenrum;

In de Wijsbegeerte en Letterkunde:

De Heeren *J. ten Brink* gewezen gewoon Hoogleeraar in de Oude Letterkunde te Harderwijk, thans Rector der Latijnsche Scholen te Haarlem, en *B. H. Lulofs*, Substitut-Officier bij de regtbank van eersten aanleg, te Zutphen.

Tot gewone Hoogleeraren aan het Athenaeum te Harderwijk:

In de Godgeleerdheid:

De Heer *J. A. Lotze*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Franeker;

Benoemingen voor de Hooge scholen in de Noordelijke provinciën.

In de Regtsgeleerdheid:

De Heer *J. O. Arntzenius*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Harderwijk;

In de Anatomie en Physiologie:

De Heer *Th. G. van Lidth de Jeude*, te Utrecht;

In de Botanie, Chymie en Pharmacie:

De Heer *J. Vosmaer*, Med. Doctor te Zutphen;

In de Bespiegelende en Natuurlijke Wijsbegeerte en Wiskunde:

De Heer *B. Nieuhoff*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Harderwijk;

In de Griekſche en Latijnſche Letterkunde en Geſchiedenisſen:

De Heer *C. J. C. Reuvens*;

In de Oosterſche Letterkunde:

De Heer *J. Amersfoort*, Theol. Doctor, te Leiden.

Tot gewone Hoogleeraren aan het Athenaeum te Franeker:

In de Godgeleerdheid:

De Heer *W. A. van Hengel*, Hervormd Predikant te Grootebroek;

In de Regtsgeleerdheid:

De Heer *G. de Wal*, lid der Regtbank van eersten aanleg te Leeuwarden.

In de Anatomie en Physiologie:

De Heer *S. Ens*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Franeker;

In de Botanie, Chymie en Pharmacie:

De Heer *C. Mayvis*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Franeker;

In de bespiegelende en natuurlijke Wijsbegeerte en Wiskunde:

De Heer *J. Pierson Thölen*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Franeker;

In de Griekſche en Latijnſche Letterkunde:

De Heer *J. W. de Crane*, gewezen gewoon Hoogleeraar aan de Hooge School te Franeker;

In de Oosterſche Letterkunde: Benoemingen voor de Hooge ſcholen in de Noordelijke provinciën.

De Heer *H. A. Hamaker*, te Amſterdam.

Tot Rectores Magnifici der reſpective Hooge Scholen zijn benoemd en aangeſteld:

De Heeren *J. M. Kemper*, te Leiden; *J. Heringa Jz*, te Utrecht, en *H. Muntinghe*, te Groningen, tot dus verre Rectoren, en

Tot Secretarisſen van den Senaat der reſpective Hooge ſcholen:

De Heeren *J. H. van der Palm*, te Leiden; *G. van Oordt*, te Utrecht, tot dus verre Secretarisſen der Hooge ſcholen te Leiden en Utrecht, en te Groningen, de Heer *E. Tinga*, laatst gewezen Secretaris van den Senaat.

Op den 6den November hadden de inwijdingen plaats der Hooge ſcholen te Leiden, te Utrecht en te Groningen.

Reeds zeven en dertig jaren waren er verloopen, ſedert de Leidſche Hooge ſchool haar twee de eeuwfeest had gevierd, hebbende in alle wisſeling des tijds haren naam in eer en achting be waard, wanneer zij op den 3den November 1812 werd ingelijfd in het groot en wanſtaltig geheel der Fransch-Keizerlijke Univerſiteit. Terſtond na de verlosſing des Vaderlands van onder het geweld der Franſche overheerſching had het ongeduld het tijdſtip vooruit geloopen, waarop de eer der vaderlandſche letteren gewroken en herſteld zou worden. Eene verlichte zorg, om van al het mogelijk goede niets te laten verloren gaan, had dit tijdſtip vertraagd, hetwelk nu heerlijk was aangebroken. De plegtigheid der inhuldiging werd gevierd in de St. Pieters-kerk, daartoe op zulk eene wijze ingerigt, dat achtbaarheid en deftigheid, meer dan pracht of weidſche vertooning, de aandacht der aanwezigen tot zich trokken, en dat de grootst mogelijke menigte aanſchouwers en hoorders daarin bevat kon worden. Een verbazend aantal lieden van rang en geleerdheid was tot deze plegtigheid toegevloeid. Eenige van Zijs Plegtig herſtel der Hooge ſchool te Leiden.

Plegtig herstel der Hooge School te Leiden.

Ms. Ministers en eerste Ambtenaren, vele Leden van de Staten Generaal, de Raad van Staten, de gedeputeerde Staten van Holland en andere Hooge Kollegiën, de Stedelijke Autoriteiten, de Hoofden der militaire en burgerlijke krijgsmagt, en alles, wat Leiden in aanzien, wetenschappen of verdiensten van allerlei aard uitstekends kon aanwijzen, bevonden zich daarbij in afgezonderde zitplaatsen bijeen. Een stoet der aanzienelijkste Vrouwen, zoo vele slechts bekwamelijk of overeenkomstig haren rang geplaatst konden worden, voltooide den luister van het schoon geheel, terwijl het oog aan alle kanten stuitede op een onoverzienbaar publiek uit het deftigste deel der burgerij van beide geslachten. — Heeren Curatoren, aan wier hoofd zich Z. Exc. de Commissaris-Generaal voor het onderwijs, de Kunsten en Wetenschappen had geplaatst, en die, bij derzelver komst door de Regering der Stad eervol waren ontvangen, verschenen, van dezelve vergezeld, op den middag onder het geschal van trompetten en pauken. Zij werden gevolgd door den Akademischen Senaat en het ligchaam der studerende jongelingschap, en plaatsten zich tegenover het spreekgestoelte, onder andere versierselen ook pronkende met het vaandel, door eenige aanzienelijke Leidsche Jonkvrouwen aan de vrijwillige jagerkompagnie uit de Heeren Studenten geschonken. Ter regter en slinkerzijde van de Curatoren waren de Hoogleeraars gezeten, terwijl de Studenten het middenruim besloegen. De Voorzitter van Curatoren, Grave *van der Duyn van Maasdam*, opende de Vergadering met eene treffende aanspraak, liet Zr. Ms. besluit aangaande de benoeming der Hoogleeraren aan deze Hooge school voorlezen, deed elk derzelven den eed van trouw aan het Vaderland, den Koning en hunnen pligt afleggen, beëedigde op gelijke wijze den Heer Rector, en verklaarde toen, in naam des Konings, de Hooge school van Leiden, te zijn geconstitueerd en geïnstalleerd — Nu beklom de Rector Magnificus *J. M. Kemper* onder een keurig

muzijk het spreekgestoelte, en sprak er eene redevoering uit, die niet alleen door de gedachten en gevoelens, daarin vervat, het verstand en hart des redenaars de hoogste eer aandeed, maar tevens den algemeenen geest der bepalingen van Z. M. den Koning, volgens welke het onderwijs en bestuur der Nederlandsche Hooge scholen op nieuw was ingerigt en gewijzigd, zoo volledig leerde kennen, als de beknoptheid des opstels gedoogde. — Terwijl de Redenaar bevorens de gepaste aanspraken, die tot slot zijner redevoering zouden verstrekken, eenige oogenblikken rust nam en de aandacht der hoorders door de muzijk werd verpoosd, zond Z. Exc. de Heer Commissaris-Generaal, na alvorens opening van zijnen last aan Heeren Curatoren te hebben gegeven, zijnen Secretaris aan den Spreker, en verzogt hem een besluit voor te lezen, hetwelk Z. M. hem had gelast, gedurende deze plegtigheid mede te deelen. Hetzelve behelsde; dat Z. M. „ het uitmuntend Kabinet van natuurlijke voort„ brengsels en zeldzaamheden, door wijlen zijnen „ Heer Vader, hoog loffelijker gedachtenisse, beze„ ten, aan de Leidsche Hooge school tot ver„ meerdering van haren luister en uitbreiding „ van het onderwijs op dezelve in vollen en on„ vervreemdbaren eigendom afstond." Dit kabinet werd door de Fransche roofzucht voor twintig jaren als eene kostbare buit weggevoerd, en was eene parel aan de kroon des geweldenaars geworden, verdienende alzins onder de regtmatige bezittingen van eenen Vorst te prijken. De afstand van hetzelve, om het, in plaats van tot praal, tot nut der wetenschappen te doen strekken, was een denkbeeld, den nazaat van den *Eersten Willem* alzins waardig. — De Redenaar dankte den afwezigen Vorst met woorden, die, hoe krachtig ook, de algemeene geestvervoering nog maar flaauwelijk konden uitdrukken. — Nadat de Heer *Kemper* het spreekgestoelte had verlaten, beklom de Heer *Siegenbeek* hetzelve, en droeg een dichtstuk voor, waarin de nagedachtenis van den

Plegtig herstel der Hooge School te Leiden.

Plegtig herstel der Hooge school te Leiden.

Stichter der Hooge school, den grondlegger tevens der Nederlandsche vrijheid, en van zoo vele sieraden van vaderlandsche geleerdheid met eenen Hugo de Groot aan het hoofd, dankbaar werd vereerd, en voor den bloei van dezen herrezen tempel der wijsheid wenschen werden geuit, die in het hart der aanwezende Studenten als heilige beden werden opgenomen, wordende aan allen, welke daaraan deel konden nemen, de diepste indruk medegedeeld van dankbaarheid voor het herboren volksgeluk (1).

Plegtig herstel der Hooge school te Utrecht.

Het treurig verval, waartoe de Utrechtsche Hooge school in de laatste jaren door den invloed van het Fransche regeringsstelsel en de destijds maar al te gegronde vrees voor eene geheele vernietiging was geraakt, had aller harten tot eene hoogere deelneming en vreugde bij hare nieuwe inhuldiging gestemd. Dezelve geschiedde in de Domkerk. Alle burgerlijke en militaire autoriteiten waren aldaar vergaderd, een groot aantal aanzienelijke vrouwen bekleedde afgezonderde plaatsen, terwiil een groot gedeelte der kerk, voor een ieder vrijgelaten, met toeschouwers vervuld werd. De Heeren Curatoren, Professoren en Studenten, in de Senaatkamer en het Akademisch Auditorium vergaderd, begaven zich in statigen optogt naar de Domkerk, alwaar zij werden ontvangen met een keurig muzijk, zoo van het orgel als van een wel zamengesteld orchest. De Heer *de Perponcher* opende als Voorzitter van Curatoren de plegtigheid met de voorlezing van Zr. Ms. besluiten, betreffende de benoemingen van Curatoren en Professoren, en ontving daarna den voorgeschreven eed van Professoren. De Heer *J. Heringa Elz* sprak voorts als Rector Magnificus eene inwijdings redevoering uit ten betooge van de voordeelen, welke de nieuwe inrigting van het hooger onderwijs beloofde en waarborgde, zoo aan de studerende jeugd, als aan de Hoogleeraren en aan de maatschappij in het algemeen. — Na

(1) *Nederl. Staatsc.* n°. 272.

het einde der redevoering, en terwijl zich het orchest op nieuw liet hooren, ging de trein van Curatoren, Professoren en Studenten op dezelfde wijze, als waarop zij waren gekomen, ter kerke uit naar de Senaatkamer en het Auditorium der Akademie. De Heeren Studenten maakten voorts hunne opwachting bij Curatoren en Professoren, en werden des middags op eene der zalen van het Stadhuis van stadswege ter maaltijd onthaald. — Van wege de Heeren Curatoren was een maaltijd bereid in het huis der fundatie van de Vrouw van *Rinswoude*, waar de Heeren Professoren en voornaamste ambtenaars en militaire hoofdofficieren werden ontvangen. Verscheiden dichtstukken, inzonderheid van de Heeren *Rhynvis Feith*, *A. Simons* en *D. van der Loo*, verhieven de algemeene aandoeningen bij dit feest, hetwelk ten slotte veraangenaamd werd door eene serenade, bij fakkellicht door de Heeren Studenten gegeven.

Plegtig herstel der Hooge school te Utrecht.

Het eerste jaar der derde eeuw van de Hooge School te Groningen kon niet heilspellender gewenscht worden, dan hetzelve door de herstelling en vermeerdering van den luister der Akademie schitterde, en ook nu glansrijk werd gevierd. De Heeren Curatoren en Professoren vergaderden op dien plegtigen dag al vroeg in de Senaatkamer, de Heeren Studenten op de *area* der akademie, waarna zij gezamenlijk in statigen optogt zich begaven naar de akademie-kerk. Aldaar werden zij met een fraai muzijk ontvangen. De Voorzitter der Curatoren, de Heer *F. A. Ten Berge* beklom het spreekgestoelte, en verrigtte, na eene doelmatige aanspraak aan de Heeren Professoren, de beëdiging van den Rector Magnificus den Heer *H. Muntinghe*, daartoe door den President Curator opgeroepen. De Heer *Ten Berge* voorts het spreekgestoelte verlatende, bleef de Rector op hetzelve en hield eene redevoering, voornamelijk ingerigt, om de voortreffelijkheid der, door het Koninklijk besluit van 2 Augustus voorgeschrevene, inrigting van het hooger onderwijs aan te toonen. — De vergadering

Plegtig herstel der Hooge school te Groningen.

Plegtig herstel der Hooge School te Groningen.

was talrijk en luisterrijk door een aanzienlijk aantal voorname vrouwen; derzelver aandacht werd nu en dan verpoosd door het keurig muzijk van een voortreffelijk orchest. Na den afloop der plegtigheid keerde de statige trein naar de Senaatkamer en de *area* der Akademie terug. Aldaar gescheiden zijnde, gaven de Heeren Curatoren eenen pragtigen maaltijd in het Logement den Doelen, die, behalve door Heeren Professoren, ook door de voornaamste provinciale, stedelijke en militaire autoriteiten werd bijgewoond, terwijl des avonds de Heeren Studenten eene fraaije serenade gaven. Zij zelve zagen zich door Heeren Curatoren op een fraai collation in het Concerthuis onthaald, en werden daarbij voor eenige oogenblikken door Heeren Curatoren en Professoren bezogt, doende de Heer President-Curator eene gepaste aanspraak aan de Studenten. — De fraaije verlichting van verscheidene huizen deed van de hartelijke deelneming der Groningsche burgerij blijken.

Intré-redenen van *Lulofs* en *Uilkens* te Groningen.

Den 15den November deed de Heer *B. H. Lulofs*, als Hoogleeraar in de Nederduitsche taal- en letterkunde aan de Hooge school te Groningen, zijne intrê-redevoering: „over de noodzakelijk„heid van de beoefening der eigene taal- en let„terkunde voor de zelfstandigheid en den roem „van eene natie." — Veertien dagen later hield de Heer *J. A. Uilkens* zijne intrê-rede: „over „den invloed der landhuishoukunde op het be„staan en de welvaart der maatschappij."

Het Athenæum te Franeker ingehuldigd.

Op den 28sten December had de plegtige inhuldiging van Vrieslands Athenæum te Franeker plaats, en werd dit feest, hoogst belangrijk voor alle ingezetenen, die eenigen prijs op de uitbreiding der wetenschappen stelden, met den meesten luister gevierd.

Dood van den Hoogl. *Ruardi*.

Te Groningen stierf op den 27sten December, in den ouderdom van 70 jaren, de Heer *J. Ruardi*, Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Grieksche en Latijnsche taal- en letterkunde, na het Hoogleeraarambt 45 jaren te hebben bekleed,

waarvan tien te Deventer, de overige aan de Groningsche Hooge school.

A. van Menkema als Curator te Groningen; *A. Simons* als Hoogleeraar te Utrecht benoemd, en *P. F. Heyligers* als Lector aldaar hersteld.

Bij onderscheidene besluiten van de maand December heeft Z. M. benoemd en aangesteld: tot Curator bij de Hooge school te Groningen Jonkheer *Alberda van Menkema*, in plaats van Jonkheer *Alberda van Ekenstein*, die zijn ontslag heeft verzogt; en tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte en Letteren aan de Hooge school te Utrecht den Heer *Adam Simons*, Gereformeerd Predikant aan den Uithoorn, in plaats van den Heer *P. Weiland*, Leeraar bij de Remonstrantsche gemeente te Rotterdam, welke zich van het beroep bij gemelde Hooge school heeft verschoond. Voords heeft Z. M. den Heer *P. F. Heyligers* hersteld in zijne oude betrekking als Lector in de Heel- en Verloskunde bij de Hooge school te Utrecht.

J. P. van Cappelle Hoogl. te Amsterdam.

Ingevolge het besluit van Z. M., betrekkelijk de inrigting van het Hooger Onderwijs, hebben Heeren Burgemeesteren van Amsterdam tot Hoogleeraar in de Nederduitsche Taal- en Letterkunde aan het Athenæum aangesteld den Heer *J. P. van Cappelle*.

Redevoering van den Hoogl. *H. Bosscha* te Amsterdam.

De Hoogleeraar *H. Bosscha* had als Rector van het Gijmnasium te Amsterdam, op den 24sten Maart van dit jaar, de voorjaarsplegtigheid der openbare Schoolbevordering van leerlingen in de Latijnsche en Grieksche taal geopend met eene redevoering, waarin hij de aanmerking maakte, dat onder zijn schoolbestuur veelal deze plegtigheid ingevallen was op een treurig, doch in de laatste jaren op een heuglijker tijdstip voor den Staat, welk laatste hij nu weder op eene wonderbare wijze bevestigd zag. Na hierop de vreugde, waarmede de natie, dezer dagen, de vermeerdering van 'sLands magt en aanzien, door 's Vorsten verheffing op den troon der Nederlanden, gevierd had, met weinige woorden geschetst te hebben, stelde hij daar tegen over de treurige omstandigheden, waardoor die vreugde eensklaps afgebroken, en het zwart verschiet van nieuwe onweersbuijen, waarmede die blijde vooruitzigten

Redevoering van den Hoogl. *H. Bosscha* te Amsterdam.

afgewisseld waren. Hij ontveinsde niet de twijfelmoedigheid, die hieruit ligtelijk in het zwakke menschelijk gemoed zou kunnen ontstaan: doch bemoedigde tevens zich zelven en zijne Toehoorders door de ondervinding van alle eeuwen, welke de wijze oogmerken, waarmede het welgelukken der pogingen van geweldenaars en onderdrukkers des menschdoms voor eenen tijd wordt toegelaten, duidelijk geleerd en de Goddelijke Voorzienigheid steeds volkomen geregtvaardigd had. — Na de volbragte schoolplegtigheid besloot de Heer *Bosscha* met de bede, dat God den Koning en het koninklijke huis mogt bewaren, en het vaderland voor den ramp des oorlogs behoeden; of, zoo de wapenen ter verdediging van altaren en haardsteden aangegord moesten worden, dat dan die moed elken waren Nederlander mogt bezielen, om liever in den strijd met eer te sneuvelen, dan andermaal zich en de zijnen het schandelijk juk eener ondragelijke dwingelandij, uit laffe zucht tot een verachtelijk leven, te laten opleggen." — Dat deze bede des voortreffelijken mans, wiens geest geheel het *auditorium* ontfonkte, volkomen verhoord werd, mogt dit zelfde Jaarboek getuigen.

Ten opzigte der Lagere Scholen werden de volgende besluiten genomen en inrigtingen gemaakt.

Besluit van Z. M. van 21 Maart no. 18. houdende eene tijdelijke verandering in de bepalingen, betrekkelijk de Onderwijzers van den derden Rang.

Z. M. gezien art. 16 der verordeningen op het afnemen en afleggen der examens van de genen, welke lager onderwijs begeren te geven, behoorende tot de wet van 3 April 1806, waarbij wordt vastgesteld, dat de getuigschriften van den derden en vierden of laagsten rang alleen geregtigen, om te staan naar de verkrijging van scholen, gelegen binnen het ressort der Commissie van onderwijs, door welke deze getuigschriften werden afgegeven; — gelet op art. 27 van dezelfde verordeningen, waarbij de interpretatie, alteratie en ampliatie dezer reglementaire beschikkingen aan den Souverein worden gereserveerd, en gehoord hebbende de voordragt van den Secretaris van Staat

voor de Binnenlandsche zaken, bepaalde bij besluit van den 21sten Maart; (Nieuwe Bijdragen voor de Scholen. 1815. bl. 172.)

Art. 1. Dat, gedurende de drie eerst volgende jaren, te rekenen van de dagteekening dezes besluits af, aan de bezitters of verkrijgers van den derden rang, als Onderwijzer, de bevoegdheid zal worden verleend, gelijk dezelve hun verleend wordt bij dezen, om binnen alle de provinciën dezer landen te staan naar die Scholen, tot welke zij wegens hunnen verkregen rang geregtigd zijn, blijvende voorts het, bij art. 16 der *Verordeningen op de Examens* vastgestelde, ten aanzien der bezitters of verkrijgers van den vierden rang, onveranderd en in deszelfs volle kracht.

2. Dat, na expiratie der eerst volgende drie jaren, de bepaling, vervat in art. 16 der Verordeningen betrekkelijk de Getuigschriften van den derden rang, weder hare volle kracht en werking zal hernemen.

De Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken was door den Schoolopziener *Th. van Swinderen*, bij missive, verzogt om eenige penningen uit 's Lands kasse, ter ondersteuning der Schoolonderwijzers-gezelschappen, in deszelfs distrikt gevestigd, en had zich door den School opziener *H. W. C. A. Visser* zien aanbieden een algemeen reglement voor de Schoolonderwijzers-gezelschappen binnen deszelfs distrikt, en strekkende het daarbij gedaan verzoek, om aan hetzelve reglement, zoo door openlijke goedkeuring als anderzins, meerdere vastheid en klem te geven. Z. K. H. stelde, bij besluit van 18 Februarij dezes jaars, aan den Heer Secretaris, overeenkomstig deszelfs voordragt, eene bepaalde som ter zijner beschikkinge, tot aanmoediging van bestaande of opterigten Schoolonderwijzers-gezelschappen: —, en de Heer Secretaris van Staat nu lettende op art. 1, 4 en 12 van de instructie der Commissiën van onderwijs en plaatselijke Schoolcommissiën, benevens derzelver Leden respectivelijk, waarbij deze alle gehouden zijn, de meest mogelijke zorg aan te wenden, dat de onderwijzers tot het geven van een verbeterd en nuttig onderwijs in staat worden gesteld; voorts door (Besluit van Z. E. den Secretaris van Staat voor de Binnenl. zaken van 16 Maart no. 19 over Schoolonderwijzers gezelschappen. (Nieuwe Bijdragen 1815. bl. 174.)

Besluit van Z. E. den Secretaris van Staat voor de Binnenl. zaken van 16 Maart no. 19 over Schoolonderwijzers-gezelschappen. (Nieuwe Bijdragen 1815. bl. 174.)

onderrigting en aanmoediging den ijver der onderwijzers op te wekken en gaande te houden, en dezelve, te dien einde, in meerder of minder aantal, op vastgestelde tijden, zoo veel mogelijk, bij herhaling om zich te verzamelen, ten einde zich met hen te onderhouden over de bedoelingen en werkzaamheden van hunnen post, en over de voorgeschreven en beste wijze, om denzelven getrouw en ten meesten nutte der jeugd waar te nemen; — en voorts in overweging genomen hebbende den bijzonderen ijver, waarmede de Schoolopzieners *Visser* en *van Swinderen* zich, sedert verscheiden jaren, onafgebroken van bovengemelde verpligting, ten wezenlijken nutte van het Schoolwezen binnen hunne respective distrikten, hebben gekweten, alsmede den ijver, door verre de meeste Schoolonderwijzers van derzelver ressort, in het onderhouden en bijwonen van dezelve gezelschappen aan den dag gelegd; — eindelijk in aanmerking nemende de belangrijkheid van dergelijke Schoolonderwijzers-gezelschappen, ter meerdere verspreiding en bevestiging der heilzame inzigten, waarmede de algemeene Schoolverbetering vroeger werd tot stand gebragt, alsmede die, waarmede de algemeene Schoolwet van 3 April 1806, met alle derzelver algemeene en bijzondere daaruit voortgevloeide verordeningen en inrigtingen, bij besluit van 20 Maart 1814 door Z. K. H. gehandhaafd en bekrachtigd was, — vond bij dispositie den 16den Maart goed en verstond: „ dat de Schoolopzieners *Visser* en *van* „ *Swinderen* zouden worden geautoriseerd, namens den Secretaris van Staat voorn, en onder „ vermelding van deszelfs tevredenheid over den „ ijver, waarmede de Schoolonderwijzers binnen „ derzelver respective distrikten hadden medege- „ werkt om te voldoen aan de heilzame verorde- „ ning, vervat in art. 4 der instructie van School- „ opzieners enz. en bijzonderlijk met verdiende „ lofzegging aan die genen, welke daarin hadden „ uitgemunt, onder de gezamenlijke Schoolon- „ derwijzers-gezelschappen binnen hun distrikt

„ uit te reiken, en naar derzelver uitgebreidheid
„ te verdeelen, de somme van *f* 250 :- voor die
„ onder eerstgenoemden, en van *f* 125 :- voor
„ die onder laatstgenoemden Schoolopziener res-
„ sorterende, en zulks ter instandhouding van
„ dezelve gezelschappen, en ter goedmaking van
„ derzelver uitgaven, over den jare 1815, bij-
„ zonderlijk ook met opzigt tot de gevestigde
„ bibliotheken, ten dienste van derzelver Le-
„ den, wordende voorts de Schoolopzieners *Vis-
„ ser* en *van Swinderen* uitgenoodigd, om re-
„ spectivelijk, in den aanvang van het jaar 1816,
„ bij het departement van Binnenlandsche zaken
„ in te zenden een afzonderlijk verslag van den
„ staat der bovengemelde gezelschappen, tot hun
„ distrikt behoorende, met bijzondere vermelding
„ der Schoolonderwijzers, welke zich, zoo in
„ het algemeen in hunnen post, als ook bijzonder-
„ lijk als Leden van dezelve gezelschappen zouden
„ hebben onderscheiden, gelijk mede van die ge-
„ nen, welke in het bijwonen van derzelver ver-
„ gaderingen, en in het opvolgen van het voor
„ dezelve bestaande reglementen achterlijk zouden
„ gebleven zijn, met opgave tevens der aanlei-
„ dende oorzaken hiertoe."

Besluit van Z. E. den Secret. van Staat voor de Binnenl. zaken van 29 April betrekkelijk het Schoolonderwijzers-gezelschap te Winschoten. (Nieuwe Bijdr. 1815. bl. 214.)

De Schoolopziener *H. Wester* den Heer Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij missive van 29 April, mede verzogt hebbende om eenige penningen uit 's Lands kasse, ter ondersteuning van het binnen deszelfs distrikt gevestigd gezelschap, nam Z. Exc. in overweging den bijzonderen ijver, met welken deze Schoolopziener, ook reeds bevorens de dadelijke bevordering der Schoolverbetering dezer landen van de zijde van het Gouvernement, daaraan gearbeid en daartoe in zijne omstreken den eersten grond gelegd had, en met welken deze Schoolopziener aan de meerdere uitbreiding der Schoolverbetering bij voortduring werkzaam was, zoo door eene voorbeeldige waarneming van dezen zijnen post, als door het uitgeven van doelmatige Schoolwerkjes, gelijk mede door het oprigten en onafgebroken in

ſtand houden van voormeld Schoolonderwijzers gezelſchap te Winſchoten, nu reeds gedurende vijftien jaren, en beſloot, onder betuiging van deszelfs bijzondere goedkeuring, wegens de buitengewone diensten, door den Heer *H. Wester* aan het lager Schoolwezen dezer Landen bewezen, gemelden Schoolopziener te autoriſeren: „ om namens den Secretaris van Staat voorn. en „ onder vermelding van deszelfs tevredenheid „ over den ijver, waarmede de Schoolonderwijzers binnen deszelfs diſtrikt hebben medegewerkt, om te voldoen aan de heilzame verordening, vervat in art. 14 der inſtructie van „ Schoolopzieners enz. en bijzonder met verdiende lofzegging aan die genen, welke daarin „ hebben uitgemunt, met name aan *Jan Abbinga*, Schoolonderwijzer te Winſchoten en Voorzitter van het Schoolonderwijzers-gezelſchap aldaar, aan hetzelve gezelſchap uit te reiken de „ ſomme van *f* 75: - en zulks ter gemoetkoming „ van deszelfs uitgaven over denen jare."

Beſluit van Z. E. den Secretaris van Staat voor de Binnenl. zaken van 29 April, ter introductie der Schoolwet van 3 April 1806 in die gedeelten van den Staat, die zich in 1806 van denzelven afgeſcheurd bevonden. (Nieuwe Bijdragen 1815. bl. 906.)

Z. K. H. had bij beſluit van 20 Maart 1814 de wet van 3 April 1806, betrekkelijk het Lager Schoolwezen, in werking gebragt ook binnen die gedeelten van den Staat, welke, in den jare 1806, zich daarvan afgeſcheurd bevonden, en eerst onlangs met denzelven hereenigd werden of verder zouden worden. Voorts had Z. K. H. bij beſluit van 4 Maart dezes jaars, drie nieuwe Schooldiſtrikten geformeerd van dezelve, met dezen Staat hereenigde, gedeelten, en over elk derzelven een Schoolopziener benoemd. De Secretaris van Staat voor de Binnenlandſche zaken nu, in overweging genomen hebbende, dat in voorgezegde gedeelten dezer landen de invoering dier wet op gelijke wijze behoorde aan te vangen, als tijdens derzelver introductie met opzigt tot de toenmalige deelen van den Staat plaats had, bepaalde bij beſluit van 29 April:

1°. Dat de wet van den 3den April 1806 met primo Junij 1815 zou worden in werking gebragt, in het vierde

en vijfde School-distrikt der provincie Zeeland, en in het negende School-distrikt van die van Braband, en zulks overeenkomstig het accessoir artikel op dezelve wet, onder het afschaffen en buiten effect stellen van alle plakaten, statuten, ordonnantiën, keuren of reglementen binnen de landen tot deze distrikten behoorende, op het Schoolwezen geëmaneerd, en alle Schoolverordeningen hoegenaamd.

2°. Dat aan de benoemde Schoolopzieners in de gemelde drie distrikten zou worden toegezonden een toereikend aantal exemplaren der formulieren van de bewijzen van algemeene toelating tot Schoolonderwijzer zonder rang, tot Schoolhouderesse, en tot Huisonderwijzer, ten einde door hen, ieder binnen deszelfs distrikt, te worden uitgereikt, overeenkomstig met het voorschrift, vervat in art. 14 van het reglement, behoorende tot de wet van 3 April 1806, alsmede overeenkomstig met den inhoud der formulieren zelve.

3°. Dat, onder toezending van een exemplaar dezer formulieren, de Gouverneurs der provinciën Braband en Zeeland zouden worden uitgenoodigd en geautoriseerd, gelijk geschiedde bij dezen, om, ieder in de zijne, zoo veel noodig, van het bepaalde bij art. 1 en 2 dezes besluits de openlijke bekendmaking te doen op de gebruikelijke wijze, onder herinnering van het gestatueerde bij art. 14 der wet van 3 April 1806, tegen de genen, welke binnen meergemelde distrikten, na 1 Junij 1815, eene lagere school zouden oprigten, of lager onderwijs geven, zonder voorzien te zijn van een bewijs van algemeene toelating, door den Distrikts-Schoolopziener afgegeven en onderteekend.

4°. Dat de Schoolopzieners der drie meergemelde distrikten zouden worden aangeschreven, gelijk geschiedde bij dezen, om na het expireren van 1 Junij 1815, bij den Commissaris tot de zaken van het middelbaar en lager onderwijs in te zenden de lijst der personen, aan welke door hen respectivelijk een bewijs van algemeene toelating zou zijn uitgereikt.

Op de verzoeken van de Schoolopzieners Mr. *J. D. van der Plaats*, *M. Martens*, *A. Bruining*, *J. F. Korff* en *H. Niebuur Ferff*, om ondersteuning uit 's Lands kasse voor de Schoolonderwijzers-gezelschappen in derzelver distrikten respectivelijk, vond de Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche

Besluit van Z. E. den Secr. van Binnenl. zaken van 27 Junij, betrekkelijk onder-

(Scheldene Schoolonderwijzers gezelschappen in Vriesland. (Nieuwe Bijdragen 1815. bl. 403.)

zaken, bij besluit van 27 Junij goed, toe te staan *f* 75:- voor het distrikt van den Schoolopziener Mr *J. D. van der Plaats*, *f* 75:- voor dat van *M. Martens*, *f* 40:- voor dat van *A. Bruining*; *f* 40:- voor dat van *J. F. Korff* en *f* 20:- voor die in het distrikt van *H. Niebuur Ferff*, over dezen jare.

Vereering der verdiensten van *P. J. Prinsen* en *N. Anslyn Nz.*

Dezelfde Secretaris van Staat had zich, op zijne voordragt, bij besluit van Z. K. H. van 18 Februarij ll. gemagtigd gezien, om aan de Schoolonderwijzers *P. J. Prinsen* en *N. Anslyn Nz.* te Haarlem, een boekgeschenk uit te reiken, en zulks uit Hoogstdeszelfs naam en onder betuiging van Hoogstdeszelfs goedkeuring, wegens de diensten, welke deze Onderwijzers aan de Schoolverbetering dezer Landen, zoo op hunne scholen, als, en wel voornamelijk, door hunne geschriften bewezen hadden en voortgingen te bewijzen; dien ten gevolge deed Z. Exc., bij besluit van 22 Maart, aan *P. J. Prinsen*, Onderwijzer van den eersten rang en fungerend Hoofdonderwijzer bij de School van het departement der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen* te Haarlem, uitreiken een net gebonden exemplaar van het *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek van P. Weiland*, en aan *N. Anslyn Nz.*, Onderwijzer van den tweeden rang en fungerend Hoofdonderwijzer te Haarlem, een net gebonden exemplaar der werken van *J. A. Uilkens*, *Volmaaktheden van den Schepper in zijne Schepselen beschouwd*, en van *H. Blair*, *Lessen over de Redekunde*.

Vereering der verdiensten van *K. Jans Sikkens*.

Op gelijke voordragt door Z. M., bij besluit van 28 Augustus, gemagtigd, om aan den Schoolonderwijzer *K. Jans Sikkens* te Dorkwert in de provincie Groningen, uit Hoogstdeszelfs naam een boekgeschenk uit te reiken, en zulks wegens de door denzelven daargestelde invoering van het onderwijs in de muzijk op deszelfs school, onder betuiging tevens van de tevredenheid Zijner Majesteit over den ijver, welke de gemeente van Dorkwert, en bijzonderlijk de plaatselijke School-

op-

opziener *W. H. Dykhuis* steeds aan den dag legden ter bevordering en verbetering van het plaatselijk onderwijs aldaar, vond de Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, bij besluit van 7 September, goed aan *K. Jans Sikkens*, openbaar Schoolonderwijzer te Dorkwert, te doen uitreiken een net gebonden exemplaar van *de Theorie der Muzijk door C F. Ruppe, Kapelmeester van de Hooge school te Leiden.*

Z. M. vond bij besluit van den 25sten September goed, den Minister van Binnenlandsche zaken te autoriseren, om op alle plaatsen, waar School-onderwijzers-posten vacant waren of werden, wier vervulling aan Hoogstdenzelven competeerde, de Burgemeesters van zoodanige plaatsen te magtigen, om van wege Z. M., te dien aanzien, dat alles te verrigten, wat de tegenwoordige Schoolwetten en instellingen op het vervullen van vacante scholen voorschreven en medebragten, tot zoo lang door Z. M. deswege niet anders zou zijn gedisponeerd; reserverende zich Z. M. uitdrukkelijk, om, wanneer aan Hoogstdenzelven kandidaten bekend mogten zijn, of, uit hoofde hunner bekwaamheden, zulks mogten verdienen, hierin zoodanige veranderingen en exceptiën te maken, als Z. M. zou oordeelen raadzaam te zijn. (Besluit van Z. M. van 25 September Lit. Z. 3. wegens de vervulling van Schoolonderwijzers plaatsen, staande ter onmiddellijke begeving van Zijne Majesteit. Nieuwe Bijdragen 1816. bl. 716.)

Z. Exc. de Commissaris-Generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen besloot, op het verzoek van den Schoolopziener in het derde distrikt van Drenthe, *C. Pothoff*, om eenige ondersteuning en aanmoediging van het Schoolonderwijzers-gezelschap in het gemelde distrikt, — uit overweging van den onafgebroken ijver, welke gemelde Schoolopziener gedurende de dertien jaren had aan den dag gelegd, onder betuiging van deszelfs bijzondere goedkeuring, wegens de diensten door hem aan het lager onderwijs bewezen, inzonderheid ook door het tot stand brengen en de goede inrigting van voorn. gezelschap binnen deszelfs distrikt, eene som van *f* 100:- aan gemelde gezelschap te doen uitrei- (Besluit van Z. Ex. den Commissaris-Generaal voor het Onderwijs enz. van 11 Oct. betrekkelijk het Schoolonderwijzers gezelschap in het distrikt van den Schoolopziener)

C. Potkoff. (Nieuwe Bijdragen 1815. bl. 629.)

ken, onder verklaring van des Commissaris-Generaals tevredenheid aan de leden van hetzelve gezelschap over derzelver bereidvaardigheid, om zich, langs dezen weg, voor hunnen belangrijken post meer en meer te bekwamen, als ook van zijn vertrouwen, dat dit allezins strekken zou, om hunnen ijver niet alleen te onderhouden maar tevens meer en meer aan te vuren.

Besluiten van Z. M. van 11 Julij, 8 en 28 Aug. en 21 Nov. tot benoeming van Schoolopzieners. (Nieuwe Bijdragen 1815. bl. 415, 567, 631 en 749.)

Bij onderscheidene besluiten van Z. M. van 11 Julij, 8 en 28 Augustus en 21 November waren benoemd tot Schoolopzieners: Mr. *M. Siderius* te Wolvega in het Vde distrikt der provincie Vriesland, in de plaats van Ds. *W. Beekhuis*, in de maand Februarij overleden; *A. van der Willigen* te Haarlem, in het IIde distrikt van Noordholland, in plaats van Ds. *J. C. Berrangé*, vertrokken naar de Kaap de Goede Hoop; *M. Gouverneur* te Beesterzwaag, in het Vde distrikt van de provincie Vriesland, vacerende door het bedanken van Mr. *M. Siderius*; en *E. W. Chevallereau* te Ommen, in het Vde distrikt van de provincie Overijssel, vacerende door het verzocht en bekomen ontslag van *J. Beekhuis*.

Besluit van Z. E. den Commiss. Gen. van 28 Nov. ter provisionele Schooldistriktsverdeeling. (Nieuwe Bijdragen 1816. bl. 30.)

Schoolopzieners in de distrikten.

Bij besluit van den 28sten November arresteerde Z. E. de Commissaris-Generaal voor het onderwijs enz. de provisioneele Schooldistriktsverdeeling voor de noordelijke provinciën. Bij deze verdeeling werden alle de plaatsen, met het aantal van derzelver schoolen, tot elk distrikt behoorende, opgenoemd. Wij bepalen ons bij de vermelding der Schoolopzieners in de provinciale distrikten. — *Gelderland* Iste distrikt *H. H. Donker Curtius*, IIde Mr. *H. Hoefhamer*, IIIde *J. van der Linden*, IVde *H. J. Thomasson*, Vde *H. W. van Woelderen*, VIde *T. M. van Gulpen*, VIIde *R. Macalester Loup*, VIIIste *G. W. van der Feltz*, IXde *F. H. Repelius*, Xde Mr. *W. Staats Evers*. — *Zuidholland* Iste distrikt *B. Spoelstra*, IIde 1ste gedeelte *A. Blussé de Jonge*, 2de *M. Siegenbeek*, IIIde 1ste gedeelte *H. van Meerten*, 2de Mr. *J. Meulman*, IVde *G. W. Boot*, Vde *G. van Kooten*, VIde *L. Slotema-*

ker, VIIde *S. T. Hust*, VIIIste *N. Messchaert*. — *Noordholland* Iste distrikt . . . . IIde *A. van der Willigen*, IIIde iste gedeelte *J. Weldyk*, 2de *A. R. Maure*, IVde *A. Numan*, Vde *J. Dozy*, VIde Mr. *T. de Vries*, VIIde *Adr. van Deinse*, VIIIste *J. Teissedre l'Ange*. — *Zeeland* Iste distrikt *Ant. van Deinse*, IIde *A. Uyttenhoven*, IIIde Mr. *C. van Erlach la Motthe*, IVde *J. H. Gallandat*, Vde *M. Hennequin*. — *Utrecht* Iste distrikt Mr. *H. Arntzenius*, IIde *A. Simons*, IIIde *H. G. Schluiter*, IVde *J. van Manen Adz*. — *Vriesland* Iste distrikt Mr *J. D. van der Plaats*, IIde *A. Bruining*, IIIde *M. Martens*, IVde *H. Niebuur Ferf*, Vde *M. Gouverneur*, VIde *J. F. Korff*, VIIde Mr. *J. F. Wielandt*, VIIIste *H. W. C. A Vitser*, IXde *G. Buizing*. — *Overijssel* Iste distrikt . . . . IIde iste gedeelte *C. Fransen van Eck*, 2de *J. W. A. Muller*, IIIde *E. D. van Lennep*, IVde *J. H. Floh*, Vde *W. Chevallereau*, VIde *W. Sanders*. — *Groningen* Iste distrikt Mr. *Th. van Swinderen*, IIde *J. Rutgers*, IIIde *J. A. Uilkens*, IVde *N. Westendorp*, Vde *H. Wester*, VIde *M. J. Adriani*. — *Noord-Braband* Iste distrikt Mr. *A. P. Spoor*, IIde *S. van der Noorda*, IIIde *G. de Kesschietere van Havre*, IVde *A. J. de Vocht*, Vde *A. van Moorsel*, VIde *W. Domen*, VIIde *G. van Nouhuis*, VIIIste *A. J. Berkhout*. — *Drenthe* Iste distrikt *G. A. Reddingius*, IIde Mr. *J. Tonckens*, IIIde *C. Pothoff*, IVde *G. Smit*.

Schoolopzieners in de provinciale Schooldistrikten.

Op den 28sten Junij had het eerste Schooldistrikt van Noordholland door den dood verloren *Coenraad Wertz*, eenen man van zoo uitstekende verdiensten voor de maatschappij, dat er eenige huivering moest plaats vinden in hem te doen vervangen. Hij was tevens Lid der Vergadering van Curatoren der Stads-armen scholen van Amsterdam, Oud Commissaris der Stads-Drukkerij, Hoofdbestuurder der Maatschappij *tot Nut van het Algemeen* en Lid van verscheiden Letterkundige Genootschappen. —

Dood en lof van den Schoolopziener van Noordhollands iste Schooldistrikt *C. Wertz*.

Hij stierf betreurd door allen, die hem van nabij of zelfs slechts van verre hadden gekend, daar hij de man was, die als de vader van het verbeterd lager Schoolonderwijs mogt worden aangemerkt; terwijl zijne deugden, kundigheden en zeden hem vereerd, geacht en bemind gemaakt hadden in den kring van gade, bloedverwanten en vrienden. Het Hoofdbestuur der *Maatschappij Tot Nut van het Algemeen* heeft, door eene levens- en karakterschets van dien voortreffelijken man, zijner nagedachtenis eene regtmatige hulde toegebragt; en de twee Amsterdamsche departementen dier maatschappij hebben een plegtig treurfeest ter zijner eere gevierd, waarbij de gevoelvolle en zoetvloeijende dichter *B. Klyn Bsz.* de tolk was der algemeene erkentenis en smart (1).

Openbaar examen en vijf en twintig jarig bestaan van het Instituut voor dooven en stommen.

Bijzondere vermelding verdient in dit jaar het openbaar examen der Kweekelingen van het Instituut van dooven en stommen te Groningen, omdat hetzelve tevens de 25 jarige viering was des bestaans van dit, den vaderlande, ja der menschheid zelve zoo vereerend als onwaardeerbaar Instituut. De Hoogleeraar *Guyot* opende de werkzaamheden met eene inleiding, waarin hij den oorsprong, voortgang en weldadigen invloed der stichting ontwikkelde, en ter staving van het laatste herinnerde, dat, in het afgeloopen jaar, meer dan honderd deerniswaardige voorwerpen, die bij hunne geboorte veroordeeld schenen om onkundig van zich zelven, van de pligten jegens God en den naasten te blijven, nu door eene kunstmatige vorming van geest en hart der maatschappije waren weder gegeven, vermeldende tevens den lof der door hem gevormde onderwijzers, waaronder een doof-stomme zelf zich bevond, en belovende zijne, in de school der ondervinding opgezamelde waarnemingen op eene, zoo veel mogelijk wetenschappelijke wijze, in het licht te zullen geven. — De Hoogleeraar het spreekgestoelte verlatende, werd een

(1) Uitgegeven bij *J. ten Brink* te Amsterdam 1816.

aantal gedrukte berigten, van het jaar 1791 nog voorhanden, aan de aanwezigen door eenige kweekelingen uitgedeeld, en tevens door anderen, aan het eind der tafel staande, met luider stemme tot dezelven gezegd: „ wij danken u, wij hebben u lief!" en meer dergelijke uitingen van dankbaarheid; terwijl weder anderen op hunne zitplaatsen klommen en, knielende met de oogen en handen ten hemel, een gevoel uitdrukten, hetwelk het hart aller aanschouwers diep ontroerde. — Het eigenlijk examen werd door den Heer *Guyot* aangevangen met de kinderen in hunne taal, die der gebaarden, woorden te laten uitdrukken, welke hij begeleidde met aanmerkingen ter ontwikkeling, hoe de doofstommen zich de dingen voorstellen, denkbeelden vormen en in hunne natuurtaal uitdrukken, hetwelk hij voorts op onze beschaafde kunsttaal toepaste. — De andere onderwijzers *J. Petters*, *W. Ottenhoff* en de Adjunct-Instituteur *Ch. Guyot* vervolgden, ieder in zijne klasse, dit onderzoek door losse woorden op te geven, die tot volzinnen te doen brengen en daarin de rededeelen te doen aanwijzen. — Nu vingen de spreek-oefeningen aan. Aller voorbeeld bewees, dat de onderwijzer alle zijne leerlingen zonder uitzondering tot den graad van spreken bragt, niet slechts voor de grondklanken, maar voor de meest zamengestelde woorden en volzinnen, ja zelfs voor geheele versjes uit de kindergedichtjes van *van Alphen*, welke zij alzoo voorlazen, dat het bleek, dat zij zelve verstonden, wat zij zeiden, terwijl anderen dit ook in onrijm overbragten. — Het uitspreken van getallen in het rekenen, uit het hoofd en op de lei, voldeed niet minder; en de vertooning van kunstschriften en teekeningen strekte tevens tot lof van den Schrijfmeester *Wolthuis* en den Kunstschilder *de San*, de onderwijzers in deze vakken. Vervolgens werd aan de hoogste klasse eene menigte vragen gedaan over de Zedekunde en den Godsdienst, de Natuur- en Geschiedkunde, de laatste inzonderheid met betrekking tot het va-

Openbaar examen en vijf en twintig jarig bestaan van het Instituut voor dooven en stommen.

Openbaar examen en vijf en twintig jarig bestaan van het Instituut voor dooven en stommen.

derland; terwijl andere klassen zich onledig hielden met opstellen te maken, het zij in de taal der geluiden of die der gebaarden, en zulk eene grondige kennis van zaken en woorden aan den dag legden, als bij hoorende en sprekende kinders van hunne jaren zelden wordt gevonden. — Het verhaal, door eenen jongeling aan een meisje met de beweging der lippen gedaan en door *deze* opgeschreven, bewees, welke middelen de doofstommen bezitten, om zich onderling te doen verstaan. — De doofstomme onderwijzer *de Bie Vroom* verhaalde met teekenen aan de leerlingen, hoe hij vóór zijne komst aan het Instituut in 1797 in de diepste onkunde wegens God en Godsdienst had verkeerd; hoe hij, hetzelve in 1808 verlatende, in de zamenleving was terug gekeerd met alle de bekwaamheden om een gelukkig *mensch en* nuttig burger te worden, en hoe hij eindelijk in den vorigen jare, ter gelegenheid der tweede eeuwfeest van de Akademie van Groningen, door H. M. de Koningin van zijn handwerk, hetwelk hem een toereikend bestaan verschafte, was afgeroepen en tot onderwijzer aangesteld; welk verhaal door de kweekelingen met een duidelijk verstaanbaar: „ Leve de Koning! Leve de Koningin!” beantwoord werd. — Alle deze verwonderlijke bewijzen van de bekwaamheid des Instituteurs en van de leerzaamheid der kweekelingen werden eindelijk besloten met de proefstukken van ieders handwerk, die goedkeuring en verwondering verwekten. — De glans van gezondheid en welttevredenheid, die op het gelaat van alle kweekelingen lag; de zindelijkheid en netheid, die in hunne kleeding, de beschaafdheid, de naarijver en welbestuurde eerzucht, die in hunne gebaarden, woorden en manieren doorstraalden; aller gehechtheid aan hunnen hoogeerwaardigen Leeraar, die zigtbaar de ziel en het leven van de gansche stichting is; aller ijver, aller kennis, aller geschiktheid om te leven tot eer van God, tot nut van zich zelven en tot heil der maatschappij, dit alles verwekte eene mengeling van

verhevene aandoeningen in de gemoederen der aanwezigen, die opgingen in stillen lof en dank en zegening jegens de Stichters, den Instituteur en de Directeuren in der tijd, en eindigden met eene bede aan den Algemeenen Vader der menschen, dat de tegenwoordige directie, door milde bijdragen in geld, eerlang in staat gesteld mogt worden, om de, sedert vele jaren, daarnaar reikhalzende ongelukkigen te kunnen opnemen, en het getal der kweekelingen, toen slechts uit 40 personen bestaande, wederom, gelijk voorheen, tot 80 en nog hooger te kunnen brengen.

Opgehaald examen en vijf en twintig jarig bestaan van het Instituut voor dooven en stommen.

In de vijf en twintig jaren van het bestaan dezer menschlievende stichting was het getal der leerlingen geweest, uit *Holland* 62 kinderen, uit *Zeeland* 2, uit *Utrecht* 4, uit *Gelderland* 8, uit *Overijssel* 8, uit *Vriesland* 13, uit *Groningen* 33, uit *Drenthe* 4, uit *Braband* 7, alsmede nog uit naburige gewesten *Kleefsland*, *Oostvriesland* en het *Bentheimsche* 3 kinderen, bedragende te zamen 144 personen, waaronder 103 van den Hervormden, 25 van den Roomsch-Katholieken, 4 van den Lutherschen, 6 van den Doopsgezinden, en 6 van den Israëlitischen eerdienst geweest waren. Zij waren van beroep geworden: zilversmeden 2; schoenmakers 10; kleermakers 10; schrijnwerkers 11; wagemakers 6; zeilmakers 3; kuipers 3; zadelmakers 1; passementwerkers 3; keurslijfmakers 1; kunstschilders 6; pijpenbakkers 1; blikslagers 1; letterzetters 2; boekbinders 3; stoeldraaijers 5; koekebakkers 1; knoopmakers 1; beeldsnijders 1; hoedemakers 2; steenhouwers 1; papiermakers 1; koperslagers 1; kooplieden 1; blokkemakers 1; wolle-naaisters 18; linnen-naaisters 44; vrouwen-hoedemaaksters 2; mutsemaaksters 2; — terwijl de meeste jongens, vlugge schrijvers zijnde, ook het kopiëren leerden, hetgeen ten gevolge gehad heeft, dat er reeds verscheiden als kopiisten en klerken op bureaus worden gebruikt.

Het, der menschheid even dierbaar, *Instituut tot onderwijs der Blinden*, te Amsterdam leverde

Openbaar examen van het Instituut voor blinden.

op den 19den October geen min aandoenelijk tooneel op bij het gewoon openbaar examen der leerlingen; bij welke gelegenheid de Heer *W. Holtrop* als voorzittend bestuurder eene redevoering hield. De vorderingen der kweekelingen in de onderscheidene vakken van onderwijs, zoo in het wetenschappelijke als in de kunsten en handwerken, waren aanmoedigend voor de Onderwijzers en de Bestuurders en zeer treffend voor de aanzienelijke schaar, welke daarbij tegenwoordig was.

Instituut voor de Israëlitische jeugd te Groningen.

In dit jaar zag men te Groningen een geheel nieuw Instituut tot stand komen, zijnde eene instelling van Joodsch onderwijs der Israëlitische jeugd, sedert langen tijd op geen gelijken voet met dat der Christelijke, hoezeer zich de Opzieners en Leden der Gemeenten al vele jaren beklaagden, dat de heilzame schoolverbetering niet tot hun was doorgedrongen. — Eindelijk had het den Heeren Parnassijns der Gemeente te Groningen, door voorname Leden derzelve ondersteund, maar bovenal door den Schoolopziener van het distrikt, mogen gelukken een ontwerp tot stand te brengen, volgens hetwelk alle, tot dien tijd bestaan hebbende, Israëlitische scholen te Groningen werden vernietigd, en een Instituut van onderwijs, in drie afdeelingen gesticht, waarbij door vijf onderwijzers les werd gegeven. Eene vrijwillige hoofdelijke contributie van de Leden der gemeente vervangt daarbij alle schoolgeld, en verschaft een geregeld jaargeld aan de onderwijzers. — De plegtige inwijding van dit school, had plaats op den 1sten Augustus in tegenwoordigheid van den Heer Gouverneur der Provincie, nevens den Griffier en den Schoolopziener des distrikts, benevens verscheidene leden der provinciale regering. Bijeen gekomen in de vergaderzaal der Parnassijns, had een statige optogt plaats naar de Synagoge, waar de onderwijzers en kinderen zich hadden verzameld. De Opperrabbijn, de Heer *A. J. Deen*, deed een plegtig gebed in de Hebreeuwsche taal, en daarna eene

aanspraak in de Hoogduitsche. De onderwijzers werden door den Voorzitter des bestuurs dezer stichting, den Heer *S. J. van Coeverden*, met eene toepasselijke aanspraak bevestigd, die daarin vervangen werd door den Schoolopziener, den Hoogleeraar *Th. van Swinderen*. Eindelijk deed de Heer *Dr. M. Lowe* eene aanspraak aan de talrijke menigte, waarna tien kinders een Godsdienstig gezang uitvoerden naar de zangwijze van het Engelsche Lied: *God save the king!*

De vruchten van het lager, middelbaar en hooger onderwijs des Nederlandschen volks, hetwelk daarin niet slechts nimmer achterstond bij eenige natie, maar aan velen les en voorbeeld tevens mogt geven, vertoonden zich steeds met den schoonsten glans in de veelvuldige Genootschappen en Maatschappijën van geleerdheid, wetenschap en kunst, en leverden in dit jaar weder eenen rijken oogst.

Het Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, te Amsterdam, door Z. K. H. bij besluit van 2 Februarij 1814 uitgenoodigd, om deszelfs werkzaamheden, op den, tot dien tijd toe gebruikelijken voet, voort te zetten; werd in dit jaar door Z. M. opgeroepen, om deszelfs besluiten en reglementen, ten aanzien der zamenstelling en werkzaamheden, te herzien en, naar aanleiding daarvan, te overwegen, welke uitbreiding en verandering dezelve zouden behooren te ondergaan, ten gevolge der vereeniging van de Noordelijke en Zuidelijke provinciën van het Koningrijk der Nederlanden onder eene en dezelfde grondwet.

Het Instituut van Wet., Lett. en Schoone Kunsten te Amsterdam uitgebreid.

Bij de Letterkundige Maatschappij te Brussel, in de straat d'Assaut wilde Z. K. H. de *Erfprins van Oranje* den titel van honorair Lid wel aannemen, deswegens Hoogstdeszelfs genoegen betuigende bij den maaltijd, die ter zijner eere door de maatschappij in de maand Februarij gegeven werd.

De Prins van Oranje honorair Lid van eene Letterk. Maatsch. te Brussel.

De Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem bekroonde in hare 63ste jaarlijk-

Algemeene Vergadering der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem.

sche Algemeene Vergadering op den 20sten Mei onder voorzitting van den Directeur *D. J. Van Sluiter Camerling*, de beantwoording der vraag: „ welke is de oorzaak, dat de groei der planten „ veel sterker door den regen bevorderd wordt, „ dan door, het begieten van dezelve met regen-, „ wel-, rivier- of grachtwater? Zijn er middelen, om aan deze verschillende wateren dat „ vruchtbaarmakend vermogen van den regen „ mede te deelen; en welke zijn dezelve?" door den Heer *G. W. Munke*, Hoogleeraar te Marburg met den gouden eerprijs; — alsmede die der vraag: „ wat is er van alle die voorteekenen van „ aanstaande gesteldheid van saizoenen, of van „ veranderingen van het weder, die men meent „ te vinden in de vlugt der vogelen, in het geschreeuw of in de geluiden, die dezelve of andere dieren maken, en in hetgeen men wijders „ omtrent velerlei soorten van dieren waarneemt, „ voor waar of wel bewezen te houden? Heeft „ de ondervinding desaangaande hier te lande „ het een en ander genoegzaam geleerd, om er „ zich op te kunnen verlaten? Wat is er daarentegen van hetgeen men hieromtrent voorgeeft, twijfelachtig, of door de ondervinding „ wedersproken? en in hoe verre kan men, uit „ den bekenden aard van sommige dieren, reden „ geven van hetgeen men hiervan ziet gebeuren?" door den Heer *J. Konynenburg*, Hoogleeraar aan de Kweekschool der Remonstranten te Amsterdam, met den gouden eerprijs; — voorts die der vraag: „ welke volkeren hebben de zoogenoemde Hunnebedden gesticht? In welke tijden „ kan men onderstellen, dat zij deze oorden bewoond hebben?" door den Heer *N. Westendorp*, Predikant bij de Hervormden te Losdorp, in de provincie Groningen, met de uitgeloofde premie van 150 Hollandsche guldens; — en eindelijk die der vraag: „ is het eene volmaaktheid der „ Historie, en dus een pligt van een Geschiedschrijver zich alleen te bepalen tot het mededeelen van daden en gebeurtenissen? of mag

„ hij zich veroorloven zijne gedachten en oor„ deelvellingen tevens mede te deelen, zoo wel „ omtrent de bronnen en oorzaken dier gebeur„ tenissen en beweegredenen der daden, als ook „ omtrent de lessen van wijsheid en menschen„ kennis, welke daaruit zijn af te leiden?" door den Heer *E. A. Borger*, Hoogleeraar te Leiden, met den gouden eereprijs. — Tot Directeur der Maatschappij werd verkozen de Heer Mr. *J. Boreel van Hogenlande* te Amsterdam; tot Leden de Heeren *W. A.* Baron *van Spaan Lalecq* in den Haag, *H. Arntzenius* te Utrecht, *J. Konynenburg* en *G. van Olivier* te Amsterdam, *G. J. Kneppelhout* en *N. G. van Kampen* te Leiden, *B. van Hulthem* en *J. J. Raepsaet* te Brussel, en *J. A. de Bast* te Gent.

Algemeene Vergadering der Nederl. Huishoudelijke Maatsch. te Haarlem.

De Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem mogt in hare algemeene vergadering op den 13den Junij vernemen, dat Z. M. het Protectoraat dezer Maatschappij had gelieven aan te nemen. Zij had het genoegen de natemeldene prijzen en remuneratiën toe te kennen, als: aan *D. Scholte* tot Amsterdam wegens *doorschijnende voorwerpen voor het Mikroskoop* in den smaak als die van den zeer beroemden *Tpelaar*, een zilveren medaille en zes dukaten; — aan den zender van eene *gegraveerde kunstprent*, naar de schilderij van een Nederlandsch meester, en aan dien van eene *zwarte kunstprent*, ieder eene remuneratie van vier dukaten, mits vrijheid gevende, hunne billetten te openen, zijnde naderhand gebleken te zijn *A. L. Zeelander* te Amsterdam; — aan *J. E. Marcus* te Amsterdam wegens zijne *Studiebeelden en fragmenten*, naar het leven geteekend en door hem in koper gebragt, eene zilveren medaille tot aanmoediging; — aan *A. Verschuur* te Barneveld wegens zijn geprojecteerd *Fornuis voor Wolkammers*, door hem met succes in het groot gebruikt, eene remuneratie van acht dukaten; — aan geïntresseerden in de *Glas-fabriek* te Nijkerk op de Veluwe, thans verplaatst te Loenen aan de Vecht, de premie van vijf percent voor het in

die fabriek vervaardigde en gedebiteerde *Apothekers Glaswerk*, gedurende de jaren 1812 en 1813; — aan den Landman *P. Janse Ryk*, op Zuid-Beveland, wegens zijne wel geslaagde proeven in de verbetering van het ras der *Inlandsche Schapen door de vermenging met Spaansche rammen*, de zilveren medaille, en aan *E. G. W. Coken* te Baarn, wegens zijne *Machinale Kaarden-Fabriek*, de zilveren medaille.

Algemeene Vergadering der Maatschappij Tot Nut van het Algemeen.

De Maatschappij *Tot Nut van het Algemeen* hield hare jaarlijksche algemeene Vergadering op den 8sten en 9den Augustus, onder Voorzitting van den Eerw. Heer *G. H. Lagers*, die haar opende met eene redevoering, ten betoge: „dat de maatschappelijke wetten hare weldadige bedoelingen „niet kunnen bereiken, wanneer zij niet door de „zedelijkheid van de Leden der Maatschappij „worden ondersteund." — Vereeringen wegens edelmoedige daden werden bij haar uitgereikt aan *F. Blok*, *R. Kuyper* en *C. de Graaf* te Enkhuizen; *J. Rupp* te Leiden en *H. Ruyg* te Amsterdam; en, voor de afwezigen, verzonden aan de departementen der maatschappij, welke het verhaal van derzelver edelmoedige bedrijven hadden ingezonden, als voor: *J. Krygsman*, *L. Krygsman*, *J. Borstlap*, *A. Kleyn*, *L. Beyer*, *A. van der Sluis*, *A. Zoet*, *D. de Boo* en *M. van der Sluis* te Brielle; *Hantje Pieters Walda* te Oudega; *Sytse Klasens Klunder* te Veendam; *Eltje Jans* te Gannelwolde; *M. H. Tromp* te Oldemark; *G. van Velsen* Soldaat, *Jan Dulet* Matroos, en *J. W. Lansink* te Zutphen. — De Maatschappij mogt slechts ééne prijsstoffe, naar waarde bearbeid, met goud bekroonen. Zij bestond in *Gezondheidslessen en regelen voor den kinderlijken leeftijd*, door den Heer *J. M. Schrant*, Pastoor te Bovenkarspel. — Het achter blijven van drie beoordeelingen op vier Verhandelingen, ingekomen op de prijsstof: „een „betoog van het nut en voordeel der insekten, „bijzonder der zoodanigen, die schadelijk ge„noemd worden, en van dewelke een groot aan-

„ tal menfchen eenen natuurlijken afkeer fchijnen „ te hebben;" had ten gevolge, dat thans geene uitfpraak kon gefchieden, doch later werd bekend gemaakt, dat de beantwoording dezer ftoffe door den Eerw. Heer *J. A. Uilkens*, toen nog Predikant te Eenrum, thans Hoogleeraar te Groningen, den gouden prijs was waardig gekeurd.

De Maatfchappij van Nederlandfche Letterkunde hield den 27ften Januarij eene openbare Vergadering, die geopend werd door den Heer Mr. *H. W. Tydeman*, met eene Verhandeling: „over „ de redenen, welke de welfprekendheid bij Grie„ ken en Romeinen tot eenen hoogeren trap van „ voortreflijkheid, dan bij de nieuwere volkeren, „ hebben opgevoerd;" en befloten door den Heer Mr. *J. C. van Vredenburgch* met een Dichtftuk, getiteld: „ de Mensch." — Zij herhaalde zulk eene Vergadering op den 3den Maart, wanneer de Heer *A. Blussé de Jonge* haar opende met eene voorlezing: „ over de manier der Ouden, om „ wijsgeerige en zedekundige onderwerpen in za„ menfpraken te verhandelen, opgehelderd door „ eene ontleding van Cicero's zamenfpraak over „ de vriendfchap;" en de Heer *E. A. Borger* haar befloot met een Dichtftuk, getiteld: „ Mi„ nerva verdrukt en gewroken." — Zij verkoos in hare jaarlijkfche Vergadering tot hare Leden de Heeren *J. J. Dermout*, Mr. *J. K. van de Kasteele* en Mr. *R. Metelerkamp*, in den Haag; *C. de Koning*, *J. van Walré* en *A. van der Willigen*, te Haarlem; Mr. *A. Sz. van Reefema* en *H. Tollens Cz.* te Rotterdam, en Mr. *G. de Wal* te Leeuwarden. — Eindelijk hield zij op den 24ften November eene openbare Vergadering, geopend met de voorlezing eener Verhandeling van den Heer *J. ten Brink*, over „ het Griek„ fche Treurfpel," en gefloten door den Heer Mr. *A. ten Broecke Hoekftra*, „ over de oude „ volksverhalen, die ten grondflag liggen bij de „ Romans der 13de, 14de en 15de eeuw."

Openbare Vergaderingen van de Maatfch. van Nederl. Letterkunde.

De Hollandfche Maatfchappij van fraaije Kunsten en Wetenfchappen hield den 14den October

Algemeene Vergadering der Holl. Maatsch. van fraaije Kunsten en Wetenschappen. hare jaarlijksche Algemeene Vergadering te Amsterdam, geopend met eene redevoering van haren Voorzitter den Heer *J. L. F. Schröder*, behelzende: „eene zedekundige beschouwing der „voorschriften van Cicero voor den Redenaar, „en strekkende ten betoge, dat dezelve veelal „met de beginselen van braafheid en eerlijkheid „strijdig zijn." — Zij had het genoegen niet, de beantwoording van eenige harer prijsstoffen te bekroonen.

Schilder- en Teekenprijs bij *Felix Meritis*. Bij het departement Teekenkunde van de Maatschappij *Felix Meritis* werd de gouden eerepenning toegewezen aan den Heer *A. Brondgeest*, effectief Lid der Maatschappij, wegens het schilderen van een Strandgezigt langs de Nederlandsche kust, eigenaardig gestoffeerd en bij daglicht, en aan den Heer *W. Grebner*, titulair Lid der Maatschappij, den prijs wegens het best geteekend Akademie beeld.

Groote Vergadering der Maatsch. van Landbouw te Amsterdam. De Maatschappij ter bevordering van den Landbouw te Amsterdam, hield den 26sten April hare groote Vergadering; ook zij kon geene beantwoording harer prijsstoffen bekroonen; doch had het genoegen het verslag, welk zij van haar corresponderend Medelid den Heer *L. Nicker*, te Driesfum bij Dokkum, van tijd tot tijd had ontvangen wegens de proeven, die deze tachtigjarige Beoefenaar van den Landbouw genomen had, om het Chineesch Radijszaad, door hetzelve vóór of gedurende den winter te zaaijen, zoo vroeg te doen rijp worden, dat het in heete zomerdagen kon gedorscht, en de moeijelijkheid van het dorschen daardoor weggenomen worden, met eene gratificatie van zes dukaten te erkennen.

Prijsuitloovingen van den Luitenant Admiraal *van Kinsbergen*. De Luitenant-Admiraal *van Kinsbergen*, Neerlands oudste Zeeheld, wiens grijsheid zich zoo eerwaardig heeft gemaakt door zijne uitgebreide menschenliefde en edelmoedige zorgen voor de opvoeding der jeugd, als zijne eigen jeugd en mannelijke leeftijd hebben uitgeblonken door krijgsbekwaamheid en heldendeugd, ook het zijne willende toebrengen tot het vereeuwigen van eene

gebeurtenis, die zijn geliefd vaderland uit den staat van vernederende overheersching en ongeluk tot dien van onafhankelijkheid en voorspoed, en onder het gebied van eenen Nederlandschen Vorst had terug gebragt, noodigde de Nederlandsche geleerden, dichters en kunstenaars, bij openbaar programma, in de maand Mei uit, om aan dit oogmerk hunne bekwaamheden en talenten dienstbaar te maken. Te dien einde loofde hij twee prijzen uit, ieder van zeven honderd, en twee ieder van vijf honderd guldens in geld, of de waarde daarvan, naar de verkiezing van hem, die een derzelven behaalde, in bewerkt goud of zilver. De Eerste voor: „ Een geschied- en rede„ kunstig Gedenkstuk van de verlossing en her„ stelling van Nederland in 1813, in den smaak „ der ouden, vooral van dien van *Sallustius*." De Tweede: „ het bezingen van de opgemelde „ belangrijke gebeurtenis in een uitvoerig Neder„ duitsch Dichtstuk, in Alexandrijnsche versmaat „ als dat van *Antonides*, *Bellona aan band*." De Derde: „ het bezingen van dezelfde gebeur„ tenis in eenen krachtvollen Nederduitschen „ Lierzang." De Vierde: „ een Volkslied, met „ de daartoe behoorende muzijk, in den smaak „ van de bekende liederen *Wilhelmus van Nas„ sauen* en *God save the King*." In alle deze stukken, zoo in ondicht als poëzij, vorderde men, dat niets werd gevonden, hetwelk eenigermate de, voorheen in Nederland zoo ongelukkig bestaan hebbende, partijschappen, van welk een aard of tijdvak, verlevendigde; maar dat alle gevoelens en uitboezemingen, daarin vervat, eene strekking hadden, om de billijke verwachtingen des Nederlandschen volks, zoo uit deszelfs verlossing als verheffing geboren, in derzelver ware licht te stellen en te staven; om, bij den haat tegen alle overheersching, den eerbied voor eenen geliefden Koning, de liefde voor Hoogstdeszelfs aloud Vorstelijk geslacht en het vertrouwen op een liberaal Staatsbewind, aan alle Landgenooten in te boezemen en duurzaam te bevestigen, zonder

Prijsuitloovingen van den Luitenant Admiraal *van Kinsbergen.*

Prijsuitvingen van den Luitenant Admiraal *van Kinsbergen.* echter daarbij den geest van onverdraagzaamheid omtrent andere volkeren, met de grondbeginselen, zoo wel van echten Godsdienst als ware Wijsbegeerte onbestaanbaar, voedsel te geven. — Hierbij voegde de edele man nog de uitlooving van twee duizend guldens of een geschenk als boven „ voor eene „ schilderij, verbeeldende eene belangrijke gebeur„ tenis uit de eerste dagen der omwenteling van „ November 1813;" en van één duizend guldens of almede een even waardig geschenk voor een dergelijke Schilderij, hetwelk het bekroonde in kunstwaarde het naast zou evenaren; zijnde de hoogte der stukken vijf en de breedte op zes voeten Amsterdamsche maat bepaald. — Alle de stukken en kunstwerken zouden onderscheidenlijk worden beoordeeld door allezins bevoegde en bekwame mannen, door den Heer *van Kinsbergen* hiertoe te benoemen, hebbende hij de Heeren Mr. *M. C. van Hall*, *H. C. Cras*, *D. Hooft* en *D. S. van Lennep* verzogt tot het algemeen toevoorzigt. — Eindelijk vond Z. Exc. goed, het Hoofdbestuur der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, algemeen Honorair Lid dier Maatschappij zijnde, en onder hare warme begunstigers erkend, te verzoeken, om openbaar bekend te maken zijn verlangen, dat er ook aan den minvermogenden een gedenkstuk wierd geleverd van *Nederlands Verlossing en Herstelling in* 1813, hetwelk tevens als een Leesboek voor de hoogste of derde klassen der schooljeugd konde dienen, en om tevens zich met de beoordeeling der inkomende prijsschriften te belasten of wel daartoe, door hun bevoegd geoordeelde, Leden der Maatschappij te verkiezen, met uitlooving, namens Zijne Exc., van eene gouden medaille, ter waarde van tien gouden dukaten, benevens eene somme van twee honderd en vijftig guldens: — aan welk verzoek van den Heer *van Kinsbergen* gaarne voldaan werd door het Hoofdbestuur der Maatschappij, bij een Programma van 12 Mei.

De Maatschappij van Landbouw en Kruidkunde te Gent zag zich door Z. M. den Koning

ver-

vereerd met de gunstige aanneming van den titel van haren Beschermheer. Zij benoemde den 29sten Mei tot hare, elders wonende, Honoraire Leden Z. Exc. den Heer Mr. *A. R. Falck*, Z. Exc. den Baron *van de Capellen*, den Hertog *van Arrenberg*, Z. Exc. den Hertog *van Ursel*, en den Heer *Verlaat* te Leuven. De Maats. van Landb. en Kruidk. te Gent.

Bestuurders van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, hadden de plaatsen van Administrateur, opengevallen door het bedanken van de Heeren *N. Boogaard van Alblasserdam* en *P. van der Heim*, vervuld door de benoeming van de Heeren *M. Hoog* en *O. P. Groeninx van Zoelen van Ridderkerk*, en tot gewoon Lid verkozen den Heer *J. Bodell*, Med. Doct. te Dordrecht. Bataafsch Genootschap te Rotterdam.

Het provinciaal Utrechtsch Genootschap hield den 14den Junij deszelfs algemeene jaarlijksche Vergadering, onder Voorzitting van den Heer Mr. *Ph. Ram*, maar kon geene prijzen toeleggen; zij koos tot gewone Leden de Heeren *R. W. J.* Baron *van Pabst tot Bingerden* in den Haag, *J. Kopp* Med. Doct. en *A. Moll*, Med. Doct. te Nijmegen. Utrechtsch Genootschap.

Het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen hield deszelfs algemeene Vergadering den 27sten December, onder Voorzitting van den Heer Mr. *N. C. Lambrechtsen*. — De Heer *J. Cantzlaar*, Lid des Genootschaps te Rotterdam, had aan hetzelve gezonden de beschrijving van een, bij hem uitgevonden, zoogenoemden *Controleur-Thermometer*; zijnde een, voor Atmospherische waarnemingen, zeer bruikbare Lucht-thermometer, geheel bevrijd van de drukking des dampkrings, een gebrek, waarom de anders zoo gevoelige thermometer van *Drebbel* is in onbruik geraakt; en zag zich daarvoor met de zilveren medaille vereerd. — Tot Directeuren des Genootschaps waren benoemd de Heeren: Jhr. *O. Repelaar van Driel* en *S. Dassevael* in den Haag, *H. Brouwer*, *H. Camerlingh*, *L. C. van Sonsbeek*, Mr. *M. J. de Jonge*, *J. H. Gillissen*, Mr. *F. C. de Jonge*, Mr *W. N. Lambrechtsen* en Mr. *A. van Citters* te Middel- Zeeuwsch Genootschap.

burg; — tot Leden de Heeren: *J. Bake*, *N. G. van Kampen* en *J. Clarisse* te Leiden, *A. Loosjes* te Haarlem, *A. Simons* te Utrecht, *E. Menalda* en Mr. *S. de Wind* te Middelburg.

Heelkundig Genootschap te Amsterdam. Het Heelkundig Genootschap te Amsterdam vierde in eene algemeene Vergadering, op den 4den September, haar vijf en twintigjarig bestaan. De Hoogl. *A. Bonn* deed in dezelve eene aanspraak, ter ontvouwing der lotgevallen des Genootschaps, zijne Medeleden inzonderheid bepalende bij de wijze, op welke hetzelve steeds zijn doel had trachten te bereiken, hebbende de Heelkunde in het vaderland voor een groot gedeelte haren bloei en luister aan het vereenigd pogen van Bestuurderen en Leden dezes Genootschaps te danken. Daar den achtingwaardigen *Bonn*, als *eenig overgebleven stichter en werkzaam hoofd van dit Genootschap*, veel van *deszelfs* roem toekwam, was het den Leden bijzonder aangenaam, bij deze gelegenheid den Hoogleeraar *G. Vrolik* als Vice-præses te zien optreden, om den waardigen man, uit aller naam, te bedanken voor de gewigtige en onafgebrokene diensten, dezer Maatschappij en in dezelve der Heelkunde bewezen, en tevens hem, als eenig overgebleven Stichter, aan te bieden de gewone gouden medaille, tot eene gedachtenis aan dit heugelijk feest.

Genootschap ter verdediging van den Christelijken Godsdienst. Het Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche Bestrijders, in 's Gravenhage, hield deszelfs algemeene Vergadering den 7den September, geopend door eene aanspraak van den Hoogleeraar *J. W. te Water* over: „de noodige oplettendheid in „het doen en beantwoorden van vragen, aange„drongen door het voorbeeld van den Heer Je„zus Christus." — Hetzelve wees den gouden Eerprijs toe aan den Heer *S. D. de Keizer*, Predikant te Schagen, en eenen zilveren aan den Heer *M. K. C. Seltenreich*, Pastor te Wermsdorf in Saxen, de vraag beantwoord hebbende: „komt „het met de leer van den Bijbel overeen, dat „het hoofddoel van het lijden en sterven van

,, Jezus Christus geweest is, verbetering van het ,, menschdom te weeg te brengen, en, *in zoo* ,, *verre alleen*, ook de vergeving der zonden te ,, verwerven, als deze een gevolg is van onze ,, verbetering?"

De stad Antwerpen had reeds in de maand Mei 1814 eene Memorie ingezonden aan Koning *Lodewijk XVIII*, met ootmoedig verzoek, om haar de schilderijen van *Rubbens*, die uit hare kerken waren weggenomen, terug te geven (1): dit verzoek was zonder gevolg gebleven. — Thans zag zich Antwerpen niet alleen, maar elke plaats, elk kollegie, ja de gansche Staat weder in het bezit hersteld, van hetgeen kunst, wetenschap of geleerdheid zich eenmaal door de Franschen had zien ontvoeren. Teruggaaf der weggevoerde kunstwerken enz. door den Koning van Frankrijk.

Eene deputatie, bestaande uit de Heeren *Vanmoelen*, Maire, namens de stad Antwerpen; *van Hall*, namens het Genootschap van aanmoediging voor de schoone kunsten; *van Lacker*, namens de Koninklijke Akademie van Schilderkunde; en Kerkenmeesteren van Antwerpen, vervoegde zich in het laatst van Julij dezes jaars tot onzen Koning, om aan de voeten des troons neer te leggen de verzoekschriften, ter wedereisching der kunststukken, die ons vaderland zoo beroemd hadden gemaakt. — Z. M. ontving deze deputatie met eene bijzondere goedheid en belangstelling, verzekerende, dat Hoogstdeszelfs aandacht reeds bijzonder op dat stuk was gevestigd, en dat de ingezetenen de hoop konden voeden, van weldra hunne wenschen te dezen aanzien vervuld te zien. — Op den 5den Augustus deed de Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, zich de taak opgedragen ziende door Z. M., om alle de in te dienen opgaven van voorwerpen van kunst en wetenschap, door de Franschen ontnomen en weggevoerd, aan gemeenten, kerken of Aanzoek bij en ijverige werkzaamheid van ons Gouvernement daartoe.

(*) Zie het *Jaarboek* van 1814. bl. 484.

andere gestichten of corporatiën in de noordelijke provinciën des Rijks toebehoorende, te doen toekomen aan den, door Z. M. tot de overneming en overzending herwaarts der ontvoerde en zich toen te Parijs bevindende Nederlandsche kunststukken, voor zoo veel de noordelijke provinciën betrof, gecommitteerden Heer, eene openbare uitnoodiging aan alle besturen of corporatiën, zich in het genoemde geval bevindende, om, voor of op den 20sten dier zelfde maand, derzelver opgaven te dien einde bij den respectiven Gouverneur van derzelver provincie of landschap in te zenden. — Even zeer had Z. M. den Commissaris-Generaal voor hetzelfde departement te Brussel geautoriseerd, om uitvoerige staten op te maken van al de voorwerpen van kunst en publieke documenten, welke aan de steden en gestichten der zuidelijke provinciën, zonder uitzondering, bij de onderscheidene invallen der Fransche legers, waren ontvreemd; zijnde de Onder-Intendanten belast met het verzamelen van alle narigten, welke tot het opmaken dier staten dienstig konden zijn. Dien ten gevolge werden de publieke ambtenaren van alle klassen, alsmede partikulieren, welke eenige aanwijzing konden doen nopens het wegvoeren van schilderijen, standbeelden, teekeningen, modellen, boeken, papieren, archieven, documenten of eenigerhande belangrijke voorwerpen, de schoone kunsten, de publieke administratie of de vaderlandsche geschiedenis betreffende, uitgenoodigd, daartoe ten spoedigste en naauwkeurigste mede te werken. — Voor de noordelijke provinciën werd nog eene bijzondere oproeping gedaan aan alle besturen van gemeenten, kerken of andere gestichten, en alle andere kollegiën of corporatiën, tot de opgave van vervoerde archieven, boeken en papieren, wier teruggave zij zouden kunnen verlangen, uiterlijk voor den 20sten September.

Reeds op den 25sten September mogt men vernemen, dat de Commissie, door Z. M. benoemd, ten einde de kunstvoortbrengselen, door he-

Fransch Gouvernement ontvoerd aan de provinciën, thans het koningrijk der Nederlanden uitmakende, terug te vorderen, hare pogingen met eenen volledigen uitslag bekroond zag; ja, dat de meesterstukken, welke het onderwerp dier terugvordering voornamelijk uitmaakten, waren overgebragt naar eene bewaarplaats, onder het toezigt der genoemde Commissie gesteld, en spoedig stonden terug te keeren.

Spoedige en gelukkige uitslag dier pogingen.

Men was dezen uitslag verschuldigd aan de overeenstemming der Verbondene Mogendheden in het grondbeginsel, dat de kunstwerken en schatten tot de wetenschappen behoorende, welke in alle deelen van Europa een roof der revolutie-oorlogen waren geworden, aan derzelver regtmatige eigenaars terug moesten worden gegeven, en wel aan die steden, wier billijke praal en schoonsten rijkdom zij hadden uitgemaakt.

Eensgezindheid der Verbondene Mogendheden hier omtrent.

Belangrijk is de volgende nota van den Burggraaf *Castlereagh*, over de teruggave der, door Frankrijk ontvoerde, kunstgewrochten, aan de geallieërde Mogendheden overhandigd, en in derzelver prothocol geplaatst, op den 11den September.

Nota van den Burggraaf *Castlereagh* aan de Mogendheden over de reclamatie en der kunstgewrochten.

Alzoo er aan de Ministers der verbonden Mogendheden, van wege den Paus, den Groothertog van Toskane, den Koning der Nederlanden en andere Souvereinen, voordragten gedaan zijn, waarbij zij, door de tusschenkomst der hooge verbonden Mogendheden, de teruggave der standbeelden, schilderijen en andere kunstgewrochten reclameren, waarvan hunne respectieve Staten successivelijk en stelselmatig, door het revolutionair gouvernement van Frankrijk, strijdig met alle grondbeginsels van regtvaardigheid en met de gebruiken van het hedendaagsch oorlogen, beroofd zijn geworden, en alzoo dezelve aan de overweging van zijn hof voorgesteld zijn, zoo heeft de ondergeteekende van den Prins-Regent den last ontvangen, om de navolgende aanmerkingen over dit belangrijk onderwerp aan deszelfs Bondgenooten ter overweging te onderwerpen.

Het is thans voor de tweede maal, dat de Mogendheden van Europa gedwongen zijn geworden, om, voor

Nota van den Burggraaf *Castlereagh* aan de Mogendheden over de reclamatiën der kunstgewrochten.

de verdediging hunner eigen vrijheid en voor de rust der wereld, eenen inval in Frankrijk te doen, en hunne wapenen hebben zich twee malen meester gemaakt van de hoofdstad van dien Staat, waarin de roof van het grootste gedeelte van Europa opeengestapeld is.

De wettige Souverein van Frankrijk is, even dikwijls, onder de bescherming dier wapenen, in staat geweest, om zijnen troon te hernemen, en voor zijn volk bij de Bondgenooten de bemiddelaar tot eenen vrede te zijn, terwijl op de groote inschikkelijkheid, bij dien vrede betoond, noch het gedrag van dat volk jegens zijnen eigen Monarch, noch dat jegens andere Staten gehouden, eenige billijke aanspraak aan hetzelve had gegeven.

Dat de zuiverste gevoelens van hoogachting voor *Lodewijk XVIII* en voor deszelfs aloud en doorluchtig huis, en van eerbied voor deszelfs ongelukken, de raadsvergaderingen der Bondgenooten onveranderlijk bestuurd hebben, is buiten alle tegenspraak bewezen, toen zij, verleden jaar, het traktaat van *Parijs* opzettelijk hebben opgesteld naar het grondbeginsel, van Frankrijk deszelfs algeheele integriteit te doen behouden, en zij bewijzen dit, na hunne jongste teleurstelling, nog krachtiger, door de pogingen, welke zij wederom aanwenden, om de substantiële integriteit van Frankrijk definitivelijk in verband te brengen met zoodanig geëvenredigd stelsel van temporaire voorzorg, als voldoende is tot hetgeen zij aan de veiligheid hunner eigen onderdanen verschuldigd zijn.

Doch het zoude het toppunt van zwakheid zoo wel als van onregtvaardigheid zijn, en in deszelfs uitwerksels meer geschikt wezen om de ingezetenen van Frankrijk eene verkeerde leiding te geven, dan hen tot zedelijke en vreedzame gewoonten terug te brengen, indien de verbonden Souvereinen, naar wie de wereld angstvallig om bescherming en rust uitziet, dat zelfde beginsel van integriteit in deszelfs juiste en liberale toepassing aan andere natiën, hunne Bondgenooten, (en meer bijzonder aan de zwakke en hulpelooze), weigerden, hetwelk zij op het punt zijn van ten tweedenmale aan eene natie in te willigen, welke zij zoo lang hebben moeten bestrijden.

Naar welk grondbeginsel kan Frankrijk, na het eindigen van zulk eenen oorlog, verwachten, van in dezelfde uitgestrektheid van bezittingen, welke het vóór de revolutie bezat, te blijven en ter zelfder tijd begeeren den buit der pronkstukken van alle andere landen te zullen behouden? Is het, om dat er eenige twijfeling bestaan kan wegens

den uitslag van den kampstrijd, of wegens de magt der Bondgenooten, om datgene te bewerkstelligen, wat de regtvaardigheid en de staatkunde vorderen? Zoo niet, naar welk grondbeginsel kan men dan Frankrijk van des zelfs jongste aanwinst en grondgebied berooven, en tevens hetzelve den buit laten behouden, welke aan dat grondgebied toebehoort, daar alle veroveraars der laatste tijden zoodanigen buit onveranderlijk geëerbiedigd hebben, als onafscheidelijk zijnde van het land, waaraan dezelve toe behoort?

Nota van den Burggraaf *Castlereagh* aan de Mogendheden over de reclamatien der kunstgewrochten.

De verbonden Souvereinen zijn misschien aan Europa eenige voldoening verschuldigd voor den gang, welken zij, in het verleden jaar, te Parijs zijnde, gevolgd hebben. Het is waar, zij hebben nooit in zoo verre deel aan de misdadigheid van al die rooverijen gehad, dat zij dezelve door eenig beding in hunne traktaten bekrachtigd hebben; zoodanige erkenning is van hunne zijde eenparig geweigerd; maar zij hebben gewis hunnen invloed gebruikt, om, op dat oogenblik, de eischen hunner regten te beteugelen, in de hoop dat Frankrijk, niet minder door hunne edelmoedigheid dan door hunne wapenen onderworpen, gezind zou zijn, om ongeschonden eenen vrede te bewaren, welke opzettelijk ingerigt was, om tot eenen band van verzoening tusschen de natie en den Koning te strekken. Zij hadden derhalve ook reden om te verwachten, dat Z. M. zou geraden zijn geworden, om vrijwilliglijk, een aanzienlijk gedeelte ten minste van dien buit, aan deszelfs wettige eigenaars terug te geven.

Doch thans is het geheel anders met de zaak gesteld, en denzelfden gang in zoo wezenlijk veranderde omstandigheden te volgen, zou, naar het oordeel van den Prins-Regent, te gelijk onverstandig jegens Frankrijk en onregtvaardig jegens onze Bongenooten gehandeld zijn, die regtstreeks belang bij deze zaak hebben.

Z. K. H. dat gevoelen aankondigende, gevoelt, dat het noodzakelijk is, om tegen de mogelijkheid eener verkeerde uitlegging op zijne hoede te zijn.

Terwijl hij het van den pligt der verbonden Souvereinen acht, om, in de tegenwoordige omstandigheid, de terugkeering dier voorwerpen naar de plaatsen, waaraan zij ontrukt zijn, niet slechts niet te beletten, maar ook gemakkelijk te maken, schijnt het niet minder bestaanbaar met hunne naauwgezetheid, om niet te dulden, dat de toestand hunner wapenen in Frankrijk, of de wegvoering dier werken uit de Louvre, direct of indirect het middel wierde, om binnen hunne eigen Staten een enkel ar-

Nota van den Burggraaf *Castlereagh* aan de Mogendheden over de reclamatien der kunstgewrochten.

tikel over te brengen, hetwelk niet, tijdens derzelver verovering, van regtswege, of aan derzelver respectieve familie-verzamelingen, of aan de landen, waarover zij thans regeren, toebehoorden.

Welken prijs ook de Prins-Regent op zulke uitgelezen gewrochten der schoone kunsten moge stellen, indien dezelve op eene andere wijze verkregen zijn, begeert hij geenszins in derzelver bezit te komen, ten kosten van Frankrijk, of liever van de landen, waaraan zij van regtswege toebehooren, en nog veel minder door een grondbeginsel in den oorlog te volgen, hetwelk hij als een verwijt aan de natie, door welke hetzelve aangenomen is, beschouwt, en wel verre van zich de gelegenheid ten nutte te willen maken, om van de regtmatige eigenaars eenige artikels te koopen, waarvan zij zich, uit pecuniële overwegingen, zouden willen ontdoen, zou Z. K. H., integendeel, eerder gezind zijn de middelen te verschaffen, om ze in die zelfde tempels en galerijen weder te plaatsen, waarvan zij zoo lang de sieraden geweest zijn.

Indien het mogelijk ware, dat de gevoelens Z. K. H. nopens den persoon en de zaak van *Lodewyk XVIII* in twijfel getrokken wierden, of dat de toestand van Z. Allerch. Maj., ten opzigte van zijn eigen volk, daardoor nadeel zou lijden, zou de Prins-Regent, niet zonder den smartelijksten weêrzin, tot dit besluit komen; maar Z. K. H. gelooft integendeel, dat Z. M. wezenlijk in de liefde en achting zijner eigen onderdanen rijzen zal, naar mate hij zich van die herinneringen aan den revolutionairen oorlog ontdoet. Deze buit, welke eene morele verzoening tusschen Frankrijk en de door hetzelve veroverde landen verhindert, is niet noodzakelijk ter vermelding der daden van die legers, welke, in weerwil van de zaak, waarvoor zij gestreden hebben, de wapenen dier natie altijd buiten 's lands zullen doen eerbiedigen. Doch zoo lang deze voorwerpen te Parijs blijven, die, als het ware, het bezit der terug gegeven landen herinneren, zullen de gevoelens, om die landen wederom met Frankrijk te vereenigen, nimmer geheel en al uitgedoofd zijn, en zal de genie van het Fransche volk zich nooit volkomen met het meer beperkt bestaan kunnen vereenigen, hetwelk aan de natie onder de Bourbons is aangewezen.

Ook wordt dit gevoelen niet voorgelegd met eenig oogmerk, van den kant van den Prins-Regent, om de Fransche natie te vernederen. Zr. K. H. algemeene staatkunde, het gedrag zijner troepen in Frankrijk, het ge-

bruik, dat hij, van het eerste oogenblik, dat *Buonaparte* zich heeft overgegeven, gemaakt heeft, om aan Frankrijk de vrijheid van deszelfs koophandel terug te geven, en boven al het verlangen, hetwelk hij onlangs aan den dag gelegd heeft, om aan dat land definitivelijk de integriteit van deszelfs grondgebied te bewaren; mits zekere wijzigingen, welke voor de veiligheid der naburige Staten noodzakelijk zijn, zijn de beste bewijzen, dat de inachtneming der regtvaardigheid jegens anderen, de begeerte om de wonden, door de revolutie toegebragt, te heelen, en geenszins eenig illiberaal gevoelen omtrent Frankrijk dit besluit hebben voorgeschreven.

Nota van den Burggraaf *Castlereagh* aan de Mogendheden over de reclamatiën der kunstgewrochten.

De geheele questie komt hierop neder: zijn de Mogendheden van Europa thans opregtelijk bezig, om eene duurzame betrekking met den Koning daar te stellen? En zoo ja, naar welke grondbeginsels zal dezelve gesloten worden? Zal het zijn naar die van de, in de revolutie, geroofde goederen te bewaren, of dezelve terug te geven?

Kan de Koning zijne eigen waardigheid voelen rijzen, of zijnen eernaam vergrooten, door omringd te zijn van kunststukken, welke de geleden jammeren van zijn eigen doorluchtig huis, niet minder dan die der andere natiën van Europa, voor den geest brengen? Indien het Fransche volk verlangt, een blik op deszelfs vorige daden te slaan, kan het dan op eene redelijke wijze begeeren, om die bron van vijandschap tusschen hetzelve en alle andere natiën te behouden, en indien het dit niet verlangt, is het dan staatkundig deszelfs ijdelheid te vleijen en de hoop levendig te houden, welke de beschouwing dier zegeteekens geschikt zijn, om op te wekken? Kan het leger zelf dit op eene redelijke wijze verlangen? De herinnering hunner veldtogten kan nooit vergaan; dezelve staan in de militaire jaarboeken van Europa opgeteekend, op de openbare gedenkzuilen van hun eigen vaderland uitgebouwen. Waarom zou het dan noodzakelijk zijn hunnen roem in het veld met een stelsel van plunderzucht te verbinden, door welks aanneming het opperhoofd, dat hen, strijdig met de wetten van het heilendsgesch oorlogen, ten strijde gevoerd heeft, den glans zijner wapenen inderdaad heeft bezwalkt?

Indien wij wezenlijk tot den vrede en tot de vorige stelregels zullen terug keeren, kan het niet verstandig zijn, om zoo veel van de oorzaken van het verledene te bewaren; ook kan de Koning niet begeeren, om van de overblijfselen eener revolutie, waarvan zijne familie een der voornaamste slagtoffers geweest is, deze hatelijke mo-

Nota van den Burggraaf *Castlereagh* aan de Mogendheden over de reclamatiën der kunstgewrochten.

nopolie der kunsten in zijn land te vereeuwigen. De schoone verzameling, welke Frankrijk vóór de revolutie bezat, vermeerderd door het kabinet van Borghese, hetwelk sedert gekocht en een der schoonste van de wereld is, zal den Koning ruime middelen verschaffen, om de hoofdstad van zijn Rijk, naar eene schoone evenredigheid, te versieren; en Z. M. kan zich van deze bezondelde bron van onderscheiding ontdoen, zonder aan de behoorlijke aankweeking der kunsten in Frankrijk eenig nadeel toe te brengen.

Een geneesmiddel tegen dit aanstootelijk kwaad willende aanwenden, schijnt het niet, dat er een middelweg kan gekozen worden, welke niet op de erkenning van eene groote menigte roofgoederen zou uitloopen, die, onder het kleed der traktaten bedekt, mogelijk snooder van aard zijn, dan de daden van onvermomden roof, waardoor die overblijfsels in het algemeen zamen gebragt zijn.

Het beginsel van *eigendom, naar de reclames van die landen geregeld, waaruit de kunstgewrochten gehaald* zijn, is de zekerste en eenigste gids der regtvaardigheid; en welligt is er niets, hetwelk meer strekken kan, om tegenwoordig den openbaren geest van Europa te bevredigen, dan zoodanige hulde, van de zijde des Konings van Frankrijk, aan een beginsel van deugd, verzoening en vrede toegebragt.

Brief van den Hertog *van Wellington* aan den Burggraaf *Castlereagh*.

Gelijk het echter wel te verwachten was, dat de teruggaaf zelve niet zoo glad zou afloopen, zoo ontbrak het ook niet aan velerleije geruchten van moeijelijkheden en onaangenaamheden, die daarbij zouden hebben plaats gehad. De Hertog *van Wellington* achtede het noodig daaromtrent aan den Burggraaf *Castlereagh*, op den 23sten te schrijven den volgenden brief:

MYLORD!

Er is hier onlangs zeer veel gesproken over de maatregelen, welke ik genoodzaakt ben geweest te nemen, ten einde voor den Koning der Nederlanden zijne schilderijen en andere zaken uit het museum magtig te worden; en opdat deze geruchten niet tot den Prins-Regent mogten komen, zoo deel ik u, tot Z. K. Hs. onderrigt, het volgend verhaal van het gebeurde mede;

Kort na de aankomst der Souvereinen te Parijs, eischte de Minister van den Koning der Nederlanden de schilderijen, enz., aan zijnen Souverein toebehoorende, even als de Ministers der andere Mogendheden deden, en voor zoo ver ik vernam, kon hij nooit een voldoend antwoord van het Fransch Gouvernement erlangen. Na verscheiden gesprekken met mij hierover, zond hij uw Lordschap eene officiële nota, welke den Ministers der geallieërde Souvereinen, in conferentie vergaderd, voorgelegd werd; waarop die zaak herhaalde malen in overweging genomen is, ten einde eene wijze te ontdekken, om regt te doen wedervaren aan de eischers der voorwerpen van kunst in het museum, zonder de gevoelens van den Koning van Frankrijk te kwetsen. Ondertusschen hadden de Pruissen van Z. M. niet alleen de echte Pruissische schilderijen, maar nog die, welke aan het Pruissische grondgebied van den linker Rijn-oever, en alle de geallieërden van Zijne Pruissische Maj. toebehoorden, verkregen; de zaak werd nu dringend, en uw Lordschap schreef uwe nota van den (11den September) in welke dezelve volkomen behandeld was.

Brief van den Hertog van Wellington aan den Burggraaf Castlereagh.

De Minister van den Koning der Nederlanden, nog geen voldoend antwoord van het Fransch Gouvernement ontvangen hebbende, wendde zich tot mij, als Commandant-en-Chef van het leger van den Koning der Nederlanden, en vroeg, of ik eenige tegenwerping te maken had om Zr. Ms. troepen te gebruiken, ten einde in bezit te geraken van hetgeen Hoogstdeszelfs onbetwistbaar eigen was. Ik bragt deze vraag wederom voor de Minister der Geallieërde hoven; en daar men geene tegenwerping vond, rekende ik het mijn pligt, de noodige maatregelen te nemen om zijn regt te verkrijgen.

Ik sprak dienvolgens met den Prins *de Talleyrand* over dit onderwerp, deelde hem mede, wat in de conferentie voorgevallen was, en de redenen, die ik had, om te denken, dat de Koning der Nederlanden regt had op de schilderijen, en verzocht hem de zaak den Koning voor oogen te leggen en Z. M. te verzoeken, mij de gunst te bewijzen, de manier te bepalen om het doel van den Koning der Nederlanden te bereiken, zonder eenigzins Z. M. te beleedigen.

De Prins *de Talleyrand* beloofde mij een antwoord, tegen den volgenden avond; doch dit niet hebbende ontvangen, begaf ik mij, des nachts, naar hem toe en had een tweede mondgesprek met hem, waarin hij mij te kennen gaf, dat de Koning geene bevelen hieromtrent

Brief van den Hertog van Wellington aan den Burggraaf Castlereagh.

konde geven; dat ik konde doen, zoo als ik goedvond en met den Heer *Denon* (Directeur van het museum) konde handelen.

Ik zond mijn' Aide-de-Camp, den Luitenant-Kolonel *Freemantle*, des ochtends, naar den Heer *Denon*, welke hem zeide, dat hij geene order had om eenige schilderijen uit de galerij af te geven, en dat hij er geene zonder geweld konde laten volgen.

Toen zond ik den Kolonel *Freemantle* naar den Prins *de Talleyrand*, om hem van dit antwoord kennis te geven, en hem te doen weten, dat de troepen, den volgenden morgen ten twaalf uren, bezit zouden gaan nemen van de schilderijen van den Koning der Nederlanden, en te verklaren, dat, indien eenige onaangenaamheden uit dezen maatregel voortsproten, des Konings Ministers en niet ik, daarvoor verantwoordelijk waren; Kolonel *Freemantle* gaf den Heer *Denon* insgelijks kennis van den maatregel, die er genomen zoude worden.

Het was echter niet noodig de troepen te zenden, dewijl steeds eene Pruissische wacht de galerij bezet hield; en de schilderijen werden weggenomen, zonder dat men de hulp van eenige der troepen onder mijn kommando behoefde, behalve van eenige, welke als werklieden behulpzaam waren in het afnemen en inpakken derzelve.

Men heeft verspreid, dat ik, als het werktuig geweest zijnde in het wegvoeren der stukken van den Koning der Nederlanden uit de galerij der Tuilerien, mij schuldig gemaakt had aan het breken van een traktaat, hetwelk ik zelve opgesteld had, en daar er geene melding gemaakt wordt van het museum in het traktaat van den 25sten Maart, en het nu schijnt, dat het traktaat, waarvan men spreekt, niet anders dan de militaire conventie van Parijs is, is het noodig aan te toonen, hoedanig die conventie op het museum betrekking heeft.

Ik behoef nu de vraag niet te bewijzen, of de Geallieerden al dan niet met Frankrijk in oorlog waren; er is geen twijfel aan, dat hunne legers Parijs binnengetrokken zijn onder eene militaire conventie, gesloten met een Officier van het Gouvernement, den Prefekt van het departement der Seine, en een' Officier van het leger, vertegenwoordigende de beide autoriteiten, op dat oogenblik te Parijs aanwezig, en door deze autoriteiten gemagtigd om voor haar te handelen en te sluiten.

Het artikel van de conventie, hetwelk men voorgeeft verbroken te zijn, is het 11de, hetwelk op de publieke

eigendommen betrekking heeft; ik ontken ſtellig, dat dit artikel eenigzins het muſeum of de ſchilderij-galerijën betreft.

Brief van den Hertog van Wellington aan den Burggraaf Castlereagh.

De Franſche Commisſarisſen ſtelden, in het origineele ontwerp, een artikel voor, om te voorzien in de veiligheid van deze ſoort van eigendom; doch Prins *Blucher* wilde er niet in toeſtemmen, daar hij zeide, dat er in de galerij ſchilderſtukken waren, welke men uit Pruisſen mede genomen had, en die Z. M. *Lodewyk XVIII* beloofd had terug te zullen geven; doch dat deze teruggaaf nimmer geſchied was. Ik verhaalde deze omſtandigheid aan de Franſche Commisſarisſen, en toen boden zij aan, het artikel aan te nemen, met uitzondering der Pruisſiſche ſchilderijën, en op dit voorſtel antwoordde ik, dat ik daar ſtond, als de Gelastigde van alle de natiën in Europa, en dat ik alles, wat Pruisſen toegeſtaan werd, voor andere natiën moest eisſchen; ik voegde er bij, dat ik geene inſtructiën had omtrent het muſeum, noch eenige redenen om te kunnen beſluiten, hoe de Souvereinen zouden handelen; daar zij zeker zouden aandringen, dat de Koning zijne verbindtenisſen geſtand deed, en dat ik aanraadde, het artikel geheel en al achterwege te laten, en de zaak voor te behouden aan de beſlisſing der Souvereinen, wanneer zij aangekomen waren.

Dus is de zaak van het muſeum, met betrekking tot de traktaten, gelegen. De conventie van Parijs zwijgt over hetzelve, en er heeft eene onderhandeling plaats gehad, die de beſlisſing daarvan aan de Souvereinen overliet.

Verondersteld, dat het ſtilzwijgen van het traktaat van Parijs, van Mei 1814, aangaande het muſeum, het Franſche Gouvernement eene onbetwistbare aanſpraak had gegeven op de daarin zijnde ſtukken, voor alle toekomende gelegenheden; zal men niet ontkennen, dat die aanſpraak door deze onderhandeling vernietigd was.

Zij, welke in der tijd voor het Fransch gouvernement handelden, oordeelden, dat het zegepralende leger regt had, en de kunstſtukken van het muſeum zoude wegnemen, en daarom trachtten zij dezelve te redden door een artikel in de militaire conventie. Dit artikel werd verworpen, en de aanſpraak der Geallieërden op hunne ſchilderſtukken vorderde grootelijks, door de onderhandeling van hunne zijde, en dit was de grond waarop men het artikel verwierp. Niet alleen toen werd de bezitting derzelve door de militaire conventie niet gewaar-

Brief van den Hertog van *Wellington* aan den Burggraaf *Castlereagh*.

borgd, maar bovengemelde onderhandeling strekte des te meer tot vermindering van het regt van het Fransch gouvernement op die bezitting, welke gegrond was op het stilzwijgen van het traktaat van Parijs, van Mei 1814.

De Geallieërden nu, de stukken van het museum naar regten in hunne magt hebbende, konden niet anders dan dezelve terug geven aan de landen, uit welke zij, tegen het gebruik van beschaafd oorlog voeren, weggenomen waren, gedurende het rampzalig tijdvak der Fransche omwenteling en de dwingelandij van *Buonaparte.*

Het gedrag der Geallieërden, met opzigt tot het museum, tijdens het traktaat van Parijs, mogt men toeschrijven aan hun verlangen, om het Fransche leger te bevredigen, en de bevrediging met Europa te vestigen, waartoe het leger op dien tijd zich geneigd toonde.

Doch de omstandigheden zijn nu geheel verschillend; het leger stelde de redelijke verwachting der wereld te leur, en nam de eerste gelegenheid waar, om tegen haar' Souverein op te staan, en den algemeenen vijand van het menschdom te dienen, met een uitzigt op de hernieuwing van het akelig verloopen tijdvak en van de tooneelen van plundering, tot voorkoming van welke de wereld zoo vele reusachtige pogingen gedaan heeft.

Deze armee verslagen zijnde door de legers van Europa, is zij door den vereenden raad der Souvereinen ontbonden, en er kan geene reden bestaan, waarom de Mogendheden van Europa hunnen eigen onderdanen onregt zouden aandoen, met oogmerk om haar wederom te bevredigen; ook heeft het mij nimmer noodzakelijk toegeschenen, dat de geallieërde Souvereinen deze gelegenheid, om hunnen eigen onderdanen regt te doen wedervaren en te begunstigen, zouden verzuimen, ten einde het Fransche volk te believen.

Het gevoel van het Fransche volk, omtrent dit onderwerp, kan niet anders zijn dan dat van nationalen trotsch. Het moet verlangend zijn, om deze voorwerpen van kunst te behouden, niet omdat Parijs de geschikste bewaarplaats voor dezelve is, dewijl kunstenaars, kenners en allen, welke hierover geschreven hebben, overeenstemmen, dat dezelve geheel naar hunne oude verblijfplaatsen terug gebragt moesten worden, maar om dat zij door militaire veroveringen verkregen zijn, waarvan zij de zegeteekenen uitmaken.

Hetzelfde gevoel, hetwelk het volk van Frankrijk doet verlangen, om de schilderstukken en beelden van andere

natiën te houden, moest natuurlijk andere natiën doen wenschen, daar nu de overwinning aan onze zijde is, dat de eigendommen aan derzelver wettige eigenaren terug gegeven wierden, en de geallieerde Souvereinen moeten eene begeerte gevoelen, om dit te begunstigen.

Brief van den Hertog van Wellington aan den Burggraaf Castlereagh.

Het is daarenboven, om verschillende redenen, te wenschen, zoo wel voor het geluk van Frankrijk, als voor dat der wereld, dat, indien het Fransche volk niet reeds gevoelt, dat Europa te sterk voor hetzelve is, men het dat leere gevoelen, en dat, hoe uitgestrekt ook, ter eeniger tijd, deszelfs oogenblikkelijke en partijdige voordeelen op eene of meerdere der Mogendheden van Europa zijn mogen, de dag der wedervergelding moet komen.

Niet alleen zoude het dan, volgens mijn gevoelen, onregtvaardig in de Souvereinen worden, het Fransche volk te believen, maar de opoffering, die zij zouden doen, zoude onstaatkundig zijn, daar het hen zou berooven van de gelegenheid, om aan het Fransche volk eene groote zedeles te geven.

De Heer *C. Apostool*, vereerd met den last, om de kunststukken te verzamelen en ter vervoering te verzorgen, was tot in de maand November met allen ijver te Parijs bezig ter opsporing van eenige ontbrekende schilderijën, waarvan hem nog een dertigtal in handen kwam. De reclame der Boeken, Prenten, enz. eerst met bijzonder veel moeijelijkheid vergezeld, werd almede rusteloos voortgezet. De Heeren *Joß* en *Hodges* waren aan de Prenten met vlijt behulpzaam en den ganschen dag bezig. Twee duizend en meer, waaronder die van *Rembrand*, kwamen den Commisfaris in handen. De Heeren *Koopman* en de bloemschilder *van Os*, in Parijs tegenwoordig, bragten niet weinig toe tot het welslagen van dezen arbeid; gelijk ook de Heer *Sandra*, die tevens den Heer *Lammens*, gedeputeerden uit de zuidelijke departementen, bijstond in het terug krijgen van kostbare handschriften, uitmakende de Boekerij van Bourgonje, uit eenige duizenden boekdeelen bestaande. De Hoogleeraar *Brugmans*, met de zorg voor de terugbrenging van het kabinet van natuurlijke historie van den Stadhouder *Willem V*

belast, had dezen last met zoo veel bekwaamheid en onverzettelijkheid volvoerd, dat hetzelve reeds den 20sten October te Brussel aankwam, en op den 6den November door Z. M. in vollen eigendom geschonken wierd aan de akademie van Leiden, gelijk wij boven hebben vermeld (1).

Besluit van Z. M. van 6 October, regelende de bestemming der teruggekeerde voorwerpen van kunsten en wetenschappen, (Bijv. tot het Staatsbl. 1815. bl. 211.)

Z. M. de bestemming willende regelen der voorwerpen van kunsten en wetenschappen, welke ten gevolge van den roemvollen uitslag van den jongsten oorlog, aan het rijk waren terug gegeven, bepaalde bij besluit van 6 October de volgende artikelen:

Art. 1. De schilderijen, welke zich in de kerken, die als nog voor den eerdienst gebruikt worden, of wel in als nog bestaande publieke gestichten, bevonden hebben, zullen ter plaatse, alwaar dezelve bevorens geweest zijn, worden terug gebragt, en toevertrouwd aan de opzigters dier gebouwen, onder beding van in derzelver onderhoud en bewaring te voorzien. Er zal door de plaatselijke autoriteiten eene akte worden opgemaakt nopens de overgifte, en den ontvang der bedoelde schilderstukken, als mede nopens den staat, waarin dezelve zich bevinden.

2. Het opzigt over de gedenkstukken der kunsten, en het onderhoud van dezelve zal voortaan opgedragen zijn aan onzen Commissaris-Generaal van het publiek onderwijs, en van de kunsten en wetenschappen.

3. Wij behouden ons voor, om de verdere bestemming van de overige schilderijen en voorwerpen van kunsten en wetenschappen, van welke in het tegenwoordig besluit geene melding gemaakt wordt, of die uit hoofde van de afschaffing of vernietiging der gestichten, die dezelve bevat hebben, niet op derzelver vorige plaats kunnen worden terug gebragt, nader te bepalen.

4. Onze Commissaris Generaal voor het publiek onderwijs en de kunsten en wetenschappen is belast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

En nu, nader lettende op art. 3 van het bovenstaand besluit, en gezien hebbende het advies van den Gouverneur der provincie Antwerpen, na-

(1) Zie boven bl. 277.

nader aangedrongen door eene deputatie, uit de ſtad Antwerpen ſpeciaal te dien einde aan Z. M. gezonden, bepaalde de Koning, na gehoord te hebben de conſideratiën van Hoogstdeszelfs Commiſſaris-Generaal voor het onderwijs, en de kunſten en wetenſchappen, bij beſluit van den 25ſten November, de volgende artikelen:

Nader beſluit van Z. M. van 25 Nov. omtrent de voorwerpen van kunſten en wetenſchappen.

1. De ſchilderſtukken en voorwerpen van kunſten en wetenſchappen, bevorens uit de zuidelijke provinciën vervoerd, en thans van Parijs terug gekomen, zullen, voor zoo ver zij niet, overeenkomſtig art. 4. van ons beſluit van den 6den October l. l. in de kerken, en publieke geſtichten derzelver oude plaats kunnen hernemen, proviſioneel vereenigd worden in de hoofdſtad der provinciën, van welke zij afkomſtig zijn.

2. De provinciale Gouverneurs zullen reſpectivelijk met de Beſturen der hoofdſteden en de voornaamſte kunſtenaars overleggen, op welke wijze in deze vereeniging best kan worden voorzien, en zij zullen tevens order ſtellen op de goede bewaring en het onderhoud der bedoelde kunstwerken in afwachting der algemeene maatregelen, daaromtrent door Onzen Commiſſaris-Generaal te nemen.

3. De te Bruſſel aangekomen wagens zullen onververwijld gerigt worden op de hoofdplaatſen der verſchillende provinciën, van welke de kunſtſtukken oorſpronkelijk zijn, die zich op die wagens geladen bevinden.

4. De in den hoofde dezes omſchreven kunſtſtukken uit eenige ſtad of plaats van Zuid-Braband afkomſtig zullen voorloopig in het muſeum van Bruſſel worden nedergelegd en bewaard.

De kompagnie vrijwillige kavallerie uit den Haag was door den Prins van Oranje vereerd met den last, om de ſchilderijën uit het muſeum van Parijs herwaarts te geleiden, hetwelk dan ook geſchiedde tot Antwerpen, alwaar die voor de noordelijke provinciën werden ingeſcheept.

Inhaling der kunſtgewrochten.

Het geheel konvooi was den 15den November gekomen op de grenzen van het Koningrijk. Aldaar was dadelijk een oranje-vaandel op den voor-

Inhaling der kunstgewrochten.

ſten wagen geplaatst; terwijl het gejuich van *leve de Koning der Nederlanden!* met eene, moeijelijk te beſchrijven, geestdrift herhaald werd. Deze vreugdekreet werd beantwoord door het bataillon nationale troepen, mede het eskorte uitmakende, mitsgaders door de ingezetenen, die van alle kanten toeſnelden om het konvooi te zien voorbij trekken. „Dit ſchouwtooneel, — meldde een ooggetuigen, — was waarlijk eerbiedwekkend. De zware wagens, bevattende alle de meesterſtukken der Vlaamſche ſchool, langzaam op den grooten weg voortrijdende, omringd van de dapperen, die dezelve naar het oorſpronkelijk vaderland dier kunst terug voerden, leverden een zegevierend en majestueusch gezigt op, hetwelk ſcheen te verkondigen: Nederland is nu eerst weder een vrij, zelfſtandig en onafhankelijk volk geworden!”

De Heer *Odevaere*, *Schilder des Konings*, door Z. M. benoemd tot Commisſaris om de ſchilderijen, aan de ſteden der zuidelijke provinciën behoorende, te herkennen, te verzamelen en naar het vaderland terug te voeren, had die bezending niet verlaten, maar dezelve op den 20ſten November tot aan Brusſel gebragt: zij beſtond uit 10 wagens, beladen met 43 kasten, behelzende 92 ſchilderijen en één ſtandbeeld.

Vooral te Antwerpen.

Te Antwerpen werd op den 4den December onder het luiden der klokken en het gebulder van het geſchut het terugkeerend kunstwerk ingehaald. De geestdrift was daarbij ten top. De Antwerpenaars gaven het ſchouwſpel van een huisgezin, hetwelk terug keert in het bezit van een dierbaar goed, hetgeen het voor altijd verloren had geacht. Reeds des avonds te voren had het geſchut van alle wallen deze gebeurtenis aangekondigd. De *vergoding van Rubbens*, een tooneelſtuk, door eenen liefhebber vervaardigd, en gegeven na de opera het *oordeel van Midas*, had het volk in den ſchouwburg voorbereid tot het feest van den volgenden dag. — Op den middag reden vier wagens de ſtad in, met 46 ſchilderijen beladen. Deze bezending werd bij de intrede ontvangen

door den Maire, vergezeld van het geheele stedelijk bestuur, van de leden van het Genootschap tot aanmoediging van Schoone Kunsten, van het dicht- en letterkundig Genootschap en van de Kerkmeesters der parochiën. Een der wagens was met opschriften en bloem-snoeren versierd, en voerde voor op eene gedenknaald met het jaartal 1794 onder aan den voet, zijnde dat der wegvoering, en boven aan met gouden letteren dat van 1815, het roemvol tijdsstip der terugkomst. Minerva, op het voetstuk gezeten voerde in haar schild de woorden » ,, de Vlaamsche school. ,, De Regtvaardigheid, naast de naald staande kenmerkte het regt der terugneming, en de regtvaardigheid van Z. M. in de toewijzing. Deze wagen werd voortgetrokken door kweekelingen der teeken-maatschappij. Twaalf kweekelingen, met behaalde eerepenningen behangen, hielden de paarden der beide rijtuigen, waarin de afgevaardigden en de eerste leden van het Gemeentebestuur waren gezeten. — De trein trok naar het stadhuis, alwaar de burgerlijke en militaire autoriteiten en de Pastoors der daarbij belang hebbende parochiën de bezending afwachtten. — De Maire geleidde de afgevaardigden binnen, onder het spelen van het *air de famille* door een uitgelezen orchest; hun daarna in eene uitvoerige aanspraak verwelkomd hebbende, schonk hij aan ieder hunner eenen eerepenning, geslagen ter gedachtenis en erkentenis van de diensten door de Heeren *J. Odevaere*, *B. P. Ommeganck*, *J. J. van Hall*, *P. van Remorter* en *K. Stier* bewezen. Op de voorzijde van den penning las men: *Antwerpia exules picturas aris et urbi Gallorum armis ereptas solemni applausu recuperans MDCCCXV.* (*Antwerpen, de verbannen schilderijen aan de altaren en de stad door de wapenen der Franschen ontrukt, met plegtig gejuich wederom krijgende in het jaar* 1815.) En op de keerzijde: *N N. artium cultori, collatis Lutetiae curis et officiis de S. P. Q. A. optime merito.* (*Aan N. N. beoefenaar der kunsten, we-*

Inhaling der schilderijen te Antwerpen.

Inhaling der schilderijen te Antwerpen.

gens te Parijs aangewende zorgen en diensten zich bij den Raad en het volk van Antwerpen wel verdienstelijk gemaakt hebbende). — Vervolgens ontwikkelde de Baron *de Keverberg van Kessel*, Gouverneur der provincie, op eene welsprekende wijze de waarde van den terug bekomen schat; deed den stilstand der kunst opmerken, na den dood dier groote mannen, wier onsterfiijke werken nu terug waren gekeerd; bemoedigde echter de kunstvlijt door de verwijzing op uitstekende kunstgewrochten, ook in dezen tijd voortgebragt; beval inzonderheid de vernieuwing aan van eene verdubbelde vlijt en zeide ten slotte: wanneer men zich oefent, moet men ondersteuning hebben; mijn besluit van heden verleent eene jaarwedde voor drie jaren lang, om in Italie en andere vreemde landen te reizen ter beoefening der kunst, aan den geen der jonge schilders, in de provincie geboren, die, bij de bekrooning der ingekomen schilderstukken, den prijs in het historiële vak zal behaald hebben. — De Heer *T. van Braekelaer*, die in 1813 door de maatschappij ter aanmoediging van Schoone Kunsten was bekroond geworden, mogt het eerst deze weldaad genieten. — Na de plegtigheid vergezelde de stoet de bezending tot aan het museum; het gejuich vermeerderde en de afgevaardigden werden in dat heiligdom der kunsten op nieuw verwelkomd. De ingang van het gebouw was met een zegeboog versierd, die met zinnebeelden en opschriften pronkte, en het afbeeldsel van den onsterfiijken *Rubbens* op den top droeg, terwijl men ter zijde in lauerkranssen den naam las van *van Dyk* en *Jordaens*. — Alles liep ten meesten genoegen af, alleen was des avonds de regen aan de kunstverlichting hinderlijk. — Het vuurwerk werd tot den volgenden dag uitgesteld, wanneer er een groot bal werd gegeven, waartoe alle de autoriteiten waren genoodigd.

Ook te Brussel.

Ten zelfden dage als te Brussel, namelijk op den 20sten November, was de hernomen kunstschat in 's Gravenhage terug gekeerd, de verza-

meling was 110 ſtuks ſchilderijen groot, op eene uitmuntende wijze door de zorg der Commisſie, welke te Parijs op last van Z. M. was werkzaam geweest, in 16 kisten ingepakt. Dezelve werd op zeven wagens, geëskorteerd door de Delftſche en Haagſche ſchutterij, benevens een gedeelte van het garnizoen der reſidentie, in zegepraal ingehaald en op het oud lokaal gebragt, waarna de burgerij voor hare adſistentie bij het binnenvoeren door den Heer Commisſaris-Generaal voor het onderwijs en voor de kunſten en wetenſchappen op eene hartelijke wijze werd bedankt, met aanmoediging der kunſtenaars, om aan het doel van Z. M. bij het terug eisſchen der kunstſtukken, te beantwoorden, op dat eens weder uit dit vermaard oord mannen opſtaan, die den roem van het voorgeſlacht bevestigen. Inhaling der ſchilderijen in 's Gravenhage.

Geen gering deel der zorgen van Z. M. maakte het belang uit van den openbaren eeredienst voor alle zijne onderdanen, zich in Joden en Christenen, en deze wederom in Roomsch-Katholieken en Protestanten onderſcheidende, doch gezamelijk in geen opzigt onderſcheiden bij de grondwet, en allen aan de onpartijdige vaderlijke zorg van den Koning voor derzelver tijdelijke behoeften aanbevolen, met volkomene vrijlating hunner Godsdienſtige begrippen en inrigtingen. Kerkelijke zaken.

Het behaagde Z. M., ten aanzien der Israëliten, bij beſluit van den 11den Julij, om de bepalingen van Hoogstdeszelfs beſluit van den 24ſten Julij 1814 n°. 46 van eene meer algemeene toepasſing te maken, te dien effecte, dat niet alleen de Nederlandſche Israëlitiſche Hoofd Synagoge te Amſterdam, maar ook alle andere Israëlitiſche Hoofd- en Ring-Synagogen in de Nederlanden en derzelver Parnasſyns en Manhigim, in alle actien, welke zij verpligt zullen zijn, tot het vervolgen van ſchuldenaren hunner Gemeente te inſtituëren, in regten *gratis* zullen worden bediend, Beſluit van Z. M. van 11 Julij tot het gratis in procedures ten behoeve der Israëlitiſche Synagogen.

zonder betaling van eenige zegel- of registratie-regten der judiciële akten of stukken; alsmede zonder betaling van eenige griffie- of expeditie-kosten, judiciële boeten, salarissen van praktizijns of deurwaarders hoegenaamd, dan alleen voor zoo verre zij die van hunne partijen zullen kunnen verhalen; zoo en in gelijker voege als bij besluiten van 2 Februarij 1814 en 27 Junij aan arme en onvermogende lieden is toegestaan geworden (1).

Over de verkiezing van eenen Opper-Rabbyn.

De Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken vond goed, uit aanmerking van art. 13, 15 en 17 van het organiek besluit van 12 Junij 1814 omtrent den Joodschen eeredienst (2), nadere verordeningen te maken omtrent de wijze, waarop in voorkomende gevallen de keuze van eenen Opper-rabyn zal plaats hebben, en bepaalde dezelve bij besluit van den 25sten Augustus.

Zwarigheden van eenige Roomsch-Katholieke Geestelijken tegen 's Lands bezoldiging.

Door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken eene voordragt gedaan zijnde aan den Souvereinen Vorst in de maand Januarij omtrent zwarigheden, welke eenige Roomsch-Katholieke Geestelijken hadden geopperd tegen Hoogstdeszelfs besluit van 28 September 1814 n°. 6 (3), heeft Z. K. H. daarop den Raad van State gehoord, en, in aanmerking nemende, dat bereids bij Hoogstdeszelfs resolutie van den 16den Mei 1814 (4), eens vooral ontwikkeld en beschreven zijn de aard en strekking van het regt, aan Z. K. H. krachtens de Grondwet, ten aanzien van alle gezindheden, die eenige betaling uit 's Lands kas genieten, competerende, vond Hoogstdezelve goed, bij besluit van 28 Februarij te verklaren: „ dat het besluit van 28 September 1814 n°. 6,

(1) Zie *Jaarboek* 1814. bl. 374.
(2) Zie *Jaarboek* 1814. bl. 456–462.
(3) Zie *Jaarboek* 1814. bl. 456, alwaar het te regt staat genoteerd op 16 Sept. 1814, zijnde de hier genoemde opgaaf eigenlijk die der depeche van den Minister geweest.
(4) Zie *Jaarboek* 1814. bl. 432.

„ geheel en al in verband staat niet, en dient
„ uitgelegd te worden, volgens de resolutie van
„ 16 Mei daar te voren; en dat alzoo de ken-
„ nisgeving van eene vacature, het verzoek, om
„ bij de vervulling der vacature de toelage ge-
„ continueerd te zien, en de aggreatie van den
„ aangestelden Geestelijken, bij het gemeld besluit
„ gevorderd, geene andere strekking hebben, dan
„ om te beoordeelen en te beslissen, of het ge-
„ not aan de bevorens geaccordeerde toelage we-
„ derom aan de vervulling der vacature kan wor-
„ den verbonden, en vervolgens, of aan den
„ aangestelden Geestelijken de toelage, aan zijnen
„ voorganger *in officio* toegestaan, bij voortdu-
„ ring zal worden uitgereikt."

Besluit van Z. M. van 29 Aug. no. 48. bepalingen behelzende omtrent de niet ontvangen toelagen door eenige Roomsch-Katholieke Geestelijken.

Op voordragt van gem. Secretaris van Staat van den 19den Augustus lettende, en in aanmerking nemende, dat, schoon het meerendeel der Roomsch-Katholieke Geestelijken, aan welke bij besluite van 28 September 1814 n°. 6, toelagen waren geaccordeerd; alle bedenkingen wegens het ontvangen derzelve hadden beschouwd als weggenomen, door het bovengemeld besluit van 18 Februarij, niet te min sommige derzelven nog nalatig bleven, in het ontvangen derzelve toelagen; — dat daaruit niet anders kon worden opgemaakt, dan dat dezelve die toelagen niet behoefden, of immers niet verlangden; — dat het onvoegzaam zoude zijn, ten hunnen behoeve zonder nut voort te gaan, met ordonnanceren of gelden disponibel te houden; — en dat daarenboven over de alzoo gespaarde sommen kon worden gedisponeerd ten behoeve van andere Geestelijken, die onderstand van den lande verlangden en behoefden, vond Z. M. goed, bij besluit van 29 Augustus te bepalen: „ dat de toelagen, bij
„ besluit van 28 September 1814 n°. 6 aan
„ Roomsch-Katholieke Geestelijken geaccordeerd,
„ zouden worden gehouden voor vervallen en in-
„ getrokken, ten aanzien van zoodanigen der-
„ zelven, als nog op den laatsten September
„ aanstaande achterlijk zouden mogen gebleven

„ zijn; in het werkelijk aannemen en ontvangen „ der verleende subsidiën, voor zoo verre dezelve reeds voor hen ontvangbaar waren gesteld; — en dat de Secretaris van Staat de „ belanghebbende daarvan zou informeren, en „ wijders na verloop van den gestelden termijn „ ter kennisse van Z. M. zou brengen, welke „ der toelagen uit voornoemden hoofde waren „ komen te vervallen."

Nader besluit van Z. M. van 16 Sept. no. 39 ter zelfde zake.

Eindelijk vond Z. M. goed, op het rapport van voorn. Secretaris van Staat in dato 11 September, te bepalen, bij besluit van den 16den: „ dat op dezelfde wijze als reeds was geschied, „ omtrent de subsidiën bij het besluit van 18 „ September n°. 6 vermeld, alle Lands toelagen van welken aard ook, welke aan eenige „ Roomsch-Katholieke Geestelijken in de noordelijke provinciën van het Rijk waren geaccordeerd, zouden worden gehouden voor vervallen en ingetrokken, ten aanzien van zoodanigen derzelve, als nog op den laatsten der „ maand October aanstaande achterlijk mogten „ gebleven zijn in het werkelijk ontvangen en „ aannemen der verleende subsidiën, voor zoo „ verre dezelve reeds voor hen ontvangbaar waren gesteld; zullende het montant der, aldus „ voor den Lande uitgewonnene, gelden vervolgens strekken ten nutte van Roomsch-Katholieke Geestelijken of Gemeenten, welke onderstand behoefden en verlangden."

Benoemingen ter zake der Eeredienften.

Bij besluit van den 19den Julij had Z. M. den Baron *Goubau d'Hovorst*, Kamerheer van Z. M. den Keizer van Oostenrijk, provisioneel benoemd tot zijnen buitengewonen Geheimraad voor het departement van Buitenlandsche zaken, en inzonderheid voor de betrekkingen met het Hof van Rome in kerkelijke zaken. Bij besluit van den 16den September benoemde Z. M. tot Directeur-Generaal voor de zaken van den Roomsch-Katholieken Eeredienst den zelfden Baron *Goubau d'Hovorst*; terwijl de Commissaris-Generaal voor de Kunsten en Wetenschappen, Jonkheer

O. Repelaar van Driel tevens provisioneel belast werd met het portefeuille van de Hervormde en andere Eerediensten, met uitzondering van de Roomsch-Katholieken. — Tot Commissaris bij de generale directie voor de zaken van den Roomsch-Catholieken Eeredienst, inzonderheid voor de zaken der Noordelijke provinciën werd daarna door Z. M. benoemd de Heer Mr. *P. G. van Ghert*, toen Griffier bij de regtbank van enkele politie te Amsterdam, en tot Secretaris en Adviseur bij het departement der Hervormde en andere niet Katholieke eerediensten de Heer *J. D. Janssen*, tot dien tijd Commissaris voor de kerkelijke zaken.

Z. M. in aanmerking nemende, dat het billijk en heilzaam was, den raad in te nemen van ambtenaren, die den Roomsch-Katholieken Godsdienst belijden, omtrent alle maatregelen van bestuur, de uitoefening van dien Godsdienst betreffende, en vooral omtrent hetgeen in verband staat met de betrekkingen tusschen de Roomsch-Katholieke Geestelijkheid van dit Rijk en den Heiligen Stoel: — en willende door eene bijzondere en blijvende instelling Hoogstdeszelfs vasten wil kenbaar maken, om alles te verwijderen, wat tot verzwakking der wezenlijke waarborgen, die de Grondwet aan de vrijheid van alle Godsdiensten verzekert, zoude kunnen strekken, en al wat den Roomsch-Katholieken Godsdienst in het minste in zijne leerstellingen of kerktucht zoude kunnen beledigen, of hen, die denzelven belijden, verhinderen van, even als tot dus verre, hun geloof vrijelijk te betrachten en uit te oefenen, besloot op den 16den September te bepalende volgende artikelen:

Besluit van Z. M. van 16 Sept., waarbij, uit den Raad van State, eene Commissie wordt geregeerd, belast met de zaken van den Roomsch-Katholieken Godsdienst en Geestelijkheid. (Staatsc. 1815. no. 224.)

Art. 1. Alle voordragten, betrekkelijk tot de zaken van den Roomsch-Katholieken Godsdienst en Geestelijkheid, zullen om advies worden gezonden aan eene Commissie van den Raad van Staten, bestaande uit drie of vier van deszelfs leden, allen belijders van den Roomsch-Katholieken Godsdienst.

2. Deze Commissie zal bestendig te Brussel residéren.

3. Zij zal Ons regtstreeks haar rapport doen toekomen, over iedere zaak, welke haar ten onderzoek zal zijn voorgesteld.

4. Zij is daarenboven bevoegd, om Ons alle denkbeelden mede te deelen en aan te bevelen, welke haar voorkomen tot heil van den Godsdienst strekkende te zijn.

5. Den Directeur-Generaal voor de zaken van den Roomsch-Katholieken Eeredienst staat het vrij de voormelde Commissie te raadplegen, en hare zittingen bij te wonen, zoo dikwijls als hij zulks zal goed vinden.

6. Daar de wetten der Nederlanden medebrengen, dat geen bevelschrift over geestelijke zaken, van een vreemd gezag afkomstig, in dit Rijk publiek mag worden gemaakt zonder goedkeurig der Regering, bepalen wij, dat het daartoe vereischte onderzoek voortaan geschieden zal door de Commissie uit den Raad van State, gemeenschappelijk met voormelden Directeur-Generaal, en zullen dezelve in het algemeen de handhaving van de aloude regten der Belgische kerk in het oog houden.

Brief van Z. M. aan A. Des Comtes de Méan.

Overeenkomstig met de gronden en beginselen van het bovenstaande besluit, schreef Z. M. ten zelfden dage dezen brief:

Aan onzen zeer beminden en getrouwen *François-Antoine Des Comtes de Méan*, Apostolisch bestuurder der distrikten Ravenstein en Megen.

Ik heb kennis genomen van de memorie, welke gij mij gezonden hebt, in uwe kwaliteit van Apostolisch bestuurder der distrikten Ravenstein en Megen. Uwe poging in dit opzigt kenschetst een' prelaat, die niet minder de vriend van de de publieke rust en aan het gezag der wetten, en des Souvereins onderworpen, dan aan de ware belangen van den Godsdienst verknocht is; ook aarzel ik niet de verzekering, welke ik u reeds mondeling gegeven heb, te vernieuwen en u te verklaren, dat al mijne onderdanen, welke den Roomsch-Katholieken Godsdienst belijden, onverminderd de hun toegestane en wezenlijk door de Grondwet des Koningrijks verzekerde bescherming, in de beginselen en gezindheden, waarmede ik bezield ben, een waarborg te meer zullen vinden, dat

er nimmer iets gedaan zal worden, hetgeen hun beletten zal vrijelijk bij voortduring hun geloof, gelijk tot dus verre, uit te oefenen en te betrachten. De volkomen vrijheid der bestaande Godsdienstige gezindheden te beschermen, is een der voornaamste pligten, welke mij de wet oplegt, en zoo men den geest dier Grondwet niet miskennen en de daarin vervatte uitdrukkingen niet kwalijk uitleggen wil, dan kan men niet beducht zijn, dat de gene, welke zich met mij verbinden dezelve na te komen en te handhaven, immer in het geval zullen geraken van de minste inbreuk op de leerstellingen en de tucht der Katholieke kerk te maken. Door uwe lessen en door uw voorbeeld het tijdstip bespoedigende, waarop deze overtuiging algemeen zal zijn, zult gij het vaderland een waren dienst bewijzen, en nieuwe aanspraak op mijne achting verwerven.

Brussel, den 16den September 1815.

(*Geteekend*) WILLEM.

Bij besluit van den 1sten October werd door Z. M. de stichtelijke viering van de, door de R.K. kerk, voorgeschreven zon- en feestdagen geboden, en werd daarna dit besluit in de geheele provincie Luik voor executoir verklaard. Aanbeveling der R. K. zon- en feestdagen.

Bij besluit van 20 November benoemde Z. M. eene dergelijke Commissie uit den Raad van State voor de zaken der Hervormde kerk.

Z. M. had ontvangen van Gecommitteerden der Classis van Delfland en Schieland een adres betreffende de belangen der Hervormde Kerken in de Oost-Indische bezittingen, en, na het rapport gehoord te hebben van de departementen van Binnenlandsche Zaken en van Koophandel en Koloniën, in aanmerking genomen hebbende de noodzakelijkheid, dat zoo wel omtrent de kerkelijke zaken voor alle de Koloniën van dezen Staat, in het algemeen, een provisioneel maar bijzonder, wegens de betrekkingen tusschen de Nederlandsche en Indische Hervormde Kerken, eenige bepalingen werden voorgeschreven; en zulks in afwachting van die, welke omtrent de inrigting van het bestuur der Hervormde Kerk, in het ver- Besluit van Z. M. van 4 Sept. no. 5. behelzende bepalingen omtrent de kerkelijke belangen in de Oost- en West-Indiën.

Besluit van Z. M. van 4 Sept. no. 5. behelzende bepalingen omtrent de kerkelijke belangen in de Oost- en West-Indiën.

volg zouden gemaakt worden, en de schikkingen, welke daaruit, met betrekking tot de godsdienstige belangen der Kerken in de Oost- en West-Indiën konden voortvloeijen, vond goed, bij besluit van den 4den September te verstaan:

Dat alle kerkelijke zaken, welke gewonelijk bij het Gouvernement behandeld worden, zonder onderscheid, voor de gezamenlijke Koloniën van dezen Staat, door tusschenkomst van het departement van Koophandel en Koloniën zullen worden behandeld, en dat mitsdien geene officiële communicatiën en correspondentiën betrekkelijk de kerkelijke belangen, van wat aard dezelve ook mogten zijn, langs eenen anderen weg, van en naar de West- en Oost-Indiën, zullen mogen plaats hebben; en wordt het voorschreven departement speciaal belast zorg te dragen, dat alles, dienaangaande op eene behoorlijke manier worde geregeld.

Dat onverminderd deze algemeene bepaling ter behartiging van de belangen der *Hervormde Kerken in Nederlandsch Oost- en West-Indiën*, op voordragt der departementen van Binnenlandsche Zaken, en van Koophandel en Koloniën, zullen worden benoemd zeven Predikanten van 's Gravenhage, Delft of andere naburige plaatsen; en dat aan dezelve, als corresponderende leden, Professoren en Predikanten uit andere verder gelegen steden en plaatsen zullen kunnen worden toegevoegd, en wel bijzonder zoodanige, welke als leden der bestaan hebbende deputatiën *ad res Indicas* of op eene andere wijze reeds ten behoeve der Indische kerken zijn werkzaam geweest.

Dat de werkzaamheden van deze Commissie zullen geschieden en geregeld worden onder het toevoorzigt van het departement van Binnenlandsche zaken, hetwelk ten aanzien van de resultaten dezer werkzaamheden, zich met het departement van Koophandel en Koloniën, nader zal verstaan.

Dat tot grondslag van derzelver werkzaamheden hoofdzakelijk wordt bepaald:

a. Het doen van alle voorstellen, welke zij tot welzijn der Indische Kerken noodig mogten oordeelen.

b. Ten welken einde de Commissie goede correspondentie zal houden met de hier te lande bestaande Bijbel- en Zendeling Genootschappen ter bevorde-

ring der Godsdienstige belangen van de Indische kerken.

e. Het rapporteren op alle stukken, welke, van Gouvernements wege, in hare handen mogten worden gesteld, en

f. Het kosteloos afnemen van alle examina van Proponenten voor de Oost- en West Indien bestemd, alsmede de bevestiging der Predikanten, die derwaarts door ons bestemd worden.

De Bijbelgenootschappen, bij bovenstaanden besluite vermeld, waren in dit jaar niet weinig vermeerderd, zijnde ook in den Brielle, te Woudrichem, te Arnhem, te Gouda en op het eiland Over-Flakkée opgerigt, behalve de door ons alreeds vroeger vermelde (1). Bij aankondiging van den 30sten Augustus werd aan allen te kennen gegeven, dat, ter bevordering der zoo noodige eenheid in de werkzaamheden, zich het hoofdbestuur provisioneel te Amsterdam had gevestigd, welker maandelijksche vergadering alle leden der besturen van de verschillende afdeelingen met eene adviserende stem zouden kunnen bijwonen, en met éénе concluderende voor afdeelingen uit 50 Leden of daarboven bestaande, en verder voor iedere honderd nog ééne stem; terwijl er jaarlijks eenen algemeene vergadering zou plaats hebben, voor dit jaar zoodra mogelijk bijeen te roepen. — Op den 8sten November werd deze eerste Algemeene Vergadering der Bijbelgenootschappen in ons vaderland, te zamen begrepen onder den naam van *het Nederlandsche Bijbelgenootschap*, tot het hoogst genoegen van alle afgevaardigden gehouden in de kerk der Doopsgezinden te Amsterdam, onder voorzitting van Z. Exc. den Heer *W. F. Roëll*; terwijl men zich vleidde met de hoop, dat, onder Gods dierbaren zegen, deze, met zoo veel eendragt, liefde en ijver toen gevestigde, instelling heilzame vruchten voor het vaderland en andere gewesten zou opleveren.

Het Nederlandsch Bijbelgenootschap geconstitueerd.

(1) Zie boven 1ste St. bl. 70.

De Leeraar *A. Goedkoop* doet zijne intree-predikatie te Gent.

In verscheidene gemeenten, gelegen in den zuidelijken zoom van het departement de Schelde, zoo als Maeteren, Elichoven, Maria-Hoorebeeke en anderen, onthield zich meer dan derdehalve eeuw een groot aantal huisgezinnen, den Hervormden Godsdienst bestendig toegedaan, schoon afgezonderd van hunne geloofsgenooten levende. Slechts nu en dan, doch met vrij lange tusschenpoozen, werd hun door Predikanten uit Staats-Vlaanderen het Evangelie-woord gepredikt. Het behaagde Z. M. eenen Leeraar te benoemen, die te Gent zijne woning vestigende, de pligten van zijnen dienst zou verdeelen tusschen die van de Hervormde ingezetenen dier gemeenten en de militairen van het garnizoen te Gent. De Eerw. Heer *A. Goedkoop*, met dezen belangrijken post vereerd, deed den 14den Mei *zijne intree-predikatie in de zaal van het hotel der Mairie te Gent*, ten aanhooren van eene talrijke schare, ook van Roomschgezinden, waaronder men zelfs Geestelijken onderscheidde, tot wien hij zich ook bijzonderlijk wendde, om hun zijnen dank te betuigen wegens hunne welgezindheid, en hun om de voortduring hunner gevoelens van achting en vriendschap te verzoeken; verklarende tevens, dat, daar hij alleen naar de algemeene beginselen van het ware Christendom, beschouwd als de bron van alle zedekunde en van alle pligten, predikte, men zijne leerredenen, van welke geloofsbelijdenis men ook mogt zijn, ter leering en stichting zou kunnen hooren. — Deze plegtigheid was vereerd door de tegenwoordigheid van de Heeren den Gouverneur der provincie en den Maire der stad.

Kerk te 's Gravesande herbouwd.

De kerk der Gereformeerden te 's Gravesande, die door het plotsling instorten van den toren, op 5 Mei 1809, onbruikbaar geworden en al dien tijd reddeloos gelaten was, werd door den liefderijken onderstand van Z. M. herbouwd.

Opbouw der kerk te Merchtem.

Zoo ook stond Z. M. eene som van 20,000 franken toe tot opbouw van de kerk der Roomschgezinden te Merchtem, departement van de Dijle,

die op den 24sten Maart van den bliksem was getroffen.

Ter geschikte plaatse vermeldde dit Jaarboek reeds den roem der nationale deugden van edelmoedige menschlievendheid jegens hen, die gewond of verminkt waren terug gekeerd uit den strijd voor het dierbaar vaderland, en jegens de weduwen en weezen der helden, die de zegepraal der menschheid zelve over den geweldenaar van Europa, ten koste van hun leven, hadden bevochten. — Even zeer werd de naam der genen reeds met openbare hulde vermeld, die als redders van hunne natuurgenooten de vereerende onderscheiding der Maatschappij *Tot Nut van het Algemeen* hadden verdiend. — Wij vinden nogtans een paar uitstekende gevallen van dezen aard te vermelden, die wij zoo veel te minder willen voorbij gaan, omdat zij tevens kenschetzende zijn, op welk eene wijze deze edele zucht in het Nederlandsche hart pleegt te werken.

Te Rotterdam staan op de Hoogstraat eenige huizen op eene sluis, die het water van de binnen- en buiten-stad vereenigt of afsluit. Van achteren hebben deze huizen de open sluis, die, bij de Korenmarkt, op het Steiger, met eene brug is gedekt. Uit een achtervenster van een dier huizen stortede eene vrouw, bij ongeluk, in de open sluis neder, die met geweldige zuiging het water onder de gemelde huizen liet doorstroomen. De Heer *Jan Falperlaan*, de brug van het Steiger overgaande, ziet dit, werpt hoed, jas en rok af, en springt van omtrent twintig voet hoogte in de sluis. „ Toen ik weer boven kwam," — want ook wij willen den edelen man zelven laten spreken, en aldus verhaalde hij de daad — „ zag „ ik de ongelukkige niet meer; ik zwom naar „ het verwulf der sluis, en, toen ik daar kwam, „ zag ik door het water nog eenige schemering „ van haar. Ik greep onder water, en het ge„ lukte mij, haren linker arm te vatten. Nu

Bedrijf van heldhaftige menschlievendheid.

Bedrijf van heldhaftige menschlievendheid.

„ beproefde ik met haar naar de brug te zwemmen; dan, door hare zwaarte en de zwaarte mijner laarzen, was zulks onmogelijk. Ik greep een ijzer, dat ik in het verwulf zag; doch door het vriezende weder was het ijzer glad, en ik viel weder af en andermaal in het water, weder boven komende, zag ik boven mijn hoofd een stuk hout uithangen, dit greep ik, dan men liet het hout los en ik viel met haar op nieuw onder water. Andermaal boven komende, zag ik uit het naaste huis een touw hangen; dan, door dien dit huis wel zes voet uitsteekt voor dat, waar onder ik met de ongelukkige lag, was het mij onmogelijk het te grijpen: doch ik riep er om, men leidde het touw uit een ander venster naar mij toe, en ik greep het met mijne regter hand. Nu gierde ik met de ongelukkige buiten het verwulf, en mijne eerste zorg was thans haar boven water te krijgen. Ik liet dus haren arm los, greep haar, op het zelfde oogenblik, in de borst, en stak haar alzoo met het hoofd boven water. Hoe groot waren mijne verwondering en aandoening, toen ik, haar nu beschouwende, eene welbekende voor mij zag. In dien toestand ben ik eenige minuten, naar gissing wel tien, blijven hangen, met de linker hand aan het touw en in de regter hand de ongelukkige, tot dat ons verdere hulp werd toegebragt." Men had eenige schepen, die, in het Steiger voor de brug liggende, den ingang van het slop sloten, weggehaald, en men was met eene boot toegeschoten, maar met zoo veel drift, dat men, terwijl men de drenkeling ijlings zocht in de boot te trekken, den edelmoedigen redder zelven tusschen de boot en de middelpilaar van het gewelf zou bekneld hebben, indien hij niet de tegenwoordigheid van geest had bezeten, om nu schielijk onder de boot door te duiken en er alzoo aan den anderen kant in te klimmen. — De drenkeling, eene zoogende vrouw, van zwak gestel, werd voor dood te huis gebragt, doch

werd

werd door geneeskundige hulp, en door de koestering vooral van eene buurvrouw, die zich nevens haar te bedde legde, uit dien staat terug gebragt. Het Genootschap te Rotterdam, onder den titel van *Nederig en Menschlievend*, bood den edelen *Felperlaan* het diploma van honorair werkend medelid aan; en de Maatschappij tot redding der Drenkelingen de gewone zilveren medaille, beide met hoogst vereerende brieven. Na de volkomene herstelling der vrouwe werd haar edelmoedige redder genoodigd tot een gul familiefeest. Met eene treffende dankzegging reikte haar echtgenoot hem, bij die gelegenheid, een oud familie-stuk, een kostbaar goud horologie, toe; haar grijze vader sprak slechts door tranen, en drukte hem een zilveren tabaksdoos, met een gepast inschrift, in de hand; terwijl de geredde zelve en spraak- en tranen-loos hem in de armen viel en hem den zuigeling toereikte, wiens moeder hij behouden had (1).

Bedrijf van heldhaftige menschlievendheid.

Op den 6den December des avonds kwam de beurtschipper van 's Bosch op Schiedam, met name *N. van der Aa*, met zijn zwaar geladen schip ten anker voor het dorp Sleeuwijk. Harde noordoostewind en sterke vorst maakten, dat hij het aldaar niet kon houden, en des anderen daags 's morgens de haven van Werkendam zogt te bereiken; doch het, door den wind gedurig overgeslagen en terstond in ijs verkeerd, water maakte zeil en touwen onbruikbaar. Het schip werd op eene zandbank gedreven, en het water drong van achteren met zoo veel geweld door de poorten in, dat het ruim weldra onder liep, en alle die aan boord waren, zijnde de schipper, zijne vrouw met een kind van negen maanden, en zijn knecht, met nog een schipper, die als passagier aan boord was, zich gedwongen zagen op het dek te vlugten, alwaar zij echter, bij de onmo-

Menschlievende redding te Hardinxveld.

(1) Groninger Maandschrift 1816. N°. XII bl. 553. alwaar dit geval uitvoerig en stichtelijk beschreven is door den Eerw. *W. Goede*.

Mensch-lievende redding te Hardinxveld.

gelijkheid om aan wal te komen, en, in weinig oogenblikken, met water en ijs bedekt zijnde, eenen zekeren dood voor oogen zagen, toen z. door de onverschrokkenheid van eenige inwoners van Hardinxveld werden gered. — *G. de Boer*, *B. Klop*, *A. Baan*, *J. van den Bout*, *C. Klop* en *H. Grondel* begaven zich in den veerhengst, en het gelukte hun, na langdurige en gevaarlijke poging, aan boord van het schip te komen en de hulpeloozen te redden. De vrouw en het kind schenen reeds levenloos, doch kwamen door geneeskundigen bijstand van den Chirurgijn *E. van Langeveld* en van eenige andere dienstvaardigen wederom bij, ten huize van den veerman *Otto van Hattem*.

Ten zelfden dage hadden vier andere personen van de gemeente van Hardinxveld, met naam *W. van den Heuvel*, *F. van den Heuvel*, *G. Kamsteeg* en *C. Goudriaan*, met gevaar van hun leven en na meer dan vijf uren arbeids eenen ouden man gered, die, bij ijsgang, in een schuitje de rivier afgekomen en zoo vast geraakt was in het ijs, dat hij er niet kon uit komen. Na den man gered te hebben, wisten zij hem ook zijn schuitje nog weder te bezorgen.

Merkwaardige redding.

Meer tot de merkwaardige bijzonderheden, dan tot de blijken van grootmoedige menschenliefde, behoort gebragt te worden, het gebeurde aan den Hoek van Holland op den 15den April, wanneer aldaar het hol van een visschers vaartuig kwam aandrijven, hetgeen men den volgenden [illegible] bij laag water bevond, dat met de kiel bo[illegible] lag. Bij nader onderzoek bemerkte men, da[illegible] ich nog een levend mensch in bevond. Da[illegible] hip in diervoege lag, dat het onmogelijk [illegible] er anders in te komen, sloeg men de bui[illegible] hetzelve open met het heugelijk gevolg, [illegible] jongen van acht of negen jaren te ku[illegible] den, die met den volgenden vloed zeker [illegible] gekomen zijn.

Wegens geboorte, trouw en sterflijsten voor dit jaar vinden wij de volgende opgaven: Geboorte- Trouw- en Sterflijsten.

Plaatsen.	Geboren.	Gestorven.	Huwelijken.
Alkmaar	310	243	108
Amersfoort	331	218	79
Amsterdam	7050 (1)	7047 (2)	1917 (3)
Goes	214	155	34
's Gravenhage	1492	1000	464
Haarlem	642	530	173
's Hertogenbosch	545	442	130
Middelburg	530	497	134
Rotterdam	2320	1491	663
Vlaardingen (4)	230	122	92
Winterswijk	154	192	52

Staat van Deventer en deszelfs arrondissement.

Bathmen	38	24	5
Dalfsen	165	82	38
Deventer	419	312	67
Diepenveen	61	33	23
Gramsbergen	41	27	9
Ham (den)	59	42	28
Hardenberg	74	44	27
Helle[illegible]orn	75	42	21
Heino	23	13	12
Holte[illegible]	84	41	20
Olst	94	57	19
Omme[illegible]	88	53	21
Raalte[illegible]	115	66	26
Wijhe	96	58	23
Totaal [illegible] arrond[illegible]	1432	[illegible]94	339

(1) Wa[illegible] onecht.
(2) Wa[illegible] jaren
(4) [illegible]
[illegible] stand leverden
[illegible] 33
[illegible] 38
[illegible] 77

Grijsaard te Mechelen.

Te Mechelen werd op den 4den April een grijsaard van 107 jaren aan Z. M. voorgesteld, en door Hoogstdenzelven op het minzaamst bejegend. Deze man bevond zich nog in het bezit van alle zijne zielvermogens en was nimmer ziek geweest.

Gesteldnis van het weder over dit geheele jaar.

De waarnemingen omtrent de luchtgesteldnis en het weder gedurende dit jaar hadden geene andere bijzonderheden opgeleverd, behalve een geweldig onweder op den 11den Januarij, hetwelk te Zwolle, Arnhem, Doesburg, Utrecht, 's Hertogenbosch, Uden, Groot Sundert en Antwerpen zich schriklijk liet hooren, op verscheiden dier plaatsen brand verwekte, en meestal slechts met twee slagen uitbarstede, doch te Zwolle allerschriklijkst woedde, zoodat donder, bliksem, hagel en een vreeslijke storm alles dreigden om te keeren; *vijf allerverschrikkelijkste slagen* volgden er *onmiddellijk* op den bliksem, waarbij eensklaps de groote toren in brand geraakte, die vijftien uren in dien staat bleef, bevorens men den brand geheel kon meester worden.

De winterkoude was met den aanvang des jaars een gematigde vorst, met dooi afgebroken. — Februarij had reeds fraaije dagen. Men hoorde op den 12den den leeuwrik. Met de helft dier zelfde maand waren de trekvaarten in Holland open. — Den 2den Maart zag men Ojevaars, en op hooge landen het vee in het veld. — April was even voordeelig, men hoorde de nachtigalen en zag de zwaluwen vliegen; doch de laatste helft dier maand werd buijig, koud, zelfs met nachtvorst. — Ook de Mei was koel en niet bevorderlijk voor de groeizaamheid. — De koelte hield in Junij aan en was rijkelijk in regen, waarvan de stortregens door de dagen van Waterloo zijn vereeuwigd en de koelte door de hospitalen, na die dagen, dankbaar gezegend — Dezelfde koelte, voor geboomte en het graan onschadelijk, hetwelk frisch en gunstig stond, duurde nog in Julij voort, zoodat de kwik in den Thermometer van Fahrenheit maar eenmaal boven de 70° teekende. De

hooibouw was ongunstig, de tuinvruchten bleven klein. — Augustus muntte uit in schoone dagen en liefelijke avonden, slechts eenmaal afgebroken door eenen verschrikkelijken storm uit het noorden, die verscheiden boomen in het Haagsche bosch uit den grond rukte. — September had aangenaam weder, hetgeen niet slechts de boomvruchten deed rijpen, maar tot ongemeene grootheid zwellen. — Men plukte in October rijpe witte druiven, waar zij slechts gunstig gelegen hadden. — In November bleef het grootst gedeelte der boomen derzelver bladeren en der velden derzelver groene frischheid behouden, tot dat het weder, omtrent de helft dier maand omsloeg en de nadering van den winter met veel sneeuw en hagel deed gevoelen, die met December zoo hevig aankwam, dat den 6den reeds de rivieren met ijs bezet raakten en de scheepvaart, zoo op de stroomen als door de kanalen, aanhoudend werd belet (1). Gesteldheid van het weder over dit geheele jaar.

De staat der rivieren kenmerkte al spoedig het verschil van dezen winter met dien des vorigen jaars. Hadden de Rijn en de Waal bij Arnhem en Nijmegen den 5den Februarij op zijn hoogst gestaan 8 voet en 10 duim en 10 voet en 5 duim; den 15den December stonden dezelve reeds te Arnhem op 13 voet 9 duim, te Nijmegen op 9 voet en 5 duim, en op den 30sten December was de Rijn te Pannerden 13 voet 8 duim, de Waal te Thiel 10 voet, hetwelk de zorgelijkste uitzigten opleverde voor het volgende jaar. Staat der rivieren.

(1) *Kunst en Lett. Bode* 1816. bl. 28.

REGISTER

OP HET

JAARBOEK

VAN 1815.

A.

Aanhalingen van goederen van geringe waarde. Ampliatie van de wet, rakende de executie van het generaal plakkaat van 1725 nopens dezelve. I. 38—40.

Abbinga, (*J.*) Deszelfs lof als Schoolonderwijzer en Voorzitter van het Schoolonderwijzers-gezelschap te Winschoten. II. 286.

Adelstand. Besluit omtrent deszelfs vereischten en voorregten. I 7.

Advisen. Voorstel van den Heer *van Hoogstraten* over derzelver inzertie in de notulen der Tweede Kamer. II. 176.

d'Affry Kommandant der Zwitsers te Parijs. Deszelfs heldhaftig gedrag. I. 83.

Akte van het Weener Congres. II 166 en 167.

Algemeene dankstond, bepaald en uitgeschreven. I. 394 —397.

Algiers. Zeerooverijen der Algerijnen en vruchtelooze onderhandeling met hen. II. 215.

Alpen. Wapenstilstand aldaar. I. 310.

Alphen (*Van*) tot Lid der Tweede Kamer door Z. M. benoemd II. 168.

Amerika (*Zuid en Noord*) bepalingen van den handel met de eilanden en het vaste land van hetzelve. II. 205 en 206.

Amsterdam. Vrijwillige kavallerie en derzelver uittogt. I. 296.

Anslyn Nz. (N.) Deszelfs verdiensten als Schoolonderwijzer vereerd. II. 288.

Antwerpen. Gesteldheid aldaar in de gevaarvolle dagen van Junij. I. 225. — Bevoordeelingen voor den handel aldaar. II. 206.

Appel van Geregtshoven. Besluit daaromtrent. II. 189.

Appelius Directeur-Generaal voor de indirecte belastingen. II. 95.

Armen-directiën, gratis bediend in alle civiele regtzaken. II. 188.

Arresten en kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen bij de hoofden der onderscheidene departementen van administratie. I. 28—32.

Arresten. Conceptwet op het leggen van arresten en het bekomen van kortingen op traktementen, soldijen en pensioenen. II. 176.

Athenaeum te Franeker geïnstalleerd. II. 280.

B.

Barclay de Tolly, Generaal en Chef der Russische Legers. Proclamatie aan de Franschen. I. 309.

Barriere-regt in Belgie. I. 71.

Bedestonden (Maandelijksche) ingetrokken. I. 394.

Belastingen en *Ontlastingen* van onderscheidene speciën, met alteratiën in het tarief van 1725. I. 8.

Belastingen (Indirecte) en Convoijen en Licenten afgescheiden van het algemeen departement van financie. I. 18. Benoeming van *H. L. Wichers*, tot Directeur Generaal in gemeld afzonderlijk departement. Ald.

Belastingen (Directe) de termijnen van derzelver betaling vervroegd. I. 147.

Belastingen (Indirecte) derzelver executoir-verklaring in de nieuw aangewonnen departementen. II. 185.

Belgen. Derzelver roem wegens de algemeene geestdrift tegen *Napoleon*. I. 199.

Belgie door de Mogendheden op het Congres te Weenen met Nederland vereenigd. I. 72. Vreugde daarover te Brussel, Antwerpen, Brugge, Gent, en door geheel Belgie. I. 73—76. Deputatien van allerwege naar den Haag. I. 76.

Belgische krijgslieden. Proclamatie aan dezelven. I 23.

Benoeming tot Leden van de Tweede Kamer. II. 165 en 166.

Benoemingen. Tot het Geneeskundig toevoorzigt. II. 191. Bij het Nederlandsche Syndikaat II. 187.

Berbice. Proclamatie van *H. W. Bentinck*, Luitenant-Generaal en Kommandant en Chef in deze Kolonie en derzelver onderhoorigheden. II. 211.

Bern. Verklaring van het Gouvernement aldaar over den inval van *Napoleon.* I. 86.

Besluit. Van Z. M. houdende *voorschriften nopens de vaart op de Westindiën door Nederlandsche ingezetenen.* II. 161, 162. — Van Z. M. houdende, dat het bestuur van de registratie belast blijft met alle bemoeijingen, spruitende uit de executie van contumaciëele vonnissen. II. 180. — Van Z. M. tot vrijdom en restitutie van uit- en ingaande tolregten binnen het Rijk. II. 181. — Van Z. M. ter executoir-verklaring der indirecte belastingen in de nieuw aangewonnen departementen. II. 185. — Van Z. M. omtrent het Syndikaat der Nederlanden. II. 186. — Van Z. M. omtrent het appel van Geregtshoven. II. 189. — Van Z. M. tot continuatie der, in de zuidelijke departementen bestaande loterij en executoir verklaring voor dezelve der reglementen van de Clasfikale Loterij der noordelijke provinciën. II. 186. — Van Z. M. relatief de onder den eersten Griffier van het Hoog Geregtshof berustende cachetten of wapens van steden, plaatsen en heerlijkheden. II. 188. — Van Z. M. ter loslating van rustverstoorders, bevorens het besluit van 10 April 1815 in hechtenis. II. bl 188. — Van Z. M. wegens het gratis voor arme directiën in alle civiele regtbanken. II. 188. — Van Z. M. omtrent civiele zaken, koophandel en den burgerlijken stand voor het Hof te Brussel. II. 189. — Van Z. M. waarbij het verbod van invoer van rundvee uit Bremen wordt ingetrokken. II. 193. — Van Z. M. waarbij de invoer van rundvee uit Frankrijk wordt verboden.. II. 193 — Van Z. M. tot vrijen uitvoer van Turfasch. II. 205.

Bezitneming van Landen, behoord hebbende tot den Neder- en Middelrijn I. 144—147. — De nationale militie in dezelven bevolen. I. 147.

Blucher van Wahlstad, (Prins) brief van de Fransche Commissarissen aan Z. H. I. 313. Zonder gevolg. Ald. — Betuigt zijnen dank aan de inwoners van Huy. I. 292.

Bijbelgenootschap (*Nederlandsch*) Oprigting van vele afdeelingen. I 70. — Geconstitueerd. II. 333.

Bijgeloovige wreedheid te Onkerzeelen gestraft. II. 190.

Bisschop van Gent. Vermaant de zijnen om de Grondwet niet aan te nemen. II. 25.

Bondgenooten. Derzelver legermagt. I. 202.

Bosscha, (*H.*) Redevoering van dien Hoogleeraar te Amsterdam. II. 281.

Braband. Wet houdende bepalingen omtrent de grenzen dier provincie. I. 7.

Breda. Eerepenning aan den Kommandant en Officieren der schutterij toegestaan door Z. M. wegens betoonden moed en trouw in 1813. I. 158.

Brugmans, (*S. J.*) tot Inspecteur-Generaal bij den geneeskundigen dienst van 's Lands zeemagt benoemd. I. 20. — Deszelfs werkzaamheden, als Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst, na de gevechten van Junij, en derzelver heilrijk gevolg. I. 283—288.

Brunswijk Oels (De Hertog *van*) gesneuveld in den slag van Quatre-Bras op den 16 Junij. I. 218.

Brussel. Wegens de aflossing der geldleening van drie millioenen voor die stad. I. 72. — Vereering der Schutterij. I. 113 — Feest door de Stad gegeven bij gelegenheid van 's Konings intogt. I. 114—115. — Het Rozenfeest. I. 115 en 116. — Gesteldheid aldaar in de gevaarvolle dagen van Junij. I. 221.

Buskruid. Bepalingen en voorzieningen omtrent den vervoer daarvan, en van oorlogsbehoeften en brandstoffen. I. 21.

C.

Cachetten en Wapens van steden, plaatsen en heerlijkheden; besluit daaromtrent. II. 188.

Capellen (De Baron *van der*) als Gouverneur-Generaal van Neerlandsch Indiën en Opperbevelhebber van de Land- en Zeemagt van den Staat, beoosten de Kaap de Goede Hoop, beëedigd. I. 53.

Cappelle (*J. P. van*) tot Hoogleeraar benoemd te Amsterdam. II. 281.

Carignan. Deszelfs overgave. I. 400.

Charleroy. Doortogt der Franschen op den 15den Junij. I. 204.

Chinasche Theehandel. Zie de wet daaromtrent.

Clancarty (De Graaf *van*) tot *Markies van Heusden* verheven. I. 204.

Collatie (*Regt van*) bij de beroeping van Predikanten. Alteratie van het laatste besluit betreffende de uitoefening daarvan. I. 67.

Commissarissen-Generaal voor Neerlandsch Indiën beëedigd. I. 53.

Commissarissen-Generaal benoemd. II. 95.

Conceptwet, om het defectueuse in de akten door den Notaris *Le Sage ten Broek*, in den jare 1809—1811 gepasseerd, te redresseren: — niet aangenomen. II. 146.

Congres te Weenen verneemt de ontkoming van *Napoleon* van Elba. I. 84. — Artikelen uit de akte van hetzelve, betreffende het Koningrijk der Nederlanden. I. 103—108. — Rapport eener Commissie ter zake van *Napoleon*. I. 175.

Consul benoemingen voor Frankrijk, Marokko, Kadix, Gallicië en de Corunna. I. 52, 53.

Consul-benoemingen en admissiën. II. 202.

Consul van Rusland te Rotterdam door een Russiesch Majoor vermoord. II. 202.

Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden, over de vaart en handel op de Westindische volkplantingen van Demerarij, Essequebo en de Berbice. II. 154—161.

Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande gearresteerd. I. 21.

Curacao. Het eerste schip van daar voor Rotterdam terug gekeerd. II. 207. — De inwoners van Curacao

aan *J. le Couteur*, Luitenant-Gouverneur en Kommandant-en-Chef over het eiland en onderhorige distrikten Bonaire en Aruba, Vice-Admiraal en President van alle hoven, ten dank over deszelfs gehouden bestuur. II. 208. — Antwoord van den Luitenant-Gouverneur op de betuigingen der inwoners. II. 209.

D.

Dank- en Bededag voor de noordelijke provinciën, op den 5den Julij. — Brief van uitschrijving. I. 264—269 — Dankzeggingen en lofzangen op den 25sten Junij. I. 269.

Dank der gekwetsten te Bergen-op-Zoom. I. 292.

Davoust. Deszelfs brief aan *Wellington*. I. 316. — Antwoord daarop van *Wellington* en *Blucher*. I. 317.

Deserteurs. Alteratie van art. 8 van het besluit ten opzigte der uitbetaling van de premie voor het arresteren van een deserteur. I. 22.

Dienstboden-geld, wet op den opheve dier belasting. I. 14.

Directeurs-Generaal benoemd. II. 95.

Discipline (Reglement van) voor het krijgsvolk te lande gearresteerd. I. 21.

Doggersbank. Visscherij op dezelve. II. 201.

Domeinen. Besluit ter verdeeling der rentambten van de domeinen in acht arrondissementen van inspectie. I. 14.

Duitsche orde, Balye van Utrecht, hersteld. II. 182—185.

E.

Engeland (Prins Regent van), deszelfs verklaring omtrent Frankrijk. I. 178.

Enkhuizen. Ongeluk bij het uitloopen der Haringbuizen aldaar. II. 200, 201.

Erfprins (De) in militaire functiën te Brussel, en aldaar hoogst vereerd. I. 2, 3.

Eskader naar de Middellandsche zee. Benoeming eener Commissie van onderzoek omtrent de ongelukken van 's lands schepen onder bevel van den Schout-bij-Nacht *Tulleken*. I. 20. — Het bevel over dit eskader opgedragen aan den Vice-Admiraal *T. F. van de Capellen*. —

De Conftructeur-Generaal *P. Glavimans* en de Onder-Conftructeurs *van Es* en *Ciebert* uit den dienst van het rijk ontflagen. I. 20.

Ewrik, benoemd tot Lid der Algemeene Rekenkamer. II. 187.

F.

Felperlaan (J.). Deszelfs bedrijf van heldhaftige menschlievendheid. II. 334.

Financiën (Minister van). Deszelfs voordragt van de conceptwet tot buitengewonen onderftand. II. 133—138.

Financie. Voordragt der financiële wetten over den jare 1816. II. 177.

Fonds van aanmoediging voor den gewapenden dienst. Rijke ontvangften en bemoedigende brief. I. 273—276. — Derzelver Commisfiën te Amfterdam en elders. I. 276.

Fouché. Deszelfs brief aan *Wellington*. I. 314.

Frankrijk. Regerings-Commisfie over hetzelve bij den afftand van *Napoleon*. — Dezelve benoemt Gevolmagtigden tot den vrede met de Geallieërden. — Maar zorgt tevens voor tegenweer. I. 305. — Ontbinding der Commisfie. I. 324.

Fredrik der Nederlanden (Prins) Kommandant der Belgifche en Hollandfche troepen. I. 131. Rapport aan Z. M. wegens de vestingen Quesnoy, Valenciennes, Condé en Bouchain. I. 347—399.

Frankrijk. Bepalingen van de territoire en vestingen door Frankrijk afgeftaan. I. 387—390.

G.

Geboorte- Trouw- en Sterflijsten. II. 339.

Geestdrift der natie bij den verwachten aanval van *Buonaparte*. I. 148.

Geestelijkheid in de zuidelijke departementen. Lof van derzelver medewerking tegen *Napoleon*. I. 200.

Geneeskundige dienst bij de armée. I. 282. Derzelver erkentenis en vereering. I. 289, alsmede 290, 291.

Geneeskundig Wetboek. Commisfie tot deszelfs ontwerping. II. 191.

Geneeskundig Toevoorzigt. Benoemingen. II. 191.

Generaals (Luitenant-) en Generaal-Majoors benoemd. I. 134.

Genootschap (Bataafsch) der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam. II. 305.

Genootschap (Provinciaal Utrechtsch). II. 305.

Genootschap (Zeeuwsch) der Wetenschappen. II. 305.

Genootschap (Heelkundig) te Amsterdam. II. 306.

Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst in 's Gravenhage. II. 306.

Genootschap ter Koepokstof-inenting te Amsterdam. Deszelfs werkzaamheid. II. 192.

Geweer-fabrieken in Luik geschort. I. 133.

Goedkoop (A.) doet zijne intree-predikatie als Hervormd Leeraar te Gent. II. 334.

Goldberg, Directeur-Generaal voor Koophandel en Koloniën. II. 95.

Goltz (De Generaal-Majoor *F. A.* Graaf *van der*) Commissaris-Generaal van Oorlog. II. 144. Bevestigd als Commissaris-Generaal van Oorlog. II. 195.

Goubau d'Hovorst (De Baron) Directeur-Generaal voor de zaken van den Roomsch-Katholieken eerdienst. II. 95.

Gouden en Zilveren Werken. Over den opheve der belasting op dezelve. I. 14. De wet rakende den ophеve van deze belasting in haar geheel. I. 45—52.

's Gravenhage. Onderstand door de Commissie aldaar ten behoeve der gekwetsten. I. 273.

's Gravesande. De kerk der Hervormden aldaar herbouwd. II. 334.

Groenlandsche Visscherij. Concept-wet ter algemeenmaking over het geheele Rijk, van de wet op dezelve van 19 Maart 1815. II. 177.

Groenlands en Straat Davidsvaarders. Premiën aan dezelven uitgeloofd. II. 193—197.

Grootboek der Nationale Schuld. Wet houdende bepalingen op de inschrijvingen van kapitalen. I. 8.

Grondwet. Commissie tot derzelver herziening, wijziging en ampliatie. I. 109, 110. — Memorie van de Commissie tot derzelver herziening, bij de overgifte van haar ontwerp. II 5-19 — Besluiten van Z. M. omtrent de notabelen voor de zuidelijke departementen. II. 19. — Staat der afkeurende stemmen tegen de lijst dier notabelen. II. 21. — Aanspraak bij de opening der zitting van Presidenten der notabelen te Brussel. II. 21—25. De Bisschop van Gent vermaant de zijnen de Grondwet niet aan te nemen. II. 25. — Brief van den Secretaris van Staat in Belgie aan de Presidenten van de Vergadering der notabelen. II. 25-27. — Reglement voor de Vergadering der notabelen. II. 27. — Proces-verbaal van derzelver Vergadering te Brussel. II. 44 48. — Proclamatie van Z. M. wegens de aanneming der Grondwet. II. 48—51. — De Grondwet zelve. II. 52-99.

Grouchy (Generaal). Krijgsbedrijf van deszelfs legerkorps in de Fransche armée. I. 300—302. — *Deszelfs* voortreffelijke terugtogt op Parijs. I. 311.

Guinea. Komst van het eerste Hollandsche Koopvaardijschip aldaar. II. 213.

H.

Hamel (Mr. O. T.) Vernietiging van eene Sententie, door het Hof van Gelderland in 1796 tegen denzelven, toen Stadhouder van het Regterambt van Doesburg, uitgesproken. I. 41, 42.

Handelingen tusschen de Plenipotentiarissen van Frankrijk en de Ministers van de verbondene Mogendheden, over afstand en schadeloosstelling. I. 342—351.

Haringbuizen. Ongeluk te Enkhuizen bij derzelver uitloopen. II. 200.

Haringvisscherij. Zie wet omtrent dezelve.

Heijligers (*P. F.*) als Lector hersteld te Utrecht. II. 281.

Hemert (Mr. *W. J. J. van*) tot Substituut van den Procureur-Generaal bij het Hoog Geregtshof benoemd. I. 42.

Heringa (*J*) Aanspraak aan de uittrekkende Utrechtsche Studenten. I. 297.

Hervormden. Commissie uit den Raad van State tot der-

zelver zaken, door Z. M. benoemd. II. 331. — Besluit van Z. M. behelzende bepalingen omtrent de kerkelijke belangen in de Oost- en West-Indiën. II 331.

Hof te Brussel. Besluit omtrent civiele zaken, koophandel en den burgerlijken stand voor hetzelve. II. 189.

Hogendorp (*G. K.* Graaf *van*) benoemd tot Minister van Staat. II. 95.

Hooge scholen. Benoemingen voor dezelve in de noordelijke provinciën. II. 270—275.

Hooge school te Groningen plegtig geïnstalleerd. II. 279.

Hooge school te Leiden plegtig geïnstalleerd. II. 275—278.

Hooge school te Utrecht plegtig geïnstalleerd. II. 278.

Hoop (Mr. *J. C. van der*) benoemd tot Minister voor de Marine. II. 95.

Huishoudelijke belangen. Bepalingen op het statuëren van gepaste straffen en boeten bij de keuren en ordonnantiën van die besturen, aan welke het 94ste artikel der Grondwet de vrije beschikking over dezelve verklaart. I. 32—34.

Huwelijken van behoeftigen. Bepalingen tot het wegnemen van pecuniële bezwaren bij derzelver voltrekking. I. 40, 41.

Huwelijk van Z. K. H. den Prins van Oranje met H. K. H. *Anna Paulowna*, Grootvorstin van Rusland, voorgedragen door *Z.* M. aan de Staten Generaal, en door Hun Ed. Mog. met genoegen aangenomen. II. 168—171.

I.

Jagt. Definitive bepaling omtrent de uitoefening van het regt daartoe door de eigenaars van heerlijkheden. I. 58—60.

Impositiën (*Afzonderlijke Stedelijke en Plaatselijke*). De wijze, waarop zullen worden goedgemaakt de kosten vallende op calanges, informatiën en procedures, zoo ter eerster instantie als in appèl. I. 24, 25.

Instituut tot onderwijs der Blinden. Deszelfs openbaar examen. II. 295, 296.

Instituut voor de Israëlitische jeugd te Groningen ingewijd. II. 296.

Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten te Amsterdam, uitgebreid. II. 297.

Instituut van Dooven en Stommen. Deszelfs openbaar examen en vijf en twintigjarig bestaan. II. 292–295.

Israëliten. Het *gratis* in procedures ten behoeve van derzelver Synagogen. II. 325. — Verordening omtrent de wijze van verkiezing eens Opper-Rabbyns. II. 326.

K.

Kabinetsraad van den Koning. II. 95.

Kamer (Eerste). Derzelver Leden. II. 91.

Kamer (Tweede). Derzelver Leden. II. 92–94.

Kamer (Reglement van orde voor de Tweede). II. 115 tot 117.

Kapitulatiën over het in dienst nemen van verscheiden regimenten, by den Vorst *van Nassau*, den Graaf *van Bentinck*, Heer van Kniphausen, de Zwitzersche kantons Bern, Graauwbunderland, Zurich en andere Roomsche kantons. II. 168–174.

Kemper (J. M.) tolk der algemeene gevoelens van de natie bij den Koning. I. 149–152. — Aanspraak aan de uittrekkende Leidsche Studenten. I. 294–296.

Kesman (J. H.) Inspecteur van de administratie bij het leger. I. 131.

Kinsbergen (De Luitenant-Admiraal van). Deszelfs prijsuitloovingen ter vereering en vereeuwiging van de omwenteling in 1813. II. 302–304.

Koepokstof-inenting. Medailles deswegens uitgereikt. II. 192. — Werkzaamheid van het Amsterdamsch Genootschap. Ald.

Koloniën (Nederlandsche). Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden, wegens derzelver teruggave. II. 150–154. — en over de vaart en handel op Demerarij, Essequebo en de Berbice. II. 154–161.

Koning (J. de) benoemd in de Commissie van Geneeskundig onderzoek en toevoorzigt te Zwolle. I. 34.

Koning. (Z. M. de) Proclamatie van Z. M. aan het Nederlandsche volk. I. 93–96. — Intogt en onthaal van HH. MM. te Amsterdam. I. 96–99. — Plegtigheid bij de proclamatie te Brussel. I. 99. — Beëdiging van het garnizoen te

te Brussel. I. 100. — Algemeene geestdrift der natie. I. 100. — Uitschrijving van eenen algemeenen Dank- en Bedestond. I. 101, 102. — 's Konings reis naar Brussel, en onthaal te Dordrecht, Antwerpen en Mechelen. I. 111. — Intogt en onthaal van HH. MM. te Brussel. I. 111–115. — Hoogstdeszelfs intrede te Luik. I. 116. te Maastricht en te Roermond. I. 117. te Venlo en te Grave. I. 118 op het fort Coehoorn, te Nijmegen en te 's Hertogenbosch. I. 119. te Bergen-op-Zoom. I. 120. te Brielle I. 121. te Maassluis. I. 122. — Z. M. vraagt de toestemming van de Staten-Generaal tot het gebruik der nationale militie buiten de grenzen. I. 137. — Antwoord der Staten-Generaal. I. 142. — Wet daaromtrent. *ald.* — Z. M. bezoekt de hospitalen en het slagveld. I. 288, 289. — Proclamatie van Z. M. den Koning, ten aanzien der ontworpen Grondwet des Rijks. II. 3. — Hoogstdeszelfs 43ste verjaardag gevierd. II. 89. — Komst der Koninklijke familie te Laken. II. 90. – HH. KK. MM. te Gent. II. 90. — Zijner Majesteits weldaden te Brussel. II. 127. — Hoogstdeszelfs plegtige inhuldiging te Brussel. II. 95–163. — Beëediging der Ministers, der Leden van den Staatsraad in gewonen en buitengewonen dienst, der Provinciale Gouverneurs, der Gouverneurs-Generaal van Curaçao en de kust van Guinea, en der Leden van den Raad van Adel. II. 103, 104. — Algemeene feestdagen te Brussel. II. 104. — Verheffing tot Graven en Baronnen, en tot den Adelstand. II. 104, 105. — Benoemingen in de Ridderschap. II. 105.

Koningin. (H. M. de) Te Antwerpen en te Rotterdam I. 116. — De Prins *van Oranje* door H. M. met moederlijke trouw en tederheid bij zijne wonde verzorgd. I 257.

Koophandel en Koloniën. Benoemingen bij dit departement. I 53.

Krijgsvolk te Lande. Crimineel wetboek en reglement van discipline voor hetzelve gearresteerd. I. 21.

Krijgstuig. Wet tegen het vervoeren daarvan I. 123.

Kunstwerken. Aanzoek en werkzaamheid van het Gouvernement ter terugvordering van die, welke naar Frankrijk waren weggevoerd. II. 307. — Eensgezindheid der Vereenigde Mogendheden hieromtrent. II. 309. — Nota van Lord *Castlereagh* aan de Mogendheden over de reclamatiën der Kunstgewrochten. II. 309. — Brief van den Hertog *van Wellington* aan Lord Cast-

lereagh, II. 314. — Werkzaamheden der Gecommitteerden van Z. M. ter terugbrenging van het wederbekomene. II. 319. — Besluit van Z. M. regelende de bestemming der teruggekeerde voorwerpen. II. 320. — Nader besluit van Z. M. daaromtrent. II. 321. — Plegtige inhaling der kunstgewrochten op den vaderlandschen grond, alsmede te Antwerpen, te Brussel en in 's Gravenhage. II 321—325.

Kweekschool voor de Zeevaart viert de verjaring van haar herstel. I. 57.

L.

Landbouw. Benoeming eener Commissie van denzelven voor de Provincie Braband. — Benoemingen in de Commissiën voor Zuid- en Noord-Holland, Utrecht, Overijssel, Zeeland en Drenthe. *I. 44 en 45.* — Algemeene Vergadering van de Provinciale Commissiën. II. 192.

Landbouw (Fonds voor den) Eene belasting op het rundvee, paarden en schapen ten behoeve van hetzelve bij conceptwet voorgedragen. II. 171.

Landrecies gaat bij kapitulatie over. I. 400.

Leefmiddelen. Verbod van derzelver uitvoer uit de zuidelijke departementen. I. 133. — Doch buiten toepassing langs de linie der tollen. Ald.

Lemmers tot Directeur Kommandant bij de Marine te Amsterdam benoemd. I. 20.

Levantsche handel. Benoeming van Leden in deszelfs directie. I. 53.

Liefdadigheid aan gekwetsten, alsmede weduwen en weezen van gesneuvelden. I. 272.

Liefdadigheid der natie, na de gevechten van Junij. — Opgewekt door eenen brief van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken aan de Gouverneurs der provinciën. I. 276—278. — Geschenk van Z. M. I. 278. — Van *Johanna van Niel* I. 279 — Van de Zangeres *Catalani*. I. 279. — Liefdadigheid in de zuidelijke provinciën. — Vooral te Brussel en te Antwerpen, te Enghien en Soignies. I. 280—282.

Ligny. Vermaarde veldslag tusschen de Pruissen en Franschen op den 16den Junij. I. 200—213.

Lodewijk XVIII komt te Gent. I. 125. — Braaf gedrag van den Luitenant *Carondal*. I. 124. — Zr. Ms. verblijf te Gent. I. 187—192. — Intogt te Parijs. I. 324. — 's Konings erkentelijkheid aan de inwoners van Gent. I. 325. — Alsmede die van zijne officieren aan verscheidene gemeenten der zuidelijke provinciën. I. 326 — Bezoek bij den Koning door de geallieërde Souvereinen. I. 327. — 's Konings besluiten tot ontzetting en proscriptie. I. 328.

Longwy kapituleert. I. 147.

Loterij. Besluit tot continuatie der in de zuidelijke departementen bestaande Loterij en executoir-verklaring voor dezelve der reglementen van de klassiskale Loterij der noordelijke departementen. II. 186.

Loterij De Nederlandsche. Derzelver trekking geschiedt weder op de oude zaal van het Binnenhof in 's Gravenhage. II. 186.

Luik. Lof van de inwoners bij gelegenheid der opschudding door de ontwapende Saksers. I. 198.

Lulofs (*B. H.*) Doet zijne intreê-redevoering als Hoogleeraar te Groningen. II. 280.

Luxemburg in bezit genomen. I. 147.

M.

Maanen (Mr. *C. F. van*) benoemd tot Minister van Justitie. II. 95.

Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem (*Hollandsche*). Derzelver algemeene vergadering. II. 298.

Maatschappij te Haarlem (*Nederlandsche Huishoudelijke*). Derzelver algemeene vergadering. II. 299.

Maatschappij Tot Nut van het Algemeen. Derzelver algemeene vergadering. II. 300

Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde. Derzelver openbare vergaderingen. II. 301.

Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen. (*Hollandsche*) Derzelver algemeene Vergadering, II. 301 en 302.

Maatschappij ter bevordering van den Landbouw. Derzelver groote vergadering. II. 302.

Maatschappij van Landbouw en Kruidkunde te Gent. II. 304 en 305.

May (J. S.) tot Directeur Kommandant bij de Marine te Rotterdam benoemd. I. 20.

Marechaussée. Derzelver eerste kompagnie geïnspecteerd te Brussel. I. 24.

Marnix (De Graaf van) benoemd tot Opperjagermeester in de zuidelijke departementen. II. 201.

Merchtem. De kerk der Roomsch-Katholieken aldaar hersteld. II. 334.

Mezieres. Deszelfs overgaaf. I. 400.

Menkema (A. van) tot Curator benoemd der Hooge school te Groningen II. 281.

Middelburg. Nieuwe haven aldaar ontgonnen. II. 207.

Militie. (*Nationale*). Wet op dezelve. I. 4—6 — Besluit tot het in werking brengen van art. *18 der wet* op dezelve. I. 149. — *Nationale militie in de* departementen van Belgie. I. 131. — Conceptwet, om *dezelve* nog eenigen tijd op den been te houden. II. 176.

Militieraden in de 21 militaire districten. I. 131.

Ministers benoemd. II. 95.

Mogendheden (*De Vereenigde*) Derzelver declaratie tegen *Napoleon Buonaparte.* I. 84, 85. — Protocol bij hetwelk de Souvereine Vorst erkend werd als Koning der Nederlanden en Groot Hertog van Luxemburg. I. 102. — Officieel artikel tegen *Napoleon.* I. 164 —167.

Mouzon. Deszelfs overgave. I. 400.

Munters (*Valsche*) Doodstraf op dezelve in Belgie gesteld. I 71.

Maatregelen tegen den invloed der Fransche Staatsomkeering. I, 124.

Murat (*Joachim*) Koning van Napels. Geschiedenis van deszelfs listen, trouwloosheden, vijandelijkheden, val en dood. I. 180—186.

N.

Nagell tot Ampsen (Jonkheer *A. W. C van*) benoemd tot Minister van Buitenlandsche zaken. II. 95.

Napoleon Buonaparte ontkomt Elba en herstelt zich op den troon van Frankrijk. I. 77. — Ongegrond vertrouwen van *Lodewyk XVIII*. I. 81. — De Koning verlaat Parijs. I. 83. — Komst van Buonaparte te Parijs I. 83. — Vredelievende houding. — Valsch gerucht van zijnen dood. — Geestdrift van zijn krijgsvolk. — Rapport van den Raad zijner Ministers. I. 161—164. — Zijn brief aan de Souvereinen. I. 167. — Brief van zijnen Minister aan de Kabinetten van Europa. I. 168. — Rapport van zijn Ministerie. I. 169. — Zijne revue over de nationale garde, en algemeene geestdrift te Parijs. I. 171. — Zijne volksbelieving. I. 171. — Het Meiveld. I. 173. — Zijne kunstgrepen. I. 173. — Mislukte aanslag om den Koning van Rome op te ligten. I. 174. — Nieuwe kunstgrepen. I. 176—178. — Verwint de Koningsgezinden in Frankrijk. I. 186 en 187. — Trekt te veld. — Opgaaf der magt van Frankrijk. I. 192—195. — Gebrek aan krijgstucht in zijn leger. I. 195. — Zijne proclamatie aan het krijgsvolk. I. 197. — Deszelfs voordeelen op den 15den Junij. I. 208. — Het zelfvertrouwen en de losbandigheid zijner benden. I. 209. — Zijn toeleg in den strijd. I. 210. — Vleit zich met ijdele hoop op den uitslag zijner onderneming tegen de vereenigde legers. — Wordt op den 17den verhinderd aan te vallen en door den aftogt van *Wellington* van Quatre-Bras naar Waterloo misleid. — Zijne spijt en de woede der Franschen hierover. — Afgeslagen aanval op onze achterhoede bij Genappe. — Schutgevaarte in den avond van den 17den Junij bij Waterloo. — Zelfsbedrog van hem en de Franschen omtrent de Engelschen. — Zijne slagorde op den 18den Junij. — Beleid van den slag van Waterloo. — Zijne nederlaag en vlugt. I. 210—226. — Met zijn geslagen leger op de vlugt. I. 252. — Zijne vlugt naar Philippeville. I. 299. — Naar Mezieres, en komst te Parijs. I. 300. — Afstand ten voordeele van zijnen zoon. I. 303. — Aangenomen bij de Kamer der Vertegenwoordigers. I. 304. — Verlaat Parijs. I. 313. — Opzettlijk van daar verwijderd. I. 314. —

Mislukte aanslag tot zijn herstel. I. 315. — Verblijf te Rochefort. I. 329. — Komst aan boord van het Engelsch schip de Bellerophon. I. 330. — Brief aan den Prins Regent. I. 331. — Verbanning naar St. Helena. I. 332. — Overscheping op de *Northumberland*. I. 333. — Zijn Protest tegen deze behandeling. I. 334. — Komst op St. Helena. — Conventie der geallieerde Mogendheden omtrent zijne gevangen houding. I. 336 en 337. — Redenen voor de keuze van St. Helena. I. 337 en 338. — Memorie voor den Admiraal *Cockburn* wegens de behandeling en bewaring van den gevangen Generaal. I. 338—342.

Nivelles. Wapenschouw door den Koning aldaar gehouden. I. 115.

O.

Onderwijs. De departementale Commissiën ontbonden en vervangen door nieuwe provinciale Commissiën, met benoeming van derzelver Leden en Secretarissen. I. 61—66.

Onderwijs (Hooger) Besluit van Z. M. waarbij de organisatie van hetzelve in de noordelijke provinciën wordt vastgesteld. II. 216—268.

Onderwijs (Openbaar) Besluit van Z M. houdende bepalingen tot regeling van hetzelve in de zuidelijke provinciën. II. 268. — Benoeming door Z. M. van de Commissie tot regeling daarvan. II. 269.

Onderwijzers van den derden rang. Besluit van Z. M. houdende eene tijdelijke verandering in de bepalingen betrekkelijk dezelven. II. 282.

Oostenrijk. Geheim artikel met den Keizer van Oostenrijk ter overneming van zekere schulden van het voormalig Belgie. II. 172.

Oostindiën. Het uitloopen van het eskader onder den Schout bij Nacht *Buyskes* naar Batavia. — Het vertrek van den Gouverneur Generaal naar Batavia. II. 214.

Oranje (Prins *van*). Hoogstdeszelfs brief over de komst van *Napoleon* te Parijs. I. 125. — Beleid bij Quatre-Bras op 15 Junij. I. 207. — Vooral op 16 Junij. I. 214—221. — Gewond in den Slag van Waterloo. I. 243—245. — Deszelfs rapport van den Slag. I. 254—256. — Wegens deszelfs wond, ver-

zorging en herstelling. I. 256—258. — Dagorde aan het Nederlandsche leger. I. 258. — Brief van Hoogstdeszelfs Vader Z. M. I. 258. — Vereerd in den schouwburg te Brussel. I. 259. — Hoogstdeszelfs verdiensten bij het Vaderland en den heldenmoed der troepen erkend bij de Wet van 8 Julij. I. 260—264. Alsmede door de regeering van 's Gravenhage. I. 264. — Woont het Te Deum bij te Brussel en daarna den Protestantschen Eerdienst op den 2den Julij. I. 270—271. — Voorstel der Staten-Generaal tot eene nationale erkentenis wegens zijne daden te Quatre-Bras en te Waterloo. II. 107. — Hoogstdeszelfs huwelijk met H. K. H. *Anna Paulowna* Grootvorstin van Rusland, voorgedragen door Z. M. aan de Staten Generaal en door H. E. M. aangenomen. II. 168—171. — Eene nationale erkentenis wegens de verdediging van Quatre-Bras en het aandeel aan den slag van Waterloo, voor Hoogstdenzelven bij eene wet bepaald. II. 170—171. — Deszelfs algemeene vereering. II. 91. — Honorair Lid van de Letterkundige Maatschappij te Brussel, in de straat d'Assaut. II. 297.

Orde van den Nederlandschen Leeuw. Derzelver instelling. II. 106 en 107. — De Wet daarvan. I. 121—122.

Orde (Militaire Willems) Wet van derzelver instelling. I. 134—137. — Vele benoemingen daartoe wegens de heldendaden van de maand Junij. I. 271.

Ostende. Veelvuldig herstel van de haven aldaar. II. 206.

Overeenkomst met Rusland en met Groot-Brittannie wegens de Russische schuld in Holland. II. 107.

P.

Paarden- Plaizier- en Landpassagie geld. Wet op den opheve dier belasting. I. 16.

Paelschen (Van) Consul van den Hertog van Meckelenburg Schwerin. I. 54.

Parate executie aan de plaatselijke besturen toegekend, tot het invorderen van zoodanige belastingen, als door middel van personeelen omslag of aanslag worden geheven. I. 34—38.

Parijs. Zorgeloosheid der inwoners. — Kapitulatie der stad. I. 318—321. — 's Konings intogt. I. 324.

Paspoorten. Besluit van Z. M. omtrent paspoorten en kaarten van veiligheid van en voor vreemdelingen. I. 126.

Patent. Het regt daarvan bepaald op allen handel, beroepen en bedrijven en eenige andere objecten van weelde of vermaak. I. 19.

Pensioenen (*Geestelijke*) in Belgie. I. 71.

Petitiën. Voorstel van den President der Tweede Kamer daaromtrent. II. 174—176.

Plaat (De Generaal *van der*) Gouverneur van Antwerpen. I. 134.

Plaatselijke behoeften. Besluit, houdende bepalingen omtrent het indienen van derzelver begrooting. I. 13.

Politie. Wet ter spoedige beteugeling van onrust en kwaadwilligheid, van 10 April. I. 127.

Pothoff (*C.*) Deszelfs verdienste als Schoolopziener in het IIIde distrikt van Drenthe erkend. II. 289.

Prinsen (*P. J.*) Deszelfs verdiensten als Schoolonderwijzer vereerd. II. 288.

Procederen (*Manier van*) Conceptwet hierop in zaken, sommige directe belastingen betreffende. II. 148—150.

Provinciale benoemingen. II. 178—180.

Pruissen (De Koning van) schrijft eenen brief van dank aan de inwoners van Namen. I. 291.

Pruissen, op den 15den Junij door de Franschen aangetast en teruggedreven. I. 203. — Achterwaartsche beweging op Wavre na den Slag van Ligny op den 16den Junij. I. 226. — Veroveren Avesnes, Capelle, Guise en St. Quintin. I. 307.

Q.

Quatre-bras. Deze stelling door den Prins van Oranje verdedigd op den 15den Junij. I. 207. — Hooge aangelegenheid dier stelling. Hervatte aanval der Franschen daartegen. Rustelooze werkzaamheid van den Prins van Oranje. Roemruchtige en belangrijke Slag tegen de Franschen aldaar op den 16den Junij. I. 214—221.

Quesnoy gaat bij kapitulatie aan Prins *Frederik* over. I. 397.

R.

Redding van Schipbreukelingen te Hardinxveld. II. 337. — En aan den Hoek van Holland. II. 339.

Registratie. Het bestuur daarvan belast met alle bemoeijingen, spruitende uit de executie van contumaciële vonnissen. II. 180.

Reinwardt, (*C. G. C.*) als Directeur tot de zaken van den Landbouw, Kunsten en Wetenschappen op Java en de naburige eilanden aangesteld. I. 53.

Repelaer van Driel (Jonkheer *O.*) Commissaris-Generaal voor het Onderwijs en voor de Kunsten en Wetenschappen, provisioneel belast met de portefeuille van den Hervormden en andere Eeredienften, met uitzondering van den Roomsch-Katholieken. II. 95.

Reuther (*P.*) Inspecteur van de administratie bij het leger. I. 131.

Rijkswapen. Bepaling van hetzelve. II. 51.

Rivierstaat dezes jaars. II. 341.

Roomsch-Katholieke Geestelijken. Wegneming van bezwaren door hen geopperd. I. 68.

Roomsch-Katholieken. Zwarigheden van eenige derzelver Geestelijken tegen de aanneming van 's Lands besoldiging; — opheldering daaraan door Z. M. gegeven. II. 326. — Besluit van Z. M. omtrent niet ontvangen toelagen door eenige Geestelijken. II. 327. — Nader besluit ter zelfde zake. II. 328. — Besluit van Z. M. waarbij uit den Raad van State eene Commissie wordt gecreëerd tot de zaken van den Roomsch-Katholieken Godsdienst en Geestelijkheid. II. 329. — Brief van Z. M. aan *A. Des Comtes de Méan*, II. 330. — Aanbeveling der viering van de Zon- en Feestdagen. II. 331.

Roëll. (Jonkheer *W. F.*) benoemd tot Minister van Binnenlandsche zaken. II. 95.

Ruardi (*J.*) Dood van dien Hoogleeraar. II. 280.

Rundvee. Invoer uit Frankrijk verboden. II. 193. — Het verbod van invoer uit Bremen ingetrokken. II. 193.

Rusland (*Alexander* de Keizer van) te Brussel. II. 124 —126.

Rustverstoorders, bevorens het besluit van 10 April 1815 in hechtenis. Besluit tot derzelver ontslag. II. 188.

S.

Saksers. Een wederstrevig bataillon derzelven ontwapend. I. 198.

Santiago de Jonama, Consul der Spaansche natie te Amsterdam. I. 54.

Sandifort (*G.*) benoemd tot Lid der Commissie tot het het examineren van Vee-artzen. II. 192.

Schoolonderwijzers-gezelschappen. Besluit van den Secretaris van Staat voor de Binnenl. zaken daaromtrent. II. 283. alsmede II. 285, 287 en 289.

Schoolonderwijzers-plaatsen, staande ter onmiddellijke begeving van Z. M. Besluit *wegens derzelver* vervulling. II. 289.

Schoolopzieners door Z. M. benoemd. II. 290.

Schooldistrikt-verdeeling voor de noordelijke provinciën. II. 290.

Schoolopzieners in de provinciale distrikten der noordelijke departementen. II. 290, 291.

Schoolwet. Besluit van den Secret. van Staat voor de Binnenl. zaken ter introductie derzelve in die gedeelten van den Staat, die zich in 1806 van denzelven afgescheurd bevonden. II. 286.

Schuld. Uitloting van 6 in plaats van 4 millioenen der uitgestelde schuld, bij Conceptwet voorgesteld. II. 171.

Sedan. Deszelfs overgave. I. 400.

Schutterijen. Wet op dezelven. I. 6.

Syndikaat der Nederlanden, ontbonden, hersteld en geconfirmeerd. II. 186 en 187. Deszelfs zamenstelling, installatie en beëediging. II. 187.

Sikkem (*K. Jans*) Deszelfs verdiensten als Schoolonderwijzer vereerd. II. 288.

Simons (*A.*) tot Hoogleeraar benoemd te Utrecht. II. 281.

Six van Oterleek (Jonkheer *C. C.*) benoemd tot Minister van Financiën. II. 95.

Stuart (*J. O.*) Dood en lof van dien Hoogleeraar bij het Athenaeum te Deventer. I. 6/.

Smirnoff (*De*) als Consul-Generaal van den Keizer van Rusland erkend. I. 53.

Solliciteurs. Ampliatie en alteratie van het besluit van 20 Januarij 1814, met bepaling van een tarief der salarissen en wijze van taxatie hunner declaratiën, alsmede het gratis bedienen der onvermogenden. I. 25—27.

Souvereine Vorst. De titel van Koning door denzelven aangenomen. I. 86. — Hoogstdeszelfs aanspraak als Koning aan de Staten-Generaal. I. 87—89. — Antwoord van den President der Staten-Generaal op 'sVorsten aanspraak. I. 89—92. — Afkondiging van het Koningschap. I. 92. — Plegtige optogt tot deszelfs proclamatie. I. 93.

Spanje. Manifest tegen *Buonaparte*. I. 174.

Speciale Geregtshoven. Wet ter spoedige beteugeling van onrust en kwaadwilligheid van 10 April. I. 127. — Vrijstelling der personen, bevorens deze wet, gearresteerd. I. 129. — Openbare geest des volks. I. 129.

Staats-Minssters benoemd. II. 95.

Staten Generaal. Uitnoodiging der Staten van de Provinciën en Landschappen ter benoeming van een dubbeld getal buitengewone Leden, om uit te maken eene dubbelde vergadering in den Haag, ten einde te raadplegen over de op nieuw gewijzigde en geampliëerde grondwet. I. 109. — Beschrijving van derzelver dubbelde Vergadering. II. 1. — Het sluiten van de primitieve vergadering. II. 27. — Aanspraak van den Secretaris van Binnenlandsche zaken bij die gelegenheid. II. 25—33. — De dubbelde vergadering en hare leden. II. 33—35. — Aanspraak van den Koning in deze Vergadering. II. 35. — Antwoord door den Voorzitter der jongst gescheidene vergadering. II. 37—39. — Kennisgeving aan Z. M. van de aanneming der Grondwet door deze vergadering. II. 39—41. — Besloten met eene aanspraak door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken II. 41—44. — Naamlijst van de Leden der Staten-Generaal. II. 92—94. — Derzelver eerste gewone zitting in den Haag. II. 127—131. — Antwoord op de aanspraak van Z. M. II. 164 en 165. — Reiskosten voor de Leden bij eene wet voorgedragen en bepaald. II. 171. — De Vergadering op reces gescheiden. II. 168. Daarna hervat. Ald.

Stirum (*Graaf van Limburg-*). Aanspraak aan de uittrekkende vrijwillige kavallerie te Amsterdam. I. 296.

Stratenus (*A. A.*) tot Secretaris bij de Marine benoemd. I. 20.

Studenten van Leiden. Derzelver uittogt. I. 294.

Studenten van Utrecht. Derzelver uittogt. I. 297.

Swinderen (*Th. van*) tot Hoogleeraar te Groningen benoemd, deszelfs intreê-rede. I. 66, 67.

T.

Te Deum gezongen in de zuidelijke provinciën. I. 270.

Theehandel (*Chinasche*). Zie Wet daaromtrent.

Thiennes de Lombize (De Graaf *de*) benoemd tot Minister van Staat. II. 95.

Tollinie (*Nieuwe*) aan de oevers van de Maas, benevens het stapelregt aan de stad *Venlo toegestaan. II.* 185. — Gevolg van het *besluit* daartoe op den doorvoer van goederen. *II.* 185.

Tolregten (*Uit- en ingaande*). Vrijdom van dezelven binnen het Rijk. II 181.

Traktaat der Verbondene Mogendheden van 25 Maart. I. 139—141.

Traktaat tusschen Oostenrijk, Groot Brittannie, Pruissen en Rusland van 20 November I 384.

Traktaat van toetreding van Groot-Brittannie met de overige Mogendheden. I. 178, en II. 107. — Van grensscheiding met Engeland. II. 109. — Van grensscheiding met Oostenrijk. II. 110—115.

Traktaat met Z. M. den Keizer van Rusland, houdende bepalingen nevens de grensscheidingen van het Koningrijk der Nederlanden. II. 166.

Turf-asch. Deszelfs vrije uitvoer. II. 205.

U.

Uilkens (*J. A.*) doet zijne intreê-redevoering als Hoogleeraar te Groningen. II. 280.

Ursel (De Hertog *van*) benoemd tot Minister van den Waterstaat en de publieke werken. II. 95.

V.

Vaderlandsche giften en fondsen, bij gelegenheid van den verwachten aanval van *Buonaparte*. I. 152—156.

Vaderlandsche heldengeest bij de te verwachten aanval van *Buonaparte*. I. 156—160.

Verbeterhuizen in Belgie, wegens het opsluiten in dezelven. I. 71.

Vereenigde Mogendheden. Nota's van derzelver Ministers aan den Hertog *de Richelieu*, bij gelegenheid van het Vredes-traktaat enz. van den 20sten November. I. 390 - 394.

Versailles. Gevecht aldaar met de Pruissen. I. 317.

Venlo. Het stapelregt aan deze stad toegestaan. II. 185.

Vertaling. Voorschriften tot verzekering van het regt van eigendom aan hen, die van buitenlandsche werken eene vertaling willen uitgeven. I. 54.

Vestingen. Verbod voor Belgie, om op den afstand van 1800 voet van het glacis derzelven te bouwen. I. 71.

Visscherij op de Doggersbank. II. 201.

Visscherij (Groote). Derzelver aanmoediging door premiën. I. 57, 58.

Vlaardingen. Liefderijke werkzaamheid voor de gekwetsten. I. 273.

Vlissingen. Twee schepen van oorlog in de haven binnen gekomen. — Het uitloopen van het eskader voor de Westindische bezittingen. II. 210.

Vrede met Frankrijk aangekondigd in den Haag. I. 394.

Vredes-traktaat tusschen Frankrijk en de verbondene Mogendheden. I. 351 - 384.

Vrijwilligers. Besluit tot het formeren van korpsen vrijwillige infanterie. I. 130.

Vrijwilligers. Derzelver aanneming in de nationale militie. I. 137.

Vrijwilligers (Keur-) in de zuidelijke departementen. I. 132.

Vrijwillige Jagers. Herstel van het korps onder bevel van *A. Rosenboom*. I. 134.

Vrijwillige Kavallerie te Amsterdam, derzelver uittogt. I. 296

W.

Wapen van het Rijk. Bepaling van hetzelve. II. 51.

Wapening (Algemeene). Besluit betrekkelijk dezelve. I. 130.

Wapens en Cachetten van steden, plaatsen en heerlijkheden; besluit daaromtrent. II. 188.

Waterloo. Roemruchtige en beslissende Veldslag op den 18den Junij. — Stelling der beide slagorden. — Beschrijving van het beloop van den slag, en van de nederlaag der Franschen. I. 230—252.

Webbers (G.) benoemd tot Secretaris bij het departement van Convoijen en Licenten, alsmede tot Administrateur in dat vak voor de zuidelijke departementen. II. 187.

Weduwen- en Weezen-fonds voor de Officieren van de Landmagt. — Benoeming van deszelfs directie. I. 22, 23.

Weener Congres. Artikelen uit de akte van hetzelve, betreffende het koningrijk der Nederlanden. I. 103—108.

Weêrgesteldheid des geheelen jaars. II. 340.

Wegen (Groote). Negotiatie ten behoeve derzelven, geopend en gevestigd op de opbrengst der tollen. I. 42, 43. — Nieuwe bepalingen omtrent de op of langs de groote wegen staande boomen; het op nieuw beplanten der groote wegen, en het onderhouden der slooten. I. 48, 44.

Wellington, ontvangt de eerste berigten van den aanval der Franschen. I. 205. — Deszelfs beleid bij de achterwaartsche beweging der Pruissen op den 17den Junij. — Deszelfs meesterlijke aftogt van Quatre-bras naar Waterloo. — Voortreffelijk terrein door hem gekozen tot den beslissenden slag. — Inrigting zijner linie. — Deszelfs roemrijke overwinning op *Napoleon.* I. 225. — Tot *Prins van Waterloo* verheven. I. 264. — Betuigt zijne verpligting aan de inwoners van Brussel. I. 291. — Proclamatie aan de Franschen. I. 306. — Verovert Chateau-Cambresis en Peronne; rukt op Parijs aan. I. 307. — Als *Prins van Waterloo* gedoteerd met landerijen en bosschen, ter inkomste van *f* 20,000:-. II. 106, 107. — Wet omtrent deze dotatie. II. 123, 124.

Wertz (C.) Dood en lof van denzelven. II. 291, 292.

Wester (H.) Deszelfs verdiensten als Schoolopziener erkend. II. 285.

West-Indiën. Voorschriften nopens de vaart op dezelven door Nederlandsche ingezetenen. II. 161, 162. - Een eskader voor de Westindische Bezittingen uitgeloopen. II. 210.

Wet tot vermeerdering der begrooting van 1815, en tot vaststelling van buitengewone middelen, om die vermeerdering te bestrijden. II. 140—146. — Tot alteratie der Wet van 4 Januarij 1814, ten opzigte der manier van procederen in zaken, sommige directe belastingen betreffende. II. 148—150. — Houdende bepaling van tijd binnen welken alle pretensiën, ten laste van het Rijk, zullen moeten worden ingediend. II. 163. — Houdende bepalingen ten opzigte van de conversie der nog in omloop zijnde domein-rescriptiën en rente-certificaten. II. 181. — Waarbij de Duitsche orde, Balye van Utrecht, wordt hersteld. II. 182—185. — Houdende bepalingen omtrent de premiën, welke uit 's lands kas aan de Groenlands- en Straat-Davids-vaarders zullen worden uitgeloofd. II. 193—197. - Omtrent de Haringvisscherij. II. 197. — Besluit, houdende nadere bepalingen op de Haringvisscherij. II. 198, 199. — Besluit omtrent de premiën voor de Haringvisscherij in de zuidelijke departementen. II. 199, 200. — Houdende de oprigting van eene Maatschappij voor den Chinaschen Theehandel. II. 203—204. — Intermediaire maatregelen daaromtrent. II. 204. — Aanzienelijke deelnemingen. II. 205. — Houdende bepalingen van den handel met de eilanden en het vaste land van Noord- en Zuid-Amerika. II. 205, 206.

Wetboek (Algemeen). De Commissie ter zamenstelling van hetzelve biedt onderscheidene ontwerpen van wetgeving aan. I. 27.

Wetgevend Ligchaam van Frankrijk. Verdeeldheid in de Kamers. I. 315. — Zitting van 4—7 Julij. I. 322, 323. — Het paleis gesloten. I. 324.

Wichers, Directeur-Generaal voor de Convoijen en Licenten, II. 95.

Wisselbank van Amsterdam hersteld. I. 55—57.

Wolven gezien in Braband en bij Nijmegen. II. 20.

Wrede (Prins *von*) maakt zich van den Elsas meester. I. 308.

Wurtemberg (Kroonprins *van*) overwint den Franschen Generaal *Rapp*. I. 310.

Z.

Zaal (*De oude Gottische*) op het Binnenhof hersteld. II. 186.

Zeevaart en Koophandel. Derzelver algemeene staat in dit jaar II. 215, 216.

Zon- en Feestdagen. Wet, houdende voorschriften ter viering van dezelven. I 68—70.

Zwaardvisch Een groote ten toon gesteld. II. 101.

Zwitserland. Deszelfs beantwoording van *Napoleons* aanzoek, en houding ten aanzien der Geallieerden. I. 179 en 180.

VERBETERINGEN.

Iste Stuk. bl. 127 reg. 7 van onderen staat tegen*spraak*, moet zijn tegen*spoed*.

Iste Stuk. bl. 134 reg. 5—14. De opgaaf der namen van de Luitenants-Generaals en Generaal-Majoors, die aldaar naauwkeurig overgenomen is uit de Amsterdamsche Courant 1815. n°. 98. kolom 2. moet aldus, naar den Staats-Almanak van 1816. bl. 219 en 220. worden verbeterd. „ Luitenant-Generaals: *Du Ry*, *van der Plaat*, *von Heldring*, *Collaert*, *Chassé*, *Martuschewitz*, *Anthing*, *Cort Heiligers*, *Stedman*, *de Perponcher*. Generaal-Majoors: *Buschman*, *Trip*, *Bode*, *Behr*, *de Kock*, *van Diermen*, *Demoulin*, *van Geen*, *van Howen*, *Gunckel*, *Briatte*, *de Ghigny*, *D'Hauw*, *van der Cappellen*, *Meyer*, *Dibbetz*, *Vermasen*, *d'Aubremé*, *van Reede*, *d'Eerens*, *de Virieu*, *W. van Bylandt*, *van Hoey van Oostee*, *van der Wyck*.

IIste Stuk. bl. 244. reg. 4 en 5 staat: „ de Kwartiermeester-Generaal *de Constant Rebecque*;" moet zijn: „ de Kapitein van den Staf, de Baron *Jules de Constant Rebecque*." Zoo ook op reg. 16 staat: *de Kwartiermeester-Generaal*, hetgeen moet zijn: *de Kapitein van den Staf*. En op bl. 245 reg. 10 staat: *Generaal*, moet zijn: *Kapitein*; zijnde in deze geheele plaats de persoon van den Generaal-Majoor, Kwartiermeester-Generaal den Baron *V. de Constant Rebecque*, Kommandeur van de Militaire Willemsorde, gesteld in plaats van den Kapitein van den Staf den Baron *J. de Constant Rebecque*, Kamerheer van Z. M., Ridder der Militaire Willemsorde, van de vierde klasse.

IIde Stuk. bl. 95 reg. 13. staat: *Oosterleek*, moet zijn: *Oterleek*.

